tiene · 383 · fs. —

Questiones additæ in Librū de Fortitudine Magistri Martini demagistris per Dauidem cranston scotum in theologia bacchalarium.

Venundantur parrhisius a Ioanne granion eiusdē ciuitatis bibliopola: in Claustro brunelli: prope scolas decretorum: sub signo sacratissime dei genitricis Marię.

SI viros nostrę tempestatis illustres qui in sacris aut scripserunt aut aliquid ediderunt litteris liber ille de scriptoribus ecclesiasticis insignis cōmemorat quã i curia aut potius iniuria posteritati tuū nomē cōmendare pepcerit non satis demiror moralissime martine pariter & doctissime. dignus em̄ es cuius memoria eternitati donetur qui nō modicis lucubrationib⁹ sed maximis vigiliis precipuas moralis philosophie partes (q̄ de cardinalibus virtutibus tractant) tuis libris argutissime inseruisti quarꝫ primā ptē (q̄ de fortitudine agit) cū fortissimis hostibus manus cōserendo (eosdēqꝫ modo laceis nūc ensib⁹ necnō pugionibus argumētorū is vincēdo) fortissime es agressus & illos cū ꝓpriis armis diffideres suis telis subiugare conabaris adeoqꝫ vicisti vt de clarissimis nō sit q̄ velleret is adesse auxilio q̄bus tandē semiuiuis relictis victoriā adeptus diceris. & assecutus. ꝯ minus passiones tēperātiā nitentes opprimere subiecisti cōculcasti materiāqꝫ illā tā fructuosam ꝗ̄ statui ecclesiasticali accōmodatissimā cū eisdē viris certamē cōtinuās nō min⁹ clare q̄ subtiliter terminasti & nō modicū vtilitatis feruentibus studiosorum in theologia aīs indicaris (nec īmerito) attulisse. Hāc ob rem te scriptorꝫ ecclesiasticorꝫ numero censeo ascribendū deniqꝫ tuā moralē ac p̄clarā vitā cū opusculis editis, prout a fide dignis accepero stilo ferme eodem vtens quo & ille ecclesiasticorꝫ descriptor vsus est paucis plurima cōplectēs recensebo.

¶Martinus natione gallus turonēsis diue barbare gimnasii primari⁹ eiusdēqꝫ āpliator magnificus in vtraqꝫ philosophia nō mediocriter doctus sacrarū litterarū parrhisiensis eruditissimus ꝓfessor subtilis ingenio sermone scolasticus aliorꝫqꝫ impugnator acerrimus preclara scripsit volumina e quibus subiecta feruntur.

De fortitudine	librum vnum.
De temperantia	librum vnum.
De consequentiis	librum vnum
De predicabilibus	librum vnum.

¶Alia isup nōnulla edidit de iusticia (vt fertur) librū vnū sup fundamēta mōtiū lectiões ꝑvtiles sed hec ad nostrā noticiā nō ꝑuenerūt claruit tp̄e christianissimi regis gallorū. Ludouici vndecimi cuius & cōfessor fuit sub quo & diē clausit extremū. Postremo cleriaci ad diue virginis edem in pace sepultus est eo in loco quo & Ludouicus ipse quiescit vt q̄ viuus regio lateri adherebat mortuus se iungeretur minime.

Prima questio.

Utrum fortitudo cōmunis sit virtus cardinalis. Arguitur primo q non. Nature communes dormierunt cum Iohanne hus & hieronimo pragense in concilio constanciensi suos assertores pertinaces condempnantes sed fortitudo communis (si qua foret) esset natura communis quia certum est q ly fortitudo communis non est virtus cardinalis: sicut nec terminꝰ aliquis: igitur fortitudo communis non est virtus cardinalis.

¶ In oppositum: Est communis Philosophorum Theologorum: & Doctorum ecclesie sententia philosophorum super ethicorum tertio tractatu secundo theologorum distinctione trigesima .iii. tertii sententiarum Doctorum ecclesie.

¶ Nam gregorius zz moralium ambrosius supra lucam & augustinus libro de moribꝰ ecclesie vno ore fortitudinē inter virtutes cardinales enumerant. Sed doctores locis prealliegatis non capiūt fortitudinem pro fortitudine bellica tantum aut pro quolibet habitu particulari fortitudinis siue bellice siue magnanimitatis. Nec pro collectione omnium aut multorum habituum pticularium fortitudinis vt inferius patebit ex conclusionibus Relinquitur ergo q fortitudo a doctoribꝰ capitur pro habitu comuni fortitudinis Pro responsione ad questionem suppositis acceptionibus huiusmo minis fortitudo: ex prima questiōe huius libri pariter & huius termini virtus dicendum est pro declaratione tituli questionis quare aliqua virtus vocatur cōmunis seu generalis quod idem est & hoc pro primo notabili & quare aliqua virtus vocatur cardinalis seu principalis p secudo notabili Prima declaratur per aliquas propositiones (quod dico de vna virtute cardinali intellige de aliis dictum) Prima propositio fortitudo non ideo dicitur communis quia est natura communis distincta formaliter a qualibet fortitudine particulari & cū qualibet earum idemptificata realiter hanc ratio nem suadet argumentum ante oppositum.

¶ Secūda propositio fortitudo non ideo dicitur communis quia est nata predicari de pluribꝰ sub ea contentis quia quelibet fortitudo est actus vel habitus voluntatis & certum est q quelibet talis ab omni termino distinguitur igit. ¶ Tertia ppositio fortitudo non ideo dicitur communis quia immediate inclinat in actus specie differentes pa ter habitus immediate solum inclinat ad similes actus his ex quibus genitus est sed ex nullis acti bus specie differentibus procreatur habitus vt pra dicatur secunda ethicorum igitur.

¶ Quarta propositio fortitudo ideo dicitur communis seu generalis quia generaliter circa materiam fortitudinis versatur & sub distinctione ad suos actus formaliter vel virtualiter siue de actu siue de habitu loquamur vt volitio qua fortes vult fortiter facere aggrediendo vel expectando & habitus ex similibus actibus genitus.

¶ Correlarie sequitur q actus fortitudinis ideo dicitur specialis quia specialiter circa materiam & actus fortitudinis versatur vt pote circa aliquā partem materie generalis vel circa determinatū actū eiꝰ vt hec volitio volo fortiter agere aggrediē do fortitudo specialis dicitur. ¶ Sequitur secundo q ideo fortitudo dicitur generalissima qa circa adequatam materiam fortitudinis sub distinctione suorum actuum imperatiue formaliter vel virtualiter secundum omnem combinationem vel euentum versatur vt actus quo volo fortiter agere expectando aggrediendu fugiendo vel cunctando vel fugiendo & cunctando &c. qui formaliter sic iperat sicut actus iste virtualiter: volo fortiter facere Et ideo propter breuiloquium vtar isto actu volo fortiter facere in sequētibus ex quo & similibus actibus generatur habitus generalissimus fortitudinis qui vocatur a doctoribus fortitudo simplex non constituens aliquem gradum specialem virtutis.

¶ Pro declaratione secundi dicti etiam ponūtur alique propositiones pro secundo notabili.

¶ Prima propositio est virtus non ideo dicitur cardinalis quia principaliter sibi vendicat aliquā illarum conditionum que pertinent ad rationem virtutis in communi scilicet q ex certa scientia & electione vel propter finem aut quia firmiter & immobiliter sit Hanc propositionem relinquo probatam a doctore in de fortitudine & temperantia Questionibus secundis contra somam.

¶ Secunda propositio virtus non ideo dicitur cardinalis quia habens eam est simpliciter bonus & oppositum habens est simpliciter malus: hec propositio similiter probata est contra buridanum a doctore locis preallegatis.

¶ Tertia propositio virtus non dicitur cardinalis secundum proprietatem sermonis sed metaphorice seu similitudinarie ad cardines hostii vel ad cetum cardinalium & maxime ab vltima comparatione denominationem accipio licet fortte contra vocabula ceperunt suas denominationes eo q virtutes prius cardinales dicte sunt q cetus cardinalium denominationem sibi vendicarit sed sicut in ecclesia dei vnum pontificem summum cui assistunt cardinales in directione grauium & arduarum causarum eas expediendo sic in regimine mentis vnam summam &

generalissimam virtutem existimo ponendam cui assistunt virtutes cardinales in suis materiis propriis generalissime summum pontificem in virtutibus iuuantes in inclinationem aliarum virtutū quia inquantum virtus est generalior intantum in plures inclinat virtutes speciales.

Quarta propositio: Virtutes non ideo dicuntur cardinales: quia sunt potiores id est perfectiores in regimine mentis: nec quia inclinant immediate: nec quia limitant: sic actus omnium aliarū virtutum: q si propter aliquam circumstantiā occurrentem oportet dimittere actum virtutis cardinalis: vel alterius potius esset dimittendus actus alterius virtutis q̄ actus virtutis cardinalis: licet hęc conclusio videatur contra doctorem & ex cōsequente contra Guillermum Parisiensem quem insequitur in libro de virtutibus & vitiis tractatu decimo septimo suadetur tamen quo ad singulas partes. ¶ Prima pars probatur: siue teneatur cum doctore in de temperantia questione secunda: q ly virtus cardinalis est terminus collectiuus supponens pro collectione habituum siue teneatur cum doctore in de fortitudine questione secunda: quod ly virtus cardinalis, est terminus diuisiuus pro quolibet habitu fortitudinis supponens.

¶ Si enim dicatur primum: tunc vel talis est collectio omnium habituum fortitudinis possibilium: vel collectio aliquorum: & aliquorū non non primum: dabilis quia non est collectio omnium possibilium vt suppono: nec secundum est dicendum quia quacunq; collectione virtutum circa materiam fortitudinis data: dabilis ē aliqua collectio perfectior puta illi adiungendo alias virtutes circa eandam materiam postq̄ prima collectio nō est maxia possibilis: Etiam nulli collectioni tali conueniunt duæ aliæ conditiones scilicet inclinare: & limitare actus aliarum virtutum vt postea patebit.

¶ Si secundum: contra non quilibet habitus fortitudinis est ęque perfectus essentialiter vel in esse virtutis sicut dilectio dei super omnia pro tempore pro quo quis non tenetur diligere deū: & tamē talis dilectio non est virtus cardinalis: vt supponitur. Maior patet: Quia in infinitum perfectius obiectum habet q̄ actus fortitudinis: vel habitus eius.

¶ Item multi actus fortitudinis solum referuntur ad defensionem reipublicæ: & actus liberalitatis affabilitatis vel veritatis referuntur in deum ergo priores actus non erunt perfectiores actibus secundis & tamē talis relatio in finem nō variat virtutem cardinalem in non cardinalem.

¶ Secunda pars conclusionis probatur quia habitus solum inclinat immediate in actus limiles his ex quibus est genitus maxime habitus acquisitus vt patet ex precedenti notabili sed certum est q actus ille qui cardinalis dicitur non est acquisitus ex actibus omnium aliarum virtutum igitur.

¶ Item si immediate inclinaret in actus aliarum virtutum sicut in actus suos adequatos eque naturaliter & prompte exiret in actus cuiuscunq; virtutis sicut in actus sibi proprios quod est contra experientiam quia arguitiue morales philosophi solum cognoscunt habitus nobis inesse propter promptitudinem quam habemus post frequentatos actus potius q̄ ante.

¶ Tertia pars conclusionis sic suadetur quia si virtus cardinalis sic limitaret actus virturū etiā non cardinalium ad sensum tactum in conclusione; sicut pretendit doctor: sequeretur q redeūdū esset ad opinionem Buridani quā ibi impugnat scilicet q actus aliarum virtutum non cardinalium sunt solum ad decorem & vitia opposita sunt malitiæ secundum quid scilicet peccata venialia: & actus virtutum cardinalium: redderent homines simpliciter bonos: & maliciæ oppositæ essent maliciæ simpliciter puta peccata mortalia:

¶ Cuius oppositum dicit Doctor contra Buridanum conclusione secunda prędictæ questionis Probatur tamen sequella quia si propter aliquam circunstantiam occurrentem oporteret dimittere actus alterius virtutis & exequi actum virtutis cardinalis hoc esset propterea quia minus malum esset contrauenire actui alterius virtutis q̄ actui virtutis cardinalis & si sic hoc est quod buridanus vult dicere q actus oppositus virtuti non cardinali habet solum maliciam venialem vel potius nullam maliciam quia tales virtutes sunt de consilio tantum vt claret ex deductione buridam questione decimanona tercii ethicorum.

¶ Et confirmatur probatio huius conclusionis retorquendo argumenta doctoris contra Buridanum in factorem sequitur bene: aliquis actus oppositus magnanimitati est peccatum veniale tantum vt probat Doctor primo argumento contra Buridanum adducendo sententiam aristotelis quarto ethicorum q aliquis amor excessi[illegible] pecuniarum seclusa iniusticia ad alterum est peccatum mortale & tamen talis amor e[illegible] oppositus liberalitati tantum tunc sic si virt[illegible] cardinalis limitaret actus alterius virtutis [illegible]sensum datum in conclusione: sequeretur [illegible] ppter aliquam circunstantiam vel oporter[illegible] contrauenire magnanimitati prout oppon[illegible] el peccatum veniale vel oporteret contrau[illegible]re illi liberalitati cui est op-

positū peccatum mortale secundum Doctorē
potius oporteret contrauenire liberalitati faci
endo peccatum mortale q̄ magnanimitati fa=
ciēdo illud quod alias esset peccatum veniale
quod non est dicendum.

¶Quinta propositio: Virtus ideo dicitur car=
dinalis: quia generaliter inclinat in actus alia=
rum virtutum eos producendo quādo recta ra
tio dictat: & eorum corruptioni resistēdo: quos
naturaliter conseruat: & limitat. Probatur: qa
aliqua ratione virtutes dicūtur cardinales seu
principales: & non propter generales conditio
nes virtutum: vt dicit prima propositio secun=
di notabilis: nec quia per eas: habens dicitur sī
pliciter bonus vt dicit secunda propositio: nec
dicuntur cardinales a proprietate rerum: vt
dicit tertia: nec dicuntur cadinales: quia sunt
potiores id est perfectiores: nec quia inclinant
immediate: nec quia limitāt actus aliarum vir
tutum ad sensum prius declaratum. Relinqui
tur ergo q· dicuntur cardinales: propter gene
ralem inclinationem mediatam: & productio=
nem actuum aliarum virtutum & maxime vir
tutum eiusdem generis: ad quorum actus re=
gulariter & prompte inclinant ratione recta di
ctante de aliqua circumstantia particulari: sed
in actus aliarum virtutum non sic regulariter
inclinant: sed duabus tantum de causis quan=
tum possum ex dictis doctorum excerpere: vt
patebit in responsione ad argumenta. Istis pre
missis ponuntur conclusiones pro responsio=
one ad titulum questionis.

¶Prima conclusio: Nulla collectio habituum
fortitudinis est virtus cardinalis: cuius oppo=
situm intendit doctor in secunda questione in
de temperantia in solutione. ad primum argu
mentum:

¶Probatur cōclusio. qa nulla talis collectio ē
virtus positiū non est hitus: ergo nō ē virt⁹ cardi
nalis negatiue ad supiore ad inferi⁹. Nec valet
dicere q ly cardinalis facit terminū capi collec
tiue cui adiūgitur qa ly cardialis vt atribuitur
homini habenti dignitatem non collectiue ac
cipitur: nec facit terminum cui additur colle=
ctiue capi.

¶Item si sic ly communis debet facere ly ho=
mo capi collectiue quia est maior apparentia:
& sic ista esset vera: sortes & plato sunt homo
communis.

¶Item licet ly virtus cardinalis esset ter=
minus collectiuus tamen ly fortitudo non ca=
pitur collectiue: & sic ista est vera nulla fortitu
do est virtus cardinalis.

¶Confirmatur ratio: quia fortitudo belli=
ca & magnanimitas non essent partes subiecti
ue fortitudinis: vt est virtus cardinalis sed es=
sent partes integrales tantum vt constat intel=
ligenti. Sed consequens est contra doctorem i
de fortitudine per totum vbi melius videtur
sentire q̄ questione secunda i de temperantia
vbi dicit q temperantia est virtus cadinalis ta
men nec quelibet temperantia est virtus cardi
nalis, nec aliqua sic & aliqua non quod impli
cat terminis vniuoce captis: quia seqtur bene
temperantia est virtus cardinalis: ergo aliqua
aliqua temperantia est virtus cardinalis ab e=
quiualentibus.

¶Item ex altera parte sequitur: non quę=
libet temperantia est virtus cardinalis: ergo a=
liqua temperantia non est virt⁹ cardinalis per
primam regulam equipolentiarum & sic sem=
per est danda aliqua temperantia quæ est vir=
tus cardinalis: & aliqua quæ non est virtus car
dinalis: vel male concedit q temperantia ē vir
tus cardinalis & non quælibet.

¶Secunda conclusio. Non quælibet forti
tudo est virtus cardinalis: cuius oppositum cō
cedit Martinus secunda questione de fortitu=
dine in solutone ad primum contra quartam
conclusionem. ¶Probatur conclusio: quia nō
cuilibet habitui fortitudinis conueniunt illæ
tres conditiones quas tangit Martinus in con=
clusione tertia eiusdē questionis: scilicet q sit
potior in regimine mentis: q inclinet & limi=
tet actus omnium aliarū virtutum: multi sunt
habitus magnanimitatis quibus non conueni
unt illæ conditiones potius q̄ habitibus liber=
ratis: vt ipsemet concedit in solutione ad terti
um contra tertiam cōclusionem: saltem de il=
la condictione quod est inclinare in actus alia
rum virtutum: & eadem est ratio de alijs con=
ditionibus duabus: vt patet ex probationibus
positis in quarta propositione secundi notabil'

¶Tertia cōclusio. Fortitudo cōmunis ymmo
cōmunissima est virt⁹ cardinalis vna de quat=
tuor enūeratis a Philosophis moralib⁹ & Do=
ctoribus allegatis in oppositū questiōis. proba
tur conclusio nulla collectio habituum fortitu
dinis est virtus cardinalis: vt dicit prima con=
clusio: nec quilibet habitus fortitudinis est vir
tus cardinalis: vt dicit secūda: ergo aliqua sic
& aliqua non & non est aliqua dabilis cui con=
ueniunt condictiones prænominatæ nisi forti
tudo communissima ex generalissimis actibus
fortitudinis genita: quæ ideo dicitur potior in
regimine mentis propter principatum quē ha=
bet in productione aliarum virtutum: & in ea
rum conseruatione & protectione & sic ly & de

bet capi expositiue sic q̄ due secunde cōdictio
nes ex ponunt illud quod importatur per pri=
mam: quia dicitur potior: propter iclinationē
& limitationem actus aliarum virtutum: &c.
Et sic patet q̄ nomina bene consonant rebus i
comparatione similitudinis vltimæ ad cœtum
cardinalium: quia sicut cardinales assistūt sū=
mo pontifici in decisione causarum particula
rium suppositorum ecclesiæ: sic virtutes cardi
nales assistunt virtuti generalissime & potissime
in regimine mentis inclinantes in actus parti=
cularium virtutum. ¶ Secūdo probatur: quia
in materia fortitudinis habitus genitus ex tali
bus actibus volo fortiter facere aggrediendo
expectādo fugiēdo vel cūctādo inexistens volū
tati recta ratiōe dictante rōne alicuius circūstā
tiæ particularis q̄ fortiter est aggrediendum
prompte inclinat mediante actu elicito in for=
tem aggressum & idem actus generalis dictan
te ratione recta ratione alterius circunstantiæ
occurrentis q̄ fortiter est faciendum expectan
do inclinat in fortem expectationem: sic exē=
plificare potes de cunctatione: & fuga. Idem ē
si habens habitum generalem fortitudinis tē
tetur per pecunias vel blanditias iclinabit for
titudo generalis in actum fortitudinis conti=
nentiæ gradus. Et si tētetur per minas verbe=
rum inclinabit in actū perseuerātiæ: & si tētet
per minas mortis aliter q̄ in bello in quo faciē=
dum est fortiter inclinabit in actum fortitudi=
nis heroici gradus etiam intellexi de verberi=
bus extra tale bellum. ¶ Et sic patet q̄ fortitu
do generalissima est illa de qua dicunt docto=
res q̄ est fortitudo simplex nō contracta ad ali
quem gradum specialem virtutis. Sed quomo
do hoc debeat intelligi patebit ex solutiōibus
argumentorū. ¶ Scdo sequitur q̄ ad modū do
ctores dicunt q̄ duntaxat sunt quattuor virtu=
tes cardinales sic non sunt nisi quattuor habi=
tꝰ circa quattuor adequatas materias illarum
virtutum intelligo non coincidentes specie sci
licet fortitudo generalissima: temperantia ge=
neralissima: sic de iustitia & prudentia sentias
vt paucis absoluamus.

¶ Contra tertiam conclusionem. Arguitur
Si fortitudo generalissima debeat vocari virtꝰ
cardinalis propter generalem inclinationem
& limitationem omnium actuum i materia for
titudinis: sequeretur q̄ esset dabilis aliqua vir
tus que debet vocari papalis propter generalē
Inclinationem quam habet in actus omnium
virtutum moralium circa quamcunq̄ materiā
sed consequens est falsum & contra modum
loquendi doctorum moralium falsitas conse=
quentis patet quia illa virtus papalis se habe=
ret tanq̄ genus genaralissimum in coordina=
tione virtutum sub quo statim collocarentur
quattuor virtutes cardinales sub quibus par=
tes subiectiue earum & rursus partes subiecti
ue illarum partium vsq̄ ad specialissimas vir=
tutes illius coordinationis sed hoc non est di
cendum quia nulla virtus cardinalis est virtus
papalis: nec pars subiectiua virtutis cardina=
lis esset virtus cardinalis quod tamen requiri
tur in coordinatione prędicamentali scilicet
q̄ superiora de inferioribus prędicētur: ¶ Et
confirmatur sequeretur q̄ esset dabilis aliqua
virtus generalior in inclinando q̄ sit aliqua vir
tutum cardinalium etiam contenta sub habi=
tu generalissimo virtutum sequela patet de ha
bitu genito ex talibus actibus volo iuste vel
fortiter facere vel ex talibus volo iuste vel tem
peranter agere habitus talis non solum incli=
naret in actus temperantie sed in actus iusti=
cie etiam regulariter & prompte.

¶ Item si esset aliquis habitus generalissi=
mus virtutum dabilis maxime esset habitus
genitus ex talibꝰ actibus volo bene agere sed
talis habitus non esset generalissimꝰ virtutū
ymo habitus genitus ex istis actibus volo
bene vel male agere esset generalior & talis
habitus esset studiosus quia disiunctiua debet
insequi fortiorem partem & per consequens
actus latus super bonum vel malum sub dis=
iunctione meliorem partem insequitur.
Secundo sic tales virtutes generales sunt cęte
ris virtutibus imperfectiores in genere rei & in
esse virtutis: ergo non debent dici cardinales p
excellentiam: consequentia est apparens: pro=
batur antecedens: quia noticia inquantum est
generalior intantum imperfectior: ergo idem
est de actibus voluntatis alias fruitio dei clara
in patria vel eius dilectio non esset perfectior
sua fruitione vel dilectione in via nec magis
quietaret fruitio beatifica voluntatem q̄ frui
tio generalis omnium spirituum quod tamen
est falsum.
Confirmatur. Superuacanei essent tales habi
tus generales: ergo non sunt ponēdi: tenet cō=
sequentia: probatur antecedens quia nō esset
formaliter imperatiue executionis vt habitus
generalissimus fortitudinis non sufficit moue
re membra per actum suum ad aggrediendū
nec similiter ad expectandum vel fugiendum
dictante recta ratione de aliquo illorum quia
actus ille fortitudinis generalissimus est vel le
quoquis equaliter vult aggredi vel expactare
fugere vel cunctari sed si forte vellet equali=

ter alterum istorum scilicet currere vel sedere non propter hoc potius mouerentur membra ad currendum q̄ ad sedendum ergo idem est in proposito postq̄ aggredi & expectare sunt incompossibiles sicut sedere & stare non magis per illud velle mouebuntur membra ad vnum q̄ ad reliquum. ¶ Tertio sic omnis virtus moralis debet esse extremorum vitiorum media sed fortitudo generalissima non est extremorum vitiorum media quia maxime esset media inter timorem & audaciam & hoc non quia virtutes generalissime debent habere extrema generalissima sicut virtutes speciales extrema specialia sed timor non est extremum generalissimum in materia fortitudinia ymo timor vel vecordia est extremum generalius & similiter audacia non est generalissimum in illa materia quia generalius est audacia vel intimiditas Nec valet dicere q̄ hec duo disiuncta audacia vel intimiditas timor vel vecordia sunt extrema fortitudinis generalissime quia si sic sequeretur q̄ esset dabile vitium generalissimum sicut data est virtus generalissima q̄d non est dicendum quia tunc vel tale vitium esset malum in superhabundando & sic non cōprehenderet mala in deficiendo, vel esset malum in deficiendo; & sic non comprehēderet vitia in superhabundando. ¶ Confirmatur: sequeretur q̄ essent aliqua vitia dicenda cardinalia & plura q̄ virtutes cardinales sequella patet; quia generalia vitia tantum inclinant & limitant actus particularium vitiorum sicut virtutes generales limitant actus virtutum particularium & cuilibet virtuti generali duo extrema generalia opponuntur: igitur.

¶ Quarto sic. Vel virtus cardinalis inclinaret in actus omnium aliarum virtutum immediate & hoc non vt patuit ex primo notabili vel mediate id est mediante suo actu adequato elicito: & hoc non quia tunc talis actus elicitus subito actus omnium aliarum virtutum produceret ymo infinitos actus simul vel dabis rationem potius de aliquibus q̄ de aliis & quare potius vno tempore q̄ alio: forte dicis in latitudine materie virtutis cardinalis multe cadūt virtutes particulares ratione circunstantiarū occurrentium & in actus illarum virtutum virtus cardinalis inclinat regulariter & prompte mediate suo actu propter participationem materie Contra ad minus habetur q̄ virtus cardinalis non regularius inclinat in actus aliarum virtutum non participantium in materia q̄ virtus non cardinalis. ¶ Et confirmatur ratio actus elicitus virtutis cardinalis est agens naturale & intellectus est passum bene dispositum vt suppono ad suscipiendū actū cuiuscunq̄ alterius virtutis ergo cum primū talis actus virtutis cardinalis est in intellectu bene disposito productus tam cito cuiuscunq̄ alterius virtutis actum producit quia non est maior ratio q̄ vni⁹ virtutis actum producat q̄ alterius nec valet dicere q̄ non est causa sufficiens actus alterius virtutis sed requiritur dictamē prudentiale particulare alterius virtutis Ex hoc sequitur q̄ si in intelectu ad imaginationem, essent infinita particularia dictamina aliarum virtutum cum primum in illa voluntate produceretur actus adequatus virtutis cardinalis tam cito infiniti actus aliarum virtutū particularium naturaliter produducerētur q̄d non est dicendum vt constat: igitur.

¶ Quinto sic. Tertia cōclusio nō innititur auctoritati nec rationi & simpliciter omi pbabilitate caret: ergo non est tenenda: consequentia ē apparens & patet antecedens quia dentur doctores vel rationes apparētes. ¶ Et cōfirmatur si est dabilis aliqua virtus specialissima circa materiam fortitudinis: Ergo neq̄ aliqua virt⁹ generalissima. Consequentia tenet ex terminis pbatur añs: des vnam virtutem specialissimam circa materiam fortitudinis.

¶ Sexto sic. generalissimus habitus virtutum non inclinat ad actus prudentie postq̄ prudentia est habitus intellectualis & datus habitus generalissimus est habitus voluntatis modo habitus voluntatis non inclinat in actus intellectus nec contra postq̄ spectant ad diuersas potentias ¶ Et confirmatur bñ sequitur est dabilis generalissimus bonus habitus voluntatis ergo est dabilis generalissimus habitus bonus intellectus intelligo semper generalitate inclinationis sed non est possibile dare generalissimum habitum intellectus generalitate inclinatiōis ergo nec erit dabilis gñalissimus habitus volūtatis in ordine ad talē inclinationē.

¶ Septimo sic. habitus specialis nō solum inclinat in actus ei adequatos sed in generales actus inadequatos ab eis specie differentes ergo habitus gñales nō solum inclinant i act⁹ eis adeq̄tos imediate sed ēt iclinant i act⁹ eis ī adeq̄tos adeq̄tos tñ respectu alioꝶ hituū ptlclariū: tenet cōsequētia q̄ a v̄ s̄e ē eadē rō vtrobi q̄ pbat̄ añs prio auctoritate doctoris i solutiōne argumēti cōtra q̄rtā cōclusionē prie q̄stiōis & ad hoc v̄r eē rō q̄ habitus specialis s̄p includit actū hit⁹ gñal' ergo ñ pōt iclīar̄ i actū ei adequatum quin inclinet in actum generalē ¶ Confirmatur vel illa virtus generalissima versatur

solum circa pericula mortis in bello & hoc nõ quia tunc non haberet generalissimã materiã neq; hoc modo accipiunt doctores fortitudinem in ratione virtutis cardinalis vt satis deducit doctor contra buridanum questione secunda huius vel versatur circa arduum siue istud sit periculum mortis in bello siue sit aliqua periculosa administratio & grauis vt per hoc distinguat a temperantia cardinali: & hoc non quia alia est ratio magnanimitatis & alia fortitudinis bellice per consequens fortitudo communis non versatur circa vtramq; materiam.

¶Item non videtur martinus recte posuisse illam distinctionem inter fortitudinem & temperantiam prima questione de temperantia quia sic nullam daret virtutem non contentam sub altera illarum postq̃ facit distinctionẽ per contradictoria.

¶Octauo arguitur sic habitus genitus ex talibus actibus volo temperanter iuste & fortiter agere est generalissimus in inclinando ergo conclusio non recte sapit de habitibus generalissimis consequentia est apparens probatur antecedens quia actus ille generaliter copulatiue latus super materias diuersarum virtutum imperatiue formaliter & simul inclinat in actus particulares multarum virtutum: & actus disiunctiue latus super easdem materias non imperatiue formaliter & simul inclinat. ergo talis actus virtualiter copulatiuus est vniuersalior & perfectior in inclinando q̃ alter actus latus disiunctiue super eandem materiam.

¶Et confirmatur actus quo fortes vult fortiter facere si fortiter faciendum est adeo generaliter inclinat in actus cuiuscunq; virtutis sicut actus latus disiunctiue super talem materiam igitur conclusio male vocat solum actus latos disiunctiue formaliter vel virtualiter actus generalissimos fortitudinis.

¶Ad argumenta respõdetur ad primum conceditur consequentia cum consequente & nego falsitatem consequentis nec modus loquendi est contra doctrinam philosophorum moralium sed preter eorum sententiam & ad nomen: satis est pro tali denominatione habenda dare rationem similitudinis quia sicut fortitudo vel iusticia habet nomen dignitatis cardinalatus propter promptam & regularem inclinationem quam habet in actus particularium virtutum circa materiam fortitudinis vel iusticie sic habitus genitus ab istis actibus generalissimis volo bene agere generalissime inclinat in actus omnium virtutum prompte & regulariter circa quamcunq; materiam virtutis. Ad probationem falsitatis consequentis distingo q; talis virtus cardinalis esset tanq̃ genus generalissimum in coordinatione virtutum vel secundum naturam predicationis & sic nego quia modus predicandi solis terminis attribuitur vel secundum naturam inclinationis in actus aliarum virtutum & sic concedo quia talis habitus generalissime inclinat indifferenter circa materias omnium virtutum mediante actu suo elicito & dictamine prudẽtiali particularis virtutis Et vlterius concedo q; sub illo habitu statuuntur virtutes cardinales generaliter & regulariter inclinantes in actus circa materiam propriam & sub illis alij habitus ponuntur specialiores quoad inclinationem vt habitus genitus ex adequatis actibus fortitudinis bellice vel habitus genitus ex adequatis actibus magnanimitatis & sic vlterius procedendo vsq; ad specialissima secundum inclinationem. nolo tamen dicere q; isti termini fortitudo bellica magnanimitas sint partes subiectiue ad istum terminum fortitudo cardinalis: sed potius istius termini fortitudo vt generaliter significat omnem habitum moderantem passiones arduas sub quo etiam ly fortitudo cardinalis continetur tanq̃ pars subiectiua ab aliis condistincta. ¶Ex hoc patet quid sit dicendum de veritate istarum propositionum nulla virtus cardinalis est papalis nulla pars subiectiua virtutis cardinalis est virtus cardinalis sunt ambe vere & distingo q; requiratur superiora de inferioribus vere predicari vel superiora in predicando & sic conceditur vel superiora in inclinando & sic negatur modo non intendo loqui de coordinatiõe virtutum secundum naturam predicationis sed secundum naturam inclinationis.

¶Ad confirmationem transeat consequentia cum consequente nolo dicere quin sit dabilis aliquis habitus sub habitu generalissimo qui est generalior secundum naturam inclinationis q̃ aliqua virtutum cardinalium sed satis est mihi q; quelibet virtutum cardinalium est habitus multum generalis quoad inclinationem ymo generalissimus in sua materia ratione cuius denominationem accipiunt Et habitibus generalioribus possunt nomina dignitatum patriarcharum & legatorum imponi sed transeo.

¶ Ad aliud conceditur maior: & negatur minor: Ad probationem dato q habitus genitus ex illis actibus esset generalior inclinatiuq nonsequitur quin alter habitus sit generalissimus in eo ordinatione virtutum quare nego hunc actum esse studiosum volo bene vel male agere quia voluntas per illum actum non conformat se dictamini recto: nec actum elicit quia circa bonũ versatur sed quia indifferenter circa bonum vel malum forte tamen non caret probabilitate dicere illum actum esse bonum propter argumentum: placet mihi oppositiuum.

¶ Ad secundum nego consequentiam quia virtutes non dicuntur cardinales propter excellentiam quam habent in esse rei nec quia eorum actus sunt perfectiores actibus aliarum virtutum particularium siue perfectio capiatur ex difficultate operis siue capiatur ex perfectione obiecti siue a pluritate circunstantiarum informantium actum quia omnibus his modis actus inq̃tum specialior tanto perfectior sed dicuntur cardinales propter excellentiam inclinationis regularis qua habent in ordine ad actus omnium aliarum virtutum & propter protectionem & conseruationem illorum actuum vt patuit ex Secundo notabili.

¶ Ad confirmationẽ cõceditur cõsequẽtia negat antecedens ad probationem antecedentis transeat q habitus virtutis cardinalis nõ sit formaliter Imperatiuus immediate executionis operis exterioris satis est q sit formaliter elicitiuus sui actus adequati a quo formaliter imperãtur actus imperatiui exequutionis aliarum virtutum non cardinalium exempli gratia si fortes solum haberet habitum genitum ex talibus actibus volo fortiter facere vel aggrediẽdo vel expectando dictante Recta ratione q fortiter esset aggrediendũ habitus ille gñalis mediante actu suo elicito inclinaret in primum actum fortitudinis particularis aggressione qui est formaliter actus exequatiuus ipsius aggressus hãc solutionem satis videtur colorare cõfirmatio adducta quia volitio qua fortes vult sedere vel stare non magis vnum q̃ reliquum imperat: sic in proposito.

¶ Contra istam solutionem replicatur si esset exercitus hostium ante me & haberem istam volitionem pręcise volo aliquem istorum occidere p emissionem istius sagitte illa volitio sufficit monere membra ad sagittandum ergo actus generalis non minus est formaliter imperatiuus exequutionis q̃ actus specialis respondetur quod non est simile quia ista volitio est particularis respectu emissionis istius sagitte & propterea sufficit monere membra ad emittendum sagittandum. Sed forte replicabis ego solum volo emittere sagittam hoc vel illo modo sub disiunctione ergo non sufficiebat monere membra ad emittendum eo modo quo emissa est. ¶ Et similiter potest probari q volitio qua volo aggredi non sufficit monere membra quia per illam volitionem solum imperatur aggressus hoc vel illo modo secundum dictamen rationis.

¶ Respondeo quando emittitur sagitta hoc modo actus voluntatis non solum imperat hoc vel ille modo sed particulariter imperat emissionem hoc modo ratione circunstantiarum &c.

¶ Et dicendum est consequenter q volitio qua aliquis vult emittere sagittam hoc modo vel illo modo non sufficit ad emittendum sagittam hoc modo vel illo modo.

¶ Et eodem modo dicẽdum est q volitio qua quis vult aggredi hoc vel illo modo non est sufficienter imperatiua exequutionis actus exterioris sed requiritur volitio qua vult aggredi hoc modo.

¶ Ad tertium conceditur maior & negatur minor ad probationem minoris nego assumptum si audacia capiantur vt distinguitur contra intimiditatem & timor vt distinguitur contra vecordiam etiam dato q fortitudo bellica esset virtus cardinalis vt probabiliter ymaginatur buridanus sed si audacia capiatur generaliter vt comprehendit intimiditatem sic q actus eius esset subire periculum mortis in bello quando recta ratio dictat non esse subeundum & timor comprehendat sub se vecordiam cuius actus generalis esset non subire periculum mortis in bello quando recta ratio dictat esse subeundum quia sic terminis generaliter captis significarent extrema generalia virtuti cardinali opposita sed quia sentio cum doctorẽ extendente fortitudinem in ratione virtutis cardinalis ad magnanimitatem communiora inquirenda sunt extrema quemadmodum communius est medium & possumus circunloqui per disiuncta extremorum fortitudinis bellice & magnanimitatis ita q disiunctum ex audacia & caymorte erit extremum in superhabundando extendẽdo nomen caymortis prout dicit martinus nomen esse extendum questione quadragesima tertia &c. Ad intentionem huius doctoris extremum in superhabundando esset subire inconsiderate & excessiue difficultates arduas siue in bello siue extra bellum.

¶ Et extremum in deficiendo esset inconsiderate nõ subire huiusmodi arduas difficultates quando recta ratio dictat: tũc ad pbationẽ q̃ aeuagliter

monet contra vtramq; opinionem consequenter ad dicta nostra concedo consequens illatum scilicet q; deueniendum est ad extrema generalissima virtutum quadmodū probabiliter data est virt⁹ generalissima cui opponuntur ¶ Et quando queris vel illud vitium generalissimum est vitiū in suphabundādo vel ī deficiēdo supponis falsū ga do duo vitia generalissima: vnum generalissimū in suphabundando: & aliud in deficiendo: Et sic patet q; probatio posita vlterius non procedit.
Sed contra istud replicatur: Dato illo vitio generalissimo in superhabundando: dabile est vnum vitium generalius complectens superhabundantiam & defectum simul sub disiunctione: & talis habitus esset vitiosus: vt notum est: Igitur alterū non fuit generalissimum.
Et confirmatur Replica. Virtus generalissima est genita ex talibus actibus volo bene agere: sed non contingit dare vitium in superhabundando in bene agendo: nec vitium in deficiendo in bona actione: igitur:
¶ Item conclusio responsiua huius questionis aliquid imaginatur contra Buridanum: & Martinum: ergo eorum modi dicendi non sunt citandi in medium. ¶ Pro solutione Argumenti.
Ad replicam: dico duo: Primū est. Argumentum suadet apparenter: q; dabitur vnum vitium generalius secundum naturam inclinationis q̄ quodcumq; dabile quod potest vocari generalissimum in superhabundando. & ex consequenti generalius generalissimo in deficiendo.
¶ Secundo: Dico q; satis est ad propositum quod dicatur duo vitia generalissima sic q; nullum est vitium generalius in illo genere maliciæ: nec oportet tantam vnionem regiminis habere in politia aristocratica vel thimocratica sicut in vera politia regali: & aristotelica modo coordinatio vitiorum directioni primæ politiæ comparatur vbi ponuntur plures directoresq; principales ¶ Sed coordinatio virtutum regali regimini: & aristotelicæ politiæ est comparanda.
¶ Ad confirmationem: transeat maior: & similiter minor ¶ Dico q; vitium in superhabundando non est superhabundare in bene agendo: Sed est habūdare circa illam materiam circa quam actio est bona hoc vel illo modo: Exempli gratia. temerarie agere circa materiam fortitudinis: temperātiæ vel iustitiæ: id est velle latum super illis materijs sub disiunctione est extremū in superhabundando: Et velle quo quis non fert̄ super illas materias sub disiunctione recta ratione dictāte q; sic sic volendum est extremum in deficiendo.
¶ Ad aliud tactum in replica. Verum est quod cōcludito aliquid intendit contra eorum modum.

Dicendi tamen est mihi impertinens siue fortitudo: vt est virtus cardinalis solum dicatur de fortitudine bellica: siue etiam extendatur ad magnanimitatem dummodo capiatur solum pro habitibus generalissimis circa tales materias adæquatas.
¶ Ad confirmationem principalis argumenti. Transeat consequentia cum consequente: & forte non minor erit conueniens similitudo illorum ad cetum cardinalium q̄ sit comparatio virtutum cardinalibus: quia sic vicissitudines rerum fiūt q; luminaria magna prędecessorum in corpora opaca succedentium conuertantur: vel si non placet vitia maioribus in ecclesia dei comparare Olofernī & Nabusardo fiat illorum comparatio satis est q; aliqua demus vitia generalia quæ pricipantur principatione inclinationis in ordine ad alia vitia: sicut virtutes gñales in ordine ad virtutes speciales
¶ Ad quartum cum sua confirmatione simul respondetur: quia ferme eandem petunt difficultatem: Responsum est arguendo in quarto argumento vsq; ad vltimam replicam: quæ quęrit Vtrum virtus cardinalis regularius inclinet in actus virtutum non participantium in materia q̄ virtus non cardinalis
Et quare potius vno tempore q̄ alio in actus illarum virtutum inclinat.
¶ Ponunt doctores duas causas quare vna virtus inclinat in actū alterius. Prima causa est: Si voluntare sit aliqua virtus: & occurrat vitium natum impedire actum illius virtutis in sua electione: vel conseruatione: tunc virtus quæ inest inclinat in actum virtutis oppositæ illi vitio per suum actum elicitum.
¶ Secunda causa quando vna virtus est nata meliorare: & facilitare actum alterius virtutis: vt habitus circa cultum diuinum inclinat mediante actu suo elicitu in actum paupertatis temperātiæ: & obedientiæ. Quia illa facilitant actum cultus diuini: alias ad hæc non astringeret̄ religiosi⁹
¶ Sed quia illæ causæ non regulariter occurrunt: debent intelligi de virtutibus non participātibus in materia facile esset istas causas impugnare: sed transeo.
¶ Ad confirmationem: etiam responsum est Arguendo vsq; ed vltimam replicam. Dico q; dictamina particularia aliarum virtutum cum actu elicito non sufficiunt ad producendum actum eius circa materiam alterius uirtutis: sed requiritur libertas volūtatis: hoc est requiritur eius concurs⁹ liber in productione actus quia voluntas libera ponit suum concursum circa materiam illius virtutis: & nō circa aliā: non sequit̄ ꝑductio infinita actuū etiam dato q; essent infinita dictamina. Sed

Forte quæris vnde prouenit q actus vnius virtu
tis potest immediate concurrere ad productionē
actus alterius virtutis:& vnavirtus non potest im
mediate concurrere ad actum alterius virtutis/
Et difficile est dare rationem satisfacientem intel
lectui.

¶Ad quintū nego antecedēs p qualibet pte. Ad
primam omnes auctoritates doctorum potius ap
plicantur huic sētentiæ q̄cuicū alteri vel si occur
rat aliqua auctoritas in cōtrarium adducas: & fa
cile ad eam rñdebitur. Ad secundā partē adducta
est ratio sufficiens in probationa conclusiunis ter
tię. Tertia pars negatur quia satis apparet opinio
nis probabilitas in respōsione ad argumēta cōtra
tertiā cōclusionē. ¶Ad cōfirmationē transeat cō
sequentia& negatr antecedēs dico q habitus geni
tus ex talibus actibus volo istum hostem aggredi
hoc tempore hoc loco hoc modo quia recta ratio
dictat pro defensione reip est fortitudo specialissi
ma :nec hic indiuidua querimus quia stādum est
in specialissimis. ¶Ad sextam negatur antace
dens: ad probationem dico q actus volunta
tis bene inclinat in actus intellectus & econuer
so& dato q sint potentiæ diuersæ tamen mutuo
se iuuantur facile potest practicari de imperio vo
luntatis respectu actus fidei & ecōuerso licet nol
lem concedere imperium voluntatis inclinare ad
illū actum fidei aquo causatur. ¶Ad argumētō ī
te oppositū concessa maiore negatur minor cum
cōsequentia quia licet fortitudo cōis nō sit termi
nus cōis:nec natura cōis idētificata cū virtutibus
pticularibus realiter sub ea cōtentis:& ab eis for
maliter distincta cuiusmodi predicti viri fuerunt
assertores est tamen fortitudo cōis habitus gene
raliter inclinans ad actus virtutū pticularū: vt pa
tet ex dictis i notabilibus. ¶Ad cōfirmationē trā
seat consequentia;Dico q habitus genit⁹ ex istis
actibus est bene agendum est habitus intellectus
bonus generalissimus generalitate inclinationis
quia talis habitus inclinat saltem mediate ad oēs
actus intellectū perficiētes. ¶Ad septimū con
cedo consequentiam & nego antecedens. ¶Di
co q auctoritas doctoris non est recipienda quia
videtur eē contra sententiam aristotelis secundo
ethicorum dicentis q habitus est solum producti
uus similium actuum hijs ex quibus est gēit⁹: nec
valet dicere q hoc intelligit da actibus adequatis
illius habitus quia contra eum arguit ratione sic
vel quilibet habitus eēt productiu⁹ actuū dissimi
lium specie differentium vel aliquis sic & aliquis
nō ē potest dici secundum:quia vtrobiq est eadē
ratio vt constat nec primum quia capio habitum
generalissimū in inclinando:tunc sic certum est q
talis habitus est productiu⁹ suorum actuum ade
quatorū:vel ergo est etiam productiuus immedi
ate actuū inadequatorū vl' nō est:si nō habetur in
tentum:q non quilibet habitus est productiuus e
tiam:&c. Si sic vel ille actus inadequatus cuius ē
pductiu⁹ ē gñralior q̄ su⁹ act⁹ adequat⁹:& hoc ñ
quia suus actus est genaralissim⁹ ex suppositione
ergo si inclinat in aliquem actum inadequatū ille
actus erit specialis respectu illius habitus: Et sic
habitus generalis inclinabit immediate in actum
specialem quod erat probandū cuius oppositū di
cit Doctor in solutione tertij argumenti contra e
andem pposinonem allegatam hec ratio me mo
uebat ad ponendum tertiam propositionem pri
mi notabilis huius questionis.

¶Ad confirmationem patet ex solutione tercii
argumenti quia vtrumq est probabile prolixum
tamē esset insistere quę illarum opinionum esset
alteri preponenda sentio tamen cum doctore si
cut prius q fortitudo in ratione virtutis cardina
lis versatur circa arduum siue sit periculum mor
tis in bello siue aliqua periculosa administratio.
Tunc ad rationem dico q aliqua est vna ratio cō
munis fortitudini bellice & magnanimitati sub
ratione ardui Et propterea non inconuenit dare
vnam virtutem vtriq communē. ¶Ad aliud vbi
tangitur distictio quam ponit martinus inter for
titudinem cardinalem & temperantiam cardina
lem est apparentia q difficile esset saluare aliquā
esse virtutem quin sub aliqua illarum contine
retur quod negaret & ratiu est quia sua distinctio
videtur fieri per contradictoria sub quorum alte
ro quęlibet virtus dabilis continetur Sed hec rō
non vincit quia Martinus non distinguit illas vir
tutes penes arduum & non arduum sed penes co
hibere & moderari passiones arduas & passiones
non arduas; vt facile patet cōsideranti modo pas
sio ardua& passio non ardua non sunt contradi
ctoria nec moderari passiones arduas & modera
ri passiones non arduas; Forte dicis quælibat vir
tus moderatur passiones arduas: val moderatur
passiones non arduas; igitur Argumantum semp
stat in suo vigore; Antecedens patet: quia nulla
est virtus moralis quin circa passiones verfetur.

¶Ad obiectū Distingo antecedens vel quælibet
virtus moderetur passiones arduas val non ardu
as per se:& realiter:& sic negatur; vel per accidēs
& non regulariter :& sic cōcedit:modo sub forti
tudine & temperantia virtutibus cardinalibus so
lum collocant virtutes per se:& regl'ariter coh
bentes passiones arduas & non arduas; alias argu
mentum probaret iusticiam compręhendi sub ali
qua istarum

¶Sed forte nec hac euasione eris contentus
quia ex ea sequitur gradum heroicum temperan
tiæ virtutis non comprehendi sub hac virtute car
dinali quę tēperantia dicit nec fortitudis bellicæ

gradum continentie aut temperantie sub fortitu
dine cardinali quod est extraneum sequela pa=
tet. quia gradus heroicus temperantie passiones
arduas per se moderatur & gradus cõtinentie vel
saltem gradus tẽperantie fortitudinis bellice paf
siones nõ arduas. hec ratio videtur ferme perem
ptoria cõtra distinctionem martini & declaratio=
nem prima quę. de temperantia ꝓpterea mihi vi=
deri potius distinguntur fortitudo & temperan=
tia virtutes cardinales penes condiciones mate=
riarum cõmunium circa quas versantur q̃ penes
passiões. eo scilicet ꝙ materia cõmunis circa quã
versatur fortitudo cardinalis a toto gñe est gra=
uis et laboriosa & nõ materia cõmunis tẽperantie
cardinalis. ideo ille virtutes secundum ꝙ cardina
les sunt abinuicem distinguntur.

¶Ad octauum cũ sua confirmatione dico ꝙ non
procedunt contra conclusionem quia tales actus
virtualiter includuntur in actu generalissimo vir
tutis vt pote in bene agere q̃ tantũ valet sicut vo=
lo temperanter iuste vel fortiter vel temperanter
et iuste facere & sic quascunqꝫ combinationes in=
cludendo.

¶Queritur circa materiã prędicte quęstiõis vtrũ
cęteris paribus circunstantia cõmunitatis obiecti
vel inclinationis bonitatem & maliciam actus di
minuat Et arguitur ꝙ non peccatum primi paren
tis reputatur a doctoribus omnium peccatorum
grauissimũ eo ꝙ maxima incommoda infert sed
actus malus inquantum generalior est plurim in=
commodorum illatiuus eo ꝙ ratione sue cõmuni
tatis in actus malos inclinat & quanto generalior
est actus tãto vniuersalior est sua inclinatio in ma
liciam vt dicit questio pręcedens eodem modo po
test suaderi ꝙ actus bonus inquantum generalior
intantum est melior cęteris paribus in oppositum
arguitur sortes qui vult luxuriari non tantum pec
cat sicut ille qui vult incestum vel adulterium cõ
mittere nec ille qui vult bene agere tã bene agit
sicut ille qui diligit deum super omnia vel q vult
ꝓ deffensione fidei martyriũ sustinere igit ¶Pro
declaratiõe terminorum positorum in titulo quę
stionis videndum est quid circunstantia quid bo=
nitas quid malicia actus. ꝓ primo notabili Pro se=
cundo dicetur quid est bonitatem vel maliciam a
ctus augeri vel minui ex parte circunstantiarum
& pręcipue ex parte circunstantie cõmunitatis ob
iecti diffinitur sic circunstãtia apud philosophos
morales est accidentalis conditio operatiõis hu=
mane per quam operatio redditur bona vel mala
aut melior vel peior Correlarie videtur sequi ex
illa diffinitione ꝙ conditiones informantes actũ
obiectiue vel ab actu indistincte non debent voca
ri circunstantie quia tales non accidunt actui quia
ab eis de per se substantia actus dependet quod
est contra olzam & suos sequaces Et videtur esse
contra aristotelem tertio ethicorũ qui omnes cau
sas actus per circunstantias innuit a quibus actus
essentialiter dependet Et ideo vt non excludatur
hic modus loquendi potest describi sic circunstan
tia actus moralis Est Cõdictio operationis huma
ne aliquid vel aliqualiter faciens ad bonitatẽ vel
maliciam actus siue sit ipsemet actus siue aliquid
ab ipso distinctum siue obiectiue cõcurrat siue nõ
huic diffinitioni est satis conformis diffinitio quã
ponit dominus antihodorẽsis tractatu tricesimo
secundi libri. Circũstantia est proprietas persone
vel negocii ex se pertinens ad laudem vel vitupe
rationem diminuendo vel augendo vel contrahẽ
do in genus in hac diffinitione vltima duplex in=
nuitur diuisio circunstantie prima diuisio circun=
stantiarum quedam sunt assistentes alie sunt cir=
cunstantie informantes actum primũ membrum
innuitur per istam particulam proprietas persone
que regulariter actui assistit vnde circunstan=
tiam actui assistere est talem circunstãtiam nõ esse
obiectum actus hoc est volitam Secundum mem
brum innuitur per istam particulam ꝓprietas ne=
gocii per negocium doctor intelligit actum huma
num seu liberum cuius cõditiones regulariter ca
dunt in obiectum actus hoc est sunt volite vt cir=
cunstantia finis aliqui huic diuisioni superaddũt
aliud membrum scilicet circunstãtia mirans sed
illa debet reduci ad aliquod predictorum mẽbro
rum quia vel informat & sic reducitur ad secũdũ
vel non & sic comprehenditur sub primo mẽbro
Alia diuisio innuit in diffinitione supradicta sci
licet circunstantiarum quędam augent bonitatẽ
vel maliciam quedam diminuunt illam & quedã
contrahunt ad bonitatem vel maliciam nonnulli
superaddunt aliud membrum ꝙ aliquę sunt cir=
cunstantie nihil facientes sed impertinentes ad bo
nitatem vel maliciam nullas tales inuenio propte
rea reputo illam diuisionem sufficientem facilia
sunt exempla istarum circunstantiarum quedam
aggrauant mortaliter quedam venialiter vt pate
bit in processu septem assignãtur circunstantie a
philosopho tertio ethicorũ & totidem a tullio pa
rum discrepantes quæ hoc carmine complectun=
tur Quis quid vbi quibus auxiliis cur quomodo
quando due respiciunt conditiones extrinsecas
scilicet vbi quando Alie quinqꝫ causas necessarias
quas causam efficientem principalem quibus au=
xiliis efficientem minus principalem Cur causam
finalem Quid causam materialem quomodo for
malem & huic postreme circunstantiã cõmunita
tis actus reduco quia quantitatẽ obiecti respicit bo
nitas & malicia actus vt existimo non sunt entita
tes distincte ab actu malo vel bono vt recte sentit
olzam quolibeto tertio propterea sufficit actum

bonum moralem pariter & moraliter malum de= scribere. Sufficienter describitur actus bonus mo raliter a Gregorio ariminensi distinctione trigesi ma octaua secundi sententiarum: Sic virtualiter est actus liber recte rationi conformis dictanti de omnib⁹ circunstantijs debitis. Et opposito modo actus dicitur nominaliter malus: qui est act⁹ liber rectæ rationi diformis dictanti de omnibus circū stantijs debitis. Istas diffinitiones declarare vel i= pugnare non est præsentis speculationis: Sed ma= nifeste sequitur ex illis ꝙ moralis vit⁹ consistit in conformitate actus ad rectam rationem & opposi to modo malitia moralis in difformitate actus ad rectā rationē. Quod sit fundamentum materiale vel formale huius conformitatis vel difformitatis propinquum vel remotum vide Buridanum ter= tio ethicorum q̄stiōe duodecima nominalizanda non est difficultas.

¶Notandum est secundo quantum ad propositū sufficit act⁹ trifariā potest augeri vl' minui vno mo do augetur vel diminuitur intensiue: & hoc dupl'r quoad substantiam act⁹ quæ fit p additionem non gradus: vel p deperditionem grad⁹ præceden tis a priori latitudie & illa est proprie dicta intēsio vel remissio. Alio modo augetur vel diminuit act⁹ intensiue quoad bonitatē vel maltiā & non oportet hoc fieri per additionē vel deperditionē noui gra dus quantum ad substantiam actus: sed satis est a ctum intēdi vel remitti inesse maltiæ vel bonitatis vt si aliquis act⁹ continuaretur per vnā totam ho= ram cui⁹ cōtinuatio i pria medietate phiberet sub pœna veniali: & eadē cōtinuatio phiberet in secū= da mediate sub pœna mortali: Et contrario modo prohiberet in hora sequenti continuatio: prioris actus augeretur malitia: & secundi act⁹ remittere tur malitia. ¶Sc'do modo act⁹ augetur vel dimi= nuit obiectiue & hoc bifariā: vno modo ppter ma iorem vel minorē multitudinem rerum cadētium in obiecto. ¶Alio modo ppter maiorem vel mino rem pfectionem obiecti siue sit maior multitudo rerū siue non: & dilectio fortis hoc modo dicit di= minui respectu dilectionis dei Et contra dilectio dei augetur obiectiue respectu dilectionis fortis & neutro istorum modorū pprie philosophice ali= quid augetur vel diminuitur: quia priori quantita ti neq; fit additio neq; substractio sed theologice fit additio vel substractio extēsiue quoad m'titu= dinem vel nobilitatem obiectorū: & licet istud au= gmētū vel decrementum sit impertinēs augmen= to vel decremēto intēsiuo quoad substantiam act⁹ non tamē impertinens augmento vel decreemē= to bonitatis vel malitiæ act⁹ quia sequit bene hic actus bonus vel malus augetur obiectiue ergo auge tur vel diminuit quoad malitiā actus: & similiter sequit bene hic actus diminuitur obiectiue: ergo hic act⁹ augetur vel diminuit quad malitiā, vel bo nitatē actus: sed non sequitur hic act⁹ auget obie= ctiue: ergo auget quātū bonitatē vel maliciā act⁹ alias odium huius m'titudinis demōstrādo colle ctionē cœlestiū includendo deum cæteris parib⁹ es set peius inesse maliciæ q̄ odiū dei solum: & sic odi um dei non esset grauissimū peccatorū cui⁹ opposi tum cōmuniter oppinant Doctores. Nec sequitur Hic actus diminuitur obiectiue: ergo hic actus di minuit quoad maliciā suam. patet de odio dei re= spectu toti⁹ multitudinis. Et ppterea semper i cor relarijs precedentibus ad augmentum obiectuū intuli augmentum vel decrementum maliciæ & ad decrementū obiectuū idem infertur nonunq ratio ne vnius partis disiuncti & aliquando ratione alte rius ¶ Tertiomodo Actus auget vel diminuitur inclinatiue rspectu alterius scdm quod natus ē in plures vel pauciores act⁹ inclinare & licet etiā hic modus augmēti vel decremēti sit impertinēs in= tensioni vel remissioni substantiæ actus non est ta men impertinēs intentioni vel remissioni bonita= tis vel malitiæ act⁹: vt patebit ex conclusionib⁹.

¶Istis pmissis ponūt cōclusiōes. Prima cōclusio. Circūstātia cōmunitatis obiecti vel iclinatiōis act⁹ bonitatē vel maliciam non diminuit intēsiue quo= ad substātiam bonitatis vel malciæ saltē nō opor= tet. ¶Secunda cōclusio. Circūstātia cōmunitatis obiecti diminuit actum intensiue quoad bonitatē vel maliciam act⁹: hoc ē talis circūstantia est ratio quare act⁹ est min⁹ bonus vel minus malus q̄ cæte ris paribus fuisset act⁹ sine tali circunstantia.

¶Tertia cōclusio. Circūstātia cōitatis inclinatio= nis actus extrinsece auget bonitatē vel maliciam sicut circunstātia cōmunitatis obiecti bonitatē vel maliciam auget q̄q; intrinsece. Probat prima cō= clusio quia certum ꝙ nō oportet actū generalem cōmunitate inclinationis esse intentiorē: nec simi liter oportet actum generalē cōmunitate obiecti habere plures gradus vnitiue & penetratiue q̄ ac= tus qui ē valde specialis: vtpote circa vnū obiectū determinatum: & eodē modo de inclinatione: nec aliam probationē adduco quia cōclusio ē clara de se ¶Secūda cōclusio pbatur: non est tam difficile cæteris paribus facere cōformiter ad rectā ra= tionē dictātē de circunstantia cōmunitatis obiecti q̄ difficile est facere cōformiter ad rectam rationē dictātē de particl'ari obiecto: vt si essent duo quo= rum vni sacerdos iungeret p satisfactione suorū peccatorū dare scutum paupibus & alteri iniūge retur dare scutū francū vel duodenū (suppositis ce teris parib⁹ ex parte illorum videlicet q̄ sint æqua liter diuites) nō erit tā difficile cōformare se isti di ctamini dandū est scutū francū vel duodenū pau= perib⁹ sicut ē alteri cōformare se isti dictamini dā dū est scutum pauperibus ergo cæteris parib⁹ vo

litio qua primus conformat se suo dictamini ē melior volitione alterius.

¶ Itē magis peccaret omittens facere cōformiter ad dictamē pticłar̄ q̄ omittēs facer̄ cōformiter ad dictamē dictās de cōitate obiecti. alias tantum peccaret quilibet qui secundum legem communem omittere diligeret deum quādo renetur: eodēmodo quo tenemur: inquātū peccaret vna creatura que pro eodē tempore p̄cise tenetur diligere deum vt dcō quod non est dicendū quia hoc esset consequenter in īfinitū aggrauare pœnā debitā peccato omissionis cōtra cōmunē doctrinā theologorū. ¶ Tertiæ cōclusiōis prior pars ꝓbat̄ argumento ante oppositū questionis: quia inter cætera peccata Doctores reputant peccatū primi parētis grauissimū grauitate extrinseca ꝑpter multitudinem incommodorum quæ sequūtur. Sed quanto actus malus est cōmunior cōitate inclinationis tāto plura mala sequūtur: & si bonus est tanto plurium actuum bonorū est ꝓductiuus: igitur extrinsece saltem talis conditio auget bonitatē vel maliciam. ¶ Secunda pars probatur. Grauiꝰ est velle occidere infinitos homines (cæteris paribꝰ) q̄ velle occidere duos: & hoc nō nisi ꝑpter circunstantiā cōitatis obiecti: & similiter melius est dare centū turonos ꝓpter deum q̄ velle dare vnum tantum: igitur communitas obiecti quādoq̄ auget bonitatem & maliciam quod erat probādum. ¶ Contra primā conclusionem arguit̄. Vel circunstātia communitatis obiecti & circunstātia inclinatiōis actus sicut ipse actꝰ gen et aliter inclinans & habens obiectū cōmune vel sunt ipm obiectum actus vel aliquid aliud: sed siue hoc siue illd ñ debet illa cōitas obiecti nec inclinationis dici circunstantia quia: circūstātia est accidens humanæ operationis secundū Iohānem de gersono in materia de circunstantijs & obiectū nō accidit actui: nec actus inet sibiipsi accidit ymo sunt inseparabilia ab actu: igitur: Et cōfirmat̄ idem est dicere circūstātia cōmunitatis obiecti: & dicere circunstātia inclinatiōis actus: ergo superuacuee addunt̄ in titulo questionis. tenet cōsequentia. antecedens patet: quia non stat dare actū q̄ habeat circūstātia cōmunitatis obiecti qui habeat cōmunitatem inclinationis: nec cōtra igitur. ¶ Secūdo ad idē vel iste circunstantiæ sunt assistentes tm̄ vel icitantes vel informantes: nō duo vltima quia tales circūstāriæ cadūt obiectiue in actu: sed neutra istarū circūstātiarum cadit obiectiue in actu postq̄ non sunt volite per tales actus nec sunt assistētes solū quia tales circōstantiæ nec augēt nec diminuūt maliciam actꝰ. alias si fortes haberet vanam gloriā venialem & pro tunc vellet p̄dicare propter deum sic q̄ vana gloria non inueiat actum bonum: actus bonus esset melior vel peiorq̄ si talis fieret et sine vana gloria qd̄ nō est dicendum ¶ Et confirmatur: quia omnis circūstātia auget vel diminuit bonitatem vel maliciam actus ergo dato q̄ aliqua esset circūstātia cōitatis obiecti & aliqua circūstātia inclinationis actus nō oporteret q̄ tales circūstātię augerent vel diminuerēt bonitatem vel maliciā quia forte sunt de natura circūstātiarū impertinētiū. Antecedēs patet: quia nihil refert fricare barbam etiā deliberate in curia vel in campis: nec referr velle occidere hominē potiꝰ cū vna illarum circunstantiarum q̄ cum alia cæteris paribus. ¶ Tertio sic, circunstātia cōmunitatis obiecti est causa incrementi actus quoad substātiam eius. ergo defectus illius circunstantiæ erit causa decrementi substantiæ actus Tenet consequentia per vnam regulam ī philosophia. quando cunq̄ aliqua cā naťlis ē cā alicuiꝰ effectꝰ substractio illius causæ erit ēt causa decrementi illius effectus nisi occurrat alia causa augens effectum. Probatur antecedens quia obiectū partialiter cōcurrit cum potentia ad cuiuslibet partis actus & totius ꝓductionem: sed incrementum actus est totus actꝰ vel aliqua pars eius & circunstantia communitatis non est nisi obiectū cōe ¶ Et cōfirmat̄ inquantū actus est intensior tanto magis inclinat in alios actus & quanto remissior tanto minꝰ inclinat; ergo aliqua circunstantia inclinationis diminuit substantiam actus & aliqua auget cuius oppositum dicit conclusio ¶ Ad primum contra primam conclusionem: conceditur maior pro prima parte: & negat̄ minor. Ad probationē minoris dico duo: Primū Diffinitio quam ponit dominus Gerson non satis se extendit ad omnia illa quæ ab aristotele nomine circunstantiæ importātur vt patuit ex carmine posito ī primo notabili circunstantias ab Aristotele & Tullio positas exprimēte quibus conformat̄ communis scola nominaliter loquentiū. modo circunstātia quid quæ explicat causam materialē nō solum adiacet actui extrinsece sed ipsum īformat hoc est per se requiritur ad suū esse siue per quid ītelligamus obiectum in quod tendit actꝰ siue substantiā ipsius actus. ¶ Secundo dico in diffinitione allegata potest extēdi istud nomē accidens ad accidentia separabilia & inseparabilia: vt tantum valet sicut condictio vel ꝓprietas siue talis condictio cōueniat intransmutabiliter actui: & hoc modo videtur accepisse dominꝰ altisidiotensis circūstantiam: vt patet ex primo notabili: vbi non ponitur nomen accidens in diffinitiōe sed ꝓprietas: modo ꝓprietas ad ꝓpria se extēdit. Sed forte adhuc instares. Circunstantia dicitur a circunstando sed illud quod per se requiritur ad actū non circūstat sed potius naturaliter & necessario adhęret. ergo melius videt̄ sētire Gersō diffiniēdo circūstāciam p accidēs ēt sepabile ¶ Respōdet̄. Diffinitio domini de Gersono meliꝰ q̄drat cū significatiōe vocabuli

Sed qa mřę dicuntur circũstãtiæ ab Aristotele &
a doctorib⁹ cõiter q̃ necessario actui adhęrẽt: sicut
finis: abięctũ cõmune: nomẽ circũstãciaꝝ ĩportã
tur & m̃ adhærent inseparabiliter actui ymo aliq̃
circũstãtiæ sunt ĩ cõdistinctę ab ĩpo actu: ꝑpterea
vt oĩa cohęreãt sibi ipsis dicim⁹ nomẽ accidẽtis es
se extendendũ ad accidẽs separabile & insepara
bile. Nec debes imaginari ꝑpterea ꝙ velim dice=
re aliqđ accidẽs ĩhęrere actui hũano qa accidẽtis
nõ est accidens: hoc modo: sed circũstãtia est acci
dens act⁹ humani id ẽ actus liber accidẽtaliter se
habẽs quãdoqꝫ iseparabiliter sicut respectu obię=
cti vł finis: quãdoqꝫ separabiliter sicut respectu lo
ci vel tẽporis. ¶ Ad cõfirmationẽ distiguit antece
dens vel ꝙ sit idem materialiter: sic ꝙ eadẽ res est
circũstãtia cõitatis obiecti & circũstãtia ĩclinatio=
nis act⁹: & sic cõcedit: quia actus hñs obięctũ cõ=
mune cũ vtraqꝫ coĩcidit hoc ẽ tales circunstãtiæ vł
nomina earũ supponũ ꝑ tali actu. vel ꝙ sint idem
formaliter id est ꝙ eadẽ ratione aliquid dicat cir=
cunstãtia cõitatis obiecti & circũstãtia inclinatiõis
actus: & sic negat. ¶ Talis actus dicitur circũstan
tia cõmunitatis obiecti quia rẽdit ĩ plures res ob=
iectiue: & dicitur circũstantia inclinationis actus
quia inclinat generaliter in productionem multo
rum actuum particularium. ¶ Ad secundum ar=
gumentum do primã partem scilicet ꝙ sint circũ
stantiæ assistentes tantum nolo tamen negare qn
possint actũ iformare quia sortes potest velle pec
care vt per illum actũ sit dispositus ad productio=
nem malorum actuũ pticularium Eodẽmodo sor
tes potest velle peccare quia sua volitio fertur ge=
neraliter in omni peccato; sed nõ sic contingit re=
gulariter. propterea voco illas circunstantias assi
stentes. ¶ Ad improbationem nego ꝙ circun
stantiæ assistentes non augeant vel diminuant
actum saltẽ bonitatẽ vel maliciã eius. Circũstantia
ꝑsonæ regulariter est circunstantia assistens tan=
tum: & tamen auget actum vt episcopus volẽs for
nicari plus peccat cæteris paribus q̃ simplex sacer
dos vel laicus: & fidelis plus peccat q̃ ifidelis cir=
ca eandẽ materiã propter circunstantiam ingrati
tudinis. ¶ Ad improbationẽ positam dico ꝙ stat
bene in casu ꝙ peccatũ veniale augeat ꝑ accidens
bonitatẽ actus: quia verisimile est ꝙ difficili⁹ esset
insistere illi actui bono posita tali circũstãtia aliq̃
liter impediente q̃ non posita nec est malus incon
ueniens circũstãtiam malã augere bonitatẽ actus
q̃ sit incõueniens circũstãtiam bonam diminuere
maliciam: sed minus malum est furari: vt subue=
niat pauperi q̃ absolute furari sine motiuo; igit
sic erit in proposito. ¶ Sed forte replicabis ex hac
similitudine: sequitur ꝙ ille qui prędicat ꝑpter va
nam gloriã tantum; vel propter deum: & vanam
gloriam vbi vana gloria informat actũ actus eius
esset melior q̃ si fieret sine tali circũstantia: quod
est falsum quia quilibet illorum actuũ est malus.
¶ Respondetur negando consequẽtiam: quia so
lum dixi circũstantiã malam bonitatẽ augere quã
do assistit tantum; hoc est dato ꝙ veniale sit p̃sens
inuoluntarie dũmodo non sit volitum: nec inciter
ad ꝑductionẽ act⁹. ¶ Sed potest fieri replica iste
actus est bonus; volo celebrare ꝑ sex albis & deũ
supposito ꝙ volitio minus & principaliter feratur
super sex albos: & prĩcipaliter in deum rendat: er
go eadem ratione actus alias indifferens factus
minus principaliter ꝑpter peccatũ veniale: & prin
cipaliter ꝑpter deum non erit malus ymmo bo=
nus: ¶ Et cõfirmatur replica: quia si actus indiffe
rens haberet peccatũ veniale pro fine vltimo ra=
tione illius finis actus solum cõstitueretur in ge=
nere venialium: & minus aggrauat quando cõsti=
tuitur finis non vltimus; igitur quando consti=
tueretur pro fine nõ vltimo nullã superaddit ma=
liciam. ¶ Ad replicam. concesso ãtecedente: nego
consequentiam: quia circuustantia sex alborũ in
casu non est mala alias psalmista nõ seruasset mã
data domini propter retributionem: fateor tñ ꝙ
si sex albi cõstituerent tanq̃ finis vltim⁹: finis ille
redderet actum malũ: sicut & quęcunqꝫ creatura
sic cõstituta. secus ẽ de peccato veniali ĩ altẽ habẽ=
te inuolutam maliciã: quia talis nõ est referibilis
in deum. ¶ Ad confirmationem. Quicquid sit de
antecedente nego consequẽtiam: quia in genere
venialium: alia sunt leuiora: alia grauiora. nego
ẽt antecedẽs: saltem mihi apparet ꝑbabilius: illđ
negandũ; quia nõ videtur possibile ꝙ veniale ifor
met actus obiectiue supposito ꝙ sit idem act⁹ me
diorum: & finis quin aggrauat mortaliter; intelli
go quãdo aggrauat illud quod alias eẽt mortale
qa alias in interno esset redemptio ĩ ordine ad pœ
nã debitã peccato mortali. ¶ Ad confirmationẽ.
Trãseat antecedẽs: & negat cõsequentia: & ad ꝑ=
bationẽ trãseat ꝙ forte sint circunstantiæ ĩperti=
nẽtes ẽt forte oppositũ: ymmo ita est ꝙ sunt ꝑtinẽ
tes si intelligas per circũstantiã ꝑtinẽtem illã q̃ fa
cit aliquid ad bonitatem vel maliciã actus illa au=
gendo vel diminuendo vel cõtrahendo in genus
& dico ꝙ nihil debet dici circũstãtia si sit ĩptinens
opposito modo ad ista tria: vt patet ex diffinitiõe
circũstantiæ premissa quam ponit domin⁹ altissio
dorẽsis & bene: & cõsequenter dicendũ est ꝙ esse
in campis vel in curia nõ est circũstantia respectu
fricationis barbæ: nec respectu homicidij: nisi for
te ꝑ accidens: quãdo in vno loco occurrit scãdalũ
& non alibi: vel aliquid simile. ¶ Ad tertiũ respõ
det. Transeat: consequẽtia: & negatur: ãtecedens
¶ Ad ꝑbationẽ: dico ꝙ ꝑbatio ymaginatur falsũ
scilicet ꝙ circunstantia cõitatis obiecti sit obiectũ
actus: nam est ipsemet actus: vt patet ex so=

lutione primi argumēti: do tñ ꝙ obiectū cōmune
actus vocet̃ circunstātia cōitatis obiecti: tūc conce
ditur antecedēs si actus capiati cremētum quoad
eius substantiā: illius incremēti circūstantia cōita-
tis obiecti erit causa: sed hoc non est contra cōclu-
sioem: quia cōclusio prima vult dicere ꝙ non ē de
ratione illius circunstantiæ actum augere vel di
minuere quoad eius substantiam sicut est actum
minuere quoad eius bonitatem vel malitiam:
quia posita tali circunstantia necessario sequi-
tur diminutio bonitatis vel maliciæ respectu act⁹
habentis obiectum particulare: & vlterius cōcedi
tur consequētia: ꝙ substractio illius circūstātię erit
causa decremēti: vel saltē corruptiōis substātię a-
ctus: quia substracto obiecto ne obiectiue cōcur-
rat necesse est actum corrumpi. ¶ Sed forte repli
cabis impugnando regulam philosophicā virtute
cuius capit argumētū suam apparentiam benefi-
ciū releuationis diuinæ a peccato mortali aggra-
uat peccatum: non releuare etiam aggrauat: quia
innocentia aggrauat igitur regula cui innititur ar-
gumētum nō habet virtutem. antecedēs patet ex
cōmuni sentētia doctorū omne beneficiū diuinū
aggrauat & talis releuatio est beneficium: igitur
& ex altera parte innocentia est beneficium diui-
num: igitur aggrauat. Respondetur: non iconue-
nit vtrumꝙ oppositorum aggrauare peccatū quā
do pro causa substracta ponitur altera tantum
faciēs ad effectū producēdū: modo sic est i propo-
sito ꝙ ponitur altera causa tātū faciens puta inno
centia q̃ tantum aggrauat sicut releuatio ex alte-
ra parte aggrauationes tamē faciūt specie differ-
re quēadmodū causæ specie differunt etiā suffi-
cit ꝙ aliquod non releuare nō aggrauet sed dimi-
nuit potius puta permanere in peccato commis-
so quia talis cęteris paribus minus peccat q̃ si ha-
buisset beneficium releuationis. ¶ Ad confirma
tionē distinguitur antecedens: vel ꝙ magis incli-
net itensiue propter gradualem suam maiorē in-
tensionē: sic cōceditur ꝙ magis inclinet extensi-
ue id est in plures act⁹ occurrēte dictamine recto p
ticulari alterius actus: & sic negatur: modo circū-
stātia inclinationis actus sumitur a maiore iclina-
tione extensiua & nō intensiua ¶ Contra secundā
conclusionem arguitur primo sic impossibile; ē a-
ctum habentem circūstatiā cōitatis obiecti fieri si-
ne tali circunstantia: ergo circunstantia cōmunita
tis obiecti nunq̃ diminuit bonitatem vel maliciā a
ctus. tenet consequētia. quia nō potest diminuere
bonitetē vel maliciā alicuius actus nisi illius actus
cui aduenit talis circunstantia: sed aduēt⁹ illi⁹ cir
cunstantiæ omnino variat actū specie postq̄ ipossi-
bile est obiectū actus variari qui act⁹ variet ex do
ctrina aristotelis in secundo de anima act⁹ distin-
guntur per obiecta. ¶ Et confirmatur: vel circun
stantia cōitatis obiecti cuiuslibet act⁹ cuius est cir-
cūstantia diminuit bonitatē vel maliciā vel alicui⁹
sic & alicuius nō: nō scđm quia est eadē ratio vtro
biꝙ: nec primū: quia nō ē min⁹ bonū vel malū vel-
le leuare hanc vel illam festucam q̃ velle leuare i-
stam festucam tantum ex quo neutri actui iest bo-
nitas vel malitia: nec valet dicere conclusio loquit̃
de actibus quibus alias inesset bonitas vel malitia
¶ Contra nō est min⁹ bonum dare hunc vel illum
turonū hunc duodenū vel hunc francum paupe-
ri q̃ velle dare hunc turonum tātū ymo videtur ꝙ
prior actus est melior posteriore. ¶ Secūdo sic pe
tus est cęteris parib⁹ velle occidere tres homines:
vel duos: q̃ velle occidere vnum tantū: & nulla po
test dari ratio nisi circunstātia cōmunitatis obiecti
prioris actus respectu posterioris: igitur circunstā
tia cōitatis obiecti aggrauat. ¶ Et cōfirmatur cæ-
teris paribus melius ē velle salutem omniū toti⁹
rei publicæ q̃ velle salutem meam tantū: quia bo-
num cōmune est pręferendū bono particulari: &
nulla potest assignari alia ratio nisi circunstātia cō
munitatis obiecti. ¶ Tertio sic. Si circūstātia com
munitatis obiecti bonitatem vel maliciā act⁹ dimi
nueret: sequeretur ꝙ esset dabilis aliquis actus in
finitæ paruæ malicię vel bonitatis: probat̃ conse-
quentia: quia dabilis est aliquis actus habens infi
nitā multitudinem rerū pro obiecto sicut volitio
qua volo bene agere hoc vel illo modo &c. vel vo-
litio qua volo peccar̃ venialiter vł mortaliter. ¶ Et
cōfirmatur: si ego promittā tibi dar̃ aliquid ꝑpter
deū: & transgrediar: peccatū omissionis erit ifini-
te paruæ malitiæ: & hoc nō nisi quia obligatio ca-
dit super infinitas sub disiūctione: igr̃ cōsequētia
est clara. Probatur antecedens: quia nō tantū pec
co ac si promitterē tibi dare cētum & nō darē neꝙ
ac si ꝑmitterem dare viginti: & sic cōsequēter.
¶ Quarto sic. Circūstātia ignorantiæ crasse infi-
nitum diminuit malitiā act⁹ cuius ē circūstātia: er
go circūstātia cōitatis obiecti potest infinitū dimi-
nuere maliciam sui act⁹: cōsequentia ē apparens.
Probat̃ ans: volo ꝙ ignorantia crassa crescat i ra-
tione ignorātię quousꝙ fiat inuincibilis tūc qñ est
inuincibilis oīno excusat secūdum cōmunē theo-
logiam: hoc cōcesso capio primū instās quo talis i-
gnorātia ē inuicibilis in ifinitū parua erat malitia
illi⁹ act⁹ ante hoc instās: & nō nisi ꝑpter ignorāti
am crassam: quia nunq̄ āte hoc fuit ignorātia inui
cibilis ¶ Et cōfirmat̃. Timor facit actū ifinitę pue
malitiæ: igitur & circunstātia cōitatis obiecti: tenet
cōsequētia. Probatur antecedens: sit fortes qui te
net̃ manere in bello: & primo apꝑhendat hostes
sub ratiōe terribilis: ratione cui⁹ apꝑhēsionis pa-
tiatur aliquem impulsū timoris: secundo augeat̃
obiectum terribile: & ei⁹ apꝑhēsio & ex cōsequē-
ti impulsus timoris: & sic cōsequēter tm augebit̃

terribile & apphẽsio ꝙ impuls⁹ timoris naturali-ter mouebit ad fugam. ¶ Quinto arguit̃ sic. Circũstãtia bona i infinitũ diminuit maliciã act⁹ mali ergo eodẽmodo circũstãtia cõitatis obiecti i infinitum põt diminuere maliciã act⁹: tenet cõseqñtia: quia ẽ eadẽ ratio vtrobiq̃: probat̃ añs qa furari vt saluẽ vitã isti⁹ pauperis ẽ min⁹ malũ q̃ furari absq̃ motiuo simpliciter: vt pri⁹ ꝓbatũ ẽ: ergo furari ꝓ salute duorũ paupũ erit min⁹ malũ: & sic cõsequẽter: & p cõsequẽs furari ꝓ salute infinitorũ papum erit infinitę puræ malitiæ: qđ erat ꝓbãdũ. ¶ Et cõfirmat̃: circũstãtia met⁹ vel iræ i infinitũ diminuit maliciã act⁹ mali: igitur & circũstãtia cõitatis obiecti coña tenet: ꝓbat̃ añs. cogat̃ sortes p minas occidere alterũ sicut cogebat̃ Idumeus doecta saule occider̃ sacerdotes guobe talis min⁹ peccatq̃ si occideret sine motiuo: & iterũ si duplentur mine: & si sic cõsequẽter tãdẽ possũt augeri terrores & minę ꝙ excusabit̃ & eodẽmodo probat̃ de ira: parua ira aliqualiter ĩpellit ad ꝑcutiendũ alterũ: & maior ira magis impellit: ergo tãtũ põt ira augeri ꝙ excusabitur: de qua ira forte loquit̃ psalmista dicẽs: Irascimini & nolite peccare. ¶ Ad primũ cõtra secundã cõclusionẽ concesso antecedẽte nego cõsequẽtiã: ad ꝓbatõnẽ cõsequẽtiæ dico ꝙ cõclusio nõ ꝑtẽdit dicere illã circũstãtiã sic diminuere bonitatem vel maliciã act⁹ ꝙ ille met act⁹ esset min⁹ bon⁹ vel mal⁹ cũ illa circũstãtia q̃ sine illa: sed intẽdit cõclusio dicere actũ esse min⁹ bonũ vel malũ ratiõe illi⁹ circũstãtiæ cæteris parib⁹ q̃ est alter actus hñs istã circũstãtiã sed circũstãtiã oppositã scilicet habens circũstãtiã determinati obiecti: & sic ꝑ ĩtelligẽdũ est qñ fit mẽsio de circũstãtia aggrauãte vel diminuente ĩformãte ipsũ actũ vel q̃ idẽptificat̃ cũ actu ¶ Ad cõfirmationem do primũ ad improbationẽ respõsum est arguendo. ¶ Ad replicã: nego antecedẽs: dico ꝙ cæteris parib⁹ ista volitio volo dare hũc turonũ vel hunc francũ est min⁹ bona q̃ sit hęc voltio volo dare hunc turonũ: & ratio est quia prior volitio nõ põt esse formaliter ĩperatiua executionis circa talẽ materiã sec⁹ est de secũda volitione q̃ sufficit ĩpare executionẽ. Sed cõtra hãc solutionẽ replicat̃ stat bene dar̃ aliquẽ actũ formaliter imperatiuũ executionis min⁹ bonum q̃ sit aliqs act⁹ dabilis qui nõ est formaliter ĩperatiu⁹ executiõis. ¶ Et cõfirmat̃ replica ñ ẽ dab[il]is rõ quar̃ prior volitioñ ẽ formali ĩ ĩpatia executiõis poti⁹ q̃ scđa ¶ A replicã dico ꝙ nõ stat dare aliqnẽ talem actũ cęteris parib⁹: & forte nec cęteris inparib⁹. Sed circa eandẽ materiã cũ cæteris alijs circũstãcijs seclusa circũstãtia cõitatis obiecti nõ dabis. Ad cõfirmationẽ replicæ data est rõ ĩ solutiõe scđi argumẽti contra cõclusionẽ tertiã primę questionis quia talis act⁹ ĩterior non sufficit mouere mẽbra: nec ad vnã nec ad aliã partẽ supposito ꝑequaliter feratur volitio

sup illa volita. Forte dicis nulli⁹ vtilitatis esset talis act⁹ interior si nõ sufficiat mouere mẽbra. Respondeo: consequẽtia est nulla: quia actus q nõ est formaliter ĩpatiu⁹ executiõis ẽ meritori⁹ si sic debite circũstãtionat⁹: & licet nõ posset mouere mẽbra ĩmediate tamẽ sufficit ad motum mẽbrorũ imperãdo alium actum ꝑticularẽ formaliter ĩpatiuũ ¶ Ad secũdum concedo totũ quod ꝑ̃tendit argumẽtum: quia conclusio argumẽti ẽ ꝓ secunda parte tertię cõclusiõis scilicet ꝙ circũstãtia cõitatis obiecti aliqñ auget bonitatem vel maliciã act⁹ qñ scilicet actus fertur super multa obiecta copulati formaliter vel virtualiter: & scđa cõclusio loquit̃ de actu qui fert̃ sup plura obiecta disiuncti virtualit̃ vel formaliter. ¶ Ad cõfirmationẽ dico ꝙ ĩpa ꝓbat circunstantiam cõmunitatis obiecti aliquãdo augere bonitatẽ actus puta in casu cõfirmationis supposito ꝙ facta sit mensio de cõmunitate cuius ego sum pars. Forte dicis: illa circunstantia nõ auget meritũ ergo circunstantia cõitatis obiecti nõ auget bonitatẽ añs patet quia augmentum meriti scđm multos doctores solũ attendit̃ penes caritatis intẽsionẽ & cõcursum. ¶ Et cõfirmat̃ replica: Circũstãtia bona auget pcãm ergo nõ auget meritũ: tenet cõsequẽtia quia idẽ nõ auget opposita: ꝓbat̃ añs: qa auget obligationẽ eo ꝙ ad obligationẽ intrinsecã actus supaddit̃ ꝓhibitio additionis illius circunstãcię Ad hanc replicam cũ cõfimatione respõdet Domin⁹ altissiodorẽsis tractatu xxx. scđi libri questiõe ꝑ̃tia cõcedendo antecedens ꝓpter causam tactã arguẽdo sed sua solutio nõ sufficit quia si fortes velit deffendere fidem in absentia ꝑiculorũ: & supueniat obligatio mortis vel negatio fidei ipso cõtinuãte actum deffensionis fidei suus act⁹ capit incrementum meriti rõne illius circunstãtię. ¶ Item circunstancia ꝑsone auget meritum vt ipsemet fatetur in illa questiõe de actu viatoris compato ad actum beati ꝓpter statum. ¶ Et similiter mulier cęteris parib⁹ pl⁹ meretur q̃ vir ꝓpter fragilitatẽ sexus ergo nõ solũ est cõsiderãda charitas: satis diffuse loquitur ille bonus pr̃ in hac matera magis placet modus aliquorũ recentiũ doctorꝫ ꝙ q̃titas meriti debet potius respicere q̃titatẽ conat⁹ q̃ q̃titatẽ charitatis Alias esset cõcedendũ si ex equali charitate sortes velit dare turonũ pp deũ & plato velit pati martiriũ cęteris parib⁹ tales equaliter mererent̃ qđ nõ apparet sanũ ¶ Ad cõfirmationẽ replicæ concedit ꝑ̃dict⁹ doctor añs vbi sup ꝓpter cãm tactã arguẽdo qa talis circũstãcia auget obligationẽ: mõ est quasi p se notũ ꝙ q facit cõtra maiorẽ obligationẽ magis peccat licet nõ oporteat faciẽtẽ scđm maiorẽ obligationẽ meli⁹ agere qm̃ initia quãto sũt magis debita tanto sunt min⁹ grata. hęc solutio nõ videtur cõtinere veritatẽ qa dato ꝙ eẽt p se notũ ꝙ faciẽs cõ

tra maiorē obligatōnē magis peccaret nō tñ ē pet
se notum q̄ faciens malū actum cum bona circun
stātia facit contra maiorē obligationē q̄ faciens sī
tali circunstantia ymo oppositum illius debet esse
notū: & hoc debebat suadere qđ nō fecit: nec aliđ
videt verum scilicet quod faciens secundū maio=
rem obligationem nō meli⁹ agat: quia si oppositū
in opposito ita ppositum ī pposito scđm aristotelē
per locum a contrarijs; sed respondet ille doctor
q̄ ibi nō est locus a cōtrarijs; sed arguendū est: faci=
ens contra maiorē obligationem magis peccat: et
go faciens ex charitate secundum maiorem obli=
gationē melius agit. hic modus arguendi nō est lo
gicus; theologice potest transiri. quicquid sit tamē
locus a cōtrarijs scđm Aristotelis doctrinā poti⁹ ē
ille quem carpit q̄ ille quem approbat: proprerea
aliter respondeo ad replicam q̄ regulariter circū=
stantia bona diminuit maliciam act⁹ mali. dicitur
regulariter quia diuinū beneficiū aggrauat; vt pa=
tet ex solutione argumenti prçcedentis.

¶ Ad tertiam nego consequētiam ex vtraq̄ parte
ad pbationē concesso añcedēte iterum negaī gña
quia nec tota bonitas actus boni nec tota malicia
actus mali debet puenire ab illa circūstantia cōi=
tatia obiecti & pptere a nō sufficit diminuere bo=
nitatem vel maliciam scđm illam circunstāciam:

¶ Sed forte dices sequetur ad minus q̄ ab illa cir
cunstancia nulla procedit bonitas vel malicia. hoc
nō sequiī. & dato q̄ hoc sequereī nihil cōtra ppo=
situm. ¶ Ad confirmationē in qua tangiī de gra=
uitate pure omissiōis illoꝝ ad q̄ solum sub diuiun
ctione qs teneī; dico q̄ debet sua malicia mensu
rari penes bonitatē sui habitus: puta huius volitio
nis volo tibi hoc vel hoc &c. dare: oibus vtilib⁹ de=
mōstratis & puis & magnis: & quia talis act⁹ est cō
munissimus ex pte obiecti: cçteris paribus est mi=
noris bonitatis quocūq̄ actu cuius obiectū nō est
tam cōmune: Sed forte dices vel debet sua mali=
cia mēsurari penes talē volitionē intēsam vt quat
tuor vel vt quinq̄. ¶ Item nolitio circa materiā p̄
cepti est tam mala sicut habitus est bonus & puta
omissio non equaī tali nolicioni i malicia igī nec
equaī bonitati actus p̄cepti Respondeo: nō intel
ligo q̄ debet omissiōis malicia mēsurari penes ha
bitum nisi in ordine ad circunstāciā cōitatis obie
cti: ita q̄ quemadmodū cçteris partibus hec voli=
tio volo tibi aliqđ dare est minoris bonitatis q̄ act⁹
cuius obiectū nō est tā cōe: sic omissio illi⁹ est min⁹
mala q̄ omissio cuiuscūq̄ alteri⁹ act⁹ cui⁹ obiectū
est min⁹ cōe. Ad aliud nolo dicere q̄ omissio illi⁹
actus boni sit tante malicie q̄te bonitatis est act⁹
bonus omissus quia vt pbat ratio nolitio ei opposi
ta debet ei pportionari in malicia: vt odiū & dile
ctio pportionātur i bonitate & malicia: & odio nō

adequaī omissio dilectiōis: ergo nec ipsi dilectiōi:
quāte pcise sit malicie illa pura omissio solus de⁹
nouit: satis est q̄ sit minor aliis omissiōibus pticu=
laribus in malicia cçteris parib⁹: Sed adhuc repli
catur malicia omissiōis dilectiōis dei qñ homo te=
netur diligere ipm penes nullius dilectiōis dei bo
nitatem debet mēsurari & nō adequaī alicui dile
ctioni vt iam dictum est igī nec malicia omissiōis
in casu argumēti debet mēsurari penes cuiuscūq̄
talis dilectionis bonitatē. ¶ Ad illud nūc respon=
sum est cōcedo cōsequentiā & cōsequēs cōsideran
do circūstāciā intentionis actus (vt dictū est) nō se
quitur tñ quin penes illud debet mēsurari in ordi
ne ad quantitatam obiecti pter causam dictam.

¶ Contra priorem ptem tercie cōclusionis argui=
tur sic illa pars repugnat secūde cōclusioni ergo ī
ter eas non est cōpossibilitas pbaī añs bene sequiī
hec circunstācia cōitatis obiecti diminuit bonita=
tem vel maliciam act⁹ & hec circunstācia cōitatis
obiecti est circunstācia inclinatiōis act⁹ ergo circū
stancia inclinatiōis act⁹ diminuit bonitatē vel ma
liciā actus & vltra ergo talis circunstācia nō auget
bonitatem vel maliciam cuius oppositum dicit
prima pars huius cōclusionis. ¶ Confirmatur vel
circunstācia cōitatis obiecti pptere a diciī extrinse
ce augere bonitatē vel maliciā quia est qđ distīctū
ab actu cuius est circūstancia vel quia augmētum
bonitatis & malicie ratione illius circunstācie de
pendet ab euētu futuro actuū sequētiū ita q̄ quā=
to plures pducunī actus p inclinationē illius act⁹
generalissimi tāto augeī bonitas vel malicia act⁹
pducentis. Sed neutrum pōt dici: nō primū vt pa
tet ex argumentis cōtra primā cōclusionē: nec se
cundū tum quia actus generalissimus naturaliter
inclinat in actus pticulares: tum quia sic tn infini=
tum augereī sua bonitas vel malicia: quod nō est
dicendū. ¶ Secundo arguiī cōtra vltimā pcēdeti=
dem conclusionis: illa pars ponit formaliter cōtra
rium illius quod dictū ē i scđa cōclusione: ergo nō
cohçrent sibi ipsis; nec valet dicere dī in secūda
cōclusione regulariter: & i ista cōclusione aliquan
do: modo ista nō repugnat. Contra non est dabilis
actus cuius circūstātia cōmunitatis obiecti auge=
at bonitatē vel maliciā: quia maxime esset iste act⁹
volo peccare infinitis peccatis distinctis: sed i illo
actu circunstantia cōitatis obiecti nō auget malici
am quia tantū diminuit maliciā actus voluntatem
ferri in plura obiecta confuse q̄tum potest augeri
malicia a maiore multitudine obiectorū. ¶ Cōfir
maī: quia si circūstātia cōitatis obiecti actū pdictū
aggrauaret seq̄retur q̄ illum aggrauaret īfinite: q̄a
grauī⁹ est velle peccare duob⁹ peccatis distinctis
q̄ vno tantū cçteris partibus. Et eodēmodo graui⁹
est velle peccare trib⁹ q̄ duobus. & p consequens

velle cõmittere infinita peccata distincta ẽ ĩfinite
grauitatis. ¶ Pro solutiõe istoꝝ argumẽtorũ Nota
ꝙ aliud est aggrauare actũ intrinsece & aliud ag=
grauare actũ extrinsece secundũ ꝙ duplex est cir
cunstancia informans: & assistens ratione circũstã
tie informantis aggrauat̃ actus ĩtrinsece quia ag=
grauat̃ ex pte alicuius quod est de intrinseca ratio
ne illius act⁹: puta ex pte obiecti. Actus aũt auge
tur extrinsece ratione circunstancie assistẽtis incl
tantis vel sequentis licet hec sub assistente circun
stantia cõprehẽdant̃. Exemplũ peccatũ primi pa=
rentis aggrauabat̃ ex incõmodis sequẽtibus ĩ po=
steris & peccatũ arrii vel machometi aggrauat̃ ex
seq̃la dãnationis multoꝝ sequentiũ: Hoc suppo
sito respondet̃ ad primũ cõcessa cõsequẽtia negat̃
antecedens ad ꝓbationẽ añcedentis rursus cõce
do cõsequentiã cũ cõsequente & similiter vltimũ
cõseques illatũ in rigore logices: conclusiões sunt
sic intelligende auget̃ malicia vel bonitas act⁹ ra=
tione inclinatiõis: & diminuit̃ bonitas vel malicia
ratione cõitatis obiecti. regulariter hoc discrimen
ab appellatiõe ꝓuenit vt patet intelligenti.
¶ Ad cõfirmationem do scdm ad hunc itellectũ
ꝙ cõdictio quam habet ille actus scilicet iclinare i
actus pticulares ab eo ꝓducibiles est ratio quare
auget̃ bonitas vel malicia actus sic gñaliter incli=
nantis vt cõdictio quã habuit pctm̃ primi parentis
scilicet ĩficere totã posteritatem futurã erat ratio
cęteris paribus quare suũ pctm̃ fuit grauius pctõ
alterius hõis qd nõ sic inficeret successores: sic ĩ ꝓ
posito de gñalissimo actu malo dicas: puta de isto
actu volo peccare venialiter vl̃ mortaliter q ꝓpter
cõdictionẽ gñalis inclinatiõis ĩ vitia pticularia cę
teris paribus est granior aliis ad ĩprobationẽ poit
tam nego ꝙ sequat̃ ĩfinita aggrauatio ratiõe isti⁹
circunstantie quia licet aliquis actus malus in vo=
luntate posset & simul & successiue in plures ma=
los actus inclinare nõ põt tñ nec simul nec successi
ue inclinare in actus infinitos. ¶ Forte replicabis
si mundus esset infinitus a pte post & semp fierẽt
gñationes & corruptiones ꝓcedentes ab adã pec
catum ade in infinitum aggrauaretur & similiter
peccatum arrii vel machometi supposito etiam ꝙ
perpetuentur ille secte ergo sic est in proposito si
actus generalissimus ꝑpetuaret̃ in volũte suc
cessiue in infinitos actus malos inclinaret & p cõ=
sequens tunc actũ infinite aggrauaret cõdictio in
clinatiõis. Pro resolutiõe nota ꝙ dupliciter aggra
uat circunstantia extrinseca maxime circunstãtia
seque le vno modo aggrauat ratione pene accidẽ
talis debite tali circunstancie & hoc modo solent
dicere doctores ꝙ pena arrii vel machometi cõti=
nuo eggrauatur nõ pena essentialis inflicta vel cõ
tracta sed pena accidentalis q̃ nihil aliud est ꝙ dif
famatio vel maioris diffamatiõis declaratio: & sic
nõ inconuenit concedere casu argumenti admis=
so ꝙ talis pena in infinitum in quolibet illorũ ag=
grauaretur: ¶ Alio modo circunstancia extrinse
ca aggrauat in ordine ad penam essentialem de=
bitam ratione illius circunstantie aggrauantis a
ctum: & sic non contingit pęnam debetam ratio=
ne illius circunstantie augeri: Ex hoc norabi=
li patet quid sit respondendum ad obiectionem
concedo ꝙ quodlibet illorum peccatorum conti=
nue aggrauaretur in casu in ordine ad penam ac
cidentalem sed non in ordine ad penam essentia
lem: Sed videtur ꝙ hoc non satisfacit postq̃ quod
libet dampnum sequens aggrauat aliqualiter pe
nam essentialem: & in casu infinita damna sequũ
tur: ergo in infinitum aggrauatur pena essentia=
lis: & vltra ergo actus est infinite malicie ratione
illius circunstancie. Ad istud respondeo duplici=
ter primo casus est pręter legem & propterea licet
concedatur in casu actum esse infinite grauitatis
nullum inconueniens potest inferri. secundo ne
go actum esse infinite grauitatis etiam attenden
do grauitatem ex parte pene essentialis: quia vo
litio generalis incommodorum infinitorum se=
quentium non sufficit tantum aggrauare actum:
bene verum est tamen ꝙ si distincte cognoscerent
tur incommoda supposito ꝙ teneretur preuidere
ne talia damna sequerur esset apparentia in argu
mento ꝙ talis circunstãcia seque le infinite aggra
uaret sed non do ꝙ talia damna distincte cognos
cantur secundum legem.
Hic potest dici forte apparẽter pro multis casibus
sequentibus ꝙ quantum additur de malicia ex p=
te plurium incommodorum tantũ diminuit̃ ma=
licia eo ꝙ ĩdistincte fertur volũtas supra multa: vo
lo dicere tantum diminuit maliciã actus: volũtatẽ
& ĩtellectũ ferri supra multa quãtum auget mul=
titudo incõmodorũ maliciã seclusa indistincta co
gnitione ĩtellectus & ĩdistincta prosecutione volũ
tatis. Alia solutio vulgaris est omnibus istis argu
mẽtis: deus q optime recõpensat vnã circunstatiã
aggrauantẽ cum alia circũstãtia diminuẽte sua di
stincta scientia cognoscit q̃tũ vna circũstãtia sit al=
teri preferenda: & libere ex sua misericordia legẽ
instituit ꝙ certa poena finita itensiue (ẽt quacuq̃
cirunstantia occurrẽte) punietur: sed talis poena e
rit grauior cęteris paribus q̃ si nõ tot dãpna seq̃rẽ
tur ad hoc supposito ꝙ plus faciat ad aggrauatio=
nem poenę vel culpę multitudo incommodorũ q̃
faciat diminutio indistinctę cognitionis & volitõis
& per hoc patet ad argumẽtũ qd fit cõtra secũdam
partẽ conclusionis. responsum ẽ arguẽdo vsq̃ ad
replicã qua queris actum cui⁹ circunstãtia cõmunĩ
tatis obiecti aggrauat: do illum actum adductum
arguendo ad improbationẽ nego q ꝙ tñ diminu at

malicia actus p indistinctā cognitionē intellectus
& psequutionem voluntatis q̄tū aggrauat mali=
cia p cōmunitatē obiectoꝝ q̄n cognitio & psequu
tio feruntͬ copulatiue sup illā multitudinem obie
ctorū: secus esset si cognitio intellectus & psequu
tio voluntatis essent lata sup talem multitudinē
obiectorum sub disiunctione sic ꝙ mihi videtͬ re=
solutorie dicendum ꝙ actum voluntatis ferri sup
multa obiecta phibita sub disiunctiōe est circun=
stancia diminuens maliciā actus sed actum ferri
sup illā multitudinem sub copulatione formali=
ter vel virtualiter est circūstācia actum aggrauās
etiam cōcurrente indistincta cognitione.
¶Ad confirmationem nego cōseqn̄tiā & ad pba
tionem transeat ꝙ sit grauius ceteris paribus vel=
le cōmittere hec tria peccata q̄ velle cōmitterͤ hec
duo demōstratis duobus de tribus prioribus: pos
ses tn̄ demōstrare talia paccata puta tua venialia
quod nō esset difformius recte rationi velle com=
mitt ei illa tria q̄ velle cōmittere ista duo duobus
mortalibus demōstratis & ppterea dico sp ceteris
parib⁹. Cōcesso toto antecedente nego cōsequen
tiam quia sic pbares ꝙ aliquod pōdus infinitum
fortes posset portare ymo ꝙ posset portare infini
tum pondus nō aucta sua potencia formaliter vel
equaliter hoc nō eget pbatione quia claret ex phi
sica: Sed forte dicis nō recte instatur quia dupplā
do pondus cōtinuo nō dares analogiā de ponde=
re quod fortes pōt portare quia statim deueniretͬ
ad pondus maioris resistētie &c. ppterea do aliā
analogiā cōmunem nō sequitͬ istud mixtum posi
tum in medio a resistentie vt duo aliqualiter velo
citer mouetͬ & si sub duplaretͬ illa resistentia me=
di i velocius moueretͬ & iterum sub duplando ve=
locius ex hoc nō sequitͬ ꝙ si illud mixtum ponere
tur in medio nullius resistentie ad ymaginationē
ꝙ infinite velocitet moueretͬ vt constet intelligen
ti philosophiam igitur calculatio adducta i argu=
mento nō pcedit sed si sic argueres est aliqualiter
graue velle cōmittere hec duo pctā & i duplo gra
uius velle committere hec quattuor demōstratis
duobus prioribus cum duobus equalibus & sic in
infinitum pcedendo, sed tunc negaretur antece=
dens quia ceteris parib⁹ nō oportet ꝙ velle cōmit
tere hec quattuor peccata sit in duplo grauius q̄
velle cōmittere ista duo tn̄ postq̄ aliqualiter dimi
nuitur malicia eo ꝙ intellectus & voluntas indisti
ctius ferunͬt sup̄ quattuor q̄ sup duo: Sed ad huc
replicatur infinita grauitas deordinationis ad re=
ctam rationem est adeo efficax argumētum ad cō
cludēdum infinitam maliciam q̄ efficax argumē=
tum ē infinita grauitas cōpositionis vel obligatiōis
sed alterū istoꝝ sufficit ad cōcludendū infinitam
maliciam in actu quia sequitur bene hic act⁹ for=
nicationis est infinite intensus ergo ē infinite ma

licie etiā ceteris parib⁹. Etiā sequitur bene huic
actui debetur infinita pena ergo est infinite mali=
cie & grauitatis ex pte obligationis quia actum es
se finite grauem ex pte obligatiōis est penā infini
tam debere actui secundum martinū in materia
de odio dei ergo eodēmodo ista coña debet esse
bona hic actus habet infinitam grauitatem deor=
dinationis ergo est infinite malus forte concedis
consequentiam & consequens sicut videtͬ conce=
dendum quia quicquid dicat martinus supra ca=
ne videtur ponere aliquam grauitatem aliam a
grauitate deordinationis certum est eñ ꝙ grauit=
tas cōpositionis & obligationis sub illa cōprehen
duntur: Nam difformius agit in ordine ad rectam
rationem qui habet volitionem fornicationis in=
tensam vt octo q̄ ille qui habet volitionem fornica
tionis solū intensam vt quattuor vel vt duo & gra
uitas obligationis nō est attendenda ex parte pe=
ne quia certum est ꝙ pena non addit aliquam gra
uitatē actui cuius est effectus Propterea potius p
grauitatem obligationis esset intelligenda graui
tas que puenit ex pluralitate p̄ceptorum caden=
tium super eandem materiā hec tn̄ grauitas puē
nit ex difformitate actus ad dictamen recte ratio
nis & sic licet pulchra sit illa distinctio martini de
grauitate actus nō videtur tamen opus multipli=
care tot species grauitatis quia omnia sub grauita
te deordinationis continentur & illa est precipue
consideranda: Et propterea ad replicam respon=
detur concessa consequentia cum minore dico ꝙ
maior non est neganda quia si argumētū sit e=
ficax ex parte aliarum grauitatum necesse est ꝙ
sit efficax ex parte deordinationis postq̄ grauitas
entatiua est grauitas deordinatiōis vt dictū: Sed
forte pbabis maiorem sic: ille qui vult committe=
re infinita peccata equalia & distincta contraue=
nit infinitis dictaminibus particularibus non cō=
municātibus istis scilicet non est committendum
hoc peccatum nec hoc &c. forte dicis grauitas nō
debet mensurari penes illa dictamina particula=
ria postq̄ actus voluntatis non fertur distincte su=
per illa sed debet grauitas actus mensurari penes
deordinationem quam habet actus ad suum di=
ctamen adequatum vniuersale & licet illud dicta
men improportionabiliter dicter de maiori obli=
gatione q̄ aliquod istorum particularium quia ta
men dictamen vniuersale fertur indistincte in su=
um obiectum & similiter actus voluntatis confor
mis: talis actus voluntatis non est adeo deordina
tus q̄ deordinatus esset si esset distincte difformis
infinitis dictamib⁹ particularib⁹ ymo videtͬ valde p
babile postq̄ intellect⁹ nr̄ est solū finite capacitatis
actiue & nihil magis aggrauat q̄ distincta scientia
actus voluntatis qui fertur sup dictamen confu=
sum non posset hic maiorē maliciā q̄ act⁹ ille ad

ymaginationem quo formaliter voluntas se dif=
formaret tot dictaminibus particularibus quot
intellectus est capax simul Et sic esset consequen
ter concedendum supposito q intellectus solum
posset habere decē dictamina distincta: actus quo
fortes vellet cōmittere ifinita peccata nō esset ma
ioris malicie q̄ esset act⁹ volūtatis quo fortes for=
maliter difformaret se decem dictaminibus parti
cularibus contentis sub hoc dictamine vniuersa=
li non sunt cōmittenda infinita peccata puta de=
cem talibus uō est committen dum hoc pctm̄ &c.
¶ Et sic patet quid esset dicendū cōsequēter ad il
lam difficultatem roseti de malicia hui⁹ actus vo
lo occidere infinitos homines ponderanda esset
sua malicia consequenter in ordine ad capacitatē
intellectus respectu particulariū dictaminū Et qa
alii casus cōes probantes actum posse in infinitū
aggrauari ex parte circunstātiarū possunt aliqua=
liter solui ex dictis adduco aliquos casus. ¶ Pri=
mus casus est volo q fortes habeat infinitos supe
riores quorum quilibet p̄cipiat ei hoc die celebra
re horas & gratia argumēti sint supiores equalis
auctoritatis tunc omittat fortes dicere horas pec
catū fortis erit infinite malicie quia peius est con
trauenire pręceptis duorū supiorꝝ circa eādē ma
teriam q̄ p̄cepto vnius tm̄ alias religiosus nō ma=
gis peccaret nō ieiunādo quattuor tēpora q̄ sim=
plex non religiosus ceteris paribus quod non est
verum: quia tenetur illo tempore ieiunare ratio=
ne pręcepti ecclesie & ratione voti. ¶ Secundus
casus capio paulum qui erat certus de futura prę
destinatione ipso dicēte reposita est mihi corona
iusticie &c. tunc paulus sic certus peccans morta=
liter ratione diuini beneficii de sua predestinatio
ne infinite grauiter peccaret deordinādo actum
suum ad rectā rationē quia si fuisset certus solum
de beatitudine vnius diei & peccasset ꝓpter diui
nū beneficiū aliqualiter fuisset aggrauata sua cul
pa & si fuisset certus de duobus diebus magis fuis
set aggrauata culpa ergo postq̄ fuit certus de infi
nitis diebus infinite fuit aggrauatū suū peccatū.
¶ Tercius casus est fortes q inebriat se & est cer=
tus q non exponet se periculo nisi vnius homici
dii tm̄ talis inebriando se aliqualiter grauiter pec
caret & si esset certus probabiliter de piculo duo
rum magis peccaret ergo si esset certus ꝓbabilit=
tate morali de periculo occisionis infinitorū hoi=
minū puta casu quo esset ei reuelatū q essent infi
niti hoies positi penetratiue cū platone quē talis
ꝓsequit odio tūc ipse fortes inebriādo se infinite
grauiter peccaret. ¶ Quart⁹ casus peccatū venia
le ifinite aggrauat pctm̄ mortale ergo circūstātia
aucta in infinitū debet actū cuius est circūstātia ifi
nite aggrauare añs patet supposito q mēdaciū io
cosum cadat obiectiue in fornicatiōe simplici pu=
ta' sit finis eius tunc talis actus sic circunstātiona
tus habet vnicā difformitatē ad rectā rationē etiā
maiorē q̄ sine tali circūstātia ergo vnica pena etre
spondebit in iferno si sic cōtingat descedere & nō
nisi eterna qa pctm̄ sic circūstāctionatū ē mortale
solū igr̄ ifinite aggrauat qa mortaliter. ¶ Quint⁹
casus est de odio dei malū ē odire ꝓximū puta for
tem & peius est odire vnū angelū bonū & adhuc
si eēnt ifinite creature quarū q̄libet esset pfectior
angelo & melior in gratuitis peius esset aliquā illa
rū odire q̄ angelū & peius ē deū odire q̄ aliquā
illarꝝ ymo q̄ odire oēs creaturas simul iunctas er
go odire deū est ifinite malū & similiter pōt ꝓbare
ri q diligere deū est ifinite bonū. ¶ Sextus casus
est si odiū fortis cōtinue intenderet p ptes ꝓpor=
tionales hore future sic q tm̄ adderet i secūda pte
ꝓportionali q̄tū acq̄siuit i pria & tm̄ adderet i tercia
ria q̄tū fuit acquisitum i scd̄a & c. sic q i fine hore
odiu esset infinite intensum: esset veru dicere q il
lud odiū i fine hore est ifinite grauitatis ergo idē
est augēdo circunstātiā obiecti. ¶ Septim⁹ casus
si i hoc istāti eliceret act⁹ dilectiōis dei vt quatuor
& libere cōtinuaret p totā horā futurā ratiōe con
tinuatiōis illi⁹ act⁹ meritū i infinitū augeret ergo
ratiōe cōtrarii sobiecti nō incōuenit q sic augeatur
tenet cōsequētia ꝓbat añs qa i quolibet instāti ho
re future tm̄ merebit sicut i hoc instāti & nūc alia
quale p̄miū meret igit. ¶ Octauus casus ē q̄libet
obligat⁹ secundū formā illi⁹ text⁹ ois vtriusq₃ se=
xus omittēs cōfiteri aliqd̄ peccatū mortale ei infinite
grauiter peccat vt gra exēpli omittēs cōfiteri for=
nicationē simplicē ex sua negligētia cras ia peccat
vno pctō omittēdo cōfessionē illius fornicationis
simplicis & altero pctō omittēdo cōfessionē illius
omissiōis & sic cōseq̄nter ergo ifinite grauiter pec
cat. ¶ Nonus casus p̄cipiat forti deus nō odire ꝓ
ximū in hac hora sub pena ifinita intēsiue vel ad i
m⁹ tali pena q puniret in ifinitis locis i quoꝝ quo
libet pena sua eēt intēsa vt quattuor talis circūstā=
cia ifinite aggrauaret igit. ¶ Decim⁹ casus si sub
luxuria ad ymaginationē eēnt ifinite species tali
ter se hn̄tes i grauitate sicut iste sex spēs fornica=
tio stuprum raptus incestus adulterium sodomi=
ticum supponi semper q sequens sit grauius p̄ce
dente sic ad ymaginationem si essent infinite spe
cies ꝓportionabiliter se se excedentes in grauita
te sicut priores tunc capio istam volitionem volo
cognoscere hanc demoustrando bertham quam
dubitarem solutam consanguineam coniunctam
& sic in infinitu ascendendo: illa volitio stante ta=
li dubitatione est infinite mala quod sic ostendit
si essent due bertha & catherina & scirē q cathe=
rina nō est cōiuncta nec cōsanguinea dubitarē tn̄
de bertha vtrū eēt soluta cōiūcta vel cōsanguinea
grauius esset velle cognoscere bertham q̄ velle

cognoscere Katherinam:&non nisi propter dubi
tationem de maiori peccato:ergo supposito q̧ es-
sem dubius de infinito graui peccato agnoscen-
do istam ifinite grauiter peccarē per cōsequēs cir-
cunstantia dubitationis ifinite grauiter aggrauat
& non minoris est efficatiæ circunstantia cōmuni
tatis obiecti igitur. ❡Ad primum casum dico
q̧ casus non est possibilis naturaliter: & casu sup-
natu aturali admisso non est magnum inconueni-
ens cōcedere q̧ transgressio illius præcepti esset in
finite grauitatis intēsiue hoc supposito q̧ sit ei cō
municata noticia distincta omnium illorum præ-
ceptorum: vel si ponas q̧ sit ei reuelatum in vni-
uersali q̧ ipse est obligatus ad hoc ab ifinitis supe
rioribus: dico q̧ hoc admisso actus non esset infini
te malus quia sua malicia non est ponderanda pe-
nes multitudinem dictaminum particularium de
illis obligationibus dictantium:sed penes diffor-
miter ad dictamen vniuersale. ❡Ad secundū ca-
sum dico similiter sicut ad priorem;nego antece-
dens. Ad probationem certum est q̧ calculatio,nō
valet quia non duplas semper in antecedente (qd
oportet) vel poderanda esset grauitas illius trans
gressionis penes dictamiua particularia adæqua-
ta capacitati &c. ❡Nec valet dicere postq̄ Paulus
fuit cōfirmatus non stat in sensu composito q̧ pec
casset mortaliter: certū ē q̧ illa copulatiua non est
possibilis: stat tamen dare aliquem certū absq̧ cō-
firmatione:& dato q̧ non contingeret non est im
pediendus casus gratia disputationis. ❡Ad ter-
tium toto casu admisso;transeat antecedens: ne-
go cōsequentiam: dico q̧ recurrendum est ad mul
titudinem adæquatam suæ capacitati dictaminū
(vt prius) penes quam debet mensurari grauitas
&c. vel penes difformitatem ad dictamen vniuer
sale. ❡Ad quartū nego cōsequentiā concesso an-
tecedente tanq̄ parte probabiliori: quia difficile ē
dicere saltem tenendo opinionem Doctoris subti
lis de remissione peccati venialis in inferno q̧ pec
catum illud veniale in casu solum aggrauat veni-
aliter; quia si sic tandem illius circūstātiæ venialis
in inferno esset redemptio:& per consequens ali-
qua grauitas mortalis in inferno esset remissa: qđ
non concederet doctor ille. ❡Ad quintum cō
cesso antecedente nego consequentiam quia non
proceditur per duplationem continuam & dato q̧
sic procederetur postq̄ est; comparatio rerum spe-
cie differentium quarum quælibet in infinitum al
teram exuperat nō solū in grauitate sed perfectio
ne essentiali. ❡Ex illo processu non posses cōclu
dere grauissimum illius comparationis esse infini
te grauitatis alias prompte cōcluderes hominem
esse infinite perfectionis quia infinite perfectior
est equo & equus asino & sic consequenter.
❡Ad sextum casu admisso qui est præter le-
gendo q̧ actus esset infinite maliciæ intensiue.
nego consequentiam: quia nec circunstancia con
munitatis obiecti: nec aliqua alia circunstan-
cia informans vel assistens cęteris paribus tantum
aggrauat sicut circunstantia compositionis ❡Ad
septimum admisso casu p̄ prima parte: nego q̧ a
liquis talis actus potest libere continuari per totā
horam futuram: quamlibet partem eius vel instāa
illius quia voluntas creata eliciens actum in instā
ti de necessitate naturali illum continuat per tem
pus in cuius instanti terminatiuo iterum actum li
bere conseruat:& rursus eundem actum naturali
ter per tempus continuat & sic consequenter sic q̧
talis actus non potest corrumpi nisi in instanti ter
minatiuo illius temporis: Sed istud non videtur ve
rum: quia si talis actus fuisset successiue product⁹
poterat corrumpi successiue: ergo dato q̧ sit pro-
ductus in instanti sua corruptio potest fieri succes
siue. ❡Item alias inuite voluntas aliquid vellet
puta nolendo istum actum necessario continuatū
Similiter pro tunc non posset peniterre de il-
lo actu:& velit nolit in casu discederet in peccato
mortali puta si eliceret actum parum ante instans
mortis & anima separaret a corpore ante instans
terminatiuū tēporis in quo naturaliter continuat
propter similia argumenta videtur aliquibus ali-
ter dicendum q̧ nullus actus de necessitate con-
tinuat per tempus secundum se totum sed bene
secundum se vel aliquid eius sicut de corruptione
luminis solet ymaginari; substracto corpore lumi
noso successiue ab aliquo puncto medij illumina-
to:& licet secunda solutio non careat probabilita
te prior tamen est probabilis; propterea responde
tur ad obiectiones contra eam concedo consequē
ter q̧ actus in instanti productus de necessitate in
instanti corrumpitur: secus est de actu successiue
p̄ducto: facile est dare rationē. ❡Ad aliud nō in-
cōuenit voluntatem inuite velle vt probat secun-
da obiectio: sed propterea non cogetur quia non
p̄ducitur in voluntate aliquis effectus cōtra incli-
nationem eius. ❡Ad tertiam obiectionem nego
aňs si intelligas de peccato mortali imputabili q̄a
eliciendo nolitionem illius actus constituitur eli
ciens in statu gratiæ: si nō sit aliud impedimentū.
circa hoc multe occurrūt difficultates quas omit-
to. ❡Ad octauum nego assumptū ad p̄bationem
casu admisso concedo q̧ omissio cōfessionis illius
fornicationis est pctm̄: nego propterea q̧ omissio
omissiōis sit pctm̄ q̄a omissio omissiōis necessario
sequit̄ ad omissionē cōfessiōis illius fornicationis
ymo nulla alia lege p̄hibet̄ & p̄pterea nō hēt aliā
imputabilitatē a priori omissione. ❡Ad nonū di-
co q̧ casus est super naturalis & p̄pterea preter le
gem dabit̄ t̄n̄ sio: casu admisso dico q̧ actus ille nō
haberet maiorem deordinationē ad rectā rationē

quia maiori pena punitur q̃ nunc puniatur ꝑpte-
rea non sequitur sua infinita malicia nisi velles at
tendere maliciam ex parte magnitudinis pene si
cut proprie non debet attendi licet illa circunstā
tia in casu preter legem infinite aggrauaret actū
prohibitum non sequitur ꝙ ita sit de circunstan-
tia communitatis obiecti secundum legem.
¶ Ad decimū casu admisso nego assumptū ad ꝓ-
bationem cōcedo ꝙ esset grauius bertham cogno
scere in casu q̃ cognoscere katherinam sed nego
consequentiam ꝙ ex hoc sequatur dato illo casu
ad ymaginationem ꝙ hec volitio volo cognoscere
hanc esset infinite mala quia quemadmodum
scientia vniuersalis siue indistincta & similiter ꝓ-
sequutio vniuersalis lata sub disiunctione dimi-
nuat maliciā aliqualiter: sic dubitatio vniuersalis
vel ꝓsequutio dubitationis indistincte maliciam
minuit aliqualiter: & ꝑpterea licet sequatur ex ca
su ꝙ hec volitio qua volo cognoscere hanc (stante
dubitatione circa infinitas grauitates specie di-
stinctas) ceteris paribus sit peior q̃ si esset dubi-
tatio circa quascūq; duas vel tres vel q̃ttuor & sic
in infinitū: nō tñ sequit̃ ꝙ esset īfinite grauis sicut
dictū est de volitiōe qua volo peccare infinitis pec
catis &c. ¶ Ad argumentū an̄ oppositū patet solu
tio ex hijs q̃ dicta sunt in solutiōe argumēti cōtra
primā ptem tertie cōclusionis dico tamē ꝙ falsum
assumit̃ in argumēto scilicet ꝙ doctores reputant
pctm̄ primi parētis oīm pctōꝝ grauissimū sed di-
cunt ꝙ est grauissimū grauitate sequele. ¶ Que-
ritur tertio, vtrū qlibet actus fortitudinis bellice
sit in gradu heroico virtutis cōstitut⁹ ¶ Et arguit̃
ꝙ sic q̄a circūstātia mortis sufficit cōstituere actū
in gradu heroico postq̃ mors est oīm terribiliū ter
ribilissima sed qlibet actus fortitudinis bellice ha
bet piculū mortis nō solū ꝑ circūstātia sed ꝑ obie
cto ergo qlibet talis actus est i gradu heroico cōsti
tutus. ¶ Et confirmatur circūstātia piculi mortis
sufficit quecūq; actū martirii i gradu heroico con
stituere & nō minus cōcurrit piculū mortis tanq̃
circūstātia vel obiectū cuiuscūq; actus fortitudis
bellice q̃ tanq̃ circūstātia vel obiectū martirii: igit̃
si tale piculū sufficiat vltimū cōstituere i gradu he
roico virtutis sufficiet cōstituere primū. In opposi
tum est aristoteles septimo ethicoꝝ tractatu prio
in qualibet virtute speciali tres gradus assignans
pariter & triplicē maliciā oppositā. ¶ Pro declara
tione tituli questionis dicendū est qd gradus he-
roicus: & postq̃ gradus heroicus est mēbrū cōdisti
ctum a gradu cōtinētie & gradu tēꝑantie assignā-
dū est discrimē inter illa mēbra & inter malicias
oppositas. Cōtinētia gradus & incōtinētia viciū ei
oppositū dicunt̃ citra limites hūane cōditiōis: tē-
perantia grad⁹ (q̃ ab aristotele virtus nuncupat̃) cū
malicia ei opposita intra limites hūane cōdiciōis
sunt. Gradus heroicus & bestialitas ei opposita v
tra humanā cōdicionē actū cōstituūt. per limites
humane cōdicionis intelligo condicionē humanā
in medio sitam inter bestias & intelligētias sic ꝙ
illa natura non notabiliter agitat̃ impulsibus pas
sionū sensualiū sicut agitantur bestie nec tñ̄ eleua
tur sua conditio vt operationes communem ho-
minū facultatem excedentes procreat. Ex his in-
feruntur terminorum descriptiones ¶ Cōtinētia
gradus est act⁹ vel habitus quo quis ꝑsistit in ope-
re virtutis vincendo passiones inexistentes & no-
tabiliter insurgentes siue a delectationibus siue
a tristicijs proueniant secundum iudicium recte
rationis. Incontinentia vero ei opposita est actus
vel habitus quo quis vincitur a passionibus in exi
ventibus & notabiliter in sur gentibus cōtra iudi
cium rationis siue sint delectationes siue tristicie.
Ex istis diffinitionibus facile ꝑcipitur ꝙ continē-
tia gradus recipit diuisionem & similiter inconti
nentia gradus hoc significat coniunctio disiuncti
ua in diffinitionibus posita quia si passiones a de-
lectabilib⁹ ꝓueniant vocatur gradus continētie ꝓ
prie sumptus cui incontinentia opposito sumpta
opponitur: si vero a tristabilibus procedant passio
nes vehementes puta tristicie actus vel habitus
vincens illas dicitur perseuerancia gradus cui op
ponitur mollicies a continentia ꝓprie capta distin
cta quarum vtraq; continētie communiter accep
te subalternatur sicut incontinentia proprie sum
pta & mollicies subalternantur incontinentie cō
muniter dicte ¶ Tēperātia gradus est act⁹ vel ha
bitus quo quis persistit in opere virtutis passioni-
bus sedatis vel non notabiliter insurgentibus cō
tra dictamen recte rationis quem gradum sub di
uidit doctor sub. di. trigesima sexta. que. i. ar. i. z.
sententiarum in virtutem imperfectam medio-
crem & perfectā. Opposito modo diffinitur mali
cia siue intemperantia vicium oppositum est act⁹
vel habitus quo quis persistit in opere contra iu-
dicium recte rationis passionibus sedatis vel sal-
tem nō notabiliter insurgentibus. ¶ Gradus he-
roicus est quo quis persistit in opere virtutis supra
communē facultatem hominum vel ex natura a-
ctus vel ratione circunstantie conformiter ad iu-
diciū recte rationis. ¶ Bestialitas est actus vel ha
bitus quo quis insequitur imperiū passionum sen-
sualium vltra condicionem humanam (synderesi
extincta vel quasi extincta) cōtra iudicium recte
rationis. ¶ Secundo Notandum est ꝙ de differen
tia specifica istorum graduū siue virtutū siue ma
liciarum inter doctores est controuersia magis
verbalis q̃ ad rem (mea sententia) Guillelmus o-
kam questione vltima tertia sententiarum quē in
sequit̃ martinus vult illos grad⁹ virtutū specie di
stingui & siliter grad⁹ maliciaꝝ sp̄ inuoluēdo aliqd

in obiecto vnius quod non involuitur in obiecto alterius & precipue rectam rationem in gradibus virtutum vt actus in gradu continentie hanc rectā rationem pro obiecto habet: fugiende sunt passiones notabiles actu inherentes quando & quomodo oportet & actus gradus temperantie hanc rationem involuit nedum sunt fugiende passiones inexistentes sed occasiones talium: actus gradus heroici rationem vniuersalem habet pro obiecto talem scilicet. actus virtutis non est deserendus nec turpe est committendum pro quocunq; quod est contra iudicium recte rationis & sic infert discrimen inter gradum heroicum gradum continentie & temperātie gradum quia primus gradus habet rationem vniuersalem rectam pro obiecto duo alii gradus rationes rectas particulares & per consequens specie distinguntur quia actus distinguntur p obiecta. ¶ Ex hoc infert ille doctor Iohannem errare qui ponit illos gradus eiusdem speī & solū differre penes intensum & remissum sed profecto suum correlariū est nullum quia certum est q; doctor subtil. non negaret illos actus specie differre supposito q; habeant obiecta specie differentia: deberet ergo probare suū fundamentum videlicet q; ille ratione specie differētes necessario sint obiecta actuū in illis gradibus constitutorū quod negat doctor subtilis: & propterea olzam solū fabricat quasdā terminorū descriptiones ex quibus sibi soli cōcluditur: nec est intentio doctoris subtilis q; dūtaxat penes intensum & remissum differant satis est ei q; non oportet actus illorū graduum specie differre. ¶ Notandum est Tertio q; hitus virtutis dupliciter pōt se habere ad piculū mortis: vnomō secūdū actū elicitū in absentia piculorū qui dr̄ non imparatiuus executiōis: altomodo secundū actum elicitū in pn̄tia piculorum imparatiuum executionis formaliter. Et quolibet istorum modorū contingit dupliciter vel sine contrapugnatione & renitentia virium vel cū contrapugnatiōe & virium renitentia Exempla sunt facilia Istis notatis ponūtur conclusiones. ¶ Prima conclusio Actus istorum gradum siue virtutum siue vitiorum aliqui specie differunt sed non omēs. ¶ Secunda conclusio. actus eliciti tantum circa periculū mortis siue cum contrapugnatione siue siue cōtrapugnatione non sunt cōstituti in gradu heroico. ¶ Tertia conclusio non omnis actus imperatiuus exequutionis periculi mortis cum contrapugnatione est in gradu heroico constitutus. ¶ Quarta conclusio omnis actus formaliter imperatiuus exequutionis mortis sine contrapugnatione est in gradu heroico constitutus. prior pars prime cōclusionis suadetur rationibus olzam q; illorum graduum aliqui actus habent diuersa obiecta sicut multi actus eiusdem gradus vt certum est: Secunda pars probatur quia stantibus iudicio recte rationis in intellectu & delectatione vel tristicia in sensu inclinante ad oppositum recte rationis voluntas ex sua libertate potest se confirmare iudicio rationis puta nolle fornicari absq; hoc q; talis volitio habeat illud dictamen pro obiecto vel passionem existentem in sensu: quo facto talis actus voluntatis erit actus continentie gradus vt patet ex primo notabili: volo ergo q; remittatur passio sensitiua vsq; ad nō gradum vel saltem quousq; non notabiliter insurgat (voluntate predictū actum cōtinuante) tunc in fine remissionis actus ille continuatus erit in gradu temperantie constitutus & rursus intēdatur passio sensitiua sic q; regulariter homines tam vehementem passionem habentes passioni succumberent qua ancta voluntas exiens in similem actū vel priorem continuās redderet actum in gradu heroico constitutum sic posses persuadere de gradibus maliciarum.

¶ Scda conclusio probatur de actu elicito tantū sine contrapugnatione quia ibi est maior difficultas hic actus non negabo fidem & si oporteat mori non est actus communem facultatem hominū excedens elicitus in absentia periculorum etiam de prope instantium quia regulariter homines tales actus eliciunt qui si essent in actuali presentia periculorum sicut laurentius prope craticulam a sancto proposito discederent sic petrus in periculorum absentia (inquit) etiā si oportuerit me mori tecum non te negabo qui in presentia periculorum ad vocem ancille dixit se non nouisse hominem. ¶ Tertia conclusio probatur quia alias quilibet act⁹ fortitudinis bellice in presentia periculorum imperatus esset in gradu heroico constitutus quod non est verum quia hoc non excedit communem facultatem hominum vt constat.

¶ Item alias in fortitudine bellica non esset reperibilis triplex gradus virtutis contra determinationem aristotelis septimo ethicorum. ¶ Quarta conclusio probatur quia alias non quodliber martyrium esset in gradu heroico constitutum cōtra communem sentētiam doctorum nec mors esset omnium terribilium terribilissima (contra aristotelem Tertio ethicorum) quia mors maxime esset terribilis vbi non est spes euadendi nec spes vlciscendi in hostem nec distractio ab apprehensione penarum qualiter contingit in morte imperata in presentia periculorum sine cōtrapugnatiōe. Contra secundam partem prime conclusionis videtur expressa sententia aristotelis ferme per totum primum tractatum septimi ethicorum. ¶ Arguitur ratione sic quecunq; continentur sub diuersis speciebus nō subalternatim positis species differū sed quicunq; actus quorum vnus est sub gradu cōtinentie & alter sub gradu heroico vel temperan

tiæ contineret sub diuersis speciebꝰ nō sub alter=
nati positis: alias ista non eēt impossibilis actꝰ gra
dus continentiç est actus gradus heroici vel tem=
perātiç. ¶ Et confirmatur. Nulli actus
istoꝝ graduum possunt simul inesse eidem vo=
luntati: & possunt successiue īesse: ergo specie dif
ferunt: tenet cōsequentia: quia oīa cōtraria sunt ad
inuicem speciç differentia: probatꝰ antecedens qa
ad actum continentiç requiritꝰ ꝙ passio vehemens
citra communem facultatem insit volūtati: & ad
actum heroicū requiritur ꝙ victoria illius passio=
nis excedat cōmunem facultatem ad actum vero
temperātiç requiritur ꝙ nulla talis passio insit vel
saltem ꝙ non sit vehemens: modo certū est ꝙ ista
nō simul stant: igitur &c. ¶ Secundo sic: Vel diffe
rentia istorum graduū sumitur ex parte intensio
nis & remissionis actuū vel ex pte obiecti vel ex p=
te passionis sic ꝙ gradꝰ continentiæ sit remissio &
gradus temperantiæ intensior: & gradꝰ heroicus
intensissimus. Non primū: quia stat bene ꝙ habēs
passionē excedentē cōmunem facultatē eliciat a=
ctum vincentem illam passionem solū intensū vt
duo & alter habes passionem citra cōmunē facul
tatem eliciat actū intensū vt quatuor: similiter stat
habentem passionē citra cōmunē facultatem esse
exercitatum circa materiam temperantiç sic ꝙ ha
bitus eius sit vt octo & alterum cui nulla passio in
est retrahens &c. nō eē exercitatum circa talē ma=
teriā: & sic habitus eius erit intensus vt quatuor
vel vt duo aut forte nullū hēt habitum: igitur nō
requiritur ꝙ actus vel habitus gradꝰ temperāciæ
sit intensior actu vel habitu gradꝰ cōtinentiæ. Nō=
secundum: vt patet ex ꝓbatione secūdç partis pri
mæ cōcusionis: idē enim actus est successiue cōsti=
tutus in diuersis gradibꝰ virtutis ꝙ non contige=
ret si distinctio illorum graduū sumeretur ex pat
te obiectorū. Nec tertium est dicendum: alias seq̄
retur ꝙ actꝰ habēs passionē vltra cōem hominū fa
cultatē ꝓ obiecto successiue posset constitui ī gra=
du temperantiæ vel in gradu cōtinentiæ: sequela
ꝓbatur volo ꝙ sortes habeat passionē ī sensu quā
vīcere excedit cōmunē facltatem qua stāte eliciat
talem volitionem non obstāte hac passione (q̄ ē vl
tra cōmunem facultatē hominū) volo insistere rec=
te ratiōi: tunc stat volūtatē actū suū cōtinuare dā=
to ꝙ remittatꝰ passio in sensu: sic ꝙ stat citra cōmu
nem facultatem quo facto talis actꝰ erit cōtinētia
gradꝰ vel supposito ꝙ passio remittatꝰ ad nō gra=
dum eodem actu continuato talis actus esset tēpe
rantia gradꝰ. Nec valet dicere necessario corrūpi
tur actus remissa passione (quæ est obiectū) qa no=
ticia abstractiua bene manet eadem corrupto suo
obiecto: ergo volitio potest manere suo obiecto cor
rupto / alias volitio esset de natura noticiç qđ non
est dicendum. ¶ Et confirmatur. Gradus virtutis
est ipsemet actus vel habitus taliter se habēs / sed
actus non est ī ipsomet: nec habitus ī habitu ergo
nullus actus est in gradu temperantiæ vel continē
tiæ. ¶ Tertio sic actus gradus incontinentiæ a toto
genere: est melior actu gradus temperātiç & actꝰ
gradꝰ heroici a toto genere melior vtroq; istorum
ergo ista specie differunt: tenet cōseqnentia: quia
non oportet vnum esse meliorem alio propter in=
tensionem: vt patet ex argumento pręcedenti: er
go est melior propter specificam differentiā: pro=
batur antecedens: gradus heroicus communiter
conceditur melior propter maximam eius difficꝰ
tatem: sed eadem ratione actus continētiæ debet
esse melior actu gradꝰ temperantię: quia difficiliꝰ
est vincere passionem vehementem q̄ modicā vel
nullam. ¶ Et cōfirmatur multis alijs modis actus
constituitur in gradu heroico q̄ ratione passionis
inexistentis sensui vt ratione circunstantiç mortis
q̄ vincere cōmunem facultatē excedit dato ꝙ nul
la passio insit. ¶ Quarto sic. Nulli sunt gradꝰ vi=
tiorum istis gradibꝰ virtutum oppositi ergo cōclu
sio supponit falsum: tenet consequentia. ꝓbatur
antecedens; quia vel illa vitia opponerētꝰ istis gra
dibus in superhdaundando tantū vel in deficien
do tantum vel aliqua ī deficiendo & aliqua in sup
habundādo. Non primum: nec secundū: quia tūc
dabilis esset aliqua virtus cui alterum extremoꝝ
deficeret: & sic virtus non esset cōlectatrix medij
cōtra Aristotelem scđi ethicorum. Nec ē dicendū
tertium: quia qnęro: vel temperantia gradꝰ oppo
nitur sicut extremum in superhabundando tem
perātiæ gradui vl' sicut extremū ī defficiēdo: si pri
mū q̄ro extremū ī defficiēdo respectu tēpātię gra
dus si secūdum quero extremū in superhabūdan
do respectu eiusdem: & vix reperies. ¶ Et con=
firmatur. Intemperantia gradus ē virtus: ergo nō
est vitium: consequentia est clara. Probatur ante=
cedens: quia est extremorum media videlicet īter
incontinentiam & bestialitatem quorū bestialitas
est extremum in superhabundādo: & incontinen
tia in deficiendo circa eandē materiaam & ītēpe=
rantia medio modo se habet: igitur est virtus
¶ Quinto sic. Bestialitas non est vitium: ergo nō
sunt tres gradus maliciarum: cōsequētia est clara
Probatur antecedens qa maxime esset vitiū oppo
situm gradui heroico: sed hoc nō: tum primo quia
bestialitas dumtaxat circa delectabilia innatura=
lia versatur: vt ī comestione carnis humanæ qua=
lis creditur eē apud gottos (si Iheronimo credit),
licet littera corrupta hēat scotos vel io comestio=
ne carbonū quorum vsus est apud mulieres de no
uo pręgnantes: modo circa talia gradꝰ heroicꝰ nō
versatur & cōtraria debent esse circa idem. Tum
secūdo: quia bestialitas inter gradꝰ maliciatū de=
bet esse maxima malicia postq̄ deijcit hominem a

suo statu:& non alij:& tamen vnum oppositū gra
dui heroico virtutis est omnium maliciarum mi=
nima alias aristoteles non dixisset tale vitium esse
condonabile:& probatur ratione signo aliquē ma
le natum/talis secundum aristotelem non potest
attingeī gradum heroicum virtutis propter vitia
tam naturam:ergo si deficiat a gradu heroico vir
tutia non vitiose agit:vel si potest attingere postq̄
cum maxima difficultate attigit parua valde erit
malicia sui actus ¶ Et cōfirmatur. Intēperantia a
toto genere est peior:quia ex electione& isanabi=
lior continentia gradu quæ excludit electionē:&
facile sanatur: antecedens patet ex textu aristote
lis in septimo. ¶ Ad primum:nego assumptū: qa
non est intentio Aristotelis in illo primo tractatu
dicere q gradus virtutū distiguitur in genere rei
sed satis est q differant ratione siue ī esse virtutis
sic q sit alia ratio quare actus dicitur continentia
gradus q̄ temperantia gradus vel gradus heroic⁹
¶ Ad rationem:distinguiē maior:vel q debeant
differre specie essentiali quę ponuntur sub specie
bus non subalternatim positis & sic negaē: vel q
ad minus debeant differre specie accidētali:& sic
conceditur:& vlterius conceditur minor cōsequē
tia cum consequente intelligendo sic cōsequēs q
differunt specie accidētali puta specie moris ergo
nō differunt specie moris. Nec valet obijcere q iūt
partes eiusdem virtutis specialis vt pote ī abstinē
tia virtute hic triplex grad⁹ est reperibilis scilicet
abstinentia in gradu cōtinentię in gradu tēperan
tiæ & in gradu heroico. ¶ Rūdeo:nego cōsequē=
tiā sed argumentū probat q isti tres termini absti
nentia in gradu continentię:abstinentia in gradu
tēperātię & abstinētia gradu heroico sunt ptes sub
iectiuę huius termini abstinentia:& q nullus illo
rum terminorum significat medium adęquatum
inter extrēma vitiosa ratione cu⁹ debeat dici vir=
tus specialis & propterea potius dicuntur gradus
virtutis q̄ virtutes ipsæ. Nolo ergo dicere q diffe
rant specie virtutis ideo q constituant diuersas vir=
tutes speciales:sed ideo specie virtutis dicunē dif
ferre quia diuersas rationes pticulares eiusdē vir
tutis specialis sibi vendicāt. sic dicendum est in a
lijs virtutibus sicut in abstinentia ¶ Ad confirma
tionem:nego antecedens simpliciter:quia stat bn̄
q aliquis habeat actum fortitudinis in gradu con
tinentiæ:& habeat actum abstinentiæ i gradu tē=
perantiæ:& similiter habitum simul& semel quia
stat bene q aliquis habeat passiones retrahentes
ab actu vnius virtutis:& non ab actu alterius: con
cedo tamē q nō stat habere simul & semel duos a
ctus circa materiam eiusdem virtutis. quorū vn⁹
debet vocari actus in gradu continentiæ& alter a
ctus in gradu temperātię respectu eiusdem virtu
tis specialis;& nego cōsequentiā q propterea dif=
ferant specie saltem essentiali. Ad probationē cō=
sequentiæ:nego q actus illorum graduū contrari
antur bene verum est tamen q isti termini abstinē
tia in gradu continentię abstinentia in gradu tēpe=
rantiæ:& abstinentia in gradu heroico habent cō
notationes incompossibiles eo q cōnotant diuer=
sam habitudinem ad passiones retrahētes a iudi=
cio rationis:simile est in naturalibus:nunq̄ istę de
nominationes sunt compossibiles respectu eiusdē
sedens & stans:& conueniunt eidem rei successi=
ue tamen res que est sedens & res quæ est stans nō
propterea specie differunt saltem essentiali. Seqē
correlarie licet hec sit impossibilis actus gradus
continentie est actus gradus temperantie ista non
est tamen impossibilis actus gradus continentie
erit actus gradus temperantiæ vel fuit vel potest
esse. Correlarium est manifestum ex logica. Sed
forte replicabis contra solutionem si isti termini
solum important habitudinem ad passiones so=
lum inexistentes & retrahentes a iudicio recte ra
tionis sequeretur ista conclusio q in nobis non es
set dabilis aliquis actus fortitudinis specialis qui
esset constitutus in aliquo istorum graduū & si=
militer non esset dabilis aliquis actus temperan=
tie quem esset cōstitutus &c. sed hic conclusio
est contra doctrinam subtiliter loquētium in phi
losophia morali qui dicunt actus generales taliū
virtutum nō esse constitutos in gradu vt pote hi
actus volo fortiter facere volo temperanter agere
quorum primus vocaē fortitudo simplex siue nō
contracta & alter vocatur tēperantia simplex &c.
probatur tamen consequentia quia vel illi actus a
ctus eliciuntur a voluntate non habente passiōes
retrahentes a iudicio rationis & sine difficultate
excedente cōmmunē facultatē & sic erunt cōstitu
ti in gradu tēperātie illarū virtutū specialiū vel
insunt passiones retrahentes& hoc dupliciter vel
victoria illarum superat cōmunem facultatem &
sic erunt in gradu heroico:vel victoria est citra cō
munem facultatem:& sic erunt in gradu continē
tiæ. Respondeo:conclusio est concedenda. Ad ra
tionem dico q magis conforme est aristoteli i sep
timo ethicorum omnem actum fortitudinis collo
cari sub aliquo illorum trium graduum condistin
ctum & ab aristotele innominatum: & dico q illi
quos dicis subtiliter loquentes in moralibus po=
nunt passiones cadere obiectiue in actibus studio
sis& propterea assignant gradum condistinctum:
sed illud fundamentum nō est necessarium vt pa=
tet ex dictis immo probabilius est oppositum:
¶ Sed forte adhuc non es contentus hac solu=
tione quia primi parentes in statu innocentiæ ha
buerunt actus temperantiæ & aliarum virtutum
moralium & tamen illi actus non erant constituti
i aliquo istorum graduum igitur est assignandus

alius gradus: sic potest argui de angelis beatis: & de animabus separatis a corpore: Probatur minor: quia non habebant passiones retrahentes a iudicio rectæ rationis in illo statu perfectissimo. ¶Respondetur non inconuenit act⁹ illorum non fuisse cōstitutos in aliquo istorū graduū q̄ a isti gradus solū assignātur virtutib⁹ purgatoris & n̄ purgati animi. ¶Ad secūdū dico q̄ differētia istorū graduum non debet sumi ex parte intensionis vel remissionis actuum vel habituum vt arguit ratio adducta. Nec ex parte obiectorum vt dicunt notabilia: & probatio secunde partis conclusionis. do ergo tertium q̄ actus istorum graduum & similiter habitus cognitiue distinguntur ratione passionū retrahentium & ad improbationem concedo q̄ aliquis actus habens passionem pro obiecto cuius victoria exedit communem facultatem hominū potest successiue constitui in triplici gradu virtutum propter remissionem huius passionis: & dico q̄ nō oportet propter corruptionem realem obiecti actus q̄ actus corrumpatur: nec q̄ actus variat suum obiectum quemadmodum hoc nō oportet de noticia abstractiua cum qua magis conuenit actus voluntatis quoad hoc q̄ cum noticia intuitiua vel ad minus sic contēdas actum habere naturam noticię intuitiue in ordine ad suum obiectum illū scilicet qui causatur a noticia intuitiua rei. eadem ratione concludere debes q̄ illa q̄ causatur a noticia abstractiua naturam illius debet insequi quod sufficit ad propositum: quia capiam vnū actum voluntatis a tali noticia causatum. Correlarie videtur sequi q̄ non est dabilis actus adeo bonus quin ille idem actus potest fieri mal⁹ quia licet habeat dictamen rectum inexistens pro obiecto illū dictamen potest corrumpi actu manente eodem. & per consequens intellectu producente iudiciū oppositum nō est tam facile defendere q̄ quilibet actus malus potest fieri bon⁹ tum propter articulum parrhisiensem de odio dei: tum quia variatio dictaminis licet mutet actum de bonitate in malicia non oportet tamen q̄ mutet de malicia i bonitatem ¶Ad confirmationem qua queritur quę entitas est gradus virtutis. dico q̄ iste termin⁹ gradus virtutis capitur duob⁹ modis sicut iste terminus species humana. vno modo collectiue pro collectione actuum elicitorum in præsentia passionis cuius victoria non excedit communem facultatē vel pro collectione talium actuum elicitorum in præsentia passionis retrahētis cuius victoria superat cōmunē facultatē &c. & hoc modo aliquis gradus est in gradu cōtinētiæ & aliqs in gradu tēperantiæ tanq̄ pars in toto sicut ly homo est in p̄dicamēto substantiæ. Alio modo capitur iste terminus nō collectiue & tunc supponit pro quocunq̄ actu elicito icdm iudiciū rationis (passione inexistente & retrahēte) cui⁹ victoria ex cedit vel nō excedit &c. & sic ista non est concedēda hic actus est in gradu continentiæ nisi sit ibi constructio intransitua

¶Ad tertiū quicq̄d sit de antecedēte nego cōseq̄ntiā: quia nō sequit̄ q̄libet dilectio dei vt octo cęteris pib⁹ est melior dilectiōe dei vt. z. ergo dilectio dei vt octo specie differt essētialiter a dilectiōe vt duo sici ꝓposito: sed difficultas esti ārecedēte & cōmuniter solet concedi minor qua concessa vniuersaliter cęteris paribus concedenda est maior q̄ ceteris paribus actus continentię gradus est melior actu temperantię gradus propter maiorem difficultatem sue elicionis. Notanter addidi intellecta minori vniuersaliter quia multi dicerent quia passim dicitur q̄ si sit passio acquisita ex culpa nostra cuius victoria excedit communem facultatē hominum licet actus elicitus in præsētia illius sit actus gradus heroici non tamē est melior cæteris paribus q̄ alter actus sine tanta difficultate elicit⁹ secus est si passio non insit ex culpa propterea dixi intellecta minori vniuersaliter concedenda est maior: quicquid sit reputo maiorem cum sua contradictoria probabilem quia probabiliter reputo q̄ difficultas prouenies ex culpa auget meritum sicut illa quæ prouenit a natura Nec sequitur propterea q̄ talis ex culpa importatet commodūq̄ a forte adhuc est debitor magnę penę vel reat⁹ peccatorum præcedentium nisi forte p accidēs sicut beatus petrus post trinam negationem vtilitatem magnæ contritionis habuit. Sed forte dices quid ergo dicendum est ad argumentum tenendo partem oppositam: negatur maior. Ad probationem distingo q̄ quilibet actus gradus continentię habet maiorem difficultatem annexam: vel prouenientem ex culpa facientis: & sic conceditur: vel non prouenientem ex culpa: & sic negatur: modo est difficultas prouentens ex culpa facientis non auger bonitatem nec moralem nec meritoriam. Forte dices sequeretur q̄ culpa correcta per penitētiam & per condignam satisffactionem emendatam adhuc imputaretur ad pœnam saltem ad pęnam damni: sequela probatur: si essent duo qui haberent passiones equales retrahentes a iudicio rationis quorum vn⁹ acquisiuisset suam passionem ex culpa et alter sine culpa vt pote ab egritudine vel naturali complexione & elicerent actus æquales contra inclinationem illarum passionum ille qui acquisiuit passionem ex culpa etiam emendata non tantū merebitur sicut alter & hoc non nisi quia culpa emēdata derogat merito: igitur. ¶Respondetur: consequens est conceeendū consequenter ad positionem scilicet q̄ culpa emēdata de per accidens derogat merito sicut secundum opinionem opositam culpa emēdata est causa augmenti meriti.

¶Ad confirmationem: concedo q̧ act⁹ constitui
tur in gradu heroico alijs modis q̄ ratiõe passiõis
nis existẽtis cuius victoria excedit cõmunẽ facul
tatẽ puta ratiõe circũstãtiæ iformãtis sicut i exẽ=
plo dato vel ratiõe psonæ eliciẽtis vt si male nati
eliceret act⁹ difformes suis inclinatiõib⁹ vel vt a
liqui volunt ratione concursus dei specialis sicut
in beata virgine vel in anima christi dilectio dei e
rat constituta in gradu heroico ¶Sed contra hoc
argumentor. Non magis excedebat facultatẽ ani
mæ christi sic specialiter adiutæ actum intensum
dilectionis dei elicere & illum non differre q̄ exce
dit facultatem animę fortis diligerẽ deum vt duo
& illam per horã continuare sine tali speciali au=
xilio: ergo dilectio dei animæ christi non fuit con
stituta in gradu heroico magis q̄ dilectio fortis.
¶Item licet excederet communem facultatẽ to=
tius speciei humanę elicere talem dilectionem ta
men non excedit communem facultatem homi=
num sic dispositorum ergo respectu illorum non
debet dici gradus heroicus quod videtur cõcedẽ=
dum: tũ quia sunt act⁹ purgati animi: tum quia si
cut postea videbitur ad actũ esse herocum requiri
tur q̧ excedat communem facultatem hominum
taliter dispositorum qualiter ẽ ille qui elicit actũ.
fateor tamen q̧ fuerũt longe excellentiores act⁹
animæ christi q̄ actus heroici. Forte replicabis: se
queretur q̧ per continuam exercitationem actu=
um heroicorum eliciens tales actus deueniret ite
rum ad statum imperfectiorem: exempli gratia:
sit fortes sic habituatus temperanter viuere q̧ ex
cedat communem facultatem hominum talẽ fa=
cere abstinentiam etiam sic dispositorum vsq; ad
hoc instans: sed post hoc instans propter maximã
exercitationem præcedentem non excedat com=
munem facultatem taliter dispositorum tales ac
tus elicere vel continuare: tunc post hoc instans il
li act⁹ nõ essent heroici respectu illi⁹ cũ prius fue
runt heroici & non nisi propter suam bonã exer=
citationem: igitur. ¶Respondeo concedendo vl=
timum consequens illatum: vt probat ratio illud
esse concedendum scilicet q̧ ille non esset heroi=
cus ratione illorum actuum non tamen sequitur
q̧ simpliciter non sit heroicus quia stat q̧ exerci=
tet se circa act⁹ difficiliores illis puta circa actus
qui excederẽt cõmunem facultatem hominũ sic
dispositorum & sic in infinitum. Nec valet si infe
ras sequeretur q̧ tales actus essent minoris meri=
ti secundum q̧ talis esset perfectior in sua exercio
ne: patet consequentia: quia prius fuerunt consti
tuti in gradu heroico & nunc non sunt cæteris pa
ribus: consequentia non valet: quia difficultas nõ
debet augere meritum respectu illius cui non in=
est talis difficultas propter bonam exercitationẽ
eius sicut i pposito vel si vis concedere q̧ vtrobi=
q̧ maior difficultas auget meritum cęteris parib⁹
consequens illatum est concedendum tanq̄ corre
larium sequens ¶Ad quartum concessa cõsequẽ=
tia negatur antecedens: ad probationem antece=
dentis potest dici primo q̧ illa vitia sunt extrema
in superhabundando tantum eo q̧ inclinant ad
insequendum impetum passionis contra iudiciũ
rectæ rationis quãdo & qualiter non oportet: nec
propterea sequitur q̧ sint aliqua vitia in deficien=
do tantum eis opposita: licet Aristoteles probane
rit virtutem esse extremorũ mediam secũdo ethi=
corum: hoc est recte intelligendum de virtutib⁹
specialibus & non de gradibus virtutum. Secun=
do dico q̧ duplex est incontinentia gradus siue lo
quamur de mollicie siue de incontinẽtia proprie
dicta siue fiat mensio de incontinẽtia vt est vtriq;
communis: quædam est incontinentia vitium i su
perhabundando alia est incontinẽtia vitium i de
ficiendo: exemplum primi vt si circa materiã tem
perantiæ insint aliquæ passiones retrahentes ho=
minem a recto iudicio rationis scilicet ad comedẽ
dum min⁹ q̄ oporteat & voluntas dimissa ratione
insequitur talem passionem indisponentem act⁹
elicitos erit intemperantia gradus in deficiendo
Et potest sic describi est actus vel habitus quo qs
minus facit quæ recta ratio dictat propter passio=
nem inexistentem alias incontinentia gradus in
superhabundando est actus vel habitus quo volũ
tas facit plus q̄ recta ratio dictat propter passionẽ
inexistentem & ad plus faciendum inclinantem vt
si essent passiones inclinantes ad comedendũ q̄ta=
tuor libras vbi recta ratio dictat q̧ regula tempe=
rantiæ est trium librarum talis actus vel habit⁹ es
set incontinentia gradus i superhabundando sic
exemplificare possumus in materiis aliarum vir=
tutum. eodem modo est distinguenda intemperã
tiam vitium in deficiendo & vitium in superha=
bundãdo. In temperantia in deficiendo est actus
vel habitus quo quis prompte insequitur impetũ
passionis non vehementis sine remorsu conscien
tię contra dictamen rationis &c. intemperantia in
superhabundando est actus vel habitus quo quis
prompte insequitur impetum passionis inclinan
tis ad plus faciendum q̄ recta ratio dictat nõ mur
murante conscientia &c. sic posses practiquare de
bestialitate licet bestialitas non sic videatur con=
traria gradui heroico sicut prędictę duę malicię
gradui continẽtiæ & temperantiæ contrariãtur.
¶Ad confirmationem nego antecedens concel=
sa consequentia ad probationem antecedentis di
stingo q̧ intemperantia est et extremorum vicio=
rum media vel q̧ sit media sic quod inclinat ad a
ctus conformes dictamini recto & non citra nec vl
tra: & sic negatur: vel q̧ sit media secundum ordi
nẽ illarum maliciarum sic q̧ nec sit pessima nec sit

minus mala:sed vna illarum deterior & altera in=
ferior in malicia:& sic solet concedi q̄ intemperan
tia est illarum maliciarum media. ¶Ad quintū:
nego antecedens concessa consequencia. ¶Ad
probationem antecedentis distingo q̄ bestialitas
sit vitium oppositum gradui heroico vel q̄ sit op=
positum formaliter eo modo quo opinio opponi=
tur scientię & extrema virtuium specialium op=
nuntur virtutibus specialibus:& sic negatur:& ra
tio est:quia contraria formaliter debent esse circa
idem prout probat ratio:vel q̄ sit vitium opposi=
tum gradui heroico secundum analogiam in or=
dine ad conditionem humanam & sic conceditur
quia gradus heroicus & bestialitas contrario mo
do se habent ad coditionem humanam: nam gra
dus heroicus constituit actum vltra communem
conditionem humanam virtute cuius cōuenit cū
intelligentiis:& bestialitas ponit actum citra com
munem conditionem humanam virtute cuius cō
uenit hō cū beluis. ¶Ad probationē secundo ad
ductam in argumento:concedo q̄ bestialitas ē ma
xima illorum vitiorum a toto genere sed nō opor
tet quemlibet actū bestialitatis quolibet actu con
tinentiæ vel temperantiæ gradus esse deteriorē.
¶Ad improbationē:distingo q̄ vitium oppositū
gradui heroico sit malicia minima secundum ari
stotelem:vl' vitium formaliter ei oppositum & sic
cconceditur cæteris paribus:vel vitium oppositū
per analogiam:& sic negatur:modo bestialitas so
lum opponitur gradui heroico per analogiam:&
vitium oppositum formaliter est cōdonabile: nec
debet vocari bestialitas nisi nouam velis effinge=
re acceptionem termini. Forte dicis bestialitas ali
quando importat carentiam vsus rationis vbi nō
potest esse ratio vitii:ergo eodem modo vbi est pra
ua ratio vitii act⁹ vel habitus potest bestialitas de
nominari. Respondetur q̄ non est eadem ratio qa
carens vsu rationis maxime conuenit cum bestiis
in actibus suis:secus est de illo qui non resistit pas
sioni excedenti communem facultatem hominū
Sed si vis talem bestialem appellare non conten=
do de terminis. ex hoc patet quid sit dicēdum ad
rationem adductā de male nato. Aristoteles non
vult dicere talem non posse attingere gradum he
roicum sed cum difficultate: concedo: vitium illi
us viri est condonabile: & paruæ maliciæ
¶Ad confirmationem patet quid sit dicendū ex
solutione tertii argumenti: potest deffendi q̄ cæ=
teris paribus incontinentia sit peior intemperan
tia eo q̄ sit contra conscientiam & non intempe=
rantia gradus & licet intemperantia sit insanabi=
lior non sequitur propterea q̄ sit peior:quia ira in
collerico nō est peior q̄ in flegmatico cæteris pari=
bus:& tamen in primo est insanabilior q̄ in secun
do. ¶Ad aliud concedo q̄ intemperantia sit ex
elicitionē positiua volūtatis & hoc nō oportet ad
incontinentiam. ¶Ex hoc non sequitur q̄ intem
perantia sit peior quia incontinens libere suam
elicitionē excludit pmittendo se duci ab ipulsu
passionis neglecto iuditio rationis actualiter mur
murantis quod magis aggrauat q̄ elicitio positiua
tenendo q̄ in temperantia sit deterior facile est re
spondere ad motiua in oppositum.

¶Contra secundam conclusionem arguitur
sic. Capio duos quorum vnus est bene natus & al=
ter male natus a natura: stat q̄ sit æque difficile illi
male nato propter qualitates sui generis velle su
bire periculum mortis in absentia periculorum q̄
difficile est bene nato velle subire pculū mortis i
pñtia periculoȓ vt forte tā difficile fuit sardana
palo apprehenso mortis periculo velle mori pro
defensione reipublicæ etiam in absentia pericu=
lorum q̄ difficile fuit hectori in presentia periculo
rum se mortis periculo exponere. Tunc sic actus
Hectoris in pręsentia est constitutus in gradu he=
roico:ergo actus sardanapali elicitus in absentia
periculorum est in gradu heroico constitutus: te
net consequentia per suppositum quia tantum ex
cedit facultatem sardanapali & omnium homi=
num sic dispositorum elicere volitionem mortis
in absentia &c. q̄tum excedit facultatem hecto=
ris vel hominum sic bene natorum in pręsentia
ꝑiculorum velle mortem oppetere pro deffensio
ne reipublice. ¶Et conformatur actus elicitus in
absentia periculorum ē omnino eiusdem speciei
specialissime cum actu elicito in presentia pericu
lorum ergo si actus elicitus in pręsentia periculo=
rum imperatiuus mortis est actus heroicus etiam
alter actus elicitus in absentia periculorum erit
heroicus consequentia est apparens probatur an
tecedens quia omnes cause manent eedem puta
ille voliciones habent idem obiectum commune
idem dictamen prudentiale & non oportet aliquā
circūstanciam occurrere obiectiue in vno que nō
occurrit obiectiue in altero igitur.

¶Secundo sic: Hic actus est constitutus in gradu
heroico nolo fornicari pro aliqua re quæ est con=
tra dictamen rectæ rationis etiam elicitus in
absentia periculorum propter rectam rationem v
niuersalem cadentem in ratione obiecti illius a=
ctus:& tamen ille actus est elicitus tantum in absē
tia periculorum: igitur conclusio non continet ve
ritatem: consequentia non eget probatione cum
minore: probatur maior quia stante illa nolitione
fornicationis si recta ratio dictaret in particulari
q̄ subeunda est mors ne fornicaret volitio impe=
ratiua mortis de necessitate naturali sequeretur &
mors ipara si nō sit ipedimētum: ergo illa volitio
mortis nō ē act⁹ heroic⁹: q̄a nō libera: & p cōseq̄ns
illa nolitiō fornicatiōis habēs rectā rōnē vniuer

falē ꝓ obiecto ē act⁹ heroic⁹ qđ erat ꝓbādū: & cōfir mat̄ fortes ī gallia volēs actu īpatio executiōis ire ad sāctū iacobū nō īpedit⁹ facit actū adeo bonum ymo meliorē q̄ plato ī hispania vidēs eccl'iā sācti iacobi volēs īpatiē ire ad sctm̄ iacobū ergo p̄sētia rei nihil facit ad hoc ꝙ act⁹ cōstituat̄ ī gradu heroico Forte dicis exēplū nō ē ad ꝓpositū: qa hic absētia rei maiorē difficltatē īgerit volūtati q̄ p̄sētia: sec⁹ ē de p̄sētia piculorū maxime mortis siue tpal' siue eterne. Ex hac rn̄sione sequunt̄ duo primū ꝙ tanta pōt esse absentia rei vel saltē difficultas ꝓpter absentiam ꝙ ratione absentie actus cōstituat̄ ī gradu heroico. Scđo sequit̄ ꝙ fortes credēs se infallibiliter esse in p̄ntia piculorū & tñ realiter nō est in p̄ntia illorū (nō obstāte tñ morte quā credit se passurū ex illa apphensione piculoꝝ) vult p̄seuerare in bono virtutis talis actu nō esset cōstitutus ī gradu heroico patet cōseq̄ntia qa nō est in p̄ntia piculorū qđ requirit̄. ¶ Tertio sic stat̄ fortē ī absentia piculorū habere rāe efficacē nolitionē negatiōis fidei ꝙ licet offerreret̄ ei mors ꝓ tūc nō negaret fidē ymo potius subiret q̄cūq; tormētoꝝ gnā tunc talis nolitio in absentia piculoꝝ esset cōstituta in gradu heroico ergo nō recte sentit cōclusio dicēs nullū actū in absentia piculoꝝ elicitū esse talem. nec valet ꝓbatio conclusionis de petro q nolebat negare xp̄m in absentia piculoꝝ quia si talis fuisset nolitio petri ꝙ nō negasset xp̄m in piculorū p̄sentia suus actus fuisset iudicatus ab oībus heroicus & ꝑ consequens sic esset in proposito. ¶ Et cōfirmat̄ nōminus repugnat actū elicitū in absentia piculorū esse cōstitutū in gradu cōtinētie q̄ in gradu heroico: sed n̄ repugnat ... primū in absentia piculorū ergo nec; ... cōsequētia nō est dubia ꝓbat̄ maior qa quocūq; actu in gradu cōtinentie dato ille ꝑ solā remissionē naturalē cōstituitur in gradu heroico & ꝑ cōsequēs si det̄ primū in absentia piculorū oportet dari scđm: rursus cōsequētia est clara ꝓbat̄ añs suppositō vno cōi apđ doctores ꝙ taliter se habeat act⁹ in gradu cōtinētiæ i ordine ad difficultatē inexistentē qualiter se habet opinio in ordine ad fortitudinē: ita ꝙ aucta opinione remittit̄ formido sic crescēte actu continētiæ remittit̄ difficultas retrahēs & ꝑ cōsequens ad remissionē entitatiuā opiniōis seq̄t̄ icremētū formidinis tūc sic ergo ad remissionē entatiuā actus in gradu cōtinētie sequit̄ icremētū difficultatis & ꝑ cōsequēs si actus cōtinētię deberet remitti vsq; ad nō gradū in infinitū debe͡t augeri difficultas & vltra ergo añ remissionē cōpletā erit sufficiēs difficultas ad cōstituēdu actū in gradu heroico quod erat ꝓbandum.

¶ Ad p̄mū cōtra scđam cōclusionē vlx dat̄ cas⁹ qa apphēsio mortis eternæ vt absētis nō reddit actū cōtra p̄ceptū diuinū vltra cōem faltatē hoīm ēt sic cōdictionatorū alias tales raro peccarēt ymo excederet eorū facultatē peccar̄ mortaliter qđ nō videtur cōcedēdū de aliq̄b⁹ nō cōfirmatis ī grā habentib⁹ vsū rationis. sed casu dato cōcedo ꝙ q̄admodū actus hectoris in casu esset heroicus sic actus sardanapali nō ꝓpter circūstancia piculi mortis absentis sed ꝓpter qualitates sui generis quarum victoria excedit cōmunē facultatē hominū sic dispositorū forte dicis sequit̄ ergo ꝙ sardanapal⁹ nō fuit vitupabilis quē cōdēpnat aristoteles ethicorū primo & pplures alii moru censores: sequela tamen ꝓbat̄ quia nullus est carpēdus saltē nō ē maximis oprobriis dign⁹ q omittit actū facltatē cōmunē hominū sui gn̄is excedētē. Respōdeo negādo cōsequētiā qa nō cōstat sardanapalū habuisse qualitates sic eū disponētes forte ad vecordiā ex praua cōsuetudine deducebat̄ vel ꝓpter ipet⁹ passionū inclinātes ad illecebra q̄bus ex sua culpa resistere omisit. ¶ Item licet ex qualitatib⁹ sui generis talē hebuisset inclinationē qđ cōmunē facultatē hominū sui gn̄is excessisset fuisset multū vitupabile in eo nō exponere se piculo mortis ꝓ deffensione reipublice cuius reginē susceperat vbi alteri inferiori nō fuisset sic exprobrabile. ¶ Ad confirmationē nego añs & dato ꝙ essent eiusdem speciei in gn̄e rei cōsequētia est nulla sufficit ei ꝙ nō sint eiusdē speciei in gradu moris: sed simpliciter nego añs queadmodū fruitio dei in patria ipē differt a fruitione quā habem⁹ in via sic in ꝓposito & ratio est qa prima causatur a noticia intuitiua obiecti & scđa a noticia abstractiua satis impropria: sic volitio mortis ī p̄ntia piculorū causat̄ a noticia intuitiua periculorum: & altera a noticia abstractiua eorūdē. Forte dicis nō sequit̄ causę spē differūt: ergo effectus differūt spē: ꝑ cōsequēs solutio nō sufficit añs solet ꝓbari de calorib⁹ causatis a sole & ab igne. Rn̄deo aliud est ī effectib⁹ spiritualib⁹ & ī materialib⁹ vide argumētū ī ꝓlogo .q.z. ¶ Ad secūdū cōcessa cōsequētia cū minori nego maiorē ad ꝓbationē maioris trāseat añs & similiter primū cōsequēs: sed nego vltimā cōsequētiā cum cōsequēte scilicet ꝙ ex hoc sequat̄ volitionē fornicationis hn̄tem rationē vniuersalē ꝓ obiecto esse actū heroicū si eliciat̄ in absentia piculorū: secus est si non eorū p̄ntia eliceret̄ qa tunc ille actus esset virtualiter ipatiuus mortis & liberi p̄ntia piculorū & ratio quare talē actū hn̄tē rōnē vniuersalem nego esse heroicū in absentia piculorū ē hęc: quia maxie redderet̄ extra cōmunē facultatē ꝓpter circunstāciā mortis quā eminēter icludit sed hoc nō sufficit qa circunstātia formalis mortis in absentia piculorū nō sufficiebat in petro nolente negare xp̄m etiā cū formali circūstācia mortis apprehensa ergo a mlto fortiori sua apphensio virtualis nō sufficit ī absētia piculoꝝ. ¶ Ad cōfirma

tionē tñsum est arguendo vsq; ad duo correlaria
illata ex solutiōe. ¶Primū correlariū cōcedo q̄a
videt̄ excedere cōem facultatē hoīm apphensia
maxia difficultate q̄ solet cōtigere eūdo ihrlm ꝓ
pter distāciā loci & ꝓpter picula possibilia iter ini
micos crucis immo si n̄ esset alia difficultas q̄ ex
pte distātie loci illa sufficeret cōstituere actum in
gradu heroico suppositis debitis circunstantiis &
queādmodū circūstācia magni tp̄is siliter actū cō
stituit vista cōem facultatē vt i ieiunio vel oratiōe
¶Ad sc̄dm correlariū nego cōseq̄ntiā ad ꝓbatio
nē dico q̄ sufficit habere apphentionē piculi mor
tis tanq̄ presentis siue sit presens siue non.
Sed cōtra hoc videt̄ replica: apphēdet̄ possum⁹ i=
possibilia vt hoīnē eē asinū ēt sine motio ex liber=
tate volūtatis: ergo apphēdet̄ possum⁹ mortē tāq̄
p̄ntē ēt sine motiuo: & tūc actus nō ē heroic⁹: igit̄.
Respōdeo: Argumētū ꝓbat q̄ per apprēhēsionem
debet itelligi iudicium certum causatū ex apparē
tiis id est multum probabilibus.
¶Ad tertiū possūt poni propositiones Pria ꝓpo=
sitio: stat aliquē ī absētia periculorū hēre actu con
stitutū i gradu heroico propter clarā apphēsionē
& certitudinē eorūdē sc̄dm qualcūq; circūstātias
&c. alias act⁹ xp̄i nō fuisset heroic⁹ in orto qū di=
cit non sicut ego volo sed sicut tu. ¶Sc̄da ꝓpōde
cōi lege nō cōtingit q̄ periculū apphēsū vt absens
hēat vnionē sc̄dm q̄ olin huōi cōstitutū i gradu he
roico Hāc satis suadent ꝓbatiōes adducte ad secū
dā cōclusionē: Ex his seq̄t̄ tertia ꝓpositio licet ta=
lem habuisset petrus q̄ oblato piclo mortis i præ
sentia illud nō recusasset ne negaret xp̄m nō tñ se
q̄t̄ nolitionē hīrā i absētia piculorū eē cōstitutā in
gradu heroico: sed solū seq̄t̄ actū volūtatis quē e=
licerer de nouo i picloꝝ p̄sētia esse i illo gradu cō
stitutū ¶Ad cōfirmationē nego maiorē cōcessa cō
seq̄ntia cū miore. Ad ꝓbationē maioris negat̄ as
sūptū: & ad ꝓbationē illius admitto suppositionē
sed nego añs illatū: q̄a licet sp̄ crescēte actu opina
tiuo diminuat̄ formido nō oportet ꝓpterea q̄ si o
pinio decrescat q̄ augeat̄ formido: q̄a stat opinio
nē remitti sine motio ꝓductio formidis puta p̄ in=
aduertētiā itellect⁹: sed n̄ stat opinionē capet̄ icre=
mētū nisi p̄ rationē sublatiuā formidis: sec⁹ ē it de
beat remitti act⁹ opinatiu⁹ pagēs naturale ꝓducti
uum formidis & nō corruptiuu eiusdē: & ita dicē=
dū ē licet actu cōtinētiæ crescēte minorat̄ difficul=
tas nō oportet tñ si act⁹ cōtinētiæ diminuat̄ q̄ au=
geat̄ difficitas q̄a tale decremētū nō ꝓuenit ab a=
gēte naturali ꝓductio difficitatis sed p̄ diuertēti=
am volūtatis. Aliter pōt dici q̄ ista coña ē nulla in
itintu auget̄ difficitas ꝓpter remissionē act⁹ ergo
tādē [illegible] erit difficitas q̄ exuper facultatē hoim
illā supare posti ly itintu capit̄ sicathegorematī
ce in[illegible] cōtis itintū pōd⁹ hic hō pōt portare: er=
go dabile est vnū pōd⁹ excedēs cōem facltatē hoim
q̄d hic hō pōt portar̄: coña ē nulla. Cōtra tertiā con
clusionē arguit̄ sic aliquis actus ipatiu⁹ executio
nis mortis cū cōtrapugnatiōe ē cōstitut⁹ in gradu he
roico & nō est maior ratio de vno q̄ de alio ergo q̄
libet talis act⁹ est in gradu heroico cōstitut⁹: tenet
coña: & maior ꝓbatur p̄ aristotelē septio ethicorū
assignarē tres grad⁹ i q̄libet virtute speciali: ꝓbat
mior q̄a si aliquis act⁹ fortitudinis bellice esset cō
stitutus i gradu heroico maxie esset ꝓpter circun=
stancia mortis in p̄ntia piculoꝝ sed cuiuslibet act⁹
fortitudinis bellice periculum mortis est circun=
stancia vel obiectum igitur quilibet talis est cōsti=
tutus in gradu heroico. ¶Et cōfirmatur bene se
quitur circunstancia mortis cum contra pugnatio
ne sufficit constituere actum temperantiæ in gra=
du heroico ergo circunstantia mortis cum contra
pugnatione saltē in presentia piculorum sufficien
ter cōstituit actum fortitudinis in gradu heroico
consequentia est apparēs: ꝓbatur añs sit berta cui
proponatur hęc condicio: aut q̄ consentiat forni
cationem cum sorte: aut q̄ pugnet cum eo vsq; ad
mortem berta non obstante illa condicione nolēs
fornicari sed potius acceptans pugnam faciet a=
ctum heroicum & non nisi propter circunstantiā
mortis cum cōtrapugnatione: ꝓbatur maior quia
excedit cōmunē facultatē mulieris imperare exe
cutionem pugne cū viro vsq; ad mortē. Forte di=
ces q̄ talis actus non est actus temperantiæ. Cōtra
hic actus est actus temperantiæ nolo fornicari nō
obstante morte mihi oblata sine contrapugnatio
ne: alias null⁹ esset actus heroicus temperātię: er
go hic act⁹ est act⁹ tēpātiæ nolo fornicari nō obstā
te morte oblata cū cōpugnatiōe vel da discrimen
¶Secundo sic: null⁹ est dabilis act⁹ fortitudis bel
licæ qui sit in gradu heroico cōstitut⁹ ergo nullus
est actus formaliter imperatiu⁹ executionis mor
tis saltē in presentia periculorum qui in sit gradus
heroicus: consequētia est clara: Probatur antece=
dens detur aliquis actus talis fortitudinis bellicæ
Forte dabis hunc actum: volo fortiter aggredi ho
stem hunc nō obstāte piculo mortis potēs cōtin=
gere i pugna p̄ cōseruatiōe reipu. sed talis act⁹ nō
est act⁹ fortitudis bellice sed poti⁹ act⁹ iusticie le=
galis q̄a virtutes denoiant̄ a fine siliter vicia secū
dū aristotelē quarto ethicoꝝ ī materia de liberta
te: sed cōseruatio reip. & suū icremētū spectat ad
iusticiā legalē ergo act⁹ factus ꝓpter talē cōserua
tionē reip. debet dici iusticia legalis sicut act⁹ quo
qs vult superflue exponere pecunias proximi in
tēperante secundū Aristotelē est ī tēperātia poti⁹
q̄ ꝓdigalitas. Et cōfirmat̄ nō ē dabilis ratio quare
circūstātia paricuil mortis sine cōtrapugnatione
poti⁹ cōstitueret actū ī gradu heroico q̄ circūstātia
picli mortis cum contra pugnatione vel si sit ali=
qua ratio adducatur. ¶Cōtra eādem cōclusionē
ꝓcedit argumētū añ oppositū cū sua cōfirmatiōe

ne cui dabitur solutio in fine questionis.

¶Ad primum contra tertiam conclusionem conceditur consequentia cum maiore negatur minor ad probationem conceditur maior ꝙ periculum mortis eminentis aliquando est causa sufficiens ad constituendum actum in gradu heroico puta quando eminet mors aliter ꝙ in illo bello in quo faciendum est fortiter vt si tyrannus districto enseminatur mihi mortem si pugnem contra hostē pro defensione ciuitatis & est mihi verisimile ꝙ non possem euadere manus illius tyranni: tunc si non obstante illo periculo mortis insisto recte rationi dictanti ꝙ aggrediendus est hostis & fortiter aggredior actus est constitutus in gradu heroico secus est de actu quo volo aggredi hostem pro defensione ciuitatis nonobstante periculo mortis eminentis in pugna contra hostem: quia talis actus est solum secundum doctores communiter loquentes actus fortitudinis simplicis siue non cōtracte ad aliquem gradum virtutis specialē. Sed istud non apparet verum quia tanta potest esse difficultas in pugna cum isto hoste ꝙ persistere in bello excedit communem facultatem hominum vel potest esse passio trahens ad delectabilia contra iudicium recte rationis quo iudicatur ꝙ faciendum est fortiter pro defensione ciuitatis tunc actus erit constitutus in gradu continentie quo volo aggredi non obstante morte eminente in periculo pugne cum eo Similiter cōtingit dare talē actū in gradu temperantie si passiones retrahentes sit oīno sedate vel non āplius insurgant notabiliter.

¶Ad confirmationem conceditur consequentia cum consequente & similiter conceditur antecedens si antecedens & consequens accipiantur in sensu particulari nego tamen vtrumqȝ si in sensu vniuersali accipiantur quia non omnis circunstāctia mortis cum contrapugnatione constituit actu temperantie cuius est circunstancia in gradu heroico postq̄ non excedit communem facultatem hominum in bello contrapugnare: alias nō tot & tanti ad bella accederent: sed potest tanta difficultas occurrere in contrapugnatione ꝙ excederet communem facultatem illam difficultatem superare & actu studioso insistere: & talis circunstantia non solum constitueret actum temperantie in gradu heroico sed actum fortitudinis. ad probationem antecedentis in sensu vniuersali admisso casum: videtur martinus dicere tertia questione de fortitudine ꝙ talis actus herte non est tēperantia sed potius fortitudo bellica ratione circunstantie contrapugnationis, sed mihi videtur valde difficile dare rationem quare iste actus nolo fornicari non obstante morte sine contra pugnatione est actus temperantie potius q̄ iste nolo fornicari nonobstante morte cum contra pugnatione postq̄ vtrobiqȝ periculum mortis assumitur pro defensione castitatis & secundum illum doctorem virtutes denominatur a fine vt statim dicetur: propterea admisso ꝙ ille actus sit actus temperantie nego quod oporteat quod sit constitutus in gradu heroico propter illam circunstantiam ad probationem qua dicis excedit communem facultetem mulieris pugnare dico ꝙ possunt esse tales mulieres & tales viri ꝙ potius excederet communem facultatem talium virorum pugnare cum illis mulieribus: vt si essent tales mulieres qualis fuit semiramis vxor niny & tales viri quales solent esse reges scitarum. sed dato ꝙ excederet communem facultatem talium mulierum qualis est bertha pugnare cum tali viro qualis est sortes non sequitur propterea ꝙ act⁹ esset heroicus ex parte circunstantie contrapugnationis sed potius propter condicionem sexus feminei.

¶Ad secundum concessa consequentia nego antecedens do actum quo sortes vult subire contrapugnationem in bello non obstāte morte eminente in pugna cum hoste suppono bellum esse commune sic ꝙ non sit difficultas excedens communem facultatem nec apprehensa vt sic.

¶Ad probationem antecedentis dico ꝙ talis actus non est dandus pro actu fortitudinis cuius finis particularis est conseruatio reipublicæ quia si nullus esset finis alius videtur ꝙ talis actus spectaret ad iusticiam legalem sicut arguit ratio dicendo consequenter addicta doctoris adducentis auctoritatem aristotelis quarto ethicorum adductam in argumento cui videtur actus virtutis denominandus a fine propterea oportet assignare consequenter alium particularem finem fortitudinis bellice q̄ conseruationem reipublice vel defensionem ciuitatis puta ne subeatur mors nō propulsatiua iniurie detrimentū reipublice.
Ita ꝙ actus fortitudinis est volitio contrapugnationis ne subeatur mors in detrimentum reipublice & ab illo fine particulari specificatur fortitudo bellica. Sed adhuc replicares iactura rei publice est finis vltimus illius contrapugnationis qui est principalissimus omnium finium a quo debet fieri denominatio. & talis finis spectat ad iusticiam legalē sicut prius igitur ¶Dico ꝙ si actus debeat esse perfecte studiosus finis vltimus est deus licet ad hoc ꝙ sit vere studiosus sufficiat pacē reip. esse finē siue nō iactura i ciuidē & dato ꝙ sit finis vltimus illius actus nō sequitur illum actum specificari ab illo fine quia talis finis est cōmunis & non specialis modo a fine particulari est specificatio. Qui voluerit cui⁹ le expedite ab hoc catur Contra eandem conclusionem procedit argumentum ante oppositum cum sua confirmatio

argumēto diceret ꝙ fortitudo bellica potius spe
cificatur per obiectum commune quod est pericu
lum mortis vel contrapugnatio q̄ a finibus & tūc
respondendum esset ad aristotelem ꝙ non est in=
tentio eius dicere actum quo quis vult superflue
pecuniam exponere propter intemperantiam nō
esse prodigalitatem sed ꝙ tanta est congruentia
vel maior ꝙ intemperantia nominetur. ꝓpterea
dico ꝙ est prodigalitas & intemperātia simul: ꝓ
digalitas ratiōe obiecti communis siue medii ad
finem & intemperantia ratione finis sic in ꝓposi
to actus quo volo subire periculum mortis pro cō
seruatione reipu. est actus fortitudinis & iusticie
legalis simul non ꝙ eliciatur talis actus immedia
te a diuersis habitib⁹ specie differentibus. quorū
vnus est fortitudo tantum & alter iusticia legalis
sicut aliqui ymaginantur quia habitus non incli
nat immediate ad act⁹ diuersarum specierum vt
visum est in prima questione addita elicitur enim
talis actus ab habitu duplicem denominationem
habente sicut & actus eius sed denominatur for=
titudo ab obiecto communi vt dictum est & iusti=
cia legalis a fine sicut actus fortitudinis habens
bonum virtutis & honorem simul eque principa
liter ꝓ fine supposito ꝙ neutrum illorum sit mo=
tiuum sufficiens seorsum: actus esset denominan
dus fortitudo politica & vera fortitudo copulati
vt recte concedit martinus questione sexta. in de
fortitudine hinc videtur correlarium sequens. si
vterq̄ illorum finiū esset sufficiēs motiuum sic ꝙ
actus fortitudinis fieret diuisiue propter vtrumq̄
vtriusq̄ denominationem diuisiue acciperet: Sed
questio est si ordinetur illos fines sub disiunctio
ne vel si vnus finis esset vltimatus respectu al=
terius quo fine deberet denoīari. dico ꝙ ab vtro
q̄. quia iam dictum est ꝙ virtus capit denomina=
tionem obiecti communis: sicut & denominatio=
nem finis per consequēs capit denominationem
finis minus principalis & non vltimati sic ut deno
minationem finis vltimati licet communiter so=
leat fieri denominatio a fine principali. multa isto
rum stant ad nomen propterea non est magna vis
dummodo saluetur intentio aristotelis vbi ratio
apparens non militat in oppositum. ¶ Ad confir
mationem nego assumptū dico ꝙ in periculo mor
tis siue contrapugnatione multa difficultantia a=
ctum occurrunt que non occurrunt vbi est contra
pugnatio quia illic est spes euasionis cum victoria
hostis distractio ab apprehensione penarum infli
ctarum propter considerationem afflictionis ho=
stis & ista no contingunt vbi non est contrapugna
tio: propterea prior actus regulariter constituitur
in gradu heroico & nō sic oportet de secundo. no
tanter dicitur regulariter quia si sit magna spes e
uadendi mortem sine contrapugnatione & simili

ter alios cruciatus extra communem facultatem
vel sistit opinio propter coniecturas probabiles q̄d
non patietur mortem insligendam siue contrapu
gnatione non oportet actum quo insistit operi vir
tutis propterea esse heroicum. ¶ Cōtra quartam
conclusionem arguitur sic nullus actus est forma
liter imperatiuus executionis mortis ergo conclu
sio supponit falsum tenet consequentia probatur
antecedens quia vel volicio propterea dicitur im
peratiua executionis mortis eo ꝙ mors per talem
volitionem est volita vel ideo dicitur imperatiua
executionis mortis eo ꝙ ad talem volitionem
necessario sequitur mors secluso impedimen=
to non primum quia tunc omne volitum esset
formaliter imperatum siue esset volitum sub con
diciōe siue absolute (quod nō est verum) quia vo
licio condicionata: a doctoribus vocatur non for
maliter imperatiua executionis & similiter voli=
tio absoluta impossibilium apprehensorum vt sic
Nec secundum quia tunc non statet dare aliquem
formaliter imperantem mortem in pręsentia peri
culorum quin in tali sequatur mors nam licet ty=
rannus cessaret a suo furore vel subito moriatur
non propterea ponitur impedimentum consecu=
tionis mortis quia talis imperans mortem petest
mortem sibiipsi insligere. ¶ Et confirmatur act⁹
virtualiter imperatiuus executionis mortis non
minus est heroicus in pręsentia periculorum ꝙ a=
ct⁹ formaliter impatiuus executiōis igiť nō opora
tet illa p̄icula formaliter poni in conclusione aňs
patet quia ad hoc ꝙ sortes faciat actū in gradu he
roico qñ ꝓponitur ei mors vel negatio fidei satis ē
ꝙ nollet negare fidē ꝑ aliquo q̄d est cōtra dictamē
recte ratiōis vel satis est ꝙ formaliter nollet nega
re fidē tñ isti actus nō sunt nisi virtualiter ipatiuę
executiōis mortis. ¶ Secūdo sic nō sufficit nec re
quiriť ꝙ sortes sit i pñtia p̄iculorū mortis ad hoc ꝙ
volitio q̄ vult subire talia p̄icula sit cōstituta i gra=
du heroico: ꝙ nō reqrať patet volo ꝙ sorte credat
firmiter ꝙ si patiať alapā morieť & hēat cōiectu=
ras ꝓbabiles ꝓpter suā debilitatē vel īfirmitatē &
c. realiter tñ nō sufficiat alapa ꝓ morte īferēda tūc
oblata alapa sortes nō ē i pñtia p̄iculoꝝ mortis &
tñ sua volicio est heroica igiť. si dicas sufficit ꝙ iu
dicet sic Cōtra pōt iudicare cū sola formidine. Itē
sequereť ꝙ sufficeret pñtia musce ad hoc ꝙ esset i
pñtia p̄iculorū mortis q̄ a volo ꝙ musca emittat so
nū circa suas aures ratiōe cui⁹ credat hostē eē pñ=
tem tūc ibi p̄iculū nō ē pñs tñ act⁹ elicit⁹ ē i gradu
heroico constitutus. sed ꝙ non sufficiat pręsentia
periculorum patet sit sortes in pręsentia tyranni
qui est paratus eum occidere si confiteatur fidem
christi. sorte ignorante tyrannum esse pręsentem
& interrogetur sortes per aliquem amicum sic si
confiteretur nomen cristi supposito ꝙ esset in prę

sentia tyranni) & respondeat q sic sicut fecit pe=
trus tunc fortes est in presentia periculorum & ta
men actus non est heroicus dato q sequaẽ mors.
¶ Et confirmatur stat q fortes in presentia peri=
culorum velit confessionem fidei & q illa volicio
non sufficitar ad faciendum aliquod signum pro
testatiuum fidei exterius ibi esset volicio mortis
in presentia periculorum cognitorum & tamen a
ctus ille non est heroicus: forte dicis oportet q sit
imperatiuus executiõis actus exterioris. Contra
est aliquis actus heroicus respectu periculi mor=
tis qui non est sufficienter imperatiuus actus exte
rioris. vt millesima pars actus martirii quem ha=
bebat Laurentius talis pars propter suam remis=
sionem forte non sufficiebat mouere membra &
tamen erat in gradu heroico constiturus alias ali
quis actus esset heroicus cuius nulla pars esser he
roics. ¶ Ad primum contra quartam conclusio=
nem concessa consequentia negatur antecedens.
ad probationem antecedentis do secundam par=
tem ad improbationem nego antecedens. proba
tio est nulla quia id solum possumus quod de iure
possimus modo est inius mortem sibiipsi infligé=
re propterea ad hoc q ponatur impedimentũ exe
cutionis mortis satis est q non sit aliquis alter qui
vellet mortem infligere pro defensione fidei. Cõ=
tra hoc replicatur sequeretur q i absentia pericu
lorum fortes volens subire periculum mortis pro
defensione fidei faceret actum heroicum (suppo=
no absentiam periculorum realem & quo ad esti=
mationem) probatur sequela stat fortem in absen
tia periculorum habere actum formaliter impera
tiuum executionis mortis sic q volitio sua est ta=
lis q ad eam sequeretur mors si essent presentes
qui vellent mortam infligere & hoc sufficit ex so=
lutione procedenti ad actum heroicum vel non es
set in potestate talis viri facere q suos actus sit he
roicus ipso sic manente quia non est in potestate
sua facere q infligatur sibi mors. vel q sit in tali
periculo postq̃ hoc dependet ex volunrate aliorũ
¶ Pro solutione istius replice dicendũ est quid est
actus formaliter imperatiuus executionis; quid a
ctus virtualiter imperatiuus executionis. & quid
actus nec formaliter nec virtualiter imperatiuus
executionis. Actus formaliter imperatiuus est vo
litio absoluta & distincta sic imperans executio=
nem exterioris operis cuius est causa sufficiens se
clusis impedimentis: dicitur notanter absoluta &
distincta ad differentiam volitionis virtualiter im
peratiue: similiter dicitur sic imperãs &c propter
differentiam volitionis nec formaliter nec virtua=
liter imperatiue. Actus virtualiter imperatiuus ẽ
volitio condicionata aut indistincta aut antece=
dens ad opus exterius virtute cuius operatio exte
rior sequitur omnibus abiectis impedimẽtis. Ex
istis sequitur primo. Quid sit volitio efficax. Est
velicio formaliter vel virtualiter sic imperatiua
operis exterioris q operatio exterior naturali ne
cessitate sequitur amoto impedimento. ¶ Sequi=
tur secundo q hec consequentia est bona hec vo=
licio est efficax huius operis & non est impedimẽ=
tum ergo voluntas exequitur opus. Nec valet
instare non sequiẽ fortes vult efficaciter nunq̃ dor
mire per totam vitam suam & non est impedimẽ
tum ergo fortes nunq̃ dormiet tali as ista consequẽ
tia esset bona hic penitens vult efficaciter nũq̃ re
dire ad peccatum et nullum est impedimentum
ergo nũq̃ redibit ad peccatum: & similiter ista for
tes vult per totam vitam suam efficaciter habere
gratiam & nullum habet impedimentum ergo p
totam vitam suam habebit gratiam. Ad hanc ob
iectionem respondeo q non est contra intentio=
nem correlarii q a correlarium intelligitur dum
modo volicio efficax maneat secundum exigen=
tiam operis exterioris sic q si opus externis impe
retur diu continuandum volitio efficax tanto tẽ=
pore debet continuari: & sic consequentia erit bo
na vt bene sequitur fortes per totam vitam suam
habebit volicionem efficacem nunq̃ dormiendi
vel non redeundi ad paccatũ ergo nunq̃ dormiet
nec redibit ad paccatum eodem modo de gratia:
forte dices ista consequentia est nulla fortes ha=
bet volitionem efficacem dormiendi ergo dormit
ergo nec sequitur: habet volicionem efficacem nõ
dormiendi ergo non dormit. Respõdeo nõ est si
mile quia habere volicionem efficacem dormien
di est sufficiens impedimentum dormitionis pro
tunc secus est de volitione non dormitionis respe
ctu vigilie. Sed hec solutio non satisfacit quia ad=
minus habetur ista cõclusio q aliquis est actus for
maliter imperatiuus operis exterioris cuius pre=
sentia non requiritur secundum exigentiam ope
ris. ymmo sua presentia est operi exteriori incom
possibilis vt volicio efficax dormitiõis Respõdeo
quando opus extrinsecum excludit vsum ratiõis
fateor q non requiritur presentia volitionis effi=
cacis dabiles sunt alii casus: sed trãseo. Actus nec
formaliter nec virtualiter ĩpatiuus executiõis est
volitio absoluta vel cõdicionata cõfusa vel distin=
cta nõ sic ĩpans executionẽ opis vt cã sufficiẽs illi⁹
seclusis ĩpedimẽtis vt volicio qua fortes vult hẽre
sciam sed vult labores & breuiter q̃cũq hẽt voli
cio circa finẽ & cognoscũt media absq volicioẽ a
licuius eorum: Istis suppositis rñdetẽ ad replicã nego
cõsequẽtiã cõsequẽs tñ nõ est ĩcõueniens scilicet q
fortes habeat actum heroicum circa picula mor=
tis etiam in absentia periculorum quo ad estima=
tionem quia cõclusio quarta nõ pretẽdit dicere q
null⁹ act⁹ ĩpatiu⁹ mortis ĩ absentia piculorum ẽ act⁹
heroic⁹ sed solũ dicit cõclusio q qlibet act⁹ forma

liter imperatiuus executionis pericula mortis in presentia periculorum est actus heroicus. ¶ Ad confirmationem conceditur conclusio illata in correlario scilicet q sufficit actus virtualiter imperatiuus executionis mortis in presentia periculorum ad hoc q sit cõstitutus in gradu heroico: Sed contra hoc replicatur iste actus non est heroicus elicitus in presentia periculorum vellem mori pro defensione fidei si non essent aliqui qui infligerẽt mortem: & tamen talis volitio est virtualiter imperatiua executionis mortis: & est elicitus in presentia periculorum igitur maior est clara quia nullam difficultatem dicit respectu communis facultatis hominum elicitio talis actus: sed poti⁹ facilitatem respectu illorum qui sunt in presentia periculorum: probatur minor, quia si talis volitio non esset imperatiua virtualiter executionis mortis nulla esset dabilis volitio condicionata imperatiua mortis virtualiter in presentia periculorum. forte dabia hũc actum vellem executionem mortis pro defensione fidei si non esset impedimentum. Contra ista condicionalis nullum actum voluntatis ponit sed solum denotat q si non esset impedimentum haberetur vilitio executionis mortis & ad hoc esse verum non oportet volitionem in esse maxime si cognoscatur q sit impedimentũ. ¶ Et confirmatur iste actus nollem pijcere merces in mare si nõ esset tempesta non est actus imperatiuus executionis in presentia tempestatis ergo neq actus quo vellem mori pro defensione fidei si non esset impedimentum est imperatiuus executionis virtualiter in presentia periculorum: consequentia est apparens probatur antecedens quia ad talem actum non necessario sequitur non proiectio mercium in mare: alias non contingeret occurrente tempestete proiicere merces in mare quod est contra experientiam & q hoc nõ contingeret patet quia proiicientibus merces in more semper inest talis nollitio condicionata nollem proiicere si non esset tempestas: ¶ Pro solutione istius replice Nota q qualitercunq contingit intellectum cognoscere taliter contingit voluntatẽ velle: ita q quemadmodum contingit intellectum cognoscere cõfuse vel distincte: absolute vel condicionaliter copulatiue vel disiunctiue: sic contingit voluntatem velle: Et volicio non vocatur condicionata qa ipsa ponitur ad positionẽ antecedentis ex quo denotatur sequi sua positio. Sed ppterea vocatur condicionata quia fertur super iudicium condicionatum vel apprehensionem talem. Hoc supposito respondetur ad replicam sicut responsum est arguendo ad impugnationem solutionis. pater solutio ex norabili non vocatur volitio condicionata eo q talis volitio ponitur de necessitate secundum exigentiam denotacionis antecedentis sed propterea quia volitio cadit supra apprehensionem cõdicionalem siue iudicium tale: & talis volitio in presentia periculorum sufficit mouere membra ad actum exteriorẽ: vel saltem habita apprehensione particulari q antecedens est verum necessitaret ad volandum consequens ratione cuius immediate mouentur membra nõ libere, propterea ratio virtutis heroice potius reperitur in volitione condicionata vel tanendo q voluntas non est necessitabilis ad suum actum licet sit ad illum impossibilitabilis voluntas libere posita apprehensione q non sit impedimentum producit volitionem particularem qua volo periculum mortis pro defensione fidei: sed ad illius productionem cooperatur volitio condicionata propterea adminus immediate cõcurrit ad operationem exteriorem. ¶ Ad confirmationem nego cõsequentiam quia per illam nolicionem condicionatam non imperatur virtualiter non proiectio mercis in mare nisi quando particulariter cognoscitur q non est tempestas & per consequens quando cognoscitur q est tempestas non debet necessitari ad non proiectionem quemadmodum fortes volens mori pro defensione fidei si non est impedimentum cognoscens q actualis est impedimẽtum pro tunc non necessitat sua volicio condicionata ad actum exteriorem. ¶ Ad secundum transeat antecedens pro vtraq parte quia in conclusione vltima non dicitur q requiratur presentia periculorum mortis ad hoc q volitio illorum periculorum sit constituta in gradu heroico sed solum dicebatur q omnis volitio formaliter imperatiua executionis mortis est heroica: tñ do gratia argumenti q requiratur presentia periculorum non in re sed in estimatione. & per hoc soluitur argumẽtum de alapa quod est actus heroicus velle pati alapam pro defensione &c. quia excedit communem facultatem hominũ sic iudicantium: Ad replicam qua ponis fortem iudicare cũ formidine de pñtia piculorum distingo vel talia sic iudicans taliter se habet q non deuiaret a recto dictamine etiã si mors infligeretur per talem alapã & sic adhuc actus esset heroicus vel aliter se habet sic q deuiaret a recto iudicio in inflictione mortis & sic actus nõ esset heroicus. Contra stat q fortes & plato equaliter se habeãt vsq ad a instans volẽdo pati mortem pro defensione fidei & fortes sit talis condicionis q nec in a instanti nec post etiam auctis penis velit deuiare a recto tramite plato autẽ penis auctis deuiaret post a instans sed non antea tunc sic fortes habuit actum heroicum ante a instans & plato omnino pariformiter se habuit ante a instans per casum igitur solutio precedẽs non est solida: Respõdeo si vterq illorum habuerit iudiciũ firmũ de morte infligẽda cõsequẽtia ẽ

nulla si autem habuerint iudicium solum cū for=
midine casu admisso licet equalia essent eorū me
rita añ aintitans non tamē oporret q si actus vni⁹
fuerit heroicus q etiam actus alterius fuerit he=
roicus quia illum actum fuisse heroicum aliquo=
modo dependet a futuro: Ex hoc patet quid sit di
cendum ad aliud quod tangitur de musica fateor
q stante illo iudicio erroneo q talis est in presen=
tia periculorum mortis suus actus esset heroic⁹.
ad vltimam improbationem adductam arguēdo
qua pbas q pñtiā piculorum nō sufficit distingo
vel capiendo pñtiā piculorum p iudicio certo per
qđ iudicat q picula sunt pñtia & sic nego q nō suf
ficiat: vel q nō sufficiat pñtia tyrāni volentis infli
gere mortē o siue cognoscat sua pñtia siue nō &
sic cōcedit: modo sufficit pñtia piculorum id ē iu
dicium certum de piculis pñtibus cum actu elici=
to conformiter ad iudicium rationis nō obstāte il
lo iudicio. ¶ Ad confirmationem responsum est
arguendo ad replicam nego añs ad pbationē trā
seat q millesima p̄s volitionis laurentii nō sufficie
bat impare actum exteriorē si fuisset extra suū
totum tamen quelibet pars illius volitionis in exi
stens toti sufficit actum exteriorem ipare: tanq̄ cā
totalis: sed nō totaliter. Exēplum in naturalib⁹ q̄
libet pars albedinis pedalis inexistēs toti sufficit
causare visionem in oculo tū multe sunt ptes q̄ si
essent sepate a toto nō sufficerent visionem in ocu
lo causare: alias nō daret maximū visibile qđ non
potest videri nec minimum quod est cōtra doctri=
nam aristotelis primo de celo & mōdo & satis pra
cticatum esse falsum in philosophia.
¶ Ad argumentum ante oppositum respondeo p
propositiones. ¶ Prima propositio est. Circūstan=
cia mortis cum contrapugnatione nō sufficit con
stituere actum in gradu heroico propositio: hec ē
clara ex pbationibus. tertie conclusionis: alias
in fortitudine bellica non essent tres gradus cui⁹
oppositum est dictum. ¶ Secunda ppositio circū
stancia mortis siue contrapugnatione nō sufficit
constituere actum in gradu heroico qñ est impera
ta in absentia piculorum saltem nō oportet patet
ex pbatione. 2. Conclusionis. ¶ Tertia propositio
circunstancia piculi mortis sine contrapugnatio=
ne imperata in pñtia piculorum sufficit constitue
re actum in gradu heroico patet ex pbationibus
quarte conclusionis: & ad hoc est auctoritas alle=
gata mors est oīū terribiliū terribilissima: & hoc
si sit in pñtia piculorum secundum apprehensio=
nem: sec⁹ est in absentia piculorum: alias nō tam
facilis esset transgressio diuinorum mandatorū
cui debetur mors vt absens apprehensa) q̄ si app=
henderetur vt pñs certe casus esset difficilior.
¶ Ad confirmationem nego maiorem saltem nō
sufficit se sola sed oportet habere pñtiam piculo=
rum & concedit minor negata consequentia quia
circunstantia periculi mortis siue contrapugna=
tione ponit maiorem difficultatem i actu q̄ ponat
circunstantia mortis cum contrapugnatione post
q̄ ponit spem non euadendi nec spē vlciscendi i
hostem nec distractionem ab apprehensione pe=
narum: modo omnia ista contingunt posita circū
stantia mortis cum contrapugnatione. Sed cōtra
istud replicatur admin⁹ ex solutione: habet incō
ueniens illatum in argumento post oppositum sci
licet q in martirio non esset assignandus triplex
gradus virtutis contra doctrinam aristotelis septi
mo ethicorum Respondeo quemadmodum sunt
alique virtutes modici momenti in quibus non as
signatur triplex gradus ppter earum depressionē
sic sunt assignande alique virtutes in quibus tri=
plex gradus non est assignandus ppter earum ex
cellentiam cuiusmodi est martirium: satis est ad i
tentionem aristotelis saluandam triplicem gradū
assignare in vna quaq3 virtutum principalium seu
cardinalium.

Finiunt Questiones Addite

τελοσ.

Has præclaras & admodum ingeniosas questiones in magistri Martini de magistris Librum de Fortitudine addidit litteratissimus vir magister David cranston Pro Iohanne Granion almæ parrhisiensis academiæ Librario iurato i clauso brunello (ad diuæ virginis Mariæ intersignium) commorante. Quas quidem Impressit diligenter Nicolaus de pratis in vico olearum apud magnum ortum moram trahens. M.D.X. Idibus Maii.

Questiones morales magistri Martini magistri perspicacissimi theologie ꝓfessoris: de fortitudine nouissime ab erratis mendisqꝫ limate adiecta tabula alphabetico ordine contexta per Dauid cranston in sacra pagina bacchalariū feliciter incipiunt.

Venundantur Parrisiis a Johanne granion eiusdem ciuitatis bibliopola: in claustro brunelli: prope scholas decretoꝝ sub signo sacratissime dei genitricis Marie.

¶ Circa fortitudinis virtutē inquirēdū est primo q̄ et q̄lis virtus sit. Secūdo de obiectis eius. Tercio de actibus ipsius. Quarto de nōnullis q̄ dicunt partes eius. Quinto de fortitudine dono. Sexto de viciis p̄dictis virtutibus oppositis.

Circa primū q̄rit primo. Utrū fortitudo sit virtus specialis. ¶ Probat primo q̄ nō sit virtus: quia virtus est q̄ bonū habentē facit et opus eius bonū reddit. Sed fortitudo nec q̄lis est, nec ipsū p̄ficit: igitur nō est virtus. Minor p̄bat p̄ primo parte: q̄ secundū Ari. primo Rhetorice. Fortitudo est potētia trāsmutādi alterū vt vult. hoc autē ptinet ad robur corporis. Pro secūda pte p̄bat illud Tullii secūdo de offi. ibi: xii. virtus in firmitate p̄ficit: ergo aliu nō p̄ficitur fortitudine q̄ firmitas est et nō infirmitas. ¶ Secūdo p̄batur q̄ nō sit virtus specialis. Fortitudo est cuilibet virtuti cōis: ergo fortitudo nō est specialis virtus. Añs p̄batur. Tum quia fortitudo nō est aliud q̄ firmitas animi in his q̄ a recta rōne dictata sunt: sed hoc est oī virtuti cōe: igitur. Tum secūdo p̄ Ambrosiū primo de officiis: vbi attribuit fortitudini oīa virtutū opa: cū ait. Nō mediocris animi est fortitudo q̄ sola defendit ornamēta virtutū oīm, et iudicia custodit, et q̄ inexpugnabili p̄lio aduersus oīa vicia decertat inuicta ad labores: fortis ad pericula: rigidior aduersus voluptates: auariciā fugat tanq̄ lobē q̄dā q̄ virtutē effeminet. ¶ In oppositū sunt Tullius et Grego. xii. Moralium: et gn̄aliter oēs auctores tā diuinarū q̄ humanarū lraꝝ. ¶ Pro r̄nsione ad q̄stionē. Sciēdū est q̄ fortitudo accipit q̄tuor modis. Uno modo p̄ robore corporis. Quod robur sic diffinit Ari. primo Rhetorice. Robur autē est potētia mouēdi alterū aut trahentē, aut pellentē vt vult. Sed q̄ cōstat fortitudinē hoc modo acceptā nō esse qualitatē mētis sed corporis: ideo de ea nō loquimur. Hoc tñ robur corporis in subeūdis periculis bellicis cōsiderandū est. Nā aliqua aggressio vel expectatio periculi q̄ in viro robusto esset rationi cōformis et ptineret ad fortitudinē, in viro debili esset difformis ratiōi et pertineret ad audaciā. ¶ Secūdo modo accipit fortitudo p̄ firmitate animi in oī bono rōnis difficultatē hobēte. Quo modo eā accipi dicit beatus Thomas. Ego tñ apud auctores nō legi passū in quo sic accipiat. ¶ Tertio modo accipit fortitudo p̄ firmitate animi in rebus grauibus difficilibus et periculosis. Et hoc siue in huiōi periculis sit cōtrapugnatio, sicut in bellis: siue nō. ¶ Quarto mō accipitur fortitudo p̄ firmitate mētis ratiōe regulata. In his periculis in quibus est cōtrapugnatio: quēadmodū sunt pericula belloꝝ. Et hoc q̄rto mō videtur accipere Ari. fortitudinē vbicūq̄ de ea loq̄tur: et eā semp a magnanimitate distinguere. Constat eñ hoc esse facilū ab eo methicis: et in primo Rhetorice vbi ostēdit q̄ hec gñā intelligimus. Iusticia, fortitudo, tēperātia, magnanimitas, magnificētia et alie talis habitus: virtutes eñ hec sunt. Et eodē libro iii. ¶ partes autē virtutis. Iusticia, fortitudo, tēperātia, magnificētia, magnanimitas, liberalitas, mansuetudo, prudētia, et sapiētia. Et q̄ finem fortitudo sit in circa pericula belli. ptz ex eo q̄ ibidē sequitur. Necesse aūt maximas esse virtutes eas q̄ aliis honoratissime: siquidē est virtus potētia bn̄faciēdi. ppt hoc fortes et iustos maxie honorāt: hec qdē eñ i bello: hec aūt et in bello et i pace vtilis ipsis. ¶ Prima cōclusio. Fortitudo secūdo mō accepta nō est virtus specialis. Probat: firmitas mētis in bono rōnis difficili est cuilibet virtuti cōis: igitur. Añs ptz p Ari. secūdo ethicoꝝ vbi ponit ea q̄ exiguntur ad hoc q̄ aliq̄s virtuose operet. Primū q̄dē (inq̄t) si sciens. Deide si eligēs: et eligēs ppt hoc: tertiū aūt et si firme et immobiliter habeat se, et operet. ¶ Ad hoc eñ q̄ operatio aliq̄ sit virtuose eliciti requirit q̄ tā immobili et firmo iudicio fiat vt operans velit nullo mō dimittere eā p quocunq̄, p quo fm rectā rationē nō dz dimitti, nec etiā p morte: si hoc recta rō dictet. ¶ Secūda conclusio: fortitudo tertio mō accepta est virtus magnanimitas: et fortitudo q̄rto mō accepte coīs. Probat: q̄ vtriq̄ cōuenit subire magna, laboriosa et periculosa: ppt honestatē opis. Et q̄ fortitudo q̄ tertio mō accepta ptz: q̄ ad eā ptinet subire pericula mortis in bello. Et q̄ magnanimitati etiā ptz p Ari. in q̄rto. Nō est aūt microkindynos, i. paruoꝝ periculoꝝ aggressor neq̄ phylokindynos, i. amator periculoꝝ, megakindynos autē, i. magnoꝝ periculoꝝ aggressor. Et sequitur, et cū periclitet, i. cū ea adit, nō est parcēs vite: vt nō dignū existēs viuere. ¶ Probat secūdo p illud Ari. secūdo rhetorice. Magnanimitas aūt virtus factiua magnoꝝ bn̄factoꝝ. ¶ Probat tertio auctoritate Senece libro de q̄tuor virtutibus q̄ magnanimitatē et fortitudinē eandē virtutē putauit: sic dicēs. Magnanimitas vero (q̄ et fortitudo dicit) si insit aīo tuo: cū magna fiducia viues. Seneca eñ videt frequēter vsus fuisse fortitudinis et magnanimitatis noībus indifferēter vt ibi mēsura q̄ magnanimitatis est nec timidū esse hoīem nec audacē. ¶ Quarto p̄batur auctoritate ciceronis primo libro de officiis: vbi diuidit morale honestatē in. 4. virtutes. Sed oē (inq̄t) qd honestū est id q̄tuor partiū oritur ex aliq̄: aut eñ in p̄spicientia veri solerciaq̄ versat aut in hoīm societate tuenda: tribuēdoq̄ suū cuiq̄: et reꝝ cōtractaꝝ fide: aut in animi excelsi atq̄ inuicti magnitudine ac robore. aut in oī q̄ fiūt q̄q̄ dicūtur ordine et mō in quo inest modestia et tēperātia. vbi p animi excelsi magnitudinē itelligit magnanimitatē et fortitudinē p̄prie dictas. Idē hec eñ ostēdit eodē libro magnanimitatis et fortitudinis splēdorē et rationē. vbi dicit hanc virtutē a stoicis fortitudinē appellatā, eo q̄ p equitate pugnet. ¶ Tertia cōclusio fortitudo q̄rto mō accepta est virtus. p̄batur: in subeūdo pericula belloꝝ contingit aliq̄s sup abūdare aggrediendo aut ea q̄ nō opz: aut nō vt opz, aut non ppt qd opz, nō q̄ opz: vt si decē aggrediatur nolle. cū tñ esset alia via salutis non fm qd opz: vt si loco vel tpe inopportunis fieret aggressio nō ppt qd opz: vt si ad iferendū iniuriā et nō ad repellendū eā, aut si p cupiditate ppetra et nō p salute cōi. Quod ptz ex cicerone primo de officiis: sed ea (inq̄t) oīm elatio q̄ cernit in periculis et laboribus: si iusticia vacat pugnatq̄ nō p salute cōi: sed p suis comoditatibus in vicio est. Nō mō eñ id virtutis nō est: sed potius immanitatis oēm humanitatē repellētis: qd q̄liter itelligendū sit: postea dicetur. Ex his ptz q̄ cōtingit excedere i periculis belli subeūdo. In his etiā subeūdis ptingit deficere, quo mō nō deficeret ille q̄ nulla oīno pericula (q̄ntūcunq̄ etiā iusta causa) vellet subire. q̄cunq̄ etiā cū recta ratio iudicaret esse subeūda: q̄ pōt esse aliq̄s habitus inter hec medius quo iclinabimur ad subeūdū pericula mortis i bello q̄n et q̄ñ recta ratio iudicabit esse ea subeūda: et ad fugiendū et declinādū ea q̄n et q̄ñ recta ratio iudicabit esse ea declināda hic aūt habitus vocatur et a scīs et a p̄hīs fortitudo. q̄ fortitudo est virtus moralis. ¶ Quarta cōclusio: nō solū fortitudo est virtus q̄ tollit īpedimentū quo īpeditur ne recta ratio ponatur in operibus humanis ppt aliquod difficile qd incūbit. qd dictū est p̄ bīm thomā: q̄ secūda secūde vbi ostēdit fortitudinē esse virtutē, vult q̄ de ratione virtutis est q̄ faciat opus esse bonū et fm rationē: qd (vt vult) ptingit tripliciter. ¶ Uno mō fm q̄ ipsa rō rectificat: et hoc dicit ptinere ad virtutes itellectuales. ¶ Scđo mō fm q̄ ipsa rectitudo in rebus humanis instituitur. et hoc dicit ptinere ad iusticiā. ¶ Tertio modo fm q̄ tollunt īpedimēta huiōi rectitudīs in rebus humanis ponēde. Et hoc dupliciter. q̄ aut īpedit voluntas humana ne rectitudinē rōnis sequatur ppt aliqd delectā-

Contra thomam 2.2. que. 123. articulo

bile quod retrahit eam ad opus quod debet esse secundum rectam rationem et tollere talia impedimenta pertinet (ut dicit) ad temperantiam. Aliud propter difficile quod incidit et hoc impedimentum tollitur per fortitudinem. Contra quam opinionem arguitur sic. Omnis virtus moralis habet ponere rectitudinem rationis in operibus humanis. sed temperantia et fortitudo sunt virtutes non perfecte tollunt impedimenta rationis ponende in operibus humanis. Minor probatur, rectitudo huius rationis: pugnandum est contra hostem civitatem oppugnantem est ponenda in operibus humanis et non per iusticiam: neque per temperantiam: neque per prudentiam: ergo per fortitudinem. Similiter rectitudo huius rationis abstinendum est ab uxore aliena est ponenda in operibus humanis: et non per fortitudinem aut iusticiam: ergo per temperantiam et iusticia secundum eum tantum habet ponere rectitudinem in operibus humanis et non sunt plures virtutes morales. Cum prudentia sit virtus intellectualis et non moralis. ergo omnis virtus moralis habet ponere rectitudinem rationis in operibus humanis. Secundo omnis cui convenit operatio aliqua et remotio prohibentia magis debet denominari ab ipsa operatione quam ab ipsa remotione prohibentis: sed virtutibus convenit operari secundum rectam rationem in materia sibi propria et removere ea que huiusmodi operationem impediunt. ergo magis debet dici virtus ex ipsa operatione sua quam ex remotione prohibentium. Tertio sic rectitudo rationis potest poni tam in operibus humanis que sunt ad se quam in operibus humanis que sunt ad alterum. sed iusticie tantum ponit rectitudinem rationis in operibus humanis que sunt ad alterum. ergo alie virtutes possunt ponere rectitudinem rationis in operibus humanis que sunt ad se. Minor probari potest tam de iusticia distributiva quam de iusticia commutativa. Et si dicas quod possunt esse multa impedimenta quibus impeditur operans ne ponat rectitudinem rationis in operibus humanis. sicut in temperantia delectabilia: et in fortitudine terribilia. Contra possunt etiam esse plura impedimenta ne rectitudo rationis ponatur in operibus iusticie ut commutationes: pollicitationes utilium et delectabilium. et tamen propter hoc iusticia non dicitur virtus quia tollit impedimenta operis iusti. sed quia est activa operum iustorum. igitur nec alie virtutes propter eandem causam dicentur virtutes. sed quia sunt operative operum bonorum et honestorum in materia circa quam nate sunt versari. Quarto hoc idem probatur ex narratione Aristotelis primo rethorice qui diffinit virtutem per potentiam beneficativam. Unde dicit est virtus potentia benefactiva. Et paulo post magnificentiam diffinit per esse factivam magnorum beneficiorum: et non per esse sublativam magnorum impedimentorum. igitur. Quinto illa virtute equali periculorum equali actu incorporis prevedo periculi adhuc unus potest fortius facere quam alter et similiter rationem operis humani in quo ponitur rectitudo rationis ergo fortitudo habet ponere rectitudinem in operibus humanis. Sexto sublato impedimento quod ponitur per aliquid terribile impediens ne rationis rectitudo ponatur in operibus humanis ponitur rectitudo ipsa in operibus humanis: aliter sublato impedimento esset omnino vana et inutilis. sed huiusmodi rectitudo in tali opere non ponitur per iusticiam neque per temperantiam ergo ponitur per fortitudinem. Minor patet quia si sic: tunc iusticie haberet ponere rectitudinem in omnibus operibus humanis. Nec aliud quod dicit thomas est verum: videlicet quod temperantia tollit impedimentum quod provenit a delectabili quod impedit ne rectitudo rationis ponatur in opere humano. perseverantia enim pertinet ad temperantiam virtutem et maxime illa perseverantia que est circa materiam temperantie. Et idem quod dicit hic est volo ad unam temperantie gradus. et tamen huiusmodi perseverantia tollit impedimenta que proveniunt a tristabilibus non a delectabilibus. igitur minor probatur per Aristotelem. vii. ethicorum distinguentem continentiam a perseverantia et incontinentiam a mollicie. horum enim (inquit) hic quidem circa delectationes incontinens: hic autem continens: hic circa tristicias mollis: hic autem perseverans. Et idem habetur eodem libro in pluribus locis. Ubi commento vult quod sicut continens et incontinens negociantur circa tristicias: magis tamen circa delectationes. Et similiter tam mollis et perseverans negociantur circa delectationes magis tamen circa tristicias quod sufficit ad probandum quod si omnis virtutis prohibens impedimentum operis boni proveniens a delectabili. Nec etiam dicere quod in septimo Aristoteles loquitur de temperantia et continentia gradibus sed de partibus virtutis, quia continentia gra

resolutio doctoris.

dus in omni genere virtutis reperitur: ita quod in temperantia virtute reperitur continentia: et perseverantia: et temperantia gradus. In temperantia autem vicio reperitur incontinentia: mollicies: et malicia sive intemperantia gradus. Sequitur conclusio. fortitudo est virtus specialis. probatur quia fortitudo habet specialem materiam et actus speciales ab omnibus aliarum virtutum actibus distinctos: ergo est specialis virtus. consequentia nota est et antecedens probatur. Nam materia eius est periculum in bello contingens. Actus autem eius est subire vel non subire huiusmodi pericula conformiter ad iudicium recte rationis. Sed arguitur contra aliquas de superioribus conclusionibus. et primo contra primam. Et probatur quod fortitudo quocumque modo accepta non sit virtus: fortitudo non est correctrix medii quod est in passionibus ergo fortitudo non est virtus. consequentia tenet quia secundum Aristotelem in secundo omnis virtus est correctrix medii quod est in passionibus. Et antecedens probatur quia fortitudo est circa maxima pericula scilicet circa pericula mortis in bello. ergo est circa extremum et non circa medium. Secundo latitudo timoris est infinita et est latitudo audacie: ergo inter istas passiones nulla est medietas: et per consequens nulla virtus. consequentia tenet quia in latitudine infinita non magis unum individuum est medium quam aliud. Et consequentia probatur: quia aliquis potest timere in duplo magis quam oportet: et aliquis in quadruplo: et sic in infinitum et similiter argueretur de audacia. Tertio si fortitudo esset virtus tunc si ipsa acquiretur in subiecto inclinante ad ipsa vicia opposita ipsi acquirentur in instanti et per consequens ipsa in eodem instanti acquireretur secundum totam latitudinem suam et ita in illo instanti fieret summe fortis. sed consequens est falsum ut constat. et probatur consequentia quia successio in motu non provenit: nisi ex resistentia vel ipsa a medio. sed in illo primo instanti nulla est resistentia: cum potentia sit nuda. quare nulla est ibi successio. Quarto nulla virtus inclinat ad malum sed fortitudo inclinat ad malum scilicet ad mortem subeundam ut patet tertio ethicorum. quare fortitudo non est virtus. Ad primam istarum rationum negatur antecedens et ad probationem concedo quod fortitudo est circa extremum malum. sed tamen cum hoc stat quod ut circa illud extremum sit correctrix medii. Aliquis enim habitus dicitur esse circa extremum dupliciter: uno modo tanquam circa materiam sui actus. et hoc modo fortitudo est circa extremum. quia actus suus est circa gravissima et extrema pericula. Alio modo aliquis habitus dicitur esse circa extremum tanquam circa actum suum. et hoc modo fortitudo est circa medium et non circa extremum. Circa enim hoc extremum malum quod est periculum mortis in bello possunt esse tres actus quorum duo dicuntur extremi et alius medius. unus est fugere huiusmodi pericula contra iudicium rationis recte: et iste est extremus in deficiendo. Alius est subire huiusmodi periculum contra iudicium recte rationis: et iste est extremus in superabundando et vocatur victorius est. Alius est subire vel non subire huiusmodi pericula secundum iudicium recte rationis et iste est actus laudabilis et medius ad quem inclinat fortitudo. Ad secundam dicitur primo quod antecedens in proposito est falsum. quia nullus est timor nullus etiam audacia cuius latitudo est infinita. sed quia argumentum videtur intelligi de latitudine possibili vel imaginabili: ideo non fuit credendo vel si antecedens concedatur consequentia non valet. si essent due linee infinite secundum longitudinem inter eas posset esse aliqua media: non obstante infinitate aliarum: et si esset hic due linee quarum una esset infinita versus orientem et alia versus occidentem: inter eas esset secundum longitudinem posset esse una linea media que non esset pars alterius earum. ideo dico quod sicut sicut contingat timere in duplo in triplo in quadruplo et in infinitum. et similiter quod sicut contingat audere in duplo in triplo: et sic in infinitum: tamen inter hec duo mediat subire vel non subire pericula quorumcumque recta ratio dictabit ea esse subeunda vel non subeunda. Et cum probatur quod in latitudine infinita non magis unum individuum est medium quam aliud: dico quod licet nihil quod est pars illius latitudinis sit magis medium quam aliud: quia si latitudo illa sit infinita tantum ex una parte nihil illius latitudinis est medium: Si vero sit infinita ex utraque: tunc quodlibet eius punctum est medium: tamen inter duas latitudines infinitas potest bene aliquid esse medium. sed illud nihil erit illius latitudinis: sicut nec fortitudo est pars timiditatis vel audacie. Ex illo autem argumento nihil potest probari nisi quod nullus gradus timoris habet rationem medii respectu totius latitudinis magis quam timiditatis. Et similiter de audacia cum quo stat quod inter timiditatem et audaciam mediet

fortitudo. Aliter breuius expediuit dicentes quod argumentum procedit de medio proprie dictorum et non de medio dictionum secundum attendimentum solutio satis apparet ex dictis. Ideo si breuis solutio requiratur: dico quod argumentum procedit de medio intrinseco quod est pars illorum quorum est medium et non de medio extrinseco, sicut secunda linea mediat inter primam et tertiam. et dato quod primam tertia sit infinite. Ad .iii. nego primam consequentiam. et ad probationem nego assumptum nec hoc arguit asserit iiii. physicorum. sed ex illo principio arguit contra aliquos non tamen nostrorum tamen ab eis concesso. Ex multis enim aliis causis potest prouenire successio in motu ex debilitate virtutis agentis quae non sufficit totam formam simul producere et non ex nulla alia. Ad quartam concedo maiorem de malo morum et culpe. sed nego de malo doloris et pene. fortitudo enim ad secundum malum inclinat non autem ad primum. Ad argumentum principale contra quartam conclusionem. si non essent aliqua terribilia quae subire oporteret: nulla virtus esset fortitudo sed subire terribilia est tollere ea quae impediunt ne possit rectitudo in operibus humanis. quod fortitudo ex hoc habet quod sit virtus quia tollit pericula quae impediunt ne possit rectitudo in operibus humanis. Secundo. illud est proprium rationis alicuius quo posito ipsum ponitur et quo remoto ipsum remouetur. sed posita sublatione impedimentorum siue ponatur siue remoueatur rectitudo rationis in operibus humanis ponitur fortitudo et ea remota remouetur. quare fortitudo non est virtus quia tollit pericula impedientia ne possit rectitudo in operibus humanis. Ad primam rationem concedendo primam partem antecedentis. quia si non essent aliqua terribilia vera vel estimata vel cogitata non esset nisi fortitudo: nec in re nec in estimatione nec in cogitatione. ideo nec esset actus exterior nec interior fortitudinis sed tamen ex terribilibus quae fuissent potuisset generari habitus fortitudinis. quae fuissent (dico) in re vel in cogitatione. Et ad secundam partem dico quod aliquando subeundo terribilia tollimus id quod impedit ne rectitudo rationis possit in operibus humanis et cum hoc ponimus rectitudinem in duplicibus operibus humanis. Aliquando subeundo terribilia tollimus impedimentum et ponimus rectitudinem rationis in uno opere. et aliquando subeundo terribilia non tollimus impedimentum et ponimus rectitudinem rationis in opere humano. Exemplum primi vt cum aliquis potens diues criminosus regnat et metus iudicis opus impleatur: sic potentia eius impedit ne possit rectitudo rationis in opere iusticie. quia impedit executionem iusticie. et timiditas multitudinis eum oppugnantium impedit ne ipsum subeant periculum belli adeundo cum et ideo cum per fortitudinem tollitur metus et vincitur: et penam dignam suis criminibus patitur: sic tolluntur duo impedimenta: scilicet metus qui impediebat ne rectitudo rationis poneretur in opere fortitudinis et potentia criminosi quae erat illis terribilis et quae causabat metum et quae impediebat ne rectitudo rationis poneretur in opere iusticie sublato enim metu ponitur rectitudo in opere fortitudinis et sublata potentia criminosi ponitur rectitudo in opere iusticie. Exemplum secundi vt ciues oppugnati a barbaris in periculo mortis agitantur. cum sublato timore iaciunt fortiter. et illi ipsos vincunt. et ei vincunt tollunt impedimentum scilicet metum et ponunt rectitudinem in opere humano scilicet in opere fortitudinis. nec super hoc ponunt rectitudinem in quocumque alio modo opere humano. Aliud exemplum si quis ipsi sui audacie simularet aggredi tres fortiores se: cum tamen esset sibi alia via salutis et recta ratio dictaret sibi quod non deberet aggredi sed potius fugere. sic fugiendo tollit impedimentum scilicet audaciam et ponit rectitudinem in opere humano scilicet in fuga quam recta ratio eum dictabat, et opus fortitudinis exemplificet: dat deo quod virtute fortitudinis non exercitatur. et quod hoc primum genus actus sic quod nec per metum nec per audaciam dicitur a virtute opere fortitudinis. Tertio cum est aggrediendum aliquo terribile nec cogit metum nec effert audacia sed prestissimum huius operandum subire periculum quod subeundum est et eodem modo quo subeundum aliquis ponit rectitudinem in opere fortitudinis. et tamen nullum impedimentum tollit quia nullum impedimentum superuenit. quia nec metus nec audacia. Ex his patet responsio ad secundum quia quandocumque aufertur metus vel audacia et tamen poneretur rectitudo in hoc opere humano quod est subire terribilia non poneretur fortitudo posita enim huiusmodi rectitudine in opere humano circa terribile, et si non tollit aliquod impedimentum quia sic talia propter excellentiam huius ipsius terribiles nec timorem nec audaciam afficiunt: ponitur fortitudo. Si tamen vera quod fiat tamen fortitudo videtur magis virtus quia ponit rectitudinem rationis in opere humano circa terribile: quam quia remouet ea quae impediunt ne huiusmodi rectitudo possit in tali opere. ¶ Contra quintam conclusionem arguitur sic. fortitudo non est vna virtus quia fortitudo non est specialis virtus. Primo probatur. fortitudo habet quatuor extrema. quare non est vna virtus. consequentia patet quia omnis vna virtus mediat inter duo extrema tantum et assumptum probatur quia fortitudo habet duo extrema in aggrediendo scilicet audaciam: cum quis excedit in aggrediendo et vecordiam cum quis deficit in aggrediendo. et habet duo in expectando scilicet timiditatem cum quis deficit in expectando et impauiditatem cum quis superabundat in expectando. quare fortitudo non est vna virtus. Pro solutione huius rationis quam gignit difficultatem de vnitate fortitudinis est aduertendum quod opinio quorundam fuit quod fortitudo est vna virtus genere: sed ipsa diuiditur in multas species propter rationem immediate assignatam. Cuius opinionem reprobat buridanus in duobus punctis. primo in hoc quod dicunt quod non est idem habitus quo aggreditur vbi recta ratio dictat aggrediendum esse et quo expectamus vbi rectam rationem dictauit et expectandum. Secundo in hoc quod ponit timorem et audaciam non esse contrarias passiones. Circa igitur hanc difficultatem sit prima propositio. Omnis fortitudo est vna numero. probatur. omnis habitus est vnus numero omnis fortitudo est habitus quare omnis fortitudo est vna numero. Secunda propositio. omnis fortitudo virtus est eadem alteri fortitudini genere subalterno. probatur. quia omnium est vnum obiectum genere scilicet terribile et omnium actus sunt de genere quia omnes conueniunt in hoc quod est subire vel non subire periculum mortis in bello pro forti et ad victoriam recte rationis. ¶ Tertia propositio. omnis fortitudo est cuilibet fortitudini eadem specie. probatur quia fortitudinis (sicut et cuiuslibet alterius virtutis) sunt tres gradus specie differentes scilicet continentia: temperantia: heroica. igitur. Secundo quia aliquis habitus fortitudinis habet circumstantias pro obiecto. sed in illis varietas quedam quod circumstantia semper variat habitus. igitur. Sed quia hec ratio alium difficultatem petit quam alio loco declaranda est. ideo de ea nichil plus dicitur. ¶ Tertio propositio dicens ad sensum prime opinionis et contra buridanum duo sunt actus principales fortitudinis scilicet expectare et aggredi qui sunt specie distincti quam sunt et vel esse possunt duo habitus fortitudinis specie distincti. quia sunt duo actus fortitudinis scilicet expectare et aggredi consequenter. Quod sunt specie distincti probatur quia consequenter multos recte rationem habere et tamen dubitet in aggrediendo quam in te laudabiliter in expectando et econtra. et econtra vbi habitus eorum in vno quam vbi habitus in alio quam habitus expectandi fortiter est specie distinctus ab habitu aggrediendi fortiter. consequentia patet quia licet habitus eiusdem speciei sic positio vno eorum in voluntate alicuius talis essentialiter sufficienter per illum habitum in vtroque actu. Secundo vbicumque sunt prudentie distincte specie ibi sunt habitus virtutum moralium distincti specie. sed prudentia dirigens nos in aggrediendo distincta est specie a prudentia dirigente nos in expectando. quare et habitus ab his immediate regulabiles sunt distincti specie. maior patet quia cuilibet actui prudentiali secundum speciem correspondet iustum opus directiue minor probatur quia sunt alie et alie discipline militares in aggrediendo et in expectando. ¶ Tertio, cum obligatione et errore in aggrediendo fiat rectitudo in aggrediendo, sed cum obligatione et errore in aggrediendo fiat rectitudo in expectando quam rectitudo in expectando non est rectitudo in aggrediendo. et per consequens nec habitus est idem habitus. ¶ Quarto rectitudini in aggrediendo contrariatur obliquitas in aggrediendo: sed rectitudini in aggrediendo non contrariatur obliquitas in expectando. quare ista et illa non sunt eiusdem speciei. consequentia patet quia quecumque sunt eiusdem speciei ipsa talia sunt quod cuicumque contrariatur vnum eidem contrariatur reliquum. ¶ Quinto vbicumque est alia et alia medietas ibi sunt habitus medii etiam distincti specie distincti: sed expectandi et aggrediendi est alia et alia medietas. quare ibi sunt alii et alii habitus specie. ¶ Quarta propositio. timor et impauiditas significent extrema illius medietatis quam est in expectando: et audacia et vecordia significent extrema per se illius medietatis quam est in aggrediendo: sic timor non contrariatur audacie: nec impauiditas vecordie. Patet quia timor et audacia simul

burl. 3. ethi. questio. 17.

secunda 1 3 3

totum burl vbi sup.

2 3 4 5 4. ppo.

sunt in eodē; sūt enim multi q̄ vtiq̄ʒ temerarie aggrediūtur: et tñ pene nullū expectare audēt sūt etiā aliq̄ qui facile aggrediunt: et tñ cū sentiūt resistētiā statim fugiūt quod pbatur p illud. Arī. tertio ethicoꝝ vbi loquitur de hīs q̄ hñt expiētiā piculoꝝ bellicoꝝ et tñ non sūt fortes. Videnẗ vtiq̄ (inquit) fortes qm̄ non sciunt alii q̄lia sunt nōnulla s. in aīa in bello q̄ terrorē faciūt in pmā et sectur: deinde facere: sed nō patimarie phī Ecce quomodo aliq̄ hñ possunt penetrare et inuadere hostē sed nō pñt diu resistere hostib⁹ penetētib⁹. Patet idem p illud quod ibidē statim subiūgitur. Milites autem fidi q̄ñ supextēdit piculū. pmi enī fugiunt: ciuilis autē pmanentia moriunt. hic autē ex pncipio ptinabāt vt meliores existētes: cognoscentes autem fugiūt Ex his manifeste pbo q̄ timor et audacia simul sunt in eodem. volo q̄ aliq̄ milites freq̄nter exeāt in tales act⁹ scʒ aggrediendi cito a pncipio et statim post cum viliter hostis sustinet vel invadit fugiendi: ita q̄ ex hmōi actibus freq̄ntatis generēt in eis habitus q̄bus pmpte et expedite faciāt q̄ pus sine habitibus faciebāt. tūc sic ille actus aggrediēdi hostē ē ab aliquo hitu: et nō ab hitu fortitudis vt cōstat. Tū q̄ aggressio illa est inconsiderata Tū q̄ arī. dicit tales milites nō esse fortes: nec est ab hitu timoris q̄ incliat ad opposituʒ scilicet ad fugiendū q̄ est ab hitu audacie. Act⁹ simil̄r fuge quē postea eliciūt nō est ab hitu fortitudis q̄ tales nō sunt fortes. Tū etiā q̄ fugiūt et q̄ deficiūt in patiēdo vt hʒ textus nec ab hitu audacie q̄ incliat ad oppositū q̄ est ab hitu timiditatis. q̄ s[illegible] sūt audacia et timiditas. Utrum autē timor et intimiditas: audacia et vecordia significēt q̄d dictū est nō disputo. q̄ si nō significēt: pñt dari alia noīa significātia hmōi medietates. Satis ē eī q̄ ille medietates sint spē dr̄ñes. Q̄d aūt ibi sint pl'a extrema spē distincta q̄ duoꝝ et tñ vnū mediū sʒ pl'a: videtur sentire Thomas scd̄a. ii. q. cxxvi. in responsione ad tertiuʒ vbi dicit q̄ fortitudo mediat inter impauiditatē et audaciā: et q̄ non est inconueniens q̄ secūdum diuersa media habeat diuersa extrema. Ex quo patet q̄ secūdum ipsum in fortitudine repiuntur plura media et diuersa extrema: et nō loq̄tur (vt ptʒ at) de mediis tm̄ numero distinctis: q̄ sunt illa infinita: q̄ de mediis spē distinctis. ¶ Quinta ppositio non ideo q̄lʒ fortitudo est eadē cuilibet fortitudini spē spēalissima q̄ fortitudo mediat inter duo extrema. Quod aūt fortitudo mediat inter duo extrema pbatur q̄ licet sint quattuor extrema vt dictū est tamen illa quattuor ptinentur sub duob⁹. s. sub isto nō subire piculū belli cū recta rō dictat esse subeūdū et subire piculuʒ belli quādo vel quomō recta ratio dictat nō esse subeūdū inter q̄ extrema est vna medietas duab⁹ cōmunis scʒ subire vel non subire periculum belli cōformiter ad rectitudinem rationis pmū autē extremū ptinʒ timiditatē et vecordia sʒ ptinʒ [illegible]iditatē et audaciā. Tūc pbatur ppō iusticia particularis est inter duo extrema s. licet inter reddere vnicuiq̄ q̄d suū ē et retinere quod suū nō est et tñ nō q̄libet iusticia est cuilibet iusticie eadem spē. sicut iusticia distributiua non est eidē spēi cū cōmutatiua nec venditio cum locatione: nec locatio cum fideiussione et hoc ideo quia sub his duobus extremis contineant multa alia inter que possunt esse alie et alie medietates igitur. Sexta propositio. non ideo q̄libet fortitudo est cuilibet eadem spē q̄ eaꝝ oīm est vn⁹ finis pxim⁹ et immediatus pʒ. nā cuilibet iusticie est vnus finis pxim⁹ et imediat⁹. s. reddere vnicuiq̄ quod suum ē et tamen ptat q̄ iusticia distributiua est spē distīcta a iusticia cōmutatiua. Sic̄ etiā tpātia: et ē vn⁹ finis. s. vs⁹ moderat⁹ tāgibiliū et gustabiliū et tñ ptat q̄ tpātia venereoꝝ ē alia spē a tpātia ciboꝝ et potuū. Ita possʒ argui de liberalitate et aliis virtutib⁹. Scd̄o si ne seq̄ret q̄ audacia et fortitudo ēent eī⁹ de spēi. pñs ē fīm: sequela de eo quod est per se fundamentum et de eo quod est per se fortitudo igitur et patet cōsequētia. q̄ mlti q̄ audacter faciūt itā tendūt sic faciēdo saluare bonū cōe vel vicere hostes sicut illi q̄ fortiter faciūt et pstituūt eq̄ hñ sibi hūc finē illi sicut isti Tertio bonitas act⁹ nō depēdet p se et adeq̄te ex fine: sʒ ex oībus aliis circūstātiis q̄ ex vnitate finis nō pt cōcludi vnitas hit⁹. pña tʒ q̄ remanēte vnitate finis act⁹ variabitur de bono i malū ppt defectū aliaꝝ circūstātiaꝝ Septima ppō nō q̄lʒ fortitudo ē eadē cuilʒ fortitudi spē ppt actū ei⁹ de spē q̄ uniū a q̄lʒ fortitudie cāri pbat̄ nā hō habēs hitū fortitudis aggressiue pt elicere hūc actū fortit̄ faciēdo ē: et silēm sm ipsū pt elicere ille q̄ hʒ hitū fortitudis expectatiue. et ille ē ī vtrisq̄ hʒ pt ppe p quo dubitat vtꝝ aggrediēdū sit an expectādū. Sic̄ hñs iusticiā cōmutatiuā sm vēditionē et ēptionē et iusticiā cōmutatiuā sm locatōeʒ p ppe p quo dubitat an dēm⁹ sit emēda vl' locāda elicere pt et ab vtroq̄ hitu hunc actū iust: q̄ faciēdū sine emēdo siue locādo. Scd̄o hit⁹ nō fortit̄ spēʒ ex actib⁹ i adeq̄tis: sʒ hmōi act⁹ sūt iadeq̄ti istis hitib⁹. q̄ ex istis actib⁹ no fortiunt̄ spēʒ isti hit⁹ q̄ ppter vnitate specificā istoꝝ actuū nō ē arguēda vnitas specifica hituum verū ē tñ q̄ si eēt aliq̄s hit⁹ q̄ exiret i istos act⁹ tāq̄ i act⁹ sibi adeq̄tos: ille eēt distīct⁹ spē ab illis hitib⁹ q̄ hērēt istos act⁹ tāq̄ iadeq̄tos: et alios tāq̄ adequatos Et pñt particular⁹ declarari Sit aliq̄s q̄ audiat phīm vel pdicatorē laudātē fortitudinē de q̄ ille nihil vnq̄ p⁹ audiuerat: et moueat̄ i desideriū fortitudinis et velit fortiter facere et freq̄nt̄ eliciat hmōi volitiōeʒ tal' frequenter eliciēdo hmōi actū acq̄rit q̄ndā hitū iclinātē eū ad fortiter volēdū q̄ hit⁹ e multū cōis: et ipi q̄ eis postea i strinat̄ particular⁹ de actib⁹ fortitudis: tūc mediāte actu ill⁹ hit⁹ i pcertis rcā rōe dictāte sibi q̄ē nūc fortit̄ expectādū pbono rei publice exit i actū tā exteriorē q̄ iteriorē fortit̄ expectādi q̄ si freq̄ntet eū ghabit i eo nouus habit⁹ iclinās eū ad expectādū fortit̄ scd̄m iudiciū recte rōnis. Mediāte vo acq̄m⁹ hit⁹ rcā rōe dictāte sibi q̄ cānūc fortit̄ agrediēdū exibit i actū fortit̄ aggrediēdi ex q̄ freq̄ntatiōe ghabit̄ i eo ali⁹ hit⁹ iclinās eū ad cōtines act⁹ et isti duo hit⁹ posteriores cōtinēt pmū nō continētia q̄ super⁹ cōtinet iferi⁹ q̄ hec cōtinētia nō repeʒitur iter res q̄ non sunt signa sed cōtinētia virtuali aut eminētiali sita velis appellare ad hūc: s. sēnsū q̄ i quēcūq̄ actū fortitudis pt p⁹ hit⁹ eū potētia i eūdē pt q̄lʒ aliōꝝ cū potētia lʒ nō ē. Cuilʒ eī hō hitū bʒ vel tertium: pt velle facere fortit̄: lʒ nō q̄lʒ hñs pmū pt velle facere fortit̄ expectamēto. lʒ pm⁹ hit⁹ tm̄ nat⁹ ē elicē pmū actū. s. q̄ fortit̄ faciēde e ptortet ad iudiciū rōis. Et iste act⁹ cū rcā rōe dictāte q̄ hoc mō vel illo hei i pt fortiter pcurrūt ad cās sed q̄ aliōs act⁹ ex q̄b⁹ ghāt alii hit⁹. Ad rōeʒ igr̄ p v. pclōeʒ pz q̄d rñdēdʒ sit q̄ ostēsū ē quomodo fortitudo mediat int̄ duo extrēa. quoꝝ q̄lʒ ptīet sub se alia duo et int̄ duo illoꝝ ē vna medietas et it̄ alia duo est alia medietas. Cū q̄ dr̄ fortitudo hʒ. iiii. extrēa distīgr̄ vl' sʒ eādē spēʒ et⁹ et sic negat̄. vl' sʒ diuersas spēs et sic pcedit̄. hʒ tñ duo extrēa sicut dictū ē cōia oīb⁹ spēb⁹ Et hoc modo itelligēdū ē q̄ oīs vt⁹ mediat int̄ duo extrea. Ad vnādʒ sīt ppositiōes sophisticas ē aduertēdʒ q̄ extremū vtutʒ accipit̄ dupl'r. Uno modo p̄ c itētiōnal'r et tūc extremū vtutis significat act⁹ viciosos int̄ quos act⁹ vtuos⁹ mediat et tūc oēs q̄ sūt ex vno latere dr̄ vnū extremū p equalentiā: et oēs q̄ sūt ex alio latere dr̄ et vnū extremū pequalentiā. Et sm hūc modū oīs vt⁹ moral' dr̄ hr̄e duo extrea. Alio mō accipit̄ extremū vtutis sc̄d̄e ītētioal'r: et tūc extremū accipit̄ p cōceptu signate oēs act⁹ viciosos: et q̄ nō fūt ptores rcē rōi circa materiam tal' vtutʒ cogitādo sup abūdātiā vl' defectū. Et hoc modo ē itelligēdo data sūt duo extrea fortitudis. cū q̄ stat q̄ scd̄ʒ spēs iitas hʒ q̄ttuor vl'. vi. vl plura. Sʒ iā argueq̄ ē p aliq̄s d' pdicīʒ ppoīb⁹. et p̄o p tertiū et pbat̄

quinta p pō

6. ppō

2.

argumē. buri.

rōib⁹ buridā̄i q̄ď q̄lz fortitudo ē circa fortitudi ē eadē spē
Etpo arguit auctē ꝛ rōe. auctē alberti dicētis q̄ q̄uis
ponat. iiii. extrema fortitudis nō ē tñ nisi vnū mediū q̄r
supabūdās i timore deficit i audacia ꝛ supabūdās i au
dacia deficit i timore ꝛ ita iꝫ audaciā ꝛ timorē vnicā medie
tas ē fortitudo. Scdo oīs virt⁹ ē vna ipse q̄ ē ad vnū fi
nē spē sꝫ oīs fortitudo ē ad vnū finē q̄r ad saluādē bo
nū cōe vł ad hū se hñdē i bello vł ad optinēdē sup ini
micos victoriā quē finē ꝯsequimur alia expectādo: alia ag
grediēdo: alia vtroq̄ modo ḡ fortitudo est vna virt⁹ spē
minorē ꝓbat q̄r virt⁹ ꝛ vicia specificātur fine qḋ ꝓbat
auctē ꝛ rōe pmo auctoritate arīs. dicētis. iiii. ethi. q̄ ille
nō dr̄ recte ꝓdig⁹ q̄ ꝓpt itpātiā ꝯsūit pecuniā: sꝫ magis
itpat⁹ dicit ēt q̄ q̄ dat nō boni grā: sꝫ ꝓpter q̄da aliā
cām nō ē liberalis: sꝫ ali⁹ q̄s vt si det ꝓpt adulteriū ē
adulter: ꝛ si vt sibi det ē cupid⁹. ¶ Scdo p illud qḋ habe
tur scdo ethicorum. Finis aūt oīs opationis ē q̄ secūdū ha
bitum et forti aūc fortitudo bonū talis aūt finis det
3 minat eū vnusq̄sq̄ fine. Tertio rōe scdo diuersitatē fi
nis diuersificat electio ḡ sꝫ diuersitatē finis diuersifi
4 cat virt⁹. q̄r virt⁹ ē hit⁹ electiu⁹. Quarto q̄r nihil ē bonū
nisi ꝓpt cās finales vt dicit ꝯmētator scdo metha. ḡ ne
cē ē oīa sumē spēz ꝛ rōez bonitatis sue ex fine sꝫ virt⁹ ē bōi
5 tas q̄dā igr̄. ¶ Quinto timor ꝛ audacia sūt ꝯrie passiōes
ḡ oīs hit⁹ iclinās ad vnū declīat ab alio. ḡ iꝫ audaciā et
timorē nō ē nisi vna medietas. ¶ Cōtra q̄rtā ꝓpōnē arḡ. ꝛ ꝓ
bat q̄ timor ꝛ audacia nō sūt ꝯrie passiōes. pmo auctorita
te. arīs. scdo rhetorice dicēt. q̄ nō iā de timore maifestū est
q̄d sit ꝛ quō singłi hñtes formidāt maifestū ex his ꝛ au
dē q̄d ē ꝛ circa q̄lia audaces ꝛ quō dispositi audaces
sūt ansibile ē ꝯriū timido. Cōtra. vii. ꝓpōez ar̄ sic. ¶ Qcū
hit⁹ apti nati ꝓducē act⁹ eiusdē rōis ꝛ spēi sūt eiusdem
spēi. sꝫ q̄lz illorū cū hītu nat⁹ est ꝓducē act⁹ eiusdē spēi
vt i deductiōe eiusdē ꝓpōis habet igr̄ oēs illi hit⁹ sūt
2 eiusdē spēi. Secūdo act⁹ seq̄ntes hītū sūt eiusdē spēi cū
actib⁹ ex q̄b⁹ hit⁹ ē gerit⁹ sꝫ duo possūt hit⁹ q̄ sūt gerit
3 ex actib⁹ pmi hit⁹. ḡ neq̄ iꝫ ꝓducti illorū hītuū. Tertio
posito hītu pmo cū rcā rōne de forti expectatōe p electi
act⁹ forti iꝫ expectādi. et posito eodē hītu cū rcā rōe de
forti aggressiōe p̄t pōt forti aggressio ḡ ille p⁹ hit⁹ suf
ficit cū rcā rōe ad act⁹ hītuū posteriorū. ꝓpōis illi posteri
hit⁹ supfluit. Ad pmā ꝯ rcā ꝓpōez rñr (vt dcm̄ ē) q̄ i for
titudie repitur vna ꝯrietas cōis ꝛ due ꝯrietates spēa
les. ꝛ hoc tādē cogr̄ ꝯcedē buridan⁹ q̄ in r̄nsiōe ad q̄dā
rōez opiōnis quā ipugn̄t dicēs: q̄ ił p audaciā itelligat
hit⁹ iclinās ad excessū i aggrediēdo: ꝛ p timiditatē itelligat
hit⁹ iclinās ad excessū i fugiēdo audacia nō oppōit ꝓ
pe timiditati. sꝫ audacie opponit vecordia ꝛ timiditati timi
ras ꝓpt q̄ duas ꝯrietas spēalis ponūtur due medietas
Dico p̄terea q̄ dato q̄ nō eēt nisi vna ꝯrietas ex t̄c ꝯpp̄t
tñ eē plēs medietates spē ꝓpt diuersas circūstātias q̄
sūt obiecta actuū hītuū p se bonorū: Ad scdm negat ma
ior vnū ꝓbatū ē. ꝛ ad ꝓbatōez dico q̄ dupł̄r pt̄ itelligi
q̄ virt⁹ ꝛ viciū specificāt sic: vnomō adeq̄te ꝛ totalr̄ ꝛ sic
ego nego iā de actib⁹ ꝛ hītib⁹ q̄ sūt p se virtutes aut vi
cia q̄ sꝫ hñt circūstātias ꝓ obiecto: ꝙ de actib⁹ ꝛ hītib⁹
q̄ nō sūt p se virtutes aut vicia. sicut sūt act⁹ exteriores ꝛ
ēt multi act⁹ interiores q̄ nō habēt circūstātias ꝓ obie
ctis. Aliomō in adeq̄te et particulariter. ꝛ hoc ego con
cedo de actibus ꝛ habitib⁹ p se bonis aut p se malis.
Ex hoc autē nō sequitur q̄ vbicūq̄ est idē finis ibi sit e
adem species habitus. sꝫ bene sequitur q̄ vbicūq̄ est a
lius ꝛ ali⁹ finis ibi ē ali⁹ ꝛ ali⁹ hit⁹ sꝫ spēz q̄ verum est
de hītib⁹ p se bonis aut p se malis ꝛ etiā de actib⁹ de
actib⁹ ꝫ aūt nō p se bonis vel malis. dico pmo q̄ nō spe
cificātur a sic secūdū suam spēm nec totaliter nec pti
aliter. pꝫ q̄a ambulādo ad ecclesiā ꝓpter deū est oīno
eiusdē spēi cū ambulatōe ad eādē ecclīaz ꝓpt vanā glo
riam cū eadē ōro cōtinua et nō interrupta posset pri

mo fieri ꝓpter deū ꝛ postea ꝓpter vanā glāz. ꝛ deni
gratio pieti q̄ fit ꝓpter oculos ē eadē spēi cū denigrati
one pieti q̄ fit vt deturpet pies. ꝛ ruptio perieti q̄ fit
cā liuis hñdi est eadē spēi cū ruptione q̄ fit cā igress⁹ hñ
di. dico scdo q̄ loq̄ndo de spē accītali q̄uō hō albus dr̄
alter⁹ spēi ab hōie nigro: licꝫ sit ipropissimā locutio q̄ fis
bon⁹ aliq̄ñ specificat ꝛ aliq̄ñ non specificat actū imo
etiā mal⁹ aliq̄ñ specificat ꝛ aliq̄ñ nō specificat. Et hoc
secūdū istas duas spēs q̄ sūt bonitas et malicia hoc ē
finis bon⁹ aliq̄ñ de malo actu facit bonū ꝛ aliq̄ñ nō: et
finis malus aliq̄ñ facit malū actū de bono ꝛ aliq̄ñ non
Exēplum pmi vt si vadā ad ecclesiā loco tpe ꝛ modo de
bitis: sꝫ tñ ꝓpter malū finē scꝫ vanā gloriā. ꝛ sic mutato
fine in cōmutatōe ābulationis. ita q̄ ego tñ vadā ꝓpt
deū: ambulatio mea q̄ erat mala ꝓpter in debitū finē
iā fit bona. et ita finis bon⁹ specificat eā. i. de mala fa
cit bonā. Exemplū scdi vt si ego vadā ad ecclesiā loco
tpe mō ꝛ fine indebitis ꝓpter solus finis trāsmutatio
nē nō mutabit act⁹ me⁹ de malo in bonū. q̄r act⁹ meus
adhuc remāet malus propter alias circūstātias malas
Exēplū tercii. vt si ego vadā ad ecclesiā loco tēpore mō
et fine debitis scꝫ propter deū et eūdo ego mutē bonū
finē ꝛ incipiā ire ꝓpter vanā gloriam: tūc act⁹ me⁹ de
bono fiet malus. Exēplū quarti vt si ego vadā ad ecclesi
am propter vanā gloriā ꝛ eūdo mutē finē ꝛ icipiā ire ꝓ
pter auariciā: tūc finis iste nō mutat actū meū de bono
in malum. q̄nia nō erat prius bon⁹: sed sp̄ remanet in
specie mali Si vel tamen intelligere q̄ specificat actū
meum q̄uz esset ex se: q̄r si in rei veritate ambulatio mea
fuissꝫ bona. Iā ꝑ p̄stitutionē ist⁹ finis sicut mala aut ēt
q̄ specificat eā scdm spēm malitie transmutatio eā de
vna spē malicie in aliā: q̄r ābulatō q̄ pius erat vana iā
est auara: extēdēdo hmōi denominationes: ego nō ꝯdi
co. sꝫ hoc nō est scdm spēz spēalissimā sꝫ scdm quādā speci
ficationē gñicā ꝛ cōmunē sub q̄ p̄nt multe spēs cōtine
ri. hec alio loco declarāda sūt. ꝛ ibi diffusi⁹ exponēda.
Ad primā ꝓbationē arīs: cū dr̄ q̄ qui ꝓpter intpanti
am cōsumit sua nō recte dr̄ ꝓdigus sꝫ magis intpatus:
Ad hoc dico q̄ dato q̄ hoc esꝫ verū ex eo nihil cōclud
tur nisi q̄ finis ꝯcurrit ad specificationē act⁹ speciali
ter aut inadeq̄te: quod maxime verū est de fine respectu
act⁹ et hit⁹ virtuosi. Respectu autem hitus viciosi (q̄r
cum deficit vnica circunstantia ab actus virtuosi: act⁹ dr̄
viciosus. Ideo finis potest specificare totaliter: specifi
catione tamē generali sub qua multe spēs ꝯtinebūtur
Dico secūdo q̄ Arīs. non hꝫ qḋ allegatur. Pro quo tñ
ē aduertēdū q̄ Arīs hꝫ scdo capl'o pmi tractat⁹ q̄ q̄ dat
q̄b⁹ nō oportet vel nō boni grā. sꝫ ꝓpter aliā cām non
est liberalis sꝫ ali⁹ quis dicet. vbi cūs tract⁹ hoc ē (inqt)
prodigus vel itpat⁹. Et capl'o seq̄nti vbi de prodi
go loqtur propt qḋ (inquit) intpati ipōrum sūt multi. fa
cile eñi ꝯsumētes in itpantias ꝯsūptiui sūt ꝛ ꝓpter nō
ad boni viuere ad voluptates declinant. Et cōcludit
ex his ꝓdig⁹ igr̄ dicendus est eis i hec transit. Ad hoc
ḡ qḋ argumētū q̄rit vtr̄ prodigus cōsumēs propt inte
perātiā sit magis itpāt⁹ ꝙ ꝓdigus. Rñdeo q̄ ꝓdigus
ꝓprie dr̄ ille q̄ sine hōestate ꝛ vtilitate vera vel estiata
1 pecunias facile cōsūit. Dico igitur pmo q̄ prodigalitas
mediāte actu suo elicito inclinat ad actum intpantie.
Patet quia q̄ sunt illiberales frenātur ꝛ ipediuntur in
ꝯ intpantiā scilꝫ retētionē vel amorē pecuniarū. sꝫ ꝓdi
galitas aufert hmōi amorē: igr̄. Secundo dico q̄ ali
2 quis cōsumens pecuias ꝓpter intpātiā ē intpatus ꝛ nō
ꝓdigus. patet quia alicui talis intpātia est tñ ꝯsumēdi
et non cōtēptus pecuniarū: ꝛ maxime in illo q̄ alias nō
esꝫ pecuniarū cōsumptiuus. Tertio dico q̄ aliquis ꝯsu
3 mēs pecunias ꝓpter intpātiā similis ē ꝓdigus ꝛ itpa
tus. pꝫ q̄a aliquis talē ē qui negligit pecunias ꝛ q̄ p faci
li cā ꝛ leui cōsūit etiā ꝓ qua recta rō nō dictat eas ē

cōsumendas. q2 ergo leuis ꝛ icōsideratꝰ ē in ꝯsumptio ne pecuniaꝝ nec eas diligit dicit ꝓdigꝰ. q2 vero eis ab utit ad explendam intēperētiā suā dicit intēperatus.
4. ¶ Quarto dico ꝙ aliqs talis est magis itēperatꝰ ꝙ ꝓdigus ꝛ aliqs magis ꝓdigꝰ ꝙ ītpatꝰ. Ptz q2 i aliquo tali est itēsior amor voluptatꝫ ꝙ neglectꝰ pecuniaꝝ. In aliq vero ē itensior neglectꝰ pecuniaꝝ ꝯtra iudiciū ratiōis ꝙ amor voluptatis.
5. ¶ Quīto dico ꝙ talis ex hoc dr intēperatꝰ ꝛ nō ꝓdigꝰ q2 ꝯsumit pecunias ī voluptatibꝰ. Ptz q2 in hoc qḋ ē ꝯsumere pecunias ī voluptatibus int pale exprimit ꝓprius actꝰ intpātie ꝛ nō ꝓprius actꝰ ꝓdigalitatis. Ad aliā aūt ꝯcedo de determinatiōe cōi ꝛ gnca: ꝓ quā tñ actꝰ recedit a q̄dā ꝯfusiōe. vt si q̄s iret ad ecclesiā ꝛ nō ꝓpt aliquē finē: iste actꝰ mūdū esset bonꝰ vel malꝰ: supposito ꝙ ꝑ nullā aliā circūstantiā redderet malꝰ. Tūc assūpto bono fine puta cultu diuino, esset bonꝰ. assūpto vō malo fine, vt puta ydolatria esset malꝰ. Ad terciū ꝯcedo ꝙ ꝑm diuersitatē finiū diuersificat electio: maxīe loquēdo de electiōe ꝑ se bona. nō opꝫ tñ ꝙ ꝑm idēptitatē finiū idēptificet electio. Iustꝰ eñ ꝛ fortis eūdē finē hñt: ꝛ tñ nō eadē eoꝝ electio imo vnꝰ vno mō ꝓcurat salutē rei publice ꝛ alꝰ alio. Et hoc ptz ēt exēplo medici sanātis diuersos egros. q̄ lꝫ hēant eūdē finē nō tñ eusdē electiōes. Ad q̄rtam nego ꝯñam si itelligat de spē specialissima, ꝛ de sumere tollatur ꝛ adeq̄te. Ad. v. dictū est satis. ¶ Ad rōnē ꝯtra quartā ꝓpōem iā rñsū est. quia dictū ē quō timor ꝛ audacia ꝯriant ꝛ quō nō. Ad pmā rōnē ꝯtra. vii. ꝓpōem cōcedo maiorē de actibꝰ adeq̄tis oībꝰ illis hītibꝰ ꝛ ī hoc sensu nego minorē. Nā pmꝰ hītus cāt pmū actū tāq̄ sibi adeq̄tū; posteriores vero cānt eū tāq̄ sibi iadeq̄tū ꝛ hñt alios actꝰ eis adeq̄tos. ¶ Ad scḋaz ꝯcedo maiorē de actibus adeq̄tis hītū seq̄ntibꝰ. ¶ Ad tciā negat vtraq̄ pa ūsi ꝛ si itelligat cū pcisiōe ꝛ exclusiōe eius sibꝫ alterꝰ actꝰ hītꝰ. ꝛ dico ꝙ si poneret pmꝰ hītꝰ eē etiā rōe ꝛc. nūq̄ exiret in actū scḋi vel tcii hītꝰ. Sꝫ dico ꝙ posita recta rōe ꝛc. cū isto hītu pmo iste hītꝰ erit i actū ubi ꝓpū ꝛ iste actꝰ. l. fortit faciēdū ē cū recta rōe dictāte de forti expectatiōe inclīat ad actū fortit expectādi. ex cuiꝰ frequētatiōe gñat nouꝰ hītꝰ i sic opante. ¶ Ad rōes post tasi pncipio q̄stiōis. Ad pmā ꝯcedit maior ꝛ negatur minor ꝓ vtraq̄ pte. Ad ꝓbationē pme ptis rñdeo ꝙ ꝓcedit de fortitudie q̄ ē robur corpis de q hic nō loq̄mur Ad scḋaz pt dici vt dt. b. Thōas ꝙ auctoritas aplī itelligit de infirmitate corpali. fortitudo aūt ē firmitas mētis nō corpis. Vl' pt dici ꝙ aplūs accipit īfirmitatē ꝓ rebelliōe passionū ꝛ oppugnatiōe v̄tuose mētis. quas passiōes ꝛ īfirmitates crebro vīcēdo augētur v̄tutē nostrā ac pficimꝰ, q̄ forte nō oppugnata torpesceret ꝛ debilitaret. ¶ Ad scḋam rōem negat ꝯña ꝛ ad ꝓbatiouē pmā rñdeo ꝙ ꝓcedit de fortitudie scḋo modo accepta. ¶ Ad scḋam ꝓbatiōnē q̄ ē ex ābrosiū aucte dico ꝙ loq̄t de fortitudie. tercio mō q̄ scꝫ cōis ē magnanimitati et fortitudini ꝓpe dicte q̄ dr defēdē ornamēta oīū v̄tutū q2 ꝑm ari. magnani ē q̄ddā ē i oī v̄tute maxim. dr ēt custodire iudicia nō q2 eliciat fortitudo actꝰ iustitie; sꝫ q2 ꝑ iudicus exeq̄ndis ꝛ seruādis forꝫ patꝰ est se discrimini moꝛtꝫ obiicē. dr etiā fortitudo decertare aduersꝰ oīa vicia: nō q2 magnanimitas eliciat actꝰ oīū v̄tutū: sꝫ q2 magnanimitas mediāte actu suo elicito, iclinat ad fugā oīū viciōꝝ. magnanimi eñ ē velle fugē oēs turpitudinē mediāte q̄ volitiōe magnanimꝰ sīue fortꝫ decertat ꝯ oīa vicia. q̄si inicta ad labores ꝛ fortis ad picula hꝫ ex se fortitudo hoc mō dicta. ꝙ sit rigidior aduersꝰ voluptates ꝛ ꝙ fuget auariciā hꝫ nō q2 eliciat actꝰ v̄tutū oppositaꝝ; sꝫ q2 mediāte actu suo elicito iclinat ad horū oīm fugā tāq̄ ad fugā eoꝝ q̄ ꝓpriū actū suū ipediūt. oīa eñ v̄tꝰ mediāte actu suo elicito iclinat in fugā oīū illoꝝ viciōꝝ q̄ ꝓpriū actū suū inpediunt.

Q Ueritur scḋo. Utrum fortitudo sit v̄tus cardinalis. Arguitur ꝙ nō quia v̄tꝰ cardinalis ē pcipue circa ea circa q̄ v̄sat tur vita hūana sꝫ fortitudo nō est circa ea i q̄bus precipue v̄sat vita hūana. ergo fortitudo nō ē v̄tꝰ cardinalis. minor ꝓbat: q2 fortitudo ē circa picula moꝛtꝫ i bello q̄ raro occurrūt i bello. ¶ In oppositū ē cōis phōꝝ ꝛ theologoꝝ opinio. nā gregoꝛ xxii. moralīū: ābrosius sup lucā. ꝛ Augꝰ. libro de moribꝰ ecclīe fortitudinē int v̄tutes cardinales enūerāt. Pro rñsione ad q̄stionē sit pma ꝯclusio. Nō iō aliq̄ v̄tus dr cardinalis q2 pcipue sibi vēdicat id qḋ ptinet cōīt ad v̄tutes. ꝓbat q2 tūc seq̄ret ꝙ esset tm̄ tres v̄tutes cardīales; eo ꝙ tm̄ sūt tria q̄ ptinēt cōīt ad oēs v̄tutes: sicut habet cōīter scḋo ethicoꝝ scꝫ ꝙ opꝰ fiat ex certa scīa ꝛ electiōe, ꝙ ꝓpt finē, ꝛ ꝙ fiat firmiter ꝛ imobili iudicio. ¶ Scḋo hec tria ita sūt cōia oībꝰ v̄tutibꝰ ꝙ nō magis insūt vni ꝙ alti: nisi forte ꝓueniat ex itēsiōe ipiꝰ hītus. ita ꝙ hītꝰ cetēꝫ pibus quanto ē itensior tāto magis sibi vendicat ista tria: ꝛ nullꝰ sibi vēdicat ex rōe genēꝫ vel spēi sue. Nā oīs habitꝰ v̄tuosus moralis ē hītus electiuꝰ medii a q̄ nō discedit q̄diu recta rō dictat eē imorādū. Ex q̄ īfert ꝯtra btm̄ thomā ꝙ fortitudo nō iō dr v̄tus cardinalis q2 maxime sibi vēdicat laudē firmitatis inq̄tū scꝫ illō qḋ ipellit ad deserēdū opꝰ fortitudīs grauꝰ ipellit ꝙ illō qḋ ipellit ad deserēdū opꝰ tpantie. q2 dolor grauꝰ ꝛ vehemētꝰ ipellit ad deserēdū opꝰ boūū ꝙ voluptas. Iō firmitas fortitudīs ē magis laudabilis ꝙ firmitas tpantie. ꝓbat correlariū. Oīs v̄tꝰ ꝑm gradū heroicū hꝫ firmitatē eq̄liter laudabilem. igit nō iō fortitudo dicitur cardinalis quia vendicat sibi firmitatem eque laudabilē. aña ꝓbat: q2 ꝛ iustꝰ ꝛ tpatꝰ ꝑm gradū heroicū hñt firmitatē i ope suo tā laudabilē ꝙ sūt parati non deserē opꝰ suū ꝓ q̄cūq̄ qḋ ē ꝯtra rectā rōnē: sꝫ imo de facto hñt opꝰ tā difficile ꝙ ꝓ difficultate sua ipm̄ ē positū supra cōēz hoīm facultatē, aut ex natura actꝰ, aut ex circūstātiis imo firmitas eoꝝ ē tāta ꝙ hñt actū actualiter iperatiuū mortis subeunde: si nō subeūdo mortē recta rō dictet ꝙ dēserat opꝰ v̄tutꝫ. hmōi aūt firmitate nulla est maior aut laudabilior. ergo q̄libꝫ v̄tꝰ i gradu heroico firmitatē eq̄ laudabilē firmitati fortitudīs sibi vēdicat.
2.
¶ Scḋo: cū hmōi firmitate stat ꝙ vita humana nō voluat circa hmōi v̄tutē tanq̄ circa cardinē aut ꝙ ꝑ eā linitet hūana honestas: aut ꝙ i rebꝰ granibꝰ ꝛ difficilibꝰ mēs nihil agat sine ea. ergo i hoc nō ꝯsistit cā quare fortitudo sit v̄tꝰ cardīalis. Est tñ i hac materia difficile ꝓbare vel iprobare ꝙ nulla v̄tꝰ dr cardīalis ꝑm ꝓprietatē sermōis. sꝫ tñ ꝑm q̄ddā similitudinē. difficile ē aūt ꝯsidere a q̄ ꝓprietate lꝫ dt inata similitudo.
1.
¶ Scḋa ꝯclusio: nō iō aliqua v̄tꝰ dr cardīalis q2 sic circa eā voluit velut i cardinibꝰ tota hūana ꝯuersatio, ꝙ hñs eā ē simplicit bonꝰ ꝛ nō malꝰ: aliqua vero deficiente q̄ bꝰcūq̄ aliis hītis nō dr simplicit bonꝰ. Et expōit adhuc buridanꝰ addēs ꝙ sic sup v̄tutes cardīales sustētat hūana ꝯuersatio q̄ alie nō sūt nisi de ꝯgruitate ꝛ decore bōitatꝫ humāe ꝛ nō de necessitate. Et rōe huiꝰ ꝓbat ꝙ peccādo viciis oppositꝫ istis v̄tutibꝰ moralibꝰ peccat mortalit ꝛ hō simpliciť dr malꝰ. Sꝫ peccādo viciis oppositꝫ aliis v̄tutibꝰ nō peccat mortalit nec dr hō simpliciť malꝰ. ¶ Pro ipugnatiōe huiꝰ opiniōis ꝛ ꝓbatiōe ꝯclusiōis p̄suppōne sit pma ꝓpō. Nō q̄libet peccās vicio opposito v̄tuti cardīali peccat mortalit. ꝓbat. q2 si sic: seq̄ret ꝙ q̄libꝫ peccās vicio opposito magnanimitati peccaret mortalit. sꝫ ꝯñs ē falsū igit. ꝓbat ꝯña q2 fortitudo sꝫ ꝙ ē v̄tꝰ cardīalis ē cōis tā magnanimitati ꝙ fortitudini ꝓpe dicte. Et falsitas ꝯñtis ꝓbat ꝑ art. iiii. ethi. vbi ꝙ caunꝰ ꝛ pusillanimo nō sūt mali, deficiēs aut in q̄t pusillanimis: sīt ꝓbabiliōn aūt cainꝰ nō mali q̄d dicūt dēt, neq̄ iniusti, nō ei malefactores sūt peccātes autem.

Et rōem assignat. q᷑ videntur selpsos ignorare. Et ad-
huc ɔcludit de pusillanimib᷒ q᷑ magis videtur eē pigri q̄ i
sipiētes ⁊ hoc et ɔcedit buridan᷒. Q̄ꝛ sūt fortitudo se
cūdū q̄ ē cōis magnanimitati ⁊ fortitudini ꝓprie dicē
sit v᷒ cardinalis p᷒ p grego. ⁊ ābro. senecā. tullium et
gnālr oēs auctores: q̄ diuiserūt vtutē i quattuor tm̄.
Tales eī magnanimitatē ⁊ fortitudinē eādē vtutē fe
cerūt ⁊ alii huiusmōi vtutē noīe magnanimitatis: aliqui
noīe fortitudinis appellauerūt. ⁊ ad hoc ꝓbandū va-
2. lēt multa sup᷒ allegatā. ¶ Secūdo si sic: seq̄ret q̄ ex-
cessiua illiberalitas siue supabundās amor pecuniarū.
seclusa iniustitia ad alterū nō eēt pctm̄ mortale: ⁊ p ɔn̄s
null᷒ auar᷒ peccaret mortalit̄ nisi simul eēt iniust᷒ sed
ɔn̄s ē falsū. ⁊ p᷒ ɔn̄a. q᷑ fm̄ burida. liberalitas non est
nisi ad decorē honestatis moralis in tm̄ q̄ peccās vici
is opposit᷒ nullo peccet mortaliter nisi simul sit iniu
3. stus. ¶ Tertio seq̄ret eī q̄ iracūdia ⁊ mēdacium q̄bus tm̄
nihil iniurie alteri afferret: et q̄ tūc siq̄ fieret i deside-
rio fieret nō eēt pctm̄ mortale. Illud etiā argueret de ia
ctātia ⁊ appetitu vane laudis. nullū eī taliū eēt pctm̄
4. mortale nisi simul p ea afferret alt̄ iniuria. ¶ Quarto
q᷑ seq̄ret q̄ religios᷒ dat᷒ ɔtēplationi diuinoꝝ q̄ nunq̄
cogitat subire pericula mortis i bello nō eēt pfect᷒ fm̄ hu
manā honestatē. ɔn̄s videt absurdū igit̄ ⁊c. p᷒ ɔn̄a. q᷑
talis nō h᷒ vtutē fortitudinis stricte accepte: quā buri
da. p se ⁊ nō scōm q̄ icludit magnanimitatē dicit esse
5. vtutē cardinalē. ¶ Quīto q᷑ si sic. seq̄ret q̄ fortitudo
huiōi stricte accepta nō eēt virt᷒ cardinalis. ɔn̄s ē cō-
tra opinātē ⁊ p᷒ ɔn̄s. Tū p̄mo q᷑ peccās ɔtra fortitudi
nē per audaciā nō videt peccare mortaliter. neq̄ repe-
rit̄ q̄ ari. dicat eū malū: sꝫ tm̄: superbū: audacē ⁊ ficto-
rem vere fortitudinis. Tū secūdo q᷑ non omnis q̄ timet
vbi et ū recta rō si esset dictaret nō eē timēdū peccat mor
taliter. Cū q̄s timeat incēdū ꝓpt̄ inexperientiā periculo-
rū. Sicut ecōtra: aliq̄ sūt audaces ꝓpter experientiā eo-
rū vt vult Ari. in eodē tertio. Tū tercio q᷑ si null᷒ pec-
cās vicio opposito fortitudini peccat mortalit̄ nisi si-
mul iniuriā afferat alteri ꝓ ptīo reipublice. ergo cū ꝓpter
hanc rōem solā buridanus neget alias vtutes eē car-
dinales sequit̄ q̄ fortitudo stricte accepta nō ē v᷒ car
6. dinalis. ¶ Sexto si sic seq̄ret q̄ oīs iprudētia eēt pctm̄
mortale: ⁊ maxīe q̄ nō esset iuincibilis. sꝫ ɔn̄s est fals̄. ⁊ p᷒
ɔn̄a q᷑ oīs iprudētia eēt viciū oppositū prudētie q̄ ē vir
tus cardinalis. Et falsitas ɔn̄tis p᷒. Tū q᷑ nō tenet crea
tura rōnalis ad q̄lbet prudētiā. Tū q᷑ obliquatio i mł'
tis dirigibilib᷒ p prudētiā nō ē pctm̄ mortale: vt dedu
cit buridan᷒ de ꝓdigalitate: magnificētia: affabilitate
eutrapelia: mansuetudine ⁊ aliis multis. ergo nec ipru-
dentie opposite prudētiis dirrecti his hoꝝ operationū sūt
pcti mortalia. Ex his oīb᷒ satis videt̄ supradicta ɔclu
sio ꝓbata. Sꝫ q̄ nō solū aliq̄ vtus dr̄ cardinalis q᷑ circa
eā volvit̄ huiusmōi ɔuersatio mō supra p buridanū expo
3. conclu. sito. ¶ Tertia ɔclusio. iō q̄ttuor iste vtutes: prudētia:
sio. doc. iusticia: tpantia: ⁊ fortitudo dicūtur cardinales q᷑ circa
R. eas tanq̄ circa cardines sic voluit̄ moralis honestas
q̄ hn̄s eas hꝫ potissimos vtutū habit᷒ ⁊ cū hoc habet
habit᷒ iclinātes ad act᷒ oīm aliaꝝ virtutū moraliū et
eos liminātes: ita q̄ p huiōi quattuor hui᷒ facilit̄ exit
in oīm aliaꝝ vtutū act᷒ ⁊ eos moderat̄. ꝓbat̄. vtutes
eīn dicunt̄ cardinales aut p similitudinē ad cardines
ostii aut p similitudinē ad cardines orbis: aut p simili
tudinē ad cardinalis dignitatē accessū. p̄mo q̄dē q᷑ sicut
circa cardines volvit̄ ostiū ⁊ voluēdo apit̄ et claudit̄:
ita ⁊ circa has vtutes vniuersa moralis honestas vo-
luit̄. sꝫ hoc non ē q᷑ p̄ter istas nō sit alia moralis hone
stas: vt ū ꝓbat sic. Nec q᷑ nulla ihonestas moralis alia
ab ihonestatib᷒ istis vtutib᷒ quattuor opposit᷒ sit ma
1. la. iō dicunt̄ cardinales mō dicto in ɔclusione. Secundo
dicunt̄ cardinales p similitudinē ad cardines celi: q᷑ si

cut cardines celi supeminēt toti mūdo iferiori: ⁊ celestes
mot᷒ determināt ⁊ limitāt: ⁊ mot᷒ e᷒ distinguūt: ita ⁊ hu
iusmodi vtutes supeminēt i domicilio mētis nr̄e ⁊ li-
mitāt ⁊ distinguūt oēs mot᷒ e᷒. Tū q᷑ iclināt (vt di-
ctū ē) in mot᷒ aliaꝝ vtutū. Tū etiā q᷑ i cūbēdo op᷑ibus
aliaꝝ vtutū maxīe cauendū ē ne fm̄ aliquā istaꝝ qua-
tuor peccet. q᷑ tūc deserēdū esset op᷒ ali᷒ vtutis. ⁊ iu-
sticie vel tēperātie vel fortitudini vel prudētie vacādū.
Tertio dicunt̄ cardinales p cōparationē ad cardinalitū 3.
cetū: q᷑ sicut cardinales assistūt summo pontifici ⁊ i gene
rib᷒ ac arduis reb᷒ sūm᷒ pōtifex nihil agit sine eis. Ita
⁊ he. iiii. vtutes assistūt humane menti sine q̄b᷒ humana
mēs nihil arduū ⁊ difficile facile p̄sumit. Sed p eorum
moderationē exit in oēs honestatis moralis actus. q̄ꝫ
verissime pt̄ itelligi p iclinationē ⁊ imitationē iā dictā
non puto tn̄ ex hac similitudine trāslatū eē nomē cardi
natis ad vtutes sed trāslationē noīs p hāc similitudi-
nē fuisse cōfirmatā. post has aūt tres similitudines ad
dit guillerm᷒ parisien. aliā sꝫ tn̄ in hoc ē (sicut magis cre-
dim᷒) q᷑ ex pncipatu ⁊ p̄cellētia quē habere vise sūt ad
alias dicte sūt cardinales. iste aūt p̄ncipat᷒ ⁊ hec p̄cel
lētia ɔsistit i trib᷒ ɔditiōib᷒ expssis i ɔclusiōe: prima est
q̄ sunt in regimine mētis potiores. Scda q̄ iclinent in
act᷒ aliaꝝ vtutū ⁊ facilitēt eos. Tertia q̄ limitēt alia-
rū vtutū act᷒ ⁊ opa. p̄mū deduci posset. Tū ex materia
Tū ex actib᷒. Tū ex viciis oppositis. sꝫ q᷑ hoc ab oībus
est ɔcessū: nō supsedeo. ⁊ apparebit etiā satis ex tertio.
Scōm p᷒ sꝫ nā q̄ ē iust᷒ pfecte ⁊ hꝫ habitū prudentie faci
le acq̄rit sibi mansuetudinē. Nā iustus facile ɔsuescit ad
tolerādū iracūdiā oēm p quā iferet̄ iniuria alteri. q̄ iracun
diā pacata facilit̄ etiā pacat̄ oīs alia. Similit̄ q̄ ē iu-
stus pfecte facile vitat oīa vicia opposita vtutib᷒ huia
ne cōicationis p q̄ ledit̄ ꝓxim᷒: q᷑ se maculādo illis vi-
ciis etiā se macularet iniusticia. Similit̄ q̄ ē fortis ⁊ ma
gnanim᷒ ex ipsa aīmi celsitudine ⁊ magnanimitatis cō
ditiōib᷒ facilit̄ fit liberalis ꝓpt̄ ɔtēptū pecuniaꝝ quē
hꝫ. Sed adhuc (inq̄t Ari. in q̄rto ethicoꝝ) ⁊ circa diuici
as ⁊ potētatū: ⁊ oēm bonā fortunā: ⁊ ifortuniū mode-
rate hebit quōcūq̄ fiāt. ⁊ neq̄ bn̄ fortunat᷒ gaudiosus
erit neq̄ ifortunat᷒ tristis. ⁊ paulo post rōem assignat
Qui aūt (iq̄t) ⁊ honor puū est: huic ⁊ alia. ꝓpt̄ q̄ꝫ ⁊ de
spectores vident̄ eē. Similit̄ q̄ vere magnanim᷒ est ꝓ-
pter eādē cām facilit̄ fit magnific᷒. ad q̄ꝫ etiā iclinat̄ p
iusticia. Tū ex religiōe q̄ ē cult᷒ diuin᷒ p quā iclinamur
ad magnifice faciēdū circa tēpla diuina: ⁊ gnālit̄ cir-
ca oīa q̄ ptinēt ad cultū diuinū. Tū ex pietate q̄ ē amor
pt̄e ac parentū ac coniūctoꝝ oīm q̄ nobis aliq̄ nature neces-
situdine ɔiūcti sūt. ꝓpt̄ quā iclinamur magnifice face-
re in his q̄ ad dec᷒ p̄rie ptinēt i nuptiis filioꝝ ⁊ filiaꝝ
⁊ in funerib᷒ eoꝝdē vel parētū nostroꝝ ⁊ i edificiis ad
posteritatē nostrā ꝓducturis. Qui ē etiā magnanim᷒ in
clinat᷒ ē ad mansuetudinē. q᷑ scōm Ari. in q̄rto. magna
nim᷒ nō est memor mali. nō eī (inq̄t) est magnanimi re
cordari aliq̄lit̄ ⁊ mala. Inclinat̄ etiā magnanim᷒ facil
lit̄ ɔtra vicia opposita illis trib᷒ vtutib᷒ huāne cōica
tiōis. Cū nō sit iactator nec maliloq᷒: nec de pmo pla
citur᷒ aūt depcatur᷒: nec odior nec amator: occult᷒ ⁊ ma
gis vitatē curet q̄ opinionē. Qui aūt tpat᷒ est: facilit̄
etiā exit i act᷒ aliaꝝ vtutū. nā tpat᷒ paucioribus multum
eget q̄ intpat᷒ eā in tpatis sūpt᷒ nō necessarius ⁊ supflu᷒
q̄sit ꝓpt̄ voluptatē excedēs sūptu reꝝ necāꝝ ad vitam
q̄re sibi plura supsūt q̄b᷒ liberalit̄ ⁊ magnifice facere
poterit: itēperātia etiā actualis excitatiua ē iracundie
ɔtra mansuetudinē: discordie ⁊ litigii ɔtra affabilitatē
iactātie ɔtra vitatē scurrilitatis ⁊ irrisiōis ɔtra eutra
peliā ⁊ inuerecūdie ɔ verecūdiā laudabilē passionē q̄ oīa
facile ꝓbari posset auctib᷒ sacre scripture sciōꝝ ⁊ pho
rum. Tercium probatur scilicet q̄ iste vtutes quatuor
sint limitatiue actuum ⁊ operum oīm aliarum vtutum.

Quia si sit agendũ scdm aliquã aliarũ xtutũ ꝛ ppt
circũstantias occurrentes necesse sit vel deserere illud
opus vel cõtra aliquã harũ xtutũ peccare: recta ratio
dicabit opus illius virtutis eẽ tũc deserẽdũ: et nõ esse
peccandũ per iniusticiã vel per intẽperãtiã vel per im
prudentiã: aut cõtra fortitudinẽ. verbi grã. Si succur
rendum sit pauperi ꝛ recta rõ ꝑ rerũ cõditione dictet
ꝙ ego nõ possum succurrere sibi nisi deñegando alienũ:
aut alteri iniuriã faciendo, teneor nulli iniuriã inferre
ꝛ si aliter non possim pauperi succurrere: debeo suc
cursũ illũ liberalẽ deserere. Et dico liberalẽ: qꝛ scdm
multos in aliquo casu puta necessitatis aut eminẽtis
indigẽtiẽ succursus nõ eẽt liberalis: sed eẽt opus iusti
cie. Silr si tpe quo faciendũ est fortit' ꝛ qrẽda sunt ar
ma ad defensionẽ ciuitatis quã hostes oppugnãt oc
currat michi opus magnificentie ꝛ non possum vtris
ꝙ simul sufficere: ego deserã op⁹ magnificẽtie: ꝛ incũ
bã operi fortitudinis. Eodẽ mõ possei de aliis virtuti
bus ostendi. Per hũc ergo modũ iste q̃tuor virtutes
4. cõclu. limitãt oĩm aliarũ virtutũ act⁹. ¶ Quarta conclusio.
Fortitudo strictissime accepta non enumerat ab au
torib⁹ int' xtutes cardinales. sed fortitudo cõiter ac
cepta ad magnanimitatẽ et fortitudinẽ ꝑprie dictaz
cõis. Pria pars ꝓbat' p rõem factã ad oppositum.
2. ¶ Scdo non est verisimile ꝙ viri scti ꝛ perfecti in mo
rali honestate careant aliquo viro toto gñe virtutum
cardinaliũ. sed innumeri tales caruerunt fortitudine
stricte accepta: nec vnq̃ habuerũt act⁹ nec exteriores
nec interiores talis xtutis. et si habuerũt aliqs inte
riores fuerũt remississimi ꝛ distãtissimi ab iperio ex
5. ecutionis: imo multi nec vrbes incolebãt. nec res pu
blicas administrabãt igitur. ¶ Tertio. Humilitas est
vnũ de maxĩs fũdamentis ꝛ vnis de cardinib⁹ mo
ralis honestatis. ergo vel ẽ xtus cardinalis vel pars
virtutis cardinalis. sed nõ est xtus cardinalis: vt con
stat: ergo est pars alicuius xtutis cardinalis. sed ipa
nõ est pars prudẽtie: nec iusticie: nec tẽperantie: nec for
titudinis strictissime accepte: ergo fortitudo strictissi
me accepta nõ est vna de virtutibus cardinalibus. et
per ɔñs ꝑter tres alias dabilis ẽ quarta: fortitudine
hoc mõ accepta cõior: sub q̃ humilitas cõtineat nulla
aũt ẽ nisi fortitudo cõiter accepta. q̃ sub se magnani
mitatem cõtinet: et sub q̃ cõtinet humilitas. vt patebit
4. cũ de magnanimitate aget'. ¶ Quarto ꝓbat' conclusio
rõe supi⁹ tcta. qꝛ oẽs auctores q̃ virtutẽ in quatuor vir
tutes cardinales diuidũt: ꝛ e magnanimitate et fortitu
dine indiffẽrẽter loquunt'. ꝛ actus eã magnanimitatis q̃
5. cõclu. fortitudinis exprimũt. ¶ Quinta cõclusio. Fortitudo stri
ctissime accepta ẽ ps xtutis cardinalis. ꝓbat' Fortitu
do strictissime accepta ẽ pars fortitudinis cõiter acce
pte. sz fortitudo cõit' accepta ẽ xtus cardinalis. ergo for
titudo stricte accepta ẽ pars xtutis cardinalis. ¶ Cõtra
pmã ɔclusionẽ aꝛ' sic. Requirit ad xtutẽ sũt laudabilia q̃
dã scdm q̃ attẽdit' ipa ratio ꝛ pfectio xtutis: ergo q̃to
talia vel vnũ eoꝝ ẽ in aliq̃ xtute magis laudabile tãto
ipa pt dici xt⁹ pfectior: sz xtutes aliq̃ dr̃ cardinales
qꝛ sũt pfectiores. ergo etiã dr̃ cardinales. qꝛ pcipue sũ
di vẽdicãt aliqd pmẽs ad xtutẽ. ¶ Ad hoc rñdet' ꝙ nõ
oĩs cã ꝑpt quã xtus aliq̃ dr̃ pfectior reddit xtutẽ i gñe
cardinalẽ. Nã illũ ꝑpt qd iusticia ẽ pfectior q̃ tẽperã
tia nõ facit iusticiã eẽ xtutẽ cardinalẽ: sed illa pfectio q̃
est pncipalis xtutis sup alias virtutes nõ cardinales fa
cit eã potissime eẽ cardinalẽ. Ille aũt pncipat⁹ consistit
in illis trib⁹ q̃ dicta sũt in ɔclusiõe tertia. s. i maiori per
fectiõe: in iclinatiõe ad act⁹ aliarũ xtutũ. ꝛ i limitatione
actuũ aliarũ xtutũ mõ supra exposito. ¶ Cõtra scdm
cõclusionẽ nõ arguit'. qꝛ impugnatio ei⁹ ꝛ defensio ma
gis patebit cũ de vicius ꝑticulari⁹ aget': ꝛ inq̃ret' q̃ sũt
mortalia ꝛ que nõ. ¶ Cõtra trtiã cõclusionẽ arguit' con
tra scdm partẽ. Si quatuor xtutũ cardinaliũ habit⁹
inclinarẽt in act⁹ oĩm aliarũ xtutũ: seq̃ret' ꝙ oẽs alie
xtutes superfluerẽt: sed ɔñs ẽ cõtra. Arguitur et alios
phõs ꝛ scdo igit'. Et pz ɔña. qꝛ habit⁹ nõ sũt necii nisi
ppt act⁹. ¶ Scdo. vel qlibz xt⁹ cardinalis inclinat ad 2.
quoslibet act⁹ aliarũ xtutũ vel ad aliqs ꝛ aliqs non
primum qꝛ sũt multi act⁹ affabilitatis ĩpertinẽtes ma
gnanimitati vel iẽperãtie. Nec scdm qꝛ nõ est maior rõ
ꝙ iclinet i istos q̃ in illos. ¶ Tertio. Liberalitates incli 3.
nãt in act⁹ aliarũ xtutũ cardinaliũ vt liberalitas ꝛ mã
suetudo in iusticiã. Et similit' vna xt⁹ cardinalis i actũ
alterius: ergo vel oẽs sũt cardinales vel nulle nã libe
ralis percõeptũ pecuniarũ abdicat a se auariciam. ꝛ
mãsuet⁹ iracũdiã ꝛ odiũ per q̃ corrũpũt' iudicia: ꝛ for
titudo inclinat ad tẽperãtiã. Nã si qs ꝑpt̃e quo pugnã
dũ ẽ cõtra hostẽ velit agere intẽperate per inclinatio
nẽ fortitudinis abducit ab illo actu itẽperãtie. qꝛ cõdi
tio rerũ ẽ talis q̃ si faciat itẽperate nõ faciet fortit'. ꝛ si
militer ꝓbaret de iusticia respectiue⁹ de intẽperãtie.
¶ Ad pmã respõdet' ꝙ aliqs habit⁹ dr̃ inclinare i actũ
aliquẽ dupliciter. Vnomodo imediate. ꝛ tãq̃ i actũ vnũ
genitũ: ꝛ sic ɔña hz apparẽtiã. Aliomõ mediate actu suo
elicito ꝛ tãq̃ in actũ c heragenitũ. i alteri⁹ spẽi ab actu
b⁹ ex qb⁹ gnat⁹ ẽ ille habit⁹. ꝛ hoc modo ɔña nõ valet
Et hoc mõ xtutes cardinales dr̃ inclinare i act⁹ oĩm
xtutũ: nõ imediate sic ꝙ ipe habit⁹ sit cã act⁹: sed me
diate actu suo elicito. qꝛ ꝑxima cã act⁹ alterius xtutis
ꝛ sic ex illo actu frequẽtato gñat' habit⁹ nou⁹. ¶ Ad se
cũdã dr̃ dãdo scdm mẽbrũ. Et ad iꝑbationẽ negat' as
sũptũ. Pro cui⁹ itellectu ẽ notandũ ꝙ vnaq̃q̃ xtus hz
inclinare i electionẽ sui ꝑprii act⁹. ꝛ i cõtinuationẽ ei⁹
q̃dm recta ratio dicia rẽi esse cõseruãdũ: qꝛ cõtingit
interdũ ꝙ aliquod viciũ oppositũ alicui xtuti non car
dinali aut ex natura ociũ aut rõe circũstãtiaꝝ impedit
tñ ẽ ne ꝑ rñs eliciat' vel cõtinuet' actus xtutis cardi
nalis. Ideo q̃rũ ꝑ ĩcipa viri⁹ cardinalis inclinat in
actũ iustitie aut sũ iclinat in fugã illi⁹ vicii p quod impedit'
ab actu suo. ꝛ p ɔñs inclinat etiã in actũ xtutis illi vi
cio opposite. Inclinat etiã oĩs xtus cardinalis in act⁹
xtutũ oĩm p q̃s act⁹ eam reddũt' faciliores vel meliores
sm quẽ modũ inclinari fugã seculi. ꝛ in religionẽ cul
tus diuini⁹ i abdicatione oĩm tẽporaliũ. ¶ Ad tercium
cõcedo ahs i casib⁹ certis: lz nõ regularit'. ꝛ nego ɔñam
Tũ pmo qꝛ cõparatio xtutũ ꝛ pncipalitas nõ est atten
dẽda sm ea q̃ casualit' fiunt in casu: h⁹ r lz sm ea q̃ regula
rit' cõtingũt. Tũ scdo qꝛ q̃uis virtutib⁹ illis nõ cardi
nalib⁹ messet ista lectiõ a ɔditionib⁹ i pmis ꝛ tcia tõ nõ
debẽt dici cardinales. ¶ Cõtra q̃rtã cõclusionẽ arguit'
sic. fortitudo strictissime accepta hz oẽs ɔditiões expsi
tas i tercia ɔclusiõe q̃ ipa ẽ virt⁹ cardinalis. Aña ptz qꝛ
ipa ẽ pfectior xtutib⁹ nõ cardinalib⁹. ꝛ iclinat in act⁹
eaꝝ ꝛ etiã limitat act⁹ aliaꝝ. nã si ꝑ aliquo tpe eutra
pelia vel affabilitas vel magnificẽtia impediret actũ
fortitudinis: recta ratio dictaret ꝙ esset deserẽd⁹ act⁹
liberalitatis vel eutrapelie ꝛ aliaꝝ. ẽd⁹ act⁹ fortitudi
nis. ¶ Secũdo per quintã conclusionẽ fortitudo belli 2.
cã ẽ pars xtutis cardinalis. ꝛ non nisi pars subiecti
ua. qꝛ fortitudo cõit' accepta ẽ gen⁹ ad magnanimita
tẽ ꝛ fortitudinẽ stricte acceptã: ergo fortitudo stricte ac
cepta ẽ xtus cardinalis. ¶ Confirmat'. qꝛ bñ sequitur:
fortitudo stricte accepta ẽ pars xtutis cardinalis. er
go fortitudo est pars virtutis cardinalis. accepto for
titudine in ɔñte cõit'. sed fortitudo non est pars virtu
tis cardinalis: ergo fortitudo stricte accepta non ẽ pars
xtutis cardinalis. sed ipa est xtus cardinalis vel pars
virtutis cardinalis: ergo ipa est virtus cardinalis.
¶ Tertio omis fortitudo est virtus cardinalis: sed for 6.
titudo bellica est fortitudo. ergo fortitudo bellica est
virtus cardinalis. Maior probatur: fortitudo est

virtus cardinalis ⁊ nõ, aliqua ⁊ aliqua nõ: ergo quelibet
est virtus cardinalis. nõ eñi põt dici q nulla. quia tunc sim
fuisset q fortitudo est virtus cardinalis. cũ iste due con
tradicant. ¶ Ad rõnes istas q̃ magis habent difficul-
tatem logicalem, puenientem ex modo loquẽdi quã rea
lem. Rñdet per ordinem. ¶ Ad primã supposito q hoc
nomen virtus cardinalis sit terminus non collectiuus:
concedo aña ⁊ pñs. non enim nego q quilibet habitus si
gnificatus p fortitudinem stricte acceptã sit virtus car
2D. dinalis. Sed dico q cum diuiditur virtus cardinalis i
quattuor prudentiam: iusticiã: fortitudinem: ⁊ tẽperanti
am: non accipit ibi fortitudo stricte vt significat forti-
tudinem bellicam: sed cõmunit ad hãc fortitudinẽ ma
gnanimitatẽ: ita q fortitudo stricte nõ est vnũ de mẽ-
bris diuidentibus, cũ quo stat q quilibet fortitudo ẽ vir
tus cardinalis sicut si ego diuiderẽ animal in rõnale ⁊
irrationale ⁊ dicerẽ q irrationale non accipit hic pro
quadrupede quia mẽbrũ diuidens est commune q sit
quadrupes. Ita etiã dico q fortitudo stricte non enu-
merat ab auctoribus inter virtutes cardinales: nõ quia
ipsa non sit virtus cardinalis: sed q2 ipsi auctores recte
diuidentes nõ fecerunt fortitudinẽ hoc mõ acceptã mẽ-
brum diuisionis. ¶ Et si q̃rat: quid ⁊ pro quo suppo-
nit fortitudo in illa conclusione quarta. Respõdetur: q
supponit materialit p voce: rõe istorum additorum stricte
accepta: cõiter accepta. q2 res q̃ non sunt signa non ac
cipiunt stricte vel cõiter sed termini tñ. ¶ Ad scdm: cõ
cedo primam ptem añtis ⁊ secundam: acceptis terminis
materialiter ⁊ significat totum añs q iste terminus for-
titudo bellica est terminus minime communis vel infe-
rior ad istum terminũ virtus cardinalis hoc est est esse
partem subiectiuam ⁊ cũ infertur: ergo fortitudo stri-
cte accepta ⁊c. nego pñam. sed bñ sequitur: ergo hiũs
significatus p fortitudinẽ stricte acceptã est virtus cardina
lis. Sicut non sequitur: iste terminus homo ẽ pars subie
ctiua illius termini animal. ergo iste terminus hõ ẽ ani-
mal. sed debet inferri: ergo homo est animal vel i eo p
quo supponit homo est animal. De parte autem sub-
iectiua nõ pdicatur sũi totũ nisi terminus psonaliter ac
ceptus: ⁊ in cõsequẽte fortitudo accipit p termino: ra
tione istius additi stricte accepta. ¶ Ad confirmationẽ
nego añs. Tum primo: q2 fortitudo in añte accipit ma
terialit ⁊ in pñte psonaliter. Tum scdo: q2 etiam dato q
vtrobiq accipiatur fortitudo materialiter. adhuc pña
nõ valz. Et si pbet ab inferiori ad superius. Rñdet q non
vz terminis materialiter acceptis. sicut non sequitur. hõ
est inferius ad aĩal. ergo animal est inferius ad animal.
Et si dicas contra primum. q in pñte fortitudo accipi-
tur materialit, pp illam additionem accepta forti-
tudine in pñte cõiter. Rñdet negando assũptũ. ⁊ dico q
illud additũ in forma in qua additur nullo mõ trahit ter
minũ istũ fortitudo ad suppõnem materialẽ. Nam ad
hoc q hec sit vera fortitudo stricte accepta est pars vir
tutis cardinalis: opz q cum hoc totum fortitudo stri-
cte accepta sit subiectum propositionis: de illo p quo
supponit hoc complexum verificetur pdicatum ppõis. sz
p nullo supponit hoc complexum fortitudo stricte ac-
cepta nisi p termino. cum soli termini accipiantur stri
cte vel large. ⁊ ita concedẽdũ est añs: maxime supposi-
to q ly virtutis cardinalis supponat materialiter: aliãs
non. ¶ Sed cum dico: fortitudo est pars virtutis acce-
pta fortitudine cõiter: subiectum ppõis ẽ fortitudo. et
nichil additur sibi quod trahat ipsum ad supponendũ p
voce: nisi dicas q ly pars trahit. sz hoc est falsum: licet
bñ hoc complexum pars subiectiua trahat. p hoc autẽ
additũ accepta fortitudine ⁊c. nõ trahit ad aliã suppositionem.
sed significat q subiectũ illius ppõis suppõit tã
p habitibus fortitudinis bellice q̃ p habitibus magna
nimitatis. Si tamen diceret q hoc nomẽ pars trahit
terminũ ad suppõem materialẽ tolerabile esset: ⁊ ma-
xime qñ redderet locutio vera p pte subiectiua.
¶ Ad tercium conceditur conclusio illius silogismi.
Ad rationem añ oppositũ nego maiorẽ licet eñi quod
libet mẽbrũ diuidens virtutẽ cardinalẽ significet habi
tus in quibus coniunctim vel diuisim versat precipue vita
humana: nõ oportet tñ q quilibet habitus qui ẽ virtus car
dinalis sit talis q in eo pcipue versetur vita aut hone
stas humana. licet enim iusticia sit virtus cardinalis non
tñ in quolibz habitu iusticie precipue versat humana cõ
uersatio: puta in habitu iusticie conductiue aut in ha-
bitu iusticie serui ad dominũ. Ita etiã fortitudo cõiter
accepta que diuidit virtutẽ cardinalẽ significat habitus
fortitudinis bellice: ⁊ habitus magnanimitatis: in qui-
bus coniunctim vel diuisim versat principalit. ⁊ vt i plu
ribus humana conuersatio. non opz tñ q in habitibus vel
actibus fortitudinis bellice hmõi humana cõuersatio
precipue versetur. q2 si etiam fortitudo bellica ex celsi-
tudine ⁊ generositate quadam animi manat ⁊ eã adan
get ppter difficultatẽ operum in quibus versat: ideo sub
virtute cardinali cõtinet sicut dictum est. ¶ Aliter respõ In solu. ad. 5.
det Thomas dicens q licet picula mortis in bello ra
ro contingãt occasiones tñ hmõi periculorũ frequent oc-
currunt dum scz homini sequenti iusticiam ⁊ alia mul
ta bona facienti suscitãtur aduersarii mortales. Sed
hec solutio non michi placet quia mori propter iusti-
ciam ⁊ sine bello non pertinet ad fortitudinem: sed ad
iusticiam secundum gradum heroicum: sicut posterius la
tius ostendetur.

Queritur tercio. Utrum fortitu
do sit tantum circa pericula mortis in bello.
¶ Arguit q non auctoritate. Tullii dicẽtis
q fortitudo est cõsiderata periculorum susceptio ⁊ laborum
perpessio. sed hec extra bellum contingunt. igitur.
¶ In oppositum est sententia. Arist. ethicorum tercio.
¶ Pro rñsione est aduertendum: q in hac q̃stione ega
intendo loqui de fortitudine strictissime accepta: secun
dum scz q de ea loquitur. Arist. tercio ethicorum ⁊ non de
fortitudine cõmunit accepta ad fortitudinẽ strictissime
acceptã ⁊ magnanimitatẽ quã dictũ ẽ eã esse virtutem
cardinalẽ. ¶ Sit igitur prima conclusio. Fortitudo tñ 1. cõclu.
est circa malũ tanq̃ circa obiectũ. pbat. circa illud tñ
est fortitudo circa quod pñt esse timor ⁊ audacia. sz timor
⁊ audacia nõ nisi nate sũt esse circa malũ. Nã timemus (vt
habet Aris.) terribilia. Et diffinit timor (vt ait) q est ex
pectatio mali. igitur. Maior pbatur q2 oĩs fortitudo
est medietas inter timores ⁊ audacias. ergo vbi nõ sũt
timor ⁊ audacia: ibi nõ ẽ fortitudo. ¶ Scda conclusio.
Fortitudo non est circa infamiã. pbat. Circa illud non 2. cõclu.
est fortitudo circa quod cadit timor tñ: ⁊ nõ audacia. sed
circa infamiam cadit timor tñ ⁊ non audacia. igitur.
Maior pbat. q2 oĩs fortitudo medietas est inter timorẽ
⁊ audaciã. ergo vbi non cadit audacia, ibi nõ cadit for
titudo. Minor pbat q2 timere infamiã semper est bonũ:
est sñ dicco ⁊ verecundũ. Nõ timere vero est malũ; ⁊ q
non timet: est inuerecũdus. ¶ Scdo inuerecundus fortis
appellatione fortis per methaphorã ⁊ similitudinem 2.
ergo recte se habendo circa infamiam nemo est fortis.
consequentia tenet. quia tunc vicium et virtus eandem
appellationem sortirentur. Tum quia si inuerecundus
est fortis verecundus non est fortis. Et antecedens p-
batur. Nam sicut fortis est impauidus, ita et inuere-
cundus. et propter hanc similitudinem inuerecundus ap
pellat fortis. ¶ Tercia conclusio circa inopiam: egri- 3. conclu.
tudinẽ: inuidiã: iniuriã circa pueros vel vxorẽ: flagella
siue cruciatũ nõ cõsistit fortitudo. pbat q2 talia vel sũt
in ptãte nostra ita q in nobis est ea vitare: vel non. Si
non: ergo circa talia nõ cadit timor: ⁊ p consequẽs nec

fortitudo. Si sunt in potestate nostra ita q ea subire vel non subire in facultate nostra est. aut igitur talia talia aut aliq eorum subim9 p opus virtutis: sicut inopiam subim9 p abdicatione bonorum. et tunc circa talia non cadit timor. et per consequens nec fortitudo aut talia subim9 vel formidam9 ne subeamus p opus vicii. puta inopiam p prodigalitate et intemperantiam et p intemperantiam egritudine: formidatione iniurie p iniuriam illatam. aut aliq horum p secordiam et negligentiam quam habem9 tam in prouidendis quam in remediis istis incommodis. et tunc sine timere debeam9: sine non: ad auferendum tamen istum timorem et incommoda circa que est. sufficit corrigere nos a viciis quibus in nobis sunt et contrarias virtutes assequi. Quod si his assecutis hec aduersa vitari non possunt: tunc non sunt formidanda: sed per patientiam toleranda. ergo circa talia non est fortitudo. ¶ Secundo ille qui est circa talia impauidus non dicitur fortis nisi secundum similitudine. ergo circa talia non est fortitudo. ¶ Quarta conclusio. fortitudo est circa pericula mortis. probatur quia fortitudo est circa maxima pericula sed mors est terribilissimum periculum et grauissimum ergo fortitudo est circa pericula mortis. Maior probatur quia nullus magis sustinet pericula quam fortis. minor probat. Aristoteles dupliciter. Tum primo quia mors est terminus et finis huius vite. Tum secundo: quia mortuus nichil videtur bonum esse vel malum. ¶ Quinta conclusio fortitudo non est circa omnia pericula mortis. Probat Aristoteles. quia fortitudo non consistit circa pericula mortis in mari vel in egritudinibus. igitur. Antecedens probatur. Tum primo quia huiusmodi pericula mortis in mari vel in egritudinibus non sunt in potestate nostra: nec liberum est nobis fugere ea vel audaces esse circa ea. Tum secundo. quia quamuis fortis sit in illis intimidus: non tamen est intimidus sicut marinarii. Consequens probat. quia fortis est intimidus in illis periculis non quia speret euadere sed quia contemnit et desperatur mortem marinarii autem intimidi sunt quia sperant euadere propter experientiam et exercitium marinum. ¶ Sexta conclusio. fortitudo tantum est circa pericula mortis in bello. probat. fortitudo est circa maxima et optima pericula. sed talia sunt pericula mortis in bello. igitur: minor probat quia qui in talibus periculis fortiter faciunt maxime honorantur a ciuitatibus et regibus. ergo huiusmodi pericula sunt optima et maxima. Secundo ille maxime dicitur fortis qui est impauidus et interritus circa honestam mortem: quam pericula repentina inferunt quia enim propter honestatem operis illa suscipiunt. pericula dicuntur optima. Et quia ex repentinis et subitis causis inferri solet illa mors: pericula circa ea dicuntur maxima. Tertio circa illa pericula mortis tantum est fortitudo in quibus est contrapugnatio. sed in solis periculis mortis in bello est contrapugnatio. ergo in solis periculis mortis in bello est fortitudo. Maior probat per rationem Aristoteles in tertio. fortes in rebus in quibus habenda est fortitudo et pro quibus honestum est mori viriliter agunt et decertant. Similiter autem (inquit) viriliter agunt in quibus est fortitudo et bonum mori. sed hoc modo viriliter agere non contingit nisi vbi est contrapugnatio. igitur. ¶ Quarto in subeundis periculis mortis contingentibus aliter quam in bello dirigimur sufficienter per alios habitus virtutum a fortitudine ergo fortitudo ponenda est tantum circa pericula mortis in bello. omnia vt deductur manifesta. et ante probatur. Pro cuius probatione est aduertendum quod cum sit et virtutis triplex est gradus. vnus quem Aristoteles vocat continentiam: cum scilicet habens habitum virtutis in operando patitur insultus passionum: delectationum scilicet et tristiciarum. Secundus est temperantia: cum quis frequentatione actuum laudabilium ita passiones vicit ac superauit vt non plus insurgant notabiliter contra iudicium rationis: et contra inclinationem habitus virtuosi. Tertius est gradus heroicus: cum quis

per habitum virtutis exit in actum qui vel ex natura actus vel ex ratione circumstantie est supra communem hominum facultatem: vt velle subire mortem pro confessione fidei: non deserere opus iusticie timore mortis: non deserere opus temperantie et caste propter periculum et comminationem mortis. Multis autem aliquis potest se habere ad periculum mortis tripliciter. Vno modo secundum actum elicitum tantum: et non imperatiuum executionis. vt est iudex apud se proponit se facturum iusticiam. nec propter quoscumque. non etiam pro morte a tramite iusticie discessurum. Et iste actus non est actus virtutis heroice. quia neque ex natura actus: neque ratione circumstantie est supra communem hominum facultatem multi enim sunt qui in absentia periculorum multa proponunt. etiam sine vlla animi fictione: qui oblatis periculis a recto et sancto proposito discedunt. quemadmodum in euangelio legimus de petro qui in absentia periculi: de proprie tamen instantis dicebat christo. Etiam si oportuerit me mori tecum non te negabo. Cum autem vidisset christum ad vocem ancillule dixit se non nouisse eum. Secundo modo contingit sub actum formale imperatiuum executionis. vt cum iudex aut confitenti fidem proponit ista conditio aut nega fidem: aut morere. Si ille cui proponit ista conditio simpliciter eligat non negare fidem: sed potius mortem subire: et non obstante illa conditione imperet actualiter executionem operis sui: puta confessione fidei vel tollerantiam mortis: tunc est gradus heroicus. quia iste actus excedit communem facultatem hominum. Est in aduertendum quod contingit dupliciter habere actum imperatiuum executionis. Vno modo sine contrapugnatione. Secundo modo cum contrapugnatione. Sine contrapugnatione: vt cum quis respectu mortis se habet tantum susceptiue et toleratiue. Et iste actus nullo modo ponit actum extra genus virtutis ad quem pertinebat actus factus sine tali conditione. vt actus virginis imperantis sibi ipsi tolerantiam mortis prius quam consentiat corruptioni sine parte ad temperantiam virtutem sed est eius supremum gradum scilicet virginalis heroicum. Si habeat actus ille cum contrapugnatione in actu vel in proposito: non tamen resistentia verborum: sed etiam contranitentia virium: ne subeamus huiusmodi mortem tunc iste actus pertinet ad fortitudinem. quia ad exequendum istum actum non sufficit virtus iusticie. neque cum etiam sufficit diligere prudentia iusticie. Ideo necesse est aliam adhibere virtutem et aliam et prudentiam per quam dirigamur. hec enim contrapugnatio fit aut expectando inuadentem: aut aggrediendo aut interdum cedendo et differendo vt habeat oportuniorem contrapugnandi facultas. Et propter hec reperitur hic timor et audacia: et inter hec medietas laudabilis que dicitur fortitudo. Et ex hec accipitur confirmatio rationis. In illis solis periculis mortis in quibus est contrapugnatio reperitur timor et audacia. ergo in illis solis periculis reperitur fortitudo. Consequentia supra probata est. Et probat ante. quia in actibus illis in quibus pro iusticia aut fide volumus vel subire imperatiua executionem mortis insequente sine contrapugnatione audere est semper laudabile: supposito quod secundum rectam rationem opus dictet esse dignum pro quo mors toleranda sit: timere vero seu fugere mortem semper est inhonestum quia audere ibi fit tamen per actum quo magis eligimus tolerantiam mortis quam actum virtutis deserere. Timere vero per actum contrarium. In illis vero in quibus est contrapugnatio reperitur iste actus audendi honeste: quo scilicet malumus subire periculum mortis contrapugnando quam rempublicam vel fidem vel iusticiam deserere. Et preterea in executione huius actus scilicet in contrapugnatione cadit proprie timor. cadit audacia. cadit et inter hec medietas: laudabilis quam fortitudinem appellamus. et sicut vir iustus aut fidelis ante policitus etiam post illum actum tam illustrem quem diximus imperatiuum executionis (huiusmodi actus

cōtinue in eo remanē(t) ꝑpeccare pcl(us) oppositis forti
tudini, scʒ p andaciā, scʒ vel aggrediēdo vel expectā-
do: cū vtili(us) esset cedere, vt aggrediēdo vel expectādo
decē, qui viderēt se multo fortiores, q2 sic agēdo ia-
los idubitate morti cū detrimēto reipublice se expo-
nerēt: q̄ paululū cedendo vtilitati et saluti reipublice p
cu(r)are potuissēt. Ex quibus patʒ q̄ sine cōtra pugnatione q̄
fit p̄ reuirentiā, vel vi vel corporaliū cōgrediū nō est ti-
mor nec audacia, ppter q̄ p ꝯñs nec fortitudo. ¶ Ad-
uerte tū q̄ duplex est cōtra ipugnatio vna q̄ virib(us) cor
poralib(us) exercet, et de ista loquor et itelligo. Alia q̄ nō
exercet virib(us) corporis, et ista est triplex, vna est q̄ exer
cetur p solicitaciōe vel iuuētiōe et tolleranti(a) cōditiōe, ꝓpo
site ꝯtra pudice mulieri, ꝓponit vel cōsentias in adul
terium vel morti, et ipsa ꝓponit ꝯditione mortis adulte
rio. Alia est q̄ sua motib(us) et verbis exercet, vt si illa pudi-
ca mulier suadere mater et ne ipsa hāc sibi ꝓpositā cō
ditione subiret. Tertia fit vtroq̄ mō, vt si preces et sua-
siones vacue sint: ipsa in primā aliā cōtra ipugnationis
acie ex(er)ceat. Et illi tres modi cōtra ipugnationis nō suffici-
ūt ad fortitudinē vtutē sm q̄ de ea loquit(ur) est Ari.
¶ Et ista cōclusione infero corlariū q̄ nō est vex verū
qd ait buridan(us) q̄ q̄tuor vtutes cardinales sunt bu(r)
cōclusionis admice q̄ q̄libet seipsa et alias tres defendit
Et hoc ꝓbat exēplo mulier nāq̄ ꝯiugata pōt q̄d impli
citer tēptari de adulterio cōmittendo vno mō p blādi-
cias et lacimas: et ab hac tēptatiōe d(efen)dit tēperantia
ipsam defendit. ¶ Scdo mō p orōs seʒ cū ut cōmina
tio vitiliationis, verbe, vel mortis nisi ipsa cōsense-
rit. Et ab hac ipugnatione defēdit eā dēa fortitudo.
¶ Tertio p ꝓmissiōes et dona: et ab hac defendit eā iu
sticia q̄ illa venditio est iniusta. ¶ Quarto per falsas
suasiones quib(us) suadet ei q̄ licite pōt adulterari q̄
sibi frangit fidem frangenda est q̄ vir mari(tus) primo adul
teratur, ideo etiā licet sibi adulterari, et ab hac ipug-
natione defendit eā dēa prudentia. Hec dicta licʒ sint pul
chra tū vt intellecta videtur aberrare a pcipiis mo-
ralis phie. Et ideo arguo sic. Cōtingit aliquā q̄ mulier
illa pudica vincet illas ipugnatiōes cōminationū et ꝓ-
missionū ac donoꝝ: et nō per fortitudinē nec per iusti-
ciā ꝑ per tēperantiaʒ. Hoc ꝓbat q2 possibile est eā sic
ipugnat q̄ nunq̄ prius se exercuerit in materia iusticie
vel fortitudis et nullū penit(us) habuit iusticie aut forti-
tudinis in se gñauerit q̄ si se defendat cōtra tales modos ipu
gnationes nō se defendit nisi per habitū et vtutē tēpe-
rantie. Scdo q2 etiā posito q̄ talis pudica mulier cū
tēperantia habeat iusticiā et fortitudinē. Nō tñ sic se
defendit per illas vtutes q̄ actio elicit(us) ab actio for
titudinis et nō act(us) tēperātie: act(us) seʒ q̄ maluit subire
verbera et cruciatus q̄ adulterari, et (vt iā ꝓbatū est)
talis actus est actus tēperātie sm aliquē eius gradū.
¶ Pro quo est aduertendū q̄ pudica illa mulier ipu-
gnata modis ꝓdictis pōt tripliciter se habere ad iustici
am et fortitudinē. Uno mō sic q̄ careat iusticia et forti
tudine et etiā vitiis oppositis q2 nūq̄ forte se exercuit
in materia fortitudis et iusticie, et maxime sm speciē ei
tenuit ad ꝯl(er)uationē sue pudicicie. Scdo mō sic q̄ ca
reat illis vtutib(us), sed hēat vitia opposita: vt in casu
quo esset timida et cupida. Tertio mō sic q̄ hēat vi
rtutes. In primo mō se hēat: tūc dico q̄ si vincat
tēperantia, vici enī illa nō adiuuat fortitudo nec iusti-
cia, q2 ille nō inerat, sed vincēdo tēperātia iusticiā vel
fortitudinē peperit nisi in se sint in actu equaliter. Ubi
gr̄a. sint hmōi ꝯminatiōes mulieri pudice quā multū
ipugnat ipsō succūbit tū: sed ꝑsistit nō obstantib(us) oīb(us)
ꝯminatiōib(us) in actu pudicicie et elicit actū q̄ magis vult
pati verbera et detrimentū in bonis q̄ succūbere adul
terio. Iste act(us) est act(us) formalit(er) primo tēperantiā
in gradū illū quē Ari(stoteles). in septimo vocat ꝑseuerantiā

qui tū equiualet actui fortitudinis et tēperantie et quo
vtroq̄ act(us) elicit(us) pt separari immo dico q̄ habitus tēperantie
in illa muliere ex(er)citus mediante actu suo elicito et ꝓdu-
ct(us) actus fortitudinis nō solū equaliter, sed etiā
formaliter. Nā inter cōminationes pudica illa mu-
lier apd̄ se dicit pudice viuā, deū malo cruciatū ꝑferre:
q̄ ipudice facere deū cruciatū ferā, ecce quō tēperan-
tia parit fortitudinē vbi buridan(us) credebat tēperantiā
p fortitudinē adiuuari. Et cū loquor hic de fortitudi-
ne accipio eā cōiter ad fortitudinē bellicā et magnani-
mitatē. Si aūt mulier illa sit vicīs oppositis iusti-
tie q̄ sit timida aut potius pusillanimis: et cupida:
sic dico q̄ ipugnatio ē grauissima q2 sit ꝯformis in-
clinationē habituū vicioꝝ quos hʒ. pōt tñ in ea esse
tanta vis actualis desiderii seruāde pudicicie q̄ vincet
hmōi ipugnationē: et (sicut dictū est prius) tēperantia
et fortitudinē: q2 tēperantia eliciet primū actum sub
simplicē volo pudice viuere; aut duplicē equaliter:
malo pati verbera q̄ ipudice viuere: et mediante actu
primo vel scdo eliciet actū fortitudis volo cruciatū
ferre. ¶ Si tertio mō sic dico q̄ fortitudo iuuat tēperan-
tiā: nō q2 actus ille elicit(us) malo cruciatū ferre q̄ ipu-
dice facere sit act(us) fortitudis cōiter accepte: sʒ q2
habitus hmōi fortitudinis iexñs facilitat tēperantiam
in actū sui: remouēdo seʒ ipedimenta seʒ timores cru-
cius. Si ergo ait buridanus q̄ mulier illa pudica ipu-
gnatur vt pudiciciā deserat aliquā p blandicias ve-
rū est: et ab hac tēptatione defendit p tēperantiā. Hoc
verū est. Sed ibi aliqd ē dignū dictu qd ille subticuit.
Supposito enī q̄ illa pudica mulier aliq̄ p blōdicias
tēptaret frequenter eliciēs et actū volēdi seruare pudici
ciā: tūc nō habuit nisi tēperantiā simplicē q̄ ad hoc in so
lo gradū ꝯstituta est. Cū aūt iterat tēptatio p blan-
dicias: tūc ille habitus tēperantie mediāte actu suo eli-
cito inclinat ad actū tēperantie sm gradū cōtinentie
prie accepte. Cōtinētia enī gradus accipit duplici(ter)
Uno mō stricte et distinguit cōtra ꝑseuerātiā: et sic
cōtinentia eā q̄ ꝑsistit in ope virtutis vicēdo pas
siones a delectatiōe ꝓuenientes. ꝑseuerātia aūt est ꝑsistens in
ope virtutis vincendo passiones a tristicie ꝓuenien-
tes. et istoꝝ actuū scdo a primo et tertius ab vtroq̄ spe
cie differēt. Cōtinentia aūt ꝯmuniter accepta est illa
q̄ in ꝑsistit in ope virtutis vincendo passiones siue a
delectationib(us) siue a tristicis prouenientes: et maxime
quando passiones ille tales et tante sunt q̄ eas plu-
rimi vincunt et ab eis plurimi vincuntur. Sicut expresse
ostendit Ari. in. vii. ethicoꝝ. et hec eadem etiā intel-
ligenda est in prioribus descriptionib(us) hec legit in
intelligenti. Ari. septio ethicoꝝ certa sūt et manifesta.
Dico ergo q̄ mulier pudica tēptata p blādicias medi
ante habitū tēperantie simplicis: exit i actū simplicis tēperan
tie et mediāte illo actu et recta rōne et libertate volun
tatis exit in actū tēperantie sm gradū cōtinentie
resistit blādicias et in actu pudicicie persistere tēptatio
nū. Cū autem temptatur p terrores vel verberū et tor
mentoꝝ inferēdoꝝ circa mortē, tūc dico q̄ si talis sit
magnanima: magnanimitas iuuat eā ad vincendū
hmōi tēptationē: et si vincat habitus simplicis tēperantie sim
plicis elicit actū suū. Et iste act(us) mediāte recta ratio-
ne et libertate voluntatis ꝓducit actum tēperantie sm
dum gradū ꝑseuerātie. Cuius quidē actus productio
facilitatur p magnanimitatē tanq̄ p cām remouentē
vel debilitantē actionem cause ꝓhibentis. Si aūt
temptetur p cōminationē mortis: eodē mō dicēdū est
p oīa nisi q̄ actus elicit(us) q̄ nō obstāte morte vult pu-
diciciā seruare est in perfectiori gradu tēperantie. q2 est
in gradu tēperantie heroice q2 actus iste ē supra cōem
hominū facultatē. Et hmōi ipugnationi hoīes vt plu-
rimus succūbūt. Et rari sūt q̄ eā vincat, et hec verū fui(t)

si act⁹ ille sit formalit̄ impatiu⁹ executiōis. vt essꝫ actus q̄ diceret fac de me q̄d velis. non tibi ꝯsentiā. Quod si tēptet̄ p promissiones et dona dicit buridan⁹ q̄ defen (buridā. 3 ethi. que. 20.) ditur p iusticiā: eo q̄ vēditio esset iniusta. hoc nō credo verum q̄ꝛ si non sint nisi promissiones ꝛ dona nō cadit ibi vēditio nec alia species cōmutationū ad iusticiā ꝑtinētis. sed bene ꝯcedo q̄ si illa mulier habeat habitū moderātem amorē pecuniaꝝ ꝛ bonoꝝ ipalis: cui⁹ modi sunt liberalitas ꝛ magnanimitas: tūc hmōi v̄tutes bene facilitāt act⁹ ill⁹ mulieris. Act⁹ āūt hmōi supradicto elicit⁹ est actus tēperantie scꝫ gradū ꝯtinentie. q̄ꝛ omne vtile est delectabile. Dixi aūt eā iuuari per magnanimitatem q̄ꝛ magnanimitas ꝛ nō iusticia v̄t⁹ est qua honesta vtilib⁹ āñ ponimus. Quod aūt ait de prudētia nō iprobo. q̄ꝛ nulla. est virtus sine prudētia. Idem est iudicium de his que dicit circa exēplum q̄ respondit q̄ alie iuuāt fortitudinem. Quod vt breuiter expediā dico q̄ si quis propter timorē mortis q̄ bellādo accidere pōt defendēdo scꝫ ꝛ aggrediendo tēptetur ne defendat ciuitatem ꝛ vincat nō videtur adhuc habere nisi fortitudinē simplicē eo q̄ mortis istius piculum est propriū obiectum fortitudinis. Si vero tēptet̄ p blādimēta deliciaꝝ ꝛ vincat hmōi passionem: tunc hꝫ actum fortitudinis scꝫ ꝯtinentiam gradū ꝛ si iā habeat tꝑantiā iste hitus tꝑantie adiuuat et facilitat actū suum. Si v̄o nō habeant: tunc fortitudo parit tꝑantiā mō supradicto. Si aūt tēptet̄ p promissiones ꝛ dona ꝛ vīcat hāc tēptationē tūc elicit actū fortitudinis scꝫ cōtinētiā gradū. q̄ si habeat v̄tutē moderātē amorē pecuniaꝝ et q̄ p̄ponim⁹ vtilib⁹ hōnesta: tūc ipsa facilitat actū fortitudis. Si aūt. non habeatur: tunc fortitudo parit eā mediante actu suo elicito. Si aūt p cōmlationes quas plurimi vincūt ꝛ a quib⁹ plurimi vincunt̄ tēptet̄ ꝛ vīcat tēptatioē: tunc elicit actū fortitudinis scꝫ gradu pseuerātie. Si aūt tēptet̄ proper piculū mortis: nō q̄dē q̄ accidere pōt pugnādo sed q̄ ab aliq̄ potente cōminat̄ ei. Si nitat etiā ꝑcedere ad defensionē ciuitatis ꝛ vīcat hāc passionē: tunc dico q̄ elicit actum fortitudinis scꝫ gradum heroicum. ℭ alio em̄ est in periculo duplicis mortis vni⁹ que accidere pōt pugnādo ꝛ ab hoste. Alter⁹ q̄ accidere pōt nō pugnādo ꝛ a ꝓhibēte defensionē ciuitatis. Quod aūt dixi ꝛ hic ꝛ supra de morte ego intelligo de cruciatu q̄ tant⁹ esset q̄ raro hōīes vīcerent temptationē illā: sed vt ī plurib⁹ tiore ill⁹ vīceretur ꝛ desisterēt ab opere v̄tutis. ¶ Septima ꝯclusio: nō circa oīa pericula mortis in bello est fortitudo: ꝓbat̄ q̄ꝛ sunt aliqua picula mortis in bello in q̄b⁹ non pōt cedere nisi timor et fuga. ita q̄ nullus potēs vt ratiōe nisi forte diminut⁹ stimulatus, pōt vn aggressi vel expectatione piculoꝝ. sed circa talia non est fortitudo cum fortitudo sit medietas inter timorē ꝛ audaciā. Aīs probatur in casu quo hostes ꝛ numero ꝛ p̄parationib⁹ et robore corporis ꝛ industria sine comparatione excellerent. vt simile ꝯtra vnum. tunc si pateret locus fuge: fugiendū esset ꝛ oīo nec expectandū nec aggrediendū. (Q.) Confirmat̄ nullus secundum iudiciū recte rōis debet se exponere morti ꝓ salute reipubli. cū sibi omnino cōstat nihil salutis per mortem suā esse reipu. afferēdū et maxime si ꝓ tunc sibi liberū sit exponere se periculo mortis vel fugere. sed cōstat isti certitudinē que ex naturalib⁹ haberi pōt, q̄ p hoc q̄ se exponet morti. resp. nihil salutis ꝯsequtur: imo aliter extimare p̄sūptionis est ac temeritatis. ꝛ ubi ꝓ tunc liberū est exponere se morti vel nō exponere: cū possit fugere p casum. igr̄. maior probat̄: quia exponit se periculo pro salute reipu. ita q̄ salus reipu. est finis hui⁹ opationis. q̄ vbi cōstet q̄ non est possibile finē ꝯsequi talis nō debꝫ se exponere morti. Suppono em̄ pro nunc q̄ nullā aliā cām habeat se exponēdi morti. Secūdo: sūt aliqua picula mortis i bello q̄ nō libere et ex electiōe sꝫ q̄dā necessitate ꝛ violētia suscipiunt̄. sꝫ oīs v̄t⁹ hꝫ actū liberū ꝛ ex electione volūtatꝫ libera ꝑcedente. q̄ in susceptiōe talī mortis ī bello hō nō cōsistit fortitudo. maior ꝓbatur ex casu p̄me rōis: hoc addito q̄ sibi nō pateat loc⁹ fuge. Tertio ꝓbat̄ auctoritate Ari. tercio ethicoꝝ ponētꝫ aliq̄ terribilia esse tanta: q̄ circa ea nō cōsistit fortitudo. Terribile aūt (inq̄t) nō in oīb⁹ q̄dē idē. Dicim⁹ aūt q̄d et sup hoīem. hoc q̄d ōigitur, oīꝫ terribile intellectum habenti. quod dicit vt ōndat q̄ aliquod terribile p̄t esse tā graue et tā arduū q̄ circa ipm nō consistet fortitudo. Ex istis īfero ꝯtra btm̄ Thomam q̄ (tho. 2. 2. que. 123. articu. 1.) firmare volūtatē hoīs ne retrahat̄ a bono rōis propter malū inimicis nō est effect⁹ adeq̄t⁹ fortitudinis sū icte accepte. Scd̄o īfero, q̄ nō d̄r hō fortis simplr̄ nec fm q̄d ea tollerātia q̄cūq; maloꝝ ꝛ magnorum (Resp. do.) licꝫ bū dicatur fortis fm similitudinē. Tertio īfero q̄ ptinet ad fortitudinē firmare nō solū in periculis mortis q̄ contingūt in bello cōi: sed etiā q̄ contigūt in bello particulari. ipse enim dicit esse bellū iustū dupliciter. vno modo gn̄ale: sicut cū aliqui decertāt in acie. Alio modo particulare puta cum aliquis iudex aut etiā p̄uat⁹ non recidit a recto iudicio timore mortis imminentis: vel etiā cuiuscūq; periculi etiā si sit mortifeꝝ. nā vt pꝫ ex supradictis in nullo pick'o nec etiā in periculi belli cōsistit fortitudo ī q̄ bello non est ꝓpugnatio, nō tm̄ v̄boꝝ vel al: sed etiā viriū reuꝫ tenus pacta vel agenda. q̄ꝛ in illo solo bello ꝓprie repit̄ tior vel audacia (supradicte cōclusiōes lꝫ videātur a cōi doctrina aliene sunt tn̄ posite ꝛ ꝓbate ab Ari. multis rōib⁹ q̄b⁹ (vbi oportuit) q̄sdā alias rōes addidi q̄ valēt vt p eas repellant̄ q̄dā fuge seu euasiones q̄ ad rōes Ari. a nō nullis adducunt̄. ¶ Sed ꝯ non nullas de superiorib⁹ ꝯclōib⁹ aꝛ. ꝛ p̄mo ꝯ scd̄aꝫ Circa infamiā cōtigūt tior ꝛ audacia: q̄ circa infamiā p̄t esse medietas tioris et audacie q̄ ꝛ fortitudo. Aīs ꝓbat̄ q̄ꝛ vera īfāia sp est timenda et fugienda fīa aūt nō sp est timēda, sed honeste audēdū ē circa eā cū ipa sit ꝓ v̄tutꝫ ope subeūda. Sꝫ oīs īfāia subeūda est ꝓ v̄tutꝫ ope q̄ nō oīs īfāia est timēda. Aīs ꝓbat̄ p ꝓpōn. Tertio nō min⁹ mors ē fugiēda q̄ īfāia. sed nō obstāte illa fugibilitate circa mortē ꝯsistit fortitudo q̄ ē circa infamiā p̄t ꝯsistere fortitudo. ¶ Ad istas rōes rīderet facilr̄ Ari. q̄ ipse loq̄tur de v̄a īfāia q̄ cōtingit ex turpi opatiōe ꝛ de hac dicit et q̄ ipsa sp est timēda et in magis q̄ mors. q̄ꝛ mortē honeste ꝛ ex v̄tutē subire opostum⁹ non aūt infamiā. q̄ si quis velit extendere cōclusionē ad infamiā fāīaꝫ dicō q̄ circa eam nō cadit tior ꝛ audacia ꝯpugnatio in viriū, lꝫ cadat audacia accipiendo eā ꝓ libera ꝛ spōtanea susceptiōe mali infamie ꝑsistendo ī ope v̄tutis ꝛ etiā tior accipiendo tiorē ꝓ fuga mali deserēdo op⁹ v̄tutis. Et si dicas q̄ nūc hic tim. ꝛ circa audaciā p̄t esse medietas aliq̄ laudabilis ꝛ illa medietas nō est alia v̄tus q̄ fortitudo. igr̄ ꝛ aīs ꝓbatur Sit aliquis p̄dicator q̄ velit scīs exhortationib⁹ cōuertere aliquā publicam peccatricē. si talis ꝓpt̄ nomen īfamie nolit loq̄ secū aut deserat eā exhortariꝫ dicet̄ timid⁹. Si aūt loco ꝛ tpe suspectis cōicet cū ea dicetur temerarius (vt videtur) ī opere virtutis ꝛ exortationis explendo. Si vero cōicet cum ea loco et tpe non suspectis medio mō se habebit ꝛ v̄tuose q̄ꝛ ꝛ fugiet infamiā, ꝛ v̄tutis op⁹ nō deseret. ¶ Ad hāc rōem dici possꝫ q̄ fm Ari. nō sūt operanda turpia nec fm v̄itatē nec fm opinionē. Ideo oīs verecundia fugienda est ꝛ ꝯsꝫ oīs īfāmia. Teneo tamē nec (vt puto ꝯdicēt Ari.) q̄ timore inglorationis nō est opus virtutis deserendum ꝛ maxīe ꝓ tpe ꝓ q̄ opus (Opi. do.) illud v̄tutis necessitate videt̄ hre, aūt tā magnū vti-

litatē q̄ cā͡p ollet necessitati. Ideo dico aliť q̄ medietas illa ptinebit ad modestiā. Si aūt esset circa magnū bonū ꝛ difficile tūc dico q̄ ptineret ad magnanimitatē. Elatio etiā inglorietiōis ꝛ īfamie pertinz ad ꝟtutē illā ad quā ptinet moderat⁹ appetit honoris. ¶ Arguit deīde ꝯ terciā ꝯclōnē. Hec omnia q̄ ibi numerātur sunt mala q̄ aliq̄ de ꝓpe eminent. ḡ circa hec oīa pt esse timor ꝛ audacia etiā sine sint in ꝑtāte nr̄a sive non ꝯīa tenet per Ari. scḋo rethorice dicētē. Si itaq̄ timor tristicia q̄dā vel turbatio ex fātasia futuri mali aut corruptiui aut contristatiui. Et paulo post dicit q̄ iniurie ꝛ ire potentium timende sunt. talia aūt insūt inimicicia ꝛ ira potentium. quia tūc possunt ꝛ volūt malū inferre. Secūdo argr̄ per Aug. libro de morib⁹ eccl̄e dicētē q̄ fortitudo ē amor facile tollerās oīa ꝓpt id qḋ amat. Ex q̄bus verbis appet manifeste q̄ oīm aduersitatū tollerātia ptinz ad fortitudinē: ꝛ ꝑ ꝯīs tollerantia īopie ꝛ formidinis ꝛ oīm alioꝝ pertinet ad fortitudinē. ¶ Ad primā r̄ndet q̄ Ari. dicit ꝑdicta esse timenda quia ipsa appħensa nata sunt inferre tristiciā ꝛ ꝑturbationē: sȝ nō dicerit ea esse timēda qꝛ laudabile sit ꝛ ꝟtuosū tristari ꝑturbari ꝛ hoc nisi (vt aīt) veniāt a malicia qꝛ si veniet a malicia: tristādū esset de malicia ad quā vbicūq̄ aūt cadit fortitudo ꝟtus ibi cōtingit ꝛ esse ꝑ ꝑ timorē laudabilē ꝛ ꝟtuosum: accipiēdo timē vt distinguit ꝯ audē ꝛ absoluēdo vti sic a cōnotatione defectus ꝛ supabundantie. Ad secundū dicitur q̄ Aug⁹ loqtur ibi de fortitudīe cōiter accepta ad magnanimitatē ꝛ fortitudinē ꝓprie dictā. ¶ Cōtra q̄rtā ꝯclusionē argr̄ sic. Pericula mortis nō sūt ī ꝑtāte nr̄a: cū ab alio inferātur. sȝ oīs ꝟt⁹ ē circa ea q̄ sunt in ꝑtāte nr̄a. ḡ circa ꝑicula mortis nō consistit fortitudo. Secūdo fortitudo ḡnat ex freq̄nti actu circa ꝓpriam materia. cū sit ꝟt⁹ cōsuetudinalis. sed act⁹ fortitudinis circa mortē nō potest esse freq̄ns: igiť circa mortis pericula non est fortitudo. Tertio omnis act⁹ ꝟtutis fac⁹ circa ꝓpriā materiā aliquid bōi facit in opante. sed fortitudo si sit circa mortē, nichil boni facit in opante. igr̄ nō ē fortitudo circa mortē minor ꝓbať. qꝛ fm̄ Ari. ideo fortis dolet de morte qꝛ nō est ampli⁹ fortis bonū vel malū. ¶ Quarto in sustinentia mortis nulla est delectatio: ꝫ nec virtus ꝯīa teūz ꝑ Ari. in scḋo ethicoꝝ dicentēꝫ q̄ delectatio ꝛ tristicia signa sūt habitū generoꝝ ꝛ exēptificat de fortitudīe. Et q̄ delē (inq̄t) sustinet picula gaudet vel nō tristatur fortis. q̄ aūt tristať timid⁹. ¶ Quinto oīs ꝟt⁹ q̄ est circa aliq̄d est etiā circa q̄libꝫ ordinatū ad illud. sed fortitudo nō est circa minora picula q̄ sunt ordinata ad mortē. ḡ fortitudo nō est circa mortem. Ad primū r̄r q̄ aliq̄ sunt picula mortis q̄ sūt ī ꝑtāte nr̄a vt puta piculū mortis ī bello cū fugē possum⁹ ꝛ ī nobis est talia spōte subire vel nō subire. ꝛ circa talia est fortitudo. Sūt etiā aliq̄ picula mortis q̄ nō sūt ī ꝑtate nr̄a: vt piculū mortꝫ naturať. Et lȝ nō subire talia nō sit ex te ꝟtuosū eq̄nimis tū tolleratia eoꝝ est ꝟtuosa. qꝛ in nobis est ea nō dico subire. sed eq̄nimiť tollerare. Que aūt ꝟt⁹ sit dicet posīea. Sūt etiā aliq̄ picula mortꝫ ī q̄b⁹ nihil ꝟtutis hem⁹ vt q̄ fortuite ꝛ casualiť cōtingūt. qꝛ talia nec scientes nec volentes subim⁹ ꝛ maxime ti īferať morš in tempore nō perspecto. ¶ Ad secundū dr̄ q̄ ad ꝑuātionē fortitudinis nō exigr̄ freq̄ntia actuū exterioꝝ sed sufficit freq̄ntia actuū interioꝝ. Nā fm̄ gregoriū in moralib⁹. Si q̄s frequenť ꝑ mētis cōtēplatiōnē ponat in periculis, ꝓpter deū ꝛcōsideř patiētiā ꝛ ꝑmum martirii ille aspnabiť mortis picula. Ad minorē aūtē dico q̄ actus interior fortitudīs potest esse freq̄ns circa picula mortis: ꝛ act⁹ exterior est etiā freq̄ns ī multis militie debitis. Et accepta fortitudine communiť act⁹ ei⁹ exterior est freq̄ns in multo magnanimis. Ad tercium dico q̄ omnis virtus aliq̄d facit in opante in rōne meriti. qꝛ ꝓpter opus ꝟtutis aliq̄d tāq̄ ꝑmiū debetur opanti. aliq̄d etiā facit aliquādo in rōne corrīpēꝫ. Operādo eñ fortitudinis aliquid tiditatis corrūpit in timido: aliqñ vero aliquid facit in rōne ꝓducētis. vt operatio fortitudinis ꝓducit hītū fortitudīs aut aliq̄d, eius in eo q̄ caret vicio ꝯrio. Ad probationē minoris dico q̄ Ari. loquiť de bonis ꝛ malis vite presentis vult etiā q̄ talia nō insūt: nō quidē post actuꝫ fortitudīs sȝ post mortem. ¶ Ad quartam dr̄ q̄ licꝫ fortis non gaudeat in actu exteriori sine fortitudinis; et maxime cum patitur mortē aut graues dolores tñ in actu interiori precedēte actuꝫ exteriorem gandet aut saltē nō tristať et post actum exteriorē: si euadat in recordatione act⁹ sui preteriti gaudet ꝛ letatur. sȝ de hoc diceť diffusius ¶ Ad quintū nego maiorem: fortitudo enim ꝟt⁹ nō est circa fabricationē armorū: nec in alendis equis nullus eñ bene se hn̄s circa hec ex hoc ip̄so diceretur fortis. Similiter moderatus amor pecunie multuꝫ vꝫ ad conseruandā iusticiam et tñ ad aliā virtutem a iusticia ptinet: Et ad minorē dico q̄ non ideo aliq̄ pericula dicuntur ordinata ad periculū mortis quia sūt minora. lȝ ex eq̄nimi tollerantia minoꝝ aliquādo ꝯscēdamus ad eq̄nimem tollerantiā maiorum. ¶ Contra quintā ꝯcl'onem arguitur. Fortis est intimidus in mari et in egritudinibus: ergo circa hm̄ōi mortes ē fortitudo. aūs probatur ꝑ illud. Ari. in iii. ethicoꝝ. Sȝ et adhuc ꝛ in mari ꝛ in egritudinib⁹ intimidus q̄ fortis. ḡ fortis est intimidus ꝛc̄. Secūdo: intiditas illa fortis in hm̄ōi piculū ꝑt esse rcē rationi ꝯformis ꝑt esse op⁹ alte⁹ ꝟtutꝫ et nō tātū fortitudinis. igitur. ¶ Ad primam cōcedo aūs: et nego ꝯñam hm̄ōi eñ actus intiditatis non est actus fortitudinis: sȝ magnanimitatis. ¶ Pro q̄ est aduertēdū q̄ hītus fortitudinis imediate īclinat ad actū subeundi picula bellorum ꝛ mortis tanq̄ in actū ꝓpriū eliciū mediāte q̄ actu suo elicito incliat vl'iter in cōtēptū mortis rcē rationi ꝯformen. Et iō fortitudo īclīat imediate fortem in intimiditatem rōni ꝯformē in bello: mediate in oēm honestā intimiditatē ꝛ qꝛ hm̄ōi honesta intimiditas mortis extra bellū pertinet ad magnanimitatē: ideo fortitudo mediate inclinat in ꝑmū actū magnanimitatis leo q̄ magnanimitate caruit: ꝛ ꝓpť hoc dici. Ari. q̄ ille q̄ est fortis est intimidus in mari et in egritudinib⁹: nō qꝛ (vt dictū est) iste act⁹ intimiditatꝫ sit act⁹ fortitudinis: sȝ ꝓpter cām dictā ꝑ hoc pꝫ r̄nsio ad aliā. ¶ Contra sextā ꝯclusionem arguiť mulier pudica cui comminatur aliquis mortem nisi sibi consentiat seruando ꝯ hanc comminationem pudiciciā, fortiter agit ita q̄ actus suus est act⁹ fortitudinis. ꝛ tñ mors illa nō est mors in bello. ergo fortitudo ē circa alia picula q̄ circa piculū mortis in bello. maior ꝓbať quia ille act⁹ nō est act⁹ tꝑantie. cum tꝑantia nō sit circa mortē sed circa delectationes tact⁹ et gust⁹. ḡ ptinet ad fortitudinē. Secūdo qꝛ si sic: seq̄reť q̄ fortitudo ī paucissimis hominib⁹ reperiretur: qꝛ picula mortꝫ in bello pauci ꝯueniunt. Tertio actus martirum pertinet ad fortitudinem. et in ibi nō est bellū. ḡ fortitudo nō est tm̄ circa piculū mortis in bello. Quarto ꝓbatur ꝑ ambrosiū qui diuidit fortitudinē ī respublicas et domesticas ¶ Quinto circa maiores et preclariores res maxime cōsistit fortitudo. sed secundum. Tullium primo de officiis multe res vrbane maiores clariores q̄ extitierunt q̄ bellice ergo circa res non bellicas potest consistere fortitudo Sexto bella ordinantur ad pacē tꝑalem reipub. ꝯseruandam vt vult. August. xix. de ciuitate dei q̄ intentione pacis bella aguntur sȝ ꝓp̄ter reip. nō est mors subeūda: cū ipsa sit multarum latetniarum occa°. igr̄

Septimo sr. auctē. Ar. ethicoꝝ 3° qui non asserit sim
plr fortitudinem esse circa pericula mortis in bello: sz
addit principaliter. Pricipalit (inquit) dicet vtiqꝫ for
tis qui circa bonā mortem est impauid⁹: ⁊ quecūqꝫ mor
tem inferunt repētina existētia. ꝙ saltem mi⁹ pncipalit
fortitudo pōt esse circa alia. ¶ Ad primā negat maior
et maxime si sit locutio causalis et non tpalis diz em
seruat pudiciciā pōt fortit agere q̄ pōt pugnare ꝑ pria
Sz dico ꝙ act⁹ in⁹ qui seruat pudiciciā nō est act⁹ for
titudinis. Et ad probationē nego ꝙ ille actus non sit
actus tpantie. Et ad probationem dico ꝙ lz tpātiā sim
plex nō sit circa mortē: tpātia tn̄ scḋm gradū heroi
cum (vt dictū est) ē circa mortē. ¶ Ad secundum rn̄sum
est prius. ¶ Ad tertium nego ꝙ martyrium ptinet ad
fortitudinē stricte acceptā: sed ad aliā virtutē ptinet
quod lati⁹ dicetur inferi⁹. ¶ Ad quartū dico ꝙ sic q̄ sūt
pericula mortis in reb⁹ vibamis sine ꝯpugnatiōe illa
non ptinet ad fortitudinem stricte acceptā. licet vel pti
nent ad magnāitatē vel ad aliā virtutem. et omnes act⁹
recti et ordinati circa perpessionē mortis aut grauis-
simoꝝ piculoꝝ sine bello dicūtur ptinere ad magnani
tatē aut tanq̄ ad virtutē elicietē aut tanq̄ ad v̄tutē ad-
iuuātē ⁊ facilitatē aut tanq̄ ad v̄tutē inde mediate vl
imediate genitam ⁊ ꝑ ꝯñs altero istoꝝ modoꝝ ptinent
ad fortitudinē nō ꝓprie sz cōiter acceptā. Quo modo
librosi⁹ et. Tullius semꝑ fortitudinē accipiūt. Et ex hoc
patet solutio ad quintā. Ad sextā negatur minor. ⁊ ad
probationē dico ꝙ lasciuiet hmōi non proueniunt ex
malicia pacis: sed vicio male vtentiū pace. ex qua q̄
dem per senata sunt oriri bona et non mala ¶ Ad. vii.
nego añs. et ad probationem dico ꝙ. Ari. accipit ibi
principalr ꝑ ꝓprie ad differētiam fortitudinis q̄ sil
tudinē dicte. ⁊ hoc ꝓbat ex trāslatione. Aretiui q̄ hz ꝑ
prie vbi nr̄a hz principaliter. ¶ Rō añ oppositū soluta
est ex dictis.

Queritur quarto vtrum fortitu
do sit circa timores ⁊ audacias. Arguit ꝙ nō
fortitudo ē circa mortē. ꝙ nō ē circa timores
nota. ⁊ audacias ꝯña nota. Et añs pz ex precedenti q̄stione.
Notādū est ꝙ timor est tristicia siue ꝑturbatio ai ex fan-
tasia mali appetitis de ꝓpe futuri. estiam⁹ enī aliq̄
malū aliqd̄ de ꝓpe nobis futurū. Et ex ista estimatione
oriet causat in nobis tristicia q̄dā ⁊ ꝑturbatio metus q̄
vocat timor. Iste timor nat⁹ ē nos. retrahere a bono
ope v̄tutis cui debem⁹ ⁊ tenemur incumbere. hec aūt
retractio fit dupliciter; vno modo fugiēdo piculū. vt cū nos
subtrahim⁹ a defensione ciuitat. Aliomō ꝓpt ipsā ꝑ
turbationē. nō ꝯpugnādo sm̄ industrie et virium nr̄aꝝ
exigentiā. repti enim sunt frequenter i bello metu tāto
timore ⁊ tāta ꝑturbatione agitati vt q̄uis nō fugerent
nec tn̄ scuto nec gladio vti poterāt. sz piectis armis rebel
les se morti offerebant. vtroqꝫ aūt effectu timoris ē im
pedimē defensiōis reipu. Ex istis aūt actibus timen
di frequentatis pōt generari habitus timēdi q̄ nos inclinabit
ad hmōi tristiciā in psētia terribilis. q̄ habit⁹ q̄to magis
augebitur tāto magis inclinabit nos ad hāc ꝑturba-
tionē metus. Audacia aūt elatio ai excessiua ē ex appḣē
sione eorum quibus nos īminētia picula supatores cōfi-
dimus. hec excessiua aūt elatio multos hz effectus. vnum
subimus piculum: cum rcā rō diciat aut dictaret sim
eilz non eilz sut esicum. quinetiā ⁊ audacia ⁊ timor ita
puertunt iudiciū rationis. vt ꝑ timorē iudicem⁹ nō esse
subeundū piculū. qḋ secundū rei v̄itatē subeūdū ē. per
audaciam iudico esse subeūdū piculū qḋ secundū v̄ita
tē subeūdū nō ē. Aliū effectū nō hz vi i ꝯpugnado nec
locum nec tps nec modū: nec ordinem nec finē debitum
seruat: aut saltē alterū eorū omittat. Et hoc ꝓpt ꝯsidētiā
ꝙ habz aut de ꝓprijs v̄ibus aut de idustria aut de
experientia belli aut in auxiliarib⁹ copijs ⁊ reliquis
adiumētis. Inter dum aūt diffiniunt timor ⁊ auda-
cia ꝑ effect⁹ suos ⁊ ꝑ ipsis effectib⁹ accipiunt. Et tunc
audacia diffinit ꝙ est incōsiderata piculoꝝ aggressio
cū spe supandi ea. Timor v̄o ē icōsulta reiectio pericu
li vel eoꝝ ꝑ q̄ piculo viriliter obsisti pōt. Ex quibus pz
ꝙ audacia ⁊ timor in suis diffinitionib⁹ includunt
obliquationē a recto rōis iudicio. Interdū tn̄ accipi
untur vt absoluunt ab hmōi cōnotatiōib⁹ ⁊ tunc ti-
mere est reicere periculū vel ea qb⁹ piculo ꝯpugnā
do obsisti pōt. Audere v̄o ē piculū aggredi siue subire cū
spe supandi. Quia ꝙ cōtingit aliq̄n ꝙ sm̄ rectā rōis
dictamē periculū subeūdū esse. Aliq̄n nō est subeūdū
ideo si debeam⁹ pfecte ⁊ v̄tuose iclinari ad hmōi pi
culū subeūdū cū nō q̄ subeūdū ē ⁊ nō subeūdū cū nō
q̄ nō ē subeūdū expedit nobis hēre habitū cohibētē vel
moderātē timorē ⁊ audaciā. ꝯforītē ad rectū rōis iudi-
ciū. ¶ Notādū est p̄terea ꝙ fortitudo habet cohibe- Nota
re duplicē timorē ⁊ duplicē audaciā. lz enī fortitudo
(q̄tū ad ꝓpositū spectat) triplicē actū viū interiorē non
imperatiuū formalit executiōis: secundū iteriorē for
malit imꝑatiuū executiōis: tertiū exteriorē. Circa pri-
mū ꝯtingit timorē ⁊ audaciā ⁊ maxie cū pericula esti-
mant magna ⁊ de ꝓpe futura. Circa scḋm cōtingūt
etiā timorē ⁊ audaciā. timor cū ꝓpter magnitudinē picli
aut aliā cām recusam⁹ subire piculū. qḋ sm̄ iudiciū
recte rōis subeūdū est et ꝑ hūc timorē retrahimur ne
actu īꝑatiuo executiōis velim⁹ subire piculū. Auda-
cia cū non habita sufficiēti rōe piculoꝝ volum⁹ actu
iperatiuo executiōis subire picula. q̄ vel subeūda nō
sunt. vel nō satis scim⁹ esse subeūda. Circa tertiū cōti-
gūt ēt timorē ⁊ audacia scz in ipsa dimicatiōe vel cōtra
pugnatiōe q̄ ē act⁹ exterior: ipa⁹ timor cū ita ꝑturbatur
aīu⁹ ꝙ excedim⁹ v̄ib⁹ ai et corpis aī vt nō ꝓspicere
possim⁹ q̄ rōe vel quō dimicādū sit qḋ tn̄ aliter face-
re possem⁹. corpis vt nobis isto robore corporis vti
non possimus. Audacia cū ita in ipsā periculi ma-
gnitudīe effert aīm⁹ vt icōsiderate dicet. aggrediā-
mur cū expectandū est aut expectem⁹ cum aggrediē-
dū est aut hoc vel illud faciam⁹ cū cedēdū est sine mo
rādū vel fortasse fugiendū. In istis trib⁹ actib⁹ ho-
mines ita diffit se hāt ad timorē ⁊ audaciā ꝙ multi q̄
fortes vel audaces sūt in pncipio sūt timidi i scḋo ⁊
q̄ fortes vel audaces sunt in scḋo. tīdi sunt in tertio
cū scz videi magnitudinē piculi qḋ iā aggressi sunt:
vt hz. Ari. in tertio ethicoꝝ loquitur de his q̄ videt fortes
ꝓpt experiētiā reꝝ bellicaꝝ. hi aūt inqt ex pncipio pu-
gnabant. i. piculis se obiectabant vt hz Aretinū trā
slatio: vt meliores existentes cognoscētes autem mortē
fugiūt. hoc aūt cōtingit qꝛ piculū illud bellicū non-
dū est psēs est mi⁹ terribile ꝙ cū est psēs. Cū vero est
psēs. ⁊ difficultas ei⁹ videt maior ⁊ insupabilior tūc
est terribili⁹. Si aūt ꝑ hoc ꝙ est cognitū. difficultas
ei⁹ videat supabilior tūc appet mi⁹ t̄ribile. ⁊ auda-
ciores vel fortiores sum⁹ circa illud. ¶ Notandū est
p̄terea ꝙ circa picula mortis in bello non videntur
hēre nisi q̄tuor act⁹ exteriores scz aggredi. expectare
cunctari fugere. Aggredi est hostē inuadere. Expecta
re est inuadētem hostē excipere. Cūctatur autem ille
q̄ cū nō fugiat nullā tn̄ pugnandi copiam facit sz se
vel castris vel locis tutis tuet. Quod fortitudis ge
nus exercebat Fabi⁹ maxim⁹ ꝯ Hannibalē ꝓpt qḋ
romani freq̄nter dixerūt eū esse timidū. ⁊ accusaue-
rūt eū. Ipse reipu. ⁊ instituerunt alteri sicū eo q̄ hosti-
bus pugnandi copiā fecit contra ꝓhibitionē. Fabij
Iamqꝫ cū suis vincebat̄ nisi Fabi⁹ de mōte pugnā ꝓ
spectans viriliter irruisset abstulisset qꝫ victoriā e ma-
nib⁹ Hannibalis. ¶ Prima ꝯclō. fortitudo non est
circa timores ⁊ audacias tanq̄ circa actū sinz nec

interiorē nec exteriorē. probat̄ q2 nec timor nec auda
cia sunt actus fortitudinis. ¶ Scđa ɔclusio. fortitudo
non est circa timores et audacias tanq̄ circa obiectū
cōmune. Intelligo aūt per obiectū cōe id qđ ē obiectū
tā actus interioris q̄ exterioris. pbat̄ q2 nec timor nec
audacia sunt obiecta act9 exterioris fortitudinis. Sed
terribile et arduū est. ¶ Tertia cōclusio fortitudo est cir
ca timores et audacias tanq̄ circa obiectum partiale
sui propter et p act9 interioris maxime scđm grad9
perseverantie et cōtinētie. pbatur q2 ois virt9 q̄ est cir
ca aliquē actū est tanq̄ circa obiectū ptiale circa omne
illud quod scitum est esse impeditiuū tal' act9 sꝫ fortis
secundum gradum perseverantie scit q2 timor impedi-
tiuus est actus sue fortitudinis et fortis secundum gra
dum continentie scit q2 audacia etiam impeditiua est
sui actus. ergo fortis secundum huiōi grad9 hꝫ timorē
et audaciaꝫ p obiectis maior patet q2 q̄tūcunq̄ fortitu
do inclinat ad actū suū tantum inclinat ad removendū
omne illud qđ est phibitiuū actus sui. minor nota est p
experiētiā. Scđo quicqđ est obiectum prudentie direc-
tiue fortitudinis illud est obiectum fortitudinis alias
non esset actus voluntatis sufficienter conformis actui
rationis; sed prudentia directiua fortitudinis secundū
predictos grad9 habet timores et audacias pro obie
ctis saltem partialibus et non communibus. igitur
et ipsa fortitudo. minor probatur q2 dictamen prudē-
tiale regulans huiōi fortitudinem: est non obstāte tri-
sticia ex terribili suscepto faciendum est fortiter. nō ob
stante audacia ex viribus vel auxiliis suscepta facien-
dum est fortiter. Actus autē volūtatis huic ɔformis est:
his nō obstātib9 facere volo fortiter. Tertio p act9 ha
rū fortitudinū tiōr ꝛ audacia sūt nolita formalit' vel e
quivalenter sꝫ quicqđ ē nolitū ē obiectū act9 q̄ est nolitio igr̄
pmo ps aūtis probat̄. ois fortis hīs actū scđm gra
dū pseverātie vult q2 timor nō sibi insit vel q2 non adeo
pturbet ut ab opere virtutis revocet. Dixi aūt formalit'
vel equivalēter. quia fortis pōt hr̄e unū actū q̄ simil' fert
in huiōi timorē pōt etiā hr̄e actū q̄ fertur in aggressio
nem piculi: nō obstante tristicia ex terribili provenīēte
quo actu tristicia illa vel pturbatio timoris nolita est
¶ Quarta conclusio: fortitudo est circa tiōres ꝛ auda-
cias tanq̄ honesta ꝛ laudabilis medietas int' extrema.
probat̄. q2 int' nō subire picula mortis ī bello q̄n rectā
rō dictat ea esse subeūda: et subire quando rectā rō dicat
non esse subeūda aut audētius q̄ rectā ratio dictet ea eē
subeunda mediat subire vel nō subire ea ɔformiter ad
dictamē recte rationis Sed inter duo pma quoꝝ pmū
est ex timore ꝛ scđꝫ ex audacia mediat tertiū qđ est for-
titudo vel actus fortitudinis ꝛ duo prima sunt vitia
et extrema et tertiū ē honesta medietas. igr̄ ¶ Quīta
ɔclusio: fortitudo mediat inter timores ꝛ audacias tanq̄
inter passiones vel hītus p ipsā fortitudinē regulari
et perfecte cohibendas. probatur quia fortitudo natꝰ est
impedire ꝛ cohibere necō fortiter faciēdū ē tristicia et
pturbatio animi īsit ex apphēsione terribilis: ꝛ ne au
dacia ēt insit ex apphēsiōe ausibilis. Et si nō possit phi
bere ne insit hꝫ prohibere ne ɔtinētur. et si non possit
prohibere ne contineatur; hꝫ phibere ne exeāt in effe-
ctum. ne scꝫ timor causā fuga in eū non est fugiēdū vel
ita pturbet mētem ut a rōnem iudicio ꝛ corpus virib9
destituat aut voluntatem electione debita ne etiam au
dacia causaꝫ inconsultam dimicationem: et etiā desti-
tuat rōnem consideratione eoꝝ q̄ ad dimicationem re-
cte ꝛ fortiter faciendā requisita sunt: aut volūtatē electi
one eorū. Dixi aūt regulariter ꝛ p se: ppter cām statim
Tho. 2.2. que. 123. artic. 5. dicēdū. ¶ Sexta ɔclusio q̄ ɔ beatū thomam ex precedē
te infertur. non est fortitudo circa timores et audacias
tanq̄ cohibitiua timoris et moderatiua audacie. pro
batur. fortitudo est circa timores et audacias tanq̄ eo

hibitiua utriusq̄. q̄ nō tanq̄ cohibitiua unī9 ꝛ mode-
ratiua alteri9. Aliis pꝫ ex pcedenti cōclusiōe. ꝛ pbat̄
iteꝝ rōe sumpta ex dictis eiusdē doctoris. Ad virtu-
tē fortitudinis ptinet removere īpedimētū quo tra-
hit volūtas a iudicio recte rōis in materia pertinē
te ad fortitudinē sed tā tiōr q̄ audacia retrahūt vo
luntatem a iudicio et sequela recte rōis timor defi-
ciendo audacia supabūdando. igr̄. Tertio ois virt9 Contra tho.
cohibitiua est cuiuslibꝫ vicii sibi oppositi. sed tā tiōr
q̄ audacia sunt vicia opposita fortitudini igr̄. ter-
tio fortitudo facit aut saltē inclinat ne act9 fortis sit
audacia sicut inclinat ne act9 fortis sit tiōr: q̄ nō pl9
est cohibitiua timoris q̄ audacie. Quarto modera
re audaciā nō est aliud q̄ facere ut audeam9 q̄ sunt
audēda. et nō audeam9 q̄ nō sunt audēda. q̄ modera
re timorē est facere ut timeam9 q̄ sūt timēda ꝛ nō ti-
meam9 q̄ nō sunt timēda. sed hec oīa ptinēt ad forti
tudinē absolutis tiōre ꝛ audacie noib9 a cōnotatio
ne deordinatiōis. q̄ si retinent neutrū ad fortitudi-
nē pertinet. q̄ si fortitudo est moderatiua audacie:
erit etiam moderatiua timoris. Cōfirmat̄. aūt bea-
tus Thomas accipit tiōrē ꝛ audaciā ut iportāt de-
ordinatiōem a rectitudie rōis: ꝛ sic ɔstat q2 fortitu-
do est utriusq̄ cohibitiua aut ut nō iportat huiōi de
ordinationē. ꝛ sic fortitudo est utriusq̄ moderatiua
Quarto sicut ad hoc q2 ex audaci fiat fortis opꝫ il-
li addere qđ deficit ꝛ detrahere qđ supabūdat ita ꝛ
ad hoc q2 ex timido fiat fortꝫ opꝫ illo addere qđ de
ficit et detrahere qđ supabūdat. audaci ei deficit in
timēdo ꝛ supabūdat in audendo. eꝫ aūt. tidus defi
cit in audendo ꝛ superabūdat in fugiendo piculum
Quinto fm Arist. q̄ est inclinat9 naturaliter ad unū vicium
debꝫ se trāsferre in aliud oppositū ut tandē deveniat
ad mediū. q̄ q̄ est natura aliter iclinatus ad auda-
ciā debꝫ trahi se in timiditatē ut tandē veniat in me
dietatē fortitudinis. q̄ nō pl9 cohibēdus est timor q̄
audacia nec plus moderanda est audacia q̄ timor.
Septima cōclusio. Et si fortitudo sit cohibitiua amo Nota.
ris ꝛ odii. delectatiōis ꝛ tristicie ꝛ gñalit' oīm aliaꝝ
passionū nō tñ p se ꝛ regularit'. Primū pbat̄. omis
virtus habꝫ cohibere quicqđ est īpeditiuū sui ppri act9
sed amor ꝛ odiū delectatio ꝛ tristicia ꝛ gñaliter ois a-
lia passio est impeditiua alicui9 fortitudinis. q̄ forti
tudo habet hec oīa cohibere. maior pbat̄ q2 q̄tum
virt9 inclinat ī propriū actū tm̄ iclinat ad removendū
quicqđ phibꝫ huiōi actū suū. Et minor pbatur quia ex
odio sit ut pro eo vel cū eo quem odimus dimicatio
nem suscipe nolum9: etiā cū recta rō dictat esse susci
piendā: ꝛ cōtra eū quē odimus inconsulte dimicatio
nem ꝛ bellū suscipim9 etiam q2 recta ratio dictat nō
esse suscipiendū. Eꝫ est de amore. idē est iudicium de
delectatiōe ꝛ tristicia sive pveniat ex gustabilibus
ꝛ tangibilibus sive ex cōmodis aut icommodis sive
ex honoribus ꝛ inhonoratōibus. q̄ omīa nata sunt
nos movere fm exigentiā delectationū ꝛ tristiciarū
quas causant in nobis. Et reprimere vel cohibere
huiōi delectationes vel tristicias, amorem vel odiū
pertinꝫ ad fortitudinē fm gradum ɔtinētie in dele-
ctabilib9, ꝛ fm gradū pseverantie in tristabilib9 ut
si huiōi delectabilia vel tristabilia essent tanta q2 ex
cederent cōem facultatē hoīm ita q2 ut in pluribus
in talib9 hoīes vincerent ꝛ raro vincerēt. Tertio po
no duos q̄ꝝ un9 sit vere fortis ꝛ ali9 nō in ceteris tñ
sint pares neq̄ volo q2 iste scđs habeat hītū timoris
aut audacie; neq̄ q2 sit naturalit' inclinatus ad has
passiones. immineat pñte piculum ꝛ recta rō utriq̄ di
ctet q2 est subeūdū piculū mortis in bello pro defen
sione pñte tēpore vterq̄ eq̄lit' aut muneribus aut com
minationib9: aut amore aut odio aliq̄ꝝ psōnaꝝ. con-

stat ꝙ ꝯ hãc tẽptationẽ vir fortis ħns scꝫ habitũ fortitudis magis resistet ꝙ̃ aliꝰ ⁊ nõ nisi ꝑ ꝟtutẽ fortitudis. ergo fortitudo hꝫ cohibere oẽs hmõi passiones. Secũdã partẽ ꝓbo qꝛ fortitudo est tñ ꝑ se ⁊ regularit cohibitiuã illoꝝ: qꝛ est fm oẽm gradũ suũ immediate cohibitiua vel fm se vel fm simile fm spẽꝫ. sꝫ fortitudo fm oẽm gradũ suũ est cohibitiua timoꝝ ⁊ audaciaꝝ imediate. Aliaꝝ vero nõ ẽ cohibitiua immediate nisi fm gradꝰ cõtinẽtie ꝑseuerãtie vel tẽpãtie vel ꝟtutis heroice. Si aũt nõ sit in aliq̃ hoꝝ graduũ cõstituta: tũc nõ est cohibitiua nisi mediãte actu suo elicito. igit. Tertio si oĩa in forti essent bene ordinata fm alias ꝟtutes: adhuc forti remaneret pugna ꝯ tiores ⁊ audacias, ⁊ nõ remaneret pugna sibi ꝯ alias passiões. Si aũt oĩa essent bñ ordiata circa fortitudinẽ adhuc remaneret alijs ꝟtutibꝰ pugna ꝯ hmõi passiões amoris ⁊ odij: delectatiões ⁊ tristicie ⁊ nõ ꝯ tiorẽ ⁊ audaciã. ergo timor ⁊ audacia ⁊ nõ alie passiões ꝑtinẽt per se ⁊ regularit ad moderamentũ vel cohibitionẽ fortitudinis. Octaua conclusio: fortitudo medietas est iter timores ⁊ audacias: ⁊ nõ inter alias passiões ꝓbat qꝛ ipa nõ est cohibitiua aliaꝝ passionũ ꝑ se ⁊ regulariter vt dictũ ẽ sed oĩs medietas moralis est ꝑ se cohibitiua eoꝝ iter q̃ est medietas. igit. Tertio nõ stat fortẽ fortiter facẽ ⁊ simul peccare aliq̃ vicioꝝ illoꝝ inter q̃ mediat fortitudo qꝛ fortitudo ꝯriat vtriqꝫ extrẽoꝝ suoꝝ. sed stat fortem fortit facere ⁊ simul peccare odio vel amore delectatione vel tristicia, ⁊ reliqs hmõi. ergo fortitudo non est inter has passiões medietas. Ex qbꝰ infero contra buridanũ ꝙ fortitudo est circa timorẽ mali sive malũ illud opponat bono vtili, sive bono delectabili, sive bono honesto: accipiendo honestum (vt ipse dicit) ꝓ signo honoris. ꝓbat hoc correlariũ qꝛ fortitudo est hoꝝ oĩm maloꝝ cohibitiua vt habet in vii. cõclusione. Ex his oĩbꝰ pꝫ quo fortitudo est circa timores ⁊ audacias. Nona conclusio fortitudo non est circa timores ⁊ audacias tanq̃ circa causam principalẽ elicitiuã actus sui probatur qꝛ si quis ex passione vel habitu audacie eliciat subire mortis periculum in bello, eo mõ q̃ recta rõ, si inesset, dictaret esse subeundũ: actus illius non esset actꝰ fortitudis igit pꝫ qꝛ oĩs actus ꝟtutis est dictamini prudentiali cõformis. sꝫ iste non hꝫ dictamẽ prudentiale per quod regulet actũ suũ: nec scit (vt suppono) actũ suum esse conformẽ recte rõi. ergo actus suus nõ est actus ꝟtutis. Tertio talis deliꝫ actum mediãte passione audacie eliceret eũ cõformit etiã si esset ꝯ rectã rõem. cũ nec actualiter nec habitualiter cõparet actũ suũ ad rectitudinẽ rõnis: sed tñ ad impetũ passionis. ergo talis nõ habet verũ actũ fortitudinis. Tercio ꝓbat. nam fm Ari. in tertio ethicoꝝ spẽs nõ vere fortitudinis: illi q̃ faciũt actus q̃ vident esse fortitudis ꝓpter honores vel ꝓpter timorẽ suppliciorꝝ, vel ꝓpt experiẽtiã bellicã nõ sunt ꝟe fortes. ergo neqꝫ q̃ eosdẽ actus faciũt ꝓpter audaciã vel temeritatem. Quarto iudex sciens rectum iudiciũ, motus ad taliter iudicandũ ex amore vel odio partium vel ꝓpter munera nec est iustus nec facit verũ actũ iusticie. cũ tñ sic taliter faciẽdo peccet ꝯ iusticiã. qꝛ forte sententiat in questiõe in cognita et nescit si recte iudicet an non. ergo neqꝫ qui ex audacia subit periculum in bello fortis dicendus est. Cõtra precedentes conclusiões arguitur. Et primo ꝯ terciã tiores ⁊ audacia nõ sũt obiecta actus exteriorũ fortitudinis. ergo nec interioꝝ. ꝯña tꝫ. qꝛ qcqd est obiectum actus interioris illud est obiectũ actꝰ exterioris. actus exterior nõ hẽret ꝯformitatem a dactũ iterioris. Scdo si sic: seqret ꝙ idẽ actꝰ esset simul volitio ⁊ nolitio, ꝯñs est impossibile ⁊ pꝫ ꝯña. Capio actum fortitudinis quo fortis vult subire picula et terribilia etiã nõ obstãte tristicia cãta ex apphẽsione terribilis. talis est volitio periculorum et simul est nolitio timoris et tristicie. ergo idem actus simul est volitio et nolitio. Tertio eiusdem actus non sunt plura obiecta sꝫ terribile et ausibile sunt obiecta fortitudinis. ergo non timor et audacia. ¶ Ad primam istarum rationum cõcedo ꝯñs et nego ꝯñaꝫ. et ad probationẽ nego assumptũ actus enim interior habet circunstantias actus exterioris ꝓ obiecto q̃s ipse actus exterior non habꝫ ꝓ obiecto. Similiter ipse actus iterior hꝫ rectã rõem ꝓ obiecto: quia vult ꝟtuosus ita facere quia recta rõ dictat habet etiã ipsum actum exteriorẽ pro obiecto sꝫ nullũ horum hꝫ actus exterior pro obiecto. ¶ Ad secundam dico secundũ vnã opinionem ꝙ nõ est incõueniẽs eũdẽ actum esse volitionem vnius et nolitionẽ alterꝰ sicut actus quo volo nunc nõ comedere propter sanitatem est volitio sanitatis et nolitio comestionis. et hec opinio pro nunc michi videtur probabilior. ¶ Ad tertiũ concedo ꝙ eiusdem actus non possunt esse plura obiecta totalia: possunt tamen bene esse plura ꝑtialia. Et si dicas ꝙ distinctio actuum causatur ex distinctione obiectorum: ergo vbi sunt plura obiecta ibi sunt plres actus ¶ Respõdeo ꝙ vbi obiectũ est cã efficiẽs actꝰ: distinctio actuũ causat ex distictione obiectorum effectiue ⁊ arguitiue. sed ex hoc nõ sequitur ꝙ pluralitas obiectoꝝ semper inferat pluralitatem actuũ: sed solũ pluralitas obiectorum nõ faciẽtium vnum obiectũ totale. ⁊ ita si volumus ex obiectis arguere distinctionem actuum: altero istorum duorũ modorũ arguẽdũ est. Isti actus sunt ⁊ aliquid est obiectum vnius qđ nõ ẽ obiectũ alterꝰ ergo ⁊ actꝰ sũt distincti. Aliomõ sic. Ipĩs sũt obiecta non ꝑtialia sive totalia ergo plures sũt actus. Contra quartã ꝯclusionẽ. Arguit: pmo ꝑ illud Gregorij septimo moraliũ Iustorum fortitudo ẽ carnẽ vincere ꝓprijs voluptatibus ꝯtrie. delectatiões vite pñtis extinguere. ergo fortitudo ẽ circa delectationes ⁊ tristicias potꝰ q̃ circa timores ⁊ audacias. Scdo: fm tulliũ in rethorica sua ad fortitudinẽ ptꝫ susceptio periculorũ ⁊ ꝑpessio laboꝝ. sed ista magis ꝑtinẽt ad actiones hominis laboriosas q̃ ad passionẽ timoris vel audacie. igr fortitudo nõ est circa timores ⁊ audacias. Tertio fortitudo nõ ẽ circa spẽ. ergo nec circa audaciã. ꝯña tꝫ qꝛ spes nõ minꝰ opponit tiori q̃ audacia. Quarto fortitudo ẽ circa iras et tristicias: ergo nõ circa terriões ⁊ audacias Aña probatur ꝑ arꝫ. dicẽ i. iiiᵒ. ꝙ fortes furoris spẽm hñt vnde ⁊ Hoeꝛꝰ virtutẽ inmitte furori: ⁊ ꝟtutẽ ⁊ furorem erige. ꝙ aũt sit circa tristicias pꝫ ꝑ illud eiusdem in sustinẽdo vtiqꝫ tristicia fortes dicuntur. ꝓpt qđ ⁊ tristis fortitudo. Cũ eciã qꝛ arꝫ laudat tpãtiã sup fortitudinẽ ꝓpter hoc ꝙ difficiliꝰ ẽ tristicias sustinere q̃ a voluptatibꝰ abstinere. Quinto nihil qđ assũit sibi furorẽ mediat int tiores ⁊ audacias: qꝛ furor ad extremũ audacie ptꝫ. sꝫ fortitudo assũit sibi furorẽ vt allegatũ ẽ ex homero. igit Sexto si fortitudo ẽ circa tiores aut ẽ circa eas timẽdo. aut nõ timẽdo. Si timendo: ergo fortꝫ sẽp fugit malũ. qꝛ tior ẽ fuga mali. Confirmat, qꝛ si ẽ circa tiores timẽdo cũ nõ tieat aliqs nisi tiore: ergo est circa tiores tiore: ergo tioris ẽ tior: ergo tãdẽ erit ꝓcessꝰ in infinitũ i tioribꝰ. Si aũt ẽ circa tiores nõ tiẽndo: sequit ꝙ fortis nũqꝫ timet. qꝛ si nõ tiẽt timẽdo nihil tiet. Septio: Si fortitudo sit medietas int tiores ⁊ audacias: tũc cũ audacia sit extremũ ꝑ sup abũdãtiã sequit ꝙ excedit audacia fortitudinẽ. aut ergo excedit finite aut infinite: non infinite: quia nulla audacia est infinita. Si finite ponatur ꝙ in duplo. tunc volo ꝙ fortitudo q̃ priꝰ erat augeatur in duplo. tunc ipsa erit equalis in gradu cum audacia. ergo non mediabit inter audaciam ⁊ tiorez. qꝛ vbi nõ est excedẽs excessũ: ibi nõ ẽ mediũ. ꝙ aũt fortitudo potest

Burl. s. ethi. q̃sti. 21.

Okam.

Nota.

V.

arg. tho. 2. 2. q̃sti. 123. ar. 5.

hocmō argueri pbat. qȝ quocūqȝ gradu fortitudis
accepto possibile est aliquē gradū fortitudīs esse in
duplo intensiorē. cū nec repugnet imaginatiōi, nec
claudat cōtradictionē. Octauo. Cū dicis qȝ fortitudo
mediat inter tiores et audacias aut accipis fortitu
dinē timorē et audaciā p rebꝰ et naturis cōibus aut
p rebus singularibꝰ. Nō p̄ro rebꝰ cōibꝰ. qȝ nulle sūt
nota 3 re sleo. tales: vt suppoit. Nec p rebꝰ singularibꝰ. qȝ nulla
pticularis fortitudo mediat inter timores et auda
cias. quod patȝ qȝ fortitudo mea ñ mediat inter ti-
mores et audacias, aut igit mediat inter timores
et audacias que sunt in me. et hoc nō. qȝ tunc in me
simul essent fortitudo timor et audacia, Aut inter ti
mores et audacias q̄ sunt in alijs. et hoc nō. qȝ forti
tudo mea nec cohibȝ nec moderat eas. igit. Ad pri-
mam istarȝ rationū videt qȝ auctoritas gregorii est
p septima cōclusione. loqt̄ur ei de fortitudie secūdū
gradꝰ cōtinētie pseuerātie et heroice virtutis. Nō ac-
cipit tū fortitudinē stricte: sed cōiter ad magnanimi
tatē et fortitudinē stricte acceptā. Ad secūd am di-
co qȝ Tulliꝰ accipit fortitudinē vt est cōis ad magna
nimitate ad quā ptinet susceptio laboris et aggres
sio rerȝ difficiliū etiā extra bellū. Ad tertiam respō
det beatꝰ Thomas qȝ spes opponit timori ex par-
tho. 2. 2. questio. 123. arti. 50. te obiecti. qȝ spes est de bono: tior vero de malo au
dacia aūt est circa idē obiectū circa qd̄ est tior et op
ponit sibi sm accessum et recessū vt dictū ē. qȝ tū for
titudo respicit tpalia mala retrahētia a virtute, ideo
fortitudo pprie est circa tiorē et audaciā. sed nō cir
ca spē. Sed ista solutio nō michi videt ōnīnē virtatē
X. Tū qȝ licet sit idē obiectū realit circa qd̄ ē tior et au
nota. dacia: est tñ alia rō sm q̄ est obiectū tioris et rōe sm
q̄ est obiectū audacie. Nā est obiectū tioris sm rōez
terribilis est aūt obiectū audacie sm rōne ausibil'. et
inde ē qȝ aris. i. rcio ethi. assignās obiectū fortitudis
noiat ipȝ tribile et ausibile. qd̄ pȝ p illd̄ qd̄ hȝ caplo
pmo scdi tractatꝰ. Terribile aūt nō ī oibꝰ ē de idē.
dicꝰ aūt qd̄ et sup hoiez etc. Et stat ī subdit. Mr aūt et
ausibilia. et capitlo seqūti i fine q̄ admoȝ aūt dictā
est: fortꝰ medietas ē circa ausibilia et tribilia. patȝ
etiā p eūd. n. ietho. Qm̄ aūt (inqt) de tiore māifestū
est qd̄ sit et de timēdis q̄ singuli hñtes formidai ma
infestū ē ex hior audere qd̄ ē et circa q̄lia audaces et
quō dispōiti audaces sūt. Et seqt. Ausibile aūt ō ti
timido et stati pꝰ, sūt aūt ausibilia piclōsa lōge etiā
et ausibilia ppe et directiōis si sunt. Ex qb̄ꝰ pȝ qȝ sm
aris. tior ē circa timēda, et audacia circa ausibilia.
Ausibile aūt sm qȝ hmōi iportat rōez bōi; et timēde
vel terribile sm qȝ hmōi rōnē mali. Et illa ratio bo
ni q̄ est circa ausibile sufficit ad hoc qȝ circa illud
possit esse spes. Et inde est qȝ audacia vel est spes vel
habet spem sibi adiūctam. quod patet per Aristo-
telem in eodem loco dicentem. Ausibile autem con-
trarium timido. quare etiā fātasia spes salutariū vt p
pe. cūtiū et ptereā. ausibile ter sibi a bono forti-
tudinis sicut terribile; et spes sicut audacia, inquātū
p spē circa ausibile ferimur in ipsum in cōsulte et ō
iudiciū rationis. Respondeo ergo aliter qȝ fortitudo
est medietas iter timorē et audaciā: et nō iter timorē
et spē. qȝ timor sp iportat extremū qd̄ p supabūdan-
tiā vel defectū deficit a rectitudie rōis. Spes autē
nō sp iportat illud extremū sȝ cōis ē audacie et forti
tudini. In audacibꝰ ei ē spes vicēdi piculū vt illic pa
tuit ex auctoritate Ari. Silr ēt in forti est spes vincē
di piculū. qd̄ pȝ p Ari. in tcio ethicorȝ scdo caplō scdi
tractatꝰ. desperans (inqt) vt icȝ ds timidꝰ. oia ei timet
fortis aūt contrariꝰ: in audendo eñ bone spei; nec te
moueat quod ait: fortis aūt in audendo. qȝ ibi trās
lator absolute sūmit audēdi a pnotatōe deordiātē

onis. Aretinus aūt aliter inṗtatus est qui loco huiꝰ in
audendo posuit hoc preter fiduciā. desperās quidē inqt
quia meticulosꝰ est cūcta eñ formidat. fortȝ ō preter fi
duciam bonam spē habet. ¶ Ad quartā dico qȝ pt itelli- p.
gi tripliciter qȝ fortitudo sit circa irā. vnomō tanq̄ circa id
quod assumit ad executionē sui actꝰ et sic cōcedo. fortis
eñ interdū assumit irā in executione sui actus. q̄ postq̄
rō decreuit cē hocmō vel illo subeundū piculum: fit for
tior vegetior et acrior virtibꝰ et impauidior ō periculum
et laborū tollerantior. Tertiomō pōt itelligi qȝ sit cir-
ca irā tanq̄ circa id cuiꝰ ipa fortitudo est moderatiua;
licȝ nō p se et regulariter. Et hocmō ꝯcedo qȝ fortitudo
etiā est vel esse potest circa irā. sicut et circa illas passio
nes de quibꝰ habetur in septima ꝯclusione. ira eñ pt
esse impeditiua actus fortitudinis: sicut et odium vel
amor tertiomō pt itelligi qȝ sit circa irā tanq̄ medietas
circa alterȝ extremorȝ suorū aut tanq̄ circa passionē vel
hītū cuiꝰ ipsa est p se et regulariter moderatiua: et hocmō
nego de tristicia aūt dr qȝ si itelligat de tristitia alia
a tristitia tioris vbi gratia de tristitia laboris aut do
loris ex ictibꝰ inflictis: dr qȝ fortitudo in gradu perse-
uerantie est circa hmōi tristicias mō supradictō. sȝ nō nota.
est circa eas tanq̄ medietas inter extrema. ¶ Ad quin-
tā dico qȝ furor pt dupliciter se hre ad fortitudinē vno
mō preueniēdo iudiciū rationis et sic nō assumit a for
ti quia tunc pturbarā rōnem et ipediret consiliū rectitu
dinē. Aliomō seqūdo iudiciū rōis et exeqūdo ea q̄ a rati
one discussa sūt et ssinata. Et sic fortitudo furorem assu
mere pōt. et in hoc sensu negatur maior. ¶ Ad sextam
dico qȝ fortis est circa timores et audacias nec tiēdo
nec audendo: sed fortiter agendo et hmōi timo-
res audacias quoibēdo vl' moderādo eū ifers ergo est
circa eas non timendo et nō audendo. ꝯcedo ad hūc sē
sum qȝ est circa eas p actum q̄ nec est timor nec audacia
nec ē timere nec audere; accipiēdo timere et audere vt
deordinationem important. Et cum infers ergo fortis
nihil timet concedo qȝ fortis habens actum fortitudis
nihil timet timere opposito fortitudini cuȝ quo tamen
stat qȝ multa alia timeat timore qui non impedit actū
fortitudinis. Nam Ari. in secundo rhetorice multa sūt nota.
timenda alia a terribilibus bellorū. ¶ Ad. vii. dico qȝ
potest tripliciter itelligi qȝ audacia excedat fortitudinē
Vnomodo qȝ excedat in perfectione specifica. et sic ego
nego imo econtra fortitudo excedit audaciam. Aliomō
qȝ excedat graduali excessu: ita qȝ audacia habeat plu
res gradus sue speciei quā fortitudo habeat sue speciei
et aliqua audacia aliquam fortitudinem excedit: et a-
liqua fortitudo aliquam audaciam excedit. Tertiomō
sic qȝ audacia inclinat ad audendum plus vel pluribꝰ
modis quā fortitudo: et sic ego concedo absoluēdo ter
minum audendi a connotatione de formitatis. quia
audacia inclinat ad audendum plus q̄ dictet recta ra
tio, timor ad non tantum audendum q̄tum dictat re-
cta ratio, fortitudo vero ad audēdum q̄tum dictat re
cta ratio. et si recta ratio dictet non esse audendum: in
clinat ad non audendum. Et cum dicitur ergo excedit
finite aut infinite. dico qȝ finite. cum non detur de facto
aliqua audacia infinita. Et cum dicis: potatur qȝ i du
plo: si intelligas de excessu graduali: sic concedo qȝ for
titudo poterit esse equalis audacie. hoc est possibile est
qȝ audacia per illam intentionem ex actibus causataȝ
habeat tot gradus imo multo plures fortitudinis q̄t
gradus audacie habet audacia. Si autem intelligas
de excessu. tertiomodo dico: tunc nō est ibi duplum neqȝ
triplum neqȝ q̄druplum. Pro quo aduerte qȝ cum dici- nota.
mus audacia inclinat ad plus audendum quā fortitu-
do. ly plus non dicit excessum conatus vel intensionis
ipsius actus audendi: ita qȝ sit sensus qȝ audacia incli-
nat ad audedum vsqȝ ad decem vel duodecim gradus

et fortitudo nō īclinat ad audēdum nisi vsq3 ad sex vel
octo: frequenter enī fortis magis intēdit actū suum au
dēdi sub regula tñ recte rationis q̄ audax. Et ideo bñ
dicit ari. in tertio ethi. q fortis circa bonū mortem est
impauidus sed vicit excessū scōm pluralitatē modorū
audendi qz fortis nichil audet nisi ↄformit ad rectā rō
nē. audax vō multa audet nō ↄformit ad rectā rōnem
Et pt iste excess⁹ vocari excess⁹ obiectalis: qui attendit
scōm circūstātias ipi⁹ act⁹. q̄ sī admittēda sit aliquo
ista loquutio audacia excedit fortitudinē ī duplo non
tñ ppter hoc seq̄t qd̄ infert. Cū enim dicis volo q for=
titudo augeat ī duplo: aut loq̄ris de excessu graduali:
ꝛ tūc nihil ad ꝓpositū: aut de excessu obiectali: ꝛ tūc vel
oēs res circa quas est fortitudo se hñt vt pri⁹ se hēbāt
ꝛ tūc nō admitto casū: qz fortitudo īclinat et ad audē=
dū ↄtra iudiciū rectē rōīs. vel nō oīa se hñt eq̄lit: ita q
nunc recta rō dicat eē audēdū plib⁹ modis q̄ pus pu=
ta aggrediēdo ꝛ expectādo vel etiā insequendo qd̄ pri=
us negabat recta ratio. ꝛ tunc dico q aliqd̄ obiectum
nūc habet fortitudo qd̄ nō habuit. ꝛ act⁹ circa aliquid
nūc ē fortitudo circa qd̄ prius erat act⁹ audacie. ꝛ cū in=
fers: ergo sūt equalia; negat̄ ↄña. qz ad q̄cūq̄ ꝛ qualit
cūq3 audendū inclinat fortitudo: ad illud ꝛ taliter au=
dendū inclinat audacia: ꝛ sep ad plus ꝛ ad aliqualiter
audendū: qualiter nō inclinat fortitudo. inclinat enim
fortitudo ad audēdū ↄformiter ad rectā rationē. auda
cia vero inclinat ad audēdū, siue audere illud sit recte
rationi conforme, siue non. ¶ Et si queras vtrum au=
dacia inclinet ad audendum cōformiter ad rectam ra
tionem. Dico q audacia aliqñ inclinat ad actum audē
di qui in rei veritate ē conformis recte rationi. sed non
inclinat in illum actū qz sit conformis recte rōni quo=
modo inclinat fortitudo. Ex istis pz q loquēdo de au=
gmento obiectali fortitudo nō ↄpōt augeri in duplo
sed augenda est semper conformiter ad iudiciū recte rō
3 nis. ¶ Ad octauaz dico q in illa locutione non accipit
Consiliū fortitudo p rebus ꝛ naturis cōibus qz ecclesia in consi
cōstan. cō lio constan. cōtra Johannē hus et Hieronimum prage
tra reglē ses, assertores primaces hmōi naturaꝝ communiū he=
reticis dampnauit. Et cū dicis q nulla particularis for
titudo mediat inter timores et audacias distinguo vel
mediatione positionis, ita q de facto posita sit ꝛ loca
ta inter timores ꝛ audacias: ꝛ sic concedo vel media=
tione ꝟtutis: ꝛ sic ego nego. Mediacio aūt virtutis est
per se ꝛ regulariter reprimere hmōi passiones ne insur=
gant. ꝛ sī insurrexerint, cohibere eas vel moderare, ne
opus virtutis impediant. ꝛ quia hoc quod est media=
tio virtutis includit in suo quod nominis, repressiuū
cohibitiuū, moderatiuū: ideo ampliat terminos signi
ficantes res inter quas ē mediatio ad ea q̄ sūt vel pos
sunt esse. qz p̄dicti termini inclusi eodē mō dictos termi
nos ampliant. ¶ Cōtra sextaz ↄclusionem. Arguit sic
Timor retrahit ab ope fortitudinis audacia non re=
trahit ab opere fortitudinis. ergo fortitudo habet co=
hibere timorem, ꝛ nō audaciam. Secūdo inclinet for=
titudo ad aliqd̄ audere: tunc sic timor retrahit. ab hoc
actu audēdi: audacia inclinat ad hunc actū audendi. iz
etiā ad plus audēdum inclinet. ergo timor retrahit ab
actu fortitudinis ad quā audacia iclinat. ¶ Ad primā
ↄcedo primā ptē aña: ꝛ nego secūdā. retrahimur enī
a b ope ꝟtutis per hoc qd̄ prestatur īpedimentū ne op⁹
nr̄m sit opus virtutis. ꝛ ita retrahimur tam deficien=
do ab eo quod recta ratio dictat q̄ superhabundādo.
In temperantia enī retrahit ab ope tēperātie ꝛ animo
tas ab ope magnanimitatis. si tñ in aūte op⁹ fortitudi
tho 2.2 nis acciperet̄ p̄cise p actu illo q̄ denoīat op⁹ fortitudi
q̄sti. 125. nis quō puto intellexisse Thomā: sic dico q ab aliquo
articu. 3 ope fortitudinis retrahit timor: ꝛ ab eo nō retrahit
audacia vt ab actu audēdi vel aggrediendi. Et ab aliq̄

opere fortitudinis retrahit audacia ad quod inclinat
timor. vt ad actū fugiendi vel cūctādi siue differendi q̄
aliqñ sit act⁹ fortitudinis qz tñ rarius isti sunt actus
fortitudinis: alii vero frequēti⁹: nō ꝓpt hoc dñs Tho
mas dicit fortitudinē eē cohibitiuam timoris ꝛ mode=
ratiuā audacie: simpliciter tñ ꝛ timor moderād⁹ ē aliqñ,
ꝛ cohibēda audacia. sicut aliqñ cohibēdus est timor, ꝛ
moderanda audacia. Nā q̄nis recta rō dicit eē fugiē
dū aut cūctandū: tñ ꝛ fuga ꝛ cūctatio pōt eē incōsidera
ta ꝛ viciosa: ꝛ io p iudiciū rōis ꝛ hītū fortitudinis mo=
derāda, ꝛ ex hoc pz rñdeo ad secūdā. ¶ Cōtra. vii. cōclu
sionē. Arguit sic. hmōi passiōes sufficiēte cohibent per
alias ꝟtutes ergo fortitudo nō ē eaꝝ cohibitiua. Scdō
alie ꝟtutes non sūt cohibitiue timoris ꝛ audacie: ergo
nec fortitudo cohibitiua ē passionū int̄ q̄s mediāt alie
ꝟtutes. Ad p̄mā ↄcedo q alie ꝟtutes sunt sufficient co
hibitiue taliū passionū. Cōtigit tñ aliqñ q fort3 non hz
alias ꝟtutes. q̄s sī nō hēat siue nō: tñ ex fortitudie sua i
clinat̄ mediate vł īmediate ad eas cohibēdas. Cohib3
tñ multo facili⁹, cū alie ꝟtutes simul sūt. Ad scdm3 ne=
go aña. Nā sī alicui p̄ncipi ali⁹ p̄riceps ↄmmet̄ bellū
sī faciat in certa cā qd̄ iniustū ē sī sit timid⁹: tēptat̄ cōtra
opus iusticie p timiditatē: ī q̄ casu iusticia ī eo exñs co=
hiberet reprimit huiusmodi timorem et similiter dari
posset exemplum de audacia. ¶ Contra octauam cōclu
sionem. Arguitur sic oīs ꝟtus per quā nos bñ habe=
mus inter amorem ꝛ odiū mediat inter amorē ꝛ odiū
sed p fortitudinē nos bñ habem⁹ int̄ amorē ꝛ odiū. cū
fortitudo sit haꝝ passionū cohibitiua. ergo fortitudo ē
inter hmōi passiōes medietas. Scdō cū vir fortis pa=
morē ꝛ odiū tēptat̄ ne fortit̄ faciat ꝛ supat tēptationē
p fortitudinē: ↄstat q fortitudo sua mediat int̄ aliq̄ ex
trema: ꝛ nō int̄ timorē ꝛ audaciā. qz nec timor nec au=
dacia retrahebāt eum ab actu fortitudinis. sed amor
ꝛ odiū. ergo vir⁹ sua ē medietas int̄ amorē ꝛ odiū. Cō
firmat̄: qz in eo amor ꝛ odium habēt aliq̄ medietatē
et nō nisi fortitudinē. q̄ fortitudo ei⁹ est medietas inter
amorē ꝛ odium. ¶ Ad primam rñdeo q dupliciter ↄtingit
nos bñ hr̄e int̄ amorē ꝛ odiū: vno mō vl̄r circa oēz ma
teriā ꝛ tūc ꝟi⁹ p q̄ nos hoc mō bñ habem⁹ circa amo=
rē ꝛ odiū ē medietas int̄ hec ꝛ nō curo hic: vtrū int̄ amo
rē ꝛ odiū sit vna medietas an plēs. qz excēpla nō ponūt
tur vt ꝟa sint s3 vt seruiat q̄ dicit. Alio mō nos bñ ha= Nota
bem⁹ circa amorē ꝛ odiū ī aliq̄ spēali materia puta in Prīopo
materia fortitudinis aut iusticie: ꝛ nō vl̄r in oībus. et sic nitur.
nego q virtus per quam nos hoc modo bene habem⁹
sit inter huiusmodi passiones medietas. Et ad minos=
rem rationis dico q per fortitudinem nos bene habe=
mus circa amorem et odium, delectationes et tristici,
as in materia fortitudinis tantum quia habitus for=
titudinis inclinat voluntatem ne propter has passio,
nes deserat opus fortitudinis. Ad secundam dico q
in illo casu fortitudo sua mediat inter timorem et
audaciā: qz cohibet ea ne insurgāt. ꝛ sī insurgerent cohibe=
ret ea ne cōtinuarent, ꝛ ne īpedirent actū fortitudis
¶ Ad tertiam nego q habeat aliquam medietatem
in forti in casu dicto. qz nullus est in eo habitus per
quē voluntas se bene posit habere vl̄r ꝛ in oī mate
ria circa amorē ꝛ odiū. qz suppono q nō habeat in
sī fortitudis habitū. s3 bñ verū est q fortis pōt habe=
re medietatē inter has passiones. quia pōt acquire
re aliā virtutē īmo de facto in casu p̄dicto fortitudo
sua īclinat eū in p̄ncipiū act⁹ illi⁹ virtutis que est vel
esse pōt medietas int̄ amorē ꝛ odiū. ¶ Contra nonā
cōclusionē. Arguo sic. Volo q aliqs habeat habitū3
fortitudinis satis remissum: ꝛ hēat vel passionē au=
dacie satis intensā. ꝛ volo q istī duo habit⁹ sīt cōcur
rāt ad actū audēdi, conformē tñ recte rōni. tunc sic
iste act⁹ audēdi est effectus audacie sicut fortitudīs

imo magis causatur ab audacia ꝙ̄ a fortitudine cum
audacia sit intēsa, ⁊ fortitudo remissa ⁊ eodem modo
argueret de timore. ergo fortitudo ē circa timorem et
audaciā tanꝗ̄ circa causaz vel causas principales. Ad
hanc rōnem admitto casū ꝓ pⁱma pte. Pro secunda ve
ro parte distinguo. aut per actū audēdi intelligis actū
interiorē q̄ est ꝑ se et ꝓpē act⁹ fortitudinis ⁊ hʒ circun=
B stātias ꝓ obiecto: quo sꝫ vult audere hoc mō vel illo,
⁊ ꝓpter talem finem, q̄lis sic dictatum est a ratione. ad
hūc actū nūꝗ̄ ꝯcurrit audacia lꝫ bñ faciat ad remouen
dum causā ꝓhibentem hunc actū. audacia enim pellit ⁊
remouet timorē. aut ꝑ actum audendi intelligis actum
exteriorem: ⁊ tunc concedo ꝙ ad istum actum audendi
possunt simul ꝯcurrere fortitudo ⁊ audacia, dico tñ ꝙ
nō cōcurrit ad ipm fortitudo nisi prius ipsa cōcurrerit
ad actū interiorē. et ideo si nō hēat ille actus' interior: a
ctus audēdi exterior non est ꝑtialit' a fortitudine. ⁊ est
act⁹ vicios⁹, fact⁹ nō vt ꝯformis rōni. Si autē habea
tur talis act⁹ interior: tunc dico ꝙ ille actus exterior ē
bonus et laudabilis: q: subordinat' actui interiori per
se bono. ⁊ sic est ab habitu vel actu ꝑ se fortitudinis ꝙ
etiam ꝗuis nulla inesset audacia: ipe vel similis scōm
spēmei nature ⁊ moris fuisset a fortitudine productus
vel imperatus. Si autem fuisset sola audacia in eo: lꝫ
ipse vel sil'is scōm spēm nature fuisset ꝓduct⁹ ab auda
cia, nō tñ similis fm spēm moris. q: fuisset vicios⁹. Uo=
lo aūt ꝙ lꝫ sola cū dico si fuisset sola audacia excludat
tam habitum fortitudinis ꝙ̄ actum interiorē. q: act⁹ i
terior bonus etiā imparatu⁹ act⁹ exterioris potuisset a
recta rōne ⁊ libertate voluntatis sine hitu ỽtutis cau=
sari tunc ab eo. Et si dicas ꝙ ex hoc sequuntur duo in=
cōuenientia. ꝑmū ē ꝙ act⁹ bon⁹ ⁊ virtuos⁹ fuisset cau
tus a vicioso. Secūdo sequit' ꝙ i eadē voluntate simul
essent fortitudo ⁊ audacia: q̄ sibi ꝯtrariantur. ¶ Ad pri=
mum concedo consequens de actu virtuoso exteriori: et
maxime qn̄ principali⁹ ē ab hitu ỽtutis. ⁊ hoc intende=
Tho. vbi supra. bat dicere Thomas cum dicebat audaciam esse mode
randam ⁊ non cohibendā. ⁊ hoc est quia interdum ad
iuuat fortitudinem in actu suo exteriori. ¶ Ad aliaz di
co ꝙ fortitudo actus ⁊ audacia hitus vel passio nō re=
pugnant. ⁊ simul esse pñt. ¶ Et si dicas contra predictā
solutionem iste actus exterior simul est a fortitudine et
audacia. volo ꝙ sit multum intensus. aut scōm q̄libet
gradum est ab vtroqꝫ: aut scōm aliquos gradus erit a
fortitudine ⁊ scōm aliquos ab audacia. non primum
q: fortitudo (vt suppositū est) in isto est multum remis=
sa. ergo non pōt in gradum iā intensū. quia aliās effe
ctus excederet causam suā. nec secundum, q: tunc ille a
ctus eēt cōposit⁹ ex pluribus gradib⁹ quoꝝ aliqui es=
sent boni, et aliqui mali. et sic ꝯtraria simul essent. et cū
essent in eo plures gradus mali ꝙ̄ boni: tunc magis di
cend⁹ esset mal⁹ ꝙ̄ bonus. Ad hoc rñdet ꝙ iste actus ē
Nota. totus. ⁊ fm quēlibet eius gradū a fortitudine. neqꝫ est cō=
posit⁹ ex gradibus bonis et gradibus malis. Et ad ꝓ
bationem dico ꝙ licet fortitudo sit multum remissa ip
sa tamen cum libertate voluntatis ⁊ adiutorio auda=
cie potest in actum alicuius intensionis; in quem non
pōt ꝑ se. et ad ꝓbationē dico ꝙ non est inconueniens
effectuz excedere causam suaz partialem: lꝫ nō excedat
causam suā totalem. Et si dicas ꝙ audacia plus facit
ad intensionē actus ill⁹ ꝙ̄ fortitudo ergo ē causa prīci
palior. nego ꝯñaz: q: fortitudo sola facit ꝙ ille act⁹ sit
virtuosus. ad hoc enim nichil facit audacia ⁊ fortitu=
do et audacia simul faciunt ad hoc ꝙ ille actus sit intē
sus. ¶ Ad rōnem ante oppositū ꝯcedit' añs: ⁊ negatur
ꝯña. Est enim fortitudo circa mortē ⁊ pericula et labo
res, dolores ac tristicias bellitanꝗ̄ circa obiecta act⁹
interioris ⁊ exterioris fortitudinis, ⁊ non tanꝗ̄ medie
tas circa extrema, sꝫ est circa timores et audacias tanꝗ̄
ꝙ̄ medietas circa extrema, et non tanꝗ̄ circa obiecta
actus exterioris: sicut patuit.

Queritur quīto. Utrum sustine
re sit pncipalior actus fortitudinis ꝙ̄ īferre
Arguit' ꝙ nō difficilius ē aggredi ꝙ̄ sustine
re. ergo aggredi ē pricipalior act⁹ fortitudīs ꝙ̄ sustine
re. ꝯsequētia pꝫ: q: ỽt⁹ ē circa bonū ⁊ difficile. ¶ In op
positum ē Ari. tercio ethicorum: dicens ꝙ in sustinen=
do tristitia maxime fortes dicuntur. ¶ Pro questione no B.
tandum ē ꝙ non pñt imaginari nisi sex act⁹ fortitudi=
nis fugere, cunctari, expectare, sustinere, inferre, ag=
gredi. Quid sit fugere satis constat. Cunctari est pro Partes fortitudinis.
tempore se a dimicatione subtrahere vt hostilis exer=
citus magnitudo paulatim ad tenuitatem redacta tā
dem facilius superetur. Quomodo vt dictum est pri=
us, fortiter faciebat. Fabius aduersus hannibalem:
ita dicente Plutarcho: vbi vitam fabii maximi re=
fert. ipse inquit cum spem omnē victorie in se popu
lus romanus reposuisset cōtra hānibalē iter inten=
dit non eo a iout dimicare vellet, sꝫ vt tpe illius vires
attritas redderet: ⁊ res copiā ad inopiam. et exerci=
tus magnitudine ad tenuitatē reduceret. vnde hos=
tes ꝑsequens p locos edita exercitū ducebat. ⁊ posi
tis castris tacitus consedebat. et tñ se se hannibali
ostendebat q̄ntū ex loci intercapedie ad pugnandum
inuit⁹ cogi non possꝫ. itaqꝫ hostib⁹ tanꝗ̄ pugnatur⁹
essꝫ, ea cunctatione terrore iciebat. et ꝙ ꝓpt' hoc fa=
bi⁹ fuit dicend⁹ fortis, pꝫ per id q̄d sequit'. Nā postꝗ̄
Plutarch⁹ recitauit quo hannibal oi fraudis gene
re Fabiū conabat impellere ad cōferendū inuit⁹ ma
ad pugnandū, subiecit. Aut fabiū prudentem fortē=
ꝙ viru nullo mō dolis fallere potuit. Nāet Minu=
tius ⁊ Terentius Uarro q aggressi sunt Hannibalem
contra Fabii impiū, strage passi sunt exercitu⁹ nō me
diocrē. Expectare est se ad pugnā paratum immobi
lē pstare: ⁊ aduersarii inuadētem fortiter excipē. Ag
gredi est in hoste insilire. Sustinere est inter ict⁹, vul
nera dolores, et alia ab aduersariis pugnando im=
cta detrimēta, cōstanter in acie pardurare. Inferre
est hm̄ōi detrimēta, aduersario infligē. ¶ Prima con= Nota.
clusio fugē interdū est act⁹ fortitudis. ꝓbat', aliqn̄ re
cta ratio dictat nec aggrediēdū nec sustinendū nec
expectandū esse nec cūctandū, sꝫ fugiēdū. sꝫ hmōi reā
ratio est dictame prudentie directiuū alic⁹ ỽtutis ⁊
nō nisi fortitudinis. ꝙ fugē est act⁹ fortitudis minor
est certa ꝑ inductionē ⁊ maior ꝓbat' q: aliqñ recta
rō dictat ꝙ ꝑ fugā res pub. meli⁹ multo saluabit' ꝙ̄
ꝑ pugnā. Tū ꝓpter multitudinē ⁊ ꝑparationē in ho
stibus, ⁊ sui in nobis. Tū aliqñ ꝓpter ꝑditōꝝ de
qb⁹ hñt veri similes suspitōes. Tū ꝓpt' multas alias
causas. igr'. Secūdo fuga facta ex electiōe conformi
dictamini recte rōnis est act⁹ alicui⁹ ỽtutis ⁊ nō pōt
assignari alia ỽtus a fortitudine cui⁹ sit act⁹. vt pꝫ in
ducendo ꝑ singulas. ꝙ est act⁹ fortitudinis maior ꝓba
q: fuga illa est act⁹ deliberat⁹: et nō est actus viciosus
ergo est act⁹ ỽtuos⁹. ꝙ nō sit vicios⁹ pꝫ: q: ē act⁹ impa
t⁹ a voluntate imꝑante fugā. quia recta rō dictat esse
fugiendum. Tūc etiā q: est act⁹ recte rōni ꝯformis, sub
ordinat⁹ alicui actui volūtatis habēti rectā rōnē ꝓ ob
iecto ⁊ eidē recte rōni conformi. ¶ Tertio aliquo casu
posito nō fugere ē act⁹ temeritatis ⁊ audacie: g͛ i eodē
casu fugere est act⁹ timoꝛ vel fortitudis, sꝫ nō ē act⁹
timoris in casu dicto. q: timor non imꝑat fugam eo ꝙ re
cta ratio dictet esse fugiēdum. Nūqꝫ eñ timor hꝫ rectā
rationem pro obiecto: ergo in illo casu fugere est act⁹
fortitudinis. ¶ Quarto fugere est actu circa materi=
am fortitudinis omnibus circumstantiis debitis circū
stationatus, cum recta ratio (vt supponitur) pro tunc

dictet esse fugiendū. ergo fugere est actus fortitudinis. ¶ Quinto in eodem casu nō fugere non pōt esse actus fortitudinis. q2 nō fugere in illo casu semper est actus temeritatis ꝛ audacie. ergo in illo casu fugere ē vel potest esse actus fortitudinis. ¶ Secunda conclusio. Fuga est actus minus principalis ꝛ minus difficilis ceteris actibus fortitudinis. Probat᷑ subire picul̄ū mortis in bello ꝛ alioꝝ detrimentorum belli eſt principalior et difficilior actus ꝙ̄ nō subire. sed per ceteros act⁹ subimus huiusmodi pericula per fugam non subimus sed euadimus ea igitur. ¶ Secundo fuga magis assimulatur timori ꝙ̄ audacie. sed audacia est similior fortitudini ꝙ̄ timor. quia magis inclinati sumus ad terrorem terribilium ꝙ̄ ad ipsorum tollerantiam igitur.

Nota. ¶ Tercia conclusio. Cunctatio est actus fortitudinis excellentior fuga: ꝛ reliquis tribus minus excellens. ꝙ sit actus fortitudinis probatum est in principio. potest etiam probari rationibus quibus de fuga probatum est in principio. Ratio enim recta dictabat. Fabio ꝙ erat difficilimum vincere. Hannibalem per expectationem aut per aggressum stante exercitu suo in ordine et compositione militari: sicut qui aliter aduersus eum pugnauerunt experti sunt. et quod melius erat paulatim attenuare copias eius. et expectare quousq3 exercitus suus esse sine ordine. vt haberetur opportunitas eum aggrediendi. quod et fecit. Fabius: qui cum Hannibal bis pene victoriam contra collegas Fabii haberet: instar Fabius in miliciam Hannibalis dispersam et fugauit eam: et collegas suos ex grauissimis periculis exemit. ꝙ autem sit actus excellentior fuga patet. q2 per fugam totaliter reiicitur periculum belli: sed per cunctationem non reiicitur: sed expectatur opportunitas conferendi manum et pugnandi. Tercium patet q2 per alios actus nec reiiciuntur nec differuntur pericula huiusmodi: sed suscipiuntur. igitur. ¶ Quarta conclusio. Expectare est actus minus principalis ꝙ̄ aggredi. hoc est inuadi est minus principalis actus fortitudinis ꝙ̄ inuadere: ꝛ minus difficilis. ꝙ sit actus fortitudinis. Probatur rationibus prime conclusionis. ꝙ sit minus difficilis probatur. Ad vincendum aliquā multitudinem expectando sufficit aliqua multitudo q̄ non sufficeret ad vincendum eam aggrediendo ceteris paribus ergo expectare est actus minus difficilis ꝙ̄ inuadere. Aūs probatur. Nam (vt testantur cronice ꝛ historie) sepius fuit pugnatum ꝙ parua multitudo ꝯtra magnā ꝛ non poterit fieri per insidias aggressio clarissimi duces semper censuerūt expectādos eē aduersarios. ꝛ nō inuadendos. ¶ Scḋo q2 expectātes meli⁹ pūt seruare ordinē discipline militaris ꝙ̄ q̄ inuadūt. q2 q̄ inuadūt sūt in motu alii autem in quiete. ergo facilius est expectare ꝙ̄ aggredi. Nam qui expectant multas hñt commoditates ad vincendum quas non habent qui aggrediuntur.

¶ Tercio actus audacie est difficilior ꝙ̄ actus timoris ergo actus fortitudinis audacie similior est difficilior quā act⁹ fortitudinis minus similis audacie. sed vt cōstat aggredi ē similior actus audacie ꝙ̄ expectare: ergo aggredi est difficilior actus ꝙ̄ expectare. ꝛ hoc intelligo ceteris paribus. ¶ Quinta conclusio. sustinere est

Nota actus fortitudinis difficilior ꝙ̄ inferre. ꝙ sit actus fortitudinis patet rōibus suprapositis. ꝛ simil' de actu ferēdi. vtrūq3 aūt istoꝝ actuū significauit ari. 3º ethicoꝝ: cum de actu fortitudinis loquens. ait. Secundum dignitatem eū ꝛ vtrūq3 ratio. patit᷑ et agit fortis. et capitulo sequenti. vbi loq̄tur de militibus subeuntib⁹ pericula belli ꝓpter experientiam. videt᷑ (inq̄t) vtrūq3 fortes qm̄ non sciunt alii qualia sunt. deīn facere sed non pati maxime pñt ex experiētia: ꝛ custodire. ꝛ ꝑcutere: potentes vti armis ꝛ talia habētes qualia vtiq3 erunt ad facere ꝛ ad nō pati fortissima. vbi expresse distinguit ari. inter inferre siue percutere. ꝛ pati. Probatur conclusio. bene pati malū est virtuosi⁹ ꝙ̄ bene facere malum. sed sustinere est bene pati malū. s3 ict⁹ vulnera et dolores. inferre autem siue percutere ē bene facere malum hosti ꝛ aduersario. igitur. maior probatur. bñ facere bonū puta liberaliter ē melius ꝙ̄ bene pati bonū ꝛ ꝓ hoc in q̄rto ethicoꝝ ꝓbat ari. ꝙ liberalit' dare ē meli⁹ ꝙ̄ liberalit' accipe. ergo ꝓ locū a ꝯ̄riis bene pati malum est virtuosius ꝙ̄ bñ facere malum. Secundo sustinendo ꝛ patiendo illa mala tollerant᷑ actualiter q̄ cū futura erāt impellebant ad timiditatem ꝛ fugā sed inferendo illa mala infligunt᷑ hostib⁹ quib⁹ suadebamur ad audendū. ergo multo difficilius est sustinere ꝙ̄ inferre. Tercio sustinere ē tristabile ꝛ molestū. inferre est delectabile ꝛ iocūdum igitur sustinere est difficilior act⁹ ꝙ̄ inferre. aūs patet quia ledi ab aduersario est triste. ipsū3 aūt ledere sibi delectabile sed sustinendo ledimur ab aduersario: inferendo vero aduersarium ledimus igitur. ¶ Quarto quicq̄d difficultatis h3 ꝑcussio2 illatio maloꝝ in hostē illud difficultatis h3 pati siue percuti siue sustinere: ꝛ cum hoc multas alias difficultates q2 dolores ictuum et vulnerum. Aduerte tamen ꝙ duo Nota.
possunt itelligi: vnū ē actus defensionis: q̄q3 ari. vocat custodire siue tueri se ab hostiū ictib⁹ et ad hūc actum sequitur non pati: secundū illud qḋ dicit de militib⁹ hñtibus experientiam milicie ꝙ sūt potentes ad agere ꝛ etiam ad nō pati. Ad agere quia potentes sunt ꝑcutere Ad non pati q2 potentes sunt se custodire. Et ista videntur pertinere proprie ad experientiam ꝛ industriā bellicā. Aliud est pati ꝛ ꝑdurare inter grauissimas illas passiones laboꝝ et dolorum: ꝛ istud ē maxie proprius actus fortitudinis et difficilimus. ¶ Quilibet q̄cq̄d nullā fere iste non magnā difficultatem habet nisi ꝓpter alterum illud non est eq̄ difficile sicut illud. sed ferre nullam aut saltem nō magnā difficultatē habet nisi ꝓpter sustinere milites enim fortes non formidant percutere nisi quia timent percuti nec timent se immiscere bello de percutiendo nisi quia timent vt ꝑcutiant᷑. igr̄ hec ꝯclusio iudicio meo est tā certa ꝙ non eget ꝓbatione. Nulli enim dubiū est ꝙ quicūq3 grad⁹ fortitudinis sufficit ad bene sustinendū ict⁹ hostiū: ille sufficit (supposita industria armorum) ad bene inferēdū ꝛ ꝑcutiendū in inferendo. ¶ Sed ꝯ̄ primā ꝯclusionē arguitur sic. Fugere est act⁹ timoris: g̊ fugere nō est act⁹ fortitudis. Aūs ꝓbat quia timor non inclinat ad sustinendum nec ad inuadendū: s3 tantū ad fugiēdū. Secūdo ar3. int' act⁹ fortitudis nō enumerat fugā: g̊ fugere nō est act⁹ fortitudis. Tertio ois virtus est circa bonū ꝛ difficile. sed fugere nihil difficultati3 hab3. cū sit oīb⁹ nō ꝓhibiti3 facile igr̄ Nota.
Ad primā rñr ꝙ aliqḋ fugere est act⁹ timoris ꝛ aliqḋ act⁹ ꝟtutis. nā fuga facta ꝯformit' ad iudiciū recte rōis ꝛ ex impio volūtatis se rōi cōformantis est act⁹ ꝟtutis: q̄ aūt fit cōformiter ad ipulsiōe3 passiōis timoris vel viciosi hit⁹ est act⁹ timoris: imo eadē fuga per cōtinuationē pt esse act⁹ fortitudis ꝓ vna pte ꝛ act⁹ timoris q̄ alia. Ad secūdā rñdet᷑ negādo aūs. enūerat eī ari. cū ait fortis aūt sustinebit ꝛ vt hō terrebit q̄dez igr̄ talia. vt o3 aūi. ꝛ vt ratio sustinebit. Naz si recta rō dictet esse fugiēdū ꝛ nō fugiat. fortis non timebit talia vt op3. ꝛ vt recta rō dictat. Ad tertium dico ꝙ sicut non inuadere difficultatē h3 ita ꝛ fugere cōformiter ad iudiciū rōnis nā difficile ē cū terribile aliquod apparet expectare iudiciū rōnis ꝛ eī vel fugiendo vel alio quis mō obedire. Cōtra q̄rtā cōclusionez ar̄ sic p̄mo auctoritate. Ari. q̄ (vt volūt oēs expositores) dicit ꝙ expectare est difficilior act⁹ ꝙ̄ aggredi. Secūdo sic difficili⁹ est reprimere timorē ꝙ̄ moderare audaciam. sed per expectationē moderat᷑ timor ꝑ aggressū vero moderat᷑ audacia: g̊ difficilius est expectare ꝙ̄

aggredi minor pbat qr q expectat inuaditur: et que aggreditur inuadit. maior vero pbat. qr tribile illis quo ē obiectum timoris τ audacie vese confert ad reṗssionē audacie τ augmētū timoris. ¶ Tercio difficilius est pugnare cū fortiori q̄ cū debiliori. sz expectās pugnat cū fortiore. τ q aggredit pugnat cum debiliori. igit. maior est certa. τ minor probat qr sustinere respicit ṗpe loquēdo fortiorē inuadētē. τ q inuadit, inuadit p modum fortioris. ¶ Quarto difficilius ē pseuerare i piculis τ malis presentibus q̄ in futuris. sz qui expectat perdurat in laboribus τ periculis pn̄tibus. qui autem aggreditur habet huiusmodi mala tanq̄ futura et non presentia. igitur. difficilius est expectare q̄ aggredi. ¶ Quinto sic difficilius est diu τ perseueranter sic manere τ pdurare in periculis q̄ subito moueri ad picula. sed expectare importat temporis diuturnitatem. aggredi autem potest quis subito motu: scḋm illud quod de audace et forti dicit Ari. audaces quidem preuolantes sunt ante pericula. in ipsis aūt discedunt. fortes autem in operibus acuti prius aūt quieti. ¶ Sexto sic. ille actus virtutis est principalior q mediarius respicit bonuz honestum scz bonum virtutis. sz expectatio ē hmōi igitur. minor pbat quia licet aggressus sit finaliter ad bonū virtutis seruandum: nō tñ īmediate ē vel ad victoriā vel ad lucrum vel ad repellandos inimicos. Expectatio aūt (speculatiue vbi mors apparet) ad nullū illorū tendit immediate sz solum ad honestum fouendum τ ad euitandū malū culpe. ¶ Septimo sic. ille actus ē pncipalior actus aliculus virtutis q magis distat ab extremo vicio. sz expectatio est hmōi. quia fortitudo magis conuenit audacie in aggrediendo q̄ in expectando τ ex alia pte magis conuenit cum timiditate in fugiendo q̄ in expectando. ¶ Ad
D. primam istarum rationū dico q Ari. in toto textu suo non locutus est de expectare sed de sustinere nec comparauit sustinere ad aggredi: sed bñ cōparauit fortitudinem circa terribilia ad fortitudinem q̄ e circa austibilia τ semp voluit q maximus actus fortitudinis est τ consistit in sustinēdo τ patienter tollerādo tribilia: sicut dictum est in vltima pclusione. ¶ Ad secundā pcedo maiorem ceteris paribus. τ ad minorem dico q per expectationē moderat timor τ audacia. τ p aggressū vtrūq moderat. Illi ē qui expectāt apprehēdūt aggressionē hostiū, τ tanq̄ terribile: τ scḋm hoc ipsa nata est causare timorē τ tanq̄ austibile et per hoc ipsa nata ē causare audaciam. Et inde est q expectant sperātes expectādo posse eos vincere. Et qr existimant se τ minus difficiliter vincere expectando q̄ aggrediendo: io expectāt
Nota. ¶ Ad terciā pcedo maiorē ceteris pib᷒ experientia scz et industria, τ loco, τ aliis adiumentis. τ nego minorem p vtraq parte si vniuersaliter itelligat. aliās nihil esset ad ppositū. Et ad pbationē pcedo q sustinere siue expectare respiciū suadētē. sz nego q sep fortiorem. τ nego q q̄ inuadit, inuadat per modum fortioris vniuersaliter: sz inuadit quia existimat q facili᷒ vincet inuadēdo. Alius autē expectat qr existimat q facilius vincet expectando. ūn si aggredi τ inuadere semp facerent inuadentē fortiorē fm rectā rationem, nullus est pugnantiū: q nō deberet inuadere. Quod si dicas q ille q inuadit semper existimat se fortiorē: hoc etiā negat. Et dato q ita esset: tū ex hoc non seqretur q in rei vitate eēt fortior: licz bñ fm opinionem suā τ forte falsam. τ similez etiam opinionem pōt habere de se qui expectat. ¶ Ad quartā concedo maiorem ceteris pib᷒. Et ad minorem dico q q expectat non plus pdurat in laborib᷒ τ periculis pn̄tibus q̄ ille qui aggreditur. sed si cetera sint paria labores sunt pares τ similit picula. Uidetur ei imaginari arguens q q expectat patiat et non operetur: et patiatur τ nō agat. τ q aggreditur agat. τ nō patiat pcutiat τ non pcutiat. qd falsum est. Nam agere τ pati cōia sunt expectantib᷒ τ aggredientib᷒. ¶ Ad quintā cōcedo maiorē et nego minorē expectatio enim τ aggressio nō se hñt dr̄iter ad diuturnitatē tēporis. dico q si expectatio qui est p pn̄tiā piculorū: de qua loqtur arguens sit diuturna. aggressio etiā est diuturna τ qr q aggrediunt etiā sunt in piculis pn̄tib᷒ et percutiunt τ patiunt vulnerant τ occidunt ab occidētibus. ideo dico q aggredientis est pseuerare i piculis sicut expectantis. Et ad pbationē concedo q q̄s aggredi pōt subito motu. Sed tunc dico etiam q expectatio non erit diuturna. Et ad pbationem dico q ipsa militat in oppositū. duplex enim est aggressio. q̄daz est q̄ est actus audacie. et de illa loquit. Ari. q aliqā est subita et nō diuturna. sz de hac non loquimur cū sit viciosa et nō act᷒ virtutis. Alia est q̄ est act᷒ fortitudinis. τ illa nō est sic subita. vt pz ex eadē auctoritate. Fortes (inqt) in operib᷒ acuti. i. vehementes prius aūt quieti. qr ipsi sequunt cōsiliū Salustii dicentis priusq̄ incipias cōsulito: postq̄ consulueris, mature facto opus est. ¶ Ad sextam nego maiorem bonum Nota
ei honestū aliqū non pōt haberi p vnū actū nisi mediante bono vtili per aliū actū pōt haberi immediate nō tñ primus act᷒ est minus bon᷒ q̄ secund᷒. Sed forte arguēs vult dicē q act᷒ ille ad quē quis mouet non solū ppter honestū sz etiā propt vtile nō est eq bon᷒ sicut act᷒ ad quē qs mouet ppt honestū tm̄. pcedo maiorē in hoc sensu τ maxie si honestū τ vtile simul non pl᷒ ex vna pte moueāt q̄ honestū ex alia τ hoc ceteris paribus. Sz si honestū ex vtraq pte mouēt eqlit τ ex vna pte superaddere mouū vtilis q̄ scḋm rectā rationē fieri possit: non ppt hoc deteriorabit act᷒. ¶ Ad minorē aūt dico q falsa est. τ ad pbationem dico q expectatio est eq bñ ad victoriam, ad lucrū, τ ad repellendos inimicos sicut aggressio. io enī expectāt vt vincāt τ reliqua ōia psequant. Ad. vii. dico pmo q maior videt ininteligibilis. nā quo magis aliqd discedit a timore tanto magis accedit ad audaciā. τ q̄to magis distat ab audacia tāto magis accedit ad timorē quare videtur impossibile q aliqd magis distet ab vtroq extremorum q̄ aliud. sed credo q arguēs intelligit de accessu secundū similitudinē aliqz ppetatū. τ ad minorē dico q falsa est. τ ad pbationē. cū dicis q fortitudo magis pueīt cū audacia τc. dico q argumētum est ad oppositū. nā p illud nō pbat aliud nisi q fortitudo expectatiua magis distet ab audacia q̄ fortitudo aggressiua. sz nō pbat q magis distet a timiditate q̄ sunt pbādū. ¶ Cōtra quītā pclusionē. arguit primo sic. Illud ē meli᷒ q̄ possidere sz sustinē nō ē nisi possidere vires inferre aūt ē vti virib᷒ ergo inferre est melius q̄ sustinere ¶ Secūdo virtutis magis est benefacere q̄ bene pati. sed inferre est bene facere: sustinere est bene pati. ergo inferre melius est q̄ sustinere. ¶ Tertio bene operari maioris est virtutis q̄ turpia non operari. sed inferre est bene operari. sustinere autem nichil aliud est q̄ non operari turpia, scilz nō fugere. ¶ Quarto virtuti et operatōis ei᷒ debētur laus et gloria. sed magis laudantur qui bene inferunt q̄ qui bene patiuntur. ergo virtuosius est inferre q̄ sustinere. ¶ Quinto illud est virtuosius quod est circa difficilius. sed difficilius est inferre q̄ sustinere: cū nemo sit qui pati non possit igitur. ¶ Sexto Illud est virtuosius τ melius quod maiorem prebet vtilitatem rei publice sed inferre maiorem prebet vtilitatem rei publice. cum inferendo et percutiendo vincātur hostes igitur. ¶ Septimo. actus quo quis magis recedit a timore ē melior q̄ alius quo non tantum receditur a timore. quia fortitudinis est maxime a timore retrahere. sed per actum inferendi magis recedimus a timore q̄ per actum sustinendi. quia sustinens tantum ha-

argumē.
burida.
3. ethico.
questio.
22.

bet simplicem negationem timoris. inferens autem cõ
trarie mouetur contra timorem igitur. ¶ Octauo. for-
titudo inferentis magis distat a timore, et conuenit cũ
audacia q̄ fortitudo sustinentis. ergo ipsa est melior.
aña probatur. quia sustinere non est audere sed pati. in
ferre autem est audere. ¶ Nono sustinere sine inferre ni
hil prodest: inferre autẽ sine sustinere multũ prodest. vt
cum ad primum insultum fugiunt aduersarii. tunc enĩ
E. per inferre habetur victoria. igitur inferre melius est
q̄ sustinere. ¶ Ad primam concedo maiorem: et maxime
vbi vti includit possidere: et hoc quando vsus est bonꝰ
alias non esset bonum vti viribus. Et nego minorem
et dico q̄ qui sustinet vtitur primo maioribus viribus
anime ceteris paribus q̄ qui infert: quia est difficilior
Nota bñ. actus vt dictum est. ¶ Dico secundo q̄ qui sustinet viri-
bus corporalibus vtitur in repellendo ictus et tuendo
se a nocumentis. Simpliciter tamen magis viribꝰ vti-
tur qui sustinet in hoc q̄ contra labores ictus et vulne-
ra se immotũ et perseuerantem exhibet. ¶ Ad terciam
concedo maiorem et nego minorem et dico q̄ qui susti-
net non solum non operatur turpia, sed etiam operat
honesta operatione actus interioris in hoc q̄ inter tot
incommoda ictuũ et vulnerũ semp̄ perseuerat. ¶ Ad quar
tam dico q̄ a sapientibus plus laudatur q̄ bñ sustinet
q̄ qui bene infert vel prosilit ceteris paribꝰ: q̄uis in vul
gus frequenter magis laudet q̄ minus laudanda sunt.
¶ Ad quintã dico q̄ p̄ sustinere possumus intelligere duo
scʒ passionẽ exteriorẽ pati, et tunc hmõi passio violenta
est neqꝫ exigit laborem in patiente vt suscipiatur. Alio
modo põt dicere actũ interiorẽ cõtinuũ actualiter huius-
modi passionis et pdurationis in ea vsqꝫ ad mortem. et
tunc dico q̄ iste actus propter rationes supradictas est
multo difficilior q̄ actus inferendi siue etiã actus infe-
rendi dicat actum exteriorem siue interiorẽ, etiã actua
liter imperatiuum executionis. ¶ Ad sextam nego ma
Vitri.3. ethi.q̄sti.22. iorem. Nam (vt dicit buridanus) multa pecunia ẽ ma-
gis vtilis reipublice q̄ vnus homo bene probus: et ta-
men non est melior. hec tamen potius est euasio q̄ solu
tio. quia pecunia non est virtuosa hic autem agitur de
comparatione duorum actuum virtuosorum quorum
actuum vtilitas et defensio et salus reipublice est finis.
¶ Videt ergo q̄ ille actus sit melior quo melius et re-
gularius respublica consequitur defensionem et salutẽ
Reso.do. suam. Quicquid ergo sit de maiore nego minorem. et
dico q̄ regulariter nec per actum inferendi sine actu su
stinendi respublica consequitur salutem suam maxime
vbi est ex vtraqꝫ parte conflictus. Neqꝫ per actum su-
stinendi sine actu inferendi respublica consequitur sa-
lutem suam: sed per vtrumqꝫ simul. et dico q̄ regulari-
us accidit q̄ bene sustinendo et remisse inferendo res-
publica salutem suam consequitur, q̄ intense inferen-
do et remisse sustinendo. ¶ Ad septimam concedo maio
rem vbi cause timendi sunt pares. sed dico q̄ in sustinẽ
te cause timoris sunt multo vehementiores cum in eo sunt
mala belli actualiter presentia q̄ in inferente in quo
non sunt huiusmodi mala belli secundum q̄ huiusmo-
di: immo secundum q̄ in eo sunt habet rationem sustinen
tis et non inferentis. ¶ Ad octauam similiter dicitur.
põt tñ distingui aña. vel q̄ magis distet a timore pro-
pter magnitudinem virtutis fortitudinis: et sic ego nego
vel propter absentiam et presentiam malorum belli. et
sic concedo. quia enĩ mala belli non sunt presentia in-
ferenti scd̃m q̄ inferens et sunt presentia sustinenti se-
cundum q̄ sustinens: ideo fortitudo inferentis magis
distat a timore q̄ fortitudo sustinentis. ¶ Ad nonam
dico q̄ regulariter nec sustinere sine inferre, nec inferre
sine sustinere quicq̄ prodest. Nam sicut ad primum in
sultum aliquando fugiunt qui sustinere debebant: Ita
etiam ad primum insultum fugiunt aliquando qui in-
ferebant cum experiuntur aduersarios paratos ad pe
ricula et expertos in repellendo: secundum q̄ ait Ari.
de audacibus. Audaces quidem preuolantes ante pe-
ricula: in ipsis autem discedunt. dico ergo q̄ vtrumqꝫ
eget altero: sed tamen victoria et reipublice salus ma-
gis dependet ex forti tollerantia: q̄ ex forti illatione si
ue percussione.

Queritur sexto. Utrum fortitudo quã Ari. politicã vocat sit vera fortitudo
¶ Arguit q̄ sic. Omnis fortitudo q̄ sit ppt̃
virtutem est vera fortitudo. sed fortitudo politica ñ
ppter virtutẽ: vt habet in textu. ergo ipsa est vera for-
titudo. ¶ In oppositum est Ari. tertio ethicorum. No- Nota.
tandum est q̄ scd̃m Ari. proprius et verus actꝰ fortitu-
dinis est sustinere et metuere terribilia vt opꝫ, que opꝫ
q̄n opꝫ, et gr̃a cuiꝰ opꝫ. Et similiter audere subita q̄
opꝫ, vt, q̄n, et gratia cuius opꝫ. Et hũc actum exprimit
Ari. sub his verbis. Quidẽ igit̃ q̄ opꝫ, et cuius gratia
sustinet et timet: et vt opꝫ, et q̄n similiter audet forti
tia sm̃ dignitatẽ enĩ et vt ratio, patit̃ et opat̃ fortis. Ex
quo paulo post infert actus victorum oppositorum
fortitudini. Quidã enĩ sunt qui sup̃habundant in nõ
metuendo, ita q̄ nõ timẽt q̄ oꝫ, vel vt opꝫ, vel gratia
cuius opꝫ, q̄ sãt nihil oĩno timẽt stupidi sunt vel in
sani. vt q̄ neqꝫ terremotuꝫ, neqꝫ inũdationes timent
sicut dicit̃ de celtis. quidã vero superhabũdãt in au-
dendo circa terribilia. Et illi dicunt audaces. au-
dax aũt videtur superbus esse et fictor fortitudĩs. Nã
audax vult videri se habere circa terribilia sicut for-
tis se habet circa ipsũ. et ideo imitat̃ fortem in q̄bꝰ
põt. et inde est q̄ multi eoꝝ sunt audaces timidi. vt
habet trãslatio Aretini hñt cũ timore audaciã. nã in
his. i. in piculis audẽtes. i. cũ audacia aggredientes
non sustinent. i. nõ fortit̃ tollerãt terribilia. Quidã
aũt superhabũdãt in timendo q̄ timẽt q̄ n̄ oꝫ time
re et vt nõ oꝫ timẽ. Et licet iste sic sup̃habũdãs i timẽ-
do deficiat in audẽdo: p se tñ magis manifestatur p̄
superhabũdantiã timoris q̄ tioris quẽ hꝫ ex appre
hensiõe terribilis q̄ ex defectu audẽdi. Ex quo infert
q̄ desperans et timidus et nõ fortis. pbat. desperans
nõ est bõe spei sꝫ oĩa timet fortis aũt in audendo est
bone spei. Notadũ pterea q̄ sm̃ Ari. capitulo sequẽ
ti duplex est fortitudo scʒ vera et similitudinaria tñ
In qua diuisione extendit̃ nomen fortitudinis nec
accipit̃ p vtute tñ. Fortitudis similitudinarie sunt
sex modi. Prima est politica. et est eorum qui sustinent
periculu propter honores qui distribui solet viris for ♃
tibus et propter opprobria quibus effici solent timidi
inde est q̄ apud illos sunt viri fortissimi apud quos
timidi habentur inhonorati et infames. fortes vero ho
norantur. Et ideo homerus fingebat hectorem dicen-
tem polidamas michi primum redargutiones repo-
net: hoc est si non fortiter faciam: ipse me redarguet et
fingit etiam diomedem dicentem: hector enim conciona
bit apud troianos dicet tydides. i. diomedes filius ty-
dei a me victus est. Secunda fortitudo est eorum qui a
principibꝰ cogunt̃ fortiter facere. sicut hector multos expos.3. capi.2.3. ethicoꝝ
cogebat cum dicebat. Si ego aliquem video procul a
pugna fugientem vel formidantẽ: ille nõ poterit euadere
canes. i. q̄ lex eum cãibus deuorandũ dabo. aut vt vult
trãslatio. Aretini non sufficiet sibi q̄ euadat cães id ẽ
grecos persequentes. quia est alius penis efficiam. Si
militer persici cogunt ad pugnam multos, cum pcurri
unt retrocedentes. Similiter illi cogũt qui collocant
foueas ante muros. ex quo patet q̄ ẽ aliqua fortitudo
coacta. Tertia fortitudo est eorum qui habẽt experien
tiam bellicarum rerũ. isti enĩ ĩo videntur fortes q̄ circa
bellum multa in aĩa habeat. i. multa q̄ habẽt timorẽ

in aīe τ vanū; isti hec omīa ꝓpter expientiā cognoscunt nec formidāt. qꝛ sciūt esse uana. Alii aūt formidāt qꝛ nesciunt qualia sunt. τ preterea isti industriam habent offendendi hostem τ pcutiendi τ etiam custodiendi se ab hoste. quia sciunt vti armis; τ hn̄t omnia que vtilia sunt ad fortit᷑ faciendum τ ad tegendum siue custodiendum; τ ita pugnant tanq̄ armati aduersus inermes τ tanq̄ exercitati aduersꝰ inexercitatos. nam in talibꝰ certaminibꝰ nō sēp fortissimi sūt pugnacissimi sꝫ illi sunt pugnacissimi q̄ sūt maxime potētes scꝫ in aggrediēdo, τ in se custodiendo, τ hn̄tes corpora optima τ robusta. ¶ Quarta fortitudo est eoꝝ q̄ ꝓpt᷑ furorē īpetuose ferunt᷑ in pericula. sicut fere ferunt᷑ in vulnerantes. Isti aūt dicunt᷑ a nonnullis fortes quia fortes habent speciem furoris ex impetu quē habēt ad pericula, ad que pericula furor est impetuosissimus. vn̄ est illud Homeri virtutē immitte furori. τ Ꝟtutē p furorem erige: τ subiit per nares impetus; et efferbuit sanguis. q̄ omnia vidētur significare erectionem furoris τ īpetus. ¶ Quinta species est eoꝝ q̄ fortit᷑ faciunt propter fiduciam sui qꝛ enī multociens et multos vicerūt confidunt in periculis, et isti dicuntur fortes quia pericula subeunt τ audaces sunt sicut fortes. ¶ Sexta spēs est eorū q̄ ignorant pericula et credūt ea parua esse quia magna sunt; et ea esse nullibilia q̄ terribilia sunt. hec ex Ari. paucis ꝟbis mutatio recitata sūt: vt videatur scd̄m quid vnaqueqꝫ illarum fortitudinum a vera fortitudine deficit. ¶ Sit igitur prima ꝯclusio. q̄ ista fortitudo politica maxime assimilatur vere fortitudini; non tn̄ est vera fortitudo. primā partem ꝓbat; quia fortitudo politica fit propt᷑ virtutē. igitur. Antecedēs ꝓbatur. quia fit ꝓpter verecundiam; ergo fit ꝓpter ꝟtutē. Et si dicas: ꝙ verecundia non est virtus; ergo nō sequit᷑ ꝙ si fiat ꝓpt᷑ verecūdiā ꝙ fiat ꝓpter ꝟtutē. ¶ Ad hoc respōdet buridanus

Buri. 3. ethi. q̄sti. 24. ꝙ in rei veritate hec fortitudo nō fit ꝓpter ꝟtutē eoꝙ verecūdia nō est virtus. sꝫ dicit Ari. ea fieri ꝓpter virtutē. qꝛ tale opus ad ꝟtutē dispoīt: sicut τ verecūdia. et

custratꝰ hoc videtur satis cōsonū. Eustratio dicenti ꝙ hic Ari. verecūdiā ꝟtutē vocat. Notandū aūt inqt q̄ verecundiam hic virtutē dixerit nō visū ipsi hoc, neqꝫ i scd̄o, neqꝫ in quarto libris cōmuniꝰ hic dicēs: vel ei vere erit itaqꝫ virtus bonarum actionū existens causa hec. Eustracius. vbi dicit vel ꝙ hic Ari. accipit virtutem communius q̄ in secundo vel in quarto: vel ꝙ in rei veritate verecundia est virtus; quia est causa bonarum actio

Improbat opīo buridani τ eustracii. num. Mihi hec autem opinio non placet. Pro cuiꝰ declaratione aduertendum ē ꝙ ista ꝯña; hec fortitudo fit ꝓpter verecundiam, ergo hec fortitudo fit ꝓpter ꝟtutē non tenet ꝟtute huiꝰ oīs verecūdia est ꝟtus. nec hoc sequitur ex illa argumentatione sꝫ potiꝰ oppositū scꝫ ꝙ verecūdia nō ē ꝟtus. Aliqd enī dicit᷑ fieri ꝓpt᷑ aliud triplicit᷑ vno mō tanq̄ ꝓpter pncipiū elicitiuū. τ sic hec fortitudo fit ꝓpter ꝟtutē. i. actꝰ ille elicitur ab aliq̄ ꝟtute sed nō in hoc mō ꝓpt᷑ verecundiā. qꝛ nō elicitur actꝰ ille a passiōe verecūdie. cū ꝓ tpe ꝓ quo aliqs fortit᷑ facit hac fortitudine, nūdū fecerit aliqd turpe ꝓpter qd̄ debeat verecūdari. q̄re nūc ibi nulla est verecūdia. Alio mō aliqd dicitur fieri ꝓpter aliud tanq̄ ꝓpter id qd̄ intēdimꝰ fugere, fugiēdo aliud: sicut propter supplicia vitamus pctā nō qꝛ supplicium sit pncipium elicitiuū actus quo vitatur pctm̄. nec qꝛ supplicium sit id qd̄ intendimꝰ assequi per vitationē pcti. sꝫ quia vitādo pcm̄ intēdimꝰ vitare suplicia. Tercio mō aliqd dr̄ fieri ꝓpter aliud tanq̄ ꝓpt᷑ id qd̄ intēdimꝰ assequi faciēdo illud et in hac significatione ly ꝓpter magis ꝓprie accipit᷑. Tunc dico ꝙ actus fortitudinis istius fit ꝓpt᷑ virtutē. primo mō qꝛ elicit᷑ a magnanimitate q̄ est mediocritas in honoribꝰ appetēdis et in inhonorationibꝰ fugiēdis. et fit ꝓpter verecūdiā scd̄o mō qꝛ fit vt fugiamꝰ verecundiā. Verecūdia ꝓprie

accepta est timor ingl̄riatiōis ex turpi actu proueniens. īō virtuosꝰ scꝫ magnanimꝰ debet fugere verecundiā. q̄ tn̄ debet fugere turpē actū. qꝛ nūq̄ verecūdat᷑ ꝓprie accepta verecūdia nisi ꝓpter turpē actū ꝓpter quē affertur sibi dedecꝰ. τ hoc intelligo, añ turpē actum perpetratū et non post. qꝛ post turpē actum congruum est iuuenibus verecūdari. Et ideo hector et diomedes et alii hac politica fortitudine fortes ad vitandam verecundiā. i. tristiciā q̄ potuisset puenire ex ingl̄ratione et de decore eis illato ꝓpter turpē actum faciebant fortiter. Et ita cū hic fortitudinis actꝰ fiat ꝓpter virtutē magnanimitatis et ad fugiendā verecūdiā potius ꝯcludit᷑ ꝙ verecūdia nō est ꝟtus q̄ oppositū: qꝛ nullū fm̄ rectam rōem fugiēdū est ꝟtus. ꝙ aūt verecūdia ꝓprie accepta sit ex turpi facto. patꝫ ex Ari. caplo de verecundia. neqꝫ enī (inqt) studiosi est verecundia siquidem sit in prauis. nō enim operantur talia studiosi. ¶ Sed instatur contra fundamentū solutionis. fm̄ Ari. in quarto ꝟecūdia est laudabilis passio, et iuuenibus cōgruit; et laudamus iuuenes verecūdos. ergo verecūdia non ē fugiēda. Et i tercio dicit: ꝙ qdā sūt q̄ timere est bonū et honestū: τ ea nō timere ē malū puta mala opio. Quidem enim timet, decēs τ verecūdꝰ. q̄ aūt nō timet inuerecūdꝰ. ergo verecūdia nō est fugiēda. Rn̄deo ꝙ aliqd dicitur bonū τ laudabile, dupl᷑r. Uno mō simpl᷑r. Alio modo ex

ꝟ. suppositiōe pmo mō ꝟecūdia nō ē laudabilis: sꝫ ab oībꝰ fugiēda. eo ꝙ ab oībꝰ fugiēdi sūt actꝰ turpes τ inhonesti. Secūdo mō dico q̄ ꝟecūdia est laudabil᷑. Supposito enī ꝙ qs peccauerit laudabile ē ꝙ ꝓpter pctm̄ timeat dedecꝰ vel ꝙ tristet᷑ dedecore ex pctō pueniente. Et hoc expsse habetur ab Ari. in loco in quo allegatur. Erit aūt vtiqꝫ (inqt) ꝟecundia ex suppositione studiosi. Si ei opetur: ꝟecūdabitur vtiqꝫ. Ex hoc infert ꝙ ꝟecundia nō est ꝟtus. qꝛ nulla ꝟtꝰ est tm̄ ex suppōne honesta; sꝫ simpl᷑r. nō autē hoc circa ꝟtutes. Et in eodē loco cū dixerit ꝙ hec passio iuuenibꝰ congruit causam statim addidit eo (inquit) ꝙ fm̄ passionem viuētes multa peccant a ꝟecundia aūt ꝓhibēt᷑. Et si dicas ꝙ inuerecūdia est mala, q̄ ꝟecūdia est bōa. Rn̄dꝫ Ari. negando ꝯñaꝫ. Si autem

Nota (inqt) inuerecūdia est prauū, τ nō ꝟecūdari turpia opari. nihil magis talia opātē ꝟerecūdari studiosū quibus ꝟbis Ari. pdictā ꝯñam instringit. Ad id autem quod allegatur ex tercio ꝙ quedā sunt q̄ timere est bonum: dico ꝙ infamiā contingit, timere dupliciter. Uno mō añ operationem turpis opis τ sic timē infamiam est bonū bonitate ꝟtutis; qꝛ magnanimitatis est. τ iste timor ꝓprie nō est verecūdia. Alio mō post ꝑpetrationem turpis operis τ sic timere infamiā ē bonum bonitate passionis τ q̄ hoc modo timꝫ dicit᷑ ꝟecūdus. τ hec verecūdia fugienda est añ operationem turpem licꝫ non post, quia honesta est ex suppositiōe. sicut dictum est. Secūdo probat. Tūc ꝙ hec fortitudo fit ꝓpter ꝟtutē. qꝛ fit ꝓpter boni desideriū. q̄ fit ꝓpter virtutem. Añs ꝓbat qꝛ fit gracia honoris ꝯsequendi et fugiēdi opprobrii q̄ fit propter ꝟtutem. ¶ Sꝫ nō placꝫ

burida. 3 ethi. que. 24. Buridano ꝙ hec ratio valeat ad cōcludendum ꝙ hec fortitudo fit propter ꝟtutem sic ꝙ actꝰ eiꝰ proueniret ex habitu virtutis. sed tm̄ vꝫ ad cōcludēdum ꝙ ipsa et eius opinationes disponunt ad virtutem; eo ꝙ desideriū honorum innatum est duce e ad desiderium ꝟtutis

ꝯ. opini. Sꝫ hec opinio nō mihi placet. Et arguendo sicut. Nō oīs appetitus honoris est vituperabilis; q̄ aliqs appetitus honoris est actꝰ ꝟtutis. ergo stat aliquid fieri propter desideriū honoris τ ipsum fieri propt᷑ virtutē. Maior ꝓbatur. Non oīs appetitus pecunie aut possessionis terrene est vituperabilis. Nec omnis appetitus sanitatis est vituperabilis: ergo nec omis appetitus honoris est vituperabilis. ꝯña tenet qꝛ honor

est appetibilior quam divitie cum sit appetibilis et propter se et propter aliud, divitie autem propter aliud tantum. Secundo nisi honoris appetitus esset laudabilis, et similiter fuga opprobrii sequeretur quod magnanimitas non esset virtus consimilis. Teneo. quia ipsa est moderativa appetitus circa magnos honores, et per consequens licet eos appetere secundum dictamen recte rationis. Et ita si non sit vicium ex parte alicuius alterius circumstantie, dico quod consimilis. Tres. est bona. Sequitur enim iste actus sit propter desiderium honoris, et non est ex quacumque alia circumstantia viciatus ergo fit propter virtutem. quia honor bene et rationabiliter appeti potest. Secunda pars conclusionis probatur, quia tales non operantur propter finem fortitudinis quia actus eorum non est vera fortitudo. antecedens patet quia non fortiter faciunt eo quod honestum sit facere fortiter: sed pocius ut honores consequantur et opprobria fugiant. ¶ Secunda conclusio: Fortitudo politica est actus virtutis. probatur. Omnis actus elicitus a virtute aut generatiuus virtutis est actus virtutis, sed fortitudo politica est actus elicitus a virtute aut generatiuus virtutis: quia secundum Aristotelem fit propter virtutem: quia ipsa est actus virtutis. Secundo hoc quod est agere fortiter propter honorem consequendum aut infamiam fugiendam nullam habet circumstantiam malam, neque deficit sibi aliqua bona circumstantia et est actus deliberatus quia est actus bonus moraliter consimilis: quia omnis actus deliberatus bonus ex omni circumstantia cum qua debet fieri est bonus moraliter. Et antecedens quo ad primam partem probatur: quia nulla potest ibi esse mala circumstantia nisi circumstantia finis sed hoc est falsum: quia honor est circumstantia finis in magnanimitate: et similiter fuga opprobrii. Tum etiam, quia ille qui honorem intendit per hunc actum adhuc potest referre honorem in ulteriorem finem. Et si dicas quod honor non potest esse finis istius operationis que est fortiter facere. Respondeo quod licet non possit esse finis illius operationis secundum quod elicita est a virtute fortitudinis quia non est fortitudinis ponere illum finem in operatione sua potest tamen esse finis eius secundum quod a magnanimitate elicita est: Magnanimi enim est per honestas operationes honorem assequi. Secunda pars antecedentis satis clara est: Supposito quod non omnis actus moraliter bonus finaliter sit propter deum faciendus. quia si omnis actus esset in deum referendus: tunc requireretur quod honorem illum vel etiam actum suum finaliter referret in deum: quod stat cum dictis prioribus. Tertio. Tu dicis quod iste actus fortitudinis politice non est virtus sed disponit ad virtutem contra ille actus aut est bonus moraliter, aut malus moraliter aut neuter. Non postremum quia est actus deliberatus: immo etiam si essent aliqui actus deliberati qui nec boni essent nec mali: tamen iste non esset de illis quia causa propter quam ipsi dicuntur aliquos actus esse neutros non convenit isti actui. Si bonus moraliter ergo virtuosus. Si malus quia non disponit ad virtutem. ¶ Tertia conclusio. Fortitudo coacta nec vera est fortitudo, nec virtus probatur. omnis actus virtutis est vel electio libera et spontanea voluntatis vel ab huiusmodi electione imperatus. sed actus istius fortitudinis neque est electio libera et spontanea, neque ab huiusmodi electione imperatus. igitur. Maior probatur per Aristotelem in secundo ubi ponit conditiones virtutis: et in iii. ubi ostendit omnem actum bonum debere esse voluntarium: Et hanc rationem tangit Aristoteles in textu cum ait Oportet autem non propter necessitatem fortem esse sed quoniam bonum. Et dicit Aristoteles hanc esse deteriorem priore: quia fit propter timorem et hoc modo operantes non ingruunt in pericula sed tristes et per idem probatur quod non sit virtus. ¶ Quarta conclusio. Fortitudo experimentalis non est vera fortitudo: quia fortis operatur firmiter et immobiliter ita quod non desistit ab operatione sua quamdiu recta ratio dictat non esse desistendum. sed milites qui fortiter faciunt propter experientiam, non operantur firme et immobiliter. igitur. Maior est certa per quartam conditionem virtutis: que est firmiter et immobiliter operari. Et minor

Okam i 2. distinctione 4.

probatur: quia tales milites quando vident periculum augmentari et vident se esse aut pauciores aut minus paratos adversariis timere incipiunt. et primi fugiunt et exponunt periculo mortis civilem multitudinem, que existimat turpe esse et inhonestum fugere, et magis eligunt mori quam se salvare per turpem fugam: milites vero illi principio se obiectabant periculis ac si meliores et superiores essent adversariis sed cum cognoscunt aliter esse aut ibi esse aliqua pericula que non previderant, fugiunt quia magis timent mortem quam turpem et inhonestam actionem. Et ex hoc potest formari secunda ratio nullus fortis magis timet mortem quam turpem actionem. sed isti milites magis timent mortem quam turpem actionem: quia magis quam fugam inhonestam: igitur non sunt vere fortes. ¶ Quinta conclusio. Qui fortiter faciunt propter furorem, non sunt vere fortes. Probatur. fere subeunt pericula, et audacia multa operantur propter furorem et tamen non sunt fortes. ergo nec milites qui propter furorem subeunt pericula sunt vere fortes. Prima pars antecedentis probatur. quia fere propter dolorem: aut propter vulnera, aut propter timorem horum frequenter impelluntur in periculum, et aguntur a furore in periculis. Et huius signum est, quod si essent in palude non invaderent: quia non haberent causas furoris. ¶ Confirmatur ista ratio. Qui propter furorem agunt, non previdunt pericula, sed omnis fortis previdet pericula que subit, alias recta ratio non dictaret ea esse aggredienda: igitur. Et si dicas, quod fere non sunt susceptive virtutis: Ideo quamvis impellantur a furore, non tamen propter hoc sequitur quod milites subeuntes pericula propter furorem non sint fortes: quia ipsi sunt susceptivi virtutis, et non fere neque asini: de quibus est secunda ratio. Ex hoc sic arguitur. fere non sunt susceptive virtutis, ergo non sunt susceptive omnium causarum sufficientium ad virtutem, sed fere sunt susceptive furoris et operationis qua subeunt pericula, et huiusmodi quod est sic operari propter furorem quod operari audacter vel subire pericula propter furorem non sunt cause sufficientes ad virtutem, et hoc est quod intendimus. Et si queras contra quam conditionem virtutis peccant illi. Respondeo, quod nec operantur scienter: nec eligentes, nec diligentes(?) propter hoc. et ita peccant contra tres conditiones virtutis. Secundo animalia(?) tollerant multa pericula ut satientur quia percussi non discedunt a pascuo et tamen non sunt fortes ergo nec etiam hi qui propter furorem subeunt pericula sunt dicendi fortes. Tertio Adulteri, qui propter concupiscentiam multa audacia operantur non sunt vere fortes quia qui propter dolorem vel propter furorem impelluntur in pericula non sunt fortes: consequentia tenet, quia nec furor, nec ira, nec tristicia sive dolor magis nata sunt causare actum fortitudinis quam concupiscentia. ¶ Sexta conclusio. qui propter fiduciam sui aut spem bonam subeunt pericula non sunt vere fortes. probatur fortes subeunt pericula quia honestum est ita subire, sed isti non subeunt pericula quia honestum sit: sed quia estimant se esse fortiores et sibi ab adversariis resisti non posse igitur. ¶ Secundo vere fortis est terribilia sustinere etiam que primo non fuerunt lata(?) et honestum est ea sustinere, et non sustinere ea turpe est et inhonestum sed isti milites quamdiu sperant vincere sustinent cum autem percipiunt pericula fugiunt: ergo illi non sunt vere fortes maiorem probat, quia magis ad fortitudinem pertinet esse imperterritum et imperturbatum in repentinis et improvisis periculis quam in his que previsa sunt et precognita. Quod probat Aristoteles, quia precognita possunt subtractione(?) et cogitatione eligi(?), repentina autem sunt ex habitu fortitudinis, quia ea que bene agimus sine multa preparatione et precogitatione agimus ex habitu. ¶ Tertio si sic sequeretur quod inebriati essent fortes tempore ebrietatis, et cessarent esse fortes cum ces-

Nota.

Nota.

faret ebrietas. patet ofia. quia tpe ebrietatis bene sperant et subeunt picula. Quando aut cessat ebrietas, desinunt bene sperare et fugiut. ¶ Septima pclo. Qui ppter ignorantia piculorum subeunt picula no sunt fortes probatur. tales deteriores sunt his qui subeut pecula propter fiduciam bonam et spem bona vincedi. sz isti non sunt vere fortes g nec alii. afis probat qz isti audent pericula subire quia estimant et sperant vincere. Alii aut tantum subeunt pericula pp ter ignorantia Secundo. qz isti remanet p aliquod tps etia postq pui dirunt pericula. Alii vero qprimu cognoscut q decepti sunt et qpericulum est maius q credebant fugiut. quemadmodum fecerunt argei cum inciderunt in lacones et sicyonios vel (vt dicit alia translatio) cum inciderunt in lacedemonios quos putabant esse sicyonios. Ex omnibus istis patet q sunt sex species et modi non vere sed simulate fortitudinis: scilicet politica, coacta experimentalis, furibunda fortitudo bene sperantium et fortitudo ignorantium. Qui secundum primam agut non eligunt propter hoc. i. propter finem fortitudinis. ¶ Qui scdz secuda agut nec eligut pp ter hoc nec omni no eligunt, nec firme et immobiliter opantur. Qui fm tertia nec propter hoc opantur nec firme r imobiliter operantur. Qui secudu quarta nec scietes nec eligetes nec propter hoc eligentes operantur. Qui aut fm qui tam non eligunt propter hoc. i. pp ter debitum finem. n ec firme et imobiliter opant. Qui secudu sexto agut nec scientes eligunt nec firme et imobiliter operantur nec etiam (vt plerisq) propter hoc eligunt. ¶ Contra pma conclusione marguitur sic. Qui facit opus fortitudinis propter bonum fortitudinis et propter honore simul est vere fortis. sed potest aliquis facere opus fortitudinis simul propter bonum virtutis et propter honorem ergo aliquis est fortis qui facit opus virtutis ppter honorem. maior pbatur. quia qui facit opus fortitudinis propter vtrumq habet omia que requirutur ad hoc q actus suus sit actus vere fortitudinis. quia habet actum bonum circa materiam fortitudinis et ppter finem fortitudinis. ¶ Secundo potest aliquis facere opus fortitudinis immediate propter bonum fortitudinis, et mediate propter bonum honoris. ergo operari propter honorem no impedit actum ne sit opus vere fortitudinis. et afis probatur quia opus fortitudinis potest referri in honorem tanq in finem. Nam magnanimus opera difficilia et ardua in bonum honoris tanq in finem referre videtur. ¶ Ad primam cocedo maiorem maxime si habeat duas volitiones per se bonas: quarum vna sit volitio operis fortis propter bonum fortitudis et alia volitio operis fortis propter honorem consequendum vel opprobrium fugiendum. Et cum infertur ergo aliquis est vere fortis. rc. concedo. sed dico q non dicitur vere fortis in tali casu eo q facit opus fortitudinis pp pter honorem: sed eo q facit propter bonum fortitudinis. Fortitudo autem politica est illa que facit opus fortitudinis propter honorem tantum et non propter bonum fortitudinis ita q excludit bonum fortitudinis. Quod si non excludat bonum fortitudinis tunc dico q non est illa fortitudo vera fortitudo secudum q politica licet ex alia causa possit dici vera fortitudo. Et si dicas volo q aliquis faciat opus fortitudinis ta propter bonum virtutis q ppter bonum honoris, ita q neutrum sit causa finalis totalis: sed ambo faciant vnam causam finalem totale, ita q in eo no sit tam feruens amor boni fortitudinis nec etia ta feruens amor honoris q vtrq p se sufficiat. mouere in roe cae finalis sz abo sil faciat: tuc iste actus est bonus. quaeritur vtru ptieat ad vera fortitudine aut ad politica fortitudine. Dico q actus interior q hz istos duos fines p obiecto specifice distinguitur ab actibus virtutis fortitudinis

pp alietate obiecti r q est actus bonus q ad nulla virtute ptinet formal'r. Eusta te ei sut virtutes simplices hec aut mixta est no formal'r sed p equivalentiam. Ad. ii. dico q vel ille intendit vtrusq finem vno actu et tunc dico q cu finis in que omnia referutur sit principalior q rliest ex pstitutione operantis illud opus erit fortitudo politica et no vera fortitudo. sicut qui mercatura exercet vt inde viteret et per diuitias voluptatibus suis vtatur voluptuosus est non auarus. Aut hec facit pluribus actibus, et non vno: et habet etiam duo dictamina prudetie alia quorum vnu dictat de ope faciendo pp ter vnu finem, et aliud de relatione illius finis in honore: r isti duo actus sunt impatiui executiones: et tamen q quilibet eorum per se sufficiat tuc dico q vnus eorum est vera fortitudo et alius fortitudo politica. Si tu dicereti q bonum virtutis no pot scdm recta roez referri in bonu honoris r vl'ter nec maius bonum in minus bonum. tunc diceretur pnter q ille actus esset fortitudo politica sed non esset bonus et virtuosus pp ter indebita relatione. ¶ Contra scdz pclone arguit sic. Fortitudo politica no est pformis cuicuq dictamini prudentiali g ipsa non est actus virtutis. afis probatur quia nulla recta ratio dictat q quis debeat se exponere periculis bellicis propt honorem consequendu. qd pbatur. nullus fm recta ronem pp ter aliqd bonu pseqeduu debet se exponere malo alicui quod est magis malu q bonu illud pp qd se exponit sit bonu. sed honor non est tantum bonu q tm malu est mors: g nullus secudum recta ronem debet se periculis bellicis exponere pp ter honorem psequedum Secudo nullus belli subeuda sunt pericula nisi sit iustu sed consequutio honoris non facit bellum esse iustum Nam si quis in deliberatione de bello suscipiendo deliberaret bellum esse susciptendum quia erit causa honoris et glorie pp ter victoriam: ridenda esset illa deliberatio igit. ¶ Tertio: hec fortitudo no operat pp bonu virtutis: ergo ipsa no est virtus. afis patet qz nulla virtus opatur pp ter desideriu boni extrinseci: sz pp ter bonu ipsius operis virtuosi: sed ista opat pp ter bonu extrinsecu, scz pp ter honore r no pp bonu ipsius virtutis igit. ¶ Ad prima nego maiorem. et ad probationem dico q si in rei veritate nullum esset aliud bonu consequendum per opus fortitudinis nisi honor tunc nulla recta ratio dictat q sint subeuda huiusmodi picula bellica pp ter honorem psequedu: sz vbi recta ratio dictaret suscipiendum esse bellum pro salute r defensione reipu. pot ei qui ad hac recta ratione tenet recta ratio dictare subeundu esse bellum p honore cosequendo, et turpi vitando: et dato etia q talis no teneat ad illam rectam rationem: sicut sit de his qui p sit pbere defensionem illi reipub. sine iniuria cuiuscunq, et sciat bellum esse iustum pro tali honore psequendo pot vel patientius in bello sustinere vel fortius et virilius se periculis obicere: ita q aliquando defensio illius reipub. ad quam defendeda no tenetur, no sufficeret eu mouere ad pdurandu i aliqbus piculis: ad quoz tn tolleratiam amor honoris et odiu opprobrii eu mouet ¶ Ad secudu cocedo maiore et minore: pcedo q psecucio honoris no est vl'r causa rationabilis subeudi picula belli: sz est ca tn i bello iusto et legitimo ¶ Ad tertiam dico q fortis hac fortitudine operat pp ter bonu magnanimitatis qz scz dctat honestum esse fortiter faciendo se dignu honorem facere, et vt se dignu honoribus faciendo honores asequatur et opprobria fugiat. ¶ Cotra quarta conclusionem arguit sic. Experientia belli nichil habz vere fortitudini repugnans immo ipsa est vere fortitudini maxime contentanea. ergo fortitudo experimentalis est vera fortitudo ¶ Ad hanc rationem cocedatur afis r negat pntia: qz no vocatur fortitudo experimentalis illa que est in habitibus experientiam. quia multe tales sunt vere

nota.
species ficte fortitudis
nota.
nota.

fortitudinem. sed illa qua aliquis aggredit pericula belli ꝓpter experiētiā, ⁊ nō ꝑpt bonū fortitudinis. Et ideo tales deficiunt a fine fortitudinis. ¶ Cōtra quītā cōclusionē arguit auctoritate Ari. dicētis ꝙ fortitudo q̄ est ꝓpter furorē est naturalissima. sed naturalissima fortitudo est vera fortitudo igit. Confirmatur quia fm Ari (⁊ ꝓbat testimonio homeri) fortitudo assumit irā in auxiliū: ergo fortitudo propter furorē est vera fortitudo. ¶ Ad hanc rationē rńdetur ꝙ textus sic allegat⁹ est trūcat⁹: ⁊ ideo pficiendus ē dicit ergo sic Ari. Naturalissimā aūt videt q̄ propter furorē est ⁊ paccipiens electionē ⁊ cuius gratia fortitudo verbi vult dicere Ari. ꝙ illa fortitudo que est ꝓpter furorē est naturalissima q̄ prius accepit deliberationē recte rationis ⁊ electionē ⁊ finē vere fortitudinis. Dico ergo ꝙ duplex ē fortitudo propter furorem. Una est sine rōe ⁊ electione: cum scʒ furor sine appetitus victionis est tota causa subeūdi. picl'a et hec est de q̄ intelligit ꝯclusio. Alia est q̄ paccipit deliberationē ⁊ electionē ⁊ finē fortitudinis ⁊ assumit sibi furorē vel tristiciā de punpensione ⁊ appetitum vindicte in auxiliū. Et ista est quā dicit Ari. esse naturalissimam. vbi fm translationem A (i) etiam naturalissima dicitur quia proxima ad verā fortitudinem accedit. proxime aūt (inquit) ac eā q̄ fm naturam est accedere videatur fortitudo q̄ per iram fit si modo electionē rationēq; ante accepit. Michi aūt aliť videt. Nō
opinio. doctoris enim video ꝙ assumptio huius furoris in executionem eoꝝ q̄ iam dictata sunt a rōe ⁊ diligent premisa reiciat hoc opus a spē vere fortitudinis imo dico ꝙ iste actus aggrediendi picula est imperatus ab habitu ⁊ actu vere fortitudinis cū cōcurrunt oīa q̄ exigūtur ad verū actū fortitudinis. Iste tñ actus exterior adiuuat vt melius fiat iterdū ⁊ picula belli interdū a desiderio honoris interdū ab honesto amore lucri interdū a tristicia punpensiōis ⁊ offensiōis ⁊ appetitu vindicte. Et iudicio meo si iste furor non impediat cognitionē eoꝝ q̄ cognitu necessaria sunt i executione operis nec faciat opus difforme recte rationi: actus semp ptinet ad veram fortitudinem ⁊ hoc est quod dicit eustracius ꝙ fortitudo ꝓpt furorē fit
... o. 2.2. ... e. 123. ... a. 10. vera fortitudo si hec oīa preaccepit. Et Thomas etiā dicit ꝙ erit vera fortitudo si preaccipiat hec omnia Ideo in hac parte translatio. Aretini nō michi placet. qꝛ hmōi fortitudinē etiā preaccipientē que dicta sunt dicit tm̄ proxime accedere ad veram fortitudinem. Solutio confirmationis patet ex dictis. ¶ Ad rationem ante oppositū patet quid sit dicendum.
... otum. ¶ Sed circa ea q̄ dicta sunt sunt aliq̄ dubia. Primū de eo qd̄ dictū est ꝙ fortitudo ꝓpter furorē que paccipit rationē ⁊ electionem ⁊ fine fortitudinis est naturalissima. Arguit sic. nulla vir⁹ fit perfectior p assumptionē alicuius qd̄ nō est boni moralis. sed furor non est moralis boni. ergo fortitudo p assumptionē furoris nō fit melior. Secūdo nulla opatio moralis p assumptionē alicuius mere naturalis fit melior. sed ira vel furor est passio naturalis vt habet eustraci⁹ super illo vbo naturalissima aūt videt. ⁊c igit. ¶ Tertio si fortitudo q̄ ꝓpter furorē est paccipit electionē, ⁊ finē fortitudinis ipsa est vere fortitudo illa est vere fortitudo nō est fortitudo ꝓpt furorē ergo iplicat ꝙ fortitudo ꝓpt furorē paccipiat rōem et electionē. minor ꝓbat qꝛ si est vere fortitudo ipsa est fortitudo ꝓpter habitū ⁊ nō ꝓpt furorē. ¶ Quarto qꝛ aut ipsa prius est fortitudo ꝓpter furorē aut prius est fortitudo p electionē. Si primū ergo ipsa nō paccipit rōem. qꝛ tūc cū accipit eā ipsa nō est fortitudo ꝓpter furorem. Tū qꝛ nō ccipit rōem anteꝙ sit fortitudo propter furorem: ergo nō paccipit rōem. Tū etiā qꝛ nō videtur possibile ꝙ ipsa prius est fortitudo ꝓpter furorē et accipiat rationem qꝛ ira impedit animā ne possit cernere verū ꝙ si prius sit fortitudo p electionem: ergo ipsa fortitudo propter electionem accipit furorē ⁊ nō eꝯ. ¶ Quinto: actus fortitudinis primo propter rōem et electionē factus nūꝙ fit melior p interuētū furoris: igr talis fortitudo nō est naturalissima. aňs ꝓbatur. Tū quia furor ille nec est circumstantia: nec obiectum actus Tū qꝛ nō est bonitas in actu exteriori nisi illa que est bonitas alicuius interioris. sed p interuentum furoris actus interior non fit melior: ergo nec act⁹ exterior fit naturalior. ¶ Sexto ira non est assumenda a viro forti: ergo p assumptionem ne fortitudo est deterior. aňs pꝫ. Tū primo: qꝛ nō est in ptāte nostra irasci cū volum⁹ argu. tho 2.2. que. cl. arti. lo. 10. 19 Tū secūdo: qꝛ ira nō pōt regi nec deponi ad arbitriū boni viri: ergo nō est assumenda a viro forti. assumptū patet p. Ari. libro de memoria dicentem, ꝙ qñ passio corporalis mota est non statim quiescit vt homo vult. Tū tertio: qꝛ rō ad se ipsam sufficit ad opus fortitudinis exequendum: ergo nō debet assumere aliquid se infirm⁹ cuiusmodi est ira. Aňs ꝓbatur per. Senecam libro de Seneca. ira. Non ad prouidendum tm̄. sed ad res gerēdas satis est per seipsam ratio. ⁊ quid est stult⁹ ꝙ hac ab ira cū dia petere presidiū rē stabilē ab incerto fidelē ab infida, sanā ab egra. Tum quarto: qꝛ fortis non assumit tristiciam vel cōcupiscentiā ad opus fortitudinis exequendum: ergo nec assumere debet furorem. cōña patet quia sicut propter iram aliq̄ vehementi⁹ incumbunt operi fortitudinis: ita etiam propter ꝯcupiscentiā ⁊ tristiciam. fere enim (vt vult Ari. in tertio) propter tristitiam vel dolorem incitant ad pericula ⁊ adulteri propter cōcupiscentiā. Tū quinto qꝛ in executione operis multa frequēter in cibūt egentia noua discutione ⁊ cōsilio et qui prius preuidere non potuerunt. sed ira impedit hmōi discutionem ⁊ cōsilium ergo a viro forti nō est ira assumenda. ¶ Pro rńsione ad istum dubiū sit
opinio doctoris prima cōclusio. Nec habitus fortitudinis propt furorē p acceptionē rōis rectē fit habit⁹ vere fortitudinis nec habitus vere fortitudinis p interuentū furoris fit habitus fortitudinis propter furorem. ¶ Scdā cōclusio nec actus interior ⁊ proprius hui⁹ fit actus illius propter causas dc̄as: nec ecōtra. Probantur iste due ꝯclusiōes quia ⁊ habit⁹ vnus ab alio habitu, et actus ab actu est specie distinctus. ¶ Tercia conclusio: habitus fortitudinis propter furorem nūꝙ assumit rōez ⁊ electionem. Patet qꝛ habitus fortitudinis nō est habit⁹ electiu⁹ neqꝫ natus inclinare ad actum secūdū iudicium recte rationis imo rectitudo rationis est omnino sine inclinationi impertinens. igr. Quod ꝓbatur quia habit⁹ ille non est generatus ex actibus electiuis nec recte rationi conformibus: sed ex actibus qui erāt passiones q̄dam aut qui erant eliciti a passionibus modo nature inclinantibus, et sine quacunqꝫ habitudine ad rectam rationē ergo habitus inde genitus hñt eādē modū inclinandi. ¶ Item habitus ille aut p̄ accipit rōem per electionē actu circa rationē habenda aut p inclinationē ad rationē et electionem habenda. sed cōstat ꝙ neutro modo igitur: non enim apparet modus quicunqꝫ per quē iste habitus fortitudinis furiose per actiuitatem suam rationem assumat. ¶ Quarta conclusio. Furor interdum adiuuat habitum vere fortitudinis vt exeat in actum interiorem. Probatur. quicquid natum est remouere causam prohibitiuam alicuius illud est adiutiuum eius. sed furor iterdum remouet causam prohibitiuā nec vera fortitudo eliciat actum suū. qꝛ ꝓhibet timorem et diffidentiā ergo furor interdū adiuuat. ⁊c Adiuuat aūt interdū actū interiorem nō imperatiuum formaliter executionis. qꝛ iterdū ꝓpter timorē nō vellemus insistere recte rationi dictanti esse fortiť faciend

dū nec habere. nec electionē recte rōnis cōformē Adiu
uat etiā interdū habitū ad ꝓducendū actū formalit͛
ipatimū executiōis. a quo actu ꝓhibetur ꝑ timorem
quē tollit furor. Tū ꝓpter intuitū ꝑ retributionis
Tū ꝓpter appetitū vindicte. ¶ Quinta cōclusio: fu
ror interdū adiuuat ad actū exteriorē vere fortitudi
nis exequendū. ꝓbatur qꝛ illis ꝑ q̄s hō fit magis pugnax
adiuuat ad actū exteriorē vere fortitudinis sed per
iram et furorē hoies fiūt magis pugnaces igitur ma
ior est certa qꝛ actio exterior principalis fortitudi
nis est ꝯpugnatio tam sustinendo q̄ inferēdo. Et mi
nor ꝓbatur qꝛ irati licet doleant tū vlciscēdo ⁊ puni
endo delectantur. cū ipsi assequuntur id qđ desiderant
scʒ vindictā cuius ira est appetit9. Ex quo sic arguit
ꝑ irā ipsa ꝯpugnatio fit forti delectabilior ergo per
irā fit fortior pugnator. Et hanc rōem tangit Ari.
Tertio ethicorū cū ait Et homines vtiq3 irati qđem
dolēt punientes autē delectantur. ¶ Sexta ꝯclusio Nō
fit ꝓpter furorē vera fortitudo ꝑ fortitudo ꝓbatur quia
respectu actuū interiorū nō se habʒ nisi ... rōnis
vel īpediēdo actionē tanq̄ ꝓhibentis. Tū quia non
Nota. quicquid facit hoies pugnatores facit homines for
tiores. Nam (vt dictū est) Aristoteles dolor ꝯcupiscētia
et ira faciunt hoies pugnatores. Nec tū ꝓpter hoc
faciunt fortiores. Et notandū dictū est per se qꝛ act9
exterior aliquā intendit actū interiorem quo intenso
intenditur habitus. ideo ꝑ accñs ⁊ mediate potest
aliquā furor effectū vt intendatur habitus vere fortitudis
R Et rationem huius ꝯclusionis videtur tetigisse Ari. cū
ait. Qui autē ꝓpter hoc scʒ ꝓpter delectationē vlciōis
⁊ vindicte pugnaces q̄dē non fortes. ¶ Septima cō
clusio: furor īmoderat9 deliberationē rōnis prece-
dens nō cōcurrit cū habitu vere fortitudis ad actū
eiusdē vere fortitudinis exequēdū ꝓbatur: Tū primo
qꝛ q̄ diu remanet īmoderat9 tā diu īpedit rectitu
dine rōnis habēti. Eo qꝛ ira īpedit aīm ne possit
cernere verū. Et hoc dico de impedimēto perturban
te ⁊ difficultante. ⁊ nō de impedimēto impossibilita
Cato. te. Nam rectitudo rōnis ꝓcedit moderationē ire q̄
fuit primus īmoderata. Ideo immoderatio ire nō sic
īpedit rectitudinē rōnis qꝛ impossibilitet ad eā habē
dū. sed tū difficultat. Secūdo qm furor ꝯcurrēs ad
pugnacitatis actū ꝓpter q̄ ꝓ quo habitus vere forti
tudinis ꝯcurrit. cōcurrit sm impetū suū aut secundū
moderamētū recte rōis. Si concurrit sm impetum
suū ⁊ ille actus non elicit9 vere fortitudinis nec est
act9 quē imperat vera fortitudo. Si nō cōcurrit sm
impetū suū ⁊ moderatus est furor ꝑ rōnem. ⁊ ad il-
lum actū nō cōcurrit furor immoderat9. Et si dicas
ponatur casus qꝛ sit in aliquo furor immoderat9 ⁊ eo
in mente moderato sit deliberatio de actu fortitu
Casus bonus dinis ⁊ de periculis belli subeundis ⁊ deliberet re
cta rō de actu de fine ⁊ omnib9 circumstantiis ⁊ me-
diante habitu fortitudinis ⁊ recta ratione eliciat
actus interior etiā impermixus executiōis ⁊ tunc fu-
ror immoderatus impellat i actū exteriorem secūdū
totum impe. sui immo nō fiat vlla deuiatō q̄cūq3 a cir-
cumstantiis dictatis ꝑ rectam rōem. Tūc arguitur
sic Ad istū actū cōcurrit furor immoderatus secūdū
totū impetū suum sed iste actus est actus imperat9
a vera fortitudine cū habeat oēs circūstantias bo-
nitatis sic recte rōi ꝯformis ⁊ sequitur qꝛ ab eodē actu cō
currunt vera fortitudo et furor immoderatus. Ad
hoc respondetur negando vltimā ptem casus quia cō
tinet duas ptes sibi īcompossibiles vna est qꝛ furor
immoderat9 impellat in actum secundū totū impe-
tum suū ⁊ qꝛ non fiat deuiatio quecumq3 a circumstā
tiis per rectā rōnem dictatis. Nam si fiat ipulsio in
actum sm totū īpetū furoris. istic principal' tunc erit

vindicta appetita: et non ille finis quem recta ratio
statuebat in actu. Tum etiam quia cum dicis ꝙ non fi-
at deuiatio a circumstanciis ⁊c. Aut ideo non fit deuia
tio quia ꝓ tunc non est possibile deuiationem fieri se-
cundū aliquam circumstantiam que caderet sub impetu
furoris. puta quia tūc nō est possibile ipsum vlcisci vl' ini
micus lederet aduersarium: aut pro istic possibile est deuia
tionem fieri in quā tamē deuiationem furor natus est
mouere: sed nō fit quia dictatū est a ratiōe actū esse fa-
ciendū secundū talem circumstantiā. Si secūdum: ergo
furor non agit secundū totum impetū suū: sed agit se-
cundū moderationē recte rationis. Si primū aūt igi-
tur talis est impulsio et impetus furoris ꝙ si esset pos
sibilis deuiatio istic dicā: ipsa fieret aut non. Si non er-
go furor moderat9 est. Si sic ergo est ibi interpretatiua de
uiatio. sicut ille qui credēs furtiue auferre rē alienam
et in rei veritate auferet suā. habet actum exteriorē fur
ti interpretatiue. quia accipit rem que sua est tanq̄ a-
lienam ita ꝙ licʒ ibi nō deuiet quia tunc nō est possibi
lis deuiatio secundū aliquā illarū circūstanciarū in q̄s
impellere natus est impetus furoris: qꝛ si deuiaret si
hmōi deuiatio esset possibilis. dico ꝙ actus est malus.
et est ibi deuiatio interpretatiua. ¶ Octaua conclusio
furor moderat9 potest cū habitu vere fortitudinis ad
eundem actū exteriorē cōcurrere. Patet: quia si furor
moderatus sit nō cōcurret ad actum secūdum totū im
petum suum sed secundū moderamentū recte rationis
Nec faciet q̄cūq3 deuiatione a rectitudine rationis
sed adiuuabit ad actum omnib9 hominis circūstātiis:
vestimentū ... vbi possibilis esset hmōi deuiatio. Ita ꝙ
omnis inclinatio furoris ita continebitur sub modera
mine recte rationis: vt in nullum actū exeat nisi cōfor-
miter ad iudicium recte rationis volūtas eius informa
ta habitu vere fortitudinis cohibebit et moderabitur
hmōi passionē furoris ⁊ īpediet ne secūdū totū impetū
suē inclinationis exeat in actū. et eo moderato vtetur
ad cōmoditatē sui act9 ¶ Ad rationes dubii. Ad primā
concedo maiorem. ⁊ cōclusionem q̄ infertur. ⁊ hoc est ꝑ
sexta conclusione. ¶ Dico tamen ꝙ per assumptiones
alicuius inere naturalis aut etiam alicuius inere ar-
tificialis et non boni moraliter adiuuatur vera forti-
tudo. et ad actū suum interiorem et ad actum exteriorē
vt per industriam bellicam et per instrumenta bellica.
cum per hec fiant homines pugnaciores. Et per hoc
etiam patet responsio ad secūdam ¶ Ad tertiam dico ꝙ
fortitudo propter furorem accipit dupliciter. vno mō
pro passione vel habitu furoris inclinantis ad subeū nota.
dum pericula. et sic dico ꝙ q̄tumcūq3 ipsa accipiat ra-
tionem ⁊ electionem: nūq̄ tamē ipsa est vera fortitudo. qꝛ
hmōi passio vel habitus vel est tristicia de paruipensione
vel appetitus vindicte propter paruipensionem. Alio mō
accipitur pro ipsa aggressione periculi que est actio fu
roris: et est fortitudo actualis. Et tunc dico ꝙ aliquis
dicitur fortitudo propter furorem dupliciter: vno mō
quia furor in eam inclinat secundū totum impetū suū
Et sic dico ꝙ implicat ꝙ hec fortitudo sit fortitudo ꝓ
pter furorem ⁊ ꝙ rationē ⁊ electionem acceptat. Alio
modo quia furor impellit in eam licʒ nō secūdū totum
impetum suum: sed secūdū moderamentum recte ratio
nis. et in hoc hec fortitudo rōem accipit ꝙ scʒ nō incli-
nat in aggressionem periculi nisi secūdū moderationē
rationis. ¶ Ad quartā iam dictum est ꝙ si hec fortitu-
do et illa accipiantur pro habitibus: nūq̄ idē habitus
simul est vera fortitudo ⁊ fortitudo ꝓpter furorē quia
tamen argumētū nō solū hoc videtur ꝓbare. sed aliud
ideo per partes respondendū ē. gratia ergo exēpli volo ꝙ
in aliquo sit habit9 subeūdi periculū ꝓpter furorē ex mul
tis actibus genitus. volo etiam ꝙ in aliquo alio sit ve-
hementissimus actus appetendi vindictam propter pery

suspensionē. Cū ergo queris an prius est fortitudo. ꝛc. Dico q̄ istud argumentum supponit q̄ aliqs habitus sit aliquā simul ꝛ semel fortitudo propter furorem ꝛ vera fortitudo. quod dictū est falsū esse. Dico tñ q̄ possibile est q̄ fortitudo ꝓpter furorē (de habitu loquor) prius sit fortitudo ꝓpter furorē q̄ fortitudo ꝑ electionē sit fortitudo per electionē hoc est q̄ vera fortitudo eliciat actū suū. Et cū dicis: q̄ non preaccepit rōem. negat̄ ꝯña. Et ad primā ꝓbationez dico. q̄ cū accipit̄ ratio ipsa ad huc est fortitudo propter furorem moderatū tñ licet nō sit fortitudo propter furorē immoderatū. ¶ Ad scḋam ꝓbationē dico q̄ Ari. non intelligit q̄ ꝑaccipiat rōem anteq̄ sit fortitudo ꝓpt̄ furorē: sed anteq̄ exeat in actū. ¶ Ad terciā ꝓbationem ꝯcedo q̄ ira īpedit maxime de ira actuali licet etiā habit⁹ impediat. neutrū tñ impedit impedimento impossibilitate: sed tm̄ impedimento difficultante. Aduerte tñ q̄ fortitudo ꝓpter electionē accipitur q̄drupl̄r. vno mō ꝑ habitu de fortitudis. Secūdo mō ꝑ vero ꝓpo actu electio hui⁹ habit⁹ ꝛ hoc siue sit actus imꝑatiu⁹ formalit̄ executiōis siue non. Tercio mō ꝑ actu vel habitu vel passione ꝑ verā fortitudinē moderato. Quarto mō ꝑ actu exteriori ꝛ imperato. Tercia acceptio est multū īpropria q̄r sm̄ eā timor moderat⁹ vel audacia moderata diceret̄ esse vera fortitudo. Accipiendo enī ista pro passionib⁹ vel habitibus timoris ꝛ audacie: secundū illum terciū modū. fortitudo ꝓpter furorē potest dici fortitudo per electionē ꝛ simil̄r q̄rto mō q̄r act⁹ in quē inclinat furor moderatus est impat⁹ a vera fortitudine. ¶ Ad quintā negat̄ maior tam de actu interiori q̄ exteriori vt patz ꝑ q̄rtā ꝛ q̄ntā ꝯclusiōes. Ad primaz ꝓbationē dico q̄ aliquā est remonēs ꝓhibēs ꝛ difficultans hītū vere fortitudis exire in actū elicitū vel in actū īꝑatiuū executionis. ꝛ ita ꝑ hoc cā est interdū q̄ act⁹ interior eliciat̄ vbi nō eliceret̄. Interdū vero q̄ eliciat̄ intensior. Ad intencionē tñ Ari. dico q̄ licet actus fortitudinis per interuētū furoris nō fit regulariter melior tñ fit ad finē vere fortitudinis: que est defensio patrie vel oppugnatio hostiū accomodatior q̄r iste act⁹ ꝯsistit in virili pugnacitate. furor aūt pugnaces facit. ꝛ ꝓpter istā causā fortitudo cū qua ꝯcurrit furor moderat⁹ dicitur naturalissima. ¶ Ad sextā nego aūs: ꝛ ad ꝓbationē cōcedo q̄ ira nō semper cadit sub impio: q̄r p̄supponit ꝑpensionē que non est in nobis sed in alio. Dico tñ q̄ aliquādo mediante actu libero volūtatis impat̄ actus recordationis aut iniuriōis eoꝝ q̄ nos ꝑpenderūt. quoꝝ cū recordamur accendimur ira ꝛ furore. Ad secundam ꝓbationem dico: q̄ licet difficile sit regere iraz aut deponere est tamē simplicit⁹ possibile. ꝛ maxime apud eū q̄ actus suos iudicio ratōis moderat̄. Quēadmodū fortis act⁹ fortitudinis regi ꝛ dirigit per īꝑerium ratiōis. Ad auctoritate Ari. dico q̄ ipsa p̄dicta solutionē iuuat. ꝑ hoc enī q̄ dicit nō stati quiescit vt vult hō significat simul ꝛ difficultatē ꝛ possibilitatem regendi ꝛ moderandi eā. ¶ Ad terciā ꝓbationē si intelligatur de actu exteriori nego aūs. Eget enī ratio viribus motiuis ꝛ executionis que adhibito furore ꝓmpti⁹ ꝛ virili⁹ exequūt̄. Rō licet etiā sufficiat ad cōsulendū non sufficit tñ ad īpellendū voluntatē in actū suā propriū: nec sufficit ad cohibendū timorē īpedientē electionē act⁹ interioris ꝛ executionē eius Et q̄d dicat Seneca de assumptiōe infirmioris dico q̄ due cause quaꝝ vna ē maioris virtutē ꝛ alia minoris pl⁹ simul ꝑfit q̄ altera eaꝝ. io cā minima potest vti minore ad actū suū exequendū. Ad quartam ꝓbationē nego aūs. De tristicia ꝯstat q̄ furor tristis est. Cū etiam q̄r vir fortis assumit tristiciam pe

De poss. actoꝝ. Philoso.

solatiōis patrie ad executionez actus fortitudis. Si rex etiam aut alius vir fortis militiam bellum pro repetenda vxore aut restitutione ablatorum per concupicentia moderatā istarum rerum fiet pugnator. In quo argumēta nō placet michi sancti doctoris solutio que michi videtur deficere in tribus primo in hoc q̄ dicit q̄ ira non valet ad actum sustinendi; sed tantum ad actum aggrediendi. Contra hoc dico q̄ ira moderata valet ad ledendum aduersarium omnimodo quo dictat circa ratio eum esse ledendum siue expectando siue aggrediendo siue sustinendo siue feriendo. Et q̄ ira valeat ad sustinēdū patet: quia ira ꝛ furor maxime facit hominem insensibile inter vulnera et ictus ergo facit eum maxime perdurare intollerantia passionum. Sed hanc tollerantiam et sustinenti ipse ordinant in inuasionem ipse enim sustinet ictum vt interre posit ꝛ patitur vt aggat. Nec videlicet quod dicit S. thomas q̄ ad iram pertinet insistere dico enim q̄ ad iram moderatam. pertinet insistere cum insistendum est. Sed q̄r aliquando non potest commode insistere nisi prius sustineat et patiatur: Ideo ad iram aliquādo pertinet sustinere vt tandem commodius insistat. Deficit secundo in hoc q̄ dicit q̄ tristicia non coadiuuat ad aggrediendum nisi per accidēs: inq̄tum scilicet aliquis periculo se exponit vt tristicias fugiat. ¶ Contra si sic sequeretur q̄ ira etiam non valeret nisi per accidens: inq̄tum scꝫ aliquis periculo se exponit vt aduersarium vindicet dico. q̄ circa hoc q̄ duplex est tristicia: vna est rerū impertinentium bello. vt tristicia de morte filii vel vxoris q̄ mors nō est ex bello nec in bello: sed ex alia cā et alio loco contingit. ꝛ de ista concedo q̄ non valet nisi ꝑ accidens. Alia est tristicia rerū pertinentium. vt tristicia rerū ablataꝝ ab hostibus tristicia ex desolatiōe patrie vel occisione filii in bello suscept⁹. Et ista facit regulariter homines magis pugnaces. Alia aūt nō nisi ꝑ accidens. Nec vꝫ ratio. S. thome: q̄ ait q̄ per tristiciā scꝫ propriā rationem succumbimus nociuo. Dico q̄ duplex est tristicia. vna immoderata deficiens et absorbens et de illa concedo. Alia est moderata et afficiens tantum. ꝛ de illa nego. In irato enim est tristicia. imo ipsa ira tristicia est. In zelante etiam est tristicia: imo secundū. Aristotelem zelus tristicia est: non quidem deficiens et absorbens: sed afficiens tantum. ¶ Tercio deficit in hoc q̄ dicit q̄ concupiscentia non valet nisi per accidens inq̄tum scilicet aliquis vult pocius pericula subire quam delectabili carere. Dico enim q̄ concupiscentia per se adiuuat vt patuit in exemplis positis. Et de his omnibus patet ex textu allegato arguendo ad dubium. Quicquid enim per se vult efficaciter aliquid vult ꝑ se tollere omnem causam impeditiuam illius. Tum enim quia (vt dictum est) homines concupiscentes fiunt pugnatiores. Tum quia propter concupiscentiā fit vt ablatio rei concupite videatur esse maior parumpenso. Et ita concupiscentia augmentat iram. ¶ Ad rationem autem. S. thome concedo q̄ concupiscentia primo tendit in bonum delectabile quia non potest tali bono potiri sine remotione impedientium: ideo secundario tendit ad remotionem huius impedimenti. Ad quintā ꝓbationem nego minorez de ira moderata dico enī q̄ licet ira moderata non mouet secundum totum impetum suum sed secundum iudicium rationis ita nec etiam impedit eius deliberationem vbi noua deliberatione opus est. Si tamen beatus thomas nō voluit dicere nisi q̄ ira directiue et immediatius facit hominē magis pugnacē q̄ tristitia vel concupiscentia non sibi contradico. Si autem simpliciter velit negare vniuersaliter. q̄ fortis nec tristicia nec concupiscentiā assumit ad executionem actus fortitudinis quia non valent nisi per accidēs nec reddūt homines pugnatiores hoc

tho. 2. 2. que. 123. arti. 10.

tho. vbi supra.

opi. doc.

tho. vbi supra.

expo. doc

Rz dubiu salua tãti viri reuerentia nõ michi videt verũ. ¶ Dubiũ secundum est de hoc q ex Aristotele dictum est q for-
argumẽ. titudo maxime est circa repentina pericula. Cõtra hoc
tho. 2. 2. enim arguitur primo auctoritate Tullii dicẽtis q for-
que. 123. titudo est considerata periculorũ susceptio et laborũ
arti. 9. perpessio sed illa sunt repentina que sũt inopinata in-
preuisa et inconsiderata igitur. Scdo arguit p illõ Ambrosii primo libro de officiis: fortis viri est non dissimulare cũ aliquid immineat: sed precedere et tanq de specula quadã mentis obuiare cogitatione prouidis rebus futuris, ne forte dicat postea: ideo in ista incidi qr non arbitrabar posse euenire sed vbi est aliquid repẽtinum ibi non potest prouideri in futurum ergo fortitudo non est circa repentina. Tertio secundũ phm̃ iertio ethicorũ fortis est bone spei, sed spes expectat aliqd in futurũ ergo operatio fortitudinis non est circa repẽtina. ¶ Pro dubio est aduertendum q quadrupliciter potest intelligi fortitudinem esse circa pericula repentina vnomodo quantum ad actum eius elicitũ ita scilicet q habeat electionẽ circa. Secundomodo qñtum ad manifestationem virtuosi habitus inexistẽtis. Terciomodo quantum ad moderationem passionis inde causari ex illo periculo repentino et repentine apparente. Quartomodo sic q repentinum fit cõdicio quã
nota. fortis per habitum fortitudinis nititur ponere in materia circa quam est. Sit igitur prima conclusio fortitudo non est circa pericula repentina primomodo et
pmomõ. probatur quia fortis nõ intendit q pericula circa que versatur sint repentina et inpreuisa et nouiter emergentia sed quantum potest nititur ea preuidere et precognoscere vt eis secundum dictamen recte rationis occurrat et quantum potest preuidere nititur vt quecũque intercurrere pericula possunt preuideat, et quomõ eis obsistendum sit excogitat. Et hoc est quod voluit dicere ambrosius in auctoritate allegata ad dubium et similiter. Tullius in diffinitione fortitudinis: hoc idem voluit. Gregorius in omelia: cum dicebat. Iacula que preuidẽtur minus feriunt, et nos mala mundi facilius ferimus si contra ea clipeo prescientie premunimur, neq solum volunt iste auctoritates q fortis pericula que subit non cupit esse repentina: sed etiam q qñtum potest facit et nititur ne repentina sint et inpreuisa. ¶ Probatur etiam auctoritate Ciceronis primo de officiis dicentis, fortis vero animi et constantis est non perturbari in rebus asperis, nec tumultuantem de gradu deiici vt dicitur sed presẽti animo vti et cõsilio nec a ratione discedere. Quamq hoc animi: illud etiam ingenii magni est, futura percipere cogitatione et aliquando ante constituere quid accidere possit in vtramq partem: et quid agendum sit cum quid euenerit: nec committere: vt aliquando dicendum sit non putaram. ¶ Secunda conclusio. Fortitudo est circa pericula repentina tercio modo. Probatur quia si forti cũ in acie est aut extra aciem quedam pericula subito apparuerit que preuidere non potuit aut defacto non preuidit et ab his periculis impellatur ad timorem et fugam sicut multis non fortibus cõtingit: ex habitu fortitudinis fortis cohibet timorem et in his periculis viriliter persistit nec fugit, et hec est intentio Aristotelis dicentis q fortitudo versatur in periculis repentinis. Fortis autem (inquit) erat terribilia hominum existentia et non apparentia sustinere, propter quod fortioris videtur esse in repentinis timoribus et impauidum et inturbatum esse q in prima infestia. Ab habitu enim magis: quoniam minus ex preparatione. Tertia conclusio: Fortitudo est circa pericula repẽtina primo mõ
tho. vbi Et ponitur ista conclusio contra Thomã oppositum
supra ar dicentem. Duo sunt (inquit beatus Thomas) in opere for-
ticulo. 9. titudinis: vnũ quidem qñtum ad electionẽ ipsius, et sic fortitudo non est circa repentina. Michi autem salua eius reuerentia videtur contrarium. Et pbo sic. Fortitudo sm eum est circa repentina qñtum ad manife-
Impro stationẽ habitus virtuosi: sed non in antichristi habi-
ba. tho. bitus viri nosus sine actu & est circa repentina qñtũ ad actum sed non qñtũ ad actũ exteriorẽ tñ, qr act9 exterior sine interiore non est actus virtutis. ergo ẽ circa repentina quantum ad actum interiorem sed actus interior fortitudinis est electio ergo est circa repentina pericula quantum ad electionem. ¶ Secũdo: Terribilia subito et nouiter emergentia inclinãtia cum vehementia mentẽ indigent noua firmitate mentis vt nõ terreatur et psistat. sed hec noua firmitas fit per nouam electionem: ergo circa picula repentina est noua mentis electio ex hitu fortitudinis elicita. ¶ Tercio pono casum q forti pficiscẽti ad bellum nulla fuerit adhuc deliberatio de modo et genere pugne, nec cõgnitio certa de grauitate piculorũ et sibi inspate et inopinate occurrant ex insidiis hostes. Tunc sic fortitudo istius nõ potest exire in actũ pugne nisi per nouam electionẽ: ergo necesse est fortitudini huius si velit decertare et nõ affici iore idebito noua electionẽ habere. sed ista electio habetur circa repentina. & fortitudo qñtũ ad electionẽ est circa repentina. ¶ Quarto: Nouus timor non põt cohiberi nec moderari nisi per nouã electionẽ. sed ista picula repentina inclinãt nouiter ad timẽdum, ergo ad hunc timorem cohibendum exigitur noua electio. ¶ Quinto qdq põt ratio et cogitatio sine habitu ĩ diuturno tpe, illud põt habitus intensus in tempore paruo et exiguo. sed in periculis puisis põt ratio et cogitatio dirigere electionem: et mediante ista directione voluntas ex arbitrio suo elicere. ergo hec oĩa potest habitus fortitudinis in tpe exiguo et paruo sed hoc est fortitudinẽ habere electionẽ circa pericula repentina igitur. Pro hac ratiõe in qua ꝯsistit fundamẽtũ ꝯclusiõis, aduerte q habit9 facit prõptitudinẽ. Nam q̃ sine habitu facim9, ex multa et lon-
ga consideratione per habitũ subito operamur. vt Nota.
patet in citharisantibus. fortitudo aũt ad executionem sui actus multos sibi habitus coniungit scz industriã bellicã vsum armorũ: peritiã expectandi, aggrediendi, et multa alia q̃ cu fuerint in viro forti et occurrerint pericula repentina: ipse subito et quasi in nõ pfecto tẽpore inclinat. et dirigit in noticiam eorũ que contra picula subito emergentia facienda sunt et ad reprimendũ timorẽ que ex hmõi apparentia piculorũ nouiter emergentiũ insurgit. Et hanc rationẽ intendebat Ari. in tercio ethicorũ cum dicebat. Premanifesta igitur quidem et si ex ratione et ex cogitatione aliquis preeligat: repentina aũt sm habitũ. Vbi Ari. expresse dicit q fortis se habet in electione periculorũ per habitũ fortitudinis circa repẽtina. quõ se habet non habens habitum fortitudis per rationem et cogitationem circa premanifesta. ¶ Quarta conclusio. Fortitudo est circa pericula re-
pẽtina secundo mõ. hec ꝯclusio est Thome. Et probat Thome
si facere ea q̃ sunt virtutis sine multa deliberatione vbi sup.
arguit et manifestat habitum illius virtutis inesse ergo habitus fortitudinis maxime manifestatur p hoc q fortis bene se habet circa pericula repentina. Consequentia tenet quia i his nõ potest cadere multa deliberatio. Hec in sentẽcia rõ est thome. In qua rõne dicit q fortis facit ea q̃ sunt fortitudinis in repentinis. Dicit etiã q contra eadẽ pericula repentina habitus fortitudinis firmat animum. et cum ista non fiat sine eleccione qr nõ essent actus moraliter boni: sequitur ex istis q scdãr tercia ꝯclusio sit vera. Ad rões dubii dico q illa consideratio in habente

habitum intensū fortitudinis pōt haberi circa repētina
et in exiguo tempore. ¶ Ap scđam dicit̄ q̄ est p̄ prima
conclusione ⁊ probat q̄ fortis q̄ntum pōt cauere debet
ne picula sibi sint repētina. Si tñ hoc vitare non possit
p̄ fortitudīs habitū bene se habet circa ea q̄ in p̄meui-
sa fuerunt. ¶ Ad tertiū dico q̄ etiam in periculis repēti-
nis fortis est bone spei. picula enim repentina cum per
habitum fortitudinis bene sustineantur hñt aliqd fu-
turitionis. Ideo enī dr̄ picula quia in eis exponimur
alicui malo vel captiuitatis vel mortis: quod malum
nondum est presens. sed fortis confidit euadere: imo ea
dem mala aduersario infligere.
Tercium dubium. Tho. vbi supra ar. 7. ¶ Dubium tertium est de fine fortitudinis. Et videt̄ q̄
finis fortitudinis sit opatio eius per Ari. ethicoꝝ tertio
dicentem q̄ fortitudo est bonū forti: bonū zidē finis. et
accipit̄ ibi fortitudo pro actu scđm Thomā. Pro du-
bio est aduertendum q̄ nos hic non inq̄rimus de fine
omnibus virtutibus cōmuni qui scđm Augustinum est
beatitudo vel deus ipse scđm illud qđ ait. xxxiii. de ciui-
tate dei. virtutes quas ꝓpter solā beatitudinem ama
mus sic persuadere quidam nobis audent. scꝫ dicendo
eas ꝓpter se amādas. vt beatitudinem ipsam nō ame
mus. quod si facimus etiam vtiqꝫ ipsas amare desine
mus: q̄ñ illam propter quam solum istas amamus nō
amamus. Et in libro de moribꝰ ecclesie dicit q̄ fortitu
do est amor propter deum omnia facile pferēs de hoc
ergo cōmuni fine hic nō inquirimus: sed de proprio fine
eius. ¶ Aduertendum est vlterius q̄ alicuius habitus
duplex est finis. vnꝰ est cōnaturalis: alius prestitutus.
Prestitus est ille quem ex prestitutiōe operātis p̄ opa-
tionē habitꝰ consequi intēdimꝰ. Et iste ē duplex. quidam
est libere ⁊ sine conformitatem ad rectā rōnem presti-
tutus: sicut lucrum est finis medicine in eo qui acquirit
medicinam vt lucretur. Et beneficium hoc mō finis est
predicationis in eo q̄ predicat vt hēat bñficium. ¶ Ali-
us est finis prestitutus s̄m dictamen recte rationis. Et
iste est duplex. q̄dam ē vl̄is q̄ scꝫ vl̄iter in omni actu ta-
lis habitus a recte prestituēte prestituitur. ¶ Alius est
non vl̄is qui nō vl̄r ⁊ regulariter sed in certis casibus
etiam s̄m dictamē recte rōnis prestituitur. ¶ Tunc sit
prima ꝯclusio. Actꝰ fortitudinis ē finis ꝯnaturalis ha
bitꝰ. Probat̄. q2 si vniuersalit̄ eq̄ bñ ⁊ eque faciliter se
expedite elicerentꝰ actū fortitudīs sine habitu ⁊ cū ha
bitu nō esse opꝰ habitu fortitudīs: nec nobis in aliquo
eēt vtilis. ergo habitꝰ fortitudinis ē ꝓpter actū tanq̄ ꝓ-
pter finē sibi ꝯnaturalē. ¶ Secūda cōclusio. Actus for-
titudinis non est finis s̄m prestitutionem ipsiꝰ habitus
nota. Probatur. actus ⁊ habitus habent eundem finem pre
stitutum. sed actus fortitudinis non est finis actus per
prestitutionem. ergo nec habitus. ¶ Secūdo nullus
elicit actū fortitudinis conformiter ad rectā rationē
nisi gratia alicuius alterius qđ intendit consequi per
huiusmodi actum: scꝫ vel causa defensionis ciuitatis vel
ꝓhibende iniurie: que talis est q̄ ad eam prohibendā
recta ratio dictat eē subeūda picula belli ergo sequitur
q̄ actus fortitudīs habet finē aliquem alium a se. ergo
⁊ habitus. ¶ Tercio. Si non esset necesse prestituere
aliquem finem actui: sequeretur q̄ liceret duobus prin
cipibus inter quos nulla est de iure vel iniuris conten-
tio congregare gentem et exercitū vter fortius facerent
⁊ se hoc modo fortiter faciēdo piculis mortis obiicere
Et patet ꝯña quia actus illi possent habere omnes cir
cunstantias requisitas ad actum fortitudinis cum non
exigatur prestitutio alicuiꝰ finis quē fortis p̄ opatio
nem suā natus est cōsequi. Nec valet dicere q̄ iste actus
haberet iniusticiam annexā scꝫ mortē innocētiū: quia
respondebitur q̄ volenti non fit iniuria: et q̄ isti sub pe
riculis mortis volunt fortiter facere et ex mutuo con-
sensu. ¶ Quarto. Quecumqꝫ duo sic se habent q̄ po-
stremum natum est haberi per primum non poneretur
si postremum sine eo haberetur: tunc postremum est fi
nis prioris. sꝫ p̄hibitio iniurie nata est haberi per
actum fortitudinis: et si esset posita prohibitio iniurie
per aliud q̄ per actum fortitudinis non poneretur a-
ctus fortitudinis. ergo prohibitio iniurie est verus fi-
nis ipsius actus fortitudinis. Maior probatur q2 om
ne tale ē gratia cuius aliquid fit. ⁊ minor probatur. q2
actus qui diceretur fortitudinis aliter factus non esset
actꝰ fortitudinis sed temeritatis. ⁊ hic loquor de actu
exteriori vel de actu interiori imperatiuo executionis.
¶ Quinto: nullus actus bonus et laudabilis quo ledi
tur proximus habet seipsum pro fine ex prestitutione.
quia ledere proximum non est ex se bonum: sed tantū
gratia alicuius alterius a se. sed per actum fortitudi-
nis leditur proximus quia vulneratur. spoliatur. occi
ditur. ergo preter actum ipsum necesse est esse alium fi-
nem proprium ex prestitutione. ¶ Tertia conclusio: ve
re fortitudinis nichil est finis scđm prestitutionem nisi nota.
quod scđm rectam rationem prestitui potest et debet.
Probatur q2 si aliud p̄stituat̄ ex intētione operantis
tunc actus gratia illius actus non erit actus fortitu-
dinis. Sicut patet de fortitudine coacta: aut propt̄
furorem que non sunt vere fortitudines. ¶ Quarta
conclusio. Non quodlibet quod secundū rectam ra
tionem p̄stitui potest actui q̄ videt̄ esse fortitudo ē fi-
nis vere fortitudīs. Probat̄ de fortitudīe politica
q̄ nō est vera fortitudo ⁊ tñ p̄stituit sibi aliqđ quod
scđm rectam rationem videtur sibi prestitui posse
¶ Quinta conclusio. Ille est verus finis fortitudinis
actus gratia cuius habitus vere fortitudinis natꝰ Nota.
est inclinare in hmōi actum. Probatur auctoritate
Ari. in tercio ethicorum dicentis. Finis autem omis
operationis est qui secundū habitū idest finis opa-
tionis est qui est. i. qui sibi conuenit secūdū habitum
i. s̄m inclinationē habitus. Ubi vult dicere Ari. q̄ fi
nis operationis non est omnis ille quem sibi prestit
tur operans sed est ille gratia cuius habitus natꝰ
est in hmōi opatione inclinare. Que sententia Ari.
de actibus per se hominis est vniuersalit̄ vera. De
actibus autē ⁊ habitibus aliis tam virtutū q̄ vicio
rum expositione indiget. sed de hoc alias ¶ Sexta
conclusio. Ille est verus finis secūdū prestitutionem
habitus fortitudinis gracia cuius facti sunt actus
proprie et per se boni ex quibus habitus fortitudi
nis generatus est. Probatur. quia quicqđ habet vel
habuit actꝰ generatiuus hitus pro obiecto illud habꝫ
habitus ⁊ non aliud. q̄ quecūqꝫ finem pro obiecto ha-
buit actus proprius ⁊ per se fortitudinis illū eundem
et alium habet habitꝰ. aña probatur quia (vt dictum
est) circumstantie actuū exteriorem sunt obiecta actuū
interiorem p̄ se bonoꝝ ⁊ etiā habituū. ¶ Septima con
clusio. Nichil nisi bonū est opationis de fortitudīs fi-
nis. Probatur fortitudo est bona forti. ergo finis opa
tionis fortitudinis est bonus ꝯña tenet: quia finis vni
uscuiusqꝫ est qui secundū habitū. Et aña probatur: q2
vnumqđqꝫ denominatur fine ad vnum sensum q̄ nullꝰ
habitus est bonus. nisi finis gratia cuius fit sit bonus
Non oportet tñ econtra q̄ si finis sit bonꝰ. etiā habi
tus vel operatio sit bona. quia potest esse peccatum s̄z
aliam circūstanciam. Et hanc rationem tangit. Ari. in
tercio: cum dicit. Finis autē omīs operationis est qui
secundum habitū. et forti autē fortitudo bonum talis
autem ⁊ finis. determinatur aūt vnūqđqꝫ fine. Et conse
dit q̄ fortis boni gracia sustinet ⁊ opatur qui secūdū
fortitudinem. Quis aūt sit iste finis. dictum est: quia
propulsio vel prohibitio iniurie: nō cuiuslibet: sed pro
qua repellenda recta ratio dictat esse subeunda mor- Expost.
tis pericula. ¶ Ad rationem obiic concedit̄ur auctori- dic. phi.

tos Ari. sed dicitur ꝙ in ea Ari. non accipit bonū pro fine. Nam sic exponendo textus ille nullomodo esset ad propositum Ari. ibi enim Ari. vult probare ꝙ fortitudo operatur gratia boni ista scilicet ꝙ operatio fortitudinis sit gratia alicuius boni. quod nun̄ꝙ posset probari per hoc medium ꝙ operatio fortitudinis est finis fortis vel habitus ipsius fortitudinis. Et ꝙ loquitur ibi potius de fine operationis ꝙ̄ de fine habitus, patet ex textu rotundo. Finis (inquit) omnis operationis est qui secundum habitum. Et intēdit sic arguere Ari. Cuiuscunqȝ habitus finis est bonus eius operationis etiam finis est bonus sed finis fortitudinis est bonus ergo finis operationis eius est bonus. Et hanc conclusionem ponit in fine totius deductionis: boni vtiqȝ gratia fortis sustinet et operatur qui secundum fortitudinem τ eam adhuc imediate aū pricipiū rōis paulo vl'ꝰ ꝓposuerat: dicēs. Scōm dignitatē eiū τ vt ratio vtiqȝ patitur et operaꝶ fortis. maiorē istꝰ rationis probat quia finis omnis operationis est qui scōm habitū hoc est operatio habet illum finem quem habet habitꝰ id ē grā cuius habitus inclinat in actum: minorē ꝓbat aūt fortitudo est boni forti ergo finis fortitudinis ē bonꝰ ꝙ̄ ꝓbationē ponit sub his verbis τ forti fortitudo aūt bonum talis aūt τ finis. Istā autē ꝯsiam statim ꝓbat determinaꝶ aūt vnūquodqȝ fine. Et ꝯnter cōcludit ꝯclusionē in rēlā ꝙ scȝ fortis operaꝶ boni grā. Ex qbꝰ pȝ ꝙ ibi forti aūt fortitudo bonū, τ nec bonū accipitur pro fine nec fortitudo ꝓ operatiōe. Et sidicas ꝙ finis vnius cuiuscunqȝ agentis est vt similitudinem sue formet in alterum inducat, sicut finis ignis calefacientis ē vt īducat calorē in patiente. ergo finis fortitudinis ē vt similitudinem sui hītus exꝓmat in actu. Ad hāc rōem rīdeꝶ ꝙ est

Q. duplex agens. qddā est mere naturale: vt ignis. aliud mere voluntarium vt voluntas creata vel increata aliud mixtū quod lȝ naturaliē causet actiuitas tamē sua dependet a voluntate creata: Iīē naturale est duplex vniuocū τ equiuocū de vniuoco mere naturali concedo. de equiuoco est multū dubiū. Sol eīn non videtur imprimere similitudinem sui ī his inferioribus: de agente etiam mere voluntario non videtur ver. Nā voluntas cum elicit vel imꝑat actum nullā similitudinem sui ani īprimit l effectū qdꝗ tn̄ sit quia hec salus i pstt ad sensum quendā in ꝓpriū. Iō dico ꝯformiter ad ea que dicta sūt ꝙ duplex est finis habitus vnus est cōnaturalis. τ de illo concedo (aliꝰ est fm ꝓstitutionē. τ de illo nego. Cum autem Ari. dicit opationē virtuosam gratia alicuiꝰ fieri, sēp loqꝰ de fine secundum prestitutionem et non de fine connaturali.

argu. bu. 3. ethi. q. 18.

Queritur septimo. Utruȝ fortis q̄ se pōt saluare ꝑ fugā magis debeat eligē mori ꝙ̄ fugē. Arguiꝶ ꝙ nō: de duobꝰ malis semp minꝰ eligēdū ē ſȝ fugere ē minꝰ malū ꝙ̄ mori ergo fortis magis dȝ eligere fugere ꝙ̄ mori. In oppōm est Ari. ī ethicis, qui multis locis ostēdit ꝓ aliqbꝰ opibꝰ turpibus vitādis subeūdā eē mortē. ¶ Notādū ē ꝙ supposita xritate fidei q̄ ponit īmortalitatē aīarum, τ aliam vitam post hāc. ī q̄ premiant eternaliter boni, τ eternaliē afficiātur suppliciis mali: q̄stio non habet tantam difficultatē. Et iō scōm hāc xitatē fidei supponitur tā ꝙ certū ꝙ̄ licitū est ꝓ fidei integritate. τ rerum publicarum defensione mortem subire ab alio, non a se illatā. Sed hoc diffusius tractabitur cum de perseuerantia agetur. Necqȝ hic disputāda est illa questio. Utrum ratione naturali probari possit immortalitas anime. et quid de hoc senserit Ari. supposito ergo ꝙ ex naturalibus nihil de hac īmortalitate τ de vita futura cognosci possit ꝙ sit etiam suspensa pro nunc traditio fidei.

R. ¶ Sit igitur prima cōclusio: Multa sūt peccata ꝙ̄ magis fugienda sunt ꝙ̄ mors: ita ꝙ si viro bono offeratur conditio mortis, nisi ea perpetret, potius debet subire mortē ꝙ̄ ea perpetrare. ꝓbaꝶ auctoritate Ari. in tercio qdā (inqt) fortassis non est cogi: sed magis moriendum patientem durissima. Etenī euripedis Alcmeona derisoria videntur cogētia matrem occidere. Et si dicas ꝙ hoc nō dicit Ari. simplr: ȝ sub dubio qꝛ addat fortassis. Respondetur ꝙ hoc aduerbium nec equiualenter additur in translatione Aretini. qꝛ si addidisset Ari. cū dubitatione nō ꝯclusisset assertiue ꝙ illa de Alcmeone Euripedis essent digna irrisiōe. ¶ Scōa conclusio non ꝯueniēs ꝙ fortis certus est se nō posse saluari nisi per fugā fugere debȝ. ꝓbaꝶ τ ponaꝶ casus ꝙ ad fugā viri fortis sequatur fuga totius exercitus τ destructio reipu. τ per non fugam eiꝰ sequaꝶ victoria, defēsio totiꝰ exercitus. τ suppono ꝙ hec sint ab eo cognita. Tūc arguo sic iste per fugam suā exponit totam malitiam et vniuersam rēpu. ꝑiculo mortis. ergo fuga sua est cōtra dictamen recte rationis. ergo recta rō dictat in casu ꝑdicto potiꝰ eē subeūdā mortē, ꝙ̄ fugiendum. ¶ Scōo τ hec iō vȝ ad ꝓbandū ꝯsiliā predicte rōnis. Omne illud grā cuiꝰ fortis fm dictamē recte rōnis se exponere debet ꝑiculo mortis est a viro forti vite sue preferendum Patet hec maior ex se qꝛ si vita sua esset ꝓferēda ab illo, illi bono nūꝙ̄ grā illius boni debēt fȝ rectā rationē se exponere ꝑiculo mortis. sed fortis grā defēsionis reipu. se ꝑiculo mortis fm rectū rationis dictamē exponere debet. alias fortitudo bellica vel q̄cunqȝ alia in qua subeūdū esset mortis ꝑiculū nō esset virtus moralis. Et errasset turpiꝶ Ari. volens aliquē ꝑncipaliꝶ fortē dici qꝛ circa bonā mortem est impauidus. igꝶ. ¶ Tercia conclusio: aliquādo cū fortis videt ꝙ per solam fugā saluari potest fugē τ nō manere in acie teneꝶ. ꝓbaꝶ. τ pono casum ꝙ iste vir fortis sit cōsultissimꝰ τ ꝑitissimꝰ bellorū, τ ꝙ ab eo pendeat salus tocius ciuitatis τ tota administratio bellorum ita ꝙ nullus appeat ꝯsilio τ auctoritate cuiꝰ bella possint regi. sed sit verisile totā rēpu. in manꝰ hostiles peruenturā esse si iste defuerit. cognoscat vlterius xisile ꝙ per fugā suā nullū detrimentū afferꝶ exercitui pugnanti ita ꝙ nec fuga aliorum consecutiua est, nec deiectio militū pugnantiū. Tunc sic. iste vir fortis non subit ꝑiculū mortis pugnando, nisi ꝓ defensione reipu. sed cōditio rex est talis ꝙ nō fugiendo ipse destruit rēpu. τ desperandum est de salute reipu. fugiendo vero adhuc de salute republice sperandū est ꝙ scōm dictamen recte rōis debet fugere et nō mori. Probaꝶ etiā auctoritate. Ciceronis primo de officiis. Nunꝙ̄ omnino (inquit) periculi fuga cōmittendum est vt in belles timidiqȝ videamur: sed fugiendum etiam illud ne offeramus nos periculis sine causa. quo nichil potest esse stultius. Et paulo post. quare in tranquillo tempestatem aduersam optare dementia est. Subuenire autem tempestati q̄uis ratione, sapientis est eoqȝ magis si plus adipiscatur re explicata boni, ꝙ̄ addubitata mali sed in hoc casu per mortē iste nichil adipiscitur boni et certus est etiam se nō plꝰ adepturum per mortem ꝙ̄ per fugam. igitur. Secūdo mors in bello nō est subeunda, nisi gratia alicuius boni quod est finis operationis fortitudinis. ergo quocienscunqȝ illud bonū verisiliꝶ destruitur per mortem τ ꝑ fugam adhuc remanȝ spes salutis mors illa est turpis et fuga honesta. sed in predicto casu hec omnia contingunt. igitur Inde est ꝙ sapienter multis regibus consultum est ꝙ cum bellum agitur ipsi absint bellorum sed in loco tuto fortē se contineant. ne ad periclitationem regis sequatur periclitatio totius reipu. regni. ¶ Quarta conclusio vir fortis pro defensione patrie debet et tenetur se, non tantum periculis mortis, sed etiam ipsi

Nota.

nota bñ.

morti exponere. Probatur, aliquando fortiter faciendo pulchrum est et honestum mori. sed nulla causa mortis suscipiende videtur honestior quam illa que pro defensione reipub. suscipitur. igitur. Maior probatur per Ari. in tertio. Similiter autem (inquit) et viriliter agunt in quibus est fortitudo et bonum mori. Ex qua auctoritate patet quod aliquibus est fortitudo: et in his honestum est mori. Secundo probatur per illud eiusdem quod dicit contra eos qui videntur fortes propter experientiam. hi autem ex principio periclitantur ut meliores existentes: cognoscentes autem fugiunt mortem magis turpi timentes. Fortis autem non talis. Quid autem sit illud turpe dixit immediate primo cum de civili fortitudine que fugientibus militibus occiditur dicebat. Civilis autem permanentia moriuntur. his quidem enim turpe fugere: et mors tali salute eligibilior, salute scilicet quesita per fugam. Ex quibus verbis secundum Aristotelem patet quod fortis magis eligit mortem quam turpem et inhonestam fugam. Tertio probatur per illud eiusdem capitulo ultimo de fortitudine. Mors quidem et vulnera tristia forti et volenti erunt. Sustinet autem hec quoniam bonum, vel quoniam turpe non. Ex qua auctoritate patet, quod sustinere mortem est bonum idest honestum et decorum: et non sustinere turpe et inhonestum. Quarto probatur per illud quod immediate sequitur et quo utique magis virtutem habeat omnem, et felicior fuerit magis in morte tristior erit. tali enim maxime vivere dignum. et ille maximis bonis privatur sciens: triste autem hoc. sed nihil minus fortis. Ex qua auctoritate patet quod aliquis moriens in bello est fortis et habet omnem virtutem. ergo mors tunc est recte suscepta. sed mors nunquam recte suscipitur nisi cum tenemur eam secundum dictamen recte rationis suscipere. igitur. ¶ Quinto probatur auctoritate Ciceronis primo de officiis. Temere (inquit) in acie versari et manu cum hoste confligere immane quiddam et beluarum simile est. sed cum tempus necessitasque postulat, decertandum manu est. et mors servituti turpitudinique anteponenda. ¶ Sexto: pro servandis promissis licet se cruciatibus acerbissimis et morti exponere: ergo et pro defensione reipublice. Antecedens patet exemplo Marci Reguli. qui cum fecisset cum hostibus certas pactiones de captivis petissetque ut sibi liceret ire romam, ut pactiones iste reciperentur: antea posita fide de redeundo: cumque noluissent eas recipere romani: rediit ad hostes extrema queque passurus. quo exemplo (ut vult cicero tertio de officiis) vix ullum est aut laudabilius, aut prestantius. ¶ Septimo: Quandoque recta ratio dictat quod magis debet eligere solus mori, quam mori cum ceteris et cum patrie destructione. sed in certo casu contingit quod per fugam viri fortis et ipse et ceteri omnes et universa regio periret: ubi persistendo et moriendo resisteretur hostibus in casu scilicet quo isto viro forti fugiente ceteri fugerent, et hostes infestissimi eos fugientes persequerentur, et civitatem caperent: in qua esset tota spes defensionis. ergo in tali casu iste vir fortis debet se exponere non solum periculo mortis: sed etiam ipsi morti pro defensione rei publice. Neque dubium est hanc sententiam clarissimos omnes duces fuisse secutos qui semper magis elegerunt honeste moriendo patrie succurrere quam turpiter patriam deserere ac prodere. ¶ Octavo: Vir fortis fugiendo in casu predicto non affert sibi bonum nisi breve aut momentaneum scilicet prolongationem vite per decem aut duodecim annos: nec quidem certam sed multis casibus subiectam. Res publica vero et universo populo non solum qui est sed etiam qui ex presentibus erat procreandus incomparabile detrimentum. stando vero et viriliter pro salute patrie decertando et moriendo affert econtra bonum sine comparatione maius: quam est illud quod per fugam consequitur. ergo secundum dictamen recte rationis ipse tenetur in tali casu se morti pro salute reipubl. exponere. ¶ Sed contra predictas conclusiones arguitur. contra secundam et quartam conclusiones. Primo sic. nulla operatio virtutis est que non sit felicitas vel ad felicitatem ordinata. sed mors destruit omnino felicitatem. ergo mori non potest esse opus virtutis et per consequens conclusiones ille false. argu. hic scibi. est. ¶ Secundo virtus non inclinat contra naturam. quia est perfectio nature sed inclinatio ad moriendum est contra naturam cum per eam destruatur natura. igitur. ¶ Tertio vel talis mors susciperetur propter bonum proprium vel propter bonum alienum. Non propter bonum proprium quia totum in morte amittit. Nec propter bonum alienum: quia ex quo non potest alia vita: ipse non posset aliis procurare maius bonum quam illud quod perdit ergo bonum sibi proprium debet perdere alieno. ¶ Quarto nos legimus de viris sanctissimis, qui sciebant aliam esse vitam post hanc: ipsi tamen fugiebant ab infidelibus cum mortem aliter vitare non possent. ergo multo magis vir fortis fugere debet, cum cognoscunt se non nisi per mortem evadere posse. Quinto quod est minus delectabile et magis triste est magis fugiendum quam quod est magis delectabile et minus triste. sed fugere est minus triste quam mori cum in morte sit maxima tristitia igitur. ¶ Ad primam istarum rationum nego maiorem. et dico quod sunt aliqui actus, extendendo actum ad passionem qui nec sunt actus ordinati ad felicitatem nec ipsa felicitas: sed imperati ab actu qui est felicitas, vel maxima et gloriosissima pars felicitatis. Nota. Velle enim mori pro defensione civitatis est maximus actus felicitatis politice. mori autem est actus ab huiusmodi felicitatis actu imperatus. ¶ Ad secundam dico quod in homine est duplex natura scilicet corporalis et dico quod virtus contra huiusmodi naturam consequenter inclinet ita quod inclinatio huiusmodi nature et inclinatio virtutis sunt contrarie. Alia est natura spiritualis et intellectualis. et dico quod virtus non inclinat contra huiusmodi naturam idest contra propriam inclinationem huius nature. Et propriam dico illam quam habet ex se, et non ex habitibus aut moribus corruptis. Et ad minorem nego, loquendo de inclinatione nature spiritualis. Ipsa enim inclinatur magis ad habendos excellentissimos actus virtutum quam ad diutius durandum. Ideo enim in casu predicto mori sit excellentissimus actus felicitatis politice inclinatur ad illum actum. ¶ Ad tertiam dico quod mors imperatur propter bonum proprium, quia scilicet aliter non potest habere ille excellens actus felicitatis politice: et propter bonum alienum scilicet propter defensionem civitatis vel reipublice. Et ad probationem quod non propter bonum proprium quia totum in morte amittitur, concedo. dico tamen quod illum bonum fructum habere pro momento et non perdere culpabiliter sed virtuose conservare est multo melius quam prolongare vitam suam per longum tempus. et ad probationem quod non propter alienum: dico quod multo maius bonum parat aliis et sine comparatione diuturnius quam sit illud quod perdit: sicut tactum quod in ultima ... conclusionis. Et si dicas quod per mortem perdit bonum virtutis bonum autem virtutis nihil procurat. Ad hoc respondeo, quod volendo mori habet summum actum virtutis politice ut dictum est. dico secundo: quod volendo fugere careret isto bono etiam culpabiliter. et per consequens acquireret in se vicium detestande felicitatis politice. dico tertio quod moriendo non perdit illud culpabiliter sicut non moriendo propter salutem quam tamen per fugam culpabiliter perderet quare ... melius est perdere aliquid quod aliquis perdendum est non culpabiliter: immo virtuose quam culpa-

biliter illo carere: ideo magis debet eligere mori quam fu- nota.
gere. ¶ Ad quartam concedo antecedēs. et hoc fuit in ca su quo vita eorum erat plus perfutura quam mors, neque tamē concedo quod quotienscumque in mortem fugierit, ipsi recte opa ti sunt. ¶ Ad quintā concedo maiorē de eo quod ē magis delectabile et minus triste viro virtuoso. ad minorē di co quod licet mors sit tristabilis viro virtuoso turpia ta- men fuga multom agit tristabilis et minus delectabi- lis propter eam enim vir fortis nullam penitus dele- ctationem suscipit: sed propter mortem suscipiēdā cōfir mat animum adversus eā, et imperat eam et freqūt de lectatur et placet sibi actus virtutis. et tanta firmitas animi ꝯtra malū mortis. ¶ Contra terciam conclusio
argu. buridā. vbi supra. nem. arguitur illud est magis eligēdū in quo maius bonū acquiritur et minus bonū amittitur. sed in fuga non acqui ritur nisi prolongatio boni nature et amittitur bonū vir tutis per mortem aūt acqrit bonū virtutis scilicet summus act⁹ fortitudinis: et perditur tm̄ brevis ꝓlōgatio vite. igitur mors est fuga ꝑeligenda. Secundo de duob⁹ malis sp minus malum est magis fugiēdum sed naturā modico tempore orbari virtute est minus malū quam eam longo tpe viciatā manere. igitur mors est magis eligenda quam fuga. ¶ Tertio. Ad quā auctoritate senece et omniū ali orum philosophorum et Tullii libro de officiis et de tusculanis questionibus qui omnes nituntur inducere ad contem ptum mortis. et ad hoc suadendū multas rationes ad ducent. ¶ Quarto eligibilius est vivere sano corpore p paucos dies quam egro corpore per multos ergo etiā eli gibilius est vivere parvo tempore cū operibus vir tutum quam multo cum operibus viciorum. ¶ Ad rationes istas rūdet quod omnes excepta tercia fundant in hoc quod fuga illa esset viciosa, et mors virtuosa et gloriosa. E cō
nota. tra aūt dico quod mors illa in casu conclusionis esset te meraria et fuga virtuosa ac laudabilis. ¶ Ad terciam dico quod laudabiliter faciunt phi inducendo hoīes ad contemptum mortis sed vt ipsi volūt magni animi esse contemptere mortem cū rō dictat eā eē subeūdam. ita etiam volunt eam non esse temerarie et contra iudici um recte rationis subeundam quod ꝯtingeret in casu tercie conclusionis. ¶ Ad rationem ante oppositum di co, quod in casu fugere est maius malū quam mori quia fuge re est malum moris mori autem est tantum malum na ture.

Queritur octavo vtrum forti vi

ro liceat se iterimere: ne veniat in ptātem ini- mici. Arguitur quod sic exēplo virorum excellē tium multorum qui ne venirent in hostium manus seipsos in teremerunt. ¶ In Oppositum arguitur auctoritate
nota. Ari. dicentis hoc esse timidi. Notandū est quod contingit dupliciter desidera est mortem. vnomodo vt fugiant⁹ malum pene vt servitutem, carceres, tormēta, pauper tatem, infamiam. aliomodo ad fugiendū maluz culpe vt revelationem confessionis, negationem fidei, ydola triam, et multa hmōi. malum pene est duplex. vnum est quod rōnabilit et appetere et procurare possumus nobis vt inopia, egestas, fames, sitis. Aliud est quod procurare nobis ipsis non possimus sine peccato mortali vt vir go non pōt ꝓcurare sibi deflorationem suam per virū non suum sine peccato mortali. Item aliqua horū sūt que nobis inuite passive habentibus duci possunt ad ef fectum vt corruptio virginis. Alia sunt ad que exigi tur actū nostra. vt mendacium fictum testimonium, ydola
scdm phi. tria occisio viri et multa hmōi. Prima conclusio: pro nullo malo pene vitando licz cuicumque se interimere ꝓ- batur primo auctoritate Ari. hoc expsse diffinientis Mo ri autē fugientē inopiam vel cupidinem vel aliquid triste non fortis sed magis timidi. Et rōem subiungit mollit- cies enī fugere laboriosa: et nō quia bonum sustinet: sed

fugiens malum. Secūdo nullū malū pene est tā malū quam malum est privatio vite ergo pro nullo malo pene vitā do vir fortis se iterimere debet aūs probo de malo pe ne quod non est vita diuturnius quia de illo intelligo Inter quecumque mala pene vita potest haberi omni vir tute plena. et his omnibus malis vir bonus et prudēs potest ad virtutem vti. et inter hec virtutum omnium vel saltem excellentissimarum actus exercere ea scilicet equanimiter tollerādo sed ad privationem vite sequit horum omnium privatio igitur Tertio vnus quisque mi nus habet potestatem sue mortis quam alterius. naz iudex potestatem habet mortis aliene et similiter tortores auctoritate legum id sibi concedentium. sed nulli licet pro fugiendo quocumque malo auctoritate privata occi dere alterum: ergo nulli licet pro quocumque malo fu- giendo interimere se. Quod si dicas quod licet hostem pu blicum occidere et furem nocturnum et hostem etiam privatum si invadat et aliter mors evitari non possit. Dico quod hec omnia auctoritate publica, et a iuribus aut positivis aut nature concessa fiunt et non auctoritate privata. ¶ Quarto quicumque se causa fugiendi mali in terimit impacientia vincitur. ergo quilibet talis est ma lus: Aūs probatur quia talis non se interimeret nisi malum illud impatientius ferret. Et hanc rationem in nuit. Augustinus. xix. de civitate dei capitulo quarto. Utrum obsecro (inquit) Cato ille patientia an potius impatientia se peremit. Non enim hoc fecisset nisi viciorum. Cesaris impatienter tulisset. Quiso omis defectio animi infra dignitatem suam propter iniciam bellia mala que nō sunt in sua potestate posita est tur pis inhonesta et flagitiosa. sed qui se propter fugā ma lorum interimunt habent animum infra dignitatem ip sam longe defectum cum ad dignitatem animi pertine at equanimitas tam in adversis quam i prosperis: nec eri gi prosperis: nec adversis frangi. ¶ Sexto omnis qui occidit hominem sine auctoritate publica est verus ho micida et pena homicidarum puniendus est sed qui se occidit hominem occidit sine auctoritate publica cum nulla lex homini facultatē concesserit se occidēdi. ¶ Se primo mala pene que quis vel iam patitur vel se pas- surum formidat non faciunt hominem nocētem et di- gnum morte: ergo quicumque propter hec tantum occidit se occidit auctoritate privata eum quē scit innocentem et nullomodo nocentem: ergo talis tenetur pena crude lissimorum homicidarū. Et istas duas rationes tan- git augustinus primo de civitate dei capitulo. xvi. Nā vtique si non licet privata potestate hominem occidere vel nocentē cuius occidendi licentiam lex nulla cōcedit profecto qui seipsum occidit homicida est. et tanto fit nocentior cum se occiderit quanto innocētior in ea causa fuerit qua se occidēdum putavit. ¶ Octavo: Talis pri vat civitatem parte sua notabili sine cōsensu ipsius ci vitatis: ergo talis plectendus est pena condigna. ¶ Se cunda conclusio: Pro nullo malo culpe cuicumque se in- terimere licet. Probatur quia vel hoc esset pro malo culpe iam perpetrato: vel pro perpetrando quod ne p petramus remedio mortis procuramus. Non primum quia tale malum nō emendatur morte auctoritate pri vata inflicta. Cum standum quia de tali malo veniam deo et emēdationem per penitētiam et satisfactionem condignam non per mortem petere debemus. Quod probatur exemplo iude qui propter culpam commis- sam in venditione christi seipsum interimit et in hoc ab nota.
omnibus fidei xpiane sectatoribus culpatur. Quod patet per Augustinum primo de civitate capitulo. xvii Naz si (inquit) iude factum merito detestamur: eumque veritas iudicat cum se laqueo suspendit scelerate illi⁹ traditionis auxisse potius quam expiasse commissū: quo quoniam dei misericordiam desperando exitialit pe

nitens nullum sibi salubris penitentie locum reliquit
pro magis. &c. Ex quibus verbis patet q per mortem
nobis per nosmetipsos inflictam nullomodo emenda
tur sed magis augetur ex desperatione venie delictum
Cum secundo quia post delictum perpetratū talis tri
statur ob delictum ipsum. Aut ob infamiam consecu
tam. aut ppter penam delicto respondentem. Si pro
pter duo postrema: cum tali non sint mala pene sequi
tur per primā conclusionem q ipse nō debet sibi ipsi in
ferre mortem. Si p primum tunc debet potius lacrimis
et gemitibus diuinam implorare misericordiam q si
bi mortem consciscendo offense offensam et delicto de
lictum superaddere. Cum secundo. quia vel talis esti
mat q per mortem satisfacit pro delicto: aut estimat
q nulla est via satisfaciendi non primum quia hoc nec
lex diuina nec lex naturalis nec lex ulla positiua tradit
q scilicet se occidendo quis pro commisso delicto sa
tisfacit. immo lex diuina expresse vult oppositum. No
lo (inquit) mortem peccatoris. sed magis vt cōuertatur
et viuat. vbi deus expresse declarat q nō vult q homo
satisfaciat sibi pro peccato per mortē et occidendo sed
penitendo et relinquēdo peccatū et in hac cōuersione vi
uendo. Nec licet alicui se interimere pro peccato vitan
do. probatur omne peccatū per liberū voluntatis con
sensū vitari potest. ergo nō licet cuiq occidere se vt pec
catū vitet. et aña probat quia peccatū omne volūtariū.
q si voluntarium nō sit: eo ipso peccatū nō est. ¶ Scdo
nullum peccatū (maxime cōmissionis) est sine actu po
sitiuo voluntatis nostre que cogi nō potest. & q tacitq
fiat ab extrinseco violentia potest tamen aliter q per
mortē vitari peccatū. verbi gratia. torquet aliquis vt
exprimat que in cōfessione accepit. q tunc q torquea
tur nunq tamē exprimet illa. nisi ex imperio volūtatis
vel linguā ad dicendum vel manū ad scribendum mo
uerit. Similiter torquet aliquis vt tandē vel neget fi
dem vel se ante ydola prosternāt: que nunq faciet vt po
nota. stulatur nisi liber cōsensus voluntatis accesserit ¶ Ter
tia cōclusio nec pro virginitate seruāda virgo: nec pro
integritate corruptā mulier mortē sibi inferre debet
probat prima pars: quia virgo cū sibi affert mortem
aut intendit vitare corruptionem animi aut corruptio
nem corporis. Si corruptionē animi. Cōtra corruptio
per solū constans & stabile propositū mentis seruari
potest. & tandiu manet animi integritas qdiu manet
integra virginitatis seruāde volūtas. quod pbatur. q
integritas animi bonū est animi. ergo nō nisi eius deper
ditur ad corruptionē corporis. sed tantū ad corruptio
nem bone volūtatis. Nec potest dici q intendit serua
re integritatē corporis: et ne perdat eā se necat. Cōtra
virgo illa nullo modo plus obligatur ad seruandū in
tegritatē illius ptis corporis q ad seruādū integri
tatem cuiusuis alterius ex qua tanta incommoditas to
ti corpori sequi posset: ergo viciocissim si est et cōtra ra
cium rationis dictamē q vt illa pars seruetur integra
alia pars corrūpat ex qua sequitur mors & interitus.
nota. ¶ Secūdo tū etiā q quilibet magis tenet ad conseruā
dam vitā corporalē q ad cōseruandā integritatē cui
cunq partis ex qua nō sequitur vite corporalis priua
tio: & virgo que vt seruet integritatē corporis aliā ptem
corporis corrūpit. aut se quomodocunq vita priuat gra
uissime peccat & rea homicidii habēda ē. ¶ Tertio cor
pus ipsum de quo est questio pōt corrumpi sine hoc q
desinat esse sanctū & sacrū et virgineū: et pōt desinere
esse sanctū & virgineū sine hoc q soluat eius integritas
ergo pro hac integritate seruāda nō debet se virgo in
terimere. probat aña nā si membrū illud corrumpatur
ferro aut per cōtrectationem obstetricis aut violentia
apostematis nō desinit esse sanctū & virgineū. ¶ Secū
2.2. phs. do nec i corpore nec in quocunq actu exteriori est aliqua
impudicicia aut moralis corruptio: nisi illa responde- virgine.
at alicui impudicicie et corruptioni mētis. quia alias & posse se
homo posset saluari secundum animā et dāpnari secū licite ob-
dum corpus qd est omnino absurdū. & qdiu remanet fundam.
pudicicia et sanctitas mētis tam diu remanet pudici- virginē. ta
cia et sanctitas corporis. et q diu etiā remanet impu- le occidē
dicicia et corruptio mentis tā diu etiam remanet im-
pudicicia et corruptio corporis. Sz cū hoc q claustra
pudoris sunt omnia aut p causas imediate dictas: aut
per violentiā corruptoris: stat q maneat ppositū mē-
tis integrū et inconcussum et q mens sit omnino san-
cta et pudica. ergo cum hmōi diuisione etiam stat san
ctitas et pudicicia corporis. Similiter cum hoc q clau
stra pudoris integra sunt integritate nature & per nul
lam violentiam aperta stat q animus iā sit corruptus
et impudicus. et habeat consensum volūtatis cum cor
ruptore. vt patet de virgine que libere et sponte vadit
ad corruptorē. Constat enim q ab impudicicia mentis
sue non solū voluntas ipsa sed etiam corpus dicitur im
pudicum et corruptum: nō quidē corruptione opposi-
ta integritati nature que integritas nec bona est nec
mala moralit per se: sz corruptione moris. ¶ Tertio cū
omni violentia illata vel inferenda virgini stat inno-
centia virginis: cū nemo sit aliena voluntate malus sz
tantum propria: ergo cū omni tali violentia stat q est
omnino indigna morte imo q est dignissima vita ergo
occidendo eam occiditur innocēs. ergo si se occidit ip-
sa ē rea homicidii ¶ Quarto Si liceret alicui occidere
se ipsam: pro nulla tamen causa hoc licitum esset nisi
pro qua liceret eum dampnari a iudice. sed nullus iu-
dex rationabiliter iudicans dānaret virginem qui vi-
olentiam passa sit: immo iudicaret potius esse subleuā
dam et premiis ac muneribus attollendā q violentia
tantam passa a sancto virginitatis proposito non de
cesserit: et ipsum corruptorē vel violatorem dampnan
dū censeret: igitur. ¶ Quinto quicunq infert alicui penā
iniustam mortis est reus homicidii: sed hec mulier in- hāc ques-
fert sibi ipsi penam iniustam mortis: ergo hec mulier stionem.
rea est homicidii. maior videtur certa et minor proba- tāgit ua
tur quia mors que infert huic mulieri aut est pena pro 10. distin.
prie culpe aut aliene. si aliene ergo est omnino iniusta 15. quar.
cū omnino iniustum sit q p delicto vnius alter nulla si- sehanque
bi vel necessitudine nature cōiunctus vel peccati socie- sti. quin.
tate cōmixtus penam ferat. nec est pena pprie culpe. tū corre. 8.
quia (vt supponitur) nulla in illa virgine culpa est. tū
quia vbi culpam hēt nō esset iudex in causa sua. secun
dam partē probat hec vltima ratio. imo ad eius pba
tionem possent adduci fere omēs priores rationes Ex
qua conclusio infero q lucretia quā tot laudibus ratio
ni efferunt. fuit homicidii nefandissimi rea. probatur
quia lucretia fuit summis et amplissimis virtutibus pre
dita et nullo mortis genere digna: ergo occidendo se
ipsam occidit innocentissimā et indignissimam morte
feminā. ergo rea est sceleratissimi homicidii aña pbat
lucretia nō suspicatur esse nocens nisi propter adulte-
riū sed ipsa nō fuit adultera. quod pbatur. q ipsa nō
q adultero ssensit. hoc idē pbat Augustinus. auctoris
tate cuiusdam de violentis lucretie dicentis mirabile
dictū duo fuerunt. et adulterium vnus admisit. cuius ra
tionem assignat augustinus quia licet essent duo cor
pora cōmixta vnius tamen erat inquinatissima volun
tas alterius vero castissima ¶ Secūdo q aut ipsa iō se
interemit quia adulterium passa violenter aut q ipsa
erat sibi conscia alicuius mali consensus. si primum: re
dit prima ratio: quia inocens et pudica fuit: et ita mor
te indigna. si secundum ergo falsum est illud cuiusdam
allegatum q duo fuerunt et adulterium vnus admisit
quod tamen dictum romani multum celebrant. et patz
consequentia: quia si ipsa consenserit fuerunt duo qui

adulterium admitterent: vnum manifesta inuasione et altera latenti et occulto consensu: tum etiam: quia vbi ita fuisset. non propter hoc tamen fuisset mors sibi a se ipsa inferenda: sed digna satisfactione ira dei placenda totam autem vim rationis his verbis colligit. augustinus. Si adultera cur laudata. si pudica cur occisa quod argumentum ineuitabile dici. Tertio. actio lucretie non fuit bona moraliter. ergo fuit mala moraliter consequentia patet quia fuit actio deliberata. et antecedens probatur. nullus actus procedens ex infirmitate pudoris est actus bonus moraliter quia omnis malis ex imperantis et mollicie procedit sed actus lucretie processit ex infirmitate pudoris. quod ergo seipsam (inquit) augustinus non adultera occidit: nō pudicicie caritas sed pudoris infirmitas fuit quod probatur pudult eam (inquit) eam turpitudinis aliene in se commisse: etiam si nō secum et romana mulier laudis auida nimium verita est ne putaretur quod violenter est passa cum viueret libenter passa si viueret. sociam quippe sui se credi erubuit si quod alius in ea fecerat turpiter ferret ipsa patienter ex quibus verbis patet quod ideo seipsam iteremit quia nō poterat ferre patienter pudorem illum vel estimationem hominum de seipsa: et quod mortem suam ordinauit ad dandū testimonium pudicicie sue. que omnia procedunt ex nimio et absurdo desiderio laudis et impatientia pudoris et mali nominis que eam mortem excusare nullomodo possint. tequitur quod ipsa fuit vere rea homicidii Quarto quia nusquam in sacra scriptura legitur homicidium sui etiam cuiusque mali vitandi causa concessum: sed expresse prohibitū. cum in lege dicitur nō occides: quod autem se ipsum occidendo reus est homicidii sic probatur quia in illo precepto dicitur unde et absolute nō occides et non additur proximum sicut in alio precepto non falsum testimonium dices aduersus proximū tuum. ergo illud preceptum nō solū prohibetur homo proximum occidere. sed etiam seipsum. Et omnium maiur multo magis arctat preceptum de nō occidēdo quam preceptum de nō terendo falsum testimonium. probatur quia precepto de nō terendo falsum testimonium additur aduersus proximū quod non additur in precepto de non occidendo. sed non obstante illa additione ille est falsus testis qui testimonium falsum aduersum se profert et est reus precepti. puta si quis cupidus mortis fuit et falso se hominem occidisse et inde dampnatus nece sed: ergo multo minus licet alicui quacumque causa se ipsum occidere. hanc rationem tangit Augustinus. xx. capitulo primi de ciuitate dei vbi per multa capitula pulcherrime ac subtilissime materiam hanc deducit. ex quibus omnibus patet quod nullo modo pro quocumque bono consequendo. aut pro quocumque malo fugiendo licitum est alicui se occidere. nec valet arguere de: Marco. Catone mitridate hanibale et nonnullis aliis quorum aliqui se ferro: alii veneno necauerunt. quia hii omnes turpiter errauerunt. et fuerunt timidi et molles et impacientes nō fortes nec magnanimi. nec poterant tollerare aduersitates que tamen summa virium officium exequi poterant. ¶ Secūdum fundamentum dicta sunt conclusionum argumenti. Constat quod res. in grauissimo periculo versetur: et pro defensione sua egeat aliquo magno et potente viro qui propter edictum quod habet cum viro de ciuibus nolit ciuitati succurrere: sed requirat ciuitatem quod de illum mori et ipse succurret. e inter nō. ciuitas autem hanc iniuriam innocenti facere ipse cuius innocens etiam vetit se dare volunt ac illius viri potentes quem nolit recipere: quia nō vult notari de morte eius. Tunc arguitur sic: Iste vir fortis paratus est effundere vitam viriliter pro salute reipubli. sed non potest infundere in bello quando ille potens aduersatur: nec potest effundere submittendo te iudice ciuium quia illi (cum sciant eum innocentem) recusant eum adiudicare morti. nec potest effundere vitā submittēdo se aduersario: quia ille recusat per casum. et scit quod salus reipublice est circa vita sua: et cum vite sue ante ponit. ergo in tali casu ipse tenetur se interimere pro salute reipublice. Confirmatur exemplo multorum romanorum qui se pro salute reipubli. in apertissimā mortem intrinterunt sponte sua et propria voluntate. Respondetur quod talis nullomodo debet se interimere et quamuis debeant procurare bonum reipubli. hoc est tamē actibus et operationibus licitis et honestis: et nō prohibitis. ¶ Ad confirmationem dico quod actus huiusmodi romanorum et erant mali et innitebantur idolatrie: et false religioni: et erroribus nō prudentie. ¶ Ratio ante oppositū soluta est

Q Ueritur nono. Utrum fortis in omni actu fortitudinis delectetur. Arguitur quod sic quia virtus est delectabiliter operari ergo fortis in omni opere fortitudinis delectatur ¶ In oppositum arguitur auctoritate. Aristoteles in tertio. Mors quidem et vulnera tristicia forti et volenti erit. ¶ Notandum quod in forti sunt multi et varii actus scilicet actus cognitiui siue apprehensiui. actus appetitiui: et actus executiui. Actus cognitiui et apprehēsiui sunt duplices quidā sunt intellectus: alii sunt sensus interioris vel exterioris. Per intellectū fortis apprehēdit multa que nata sunt causare delectationē scilicet defensionē patrie vel aliquē libet finem fortitudinis. honestatem et pulchritudinē operis et in quantum fide viuit etiā aliā vitā post hāc expectāteo. Apprehēdit etiā fortis multa que nata sunt inferre dolorem et tristiciam: puta vulnera: labores: ictus mortē. Et apprehensiones istorum causant secundū magis et minus tristiciā. tam secundū dispositionē subiecti quam etiā secundum quod magis vel minus indicantur esse propinqua. Potest etiā per sensum interiorem apprehēdere aliqua que nata sunt causare delectationem et aliqua que nata sunt causa tristiciarum et similiter per sensum exteriorē. vt statim declarabitur. Actus appetitiui sunt duplices quidā sunt volitiui: alii sunt actus appetitus sensitiui. Actus volitiui sunt duplices quidā sunt qui nō sunt formaliter imperatiui executionis: scilicet recta ratio nōdum dictat opus fortitudinis esse exequēdum alii sunt imperatiui executionis. vt volitio qua quis imperat potentie executiue. Actus exteriores sunt multiplices (vt dictum est) fugere. cunctari. expectare. aggredi: inferre. sustinere. Actus etiam cognitiui tam intellectus quam sensuum interiorum sunt duplices. quidā sunt circa futurū bellum alii sunt circa presens. alii sunt circa preteritum circa futurum vt estimatio periculorum vel opinio de futura victoria, de industriosa percussione de tollerantia durorum. circa presens: sicut cognitio eorum que circa fortē sunt dum bellū geritur circa preteritū eorū cū recordatio. ¶ Tunc sit prima conclusio. Fortis in apprehēsione boni quod estimat esse per opera fortia consequendum delectatur et in apprehensione et in volitione ipsorum operum probatur. omnis estimatio qua estimatur bonum magnū et multum desideratū in esse de prope futurum nata est causare delectationem in sic estimante sed bonū illud quod est finis fortitudinis est magnū et multum desideratū et (vt supponitur) estimatur de prope futurū igitur. ¶ Secunda conclusio: fortis in actu sperādi huiusmodi bonum delectatur. ¶ Tertia conclusio. fortis in actu ipsius fortitudinis cū propter eius est de cōsecutiōe huiusmodi boni delectatur. ¶ Quarta conclusio: fortis in actu memorādi actus quibus consecutus est huiusmodi bonum delectatur. probatur per aristotelem primo rethorice dicentem. quare necesse est omnia delectabilia esse in sentiēdo presentia aut in memorādo facta aut in sperādo futura. sentiunt quidē enim presentia memorātur autem facta sperātur autem futura ex quibus patet quod licet bonum de-

De questione Augustino. z. z. questio. 64. articulo.)

Insuper delectatur fortis.

ſideratum aut actus qui circa ipſum haberetur na-ture cauſare triplicem delectationē, ꝛ cū ſperatur fu-turum: et cōſentit pñs et eū memoratur preteritum. ¶ Quinta concluſio: actus inferendi et percutiendi eſt viro forti delectabilis, ꝓbatur. omne cupitum ꝛ de-ſideratū a viro forti cū eſt pñs ꝛ nullā in eo moleſti-am cauſat, eſt ſibi delectabile ſed vir fortis maxime cupit percutere et ledere hoſtem, et hec percuſſio non eſt viro forti, ſed hoſti moleſta. ergo cū eſt preſens delectat eum. ¶ Sexta concluſio. recordatio actus ſuſtinendi ac tollerandi fortiter ac viriliter ictus et vulnera eſt viro forti delectabilis, ꝓbatꝰ. auctorita-te Ariſ. in loco preallegato. memorabilia quidā igitur delectabilia ſunt: nō ſolū quecum in pñti aderant de-lectabilia erant ſed quedā ꝛ non delectabilia, ſi ſit poſterius honeſtū et bonū quod poſt hoc: vnde et di-ciū eſt. ſed delectabile eſt ſaluatum eſſe ꝛ remiſſei la-borum. et poſt anguſtias delectatur vir memorans qui multa paſſus fuerat ꝛ multa geſſerat. ¶ Septia concluſio cogitatio fortis tollerantie cum ipe bene ſe habendi in ea quā tamen non eſtimat ꝓpinqua ē de-lectabilis, ꝓbatur qꝛ experimur in nobis ꝙ aliquan-do cogitamus nos multa et grauia tollerare ꝓ de-fenſiōe fidei: ꝛ ꝙ inter varia tormēta manerꝰ inuicti. ꝛ in ſic cogitādo delectamur vehementer, ꝛ hec ſūt q̄ forti videt̄ eē delectabilia. ¶ Octaua ꝯcl̄o viro for-tiū de ꝓpe iminet bellum, non eſt delectabilis co-gitatio finis, ſi deſit ſpes huius mōi finē cōſequendi ꝓbatur qꝛ deſiderium boni non ſufficit ad delecta-tionē cauſādā: ſed oportet de hoc quod deſideratur, habeatur ſpes conſequēdi ipm. quod ꝓbat. nā ſi qs deſideret vehemēt iſſime principatū et deſperet ſe cōſecuturū ipm, nōmō nō delectatur ſed triſtatur: vt patꝫ per experientiam.

Nota. ¶ Nona cōcluſio viro forti triſtabilis eſt recorda-tio finis deperditi. patet ex ſe. ¶ Decima concluſio viro forti triſtabilis eſt recordatio actus tolleran-di ꝛ ſuſtinendi: cū per hūc illatum eſt magnum ꝛ ir-reparabile dānū vtpute excecatio vel mutilatio notabi-lis detrimēti pꝫ qꝛ ex illo actu ſuſtinēdi relictū ē in-cōmodū preſēs qd̄ ſemp affligit. ꝓpter hā leuiri hec tri-ſticia ex multis ꝛ magnis cōmodis ꝓ hanc tolleran-tiā forte allatis ſicut parvꝰ magni regni. ¶ Undeci-ma cōcluſi: actus ſuſtinēdi eſt viro forti triſtabilis probatur quia ſuſtinere grauis ꝛ multū moleſta ē triſtabile ſed actus ſuſtinendi conſiſtit in tollerātia grauium et difficilium igitur. Secundo ꝓbat aucto-ritate Ariſ. dicentis In ſuſtinendo vtiqꝫ triſticia (vt dictū eſt) fortes dicuntur ꝓpter qd̄ ꝛ triſte fortitudo. tertio ꝓ illud eiuſdē morā: qd̄ ꝛ vulnera triſtia forti et volenti erunt. ꝛ paulo ante: ꝓpter autē doloroſum et triſte omnis labor. ¶ Duodecima cōclo: fortis in actu fortitudinis exteriori magis dicendꝰ eſt triſta-ri ꝙ delectari. ꝓbatur qā cū ſint duo actus fortitu-dinis circa qs maxime cōſiſtit fortitudo ſcilꝫ infer-re et ſuſtinere: ſuſtinere tamē eſt actus principalior. et circa eum maxime conſiſtit fortitudo, ſed in ſuſti-nendo terribilia triſtatur fortis. ergo fortis magis dicendus eſt triſtari in actu exteriori fortitudinis ꝙ delectari. minor ꝓbata eſt. et maior probatur aucto-ritate Ariſ. in tertio ita dicentis. circa audacias au-tem et timores fortitudo exiſtens non ſimiliter circa ambo eſt ſed magis circa terribilia. In his enim et imperturbatus, et circa hec vt oportet habens for-tis magis, ꝙ circa audacias. in ſuſtinendo vtiqꝫ tri-ſtia (vt dictum eſt) fortes dicuntur, propter quod et triſte fortitudo, ꝙ ſi quis dicat, ꝙ hec triſtia vita ꝓ-ueniret ex tollerantia triſtium impeditur propter fi-nem qui eſt delectabilis forti. Aſſidet ad hoc Ariſ. ꝙ

oppoſitū contingit. delectatio eīn quā natum ē cau-ſare deſideriū finis fortitudinis euaneſcit vel obſcu-ratur a rebus circumſtantibus, ſcꝫ a rebus triſtibus q̄ interueniunt in exequendis actibus fortitudinis. quod ſub his verbis dicit. Ariſtotiles. ſed et adhuc videtur vtiqꝫ eſſe qui ſm fortitudinem finis delecta-bilis. ab his aūt q̄ circa finem euaneſcere: quale et in gimnaſticis agonibus fit. pugilibus enim finis qui-dam delectabilis cuius gratia, corona, et honorea. percuti autē doloroſū: ſi carnales et triſte omnis la-bor. et addit ꝙ ſi triſtia ſint multa, in fine paruus cō-modiras: ſic finis nichil habet delectabile propter (inquit) multa hec eſſe, paruum exiſtens cuius gra-tia, nichil delectabile videtur habere, ſic vtiqꝫ tale ē circa fortitudinem, mors quidem et vulnera triſtia forti. ſuſtinet autem hec quoniam bonum, vel quoni-am turpe non id eſt, vel qm̄ nō ſuſtinere ea eſt turpe. ¶ Decimatertia cōcluſio: ſeclusa veritate fidei vir for-tis quanto eſt magis virtuoſus, tanto magis triſta-tur in morte. probatur: quia triſte eſt eum qui eſt maxi-me dignus vita ſciente: priuari vita et maximis bo-nis ſcilicet excellentiſſimis virtutibus. nec propter hoc ꝙ triſtatur eſt minus fortis imo forſitan magis quia pro illis maximis bonis de quorum amiſſione triſtatur, ipſe eligit in bello decus et gloriam. dixi autem ſecluſa veritate fidei q̄ ponit animam immor-talem et bona anime immortalitꝰ et poſt hanc vitā retributionem meritorum et inde eſt ꝙ multi marti-res non ſolum non doluerunt in morte, verum etiā eam magno deſiderio affectare videbantur. hec con-cluſio poſita eſt et probata ab Ariſtotile tertio ethi-corum. Decimaquarta cōcluſio: vir fortis in apprehen-ſione diuerſarum paſſionum quas cognoſcit ſe ꝑpe ꝓ-peſſurum triſtatur ꝓbatur qā vir fortis videt mul-ta mala eſſe ſibi de ꝓpe euentura q̄ vellet non eſſe euentura. ergo vir fortis triſtatur. patet ſecundo de chriſto qui in apprehenſione dolorum ſuorum vſqꝫ ad mortem triſtatus eſt. ex quibus omnibus patꝫ ꝙ non omnis actus intellectus et volūtatis ipiꝰ viri-li eſt ſibi delectabilis. patet. Ex dictis. ſequitur ſecū-do ꝙ non omnis actus ſenſus ipſius virtuoſi eſt ſi-bi triſtabilis, patet ex dictis. Sequitur tertio ꝙ non eſt verū vniuerſaliter ꝙ vir fortis in omni actu for-titudinis delectet̄ ſm intellectū, ꝛ triſtetur ſm ſenſū patet ex dictis. ¶ Decimaquinta ꝯcluſio. licet in paſſio-ne graui et acerba ſenſus et intellectus triſtetur dele-ctatur tamen in equanimi tollerantia et ſuſtinentia eiꝰ prima pars probatur. quia vbicunqꝫ reperitur ſuffici-ens cauſa triſticie, ibi reperitur triſticia. ſed in intelle-ctu et ſenſu reperitur cauſa ſufficiens triſticie quia eſt ibi ꝓ-ſolutio vel abſoluta vel conditionata huiuſmodi paſſi-onum et apprehenduntur tam a ſenſu ꝙ ab intellectu tanꝙ diſconuenientes ſenſui, ꝛ tanꝙ ea q̄ mouent ve-hementer ad opus fortitudinis deſerendum. ꝙ eorū ap-prehenſio tā ſenſitiua ꝙ intellectiua ē cū triſticie. Secūda ꝑs ꝓbat qꝛ tollerātia illa equanimis ē opus virtutis qd̄ licet ſit circa malū ꝛ afflictiuū ꝛ diſcōueniēs non tū ipm eſt malū, aūt afflictiuum, autē diſconueniens. ꝙ tū tū ad ꝑmā ꝑtē ꝯcluſionis eſt aduertendū ꝙ lꝫ intellectꝰ apprehendat hmōi paſſiones eſſe ſenſui diſconuenientes, ꝑōt tñ impediri ne hec apphenſio ſit cū triſticie puta ſi eſſet cognitio certa ꝙ ꝓ multitudinem huiuſmodi paſ-ſionū aliquod bonum multo maius ac excellētius eſſet ꝯuenturū ꝙ ſine huiuſmodi paſſionibꝰ puta augmētū glorie eterne. tunc eīn nō eſſet ei tā huiuſmodi paſſiōes nolitio: maxime ſi nō excederēt facultatē hoīs. ſi aūt excederent facultatē hoīs: ſic exigeret aliquꝰ ſpecia-lis auxilii aſſiſtētia vt ſine nolitione tollerari poſſent. quod auxilium frequenter contingit in martyribus.

¶ Contra quattuor cõclusiones primas arguitur sic. obie
ctum delectatiõis sp est causa delectatiõis. sz bonũ
illud de quo habet estimatio et spes. et actus fortitu
dinis de quo habet recordatio nõ sũt cãe huius oĩs de
lectationẽ igitur. maior vester manifesta et probatio eius
videtur sufficienter fundari in auctoritate Ar. allega-
ta ad quartã cõclusionẽ et minor probatur quia nec bonũ
illud ẽ cũ speratur. nec actus ẽ cũ eius fortis recordat.
sz qd nõ ẽ nõ est cã igitur. Ad hanc rõnẽ nego maiorẽ et
dico q obiectũ apprehensũ nõ est causa delectatiõis
aut tristicie saltẽ immediata sz ipsa apprehensio vel
visio obiecti. ¶ Contra septimã cõclusionẽ arguitur sic
nulla volitio est sufficiens cã delectatiõis. sz passio-
nes hmõi sũt tñ volite q circa eas nõ est delectatio.
Scdo cogitatio hmõi fortis tollerãtie et desiderium
bñ se hñdi in ea nõ est sufficiens cã delectatiõis. ergo
neq hmõi cogitatio cũ spe bñ se hñdi in ea. õña tenz
et aña probatur qz q̃tũcũq̃ qs desidẽt hmõi tollerati
si tamẽ estimet eã nõ sibi possibilẽ eẽ tristabitur et nõ
delectabitur ¶ Ad primã õcedo maiorẽ et ad minorem
dico q q̃tũcũq̃ passiones ipse sint volite tamẽ tolle
rantia earz est volita cõditionaliter ah inexistẽtiã ea
rum. et absolute: cũ insunt q̃ sufficiunt ad delectatio
nem causandũ. ¶ Ad scdam cõcedo aña et nego õñam
qz spes includit certitudinẽ q̃dã bñ se hñdi in hmõi
passiõibus tollerãdis. id ipa ẽ cã sufficiẽs delectatiõis
et nõ desideriũ qd nõ hmõi certitudinẽ includit. cõtra
x. et xi. cõclusiões. arguitur sic. oẽs hmõi opatiões procedũt
ex hitu fortitudinis q̃ agit p modũ nature. g oẽs hu
ius oi opatiões sũt delectabiles õña tz qz delectatõ
est opatio naturalis hitus nõ ipedita. Scdo probatur p
librosũ sup illd ad gal. v. fructus autem spũs caritas
gaudiũ: pax opa(iniqt) virtutũ dicũt fructus qz mẽtẽ ho
mis sctã et sicera delectatiõe reficiũt sz sustinere ẽ opus
virtutis igitur. Tertio fortis semp extinguit illud qd ẽ
debilius: sed vir fortis magis amat opus fortitudis
q̃ proprium corpus qd piculis expõit. g delectatio de bo
no virtutis euacuat dolorẽ corpalẽ. ¶ Quarto argui
tur auctoritate Ar. primo ethicorum dicentis: amãtibus
aũt bonũ sũt delectabilia q̃ natura delectabilia: ta
lea aũt sm virtutes opatiões. nullus enim est bonus qui
non gaudet bonis operatiõibus. neq enim iustum vti
q aliquis diceret non gaudẽtem iusta opatione li
beralem non gaudentem liberalibus opationibus
Simile aũt et in aliis. ¶ Quinto per illud eiusdẽ in
secundo. Signũ aũt oportet facere habituũ supuent
entẽ voluptatẽ vel tristiciam opibus. quidẽ enim re-
cedit a corporalibus voluptatibus. et hoc ipso gau-
det tpatus. qui aũt tristatur intpatus. et qui sustinet
picula et gaudet fortis. q aũt tristatur timidus. Ad
hoc etiam pñt induci multe auctoritates Senece et
aliorum phõrum. Ait Seneca epl'a quadam ad lucillum
Attatus stoicus dicere solebat: malo me fortuna in
castris suis q̃ in deliciis hñdi storq̃at. si fortiter be
ne occidor. Audi Epicurum dicentem nichil est virtute
prestantius: nichil pulchrius. et bonũ est et optabile
quicquid eius geritur impio. In alia vero epistola
dicit sic. imperfectis adhuc interseruitur leticia. sapi
entia vero gaudiũ nulla cã rũpitur nulla fortuna:
semp et vbiq trãquillũ est. Nõ enim ex alieno pendz: nõ
fauorẽ fortune aut hominis expectat etc. Ex quibus
omnibus videtur appere q proprium virtutis est delecta
biliter opari. ¶ Sexto arguitur sm cõclusiones priores
et Ar. Fortis habet multas delectatiões: ergo nullã
habet tristiciam. qz delectatio et tristicia nõ insũt sil
eidem. ¶ Septimo arguitur auctoritate Gregorii di
centis q consideratio pmii diminuit vim flagelli. sz
quicquid est diminuibile per aliqd est ex toto per il
lud auferibile igitur. ¶ Octauo: si sic sequeretur q

Argumẽtum buridani supra ante oppm q̃stionis.

fortiores et virtuosiores nõ semp essent meliores mi
lites consequens est absurdũ. et pz õña: qz cũ maio-
ri tristicia patiuntur vite piculũ q̃ alii minus virtuo-
si. et per õñs nõ essent tam pati ad picula. ¶ Ad pri-
mam nego õñtiã. Et ad probationẽ cõcedo diffinitio-
nem. sed dico q hmõi opatio habitus impedita est
a sensu doloris: nec delectationem causet: quam se-
cluso sensu doloris nata esset causare. ¶ Ad secũdã
dico q omnia virtutũ opa reficiunt mentem aut cuz
expectant futura aut cũ recordant pterita. sed non
opz vel de omnibus cũ sũt presentia. qz sũt aliq̃. q̃ cũ
sunt presentia cõsistunt in vehementi quadã cũ tristi
cie et hñt sensũ doloris cõiunctum. Ideo talia nõ dele
ctãt pñtia. ¶ Ad tertiam cõcedo de fortiori et debi-
liori incõpossibilibus. cõcedo etiam q amor fortitu
dinis extinguit amorẽ proprii corporis. q̃tum ad cõ-
trarias inclinatiões quas nate sũt facere. Amor ei
fortitudinis et boni publici inclinat ad succurrendũ
patrie periti. et ad subeũdum pericula ne pereat. A-
mor vero proprii corporis interdũ inclinãt ad fugien
dum ea nisi cõstaret alicui q eẽt cum ipsa reipubli.
gitur is. et q nõ posset se saluare nisi remp. simul sal
uando. sed non opz q delectatio que est in vno vin-
cat tristiciam que est ex alio: maximecum illa tristi-
cia non sit in potestate nostra. ¶ Ad quartam ratio
nem nego illam propõem vlem quã arguentes inten-
dunt deducẽ per auctoritates hic et in aliis rationi
bus allegatas. Et dico q non est vlter virum q sit
proprium virtutis delectabiliter opari. Quod exprssit
Ar. in vltimo caplo de fortitudine cũ ait. Non vti-
q aũt in oibus virtutibus delectabilr opari extitit
preterq̃ inq̃tum attingit finẽ. qd intelligendum est
q opationes ille intellectus vel voluntatis qui sũt
circa finem sunt delectabiles: maxime sit aũt spes
consequendi finis vel recordatio consequeti. Nec in
telligitur q operatio ipsa exterior comparata ad
finem sit delectabilis: licet ipsa consideratio vel esti-
matio vel spes vel recordatio q per talem operatio
nem erit vel fuit consecutio tales finis. sit delectabi
lis. Ex quo patet q non est vniuersaliter verũ de oĩ
operatione virtutis q sit delectabilis. Patet etiaz
de operatione virtutis penitentie. et cõmiseratiõis
et iusticie punitiue: que hñt tristicias annexas. Dico
tamen vniuersaliter q recordatio hmõi opationũ
est delectabilis virtuoso. ¶ Ad primũ ergo cõcedo q
illa que sm natura sunt delectabilia sũt etiam dele
ctabilia amãtibus bonũ. i. virtuosis aut cum spant
futura aut cũ recordant pterita. ad hũc sensũ q spes
et recordatio de his est delectabilis. Sunt tamen in
aliquibus que impediunt ne talia causet delectatio
nem cum sint pñtia. Ad aliam auctoritatem dico q
delectatio et tristicia superueniens opibus aut cũ fu-
tura sunt. aut cũ preterierũt aut cũ sunt pñtia. signum
est abituum genitorũ: imo expresse ibidem. Ar. de
forti dicit. Et qui quidẽ sustinet pericula et gaudet
vel non tristatur fortis. qui aũt tristatur timidus. vbi
expresse habet nõ oportere fortẽ gaudere: sed suffice
re q nõ tristetur. qz tñ dicit: si tristetur timidus intel
ligẽdũ est ad sensũ pdictũ. Sũt enim multi qui post eui
tata picula tristantur se subiisse picula et proponunt
nunq̃ postea subire: et tales sunt timidi. Aut intelli-
git q si sustinendo picula tristetur nõ tñ quia susti-
stinet picula: sed etiã inq̃tum attingit finem. i. doles
at q per tales tollerantias siue illũ attingit: tunc in
rei veritate non habet habitum fortitudinis. Ad au
ctoritates Senece dico q sũt pro prima et septima cõ
clusione. cum quibus stat q in executione ipsorum
actuum et maxime fortitudinis. est aliquod qd gra-
uem molestiã et tristiciam affert. Et huius exemplum

Amor fortitudinis diminuit amorẽ corporis.

Virtuosus mox virtutẽ nõ semp delectatur.

est, sponsa noua, optat enim nonnunquam concipere, et parere et postquam peperit placet sibi partus suus, et delectatur in infante nato: in an tamen pariendi tantus incidit dolor, et tanta molestia, et tanta tristicia: quod pro tunc obfuscatur delectatio presentis: quam scilicet prius habuerat in desiderio et estimatione futuri infantis.

Non omne gaudium et tristicia contraria

¶ Ad sextam nego consequentiam, et ad probationem nego assumptum: quia non quelibet tristicia cuilibet delectationi contrariatur. Et si dicas quod vehemens tristicia corrumpit omnem delectationem, non solum contrariam: sed etiam contingentem concedo. tristicia enim rapit cogitationem eius quod tristatur ad considerationem malorum propter quod tristatur. et quanto est maior: tanto magis rapit. et quanto magis rapit: tanto magis reuocat eam ab illis rebus circa quas erat delectatio. et ideo potest tristicia esse tam intensa et tam vehemens vt totaliter abstrahat mentem a consideratione talium rerum. et per consequens quod nulla erit delectatio: quare possibile est quod fortis in actu sustinendi tanta tristicia obruatur quod pro tunc nulla erit in eo actualiter delectatio neque hoc negatum est.

Duplex vis flagelli.

¶ Ad septimam dico, quod per vim flagelli duo possumus intelligere. Vnomodo sensum ipsius flagelli. Aliomodo distractionem ab opere virtutis, concedo ergo quod consideratio premii diminuit vim flagelli secundo modo. i. consideratio premii facit ne flagellum vel sensus eius tantam vim et efficaciam habeat in distrahendo ab opere virtutis quantam haberet si non esset huiusmodi consideratio premii non oportet tamen quod diminuit vim flagelli. i. sensum et dolorem

Albertus magnus

Et hoc dictum est secundum opinionem Alberti concedo tamen quod potest esse tanta et tam vehemens consideratio premii quod etiam sensus flagelli diminuitur. quod si esset tam vehemens consideratio premii quod homo in huiusmodi consideratione et amore raperetur in extasim. tunc auferretur sensus flagelli. Sed an hoc sit per naturam aut possibile, alias dicetur. Et ideo concedo quod in aliquo casu possibile est aut per naturam aut per potentiam diuinam quod fortis in actu fortitudinis non tristetur. Et si dicas sensus flagelli est diminuibilis naturaliter per considerationem premii. ergo et naturaliter ex toto auferibilis. nego consequentiam quequid sit de consequente quia consideratio premii licet possit semper augeri: non tamen semper potest duplari. ¶ Ad octauam concedo consequens et hoc habet expresse Aristoteles. cum ait. Milites autem nichil forsitan prohibet non tales esse optimos, sed eos qui minus quidem fortes, aliud autem bonum nullum habentes Et rationem assignat, parati namque quidem enim isti ad pericula: et vitam ad parua lucra permutant. Ad hoc enim quod aliquis sit bonus miles non sufficit fortitudo virtus, sed requiritur robur corporis, industria militaris, et quedam contemptus vite. Et hoc patet exemplo Antigonis emilitari: qui dum aduersa valitudine laborabat audacior erat curatus vero timidior, et ideo cum hic Antigon a rege fuisset interrogatus cur bone valitudini restitutus non amplius impetu ac ardore animi in certamine pericula aggrediebatur. O rex (inquit) tu me minus audacem effecisti quod hiis malis liberum reddidisti: quibus a me vita contemptui habebatur. Preceperat enim rex medicis suis vt si qua essent remedia eum curarent. hec Plutarchus in pelopide vita. probatur etiam auctoritate cathonis senioris: qui, vt vult idem Plutarchus, dicere solebat ad virum strenuum multum differre virtutem dignum existimare et non multi faciendam vitam putare. Ex his apparet quid sit dicendum. ¶ Contra tertium correlarium et .v. conclusionem arguitur sic. Aut huiusmodi passiones sunt simpliciter volite, aut simpliciter nolite. Si simpliciter volite, ergo nec sensus nec intellectus tristatur in eis sustinendis. Si simpliciter nolite: ergo non delectatur fortis in equanimi earum tollerantia, consequentia tenet. Primo quia si huiusmodi passiones sunt nolite equanimis eorum tollerantia est nolita. et si equanimis tollerantia earum est volita huiusmodi passiones sunt volite. quia quicumque vult antecedens vult consequens scitum esse consequens. et quicumque nolitionem habet circa consequens habet nolitionem circa antecedens scitum esse antecedens. Secundo vir fortis apprehendit opus suum esse bonum et honestum, et vult ipsum esse bonum et honestum, ergo delectatur in huiusmodi opere suo: saltem secundum intellectum. Tertio. Si vir fortis non delectaretur sed tristaretur in huiusmodi passionibus: ipse desereret opus fortitudinis, et fugeret si posset: sed non fugit nec deserit opus fortitudinis: ergo delectatur et non tristatur. ¶ Quarto sensus non delectatur in huiusmodi tollerantia equanimi terribilium: ergo nec intellectus nec voluntas ipsius fortis in eadem delectantur. consequentia tenet quia in virtuoso omnia consonant: scilicet voluntas rationi et sensus vtrique. ¶ Ad primam dico quod aliquod dicitur simpliciter volitum dupliciter. vno modo quia circa illud habetur volitio actualis et absoluta et non conditionata. Alio modo quia eo solo pensato etiam sine his que circumstant habetur circa ipsum volitio. Tunc dico quod primo modo huiusmodi passiones sunt simpliciter nolite. quia vir fortis seruato fortitudinis actu nititur (quantum potest) vt non insint. Secundo modo etiam dico quod sunt simpliciter nolite. quia si pensarentur et per se nunquam essent volite. sed si aliquo modo dicantur volite hoc est ratione aliquarum circumstantiarum: quia scilicet in hac conditione aliquando vir fortis est positus vt necesse sit eum illas passiones sustinere vel opus virtutis deserere. Et ita si sunt volite: non dicuntur volite nisi ex circumstantiis. quia enim vir fortis magis diligit opus virtutis quam fugam passionum, et minus odit passiones quam cessationem ab opere fortitudinis. Ideo dico quod huiusmodi passiones et tollerantia est sufficienter nolita ad hoc quod vir fortis de ea tristetur immo nulla ratio efficax apparet michi ad probandum quod huiusmodi passiones sint volite. Et si dicas quod vir fortis magis vult passiones quam deserere opus virtutis: ergo viro forti huiusmodi passiones sunt volite. Respondetur negando antecedens proprie loquendo, quia vir fortis nec hoc nec illud vult sed bene concedo quod vir fortis minus odit passiones quam desertionem operis virtuosi. vtrumque enim odit: et illud minus quam istud quod si concedatur quod vir fortis vult huiusmodi passiones volitione absoluta et etiam tollerantiam earum. dico tamen quod circa eas habet nolitionem conditionatam hanc, nollem pati si non patiendo non desererem opus fortitudinis et hec nolitio conditionata sufficit ad tristiciam. Et cum dicitur: si simpliciter nolite: ergo non delectatur fortis in equanimi tollerantia negatur consequentia. Et ad probationem nego assumptum. et dico quod illa propositio generalis patitur plures instantias. Quarum prima est. quando volitio antecedentis est causata a nolitione alicuius alterius cum antecedente disiunctim ad antecedens ipsum consequens natum est esse causa. Verbigratia consequentia est ista, proicio merces in mari propter tempestatem ergo tempestas est, proicere merces etc. cum antecedens tempestatem esse est consequens et hoc consequens scilicet tempestatem esse, saltem in certo gradu vehementie natum esse causa duorum disiunctim scilicet vel proiectionis vel periclitationis vite, videtur enim prudens et nauigationis peritus qui scit quod orta tempestate in certa vehementia necesse est aut merces eiici aut cum mercibus perire. Et preterea nolitio quod nolo perire cum mercibus est causa quod velim proicere merces in mare. Sequitur enim necesse est propter tempestatem aut proicere merces in mare aut perire cum mercibus: sed nolo perire cum mercibus: ergo volo proicere merces in mare. Similiter peccatum natum est esse causa penitentie vel perpetue pene, et nolitio perpetue pene in peccante est causa penitentie. ideo ex volitione penitentie non potest inferri volitio peccati. Similiter pas-

ssiones in exñtes sunt causa fortis tollerãtie vel deser tionis opis fortitudinis. τ nolitio hmõi desertiõis in eo cui inferuntur hmõi passiones est causa volitio nis fortes tollerantie: ideo non sequitur: volo ferre fortiter hmõi passiones, ergo volo hmõi passiones
Nota Et q̄ ita sit patet. nã licet non sequatur. volo penite re peccati preteriti, ergo volo peccatum preteritum tamen bene sequitur: volo penitere peccati futuri, ergo volo peccatũ futurũ. q2 cũ pctm̃ futurum esse causaʒ penitentie non sit possibile: ideo si nunc ante peccatum velim penitentiã volitione absoluta necesse est q̄ velim peccatũ. Si q̄ras ergo: qui actus voluntatis habent circa hmõi passiões: dico q̄ habetur nolitio circa eas et non volitio: nisi eo mõ quo habetur circa ea que per nos euitari nõ possũt, τ tamen sũt nobis molesta vel nociua. Circa tollerantiam passionum dico q̄ in absentia passionum habetur nolitio absoluta et volitio conditiõata. Fortis enim simpliciter. odit percussiones τ vulnera. Si tamen contigerint vult eas pro salute reipu. ferre. In presentia vero passionum habet volitionẽ actualẽ circa eas τ cõditionatã nolitionẽ. cũ enim forti insunt passiones: vult absolute eas ferre quia alias fugeret. Sed circa equanimitatem tollerantiaʒ dico similr̃ q̄ in absentia passionũ fortis vult eã cõditionaliter. In pñtia vero fortis vult eã absolute τ actualiter. q2 licet nollet passiones inesse. vult tamẽ q̄ tollerantia circa eas sit equanimis, et fortis, et recte rõni cõsentanea. Et si dicas bene sequitur: fortis tollerat equanimiter passiones vulnerũ, ergo forti insũt hmõi passiões. s3 pña est nolitum, ergo et añs. Rñdeo negando pñtiaʒ q2 volitio añtis causatur ex nolitione alicuius quod disiunctim ad ipm̃ añs sequitur ex positione pñtis. Nam si forti insunt hmõi passiões necẽ est vt eas fortiter tolleret vel deserat opus fortitudinis. sed desertio operis fortitudinis est simpliciter ab eo nolita. Ideo tollerantia hmõi est ab eo volita. τ causatur hec volitio a noticia huius fortis cui insunt passiones necẽ habet vel tollerare eas vel opus fortitudinis deserere, τ nolitione huius quod est deserere opus fortitudinis. Et si queras vtrum in forti actus nolendi aliquando cadat super ipsa equanimitate? Respondetur q̄ non, nemo enim ꝟtuosus est qui odio habeat equanimitatẽ. cũ in ipsa eq̄nimitate nulla videatur ratio mali inclusa imo dico q̄ quociensc̄unq3 pñtatur apprehũditur a viro forti: siue sperata, siue recordata, siue pñs ipse vult eam. ¶ Ad secundam dico q̄ g
Nota opus fortis tria possũt intelligi. Unũ sensus ictuũ et percussionum. Scdm̃ est tollerantia earum. Tertium est equanimitas tolerãtie. Si intelligat tertiũ tunc concedo q̄ in hmõi equanimitate non tristatur τ q̄ si apprehendit eam: intellectus delectatur. Quis tamen possit eẽ tam vehemens passio q̄ intellectus impediatur ne feratur super hanc equanimitatem considerandam. Si intelligat tollerantiam ipsum que nominat pseuerantiã in opere ꝟtutis, nõ obstãtibus his grauissimis passionibus: sic concedo etiaʒ q̄ nisi intellectus impediatur a sensu doloris consi derare eam põt delectari in ea ratiõe iã equanimitatis vel volitiõis eq̄nimis: cui conformiter fit. Si intelligatur primũ: tunc dico q̄ ꝓprie loquendo fortis nõ considerat illud esse bonũ τ honestum, et non apprehendit in eo nisi rõnem mali. Nec iste sensus doloris imperatur ab habitu fortitudinis: sed tollerantia huiusmodi sensus vel doloris q̄ si aliqua dicta sint q̄ videantur discrepare ab his: exponẽda sunt cõformiter ad hec. dico vlterius q̄ fortis non vult hmõi sensũ doloris: licet velit equanimã tollerantiã ꝑ tpe pro quo inest dolor. ¶ Ad tertiam nego pñtiam, quia licet nolit hmõi passiones: ipse tamẽ vult earũ eq̄nime tollerantiã. ideo non fugit. ¶ Ad quartam concedo añs, τ nego pñam. τ ad ꝓbationẽ dico q̄ in virtuoso omnia consonant rõni consonãtia persecutionis et fuge. quia quicquid intellectus dictat eẽ ꝓsequendum, hoc τ voluntas τ sensus ꝓsequi debent, τ similiter de fuga sed nõ op3 q̄ sit consonãtia fm delectationẽ et tristiciã. q2 non oĩa q̄ sũt cõsona vni sũt ꝯsona alteri nec oĩa apprehẽsa ab itellectu sũt apprehensa a sensu nec secundum omnem rõnẽ fm quã aliquid aprehenditur ab vno apprehũditur ab alio Ad rõnem añ opp. p3 solutio ex dictis.

Consequẽter querendũ est de vicũs oppositis fortitudini: ideo queritur decimo. Utrum timor sit viciũ oppositũ fortitudinis? Arguitur q̄ non. timor est passio, ergo non est viciũ oppositũ fortitudini. pñtia t3 q2 nulla passio est viciũ. qd̃ ꝓbatur sic. fm quodlib3 viciũ vitupamur: scdm̃ nullã passionẽ vitupamur: ergo nulla passio est viciũ ¶ In oppositũ arguitur auctoritate. ar. 3. ethicoꝝ ponẽtis timorem inter vicia opposita fortitudini. ¶ Notandum est q̄ timor accipitur dupl'r: Uno gñaliter pro omni tristicia cãta ex apprehẽsione alicuius mali de ꝓpe futuri. Scdo modo accipitur timor pro tristicia causata ex apprehensione terribilium maloꝝ belli de ꝓpe futuroꝝ. primo modo est cõmune multis q̄ nõ pertinent ad fortitudinẽ. Scdo modo videtur ꝓprie repiri in materia fortitudinis. Scdo mõ adhuc accipitur tripl'r. vno mõ ꝑ tristicia illa fm q̄ est natural'r cãta ab apprehẽsiõe obiecti in potẽtia vel sensitiua vel volitiua. Scdo modo accipitur ꝑ hmõi tristicia siue inclinet efficaciter ꝯ iudiciũ rõnis siue non. Tertio mõ pro hmõi tristicia efficaciter inclinãte contra iudiciũ rõnis puta inclinante ad fugam et deserendũ defensionem reipu. ꝑ tempore pro quo recta rõ dictat non esse fugiendũ: sed rempu. esse defendendã. Isto autem tertio modo adhuc accipitur dupl'r: vno modo strictissime ꝑ tristicia inclinante ad suꝑhabũdandũ in timendo. τ. in fugiendo terribilia. Alio mõ cõiter ꝑ tristicia siue inclinãte ad suꝑabũdãter fugiẽdũ terribilia siue inclinãte ad minꝰ audendũ q̄ op3. τ ista tristicia proprie dicitur. vecordia ꝑma aũt appropriato noĩe dr̃ timor ¶ Tũc sit ꝑma ꝯclo. Nõ oĩs timor ꝑmomõ acceptꝰ est viciũ oppositũ fortitudini. ꝓbatur q2 aliquis timor est bonus: vt patet de timore quo timemꝰ eum q̄ põt mittere aĩam in gehennã ignis. De timore etiaʒ quo timemus irã vel inimiciciã diuinam. Secundo quia etiam aliquis timor malus est q̄ nõ opponitur fortitudini s3 auaricie. vt timor ille ĩmoderatꝰ quo auarus timet ꝑditionẽ thesauri sui. τ timor quo iratus timet ne nõ posset vlcisci ꝑpendentem. vel q̄ inuidus timet ne nocere nõ possit. tertio ꝓbatur ꝑ illud ꝓphẽ. Timor dñi sanctus ꝑmanet. Tum etiam per illud apl'i. Serui obedite dñis carnalibus cum timore et tremore. Scda ꝯclo: nõ oĩs timor scdomõ acceptus est pctm̃. ꝓbatur q2 sunt aliq̄ terribilia que op3 timere. sicut illud quod Ar3. dicit eẽ super hominem et esse terribile cuilibet homini intellectum habenti Scdo quia non oĩs talis timor inclinat efficaciter cõtra iudicium recte rõnis: ergo nõ omnis talis est peccatum. ¶ Tertia conclusio. Timor pro tpe illo ꝑ quo naturaliter causatur ex apprehensione obiecti nõ est peccatũ. ꝓbatur q2 talis timor est naturaliter causatus: τ nõ libere elicitus vel imꝑatus vel ꝑmissus s3 omne peccatũ est libere elicitum vel imꝑatum vel ꝑmissum. ergo talis timor non est pctm̃. Secũdo ꝓbatur rõe adducta añ oppm̃. q2 timor hoc mõ est passio illa secũdũ quã dicit Ar3. nos neq3 laudari neq3 vi-

modo secundū opinionē illā que ponit q̄ nō appetit⁹ sensitiuus sed tm̄ rationalis habet mouere vires executiuas. Secundū enim hanc opinionē conceditur maior et negatur minor. et tunc dico q̄ nunq̄ timor inclinat efficaciter nisi ita moueritvoluntatē vt ipsa potentia executiua sperет opus ad quod inclinat timor puta fugam vel aliquid hmōi. et ad pbationē dicit q̄ propter vehemētiā impulsionis faciētam subito et forte impressionē in voluntate q̄ nō expectat: deliberationē rationis licet bene sequat̄ apphēsionē itellectus. Est aūt alia opinio que dicit q̄ appetitus sensitiu⁹. et maxime qn̄ nō ɔtranitit̄ appetit⁹ itellectiu⁹: potest mouere potētias executiuas. q̄ videt̄ innuere Aristo. septimo ethicorum. cū ait: forte autē cōcupiscētia in ɔcīētie: hec quidem dicit fugere hoc. ɔcupiscētia autē dicit. et sequit̄ mouere enī pōt vnāquāq3 ptīculaꝝ. et cōformiter ad hec dicent̄ q̄ actus ille q̄ fieret p quādā pmissionē voluntatis cū teneretur non pmittere. esset pctm̄ mortale. et licet volūtas nō cōsentiret formalit̄. ipsa tamen censent̄ interptatiue saltē ɔsentire. et ita fm̄ hanc opinionē negatur maior. Ad secundā patet quid sit dicendū addo tamen q̄ timor aliqū est in sensualitate tm̄: aliquando in volūtate tm̄: aliqū in vtroq3. In sensualitate tm̄: vt in eo qui ad sensualē apphēsionē terribiliū statim cōcutitur timore. qui tamē timor etiā statim cohibet̄ p iudicium rationis et imperiū voluntatis. in volūtate tantum vt frequēter cōtingit in eo q̄ habet habitū audacie vel ad eam inclinat̄ per aliquas qualitates corpales. quia tamen recta ratio dictat sibi p̄ro tunc esse aliqua terribilia fugiēda: eius voluntas obsequit̄ et impat fugā. In vtroq3 vt cum et sensu et itellectu apphēdunt̄ huiusmodi terribilia adeo vt tristicia in vtroq3 appetitu causet̄. Ad tertiā dico q̄ timor efficaciter cōtra iudiciū recte rationis inclinans totaliter auertit adeo. et ad auctoritatem dico q̄ glosa illa loquit̄ de timore pro tēpore quo naturaliter causatur et non libere impatur vel pmittit̄ Nam si est libere impatus: cor terretur formaliter. si autem est libere pmissus: cor terretur saltem interpreta-

Tho. vbi supra. tiue. Et cum dicis q̄ talia ri parati potest. cōcedo. sed vt vult. Thomas: hoc non īpedit quin sit peccatū mortale. cum nō omis peccans mortaliter sit obstinatus. imo multi reuocātur exhortatiōibus a ɔcupiscētia sua ¶ Contra septimā cōclusionē. arguit̄ sic. Timor ille nō est actus bonus. nec est peccatū veniale: ergo est peccatum mortale. Prima pars āñtecedentis patet qr̄ ista nolitio qua quis nollet ingredi religione cōtra dictamen recte rationis dictamētis sibi religionē esse meliorē q̄ vitam secularē. esset bona moraliter: et in habente caritatem esset meritoria vite eterne. quod videtur falsum. Tum qr̄ ɔtraria volitio. esset bona et meritoria vite eterne. et ne fingant̄ euasiones. aut varie cause quas iste potest habere ne ingrediatur religionē volo q̄ recta ratio dictet isti q̄ licet non teneatur ad religionis ingressū. tamen oībus pensatis est simplicit̄ sibi melius ingredi religionē: et q̄ voluntas ex mera libertate sua nolit sequi illud quod a ratiōe iudicat̄ melius. Secunda ps pbatur: qr̄ tunc quilibet potens sequi id quod a recta ratione iudicat̄ melius. nō sequendo illud cōtinue peccaret venialiter. q̄ videtur duri. esset tamē durius dicere q̄ peccaret mortaliter. Sed hoc argumentū tactū est principaliter vt videat̄ an ille actus nolēdi sit bon⁹ vel malus. ¶ Ad hanc rationē dico q̄ timor ille aliquā-

Nota. do est actus bonus: aliqū est peccatū veniale: et aliquando est peccatū mortale. Nā si nullā aliam malā circūstātiam habeat ab illa de qua est questio. et habeat alias bonas requisitas ad bonū actum: dico q̄ est actus bonus: et potest esse vite eterne meritorius. Si autē habeat aliqua circūstantiā malā veniāliter tunc est peccatū veniale. Si habeat circūstantiā malam mortaliter: puta inordinatū amorē diuitiarū vel voluptatum tunc est peccatum mortale. Sed dico q̄ non habet actus ille q̄ sit peccatū mortale vel veniale. q̄ sit cōtra rectam rationem dictantē de meliori bono. Si dicas dictet recta ratio q̄ melius est ingredi religionē. et voluntas sine quocunq3 illectiuo in oppositū nolit: ista nolitio nō videtur bona. Dico q̄ si ista nolitio non fiat ppter debitum finem. nec actualiter nec habitualiter: ipsa non est bona sed mala nō qr̄ sit contra hmōi rectā rationē: sed propter carentiā circūstantie finis que carētia sufficit ad hoc q̄ actus sit malus. Si autem habeat actualiter circunstantiā boni finis sufficientia cum ceteris bonis circunstātiis. ad bonitatē actus: tunc dico q̄ actus ille est bonus moraliter: et maxime si nullā malā circunstātiā habeat. q̄ si non habeat circūstantiā finis debiti actualiter habeat tamē habitualiter: tunc respōsio depēdet ex illa questione vtrū ad bonitatē moralē actus ex parte finis sufficiat habitualis relatio ī finē de quo alias videbitur. ¶ Cōtra nonā conclusionē arguit sic. Operationes que per timorē fiunt sunt ptim inuolūtarie. ergo timor diminuit maliciā hmōi operationū. cōsequentia tenet qr̄ inuolūtariū diminuit de malicia opationis. Et āñs pbatur p Ari. in principio tertii dicente q̄ operationes que sunt ex timore mixte sunt ex volūtario et inuoluntario. ¶ Ad hanc rationē dicitur q̄ hec difficultas magis videnr̄ vocalis q̄ realis. Aliquid enī dicitur excusare a peccato dupliciter. Vno mō qr̄ eo posito peccatum est minus q̄ fuisset si non fuisset positum. Et in hoc sensu non est concedendum q̄ timor excuset a peccato. Tum quia possibile est q̄ hoc nō posito peccatum illud non fuisset sicut in eo qui iussus a tiranno sub conditione mortis: patrē occidit. Ille enī timor nō excusat a peccato ppe loquēdo. qr̄ si nō fuisset: nō fuisset illud peccatū. Tum secūdo. qr̄ etiā possibile est q̄ illo remoto fuisset factū peccatū illud vel simile ppter causam excusantē magis: et minus voluntariū. vt cum timore perditionis bonorū tēporaliū iudex iniuste iudicat: possibile est enī q̄ si non ītēuenisset iste timor: ītēuenisset alius maior. puta timor vite. Secūdo mō potest intelligi sic q̄ peccatū illud factū ppter timorē etiam īordinatū est minus malū et minus imputabile ad penā q̄ si fuisset factū ppter aliquod illectiuū magis malum et magis voluntariū. puta ppter vindictā aut propter odiū. aut ppter auariciā. et tunc cōcedo cōformiter ad nonā conclusionē. Tertio mō potest itelligi q̄ excusat a peccato qr̄ si non ītēuenīret ille timor et nullum illectiuū loco eius poneretur sed actus ille fieret ex mera libertate voluntatis: actus esset ad maiorē penā imputabilis q̄ est sic timore ītēueniente. Et q̄tum ad istum intellectū diuersimode dicendū. esset scd̄m diuersas opiniones sicut tactum est in fine vltime ɔclusionis. dicerēt enim multi q̄ casus est īpossibilis qr̄ scd̄m eos impossibile est q̄ voluntas moueatur in malū sine aliquo illectiuo. neq3 timor ille oppositus fortitudini habet tantū de inuolūtario quātū timor ille de quo loquit̄. Ari. i tertio ethicorum in principio qr̄ iste qui in hoc timore bellico constitutus. licet habeat apphēsionē multoꝝ et magnoꝝ terribiliū: nō tamē necessitat̄ ad actū malū vel ad mortem aut aliud incōmodū subeundū qr̄ in illo qui timet timore violēto non pōt esse ɔpugnatio. neq3 vero qui timet timore bellico potest esse cōtrapugnatio: in qua et elucet opus fortitudinis et eripimur a morte et a periculis que eminebāt in apphēsiōe illoꝝ terribiliū. Et q̄ aristoteles loquat̄ de timore illaꝝ rerū in quib⁹ non cadit cōtrapugnatio p3 ex textu. Quecūq3 igitur. inquit. ppter timorē maloꝝ operati sunt vel ppter bonum aliqd: puta si tirānus pcipiat tpe operari dn̄o existens parentū et natoꝝ facientes quidē saluabunt nō facientes autē morient̄. Dubitationē habet vtrū si volūtaris

sint an inuoluntaria. ꝛ posito exẽplo de iactu bonorum tpe tẽpestatis subiungit. Mixte quidẽ igit̃ sunt hmõi opationes: assimulant̃ autẽ magis volũtariis. ecce sm exẽpla sua. Arĩ. loquit̃ qñ alterũ necessariũ est scilꝫ vel subire incõmodũ vel tpe aliquod facere. hic autẽ nec necesse est fugere. nec necesse est mori. sed opus fortitudinis inter hec est mediũ q̃ euitatur fuga: ꝛ sperans nõ solum euit a remortẽ imo etiã assequi victoriã. ¶ Ad rationẽ ante oppositũ dico q̃ si accipiat̃ passio pro actu appetitus sensitiui vel intellectiui qui nec bonꝰ est nec malus moraliter. ꝛ de quo nec laudamur nec vituperamur: tũc passio dicitur tm̃ de primis motibus pro tpe pro quo sunt primi motus: pro quo etiã nec sunt libere eliciti. nec libere impati. nec pmissi. et tunc argumẽtũ est ꝓ tertia ꝯclusione. qꝛ hoc mõ timor nõ est viciũ oppositũ fortitudini. Si autẽ accipiat̃ passio generalit̃ pro omni actu appetitus sensitiui vel etiã itellectiui: quõ Arĩ. videtur accipere multis locis: ꝛ signant̃ vbi dicit. amorẽ odium. iram. ꝛ alia hmõi esse passiões. ¶ Tunc dico q̃ passionum alique sunt bone. alique sunt male: alique nec bone nec male.

Queritur vndecimo. Utrum intimiditas sit peccatũ fortitudini oppositũ? ¶ Arguit̃ q̃ non. Nam omne viciũ fortitudini oppositũ impedit aliqñ opus fortitudinis. sed intimiditas nunq̃ impedit opus fortitudinis. ergo intimiditas non est viciũ fortitudini oppositum. minor ꝓbatur qꝛ impauidus fortiter sustinet. et audacter aggreditur. ¶ In cõtrarium est Arĩ. tertio ethicoꝝ vbi ponit impauiditatẽ fortitudini opponi. ¶ Notũdũ est scdm Arĩ. fortitudo est circa terribilia ꝛ ausibilia. cõtingit autẽ circa terribilia suphabũdare in timẽdo ea. et viciũ quo sic suphabundamus vocat̃ timor vel timiditas Cõtingit etiã deficere in timendo ea. et viciũ quo ita deficimus vocatur intimiditas. q̃ viciũ Arĩ. dicit esse suphabundãtiã impauiditatis. et dicit ipm innoiatũ. neq; in hoc sibi cõtradicimꝰ qꝛ suphabũdare in impauiditate est deficere in pauiditate. Silr̃ circa ausibilia contingit suphabundare ꝛ deficere. Suphabũdantia a sit circa ea vocatur audacia. defectus vero circa ea vocat̃ vecordia. vel (vt vulgariter dicit̃) coardia. et qꝛ ois suphabundãs in timẽdo deficit in audẽdo: inde est q̃ Arĩ. dicit timidũ deficere in audendo: nõ qꝛ eadem sit ratio malicie suphabundare in timẽdo et deficere in audendo. sed qꝛ cui cõuenit primũ rei cõiter cõuenit scdm. eo q̃ (vt supra dictũ est) difficilius est inuadere hostẽ q̃ expectare inuadentẽ. ¶ Notandũ est p̃terea q̃ terribilia apphensa nata sunt causare tristiciã. q̃ si imoderata est statim inclinat ad deserendũ opus fortitudinis. et cum nõ pꝫ locus fuge: aliquãdo ita ꝑturbat vt ꝛ vires et aĩm eneruet ac frangat. fortitudo vero cõtra hãc tristiciã habet stabilire animũ vt hoiũ apphẽsiõe nõ moueat̃ r illico ad fugã. nec ad deserendũ opus fortitudinis: sed moueat̃ ad inquirẽdũ virum sustineri possint et quomodo et qualiter: ꝛ p̃terea vt psistat in eo q̃ a ratione dictata fuerint: ac diligẽter et viriliter illud exequat̃. Cõtingit autem aliquẽ aliter se habere vt ex apphensione hmõi terribiliũ nihil aut parũ moueat̃ nec studeat inquirere an subeunda sint ꝛ quõ et qualit̃ sed omnino intrepide sine dictamĩe ratiõis se habere. et talis dicit̃ deficere in timendo. sed in hoc sũt plures gradus. vnus est quo quis nihil omnino timet. ꝛ hoc nõ videt̃ posse puenire nisi ex insania vel carẽtia sensus doloris. quẽadmodũ dicit Arĩ. de celtis. Erit autem vtiq; (inquit) aliquis insanus vel sine sensu doloris si nichil timeat neq; terre motũ. neq; inundatiões: quemadmodum aiunt celtas. Neq; (vt vult beatus Thomas) põt hec intimiditas ex hoc cõtingere q̃ aliquis decidit totaliter ab amore sui. qꝛ amor sui est vnicuiq; naturaliter insitus. quod itelligendũ est nisi cause nũc dicte scꝫ insania ꝛ stupiditas siue carẽtia sensus doloris corrũperent in aliquo amorẽ sui ipsius. Aliter dictũ Thome non mihi videtur verum. Alius gradus intimiditatis est cum quis timet quidẽ terribilia: sed nõ tm̃ vt moueat̃ ad faciendũ ea ad que facienda fortitudo inclinat. Et hoc modo videt̃ hic accipi intimiditas qꝛ rarissime alia reperit̃. hec autẽ intimiditas ꝯtingit aliquãdo ex cõtemptu mortis et exiguo amore vite sue sicut contingebat in antigone de quo supra allegatũ est qui dum aduersa valitudine laborabat. vitam suam cõtẽpnebat ꝛ ita strenue pugnabat q̃ videbat̃ impauidus. Aliquãdo vero contingit ex eo q̃ non estimat mala opposita hois que amat sibi posse euenire. quod cõtingit aliqñ ex superbia animi de se presumẽtis et alios cõtẽpnẽtis. sm quod dicit̃ iob xli factus est vt nullũ timer. oĩe sublime videlicet. Aliqñ vero ex defectu ratiõis. cum ea que multũ timẽda sunt nõ iudicat esse tantũ timẽda. ¶ Notandum est p̃terea q̃ vecordia dicit defectũ audiẽdi circa ausibilia. cum scꝫ quis ea nõ audet que in rei veritate sunt ausibilia. Et talis dupliciter se habet circa ea. Vno mõ cum non cognoscit ea esse ausibilia que in rei veritate sunt ausibilia. Et hec vecordia ꝓuenit ex defectu ratiõis. Alio mõ cum ea iudicat esse ausibilia: et tñ nõ se habet audent̃ circa ea. Et hoc cõtingit nõ ex eo q̃ parũ estimat de viribus suis ꝛ multũ de viribus hostiũ qꝛ tunc nõ iudicaret talia esse ausibilia. sed aliqñ cõtingit ex nimio amore sui. Aliqñ ex nimia vehemẽti cõsideratione bellicoꝝ piculoꝝ: ꝛ maxime eorum que quasi fortuite in bello ꝯtingunt. Aliqñ ex impitia belli q̃ sic non cõtingat tantũ ex nimio amore sui. patet: quia cõtingit aliquando duos equaliter amare se. ꝛ tamẽ vnꝰ erit vecors. et alius fortis vel audax. ergo vecordia non semper causatur ex nimio amore sui tanq̃ ex causa totali. Audacia enim est qua quis supabundat in audendo. ¶ Qui autem inquit Aristoteles in audendo suphabundat circa terribilia audax. Hec autem audacia ꝓuenit aut ex contẽptu vite sue. aut ex nimia confidẽtia sui. aut ex contẽptu aduersariorum. aut ex ignorantia periculoꝝ aut ex inordinato amore aliquoꝝ cõmodorum que per audaciam audax se sperat consecuturum aut ex his omnibus: aut ex pluribus eorum simul: aut forte ex quibusdã qualitatibus corporalibus sine ratione ad hoc inclinantibus. aut ex habitibus etiam genitis ex actibus frequenter suphabundãter audendi. ¶ Notandum est vlterius q̃ sicut dictum est de timore q̃ multipliciter accipitur: ita ꝛ de intimiditate vecordia et audacia dici potest. vno modo accipitur intimiditas pro omni imobilitate animi in apprehensione terribilium malorum de ꝓpe futurorum siue sit suphabũdãs siue non. Secundo modo pro imobilitate animi circa terribilia belli. q̃ si nomen imobilitatis videatur durius. Dicatur q̃ accipitur pro carentia timoris in apprehensione hmõi periculoꝝ. Posset primũ membrũ adhuc subdistingui. que distinctio patebit in conclusionibus. Scdo autem modo accipitur tripliciter: vno modo pro carentia illa pro tẽpore illo pro quo timor oppositus aptus natus est naturaliter causari. Et sic ꝓprie intimiditas est passio. Secundo modo accipitur pro huiusmodi carentia siue incliuet efficaciter contra iudicium rationis siue non. Tertio modo pro hmõi carentia ꝛ defectu timoris inclinãte efficaciter contra iudicium rationis. Similiter potest vecordia accipi pro carentia vel defectu audendi respectu quorũcunq; ausibilium. Secundo mõ respectu ausibiliũ bellicorum. Et hoc tripliciter. Vno mõ pro hmõi defectu secundum q̃ natus est naturaliter causari. Scdo mõ pro hmõi defectu siue inclinet efficaciter cõtra iudiciũ recte ratiõis

Qui mõ timor opponitur fortitudini et qui modo nõ

Nota

D Hoc intelligit de gallis cenonensibꝰ vel hispanis celtibus.

Tho. 2. 2. q̃stio 126. ar. 1

Nota

E

tupari. ¶ Quarta cōclusio. Non omnis timor libē permissus vel imperatus est pctm̄. probatur q̄a aliquis est timor qui nō inclinat efficaciter ꝯ iudiciū recte rōis sicut timor ille qui erat in christo in orōne licet eēt vehemens: non tñ erat pctm̄. quia non inclinabat efficaciter cōtra iudiciū recte rōis. Ille etiā timor quo. ¶ Quintus fabius timebat Hanibalē nō erat pctm̄ neqꝫ ꝯtrarius fortitudini: sed potius opus fortitudinis Et hec est intentio beati Thome secunda secunde. q. cxxv. articulo primo. q̄n (inquit) appetitus timendo refugit id quod est scd̄m rōnem fugiendū: tūc appetitus non est inordinatus neqꝫ peccatū. ¶ Quinta cōclusio. Timor ꝯ iudiciū recte rōnis efficaciter inclinans est vicium fortitudini oppositum siue accipiatur timor vt dicit superhabundantiam in metuendo siue vt dicit defectum in audendo. probatur conclusio. Omne illud quo magis fugimus illud quod recta ratio dictat a nobis esse minus fugiendum ꝛ minus fugimus illud quod recta rō dictat esse magis fugiendum, est peccatū. sed timor est huiusmodi igitur Maior est certa quia ois actus huiusmodi qui est peccatum. peccatū dicitur ꝑpter inordinationem ad rectam rōnem. ꝛ minor pbat: q̄a p timorē ego magis fugio vulnera ꝛ mortē q̄ periclitationē regni vel fidei. et tamen secūdum rectam rōnem periclitatio regni est magis fugienda q̄ vulnera ꝛ mors. Secūdo qui timore inordinato tristat in bello, ita vt fugiat ꝛ deserat defensionem regni, inducit ceteros ad fugam. Et cā est q̄ regnum vel fides nō solum a se sed etiam a ceteris deseratur igitur talis timor est pctm̄. Tertio talis vel est obligatus ad defēsionē ciuitatis aut regni vel nō. Si nō tūc rectā ratio nō dictat sibi q̄ teneatur non deserere defensionē ciuitatis vel regni. Si sic: ergo per timorē infugit id q̄d sm̄ rigorē iusticie debet. ꝗ peccat. ¶ Sexta conclusio hmōi timor ē peccatū mortale. pbat q̄a hmōi timor est act⁹ quo ꝯtra iudiciū rōnis dictātis nos ad aliquid teneri ꝛ obligari facimus. ergo hmōi timor ē pctm̄ mortale. ꝯsña tꝫ q̄a oīs actus q̄ efficaciter mouemur cōtra p̄ceptum diuinū est pctm̄ mortale. Est tñ aduertēdū q̄ duplex est recta rō. vna dictans nos ex iure diuino aut nature obligatos esse ad aliquid faciendū aut nō faciēdū et de illa intellecta ē cōclusio sexta ꝛ quīta. Alia est recta rō dictans nō de obligatiōe opis, sꝫ de honestate et condecētia ꝛ pfectiōe opis. sicut rctā rō dictās honestū eē vouere paupertatē vel defendere fratrem et regnū eius. et de ista ponitur septima conclusio. ¶ Timor inclināns efficaciter cōtra iudiciū rctē rōis dictantis de honesto vel meliori bono non est pctm̄ mortale. pbatur. q̄a nullus obligatur sub pena peccati mortalis. ex hoc p̄cise q̄ ratio dictat esse ipsum honestum vel melius vel condecentius. alias omnes obligarentur ad cōsilia igitur. ꝛ hui⁹ opinōis ē btūs thomas scd̄a scd̄e its dicens. Si eñ quis ꝑpt tiōrē mortis vel q̄dcūqꝫ aliud tpale malū, sic dispositꝰ est vt faciat aliqd ꝓhibitū vel pretermittat aliquid q̄d est preceptum in lege diuina: talis timor est peccatū mortale. alioquin erit pctm̄ veniale. et in solutione ad tertiū vbi r̄ndet ad glosā sup illd deuteronomii. xx. quis est homo formidolosus dicere nō posse que q̄ perfectionē ꝯtemplationis vel milicie spiritualis accipere q̄ adhuc iudari terrenis opibus ꝑtimescit Ita dicit thomas q̄ glosa illa loquitur de tiōre reuocante hominē a bono. quod nō ē de necessitate p̄cepti: sed de perfectiōe consilii. tale aūt nō ē pctm̄ mortale sed q̄nqꝫ veniale, q̄nqꝫ eēt nō est pctm̄ vt cū aliqs habet rōnabilē causam timoris. ¶ Octaua cōclusio Timor ille de quo posita est sexta ꝯclusio opponit fortitudini. pbatur q̄a p fortitudinē subim⁹ picula q̄ recta ratio dictat eē subeūda vbi. ꝛ q̄n. ꝛ gr̄a cuius opꝫ sed per illū tiōrē nō subimus vbi ꝛ q̄n ꝛc. ergo timor ille opponit fortitudini: ꝛ maxie si illo timore q̄s fugiat subire picula q̄ timet sustinere et pati dura vt vulnera ictus ꝛ mortē. si autem ideo fugeret subire pericula ne pecunias pdēt dicentur magis auarus q̄ timidus. eiꝫ timē tiōr oppositꝰ fortitudini sꝫ gradū cōtinentie vel ꝑseuerātie vt dictū ē prius. Si vt concupitis mulierē sinceretur) quēadmodū legitur de achille magis diceretur intemparatus q̄ timidus uno etiā timore quorundam malorum etiam exponimus nos aliquādo morti. sicut catho timore seruitutis ad cesarē se morti tradidit. ꝛ lucretia seipsā interemit timore infamie: ne scilicet iudicaretur consensisse adultero. sed de istis timoribus non hic loquimur. Sed hic oritur q̄stio. vtrum timor secundum id p̄cise quod deficit a fortitudine et seclusa ratione iniusticie sit peccatum: secluso etiam hoc quod ē agere contra ꝯscientiam. ꝛ videtur q̄ nō. quia actus fortitudinis non videtur per se cadere sub p̄cepto: sꝫ tm̄ de ratione alicuius boni consequēdi vel mali euitādi per q̄ēcunqꝫ ꝯsecutio vel euitatio aut saltem conatus consequendi vel euitandi cadit sub precepto. ꝗ seclusa omni ratione iniusticie timor oppositus fortitudini non est peccatum. dictum est etia secluso hoc quod est agere contra conscientiam quia si de facto esset rectum dictamen actualiter de opere fortitudinis actus timoris eēt contra ꝯscientiam. et esset peccatum. Et vt hoc sit apertius: datur casus, in quo in actu timoris nulla esset iniusticia puta si parua turbam militum circundaret magnus. et pene innumerabilis exercitus armis, industria, et omnibus bellicis instrumentis superans: adeo q̄ haberetur certitudo q̄ta naturaliter haberi posset q̄ hec parua multitudo discerpetur ab illo magno exercitu neqꝫ possit pacto compouis vllomodo obtinere sed certum sit eē conuirstum in necē eius ab hostibus tunc hec parua multitudo decertat bello decertare: non quia vllomodo sperent victoriam, imo eam omnino desperent: sed tantum vt cruentē victoriam eis relinquat. et supponit etiam q̄ nullomodo pateat eis locus fuge. quēadmodum visus est obseruare catilina cū militibus suis: cū fuerit circūclusus ab exercitu romano q̄s etiā catilina, incēdebat ad prelium: his verbis Quod si (inquit) virtuti vestre fortuna inuiderit cauete ne multi animam amittatis: neu capti potius sicut pecora trucidemini quinquid virorum more pugnantes cruentam atqꝫ luctuosam victoriam hostibus relinquatis. Nec volo dicere bellum illud catiline fuisse opus fortitudinis, quia in rem publicam conuurauerit: sed quia possibile est q̄ aliqua parua multitudo habens iustam causam belli fuerit omnino circumuēta) et ita desparauerit vt nullomodo pateat sibi locus victorie, sed tantum decertet ea causa ne relinquat hostibus victoriam incruētam. aut forte quia iudicauit melius vitam bellādo perdere quā q̄ capti inter supplicia, et varios cruciatus enecent constat enim q̄ aliquis in casu predicto potest affici tanto timore. vt non possit vel hostem inuadere. vel se contra hostem defendere. Dico autem in tali casu q̄ timor est vicium. Patet quia est defectus a fortitudine ergo est vicium, omnia enim inter q̄ mediat fortitudo sunt vicia. Tum secundo quia actus ille timoris non est bonus ergo viciosus, et propter ipsū debetur vituperium timenti: secundo dico q̄ actus ille non est peccatum mortale. patet quia nullus videtur obligatus relinquere cruentam victoriam hostibus sub pena damnationis eterne in casu predicto scilicet in casu quo per ꝯpugnātiam non posset

nō oīa a ctorio in iustus.

vel vitā vel patriā defēdere: dico tertio q̄ est peccatum veniale: pz q2 in ciuitatib9 in quib9 sūt pene inficie timidis, si ille euaderet posset iuste ⁊ rōnabiliter puniri pena legis. Nec mireris q̄ cum casu posui si euaderet quis posset eē q̄ iaceret viuus inter cadauera mortuoꝝ. ⁊ hoc dico si constaret legitime de timiditate sua ⁊ q̄ non latuerit inter cadauera mortuoꝝ per industriā. scꝫ ad vitā saluādā quod in casu predicto videt sibi licuisse licet eñi vbi potuit per eū defendi respublica nō licuit sibi saluare vitā cessando a pugna: videtur tñ hec sibi licuisse cū tñ pugnat cū hostiū ledēdoꝝ. Nona cōclusio ¶ Timor fortitudini oppositus non excusat a peccato: probatur illud q̄d
Arg. th. est peccatū non excusat a pctō. sed timor fortitudini
vbi supra. oppositus est peccatū vt pbatū est ergo timor nō ex-
ar. quarto. cusat a peccato. Scdo si actus ille timendi excusat a peccato aut excusat se a pctō aut aliū actū. sed nō excusat se nec aliū actū igitur nō excusat minor pro prima parte pbatur q2 si excusat se a pctō tunc ipso timore non posito ipse idē timor esset maius pctm̄ q̄ cū ponitur, sed hoc est falsū immo ꝯdictionē implicans. Istā scꝫ q̄ idē timor simul poneret ⁊ nō poneretur q2 si eēt maius pctm̄ timore remoto, tūc q2 ē maius pctm̄ ponit q2 vero remouet non ponitur. Si dicas q̄ excusat ab alio pctō. Cōtra arguit. tū primo quia hic nō est q̄stio de alio pctō: sed tm̄ de pctō timiditatis tū scdo q2 si etiā aliud peccatum puta iniusticia aliqua sit cōiunctum: tamen possibile est q̄ de facto nullū sit aliud coniūctum. sicut patuit in casu dubiis supper adducti. tū tertio q2 illud quod est tota cā iniusticie nō excusat peccatū iniusticie. sed iste timor est tota cā iniusticie ergo iste timor non excusat iniusticiā. Ego aūt cū dico timorē esse totā cāz intelligo de causa impulsiua. q2 scio q̄ volūtas timori ⁊ nō rōni cōsentiēs est cā pncipalis ¶ Tertio remoto tiōre ⁊ nullo alio loco eius posito, aut erit pctm̄ aut nō. Si nō ergo timor nō excusat a peccato sed facit peccatum. Si sic aut erit maius. aut minus. Si minus habetur intentū. Neqꝫ potest dici q̄ maius q2 malicia aggregati ex timore ⁊ his q̄ remanēt se habet ad maliciā eoꝝ q̄ remanent sicut totum ad partem. quia includit maliciā timoris ⁊ maliciā eorum q̄ remanēt cum per responsionem in his q̄ remanēt timore, remoto adhuc sit malicia ergo aggregatū illud est peius q̄ illud quod remanet secluso timore. ¶ Decima cōclusio desertio rei publice, vel fidei, vel iusticie ex tiōre pcl'ꝑ facta nō est tā mala q̄ mala eēt si fieret ex cupiditate pecuniarum vel ex libidine et intemperantia puta si miles receptis ab hostibus muneribus fugeret vel si desereret pugnam spe potiendi muliere concupita. patet quia ista plus de voluntario habent; ⁊ minus accedunt ad violentū q̄ timor ergo sequit q̄ faciūt actū deteriorē. Secundo, desertio rei publice propter causas pertinet ad ꝓditionē. fugere aūt ꝓpter timorē non pertinet ad ꝓditionē. Tertio q2 amor vite ē magis naturalis q̄ amor pecuniarū aut voluptatum ergo deordinatio circa amorē pecuniarum aut voluptatū est deterior q̄ deordinatio circa amorem vite qd intelligo de deordinatiōe q̄ fit per supabūdātiaz amoris sed timor iste ꝓuenit ex hoc q̄ aliqs supabūdat in amando se ⁊ vitā suā. Alie aūt cupiditates ꝓueniūt ex supabūdantia amoris circa alia q̄ sūt fm naturam minus amabilia. ¶ Quantū ad nonam con-
nota du. clusionem aduerte q̄ ipsa pēdet ex aliis difficultatibus nam si poneretur q̄ volūtas ex mera libertate sua ⁊ sine quocūqꝫ illectiuo nō posset moueri contra iudiciū recte rationis: tunc pdicta conclusio videtur satis certa. Si autē dicat q̄ pōt moueri ꝯ iudicium rationis sine quocūqꝫ illectiuo: tunc vel pñr dicitur

q̄ peccatū quo sic peccat est grauius q̄ quodcumqꝫ aliud peccatū quod haberet mediāte aliq̄ illectiuo circa eandē materiā ⁊ cū eisdē circūstantiis: hoc depto. Et tunc videretur dicēdū q̄ nō solū timor: immo quodlibet illectiuū diminueret peccatū ⁊ in parte excusaret a peccato sed alia plus et alia minus. si autem diceretur q̄ illud pctm̄ nō eēt grauius. licꝫ pctm̄ q̄ volūtas ferret ꝯ iudicium rōnis mediante illectiuo malo et vicioso vel de se vel ꝓpter supabūdātiā eēt grauius q̄ illud q̄ volūtas ferret in illō p libertate suā exēplū pmi vt homicidiū factū ꝓpter odiū: exemplū secundi. vt fuga facta ꝓpter supabūdātē amorē sui tūc diceret q̄ nulla circunstātia nisi bona et honesta excusat, etiā in parte a pctō. Excusat autē illectiuū bonū ⁊ honestū hoc modō, ponat q̄ quis odiat alterū et ordinato amore diligat patrē suū inueniat ille inimicum. sed odiū nō sit tm̄ vt possit impellere euꝫ ad occidendū ipm̄. Nichilominus aliquis tūc dicat sibi q̄ ille inimicus q̄rit patrē istius vt occidat, ⁊ de hoc sufficiēter ꝯstet, tūc volo q̄ simul ⁊ odiū ⁊ amor patris moderat9 tūc impellāt ad occidendū, ita tñ q̄ neutrū per se sufficeret. tūc videtur illectiuū bonū ⁊ honestū q2 amor moderatus patris. Et videt excusare a peccato nō in toto, sed in pte. Si aūt diceret q̄ illō peccatū nō eēt grauius: sꝫ tm̄ illō q̄ volūtas ferret ꝯ iudiciū rōnis mediāte illectiuo de se malo, ⁊ non tantū ex supabūdātia: tūc ꝯtter dicendo diceret q̄ timor excusaret in parte q2 amor vite q̄ cum apprehēsione terribiliū videtur esse cā timoris, nō est de se malus sed tm̄ ex supabūdantia ⁊ inordinatiōe. Odiū aūt adulteriū ⁊ reliqua hmōi, de se mala sunt. ¶ Contra tertiam conclusionē arguit sic. volo q̄ apprehensio terribiliū causet naturaliter timorē q̄ durat per vnā horā per quā vacandū est defensioni ciuitatis. Tunc sic iste timor est viciosus ⁊ oppositus fortitudini et tamen est naturaliter causatus igitur. ¶ Ad hāc rōnē concedo primā ptē aīs. ⁊ ad scdam dico q̄ licet sit naturaliter causatus est tñ libere ꝑmissus. tenetur eñi volūtas coercere illū timorē. ⁊ habet ipa sufficiens et non coercet ideo libere permittit. ¶ Cōtra quintā conclusionē arguitur sic. aliquis timor inclināns ꝯ iudicium recte rōnis non est vicium sed omnis timor inclinans est timor efficaciter inclinans. ergo aliqs timor efficacit inclināns ꝯ iudiciū rectē rōnis nō ē vicium.
¶ Ad hanc rōnem concedo maiorem: vt patet de timore qui ꝓpter pro quo naturaliter cāiur inclinat ꝯ iudiciū recte rōnis ⁊ tñ non est vicium. ⁊ nego minorem inclinat eñi ois timor cū per ipsū mouet appetitus sensitiuus. sed inclinat efficaciter cū per ipm̄ mouentur vires executiue ad opus ⁊ de facto in opus
exeunt. Et hoc vocat beatus Thomas pertingere vs- Tho. vbi
qꝫ ad voluntatem. ¶ Contra sextā cōclusionē argu- sup. ar. 3
itur sic. Timor non est pctm̄ mortale nisi inordinatio eius pertingat vsqꝫ appetitū rōnalem qui est voluntas. sed non cuiuslibet timoris efficaciter inclinatis contra iudiciū recte rōnis deordinatio ꝑtingit vsqꝫ ad appetitū rōnalē. vt pꝫ cū q̄s ad pmā apprehēsionem terribilium ante omnem deliberationem statī fugit igitur non omnis talis timor est peccatū mortale. Secundo in sensualitate non est peccatum mortale sed timor est in sensualitate. ergo timor non est peccatum mortale ¶ Tertio timor nō totaliter auertit cor a deo ergo non est peccatum mortale. consequentia tenet quia omne peccatum mortale totaliter auertit cor a deo. antecedens probatur per glosam super illud iudicium. vii. qui formidolosus est dicentem. timidus est qui primo aspectu congressionis trepidat: non tamen corde terretur, sed reparari ⁊ animari potest. ¶ Ad primam respondeo dupliciter: vno

siue non. Tertio modo pro huiusmodi defectu efficaci-ter inclinante contra iudiciũ recte rationis. ¶ Similiter audacia accipitur dupliciter. Uno mõ pro quacunq; superabundantia audendi respectu quorumcunq; ausibiliũ. Secundo modo pro huiusmodi sup̃abundãtia respectu ausibiliũ bellicorũ. Et hoc modo tripliciter. Uno modo pro huiusmodi superabundãtia pro tẽpore pro quo causatur naturaliter. Secundo modo p̃ huiusmodi sup̃abundantia, siue inclinet efficaciter cõtra iudicium rationis, siue nõ. Tertio modo pro huiusmodi sup̃abundãtia efficaciter inclinante contra iudiciũ rationis. ¶ Tunc sit prima conclusio. Non omnis intimiditas, nec omis vecordia, nec ois audacia p̃mo modo est vicium oppositum fortitudini. Probat primo cõclusio pro omnibus partibus, quia non omis talis est circa materiã fortitudinis scz circa terribilia et ausibilis bellica. igitur. Secundo probatur de intimiditate quia intimiditas in his que ratio decernit esse facienda est bona et laudabilis. igitur talis intimiditas nõ est vicium. Antecedens p̃batur per illud prouerbiorum xxviii. Iustus quasi leo confidens absq; terrore erat.

Non ois intimiditas nec ois audacia pctm̃

Tertio est aliqua intimiditas nullo modo inclinãs cõtra iudicium rationis: imo etiam inclinans ad seruandum rectitudinem rationis in operibus humanis ergo est aliqua intimiditas que non est viciosa. Antecedens probatur de illa qua quis caret timore mortis p̃ defensione fidei aut iusticie dictata a recta ratione sm̃ omnẽ circunstantiã, que intimiditas cõmendat. Ma-

Tho. vbi

thei decimo. Nolite timere eos qui occidunt corpus. et Esaie quinquagesimo primo Quis tu vt timeas ab hoĩe mortali? Quarto est aliqua intimiditas qua fertur in ea que non possunt retrahere ab amore dei sed illa est laudabilis. igitur. Antecedẽs patet pro vtraq; parte per Augustinum. xiiii. de ciuitate dei Amor dei vsq; ad contemptũ sui facit ciues ciuitatis celestis. Et si quis autem contẽpnit se et bona sua p̃pter amorẽ dei nihil timet quod possit retrahere ab amore dei. Cõsequẽter p̃batur tertia pars. Tum primo quia in multis locis sacre scripture cõmendatur audacia. Tum secundo q̃a audacia in his que ratio decreuit esse facienda. Audacia etiam que nullomodo inclinat contra iudiciũ recte rationis. Illa etiam qua intrepide ferimur aduersus omnia illa que nos retrahere possunt ab amore dei et bonis operibus est laudabilis. De vecordia autẽ p̃bari posset eodẽ modo quo in precedente questione p̃batum est de timore. laudabile enim est vecordẽ esse in his que possunt nos retrahere ab amore dei et bonorũ operum. ¶ Secunda cõclusio. Nullum predictorũ (secundũ q̃ est passio) est vicium fortitudini oppositũ. Probat quia passionib; nec laudamur nec vituperamur vt vult Ari. ¶ Tertia conclusio. Nullũ predictorum non inclinans efficaciter contra iudiciũ recte rationis est vicium fortitudini oppositum. p̃batur nihil est vicium in hoĩe nisi per consensũ voluntatis formalẽ vel interpretatiuum. hoc est vel nisi sit libere elicitum, vel libere imperatum, vel libere p̃missum: sed si non inclinet efficaciter contra iudicium recte rationis nõ habetur cõsensus voluntatis nec formaliter, nec int̃pretatiue nec est actus ille libere elicitus, nec libere imperatus, nec libere permissus igitur. Et si dicas q̃ delectatio morosa appetitus sensitiui quã nondum sequit̃ opus, non efficaciter inclinat; et tamen est libere permissa: ergo aliquid non

Efficacia

efficaciter inclinans, est libere permissum. Respondeo q̃ duplex est efficacia inclinationis: vna respectu operis exequendi, et de illa concedo. Alia respectu retardationis potentie que tenet̃ et obligatur cohibere huiusmodi motũ. Et hoc mõ efficacit̃ inclinat. q̃ si enĩ insurgit talis delectatio voluntas tenet̃ cohibere eam: ideo si non tam cito cohibeat habuit huiusmodi delectatio

inclinationem efficacẽ contra iudiciũ recte rationis dictantis eam esse a voluntate reprimendã. ¶ Quarta cõclusio quodlibet horum trium efficaciter inclinans cõtra iudicium recte rationis dictantis conformiter ad precepta vel p̃hibitiões legis naturalis aut diuine est peccatum mortale. probatur q̃z per intimiditatẽ et audaciam hoc modo vel nos amamus nos minus q̃ oportet aut nimis de nobis ipsis per sup̃biã et elationẽ presumimus: aut nimis comoda quedã t̃palia q̃ debem̃ amamus igitur. Secundo q̃z p̃ hec omnia minus amamus bonũ gracia cuius fortiter faciendum est q̃ debemus: adeo vt propter conseruationẽ eius nec velim̃ rationem cõsulere de agendis: quod fit per intimiditatẽ et audaciam aut non velimus consilium per rationẽ insistere quod fit p̃ vecordiam relinquendo: et per alia duo sup̃abundãdo. Tertio per hec tria exponimus nos et cõmilitones nostros et totam rẽpu. vel fidem, vel iusticiã periculo grauissimo: ergo hec omia sunt peccata mortalia. ¶ Quinta cõclusio hec omnia accepta vt dicunt elationẽ vel delectionẽ animũ (elationẽ quod circa ausibilia vt audacia delectionem circa eadẽ vt vecordia: elationem circa terribilia vt intimiditas) sunt vicia opposita fortitudini. q̃ sint vicia probatũ est. q̃ sint opposita fortitudini patet q̃z sunt vicia circa materiã fortitudinis que per nullam circunstantiã trahũtur ad aliud genus vicii. igitur sunt opposita fortitudini. ¶ Sexta conclusio. si ista accipiant̃ precise vt dicunt sup̃habundantiam aut defectum circa terribilia et ausibilia: nõ sunt fortitudini simpliciter opposita: sed aliquãdo opponuntur fortitudini in certo gradu scilicet scdm gradum continentie vel temperantie vel heroicũ puta sup̃abundare in inuadẽdo vel in expectando propter primiũ vel propter vltionẽ, aut aliam causam cõmunẽ. Similiter deficere in sustinẽdo vel in inuadẽdo propter amiciciã ad hostes patrie aut p̃pter intẽperantiã nõ opponit̃ fortitudini simpliciter sed hoc modo sup̃abundare vel deficere p̃pter ea que vtilia sunt vel delectabilia opponit̃ fortitudini secundũ gradũ continentie p̃pter ea vero que molesta sunt opponuntur fortitudini secundũ gradũ p̃seuerantie, et hoc si non excedant cõmunẽ facultatẽ hominum. Si autẽ cõmunẽ facultatẽ hoĩm excederent tũc opponuntur fortitudini scdm gradum heroicum. fortis enim scdm hos gradus non vult pro quocunq; quod est contra rectam rationẽ deserere opus fortitudinis ideo si deserat non est fortis. p̃batur ergo conclusio. Omne illud vicium est oppositum fortitudini cui est incompossibilis fortitudo: sed his viciis est incõpossibilis fortitudo que non stat simul q̃ aliquis faciat fortiter et tamen propter aliquã predictarũ cãtarũ deserat opus fortitudinis. Confirmat̃ quicunq; habent incõpossibilitatem habent eam aut ratione disparationis, aut ratione oppositionis, aut ratione subiecti: ratione disparationis, vt homo et asinus: ratione oppositionis, vt albedo et nigredo: ratione subiecti, vt accidentia anime et corporis que nunq̃ in eodem subiecto esse possunt, sed huiusmodi vicia non sunt incõpossibilia fortitudini ratione subiecti: quia nata sunt esse in eodem subiecto. nec ratione disparationis q̃z illa non facit incõpossibilitatẽ in accidẽtibus ergo relinquitur q̃ sunt incõpossibilia ratiõe oppositiõis. ¶ Cõtra predictas cõclusiones argnit̃. Et primo cõtra primã et cõtra eius primã partẽ, eum intimiditate nõ potest quis iustificari. ergo intimiditas illo modo est viciũ. Antecedens p̃batur p̃ illud ecclesiastici p̃mo. Qui sine timore est non potest iustificari. Tum etiã per illud prouerbiorum. xiiii. Sapiens timet et declinat a malo. ¶ Ad hãc rationẽ respondet q̃ intimiditas accipitur dupliciter vno modo vt dicit vniuersaliter oẽm carentiã timoris tam respectu malorũ pene q̃ malorũ culpe, tã respectu

Nota.

Modi incõpossibilitatis.

dei quam respectu creature. et hoc modo secludit timorem filialem. Alio modo accipitur intimiditas pro carentia timoris in his in quibus recta ratio dictat non esse timendum. De primo intimiditate intelligunt auctoritates, et non de secunda. ¶ Contra quartam conclusionem. Arguitur sic. Omnis inclinatio fit per aliquid positiuum sed intimiditas et vecordia non sunt aliquid positiuum sed sunt carentie quedam, intimiditas scilicet timoris, et vecordia audacie igitur. Secundo secundum apostolum ad ephe. v. Nemo vnquam carnem suam odio habuit: ergo nullus vnquam potest totaliter ab amore sui deficere. Nam et illi qui se interimunt id ex amore sui facere videntur, quia volunt a presentibus angustiis se expedire: ergo ex defectu amoris sui ipsius non habent intimiditas et audacia quod sint peccata mortalia. Tertio ignorantia periculorum potest aliquando esse inuincibilis: ergo in tali in casu intimiditas et audacia ex huiusmodi ignorantia causata non est peccatum mortale. ¶ Quarto spes non est peccatum mortale: ergo nec audacia. consequentia tenet quia audacia causatur a spe. Et antecedens probatur quia spes numeratur inter laudabiles passiones. ¶ Quinto audacia et intimiditas iuuant opus fortitudinis: ergo non sunt peccata mortalia. Antecedens probatur quia fortitudinis est nature consiliari et eius operari et eius qui consiliata vt habetur sexto ethicorum: sed audacia et intimiditas iuuant ad eius exequendum igitur. ¶ Sexto contingit aliquando hec inesse et efficaciter inclinare ad opus malum, et tamen non inclinare contra iudicium recte rationis: ergo ad hoc quod ista sint peccata mortalia non requiritur quod inclinent contra iudicium recte rationis. Antecedens probatur posito casu quod pro tempore pro quo inclinant ad opus malum nullum sit in ratione rectum iudicium, immo de facto sit in ratione iudicium erroneum cui huiusmodi inclinatio est conformis. ¶ Ad primam respondetur dupliciter. vno modo concedendo maiorem et negando minorem. licet enim nos deseruiamus intimiditatem et vecordiam per carentiam aut defectum non tamen sunt carentie sed sunt quidam actus positiui quibus non sunt propria nomina imposita. et ideo significantur nominibus priuatiuis carentias oppositorum suorum significantibus. Et hoc est quod expresse dicit. Aristoteles in tertio ethicorum. Superhabundantium autem qui quidem impauiditate innominatus. dictum est autem nobis

G in prioribus quoniam multa innominata. Aliter dicitur quod aliquid dicitur inclinare dupliciter. vno modo positiue per causationem actus, et hoc modo conceditur maior et negatur minor. Alio modo aliquid dicitur inclinare, quia est remotio eius quod natum est prohibere huiusmodi inclinationem. et hoc modo nego maiorem et concedo minorem Dico enim quod terribile natum est causare timorem et timor natus est prohibere expectationem vel aggressionem terribilis ideo intimiditas que dicit carentiam timoris inclinat ad subeundum terribilia quia est remotio eius quod natum est prohibere huiusmodi inclinationem in terribilia. Sed prima solutio michi magis placet. quia omnis inclinatio secundo modo dicta presupponit inclinationem primo modo dictam. Nam si aliquid inclinet quia est remotio eius quod prohibet inclinationem: ideo oportet quod precedat aliqua alia inclinatio de qua queritur a quo causatur constat quod non a timore nec vecordia, nec causatur ab audacia quia illa est circa aufugibilia. Cum etiam quia nec Aristoteles nec Thomas nec alii philosophi videntur voluisse ponere intimiditatem distinctam ab audacia. Ideo dico quod huiusmodi inclinatio causatur ab aliquo actu positiuo quem circumloquimur per carentiam timoris. A quo autem causetur ille actus siue in appetitu sensitiuo siue in appetitu intellectiuo, dictum est. ¶ Ad secundam concedo antecedens et nego consequentiam quia quod sit de consequente. Est enim multo difficilius odire se quam non amare se. Ideo ex negatione prima arguere negationem secunde est fallacia consequentis. Et

Facilius est si amare quam odire.

cum dicis quod illi interimunt se ex amore sui faciunt. Dico quod non: sed ex odio tristiciarum vt habet Aristoteles in tertio ethicorum. Mori autem (inquit) fugientem inopiam vel cupidinem vel aliquid triste non fortis sed magis timidi mollicies enim fugere laboriosa. est autem mollicies odium tristitie. et cum infertur ergo ex defectu amoris etc. negatur consequentia quia quamuis totaliter excedere ab amore sui non esset homini possibile deficere tamen ab amore sui bene est possibile homini. ¶ Ad tertiam dico quod ignorantia inuincibilis est duplex. vna est inuincibilis quia homo per nullam inquisitionem ex naturalibus possibilem potest eam vincere, quamuis tamen hec habeat varios gradus secundum qualitatem et conditionem locorum rerum et personarum et temporum, ita quod aliqua dicitur inuincibilis respectu vnius que non est inuincibilis respectu alterius. Alio modo aliqua ignorantia dicitur inuincibilis, quia licet ex naturalibus possit vinci tamen pro tunc nec tenetur. nec expedit eam vincere sicut ignorantia illa qua merope occidit filium suum stantem in acie contra se: illa enim pro tunc non tenebatur inquirere vtrum esset filius suus vel non sed potuit sine peccato imputabili iudicare hostem quemcunque stantem in acie contra se. Tunc dico quod si intelligatur arguens de ignorantia inuincibili primo modo tunc nego consequentiam quia potest esse quod aliqua ignorantia sit inuincibilis et tamen ille nesciat eam inuincibilem ita quod nec inquirat nec consilietur: sed omnino pro impinenti habeat quod sit vincibilis aut inuincibilis. Si intelligatur de ignorantia inuincibili secundo modo. tunc dico quod si agat propter ignorantiam illam ita quod ignorantia sit sibi causa agendi que nec sit crassa nec affectata: tunc dico quod actus ille bene est vicium: sed non est peccatum: quia communiter peccatum accipitur pro vicio imputabili ad penam: ignorantia enim ista excusat actum ab obligatione pene sed non a deformitate morali vt puta si aggrederetur vtrum sine comparatione se fortiorem et magis peritum belli hoc nesciens, ita tamen quod si sciuisset non fuisset ipsum aggressus. Si autem agat ignorans non tamen propter ignorantiam tunc actus suus non minus esset peccatum secundum doctrinam Aristotelis dicentis in tertio ethicorum. Aliud autem videtur propter ignorantiam operari ab eo quod ignorantem facere, ebrius enim et qui irascitur non videtur propter ignorantiam operari sed propter aliquid eorum que dicta sunt scilicet propter passionem aliquam. Dico enim quod audax quamuis ignoret quid aggreditur non tamen agit propter ignorantiam: sed propter passionem audacie inclinantem et impellentem ipsum in illud opus. ¶ Ad quartam dico quod aliqua spes est peccatum mortale illa scilicet que inclinat in opus contra iudicium rationis modo supradicto: sed quia spes aliqua est bona et laudabilis nulla autem audacia, propter dicta est bona, ideo inter vicia opposita fortitudini enumerantur audacia et non spes que spes si sit viciosa et circa materiam fortitudinis continetur sub vicio audacie vel intimiditatis. ¶ Ad quintam nego assumptum de intimiditate et audacia proprie dictis. immo dico quod impediunt quia faciunt ne sit statuatur deliberationi et consilio rationis Et ad probationem dico quod audacia et timiditas bene faciunt celerem executionem sed non consiliatorum et eo modo quo consiliata sunt sed vel impediunt consiliationem omnino vel faciunt eam non maturam vel faciunt vt non omnino eodem modo quo per consilium dictatum est exequantur. ¶ Ad sextam dico quod intimiditas et audacia non semper dicitur inclinare contra iudicium recte rationis quod inexistit de facto sed contra iudicium rationis vel quod inest vel quod si inesset esset rectum ad quod quidem habendum tenentur antequam progrediatur in actum.

Aliqua spes mortale peccatum.

Queritur duodecimo. Utrum fortitudo habeat partes integrales potentiales et subiunctiuas? Arguitur quod non forma

ma simplex in nullas partes est diuisibilis: sed fortitudo est forma simplex: ergo fortitudo non est diuisibilis in partes. ¶ In oppositum sunt cōiter morales phi. Tullius Macrobius et Andronicus et alii qui assignāt multas partes fortitudinis quarū alique sunt subiectiue et alique integrales et alique potentiales. ¶ Notandum q̄ vt supra dictum est fortitudo accipitur dupliciter: vno modo strictissime pro fortitudine bellica. Alio modo cōiter pro omni virtute firmante animum circa magna ardua et difficilia in quo sensu dictum est eam esse virtutē cardinalem et cōtinere sub se magnanimitatem et fortitudinē pprie dictam et scđm aliquos magnificentiā. ¶ Notandū est secundo q̄ pars integralis virtutis accipitur dupliciter. Uno modo pprie pro illo quod intrinsece cōponit aliud vt anima est pars integralis hominis et manus est pars integralis corporis humani. Alio modo accipitur pars integralis pro omni virtute quā necesse est cōcurrere ad pfectum actū illius virtutis. Partes autē potentiales alicuius virtutis dicitur virtutes adiuncte que ordinantur ad aliquos secūdarios actus vel materias quasi non habentes totam potentiā principalis virtutis. ¶ Tunc sit prima conclusio: fortitudo cōiter accepta habet ptes subiectiuas. Probatur q2 fortitudo cōiter accepta continet sub se magnanimitatē et fortitudinē bellicā eo modo quo superius continet inferiora et totum vniuersale suas partes subiectiuas. Nam de qualibet earū fortitudo cōiter dicta predicat in quid. ¶ Secunda cōclusio contra thomā. Fortitudo stricte accepta habet partes subiectiuas. pbatur q2 sicut dictū est in prima questione fortitudo stricte accepta continet sub se multas species et pbatum est ibi diffuse q̄ ibi sunt medietates specie differētes, et idem videtur sensisse. Thomas questione. cxxvi. articulo scđo, vbi de medio fortitudinis loquens in respōsione ad tertium argumentū dicit q̄ vicium audacie opponitur fortitudini scđm excessum audacie, et impauiditas secundū defectū timoris: et q̄ fortitudo in vtraq3 passione mediū ponit et q̄ non est incōueniēs q̄ secundum diuersa media habeat diuersa extrema. Est autē mihi omnino inintelligibile q̄ eadē fortitudo scđm speciem habeat diuersa media secūdū speciem q2 quātūcunq3 augeat virtus causata ex actibus circa vnū mediū: nunq̄ ipsa inclinabit imediate in actum circa aliud mediū. ergo oportet dicere q̄ sunt virtutes specie distincte. Secundo fortitudo simplex, fortitudo scđm gradū cōtinentie, fortitudo secundū gradum temperantie, et fortitudo scđm gradū heroicū sunt species fortitudinis ab inuicē distincte. quibus et nomen fortitudinis et ratio secundū illud nomen est cōmunis ergo he oēs sūt partes subiectiue fortitudinis. Ex quo patet falsum esse quod. Thomas dicit fortitudinē non habere partes subiectiuas eo q̄ non diuiditur in multas virtutes specie differentes. ¶ Tertia cōclusio Quelibet fortitudo habet partes integrales proprie dictas pbatur q2 nulla fortitudo est res indiuisibilis secundum gradus, imo qlibet q̄tūcunq3 sit remissa h3 multitudinem graduū. ¶ Quarta cōclusio nulla fortitudo habet partes integrales improprie dictas distinctas a partibus potentialibus, que ɔclusio posita est cōtra. Thomam pbatur omnis pars ordinata ad aliquē actū alicuius virtutis non habens in se totam potestatem illius virtutis est pars potentialis eius. sed omnis ps integralis fortitudinis est ordinata ad aliquē actū ipsius fortitudinis: et nulla habet totam potestatem ipsius virtutis principalis. ergo omnis pars integralis est pars potētialis ɔsequentia est nota et similiter maior et minor pbatur. nam scđm eum ad perfectū actum fortitudinis et aliarum virtutū necesse est multa cōcurrere imo etiam cōcurrūt multi habitus quorū quilibet dicitur pars integralis. aut ergo primus illorū habituū continet totam potestatē fortitudinis et tunc reliq̄ superfluunt: aut non et tunc habet intentū. tum scđo scđm eū fiducia magnificentia, patientia, et pseuerantia sunt partes integrales fortitudinis et tamen fiducia nō cōtinet magnificentiā, nec patientiā, nec pseuerantiā nec magnificentia reliquas q2 si quelibet cōtineret omnes actus aliarū constat q̄ omes superfluerent preter vnam Tum tertio q2 scđm eum fiducia et magnificētia inuāt in actu aggrediendi, patiētia et pseuerantia in actu sustinendi ergo fiducia et magnificentia nō continent totam potestatem fortitudinis. Tum quarto q2 scđm eū fiducia ptinet ad promptitudinē animi: magnificentia autem ad executionē eorū que fiducialiter ichoata sūt ergo fiducia nō continet magnificentiā ergo nō continet totam potestatē fortitudinis. Ad hanc rationē potest respondere btūs Thomas per negationem maioris. dicendo q̄ non omnis pars est potētialis que ordinata est ad aliquē actum virtutis sed illa tantū que ordinat ad aliquos secundarios act9 vel materias quasi non habēs totā potestatem principalis virtutis. hāc diffinitionē ponit beatus Thomas secūda secūde questione. xlviii. cū agit de partibus prudētie. Et tunc cōsequēter diceret q̄ fiducia et magnificentia et reliq̄ non ordinant ad secūdarios actus: sed ad actus principales. ¶ Contra hoc arguitur q2 secundū eum in secūda secunde. q. xlviii. Nutritiuū et sensitiuū sunt partes principales anime: et tñ constat q̄ non ordinant ad secūdarios actus anime sed ad pricipales. Tum scđo q2 secūdum eum ibidem eubulia et synesis et gnome sunt partes potētiales prudētie et tamē ordinant ad principales actus prudētie, q2 licet sit aliqs principalior scz pcipere: secundū eum tamē (hoc nō obstāte) alii etiam sūt principales. Sicut licet itelligere sit nobilissim9 et principalissimus actus anime: hoc tñ non impedit quin alii actus scz vegetare et sentire sint principales, nec etiam impedit quin intellectū sit pars potētialis. Tum tertio q2 ptes iste potētiales prudētie sunt circa act9 magis pricipales q̄ partes prudētie quas ipse ibidem vocat partes integrales ergo nihil restat p quod ptes potentiales distinguant a b integralibus. aīs pbatur nam eubulia est bene consiliatiua: et synesis et gnome bene iudicatiue qui sunt actus cognitiui ad prudētiā principalissime ptinētes. Sed secundū eum ibidem ratio memoria intellectus et sollertia sunt ptes integrales et ptinent ad prudentiā scđm q̄ cognitiua est: aut igitur eubulia synesis et gnome ordinant ad memoriā rationem intellectū et sollertiā. aut ecōtra. non primū vt cōstat. ergo secundū: et p ɔñs eubulia synesis et gnome quas dicit partes potētiales ordinant ad actus principaliores q̄ alie quas dicit ptes integrales. certū est enī q̄ memoria intellectus et ratio sollertia nō ordinant nisi ad faciendū rectitudinē cōsilii et iudicii prudētialis quod pbatur sic. si sine mēoria intellectū sollertia et ratione temp posset haberi rectitudo cōsilii et iudicii prudentialis. ista nō ptinerēt ad prudētiā neq3 essent partes prudentie sed eubulia synesis et gnome sunt partes prudētie esto q̄ prima possint haberi sine istis. ergo pma ordinant ad ista. et si dicatur q̄ eubulia synesis et gnome sunt ptes potētiales prudētie ppriissime accepte scđm scz q̄ ipsa est preceptiua et ideo actus eorū sunt secundarii ad actum prudētie. ¶ Contra q2 scđm hoc adhuc partes que dicte sunt ab eo integrales essent adhuc circa actus magis scđarios et minores ab actu precipiēdi et ita p hoc non euitat argumentū. Secundo q2 tūc nutritiuum et sensitiuū scđm hoc dicerent partes potētiales actus intelligēdi q2 actus itelligēdi est actus pfectissimus inter actus anime et alii actus minus principales et in ipm ordinati. Ad videndū tamen vtrum cō-

J

Descriptio partis potentialis.

Tho. 2.2 q̄st. 128. arti. vnico.

Tho. vbi supra.

Partes integrales non differunt potentialibus.

Contra thomam

credendum sit q fortitudinis sunt alique partes integrales. Aduertendum est q fortitudo accipitur tripliciter, et hoc siue accipiatur communiter siue specialiter. vno modo pro omni habitu vel actu bono moraliter circa materiam fortitudinis pertinente ad genus fortitudinis. secundo modo pro principalissimo actu vel habitu principaliter limitante hos habitus. Tertio modo pro aggregato ex omnibus habitibus vel actibus quorum vnus scz est principalissimus et alii in istum principaliorem ordinati. Tunc sit quinta conclusio accipiendo fortitudinem primo modo vel secundo modo fortitudo nullas habet partes integrales specie distinctas. probatur quia quelibet fortitudo est qualitas sic simplex q non est composita ex partibus diuersarum rationum. Et dixi specie distinctas propter partes graduales habituum vel actuum de quibus dictum est in secunda conclusione. ¶ Sexta conclusio capiendo fortitudinem tertio modo tunc fortitudo habet partes integrales. probatur omnis multitudo habet partes integrales sed fortitudo hoc modo accepta est multitudo actuum vel habituum quorum vnus est principalior et alii omnes ordinati in ipsum ergo fortitudo hoc modo accepta habet partes integrales. ¶ Ad videndum autem que sunt huiusmodi partes. Est notandum q Ari. nullas enumerat licet ponat quinque modos non vere fortitudinis.

Partes fortitudinis.

Sed Tullius in rethorica sua ponit quattuor scz fiduciam magnificentiam, patientiam, et perseuerantiam. Macrobius ponit septem magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, constantiam, tollerantiam, firmitatem. Andronicus ponit etiam septem, epulepam, magnanimitatem, virilitatem, perseuerantiam, andragathiam. vnde in fortitudine reperiuntur tres actus. volitio fortium operum, imperium fortium operum et factio vel executio fortium operum. per imperium autem non intelligo actum prudentialem sed actum voluntatis imperatiuum executionis quem imperium prudentiale precedit: istorum trium actuum vltimus est principaliter intentus et principalior ad hunc sensum, licet in eo non sit bonitas vel malicia nisi propter actus interiores qui sunt primo et per se boni. tunc dico q fortis habituatus omni habitu fortitudinis requisito ad fortium operum factionem habet vnum habitum quo sperat se fortiter facere: et hunc habitum vocant Tullius et Macrobius fiduciam fiducia autem est volitio et desiderium magnorum arduorum et difficilium operum et honestorum et connotat estimationem certam q possumus ardua et difficilia administrare id quod Macrobius fiducie addit magnanimitatem et securitatem: ideo Macrobius per fiduciam non significauit nisi estimationem probabilem et per securitatem certitudinem circa illam estimationem adiecit. per magnanimitatem autem significauit desiderium magnorum arduorum et difficilium. Ex quo patet q Tullius per fiduciam significauit omnia illa que Macrobius significauit per illa tria. Nam Tullius fiduciam esse dicit per quam magnis et multum honestis rebus multum ipse animus in se fiducie certa cum spe collocauit. Que diffinitio licet sit multum impropria quia fiduciam per fiduciam diffinit quamuis etiam sit plus tradita oratorio more, quam secundum diuersas regulas diffinitionum tamen constat q per eam exprimitur estimatio de honestorum et arduorum administratione non tantum probabilis sed certa certitudine que reperitur in moralibus. Et inde est q dicit multum et exprimitur etiam desiderium illorum honestorum et arduorum in nomine spei. Et ista eadem tria expressit Macrobius in illis tribus scz in fiducia, estimationem probabilem: in securitate certitudinem: in magnanimitate que secundum eum importat appetitum magnorum, significauit desiderium honestorum et arduorum. Andronicus vero per magnanimitatem intelligit desiderium arduorum operum: per epulepam promptitudinem exequendi quotiens necesse fuerit: et per virilitatem que secundum eum est bona animositas siue robur anime, intelligit estimationem illam quam diximus connotatam esse per fiduciam.

Concordantia tullii et macrobii.

Explicatur dicta tullii et macrobii

In hoc enim q estimamus nobis inesse robur anime: confidimus nos posse difficilia administrare. Et ista tria significauit Tullius per fiduciam. Actum autem imperatiuum executionis et etiam executionem significauit Tullius per magnificentiam quod patet per diffinitionem quam dat de magnificentia. Magnificentia est magnarum et excelsarum rerum ex animi quodam amplo ac splendido proposito perfecta administratio ac confectio: vbi per amplum ac splendidum propositum actum voluntatis imperatiuum executionis significat: et per administrationem, executionem ipsam. Constat autem q Tullius non accipit magnificentiam eo modo quo Ari. in quarto ethicorum sed pro magnorum ac difficilium operatione. Ad hanc reducitur firmitas quia propositum non esset amplum et splendidum nisi esset firmum. Ad hanc reducitur constantia: quia etiam propositum non esset amplum ac splendidum, nisi esset constans in tantum scilicet q pro nullis comodis consequendis velit desistere ab administratione horum difficilium que iam proposuit administrare et conficere. Ad hanc etiam reducitur magnificentia vel virilitas et audagrachia. Ad hoc enim q executio illa sit magnifica: exigitur q sit virilis et strenua. Audagrachia enim idem est q strenuitas et virilis: vt non remissis et quasi effeminatis viribus: sed toto robore ac conatu negocio incumbamus strenue vt scz sollicitudine cura et studio plena sit. Circa executionem exigitur volitio qua volumus insistere operi tamdiu quam recta ratio dictabit esse insistendum et pro nullo quod est contra rectam rationem ab eo desistere: ita q nec pro comodis nec pro incomodis deseretur opus. Incomoda vero que retrahunt ab opere sunt duplicia, quedam sunt que ipsum opus ex se habet annexa sicut labor periculum mortis vulnera dolores et huiusmodi. Alia sunt extrinseca et non de se annexa operi vt comminationes potentum odia priuationes facultatum Et licet aliquando eadem incomoda sint annexa operi et extrinseca: alia tamen ratione dicuntur extrinseca et alia annexa operi. et cum eis conuenit ista duplex ratio: habet vim duplicis incomodi, vt fortitudo habet annexum periculum vulnerum et mortis ex se. Contingit etiam q hoc idem habet ab intrinseco vt cum michi aggressuro bellum aliquis princeps magnus comminatur mortem vel exilium, etiam quicquid acciderit in bello si illud bellum aggrediar. comoda autem retrahentia ab opere arduo sunt pollicitationes et pensiones magnorum munerum, vel etiam munera que tribuuntur hoc opus aggressuris vt non aggrediantur illud. Tunc dico q volitio qua volo nullo modo desistere ab opere pro quibuscunque incomodis extrinsecis significatur a Tullio per patientiam, et executio etiam conformis. volitio autem et executio qua volo nec pro quibuscunque comodis nec pro quibuscunque incomodis operi ex se annexis desistere ab opere significatur a Tullio per perseuerantiam. Macrobius patientiam et perseuerantiam respectu incomodorum appellauit tollerantiam. perseuerantiam vero ex parte comodorum appellauit constantiam. Andronicus vero et patientiam et perseuerantiam appellauit perseuerantiam. Sub qua etiam continetur (vt dictum est) constantia que a Macrobio ponitur. Ari. autem has partes aliter assignaret, poneret enim fiduciam, magnificentiam, continentiam, temperantiam, et heroicam fortitudinem. q ponat fiduciam patet per illud quod habet in tertio, secundo tractatu capitulo scdo Desperans vtique quia timidus omnia enim timet. Fortis autem econtrario, in audendo enim bone spei translatio. Ibi enim ita habet preterea enim fiduciam bonam spem habet. q autem poneret magnificentiam non in illa significatione in qua accipit magnificentiam in quarto: sed in significatione qua vtitur Tullius. Patet per diffinitionem magnanimitatis quam ponit rhetorice cum dicit, q magnanimitas est virtus magnorum operum factiua, Per contra

Duplicia incomoda.

Cōtinentia qd sit. nentiam intelligit volitionem qua volo persistere in opere fortitudinis, nec pro quocūq; delectabili vel quomodo quod est contra rectam rationem desistere. Per perseverantiam autem intelligit volitionem qua volo insistere operi et pro nullo incomodo sive extrinseco sive intrinseco cuius tollerantia non excedit communem facultatem hominum ab opere desistere. Per fortitudinem heroicam intelligit volitionem qua pro nullo comodo vel incomodo cuius etiam tollerantia est supra communem hominum facultatem, volo ab opere desistere. Est autem fortitudo secundum temperantiam quando omnes passiões que possunt retrahere ab opere forte vel administratione arduorum essent ita cohibiti et refrenate vt non plus notabiliter insurgerēt ad impediendum opus contra iudiciū rationis. Et iste modus Ari. videtur esse clarior et magis rationalis. Cum autem vltimo locutus sum de volitione intelligo hec eadem de executione conformi illi volitioni. Ex quibus patet q̄ secundum Ari. ponerentur quattuor ptes fortitudinis, scilicet fiducia magnificentia continentia perseverantia. respectu autem fortitudinis excellentis communē facultatē hominum adderetur heroica fortitudo: sed quia illa rara est ideo non enumerat eam cōmuniter auctores. ¶ Septima conclusio. Iste partes nō solū sunt partes fortitudinis sed etiam multarum aliarum virtutum. probatur quia in nullo genere virtutis contingit q̄ diffidens vel desperans nec q̄ ille qui propter comoda vel incomoda vt plurimum desistit ab opere habeat omnes habitus morales requisitos ad perfectū opus illi' virtutis. ¶ Octaua conclusio he partes magis necessarie sunt in fortitudine q̄ in aliis. probatur quia vbi plus difficultatis inest: ibi magis necessarii sunt habitus promptitudinem in nobis contra huiusmodi difficultates facientes: sed fortitudo est circa ardua et difficilima tanq̄ circa ppriam materiam. Et huius sententie est beatus Thomas q̄stione. cxxviii. articulo vnico in responsione ad tertium argumētū, vbi dicit q̄ aggredi quascunq; magnas res videtur esse periculosum quia in his deficere est valde nocivum vnde etiam si magnificentia et fiducia circa quecunq; alia magna opera vel aggredienda ponatur: tamen habent quendam affinitatem cum fortitudine ratione periculi imminentis. ¶ Nona conclusio. Oēs iste ptes sūt ptes fortitudis subiectie pmomō accepte. pz q: q̄lz hmōi ps significat act' vl' habit' alicu' v̄tutis et nō nisi fortitudis igit: hoc tn̄ intellectū volo de teris significātib' et nō de reb' significatis q̄a eē totū vel partē hoc modo nō cōuenit nisi rebus q̄ nō sunt signa. Si q̄ras vtrū fortitudo habeat aliquas ptes potētiales? Respondeo q̄ pars potentialis accipit tripl'r vnomodo pro vna q̄litatum actiuarum vel passiuarum que dicitur potētia realiter inexn̄te rei cui' est potentia. Sicut si intellectus eēt res distincta ab aīa mediante q̄ aīa intelligeret: intellectus vel intellectiuū diceret potentia sic. Sil'r de potentia sensitiua et vegetatiua. Et hoc mō dico q̄ nec fortitudinis nec virtutis nec rei cuiuscūq; sūt aliq̄ ptes potētiales. q: nulla penit' necessitas nec ex auctoritate nec ex ratiōe nec ex experientia cogit ponere hmōi potētias tanq̄ q̄litates superadditas exn̄tie rei. Scd̄o mō accipit potētia p re sz q̄ pōt aliqd agere vl' pati et ps potētialis p re sm̄ q̄ pōt agere vl' pati vnū de multis q̄ pōt agere vl' pati. sicut aīa scd̄m q̄ pōt agere vl' pati est potētia, sz vero q̄ pōt intelligere qd̄ est vnū de his q̄ pōt agere vel pati ps potentialis, et scd̄m q̄ pōt sentire dz etiam pars potentialis, et scd̄m q̄ potest vegetare dicitur pars potentialis. Et hoc modo vnus habitus fortitudinis qui potest in multos actus: scd̄z q̄ potest in actum dicitur esse potentia secūdum q̄ potest in vnum eorum dicitur ps potentialis. verbi gratia fortitudo scd̄m gradū pseverantie scd̄m q̄ pōt inclinare ad agendū vel patiendū fortia dicitur potētia: secundū q̄ pōt inclinare ad desideriū magnorū dicitur vna pars potentialis: secundū q̄ potest inclinare ad impendū magna et ardua dicitur alia pars potentialis scd̄m q̄ pōt inclinare ad exequendū et operandum magna dicit' alia pars potentialis. Tertio modo accipit pars potētialis scd̄e intentionali'r et similiter potentia et tunc potentia non est aliud q̄ signum significans rem aliquā sm̄ q̄ pōt agere vel pati. Pars vero potentialis est termin' significans rem illam secundū q̄ potest vnum de multis agere vel pati. Et hoc mō ptes potētiales ɔmunit' sunt termini inferiores ad potentiā vt vegetatiuū sensitiuum et intellectiuum sunt partes potētiales. Et istud tertiū mēbrū vtile est ad intelligendū multas sententias doctorū antiquorū quippier modū loquēdi eorum nō possūt aliter in veritate saluari. p hoc enī apte saluatur quod vnius rei sunt multe potētie et distincte sm̄ q̄ dicit cācellarius pisiēsi. iohānes de gersono. Potentie anime sunt multe non re sed noībus distincte. Secundū hūc modū dicimus q̄ fortitudo habet partes potentiales hoc tertio mō. Nam accipiat habitus fortitudis sm̄ gradū pseverantie ɔstat q̄ iste habitus pōt esse principiū eliciendi volitionē operum fortiū et imperiorum operū fortiū. et potest facere iclinationē ad ɔsistēdum in actu inter duros labores et graues penas et varias passiones dolorū. ideo ptes eius potētiales possunt esse iste volitionū operum fortiū, imperatiuū operū fortium, pseuerātiuū in operibus fortibus. et similia si quos alios actus ille habitus habeat. ¶ Contra secundam ɔclusionem arguit sic. Fortitudo pprie dicta est circa materiā valde specialē: ergo fortitudo pprie dicta nō cōtinet sub se plures fortitudīes specie distinctas: ergo fortitudo nō habet partes subiectiuas. Ad hāc rationē respondeo ɔcedēdo ɔn̄s, et negādo ɔsequentiam q: circa eandē materiā q̄tūcūq; sit specialis pn̄t esse actus moraliter boni specie distincti quare et habit' moraliter boni specie distincti. Ans pbatur ex dictis eiusdē doctoris. Fiducia magnificētia patiētia et pseuerantia circa materiā fortitudinis actus bonos specie distinctos: aliās et iam frequēter dictū est tres eorum superfluerēt. ¶ Secundo circa materiā fortitudinis reperiunt ista quattuor et sunt habitus boni et specie distincti et ɔtinentur sub fortitudine sicut inferiora sub superiore q: fiducia in materia fortitudinis est distincta specie a fiducia in materia iusticie aut temperantie ergo sunt partes subiectiue fortitudinis. Quod sint boni habitus ɔstat. Quod sint specie distincti patet, quia aliter non essent diuerse partes integrales. quod est contra eundem doctorem. Thomas enim non assignat eas diuersas tanq̄ partes integrales, nec tanq̄ partes vnigeneas: sed tanq̄ partes etherogeneas ad actus etherogeneos inclinantes, q̄ autem contineātur sub hoc commune fortitudo, tanq̄ inferiora sub superiore pbatur ɔtinentur tanq̄ inferiora sub hoc cōmuni virtus: et nō imediate vt ɔstat: ergo ɔtinent sub vno genere virtutis vel sub diuersis: sed nō ɔtinētur sub diuersis quia loquor de fiducia magnificētia et huiusmodi nō q̄buscūq; sed de his que sunt circa materiam fortitudinis: ergo cōtinentur sub vno genere virtutis et non sub alio a fortitudine. ergo cōtinētur sub fortitudine sicut inferiora sub supiore. Neq; interest de hoc modo lo- Tho. 2. 2. q̄st. 128.

Ferōs. Pars potentialis q̄ triplici sit. Nota.

quendi quem hic obseruo quia in hoc cõformo me modo loquendi doctoris illius cuius opinionẽ improbo. quia vt iam dictũ est continere vel continert per modũ superioris aut inferioris non conuenit nisi rebus que sunt signa. Et confirmatur hec ratio ex dicto eiusdem doctoris. q. xxxviii. qui de istis quatuor dicit q si conteniur ad ꝓpria materiam fortitudinis scz ad pericula mortis sunt quasi partes integrales. Si autem referant ad alias materias sunt virtutes adiuncte fortitudini distincte ab ea secundum speciem. Ex quibus verbis arguo sic iste quatuor virtutes contracte ad materiam fortitudinis non sunt virtutes adiũcte fortitudini. hoc esti licet non dicat constat tamen apud omnẽ recte intelligentem q ipse illud intelligit. nec sunt virtutes omnino separate a fortitudine: quia tunc nullomodo deberẽt dici partes integrales eius q̃ sunt virtutes sub fortitudine cõtẽte. Preterea q̃cunq; sunt distincta inter se specie et nõ sunt distincta spẽ a fortitudine sunt diuerse species contente sub fortitudine. Sicut quecunq; sunt inter se distincta specie et non sunt distincta specie ab aliis sunt sic q nec ambo nec alterum eorũ specie distinctum sit ab aliis. illa pertinent ad diuersas species sub aliis contentas. sed ista quatuor distinguuntur specie inter se vt constat et iam probatum est. et non distinguuntur specie a fortitudine vt innuit cum dicit q quando sunt circa aliam materiam tunc distinguuntur specie a fortitudine. Hec q tamen dico consequentiam illam. quia hec ex dictoeius infertur bona esse sz in hoc sensu dicta sua a legentibus accipi. Preterea ista quatuor nec sũt eadem specie cum fortitudine. nec distincta specie a fortitudine. et ipsa sũt species. ergo fortitudo nõ est species specialissima. ergo fortitudo est genus istorum. q non sunt eadem specie specialissima cum fortitudine probatur non sunt eadem specie specialissima inter se. ergo non sunt eadem specie specialissima cum fortitudine. da oppositum consequentis sunt eadem spẽ specialissima cum fortitudine stati sequitur oppositũ antecedẽtis. ergo sunt eadẽ specie specialissima inter se. ergo non sũt distincta spẽ a fortitudine ꝓbatur quia q̃cunq; sunt distincta specie a fortitudine continentur sub iusticia vel sub temperantia et sic de aliis generibus virtutum: sed fiducia magnificentia et c. q̃ sunt circa materiã fortitudinis (quia de aliis non loquor) nõ cõtinentur sub iusticia nec sub temperantia et sic de aliis virtutibus a fortitudine. ergo nõ sũt distincta a fortitudine. et ita patet probatio añtis ꝓ vtraq; parte. consequẽtia autem prima ꝓbatur. q̃cunq; multa quorum quodlibet est species vel sunt eadem specie vel distincta specie secunda consequentia probatur quia fortitudo. et ista quatuor sub eodem genere continent scz sub virtute. et non eque immediate quia fortitudo. nec genere. nec spẽ ab eis distinguitur. ergo vel fortitudo continetur immediatius q̃ ista quatuor: vel ista quatuor aut aliqd eorum immediatius continetur sub virtute q̃ fortitudo. sed nec ista quatuor nec aliquod eorum continetur immediatius sub virtute q̃ fortitudo. q̃a tunc fortitudo esset pars subiectiua aliquorum istorum quatuor vel cuiuslibet eorum ergo fortitudo immediatius cõtinet. sz inter oĩa genera et species cõtẽtas sub aliquo cõi illud est cõius qd est illi cõi ꝓpinquius et immediatius. q̃ fortitudo est cõe genus ad ista quatuor et cõtinentur ista quatuor sub fortitudine sicut spẽs sub genere. Cõtra nonã cõclusionẽ arguitur sic. fiducia nõ ẽ aliud q̃ spes. sz spes nõ ptinet ad fortitudinẽ sz potius ꝓ teoricus igitur. Secũdo fortitudo facit hominem bene se habere circa pericula. sed magnificentia et fiducia non

Excusatio auctoris de incepto mõ loquẽdi.

Contra tho. ex ꝓpriis dictis eius.

Resolutio auctoris.

important aliquã habitudinẽ ad pericula ergo magnificentia et fiducia non sunt species fortitudinis. Tertio patientia est omino eadem fortitudini: ergo non est species fortitudinis. antecedens patet quia importat difficilium perpessionem. secundum tulliũ hoc autem importat fortitudo. Quarto illud quod reperitur in qualibet virtute nõ debet poni pars alicuius specialis virtutis. sed pseuerãtia reperit in qlibz virtute dicit enim Mathei. xxiiii. qui perseuerauerit vsq; in finẽ hic saluus erit. Ad primã respõdeo q spes q̃tum nũc sufficit quadrupliciter accipitur. vnomõ pro desiderio vite eterne cũ estimatiõe habendi eã ex gratia et meritis. et ista est virtus theologica. scdomodo pro desiderio circa difficilia cũ estimatiõe bene se hñdi circa ea et sic est omni virtuti morali cõis. Tertio modo pro desiderio circa administrationẽ arduissimorum et difficilimorum. et sic est pars subiectiua fortitudinis cõiter dicte. Quartomõ ꝓ desiderio circa pericula bellica cũ estimatione bene se habendi circa ea et sic est pars fortitudinis stricte accepte quam noie fiducie tullius appellauit. cum autẽ dixi in scdo membro q est omni virtuti morali cõmunis: ego hoc sic non intelligo q ipsa sit tanq̃ cõe quoddã ꝑdicet de qualz virtute cõmuni: sed q ipsa in illa significatione continet multas spẽs et ad qualibet virtutẽ earũ aliq̃ ptinet ꝓportionabilit intelligẽdũ est qd dictũ est in tertio mẽbro. Ad secundã cõcedo maiorẽ: et nego minorẽ si intelligatur vniuersaliter. aliqua enĩ magnificentia puta illa que est factiua magnorum circa materiã fortitudinis et similiter aliqua fiducia importat habitudinẽ ad pericula bellica cũ quo tamẽ stat q aliqua magnificentia puta illa q̃ est circa materiã liberalitatis non iportat habitudinẽ ad picula nisi esset in gradu pseuerãtie ꝯstituta sicut postea dicet. Ad tertiũ nego antecedẽs. q2 nõ sunt eadẽ ꝯuertibilit nõ volo tamẽ fateri eum in termĩs q2 argumẽtũ petit aliam difficultatem. et ad ꝓbationẽ dico q patiẽtia importat difficilium extrinsecorũ ꝑpessionẽ. sed fortitudo preter hoc importat actũ sperandi actum magnifaciẽdi et actũ pseuerãdi quos non importat patientia. Ad quartũ dico q pseuerãtia accipit tripliciter. vnomõ accipitur pro ꝯtinuatione actus boni q̃diu recta ratio dictat ipm esse ꝯtinuãdũ: et ipa reperit in omni virtute imo etiã requirit volitio huiõi ꝯtinuatiõis secundo modo accipitur pseuerãtia pro ꝑsistẽtia in bono opere et nolitione cessandi ab eo ꝓ quacũq; molestia vel incõmodo. pro quo recta ratio dictat non esse desistendum et hoc modo in omni virtute morali reperitur pseuerantia. Tertio modo accipit pseuerantia pro ꝑsistẽtia in operibus arduis cũ nolitione desistẽdi ꝓ quocunq; incõmodo actui intrinseco vel actui de se annexo. et hoc modo est species fortitudinis ꝯmunit dicte quarto mõ accipit pro persistentia i opibus bellicis cum nolitione desistẽdi pro quocũq; incõmodo intrinseco operis. et sic est spes fortitudinis bellice. ¶ Ad rationẽ ante oppositum ꝯcedo maiorem de forma simplici que est vna numero: de diuisione in ptes diuersarum rationum. sed nego de forma que est vna tantum vnitate aggregationis. et de forma vna simpliciter et de diuisione in partes eiusdem rationis. et ista patuerunt in conclusionibus.

B

Differũt fortitudo et patientia.

Postq̃ tractauimus de prima

spẽ fortitudinis ꝯmunit accepte scz de fortitudine stricte accepta ꝯsiter tractãdũ ẽ de secunda scz de magnanimitate. Et pimo quidẽ de ea et speciebus eius. scdo de vitiis oppositis. ¶ Circa igit magnanimitatẽ. ¶ Queritur primo. Utrum magnanimi-

nimitas sit circa magnos honores. arguitur q nõ magnanimus magis contempnit honores q̃ appetit. ergo magnanimitas non est circa magnos honores. In oppositum est quod dicit. Aristote. tertio ethicorum q magnanimitas est circa magnos honores. Pro responsione ad questionem. Notandum est q per honorem nos possumus tria intelligere vno modo administrationẽ laudabilem negotiorum arduorum et difficilium. Secundo mõ possumus intelligere per honorem aliquid quod exhibetur in signum huius modi virtuose administrationis. Tertio modo accipitur pro opinione laudabili q̃ ex huiusmodi signis virtutũ exhibetur generatur et nascitur. secundo modo accipitur prope honor: Et primo rethorice distinguit Aristo. honorem hoc modo acceptum a bona opinione et virtute q enumerat inter partes felicitatis. Magne administrationis et ardue sunt honorabiles dupliciter vno modo quia non cõmittitur a prudentibus viris nisi his qui estimantur magnis honoribus digni, alio modo quia harum rerum virtuosa administratio reddit hominem magnis honoribus dignum E contrario enim huius modi administratio potest dici vituperabilis si viciose et imperite gesta sit huiusmodi autem res honorabiles sunt duplices. quedam sunt q̃ habent magnas vtilitates adiunctas aut alia magna commoda sicut sunt officia dignitates potentatus regna dominia diuina. alia sunt quibus non sunt huiusmodi commoda adiecta s; bene et virtuose gerentibus debetur honor. Itẽ rerum honorabilium alie sunt per se honorabiles, et tales sunt opera virtutum, Alie vero sunt honorabiles non per se. sed ex operatione administrantis. Honor secundo modo diffinitur ab Aristot. sic. Honor est benefactiue opinionis signum, q̃ diffinitio dupliciter potest exponi vno modo sic honor est signum per quod honorans ostendit se opinari q ille cui honorem impendit est benefactiuus. Alio modo sic. honor est signum quo honorãs ostendit q ille quẽ honorat habet opinionem benefactiuam eo q habeat voluntatẽ et scientiam bene faciendi. Est tamen aduertendum q beneficentia accipitur dupliciter. vno modo generaliter pro quacunq impensione beneficii siue per actum virtuosum siue per actũ viciosum. Alio modo accipitur beneficentia pro impensione beneficii virtuosa et laudabili, et ita honor accipitur dupliciter. vno modo pro signo benefactiue opinionis primo modo, et hoc modo tiranni et multi prelati aut principes iniqui honorantur quia multi tales prestant multis magna beneficia et etiam prestare possunt. alio modo accipitur honor pro signo benefactiue opinionis secundo modo, et hoc modo propter solum actum virtutis impenditur honor et solum impẽdit eis q̃ bñficia vel prestiterunt vel prestare possũt. Secundũ illud Ari. Honorantur aũt iuste q̃dẽ maxĩe q̃ bñficia pstiterũt nõ solũ sed honorat etiã qui potest beneficiare. Et docet consequenter quid per beneficentia intelligat. Beneficentia aũt est que ad salutem & quascunq causas essendi ad diuitias aut ad aliquid aliorum bonorum quorum non est facilis possessio aut totaliter aut hic aut tunc. Multi enim propterea que videntur parua honorẽ adipiscuntur: sed modi & tempora sunt cause Ex quo patet q beneficentia est impensio bonorum que magna sunt vel secundum se vel ex circunstantia modi loci vel temporis. Nam etiam quis dicitur aliquando beneficus qui tamen impendit parua: sed vt dicit Ari. circunstantia modi loci vel temporis sunt causa q illud quod in se est paruum reputetur magnum.

[margin:] Triplex honoris acceptio

[margin:] ...posi... diffinitionis Aristotel.

[margin:] ...ficẽtia quid sit

q autem honor proprie dictus solum debeatur beneficentie virtuose probat Buridanus propter beneficium impensum debetur honor: sed ad hoc q aliquid sit beneficium non sufficit q bonum fiat: sed requiritur q benefiat, quia beneficium cõponitur ex bene & facere & nõ ex bono & facere ergo malus inquantum malus non est benefactiuus nec beneficii impensiuus. Probat secundo auctoritate Senece dicentis. Non potest beneficium manu tangi. sed animo geritur: multum interest inter materiam beneficii et beneficium. Non enim aurum vel argentum beneficium est, sed ipsa tribuentis voluntas. Itaq non quid detur aut quid fiat refert: sed qua mente beneficium non in eo quod fit, aut quod datur consistit: sed in ipso dantis aut facientis animo. Hec tamen Senece verba multipliciter exponi possunt vno modo q aurum & argentum nullo modo sint beneficia: et sic non videtur michi verum quicquid enim est bene tributum vel impensum alteri, vt sit sibi causa salutis vel causa essendi, vel auferendi ab eo paupertatem, aut est de numero eorum quorum possessio ẽ difficilis, illud est beneficium siue beneficentia, sed aurum & argentum sunt huiusmodi, ergo sunt beneficia. Secundo actus ipse volũtatis nõ est id qd alteri confert neq est id quo alteri succurritur: ergo non est beneficentia. ¶ Tertio posito solo actu voluntatis et quolibet alio remoto nõ est beneficentia: ergo actus voluntatis non est beneficentia beneficentia enim videtur actum exteriorem importare Alio modo possunt intelligi q aurum et argentũ non habent ex se q sint beneficentia: sed habẽt ex animo id est ẽ actu voluntatis ipsius dantis. Et in hoc sensu concedo. Aurum enim et argentum aliquando sũt mutuum: Aliquando sunt donatio et beneficentia aliquando nullum horum, vt cum vel retinentur apud possidentem, vel transferimus causa emptionis alicuius: et ita cum traditio eorum subordinatur volitioni benefice vel datiue: sunt beneficentia: cum subordinatur volitioni mutuatiue: sunt mutuum: cum volitioni solutiue sunt solutio. q ergo sint beneficium vel beneficentia non habent ex se: sed habent hanc denominationem a volitione dantis. Et aliquando sũt virtuosa beneficentia et laudabilis: quando volitio dantis est virtuosa: Aliquando vero viciosa, quando scilicet huiusmodi volitio est viciosa propter aliquam circumstantiam. q aũt sit magnum beneficium potest intelligi dupliciter. Uno modo secundum denominationem intrinsecam & hoc modo q̃ñ homines data sunt: secundum se magna dicuntur esse magnum beneficium. Secundo modo secundum denominationẽ extrinsecam. Et hoc tripliciter. Uno modo quando sumitur denominatio ab effectu quem circa eum cui tribuntur beneficium faciunt, sicut cum per id sibi multum bene est aut a multa et graui miseria releuatur. Secundo quando sumitur denominatio ab aliqua circumstantia propter quam vel erat multum difficile, vel erat multum necessarium illud prestare. Tertio modo quando sumitur denominatio a magnitudine actus voluntatis, quia scilicet ex actu voluntatis multum magno hoc tributum est. Et secundum hanc distinctionem exponende sunt multe auctoritates veterum que sibiinuicem contrarie videntur.

Actus tamen voluntatis dicitur magnus dupliciter Uno modo propter multitudinem partium intrinsecarum. Et hoc modo actum esse magnum nõ est aliud q ipsum: esse multum intensum. Alio modo actus dicitur magnus ratione obiecti non cuiuscunq sed illius gratia cuius immediate et per se nata est fieri beneficentia. hoc autem obiectum est bene esse illius cui aliquid tribuitur, qui enim beneficus est in alium

[margin:] buridanus 4. ethi. q. noua.

[margin:] multiplex expositio dicti Senece.

[margin:] Beneficium quando dicitur magnum.

[margin:] Actus voluntatis quãliter dicitur magnus

primo vult sibi bene esse, et vt sibi bene sit tribuit sior aurum vel argentum vel aliquid aliud. volo ergo dicitur magna qua ego volo sibi multu bene esse, parua aut econtrario. hec aut distinctio necessaria est: quia auarus amico suo in necessitate posito ex tu voluntatis intensiore benefacit in paruo q in multo, et tamen non propter hoc dicitur beneficentior in omnibus beneficus. Pauper autem et diues interdu volunt bene esse alicui sed pauper vult sibi melius esse q diues. non tn tantu tribuit quantum diues: in tali casu adhuc pauper est beneficentior quia beneficu suum procedit ex maiore, i. intensiore actu voluntatis modo supra exposito. et licet non plus tribuat denominatione sumpta ex magnitudine rei tribute plus tamen tribuit denominatione sumpta ex difficultate tribuendi prouenientes ex circumstantiis personarum: est enim pauperi difficilius tribuere decem quam diuiti tribuere centum: et quia facit datione difficiliore q diues. ideo verisimile est q aut vult illi melius esse aut intensiori affectu vult sibi bene esse q diues. Aduertendu vlterius q datur alia diffinitio honoris honor est exhibitio reuerentie in signu virtutis. de qua diffinitione dicit buridanus q si dif-
Buri. 4o to ethic. qstione nona. ferat ista diffinitio a diffinitione. Aris. illa que est Aristo. est melior Probat quia per diffinitionem Aris. diffinitur ipse honor, per istam vero non diffinitur ipse honor sed honoratio. Pro quo notat q duplex est honoratio quedam est post q nichil in re remanet quod sit signu virtutis vt genuflexio capitis inclinatio, et in ista non differt honoratio realiter ab honore. Alia est honoratio post q aliqd permanet quod est signum virtutis, vt constructio tem-
Duplex honoratio. pli imaginis et in ista differt honoratio ab honore. post enim constructionem templi remanet templi constructu: et post compositionem imaginis remanet imago. Conclusio Buridani bene michi placet sed non ratio quia qui contradicere vellet diceret q exhibitio non est aliud q res exhibita, et ita dicerent q vbi post actum nichil remanet in re q rl le actus e honor: vbi vero post actu aliqd remanet in re ipsa dicerent q illud quod remanet est honor, et q exhibitio non est nisi res exhibita et constructio templi non est aliud q templum construitur aut pars templi constructa cui alia succedit construenda et hoc cum constructio verificatur de templo pro mensura aliqua pro qua esse non verificatur de eo, quia si summus per aliqua potentia construeretur tunc constructio templi esset ipsa res constructa pro primo instanti pro quo est. Videt tn michi q diffinitio Aris. sit melior et q ista ratio diffinit p genus illud quod Aris. diffinit per speciem ita tamen q per hoc diffinitio ista secunda est in plus q diffinitum. Pro quo est notandu q fm Aris. non cuilibet virtuti debetur honor sed tantu virtuti benefactiue. nam homini castissimo vel temperatissimo no impenditur propter castitate honor. Sed si impendit
Nota. sibi, hoc est quia speramus q precibus nostris et orationibus apud deu iuuabit qd sit per virtute benefactiuam, et apud antiquos constructiones templorum imagines p mordias sed no instituebantur alicui propter virtutem qualibet sed tantu propter bnficia impensa vel populo vel toti reipu. vel aliis indigentibus. no dico tamen q propter hmoi virtutes q iste ad se no debeatur honor: sed dico q communiter no impendebatur et qd si aliquid fuisset impensu propter tale virtutem: illud non fuisset ab Aris. appellatu honor: sed intra ea que impendebantur propter virtute bnfactiua. p3 per diffinitione honoris quam ipse posuit. honor inquit est bnfactiue opinionis signu: Sed dr q Aris.

hic appellat benefactiua virtute omne illa virtute que est bene operatiua. Cotra hoc arguitur p illud qd immediate sequit. Honorantur aut quide iuste maxime qui beneficia prestiterut: sed honorat etia qui potest beneficiare. Et sequitur etia beneficentia aut que ad salutem &c. Ex his formatur iste sillogismus, omnis honor est exhibitus in signu virtutis benefactiue sed no oe exhibitu in signu virtutis e exhibitu i signu virtutis bnfactiue. g no oe exhibitu in signu virtutis est honor. et per consequens diffinitio illa est communior q diffinitum. Scdo probo q non sit eque bona quia secundum Aris. honor non est signu virtutis benefactiue sed est signum estimationis et opinionis qua habet hoies de virtute bnfactiua alterius. alias honor frequentissime esset falsum signum cum per ipsum aliquis significaretur esse virtuosus qui tamen esset multum viciosus vicio opposito illi virtuti propter cuius estimationem sibi impenditur honor. Et cum in rei veritate nesciunt homines communiter de alio a se an sit vere virtuosus an non: cum non habeant noticiam secretorum cordis a quibus dependendet bonitas actus exteriori. Si honor deberet esse signum virtutis frequentissime contingeret vel q honor esset signum falsum, vel q id quod exhibetur p signo non esset honor. homies aut honorantes aliquem sciunt de seipsis vtrum estiment eu cui illud impendunt benefactiuum vel non adeo honor ab eis impensus non est eis falsu signum. Et inde est q Ari. diffinit honorem per esse signum non virtutis sed opinionis benefactiue: vel vt habet noua translatio estimationis benefactiue et vbi q pene vtitur isto modo loquendi. Ex quibus infero primo q aliquid quod ab aliquibus exhibetur vt honor: secundum sibi consimile exhibetur ab aliis: vt dedecus. Pater de capitis inclinatione et genuflexione que cum multis exhibeantur vt honor: christo tamen et nonnullis aliis sanctis viris exhibita sunt vt dedecus. Infero secundo q aliquid idem simul et semel exhibetur vt honor et dedecus. probatur primo ex parte exhibentium sit aliqua multitudo ciuium que debeat costituere certam imaginem in memoriam inii principis quem multi de illa multitudine existimant virtuosum et benefactiuum, et multi malefactiuum et communi consensu conueniant in certas protractiones imaginis que apud vnam partem multitudinis designet estimationem virtutis et apud aliam designent estimationem viciorum, quia huiusmodi protractiones sunt signa multum equiuoca virtutum et viciorum et maxime quando virtutes et vicia habet inter se vicinitatem vt prodigalitas et liberalitas, frugalitas et auaricia, superbia et magnanimitas, perseuerantia et pertinentia constat enim q hec imago est honor qz est signum opinionis benefactiue et est dedecus, quia e. signum opinionis malefactiue. Secundo probatur ex parte partium eius rei que est honor. nam possibile est q princeps ille estimetur ab omnibus in aliquo benefactiuus et in aliquo malefactiuus, et q ciues constituentes sibi ymaginem, p aliquas partes ymaginis velint representare estimationem quam habet de eius bnficiis et per alias estimatioe quam habent de eius maleficentia: ergo eadem res erit secundum diuersas partes honor et dedecus. ¶ Confirmatur quia eadem oratio siue soluta: siue metris siue numeris astricta potest pro vna parte continere virtutes alicuius: et pro alia parte vicia vt constat: et tamen huiusmodi orationes laudatiuas. Aristoteles reponit inter partes honoris. similiter eadem oratio potest continere laudem vnius et vitia alterius sicut oratio Plinii ad Traianum continet laudes immensas

Nō cuiuslibet opationis virtuose debetur honor

Correlarium.

traiani et vitia nonnullorum imperatorum precedentium. Infertur tertio quod virtus non est causa honoris sicut vult Buridanus: sed estimatio virtutis. probatur honor non est signum virtutis sed estimationis benefactiue virtutis, ergo non est virtus sed estimatio virtutis benefactiue causa honoris. Signum enim proprie est quod natum ex aliquo ipsum ostendit vt vult Quintilianus in Institutionibus. placet tamen michi distinctio Buridani qua dicit quod honor accipitur tripliciter vnomodo quantum ad causam, et hec est estimatio virtutis benefactiue. Non enim quibuscumque virtuosis volumus afferre honorem, sed his tantum quos estimamus benefactiuos. Secundo modo quantum ad substantiam, et sic honor vt dictum est, est signum huiusmodi existimationis Tertio modo quantum ad effectum et hic effectus in eo qui honoratur est delectatio secundum illud Aristotelis primo rethorice. Et honor et complacentia delectabilissimorum propterea quod fit fantasia vnicuique quod talis est studiosus. In aliis autem ab eo est estimatio virtutis benefactiue vel bona fama vel bona opinio de virtute benefactiua alicuius. Et hec dicta sunt in communi de honore. ¶ Prima conclusio. Magnanimitas est primo et per se circa magnas et arduas ac difficiles administrationes. Probatur primo per diffinitionem magnanimitatis quam ponit Ari. primo rethorice. Magnanimitas est virtus factiua magnorum benefactorum, ex quo apparet quod Aristoteles non diffinit magnanimitatem per appetitum magnorum honorum, sed per operationem magnorum benefactorum. Probatur secundo per eundem Aristotelem tertio ethicorum Habet enim quod magnanimus non parua pericula neque frequenter adit sed magna. Et capitulo eodem. et paucorum quidem operatiuum sed magnorum et nominabilium et multa similia habet. Probatur tertio auctoritate ciceronis libro primo de officiis vbi

Cicero

loquens de fortitudine dicit splendidissimum genus honestatis videri quod animo magno elatoque humanas res despiciente factum sit. Et paulo post, sed ea animi elatio que cernitur in periculis et laboribus: si iusticia vacat pugnat quod non pro salute communi, sed pro suis commodis in vicio est. adit.

diffinitio stoicorum.

Itaque probe diffinitur a stoicis. Fortitudo cum eam virtutem esse dicunt pugnantem pro equitate. Nec quemmireris quod loquatur de fortitudine et nos de magnanimitate quia in nullo loco videtur fortitudinem a magnanimitate distinxisse. sed semper de his indifferenter locutus est. Et loco eodem: fortes autem igitur et magnanimi sunt habendi non qui faciunt: sed qui propulsant iniuriam. ¶ Quarto per illud eiusdem quod immediate sequitur. Vera autem et sapiens animi magnitudo. honestum illud quod maxime natura sequitur. in factis positum non in gloria iudicat principem quod se esse mauult quam videri. Ex qua actoritate patet quod magnanimitas magis est circa magna recta quam circa gloriam siue honorem. multa alia adduci possent. sed adducentur in probationibus sequentium. ¶ Secunda conclusio magnanimitas per se est in contemptu rerum externarum probatur per Ari. in tertio. licet et adhuc et circa diuitias et potentatus et omne bonum fortunam et infortunium moderate habebit quomodocumque fiant et neque bene fortunatus valde gaudiosus erit: neque infortunatus tristis. et paulo post. potentatus enim et diuitie propter honorem sunt desiderabilia habentes igitur ipso honorari per ipsa volunt: cui autem et honor paruum est hinc et alia propter quod et despectores videntur esse: et in eodem tertio et potens possedisse magis bona et infructuosa fructuosis et vtilibus. vbi alia translatio magis quod volet res preclaras et inutiles quam fructuosas et vtiles. probatur secundo auctoritate. Ciceronis primo de officiis. Omnino (inquit) fortis animus et magnus duabus rebus maxime cernitur. quarum vna in rerum externarum despicentia ponitur: cum persuasum sit nichil hominem nisi quod honestum decorumque sit aut admirari, aut optare, aut expetere oportere: nulli quoque neque homini neque perturbationi animi neque fortune succumbere. altera est res vt cum ita sis affectus animo vt supra dixi res geras magnas: illas quidem et maxime vtiles sed vt vehementer arduas plenas quoque laborum et periculorum. tum vite, tum multarum rerum causa que ad vitam pertinent. propter illud quod paulo post subiungitur. nam et ea que eximia plerisque et preclara videntur parua ducere eaque ratione stabili firmaque contemnere fortis animi quoque dicendum est. Et ea que videntur acerba que multa et varia in hominum vita fortunaque versantur. Ita ferre vt nichil a statu nature discedas: nichil a dignitate sapientis. Robusti animi est magnique constantie. Idem habet capitulo xxi. vbi reprobat vitam otiosorum concludens ita fructuosior autem hominum generi et animi claritatem amplitudinemque aptior eorum qui se ad rempublicam et ad magnas res gerendas accomodauerunt. Ad idem possent adduci omnia que idem cicero dicit de fortitudine et magnanimitate ex quibus legentibus constat quod ipse posuit magnanimitatem circa rerum arduarum et difficilium administrationem. De contemptu autem rerum externarum habet in eodem. xiii. capitulo. Capescentibus autem rempublicam nichil minus quam philosophis hic haud scio an magis etiam magnificentia et despicentia adhibenda sit rerum humanarum. Secundo probatur. ¶ Tam prima quam secunda conclusio. Administratio reipublice potest bene et male suscipi et bene. et male recusari. Recusari male si homo recuset ea que potest ad vtilitatem publicam administrare. Nam si quis cum bene possit administrare ideo refugiat quia formidat labores et molestias vel ignominiam et infamiam ex offensionibus et periculis consurgentem. Aut propter nimis magnum contemptum honoris: male recusat. quod si recuset quis cum sit vir excellentis ingenii qui se doctrine dedit aut quia est valitudinarius aut inbecillis nec se dignum vere existimat qui possit ad vtilitatem publicam administrare tunc recte et bene recusat. Quod si talis susciperet graues et difficiles administrationes reipublice, et reputet dignum his administrationibus cum tamen non sit dignus tunc male suscepit. Si vero sit dignus et suscipiat eas quibus se dignum vere putat quomodo et gratia huius oportet: tunc bene et virtuose suscepit. Hec omnia probantur auctoritate Ciceronis eodem. xiii. capitulo. Quapropter et his (inquit) forsitan concedendum sit rempublicam non capescentibus qui excellenti ingenio doctrine sese dederunt: et his qui aut valitudinis imbecillitate, aut aliqua grauiori causa impediti a republica recesserunt: cum eius administrande potestatem aliis laudemque concederent.

Cicero.

Et sequitur. quibus autem talis nulla sit causa si despicere se dicant ea que plerique admirantur imperia et magistratus hunc non modo non laudi verum etiam vicio dandum puto. Et paulo post. Sed videntur (inquit) labores et molestias: tum offensionum, tum repulsarum quasi quandam ignominiam timere et infamiam. Sunt enim qui in rebus contrariis parum sibi constent voluptatem seuerissime contempnunt: in dolore sunt molliores, gloriam negligunt, frangantur infamia. atque ea quidem non satis constanter agunt. probatur etiam per illud quod statim sequitur. ad rempublicam gerendam autem qui accedit caueat ne id modo consideret, quam illa res honesta sit sed

etiā vt habeat efficiendi facultatē.in ꝗ ipso cõside
rādū est)ne autē temere desperet ꝑpt ignauiā.aut
nimis cõfidat ꝑpter cupiditatē. Ex his clarissime
patet ꝙ in susceptione arduarū administrationū
põt aliquis deficere/superhabundare.et medio mo
Correla. do se habere/ergo circa hmõi susceptionē põt esse
aliqua ꝟtus moralis inclināā nos ad suscipiēdū
eas ꝗa possum⁊ bñ ꝛ laudabiliter gerere/eo mõ ꝗ
opꝫ ꝛ grā cui⁊ opꝫ/ꝛ ad recusandū etiā eas ꝗb⁊ nõ
sum⁊ digni:sed illa ꝟt⁊ nec ē iusticia nec tēpantia
nec prudētia.ꝗ ē magnanimitas siue fortitudo cõi
ter dicta.Tertia cõclusio magnanimitas est circa
magnos honores. ꝓbaꝛ ꝗa cõtingit honores ma-
gnos bñ ꝛ male appetere ꝛ reicere/ꝛ etiam medio
criꝛ.ꝗ circa magnos honores põt eē aliꝗ ꝟt⁊ nos in
clināš ad appetēdū ꝛ reiciendū ꝯformiꝛ ad iudiciū
recte rõnis.sꝫ illa ꝟt⁊ nõ est aliō ꝙ magnanimitas
ꝗ ex suo noīe iportat magnitudinē aīi igiꝛ. Scđo
repiitur aliqui ꝗ dignificant se magnis ꝗbus di-
gni sūt:et repiuntur aliqui q dignificat se puis ꝗb⁊
etiā digni sūt/scđus diciꝛ tēperat⁊ vel modest⁊ vt
hꝫ aliā trāslatio Arꝫ.pmus aūt dicitur magnanī⁊
sūt etiā aliqui ꝗ dignificāt se magnis quibus tamē
indigni sūt.et isti dicūtur caymi siue inflati alii ꝟo
non dignificant se tā magnis ꝙ magnis digni sūt
ꝛ isti vocātur pusillanimes scđo magnanimitas se
hꝫ ad honores sicut pulchritudo ad corp⁊.sed pul-
chritudo nõ ē nisi in magno corpe.Parui enī inqꝛ.
Arꝫ.formosi ꝛ cõmēsurati/pulchri ꝟo nõ.ꝗ magna
nimitas nõ ē nisi circa honores magnos.Hec ē inīa
Arꝫ.ī ꝗrto capꝉo de magnanimitate vbi ꝓbat hac
ꝯclusionē.Pro cui⁊ expositiõe.aduteꝫ ꝙ dignificare
se honore ꝯtingit dupliciter vno mõ ꝗa quia se existi-
expositio mat dignū honore illo ꝛ se iam ipsum promeruisse
ꝗrti capi sicut dux qui victoriā retulit de hostib⁊ scđm legem
tꝫ de ma triūphor existimat se dignū triumphorer qui ma-
gnanimi gnā vtilitatē attulit reip.existimat se dignū statua:
tate ꝗrti ereccõnas ꝙ hoc mõ in appetitu honoris potest con-
ethicorꝫ tingere excessus defectus ꝛ mediocritas:scđomodo
aliquis existimat se dignū honore aliquo qꝛ existi
mat se dignū dignitate aliā habente administra-
tionē aliꝗ.cui administrationi ipse cõfidit se posse
sufficere ꝛ eam nõ ee sibi scđm ꝗcūꝗ circunstantiā
inconuenientē.Cõtra quod erraret quis si p hoc ꝓ-
cise ꝙ putat se posse sufficere administratiõi alicui
ex hoc putaret se dignū illa dignitate puta si per
hoc ꝙ ꝗs posset bñ administrare regiā dignitatem
ipse existimaret se dignū honore regio et principa
tu illo et defacto appeteret.hoc non proueniret ex
magnanimitate sed ex cupiditate et stulta ambitiõ
ne/quia sibi deficeret circunstantia generis siue ꝗ
non debet se existimare dignū.Erraret etiā ille cui
conueniret circunstantia generis et multe alie.et iā
sibi tamen deficeret facultas administrandi/quia
scđm ꝙ nuper aū allegatū est ex Cicerone ei qui ac
cedit ad rempu.gerēdā non solum cõsiderandum est
ꝗtum illa res sit honesta:sed etiam an habeat effi-
ciendi siue gerendi ꝛ administrandi eam facultatē
Ex his duobus modis intelligit Arꝫ.ꝙ magnani-
mus se dignificat magnis dignus existens :vbi nõ
addidit honoribus ne erraret aliquis.credens ꝙ
magnanimitas esset tantū circa preeminentias et
honores appetēdos.Et iō expõe qui se dign⁊ exñs
magnis vel administratiōibus/vel honoribus/vel
vtrisꝗ se illis dignificat.i.dignum putaret existi
Nota mat subeūdo scꝫ que subeunda.verū aūt procuran
do videbitur postea.Et ad hunc sensū exponēd⁊ est
totus tractatus de magnanimitate.Quarta con-
conclusio.Maxime magnanimus tanꝙ circa pre-

mium sibi a creatura rõali tribuibile est circa max-
mos honores.Probatur hec conclusio ratiõe Arꝫ.
Magnanimus se dignificat tanꝙ premio bonis
exterioribus magnis:sed maximum bonum inter
exteriora est honor.Quod ꝓbatur Tum ꝗa hono-
rem maxime diis attribuim⁊.Tum scđo ꝗa qui in
dignitate sūt/nisi sit in eis rectitudo nature corru-
pta/maxime honorē desiderant.Tum qꝛ honor est
premiū ꝛ merces clarissimarū rerū:ꝗ honor ē inter
bona exteriora maximū ꝗ maxime magnanimus
se maximis bonis exterioribus dignificat.aūs pro
batur:ꝙ enim magnis probatum est ꝙ exteriorib⁊
probatur quia dignitas vt dicit Arꝫ.est ad ea que
sunt exterius bona.Cū ergo maximum bonū inter
exteriora sit honor:sequiꝛ ꝙ se dignificat maximis
honoribus.Dixi autē de premio sibi a creatura rõ
nali tribuibili:qꝛ vere magnanimus appetit bona
eterna scꝫ beatitudinē eternā.nec tū forte fuit neces
sitas addere illō:qꝛ licet magnanim⁊ appetat bea
titudinem eternā ꝑ premio.non tamen se putat di-
gnū ea:immo cum sperat eam esse sibi cõferendā : nõ
existimat eā esse sibi conferendā precise ex dignita
te meritorum:sed ex gracia et liberalitate premi-
antis.a qua et merita et merces manauerūt.neꝗ pu
tat se ex viribus suis habere facultatem consequendi
eam.Ideo si magnanimus feratur in beatitudinē tanꝙ
ꝙ in premiū:aliter calificandus est appetitus/et si-
militer estimatio virium et facultatis sue ꝙ circa ho- Quid ho
norem et alia bona temporalia.Qꝛ videndum autē nor sit et
qui sunt parui et magni honores. Aduertendum est pumitus
ꝙ honor formaliter est signum:et appetitur a magna
nimo secundū ꝙ signum et ideo ex eo ꝙ honor est me
lius signum vel minus bonū signum : ex eo est maior
vel minor.ꝙ autem aliquid sit melius signum potest
contingere tripliciter.Vno modo quia est signū me-
lioris opinionis et estimationis : sicut honor tribut⁊ Q¹
a viris prudentibus et virtuosis et veridicis et hoc ip
sum minuens/est signum melioris estimationis/ꝙ Signum
honor tributus a viciosis Et hoc habet expresse.Arꝫ. multifa-
primo rethorice. Et honor(inquit) et complacen- riam dr
tia delectabilissimorum propterea ꝙ fit fantasia vni melius.
cuiꝗ ꝙ talis est studiosus et magis cum existimet quos
putat veraces esse.talis autem qui prope magis ꝙ ꝗ
longe:et simul ꝯuersari et noti:et ciues ꝙ qui aliunde:
et existētes ꝙ futuri:et prudētes ꝙ insensati.ꝛ multi ꝙ
pauci.magis enī verisimile veridicos esse dictos cõtra
rios.Et se quis:quis quos ꝗs multū ꝯtēpedit sicut pu
eros aut bestias nichil curat de horum honore aut
opinione ipsius opinionis gratia:sed si quidem pro
pter aliquid aliud.Secundo modo signum diciꝛ me
lius quia indicat ꝙ estimatio cuius est signum sit de
meliori ꝛ prestantiori bono:vt honor tributus alicui
indicans ꝙ fuit iustus vel fortis est melior et melius
signum/ꝙ honor indicans ꝙ fuit affabilis vel ma-
gnificus.quia secundum Aristo.in eodem primo rhe
thorice.Necesse autem maximas virtutes eas esse que
aliis honoratissime.siquidem est virtus potentia be
neficatiua.propter hoc fortes ꝛ iustos maxime hono
rant:hic quidem enim in bello:hic autem ꝛ in bello ꝛ
in pace vtilis est.Tertio modo signum dicitur meli⁊
quia diuturnius est ꝛ incorruptibilius.ꝛ hoc modo meli
nationes capitis genuflexiones et similia que tran-
seunt et nichil relinquunt signum sunt et minora bo-
na.Illa vero que per vitam durant vt alimenta pu-
blica sunt adhuc maiora:Illa vero que ad poste-
ritatem transmittuntur vt imagines monumen-
ta et alia huiusmodi/hi sunt signa boni eque magni
adhuc sunt maiora. Dixi autem si sint signa ꝛc.quia
forte alimēta publica et triūphus tribuebātur iātū

pro maximis beneficiis in republicaꝫ pro minoribus
tribuebant imagines & monumenta sed de his post-
ea. Aliter tamen honor dicitur magnus ratione ad-
ministrationis vel annexe vel antecedentis. Antecedens
tis si capiatur precise honor pro signo. Annexe si ac
cipiatur pro dignitate habente administrationem gra
uem et difficilem, vt iudicatura prefectura consulatus
ducatus cardinalatus episcopatus et ceteri cura pu-
blici regiminis, magisterium doctoratus regentia que
omnia dicuntur maiora quo cura vel administratio eis
annexa dicitur esse difficiliora et maiora. Quod con
tingit dupliciter aut secundum naturam negociorum vt cura
pastoralis quam prefectura: aut secundum conditionem circum
stantiarum vt cura pastoralis vno tempore quam alio & in vno
Nota. loco quam in alio. ¶ Quinta conclusio magnanimitas est
circa id quod est in vnaquaque virtute magnum. probatur
primo auctoritate Aristotelis in quarto. Videtur autem (in-
quit) esse magnanimi quod in vnaquaque virtute ma-
gnum. Secundo magnanimitas (vt dictum est) est cir
ca arduas et difficiles administrationes sed huiusmo
di ardue et difficillime administrationes non possunt
geri nisi mediantibus magnis operibus omnium virtutum
et etiam difficillimis igitur. Confirmatur quia magnani
mus est circa omne illud quo non posito per eum ne-
cesse est a magnanimitate sua cadere. sed si magna-
nimus non operetur magna opera aliarum virtutum ne-
cesse est eum frequenter cadere a magnanimitate igitur
¶ Pro declaratione huius conclusionis aduerte quod ma
gnanimitas non dicitur esse circa omne quod est in
vnaquaque virtute magnum eo quod omnis magnanimus tam
habeat excellentissimos habitus aliarum virtutum.
Quod patet sic. Magnanimitas facit alias virtutes
maiores ergo non inuenit eas tam perfectissimas. ans
probatur per illud Aristotelis. videbitur quidem igitur magna
nimitas vt ornatus quidem esse virtutum: maiores enim ip-
sas facit et non fit sine illis. Necesse est enim vt magna
nimitas iam habeat multas alias virtutes, et eas ma
xime que ad gerendas publicas administrationes ma
gis necessarie sunt vel vtiliores. Dico ergo quod magna
nimitas est circa id quod est in vnaquaque virtute ma-
Quomodo magnanimitas est circa illud quod est in vnaquaque virtute magnum. gnum quia inclinat ad operandum secundum vnamquamque
virtutem magna, et maxima. Quod contingit dupliciter
Vno modo quia ab ea immediate elicitur volitio ma
gnorum et maximorum operum aliarum virtutum: et hoc
modo verum est magnanimitatem esse circa id quod est in
vnaquaque virtute magnum: volitio enim qua quis vult
esse excellenter iustus vel excellenter temperatus et sic de
aliis a magnanimitate elicitur. Secundo modo quia ab
eo non elicit talis volitio immediate sed mediante actu
ipsius magnanimitatis: verbi gratia magnanimus
suscepit magna negocia tractanda: iam intelligit quod
non potest tractare laudabiliter illud negocium nisi per
excellens opus magnificentie aut iusticie: tunc magnani
mus firmat primo in se animum magnanimiter operan
di, et elicit mediante habitu magnanimitatis voli-
tionem qua vult efficaciter facere magnanimiter: & me
diante isto actu elicito (qui non potest esse efficax neque
imperatiuus executionis nisi vel excellenter iuste vel
excellenter magnifice faciat) elicit volitionem qua
vult excellenter vel iuste vel magnifice vel forte viro-
que modo facere. Et si sint duo iusti habentes iusti-
ciam secundum equalem gradum quorum vnus sit
magnanimus & alius non: & incubat vtrique aliquod
magnum opus iusticie faciendum sic tamen quod illud opus
incumbat magnanimo propter administrationem ali
quam susceptam explendam: tunc qui est iustus & non
magnanimus non inclinatur in illud opus iusticie nisi
si per habitum iusticie, & forte inclinatione satis re-
missa si habitus suus non sit multum intensus. Ille

vero qui est magnanimus inclinabitur tripliciter.
Vno modo ab habitu iusticie. Secundo modo ab ha
bitu magnanimitatis inquantum est volitiuus magno
rum operum in vnaquaque virtute. Tertio modo ab
eodem habitu magnanimitatis inquantum est primo
& immediate volitiuus sui proprii actus & mediante
eo est volitiuus cuiuscunque actus sine quo non po-
test actus suus expleri. ¶ Sexta conclusio magnani Nota.
mitas est circa diuitias potentatuum et omnem bonam
fortunam. probatur magnanimitas est moderatiua
delectationis prouenientis ex dictis bonis cum ad-
sunt aut cum sperantur inesse, et tristicie prouenientis
ex carentia predictorum bonorum cum non adsunt aut
cum desperantur adesse ergo magnanimitas est cir
ca hec omnia. antecedens est Aristotelis in quarto cum ait
sed adhuc & circa diuitias et potentatum et omnem
bonam fortunam et infortunium moderate habebit
quomodocunque fiant, et neque bene fortunatus vtique gau
diosus erit neque infortunatus tristis. Secundo quia
magnanimitas est circa illud quod est causa honoris
in magnanimo. sed bone fortune sunt cause honoris
in magnanimo cum propter bonas fortunas homi
nes estimantur digni honore igitur. Et hanc ratio-
nem tangit Aristoteles cum ait videntur autem et bone for
tune conferre ad magnanimitatem nobiles enim di
gnificantur honore et potentes et diuites, in super-
excellentia enim bono autem superexcellens omne ho
norabilius. Tertio circa omne illud est magnanimi-
tas per quod tanquam per instrumentum quodam ope
ra magnanimitatis geruntur et ardua & difficilia ne
gocia tractantur et administrantur: sed per hec bona
fortune administrantur tanquam per instrumenta quedam
ardua & difficilia negocia et exequuntur opera ma-
gnanimitatis igitur. maior videtur nota quia omnis
virtus inclinans ad aliquod opus inclinat ad omnia
sine quibus non potest geri opus illud aut etiam non
tam commode nec tam laudabiliter. minor probatur per
Aristotelem in primo ita dicentem. Videtur autem et eorum
que exteriorum sunt bonorum indigens quemadmodum di
ximus. Impossibile enim vel non facile bona opera-
ri impotentem tribuere existentem. multa quidem enim ope
rata sunt (quemadmodum per organa) per amicos per
diuitias per ciuilem potentiam. quibusdam aut denu-
dati coinquinat beatitudinem vt puta nobilitate bo
na prole, pulchritudine. Non omnino enim felix est qui
specie turpissimus vel ignobilis vel solitarius & sine
prole hec Aristoteles. vbi ponit ea que exiguntur ad felicita-
tem que non omnia sunt necessaria ad magnanimi-
tatem. Constat tamen quod inter omnia opera virtutum
magnanimitas & fortitudo & magnificentia maxime
egent bonis exterioribus. Et hanc rationem tangit Aristoteles
in quarto propter quod & talia magnanimiores faci
unt. ¶ Septima conclusio magnanimitas non est cir Nota.
ca pecunias tanquam circa id quod intendit per graues
& arduas administrationes consequi. probatur quia
magnanimus non est contemptiuus bonorum que per
opera magnanimitatis intendit consequi: sed magna-
nimus est contemptiuus pecuniarum & bonorum for
tune vt in secunda conclusione diffuse allegatum est ex
Tullio igitur. Secundo qui cupiditate lucri res ar-
duas aggreditur non est promptior ad beneficiandum
quam ad beneficiari: neque verecundatur cum beneficium
suscipit: sed magnanimus promptus est ad benefaci
endum aliis & beneficiatus verecundatur. igitur. vt ha
betur Aristoteles in quarto cum ait: Et potens benefacere: be-
neficiatus autem verecundatur. hoc quidem enim super
excellentis, hoc autem superexcelli probat etiam per
illud quod iam allegatum est. & potens possedisse ma
gis bona & infructuosa, fructuosis & vtilibus. ¶ Octa

ma conclusio magnanimitas magis est circa honores
q̄ circa bona fortune. Probatur quia magnanimus
magis dolet propter carentiam honorum q̄ propter ca-
rentiam bonorum fortune. quod patet p Ari. in quar
to qui postq̄ probauit q̄ moderate se habet circa hec
bona et mala fortune, et q̄ non multum gaudet si ha
beat, neq̄ multum tristatur propter infortunia subiū
git. Neq̄ enim circa honorem ita habet vt maximū
ene. Secundo magnanimus non cupit bona fortune
nisi inq̄tum valent ad honorem consequendū. igitur
magis est circa honorem q̄ circa bona fortune. Aīs
probatur per Aristotelem. Potentatus enim (inquit)
et diuitie propter honorem sunt desiderabilia. habē-
tes igitur ipsa, per ipsa honorari volunt. ¶ Tertio
si vir magnanimus in administratione rerum graui
um in hac conditione positus sit vt sit sibi patiendū
detrimentum in bonis fortune aut in honore ipse ex
magnanimitate sua inclinabitur magis ad ferendū
detrimentum diuiciarum cum integritate honoris q̄
detrimentum honoris cū integritate bonorum fortune:
vt satis constat ex multis que dicta sunt. ergo magis
Magnanimitas circa arduas administrationes. est circa honorem q̄ circa bona fortune. ¶ Nona con
clusio magnanimitas magis est circa arduas et diffi
ciles administrationes q̄ circa honores. probatur q̄ si
sit ea conditio rerum et circunstantiarum vt vel male
et viciose gerende sint vel priuandus sit honore q̄ con
ferri solet tales administrationes recte gerentibus:
vir magnanimus magis eligit recte et virtuose admi-
nistrare cum priuatione honoris q̄ administrare vi-
ciose cum assecutione honoris. ergo magnanimitas
magis est circa rectam administrationem arduorum
negotiorum q̄ circa honores. q̄ cōditio posita in an-
tecedente sit possibilis. probatur volo q̄ alicui bono
et perito viro sit aliqua administratio commissa et sit
aliquis in ciuitate potens admodum q̄ instet vehement
apud eum de modo gerendi illam administrationem
qui modus secundum rei veritatem non sit virtuosus
sed viciosus, et sciat q̄ si sequatur illum modum ipse
viciose administrabit: si autem non sequatur per poten
tiam illius impedietur ab honore quem solent conse
qui hi qui similes administrationes gesserunt talia
si sit vere magnanimus magis eliget administrare vir
tuose et priuari honore q̄ administrare viciose et ho-
norem assequi. ¶ Decima conclusio magnanimus sic
est circa magnos honores q̄ magis cupit se his digni
facere q̄ eos consequi. probatur esse dignum magnis
honoribus est simpliciter melius q̄ habere magnos
honores. ergo magis cupit esse dignus magnis hono-
ribus q̄ magnos honores assequi. probatur cōsequē-
tia quia omnis virtus que per se est circa aliqua duo
magis est circa id quod est melius. ¶ Tum secūdo q̄
si magnanimus esset in ea necessitate vt altero duorum
priuandus esset minus fugeret priuari magnis hono
ribus q̄ hoc quod est esse dignum magnis honoribus.
¶ Tum tertio quia fit dignus magnis honoribus p
excellentia opera virtutum. Sed magnanimus ma-
gis cupit excellentia opera virtutum q̄ honorem ip-
sum igitur. ¶ Undecima conclusio vere magnanimus
cum suscipit dignitatem aliquam que et administra-
tionem arduorum negotiorum et honorem magnum
et etiam vtilitatem magnam annexas habet. magis
cupit dignitatem propter rectam administrationem
q̄ propter amplitudinem honoris vel copiam vtilita
tum. Patet ex dictis quia magnanimitas magis est
circa rectam administrationem arduorum negociorum
q̄ circa vtilitates aut honores. Ex quo sequitur q̄ si i
lla dignitate vnum ab aliis separetur et non posset
retinere nisi vnum ipse magis retineret administratio
nem ipsam q̄ honorem vel vtilitatem. Sequitur secū

do q̄ his diebus pauci sunt magnanimi. nam pauci
reperiuntur qui nisi propter vtile aut honorem aline
rum administrationes cupiant imo communiter reti
nemus nobis honorem et vtilitatem et administratio
nem aliis committimus vt prelati vicarius baliui lo-
cum tenentibus et ita de multis aliis. ¶ Duodecima
conclusio vere magnanimus magis cupit opinionem
virtutis benefactiue q̄ honorem. Probatur quicūq̄
q̄ diligit aliquid vt signum magis diligit signatum
sed magnanimus diligit honorem tanq̄ signum opi
nionis benefactiue. ergo diligit magis opinionem be-
nefactiuam. ¶ Decimatertia conclusio magnanimus magnanimus magis cupit opinionē q̄ honorem.
magis cupit esse virtuosus siue habere opera excellē-
tia virtutis benefactiue. q̄ cupiat opinionē de huius-
modi excellentibus operibus probatur quia secundū
Aristotelem magnanimus magis curat veritatem q̄
opinionem et q̄ magis appetit esse bonus q̄ videri
bonus. ¶ Contra primam conclusionem arguitur sic
Magnanimitas est circa magnos honores: ergo nō
est circa arduas administrationes. consequentia te-
net quia vnius virtutis oportet esse vnum obiectum:
sz nichil cōmune honoribus magnis et arduis admini-
strationibus est obiectum magnanimitatis et mag-
nus honor est obiectū eius. ergo non. Et antecedens
probatur per Aristotelē in quarto capitulo de magna Ardua administratio.
nimitate. Maxime quidē igitur circa honores et ho
norationes magnanimus est. Et paulo ante eandem
sententiā posuit. et in eodem dicit q̄ non se habet ma
gnanimus circa honorē sicut circa alia vt allegatum
est in secunda et quarta cōclusionibus. Secundo oīs
virtus est circa aliques passiones aut operationes.
sed ardua difficilia negocia nec sūt passiōes nec ope
rationes. ergo circa ea non cōsistit magnanimitas et Argumentū. 1. 2. q̄stiōe. 129. articulo. 1
per consequēs nec circa administratiōes eorum. ¶ Ter-
tio negocia ardua geruntur per actus et opera omniū
virtutū, cū necesse sit multas virtutes cōcurrere ad ge
stionē vnius ardui negocii. ergo circa horū administra
tiones nō est plus magnanimitas q̄ alia virtus. ¶ Ad
primam respondetur negando consequentiā. Et ad
probationē nego assumptū et dico q̄ arduū et difficile
est cōmune administratiōibus et honoribus magnis
et potest hoc assignari esse obiectum magnanimita-
tis. Et si dicas q̄ alie virtutes sunt circa ardua et dif
ficilia vt magnificentia et mansuetudo et iusticia. ¶ Itē
etiam quelibet virtus saltem secundū gradū perseue
rantie et heroicum est circa ardua. Respondeo q̄ ma
gnificētia bene est circa magnos quia circa magnos
sumptus: sed non est circa ardua cum tales sumptus
non sint pleni laboris et periculorū. alie etiam virtu
tes licet sint circa difficilia non tamē sūt circa ardua
secundū se et tanq̄ circa obiectum cōmune q̄ si essent
circa ardua tanq̄ circa obiectum cōmune tunc quilī-
bet actus earum esset circa aliquod arduū quod pa-
tet esse falsum. alie etiā virtutes secundū gradus di-
ctos habent esse circa arduum ex circunstātiis. vt opus
iusticie quod fit non obstante cōminatione mortis est
arduū non secundū substantiā illius operis sed ex cir R
cunstātia cōminationis. Aliter respondeo q̄ aliqua
virtus dicitur esse circa aliqua plura dupliciter: vno
modo ex equo et secundū eandē rationē et sic concedo
q̄ oportet talem vtrinq̄ esse circa aliquid cōmune ad
ea ad bonū itellectū scilicet eo modo quo virtutes di
cuntur esse circa cōmune. Alio modo aliqua virtus di-
citur esse circa aliqua inequaliter: aut quia prius ē cir-
ca vnum q̄ circa aliud. aut quia est circa vnū tanq̄ cir Aliq̄ virtus pōt esse circa aliq̄ eq̄r et ineq̄r.
ca materiam: et circa aliam tanq̄ circa actū aut tanq̄
primū, aut tanq̄ circa istrumentū illius actus et tunc
non oportet virtutem illam esse circa aliquid cōmune
ad hec oia. quomodo autē magnanimitas sit diuers

simode circa diuersa dictum est prius in conclusionibus. ¶ Ad secundam concedo maiorẽ sed dico q̃ multa sunt circa que est illa virtus que nec passiones sũt nec operationes vt puta materia illarũ passionũ & operationum vt patet de liberalitate et magnificentia que sunt circa pecunias. que licet non sint passiones aut operationes sunt tamẽ operationũ vel passionũ materia. et ad minorem dico primo q̃ licet negocia magna et ardua non sint operationes vel passiones: administrationes eorũ tamẽ sunt operatiões. et circa huiusmodi administrationẽ cadunt multe et varie passiones et operatiões & etiam circa honores circa quas passiones et operatiões versatur magnanimitas. vt desperatio. spes. amor. et odiũ. delectatio. et tristicia: nonnulli enim sunt qui huiusmodi arduas administrationes amant et sperant et in eis delectant. Alii vero sunt qui desperant se posse gerere oditit eas & in eis tristãtur. quarũ omniũ passionũ magnanimitas est moderatiua et directiua operationũ circa eadem negotia. ¶ Ad tertiam concedo añs et nego cõsequẽtiam quia licet ardua negotia agantur per act⁹ aliarum virtutum: nulla tamẽ earum inclinat ad subeundum huiusmodi administratiões vt ubi & quãdo et gratia cuius oportet. aut ad fugiendũ & recusandum vbi quando et gratia cuius oportet et ideo necessaria est magnanimitas circa huiusmodi admĩstrationes sed de hoc diffusius postea dicet. ¶ Contra tertiam conclusionẽ arguitur primo. Magnanimitas est ĩ vi irascibili: sed honor nõ ptinet ad vim irascibilem sed ad vim concupiscibilẽ cum honor sit cõcupiscibile quoddam. ¶ Secũdo magnanimitas magna videt ptinere ad persecutionẽ q̃ ad figuram: cum ille dicat magnanimus qui ad magna tendit; sed illi magis laudantur qui fugiunt honorẽ q̃ qui psequũtur igitur. ¶ Tertio magnũ et paruum nõ variant speciem virtutis: sed magnanimitas nõ est circa paruos honores. ergo neq̃ circa magnos ¶ Quarto sicut magnanimitas est circa honores ita & mãsuetudo circa iras sed non est de ratione mansuetudinis q̃ sit circa magnas iras ergo nec de ratione magnanimitatis ẽ q̃ sit circa magnos honores. ¶ Quinto paruus honor minus distat a magno honore q̃ inhonoratio: sz magnanimitas est circa inhonorationes: ergo etiam est circa paruos honores. ¶ Ad primã respondeo q̃ si p vim irascibilem intelligatur aliqua vis anime sensitiua et non rationalis sic nego maiorẽ: et dico q̃ omnes virtutes morales sunt in voluntate. Si aute intelligatur vis aliqua appetitiua que tendit in arduum concedo eam. Et ad minorem dico q̃ concupiscibilia ardua pertinent ad vim irascibilẽ: ideo nõ sequit hoc est concupiscibile ergo non pertinet ad vim irascibilẽ ¶ Ad secundam concedo primã partẽ antecedẽtis q̃ nis tamen sit circa vnum siq̃ magnanimitas. Et ad secũdam dico q̃ cõtingit fugere honorem dupliciter. vno mõdo antecedẽter quia scilicet fugimus arduas & difficiles administrationes et tunc dico q̃ hoc interdũ est laudabile. cum scilicet diffidimus eas posse bene agere. aut cum sint alii multi qui eas bene et laudabilit gerere possint et nos vacare volum⁹ aliis que vel quietiorem vitam nostram reddunt et nos contẽplationi celestium melius accomodant: interdũ vero illud est viciosum. sicut cum speramus nos bene posse gerere huiusmodi administrationẽ et eam non fugimus causa alicuius maioris boni. Secundo modo fugit honor in seipso sez signum illud opinionis benefactiue. et hoc bene fieri potest et male. nam sit. per fugam illam diminueretur estimatio et diminutio estimationis esset in detrimentũ eorum que gerenda sunt p ipsum ita q̃ non tanta fides vel auctoritas dictis aut factis eius tribueretur: tunc fuga illa honoris non videretur cõformis recte rationi si vero non esset detrimentum nec sui nec aliorũ sed ita esset diuinis operationibus affectus vt externa oĩa cõtẽpneret tunc posset bene fieri. Certio modo fugitur honor in cõsequẽter effectu suo sez in bona opinione et estimatione laudabili que generatur in hoĩbus p hoc q̃ iste honor sibi tributus est. nã honor est signũ opiniõis bñfactiue in his qui honorẽ tribuũt. & est causa saltẽ mediata estimatiõis bone. in his qui cognoscũt hũc honorem esse sibi a viris probis et sapiẽtibus tributum et hoc modo fugere honorẽ nõ est virtuosum sed vicio sum scdm illud curam habe de bono noĩe. scdm illud etiam qui famã negligit crudelis est. Quarto modo fugitur honor quo ad dignitatẽ quãdo sez quis non vult se facere dignũ magnis honorib⁹ et hoc ẽ vicio sum maxime in eo qui potest hoc facere et iste modus nõ multũ differt a primo et hoc est quod maxime intendit magnanimus sed de hoc honoris contemptu agetur postea. ¶ Ad tertiam respõdet beatus Thomas q̃ in virtutibus que sunt circa passiones que habent principaliter inquantũ passiones magnã vim resistendi repugnãdi rationi nõ repiunt virtutes differentes sm magnũ & pũ q̃ virtutes tales nõ ponunt nisi circa aliq̃d qd est magnũ eo qd appetitus sensitiua in quo sunt naturaliter subditur rationi. sicut fortitudo est circa maximos timores & audacias. Temperãtia est circa maximas delectationũ ↄcupiscẽtias Et mansuetudo circa maximas iras. In virtutib⁹ vero que sunt circa passiones que magnam vim habent repugnandi rationi ex ipsis rebus que sunt obiecta passionum sicut sunt amor vel cupiditas pecunie seu honoris oportet differẽtiam esse inter magnũ & paruum ita q̃ sit vna virtus circa parua & alia circa magna vt circa pecunias liberalitas & magnificẽtia circa honores modestia & magnanimitas. Ista opinio videtur mihi deficere in aliquibus primo in hoc qd dicit q̃ quedam passiones inquãtum passiones nate sunt facere magnam resistentiam rationi. Alie vero passiones nate sunt facere magnam repugnãtiam rationi ratione ipsorum obiectorum: quia si hoc valeat constat q̃ vnum membrum intelligitur cum precisiõe alterius quia si vnum includeretur in alio: nulla esset differentia inter membra. ¶ Tunc arguo sic quãtum cumq̃ repugnantiam rationi nata est facere cupiditas pecunie ex parte obiecti tãtam nata est facere timor ex parte obiecti scilicet ex parte periculorũ mortis ĩ bello igitur distinctio Thome nulla: et antecedẽs probatur quia q̃ticũq̃ pecunia siue parua siue magna est amabilis. tantum terribile siue paruum siue magnum est fugibile imo multo plus. Ita etiã arguetur de ira q: sicut pecunia siue parua siue magna est desiderabilis: ita et parui pensio q̃ est obiectũ ire siue parua siue magna est fugibilis. & vindicta que est obiectum ire siue parua siue magna ẽ multum desiderabilis. Secũdo omẽs passiões ĩ hoc cõueniũt q̃ possunt ĩ appetitu resistere rationi siue obiecta sint siue non sint & nõ posse ĩ appetitu (siue obiecta sint siue non) nõ resistit. Obiecta etiã omnia ĩ hoc cõueniũt q̃ nullo modo resistũt rationi nisi apprehẽsio eorum passionem causauerit ĩ appetitu & oĩa etiã resistũt quorum cognitio passionẽ causauit ĩ appetitu. ergo si alique passiones resistãt vt passiones. & oẽs. & si alique resistãt ratiõe obiectorum circa que sunt et omnes etiam eodem modo resistunt. ¶ Tertio timor inquantum timor non plus resistit rationi quã cupiditas inq̃tum cupiditas. & tristicia ex parui pensione inq̃tum tristicia non plus resistit rationi q̃ tristicia difficultatis rerũ difficilium gerendarum. Quarto nulla obiecta resistunt

Primum et sm argumenta sunt thõe vbi s̃ articulo .1. et q̃rtum ibidẽ articulo .2.

Ois moralis ĩ voluntate subiectiue

S

Fuga honoris multipliciter fit.

Opinio thome.

Contra thomem vbi supra

Scđm in quo defi-cit.

rationi nisi ratione passionum ab eis causatarum
et omia que causāt huiusmodi passionē resistūt ratio
ni. igitur nulla ē differētia. Secūdo deficit ī hoc ꝙ di
cit ꝙ circa passiones primi generis nō est aliqua vir
tus nisi circa id quod est magnum. Quod probatur
sic circa paruas cōcupiscētias paruas iras ꝛ paruos
timores potest aliquis deficere ꝛ super abūdare ꝛ me
diocriter se habere ergo circa hec omia est aliqua vir
tus ꝛ per ꝯñs circa paruas cōcupiscētias est ita bene
temperantia sicut circa magnas ꝛ circa paruas iras
mansuetudo circa paruum timorem diuerse vtrinꝫ
añs probatur parue ire possūt mouere ad vindictā
cōtra iudicium rationis. ꝛ parue cōcupiscētie possūt
mouere ad desideriū rei cōcupite cōtra iudiciū ratio
nis, vt si quis per paruam cōcupiscētiam cibi moues
tur comedere cum ecclesia iubet abstinere. aut propter
paruam cōcupiscētiam moueatur fornicari adultera
ri aut aliquid hmōi vnde videtur ꝙ cōcupiscentia que
eua et adam moti sūt ad edēdum de fructu prohibito
fuerit multum parua. Tertio sequeretur ꝙ peccata cō
missa per iram ꝛ intemperātiā a toto genere essēt mul
to excusabiliora ꝙ̄ facta per appetitū pecuniarū vel
honorum. Et patet ꝯsequētia qꝛ nō cōmittuntur talia
peccata nisi propter vehementē temptationem. qꝛ nō
nisi propter vehemētem cōcupiscētiam. Sed cōstat ꝙ
quāto tēptatio ꝛ insult⁹ ē maior tāto magis excusat
qui vincitur igitur. Quarto sit vna cōcupiscētia circa
adulteriū satis intensa. Arguitur cōsens⁹ in hanc totā
cōcupiscētiā ꝛ in medietatem eius ꝛ i medietatem illi⁹
medietatis est volitio adulterii. cum omnes he par-
tes sint eiusdem rationis sed har medietatum multe
sunt parue cōcupiscētie igit. Quinto circa paruas cō
cupiscentias aut est tm̄ vicium aut tm̄ virtus aut in
terdum virtus et interdum vicium aut nec virtus nec
vicium. Non vltimum quia cōtingit circa tales par-
uas concupiscentias esse actum voluntatis siue volē
do siue nolēdo. Si tercium habetur intētum. Si secū
dum aut est virtus volēdo aut nolendo. Si volēdo er
go nolēdo erit vicium. Si nolēdo ergo volēdo erit vi
tium. Si primum eodem modo arguitur quia si cir-
ca eas sit vitium volēdo nolēdo erit virtus; ꝛ si sit vi
tium nolēdo volēdo erit virtus. Sexto vbi totū genus
aliquod est prohibitum ibi tam magnum ꝙ̄ paruum
cadunt sub prohibitione; sed totum genus adulterii
est prohibitum ergo tam magnū ꝙ̄ paruū cadit sub
prohibitione. Septimo tales passiones siue causētur
a magnis siue a paruis rebus nate sunt resistere rati
oni. ergo circa obiecta talium passionū (siue sint ma-
gna siue parua) est aliqua virtus. Et antecedēs pro-
batur quia tales passiones secūdū ꝙ passiones repu
gnant rationi: sed a quibuscūqꝫ causent. siue a magnis
siue a paruis semper sunt passiones. ergo semper na
te sunt resistere rōni. ¶ Non videtur itaqꝫ mihi ꝙ bea

resolutio ancloris. C.

tus Thomas assignet rationabilem causam propter
quam circa vnā materiā sūt due virtutes. ꝛ circa aliā
non sit nisi vna. Et ideo aliter respondeo ad rationē.
Cum dicitur magnum ꝛ paruum nō variāt speciē vir
tutis. distinguo aut si intelligatur de magno ꝛ paruo
in eadem specie ꝛ sic concedo vel de magno ꝛ paruo ī di
uersis speciebus ꝛ sic negatur. Dico aūt ꝙ magne ad
ministrationes ꝛ parue differūt specie, vt esse dignū
magnis honoribus ꝛ esse dignum paruis honoribus
differūt specie. Similiter parui honores ꝛ magni vt
alimenta publica a gentilitonibus, ꝛ prima sedes
ab inclinatiōe captiis. Et licet pecunia magna ꝛ par
ua nō differāt specie sicut ꝛ aliquis honor magnus et
aliquis paruus vt prima sedes ꝛ secunda vel tercia.
Dico tamen ꝙ magnificus sumpt⁹ magne pecunie dif
fert specie a sūptu nō magnifico parue pecunie ꝛ ma-

xime volitiones horum sumptuum ꝛ dictamina direc
tiua. Nō enī omnis sūptus magne pecunie ē magni
ficentia aut viciū magnificētie oppositū sed aliquādo
est ꝓdigalitas. magnificus tamē sumptus habet cir-
cumstantias multas que sunt obiecta volitionum ꝛ no
litionum elicitarum a virtute magnificentie et etiam
dictaminū directiuoꝝ horum actuum ratiōe quoꝝ
obiectorum differūt specie a sumptibus qui pertinēt
ad liberalitatem. ¶ Nam isti magnifici sumptus fiūt
ꝓpter causas raro emergentes sumptus liberalita
tis ꝓpter causas frequenter emergētes. Dico igitur
ꝙ obiecta virtutum sunt duplicia, quedam sunt que
sub se continent multa specie differentia circa quoꝝ
aliqua vt plurimū hoīes facultatem habent bene se
habendi tam volendo ꝙ̄ nolendo: circa alia vero pau
ci homines etiam bene instituti facultatē habent be-
ne se habendi tam volendo ꝙ̄ nolendo ita ꝙ talia ex-
cedunt cōmunē facultatem hoīm. Verbi gratia hoc
cōmune administratio cōtinet sub se aliquas admini
strationes circa quas vt plurimū homines recte pos-
sunt se habere et huiusmodi administrationes dicun
tur parue: continet etiam administratiōes specie dif
ferentes circa quas pauci hoīes possunt recte se ha-
bere ita ꝙ gestio earum excedit cōmunē facultatē ho
minum. Ita etiā hoc cōmune honor cōtinet sub se ali-
quos honores quibus vt plurimū hoīes se dignifica
re possunt et continet etiam alios qui excedunt cōmu
nem hoꝝ facultatē. Ita etiam de sumptibus magnis
et paruis, sumptus parui dicunt quoꝝ recte facien-
dorum facultas vt plurimū hoībus conuenit magni
vero quorum recte faciendoꝝ facultas excedit cōmu
nem hoīm facultatē. Philosophi ergo inquirentes
de moribus hominū talia obiecta in magnū et par-
uum distinxerunt, et circa paruū posuerunt vnam vir
tutem, circa magnū aliam. alia vero sunt obiecta in
quibus non reperitur hec distinctio vt in ira vel dele-
ctabili et tristabili ꝑtinente ad temperantiam. Nul-
la enim est ira qua vt plurimū homines bene instituti
ti habeant facultatē recte se habendi circa eam. Nul
la etiam est delectatio gustus aut tactus circa quam
homines non bene possunt se habere tam volendo ꝙ̄
nolendo que excedant cōmunē facultatem hominum
ꝙ si alique tristicie sint tales puta tristicia grauissi-
morum suppliciorū aut mortis. Tunc dico ꝙ nō sūt
per se volibiles. sed si sint volibiles. hoc est ne deseras-
tur aliquis actus virtutis quē tenemur facere. Et tūc
dico ꝙ non constituunt virtutem sub cōmuni tempe-
rantia, sed constituunt nouam speciem virtutis puta
secundū gradum heroicum sub virtute ad quam per-
tinet ille actus, quem ne deseramus subim⁹ illas tri-
sticias cōmunē facultatem hoīm excedentes. vt subire
grauissimos dolores ne deseram⁹ iusticiā, est species
iusticie heroice qꝛ cū tales tristicie sic communē facul
tatem excedētes sunt paucissime et non sunt per se vo
libiles: sed tantū ratione alterius ideo circa eas nō
ponitur specialis virtus alia a temperātia imo tem
perantia magis inclinat ad fugā earum, magni aūt
sumptus, magne administratiōes, magni honores
sunt ꝑ se volibiles. ideo faciunt virtutē specialem. Di
co vlterius ꝙ tales virtutes puta magnanimitas et
modestia et similiter magnificētia et liberalitas sūt
vna aliquā vnitate generis subalterni qua non sunt
vna liberalitas ꝛ iusticia aut magnificētia et tēpe-
rantia. Patet qꝛ obiecta magnanimitatis et mode
stie in aliquo cōmuni obiecto cōueniunt in quo nō cō-
ueniunt obiecta magnanimitatis et temperantie. Ex
his patet falsitas opiniōis Buridani dicētis ꝙ ma
gnū et paruū būi ꝯstituūt diuersos modos sub ea-
dem specie virtutis: sed nō constituunt diuersas speci

Duplex obiectū virtutis.

Buridanus. q̄rta ethicorū q̄stiōe. 7

es et ꝙ magnanimitas et modestia non differūt specie sed tm̄ per diuersos modos, et ꝙ magnificentia non est aliud ꝙ̄ liberalitas contracta ad magnū sumptum. et magnanimitas est modestia cōtracta ad magnos honores. Nam isti modi quibus vna differt ab alia aut sūt differentie essentiales aut accidentales. Si essentiales, ergo vna ab altera specie differt. Si accidentales aut significant accidētia intrinseca

Cōtra burīdā.

ipsi virtuti aut extrinseca: non intrinseca quia forma simplex accidentalis non potest esse subiectum accidētis. Nō enī videtur ꝙ albedo aut dulcedo aut sciētia sit cuiuscūqȝ accidentis subiectum: tūc etiā quia illa accidentia aut essent eiusdem speciei aut diuersarum. Si eiusdem speciei ergo ꝗ̄cūqȝ cōtractionē facit vnū illorum et aliud. Si diuersarum specierum: tūc qua rōne obiecta illa potuerūt causare diuersitatē specificā. In accidētibus habituū etiā potuerūt diuersitatē specificā causare in ipsis habitibus. Tūc etiā qȝ illa accidentia sunt aut actus, aut potencie, aut passiones, aut habitus. non passiones nec actus: qȝ sūt pmanētia, nec potēcie qȝ nō insūt a natura. ergo sūt habitus et nō mali: ergo boni, et non intellectuales. ergo morales sed omnis bonus habitus moralis est virtus. ergo omnia talia accidentia sunt virtutes et differunt specie, ergo sunt virtutes differentes spē. Preterea faciunt inclinationem ad aliquos actus. nā scdm̄ eū ꝑ illū modū fit ꝙ liberalitas inclinet ad magnos sūpt⁹. Si autē dicatur ꝙ sūt accidentia extrinseca. queritur vbi sūt et a qb⁹ causantur et qd̄ dicatur. arguitur sic sint due liberalitates in duobus subiectis et in vno sit contracta per tale accidens extrinsecum et in alio non. Ergo sic liberalitas prima non inclinat ad magnos sumptus, ergo nec secunda consequentia tenet quia iste liberalitates sunt eiusdem speciei et nichil est intrinsecum vni quin illud aut simile secundum speciem sit intrinsecum alteri ergo qualitercumqȝ vna inclinat et alia.

Nota.

Secundo impossibile est esse transitum de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione in aliquo pertinente ad extrema illius contradictionis, et maxime cum ad talem contradictionem verificandam non sufficit transitus temporis: sed ante huiusmodi contractionem habitus liberalitatis non inclinabat ad magnos sumptus, et post contractionem inclinat et ad verificandum successiue hanc contradictionem nō sufficit transitus temporis. ergo oportet ꝙ sit aliqua mutatio: sed non est mutatio in habitu inclinante cum nichil habeat quod non prius habuerit, aut deperdiderit quod prius habuit: neqȝ est mutatio in eo ad quod inclinat vt similiter probaretur. ergo nulla est mutatio. ergo nec transitus huius liberalitatis de contradictorio in contradictorium. ¶ Item queritur quomodo fit talis contractio et per quid, quia vel fit per nouos actus vel sine quibuscumqȝ nouis actibus. Si ꝑ nouos actus: aut sunt omnino similes prioribus aut non: si sunt omnino similes: ergo sequitur ꝙ habitus non plus contrahitur per istos ꝙ̄ ꝑ ꝑcedētes. Si non sint omnino similes tunc querit vtrū differāt essentialiter et specifice et tūc habitus ide genit⁹ erit spē diuersus. vel accidētaliter et tūc queritur vtrū ꝑ aliquid intrīsecū aut ꝑ aliqd̄ extrinsecū. et arguitur omnino vt prius. ¶ Itē queritur a quo causatur ista differentia siue essentialis siue accidentalis in actibus. Preterea cum liberalitate stat vitium oppositum magnificentie. cum magnificentia non stat vitium oppositū magnificentie. ergo liberalitas et magnificentia differunt secundum speciem. cōsequentia tenet quia quādocūqȝ aliqua sunt eiusdem speciei, quicqd̄ repugnat vni illud repugnat alteri. Hec eadem argumēta possunt formari de magnanimitate et modestia.

¶ Ad quartā nego maiorē, qȝ mansuetudo sic est circa iras ꝙ est circa oēs, qȝ nulla excedit cōmunē facultatem hoīm: sed magnanimitas nō est circa oēs honores: sed circa eos qui cōmunē facultatē hoīm excedūt. magnanimitas virt⁹ heroica. ¶ Ad quintū cōcedo añs et nego ꝯñam qȝ interdū ea que magis distant cadunt sub eadem scientia, et sub eadē virtute sicut materia et forma magis distant ꝙ̄ materia phisica et materia trāscendēs: et tamē scdm̄ ponētes tales materias, materia phisica et trāscēdēs nō ptinēt ad eādē sciētiā, et materia et forma ad eādē scientiā ꝑtinēt. silr̄ pecunia que est instrumentum subueniendi indigenti, et pecunia secundū ꝙ est instrumētum mutui magis cōueniunt ꝙ̄ pecunia secundū ꝙ est instrumentū subueniendi indigenti, et pecunia secundum ꝙ est materia superflue consumptionis: et tamē duo postrema ad eandem virtutē pertinēt, et nō duo prima.

Duplex materia.

¶ Contra quartam conclusionē arguitur sic honor nō est ꝑmiū virtutis. ergo magnanimitas non est circa honorē tanꝙ̄ circa premiū. añs ꝓbatur quia vel esset premiū condignū et sufficiens: vel non. Non potest dici primum vt patet per Ari. dicentem ꝙ virtuti perfecte non fiet dignus honor. Tum secundo qȝ tūc aliquis virtuosus fieret nō ꝟtuosus ipso tm̄ operante virtuose et ꝓbatur ꝯñs ponatur ꝙ aliquis honor esset condignus sorti et sortes pōt dignificare se illo et ꝙ sortes de facto non se dignificet illo. tunc arguitur sic sortes nō dignificando se honoribus magnis quibus est dignus est non virtuosus et insipiens ergo sortes non dignificando se illo nō est dign⁹ illo et vltra ergo nō dignificādo se illo virtuose agit, ergo sortes ꝑcise operādo virtuose de ꝟtuoso fit nō ꝟtuosus. Nec pōt dici ꝙ sit nō sufficiēs ꝑmiū qd̄ ꝓbatur sic iste honor est dign⁹ iste honor est ꝑmiū ergo illud ꝑmiū est dignū. ¶ Scdō nō est possibile ꝙ magnanim⁹ dignificet se honorib⁹ sibi dignis. igitur honor nō ē ꝑmiū magnanimi. añs ꝓbatur qȝ ponatur ꝙ magnanim⁹ dign⁹ sit aliquib⁹ certis honorib⁹ tūc sic dignificādo se illis operatur ex habitu circa materiā magnanimitatis. ergo magnanimitas ei⁹ maior fit ꝙ̄ sortes dign⁹ est maiorib⁹ honorib⁹ hiis quib⁹ se dignificat. ergo nō dignificat se honorib⁹ sibi dignis.

hec argumenta sūt et in parte sophistica.

¶ Confirmatur primo qȝ sequeretur ꝙ quilibet magnanim⁹ in nō dignificādo se scienter honoribus sibi dignis peccaret, et remitteret magnanimitatē suā, qȝ quilibet talis sciēter recederet a medio: sed ꝯñs est falsū, et ꝓbatur ꝯñs qȝ si dignificet se maiorib⁹ honorib⁹ ꝙ̄ sit dign⁹ fit cain⁹. Si eq̄lib⁹ scȝ illis quib⁹ est dign⁹, tūc intēdit magnanimitatem suā in eodē gradu. Nō enī videtur aliter quomō pōt cōseruare magnanimitatē suā in equali gradu. ¶ Tertio si magnanimitas esset circa honorē tanꝙ̄ circa ꝑmiū sequeretur ꝙ aliquis posset recipere in duplo vel in triplo plus de honore ꝙ̄ sit dign⁹: sed ꝯñs est falsū, et ꝓbatur ꝯñs qȝ ponatur ꝙ aliquis meruit aliquē honorem sibi inferri ab aliquo. Tūc arguitur sic iste meruit hūc honorem sibi īferri ab aliquo, et nō plus ab vno ꝙ̄ ab oīb⁹ ergo qua ratiōe sibi meruit inferri ab vno meruit ab oībus. ergo poterit recipere plus in duplo et ī triplo de honore ꝙ̄ meruit ꝙ si de facto essent infiniti hoīes qui oēs essent eq̄lis ꝯditiōis respectu illi⁹: sequeretur ꝙ iste meruisset īfinitos honores qui equaleret vni honori infinito. ¶ Cōfirmatur honorat⁹ eq̄liter a duobus recipit plus de honore ꝙ̄ honorat⁹ ab vno: et honoratus a trib⁹ ꝙ̄ honorat⁹ a duob⁹ et sic ꝯñter: ergo honoratus ab īfinitis recipit honorē īfinitū. ¶ Quarto si honor esset ꝑmiū magnanimitatis: aut ergo esset premiū sol⁹ magnanimitatis: aut etiā liberalitatis et magnificētie: nō scdm̄: qȝ liberalitas nō versatur īmediate circa honores, nec iusticia nec magnificētia. Nec primū qȝ idē nō est materia aliqu⁹ operatiōis et primū:

sed honor est materia magnanimitatis, ergo non premium. Consequentia tenet quia oportet materiam operationis et premium esse diversarum specierum. Quia si magnanimus haberet operationem circa honorem qui est premium: tunc ratione illius deberet sibi alius honor pro premio et illum videret illo tanquam materia, et sic deberet sibi alius pro premio et sic esset processus in infinitum. Tertio secundo quia magnanimitas secundum Aristotelem in quarto est ornatus omnium aliarum virtutum, et non fit sine illis: ergo magnanimitati sine aliis virtutibus non debetur honor tanquam premium. Et cum alie virtutes possunt fieri sine magnanimitate sequitur quod aliis virtutibus sine magnanimitate potest reddi honor pro premio. Quarto quia magnanimus non est talis nisi per alias virtutes ergo non debetur sibi honor pro premio nisi propter alias virtutes.

honor non est sufficiens virtutis premium.

¶ Ad primam istarum dicitur quod honor non est sufficiens premium magnanimitatis ut dicit Aristoteles in quarto ethicorum: sed magnanimus recipit ipsum ab aliis pro premio, quia illi non habent aliquid maius quod sibi tribuant. Et hoc idem probant aliqui ex hoc quod habetur Aristoteles in quinto quod merces exhibenda est hec scilicet honor et gloria, quibus non sufficiunt hec isti fiunt tyranni. Ratio tamen posita arguendo non sufficit. Negatur enim consequentia et ad probationem cum dicitur ponatur aliquis honor quo est dignus virtute fortis, si fortis dignificaret se illo. Dico ad hoc quod forte esse dignum aliquo honore non dependet ex hoc quod fortis se dignificat illo: sed fortis rationabiliter se dignificat aliquo honore si sit dignus illo. Et cum dicitur ponatur quod non se dignificet illo: admitto. Et cum ulterius arguitur fortis non dignificans se etc. Dico quod si honor accipiatur pro administratione honorabili et non dignificare accipiatur mere negative: tunc illa est falsa. Quomodo enim aut cum non offertur sibi aliqua administratio honorabilis, non dignificando se non peccat. Si autem accipiatur contrarie, tunc

dupliciter quis se non dignificat honoribus

hoc est dupliciter: uno modo ut non dignificare sit idem quod indignum se estimare: et tunc non dignificando se est insipiens et maxime si sciat se dignum vel faciliter scire possit, et hoc modo concedo quod remittit magnanimitatem suam, et habet actum pusillanimitatis: sed in hoc non operatur virtuose. Si autem non dignificare se contrarie sit idem quod recusare: tunc assignate sunt cause propter quas potest rationabiliter recusare et tunc si recuset propter causam rationabilem: non remittit suam magnanimitatem. Si autem sine causa rationabili tunc eam remittit et vitiose agit. Posset fieri eadem distinctio de honore accepto pro signo beneficentie opinionis: sed quia hoc longum esset, dico quod si se non dignificet cum tenetur se dignificare: peccat et diminuit magnanimitatem suam: si autem non se dignificet cum non tenetur se dignificare: nec peccat nec magnanimitatem suam remittit. Et si dicas ad probationem premisse ponatur casus quod forti parum desit ad hoc quod sit dignus aliquo honore et quod dignificando se illo augebit magnanimitatem suam et tunc erit eo dignus. Dico quod si parum desit non est eo dignus et dignificando se diminuit et non auget magnanimitatem suam.

Logica sunt hec

¶ Ad rationes autem que probant quod honor sit sufficiens premium dico quod non concludunt et ad sillogismum expositorium dico quod non est bonus quia in maiore dignum dicit dignitatem adiacere huic rei secundum quod honor, et in conclusione dicit dignitatem adiacere eidem rei secundum quod premium. Licet enim iste honor sit maior honor qui sibi debeatur: non tamen est maius premium quod sibi debetur, et in illis non valet consequentia: non enim sequitur iste honor est maximus, iste honor est premium, ergo hoc premium est maximum. Et causa est iste consequentie includit consequentiam ab inferiori ad superius cum distributione superioris, puta ista hoc honore non est maior honor ergo hoc honore non est maius premium. ¶ Ad secundam probationem nego consequentiam, et ad probationem admitto assumptum sive accipiatur honor pro administratione honorabili: sive accipiatur pro signo beneficentie opinionis. Et cum ultra dicitur, dignificando se illis honoribus operatur ex habitu: si operari dicat operationem exteriorem: consequentia non valet quia potest se dignificare per actum interiorem tantum. Et tunc dico quod quantumcunque augeat magnanimitatem suam per actus interiores non propter hoc est dignus maioribus honoribus

quia honor non respondet nisi operationi beneficentie quia scilicet de facto quia impendit vel saltem pro viribus impendere conatur beneficentiam, immo aliquando non sufficit conari: sicut triumphus non debet cuilibet volenti vincere hostes, neque etiam cuilibet conanti vincere: sed ei qui de facto debellavit et subiugavit. Et similiter posset dici de imaginibus, premodiis et sedis orationibus laudatis que ex instituto publico fiebant in laudem alicuius. Dico ergo quod si operetur operatione exteriori secundum magnanimitatem suam puta gerendo aliquam administrationem gravem et difficilem: tunc hac gesta ipse erit dignus novo honore et poterit se illo dignificare. ¶ Ad confirmationem dico quod aliquando non dignificare se honoribus dignis importat oppositum fiducie scilicet diffidentiam, capiendo scilicet fiduciam ut est actus opinionis vel estimationis. Aliquando vero importat actum voluntatis puta nolitionem vel forte negationem actus puta non velle. Aliomodo vero importat negationem executionis. Tunc dico si accipiatur primo modo, consequens illud implicat quia significat quod non estimat se dignum honoribus quibus sit se dignum. Si secundo modo tunc dico quod si habeat aliquam causam non dignificandi se, aut quia alius est qui melius potest hanc administrationem gerere, aut quia hec administratio impediret eum a maioribus et magis necessariis administrationibus: tunc dico quod non peccat. Et ad probationem dico quod non recedit a medio quia recta ratio non dictat sibi huiusmodi honores esse sibi subeundos. Et cum additur si dignificet se etc. Dico quod potest conservare magnanimitatem suam in eodem gradu non agendo secundum eam pro tempore pro quo recta ratio dictat non esse agendum nec agendo etiam contra inclinationem quia si agat intendet vel minuet. ¶ Ad tertium nego consequentiam et ad probationem dico quod dignitas magnanimi non nascitur ex operationibus privatis sed publicis per quas fit beneficentia non uni tantum sed multis. Ideo dico quod per unam magnam beneficentiam meretur magnanimus sibi honorem debitum inferri ab omnibus qui sunt illius beneficentie participes non tantum a presentibus sed etiam a futuris, et inde instituebantur imagines et alia perpetua signa beneficentie opinionis. Et dico quod si essent infiniti participes: ab infinitis deberetur sibi honor, et honestis recordatio quia sicut honor exhibetur sibi ab infinitis nam etiam beneficentia sua extensa est ad infinitos. Dico ultra quod ab aliis qui non sunt participes illius beneficentie potest sibi exhiberi honor non quia ad id tenentur: sed quia honestum est eos viros beneficos honorare nec in hoc dignificabit se maioribus honoribus quam dignus sit quis huiusmodi honores recipit ab aliquibus tanquam debitos: ab aliis tanquam ex sola honestate liberaliter oblatos. Tum etiam quia cum Aristoteles dicit aliquem dignificare se honoribus maioribus quam dignus sit, non intelligit de maioritate secundum gradum in eadem specie, sed de maioritate secundum speciem. Neque est imaginandum quod aliquis per opera virtutum mereatur certum numerum generum infectionum et si recipiat plures sit cupidus sed intelligendum est ad sensum supradictum. ¶ Ad secundam concedo antecedens et nego consequentiam sed bene recipit infinitam multitudinem honorum eiusdem speciei qui nullum unum honorem faciunt et dato quod constituerent aliquem honorem infinitum secundum multitudinem partium eiusdem rationis non tamen recipit aliquem honorem infinitum secundum perfectionem specificam et primum quidem est possibile casu aliquo per potentiam divinam possibili posito puta ponatur infinitos recipientium beneficentiam vel honorem deferentium sed secundum non est possibile per consimilem positionem non dico tamen simpliciter esse impossibile quia de hoc alias. ¶ Ad quartam dico quod

Magnanimus ob actus interiores non est dignus honoribus.

a

Unde nascitur dignitas magnanimi.

Nota.

honor magnus est premium operum elicitorum a magnanimitate vel ab ea imperatorum. Et ad probationem dico q licet idem non sit materia et premium eiusdem operationis. Idem tamen est materia et premium eiusdem virtutis secundum diversas eius operationes. honor est premium magnanimitatis secundum operationes quibus magna geruntur et est materia magnanimitatis secundum operationes quibus cupiditas honoris moderatur. Et hoc modo intelligendum est q oportet materiam et premium esse diversarum specierum: et cum dicitur: si magnanimus haberet operationē circa honorem etc. nego assumptum illa enim operatio non est benefactiva ideo ratione illius non debetur sibi honor pro premio. ¶ Ad secundam probationē conceditur antecedens et distinguitur consequens quia vel est sensus q magnanimitati existenti sine aliis virtutibus non debetur honor et sic concedo quia nulla de facto est magnanimitas sine aliis virtutibus vel est sensus q magnanimitati nō debetur honor nisi debeatur aliis virtutibus: et sic distinguo vel nisi debeatur eos per se et ex se et sic ego nego. vel sm q operationes earū sunt imperate a magnanimitate: et sic concedo semper intelligendo de magno honore. ¶ Ad tertiam probationem concedo antecedens et distinguo consequens vel q non debeatur sibi honor nisi propter alias virtutes id est nisi quia debetur premio aliis virtutibus: et sic nego. vel quod nō debetur sibi honor nisi ad imperiū eius alie virtutes operētur et sic concedo. imperat tamen aliquando nō virtutibus ipsis sed voluntati ut velit et mediante voluntate et viribus executivis operationem aliarū virtutum excedentem inclinationē et gradum taliū virtutum erit. ¶ Contra quintam conclusionem arguitur sic: quod in unaquaq virtute magnū est ad quālibet aliam virtutē pertinet: ergo non ad magnanimitatem. Antecedens probatur quia actus magnus iusticie pertinet ad iusticiam: et actus magnus liberalitatis ad liberalitatem. ergo non est magnanimitatem. ¶ Secundo actus magni iusticie sunt generativi iusticie et non magnanimitatis, et actus magni magnificentie sunt generativi magnificentie et non magnanimitatis: ergo nō pertinet ad magnanimitatem quod est in unaquaq virtute magnum. ¶ Tertio si sic loqueretur q magnanimitas nō esset virtus a ceteris distincta. sed ṗns est falsum igitur. et patet cōsequentia quia ad eam pertinent omniū aliarū virtutū opera magna. ¶ Ad rōnes istas respondetur. Ad primā nego ṗñaz qz idem pōt pertinere ad diversas virtutes: ad unā casualiter, et ad aliā regulariter. Dico enim q opus magnū iusticie regulariter pertinet ad iusticiam casualiter tamen sive in casu pertinet ad magnanimitatem saltem imperative et inclinative. et hoc vel immediate vel mediāte actu suo elicito. ¶ Pro quo est advertēdū q si sit aliquis magnanimus qui gerat aliquā administrationē gravem et non possit eam bene gerere nisi mediāte aliquo magno ope iusticie: tunc quantum virtus sua magnanimitatis inclinat eū ad gerendū magnā administrationē tantū etiam inclinat ipsum ad faciendum magnū opus iusticie. quia si non faciat tūc necesse est q deserat arduā illa administrationē. et ad actum istū iusticie cōcurrūt actus magnanimitatis habitus iusticie et volūtas. ¶ Ad secūdā ṗcedo añs et nego ṗñam qz licet non pertineat ad eam regulariter pertinet tñ casualiter: qd intelligo de operationibus exterioribus vel actibus interioribus imperativis executionis circa aliquā particularē materiā: qz actus interiores qb' qs vult esse excellent' iustus per se et regulariter pertinet ad magnanimitatē. Et idem est iudiciū de excellentia in aliis virtutibus. ¶ Ad tertium nego cōsequentiam: quia licet eadem opera alio tamen et alio modo pertineant ad magnanimitatē que pertinent aliis virtutibus: multa tamen pertinent virtutibus que nō pertinent ad magnanimitatē: ut parva in unaquaq virtute. et multa pertinēt magnanimitati que nō pertinēt aliis virtutibus: ut magnorum honorum moderatio et difficilium administrationū gestio. ¶ Contra sextam cōclusionem arguitur sic. Si sic: sequeretur q habēs fortunas potentatus et divitias magis deberet se dignificare honoribus q non habens eas: sed ṗns est falsum. igitur ṗña est nota. et minor probatur qz pro potētatu et divitiis nullus honor debetur. quod probatur qz si sic tunc esset dabilis aliqua virtus pro qua nō deberetur tantus honor quantus deberetur pro divitiis: ponatur enim q pro virtute aliqua debeatur honor ut decem, et pro divitiis ut tria: Tunc sic pro hac virtute debetur honor ut decem ergo pro medietate eius non debetur honor nisi ut quinq, et iterum pro medietate illius medietatis nō debetur honor nisi ut duo cū dimidio: sed hec secūda medietas est virtus, qz quelibet pars virtutis est virtus ergo est aliqua virtus pro qua debetur minor honor q pro divitiis. ¶ Secūdo sic Si virtuoso diviti debeatur honor maior quam virtuoso nō diviti: sequitur quod aliquis honor debeatur pro solis divitiis sed consequens est falsum ut cōstat et patet cōsequentia: huic q est virtuosus et dives debetur honor ut decem. Isti q est eque virtuosus et nō dives nō debetur honor nisi ut octo: ergo cum iste sit eque virtuosus et minus honoratus: sequitur q illi virtuoso diviti ratiōe divitiarum tribuitur honor ut duo. falsitas autem consequentis probatur quia tunc tantus honor deberetur pro divitiis sicut pro virtute. nam si in isto minuatur habitus virtutis, et crescant velociter bona fortune. tunc continue crescet honor debit' pro divitiis, et decrescet honor debitus pro virtute: ergo tandem adequabitur honori debitus virtuti debitus divitiis immo si tandem crescentibus divitiis corrumpatur tota virtus. sibi debebitur honor magnus sine virtute. ¶ Tertio bona fortune nō augent virtutem. ergo magnanimitas nō est circa bona fortune: antecedēs probatur. Tum primo quia tunc virtus in aliquo augētur sine operatiōe qd falsum est. Tum secundo quia tunc virtus in aliquo diminuētur eo invito quod etiam falsum est: et patet cōsequētia quia si bona fortune augent virtutem: eorum ablatio etiam virtutē diminuit. sed ablatio etiam potest fieri invito domino igitur. ¶ Quarto si sic sequeretur q magnanimus libenter reciperet bona fortunas: sed hoc est falsum igitur. et patet minor per Aristotelem dicentem q magnanimus beneficiatus verecundatur. ¶ Ad primam istarum rationū respōdetur q si honor capiatur proprie pro signo benefactive virtutis: nego ṗsequētiam: quia nullus fit hoc modo dignus honoribus nisi propter aliquas operationes beneficas. Si autem honor capiatur pro administratione gravi et difficili: tūc dico q si talis administratio sit de hiis que ad eas gerendas requirit potentatus vel divitias: ille qui habet nec debet magis se dignificare illis honoribus idest debet se existimare magis potentem ad gerendum eas ceteris paribus quam qui non habet. Si autem non sit de illis administrationibus que huiusmodi bona fortune requirunt tunc non debet magis se dignificare qui habet bona fortune q qui non habet ceteris paribus. Et ad probationē cōcedo assumptū. Dico tamē pro operatione per bona fortune tanq per instrumenta gesta debetur honor. ¶ Ad secundam nego cōsequentiam ac-

[Margin notes, partly cut off:] ...ualis ...itus ... ...ui dist ...ē divers... ...s.

...rgumē... ...t ho. z q. 179. ...ticu. 4

...ota ide... ...pus ad ...as ... ...ies ... ...ne.

septo nomine honoris pro graui et difficili administratione diuitie enim virtuoso debetur aliqua administratio que non debetur non diuiti eque tamē virtuoso quando scȝ illa exigit diuitias ad hoc q̄ bene geratur:et tamen nichil honoris debetur pro diuitiis. Et ad probatione admitto casum q̄ vtraq̄ parte accipiedo semper honorē pro administratione:et nego consequentiam:sed dico q̄ virtuoso diuiti debetur honor vt decem non quia illa sit vt decem sed quia illa ad hoc q̄ recte geratur virtutē et diuitias. Alteri vero non diuiti debetur honor vt octo:non quia est vt octo:sed quia ad recte gerēdum eam sufficit virtus quam habet iste et nō exiguntur diuitie. Si autem fiat sermo de honore qui est signum: tunc dico q̄ debetur honor vel vt decem vel vt octo/non propter diuitias nec propter habitū sed propter operationes virtutis benefactiue. Ex quo solutio patet q̄ nec ad augmentū diuitiarum crescit honor iam debitus licet talis in quo decrescit honor/nec etiam ad decrementum earum decrescit nimis sit operatiuus operationum benefactiuarum quibus debetur honor. ¶ Ad tertiā dico q̄ licet bona fortune non augeant virtutē: sunt tamen instrumenta operationum quibus augetur virtus. ¶ Ad quartā concedo q̄ magnanimus libēter recipit bonos fortunas necessarias ad aliquā arduā et difficilem administrationem gerendā: nō quomodocuq̄ tamen eas libenter recipit/ quia nō illo modo quo sit superexcellentia alterius ad ipsum a quo indecens putat excelli. Si tamen nō putaret indecens excelli ab illo. non credo q̄ recipiendo beneficium ab eo tristaretur. vt miles magnanimus non tristatur recipiendo magnum beneficiū a rege sed tristaretur si reciperet illō ab equali sibi a quo excelli reputaret indecens nec diligit magnanimus bonas fortunas secundum q̄ bone fortune sunt:sȝ secundum q̄ sunt vel esse possunt instrumenta gerēdarum grauiū et arduarum administrationum.
¶ Ad rationē ante oppositum satis patet quid sit dicendum et dicetur post hoc diffusius.

Queritur secundo Utrum magnanimitas sit specialis virtus. Arguit q̄ non magnanimitas operatur in omni virtute:ergo magnanimitas nō est specialis virtus.
¶ In oppositū est Aris. in quarto ethicorum vbi eaȝ a ceteris virtutibus distinguit. Pro decisione huius

Nota questionis sit prima conclusio. Magnanimitas est virtus. Probatur omnis habitus p̄ quā inclinamur ad nos bene habendū in his in quibus possumus deficere et superhabūdare et medio modo nos habere ē virtus. sed magnanimitas est huiusmodi igitur. maior probatur quia omnis talis habitus est habitus electiuus ī medietate consistens prout recta ratio determinabit. Et minor probatur quia in appetendis vel retinendis magnis honoribus(quomodocūq̄ capiat honor siue p̄ administratione virtuosa siue p̄ signo virtutis benefactiue) nos possumus deficere nō dignificādo scȝ nos quibus digni sumus. Possumus etiam superhabūdare dignificando scȝ nos maioribus q̄ digni sumus et medio mō nos habere. habitus autem huius medietatis electiuus ē magnanimitas(vt suppono)nos inclinās ad habendū nos conformiter ad dictamē recte rōnis in his subeundis vel renuendis igitur. ¶ Secūda conclusio. Magnanimitas est virtus specialis. probatur omnis virtus cuius sunt propria materia et proprii actus est virtus specialis. sȝ magnanimitatis sūt propria materia scȝ magne administrationes et magni honores et proprii actus scȝ volitiōes et nolitiōes magnanime circa huiusmodi materiam/et etiā operatiōes exteriores ab his actibus volūtatis imperate. ergo magnanimitas est virtus specialis. Tertia cōclusio. Magnanimitas est excellentissima virtus moralis. Probatur virtus illa que facit animū excelsū et humana cōtemptnentem et defigit totum affectum hominis in excellentissimis virtutum omnium operationibus est virtus excellētissima: magnanimitas est huiusmodi vt patet ex his que supra dicta sunt igitur. Secundo homo maxime magnanimus est optimus ergo magnanimitas est excellentissima virtus. Antecedens probatur per Aristotelem quarto ethicorū dicentem Magnanimus autem si quidem maximis dignus optimus vtiq̄ erit maior enim semper melior dignus/et maximis optimus. ¶ Quarta conclusio magnanimitas est virtus cōmunis per coexistētiam/ hoc est nunq̄ sola existit sed semper presupponit communiter oēs alias virtutes probatur magnanimitas non fit sine aliis virtutibus vt habet Aris. in quarto ergo coexistit semper aliis virtutibus. ¶ Quinta cōclusio magnanimitas est virtus cōmunis per adornationem et argumētationem. patet quia ipsa est ornatus omniū aliarum virtutum et eas adauget igitur. Antecedēs probatur per Aris. in quarto dicētem Uidebitur quidem igitur magnanimitas vt ornatus quidem esse virtutū/maiores enim ipsas facit et nō fit sine illis. Sexta cōclusio magnanimitas est virtus communis per imperiū et elicitionē actuū oīm virtutum Patet quia nulla est virtus moralis cui aliquis actus eius magnus et excellēs saltem casualiter possit elici et imperari a magnanimitate igitur. Antecedēs probatur per Aris. in quarto dicentem: videbitur autem magnanimi quod in vnaquaq̄ virtute magnū. Et si dicatur q̄ illud magnum nō est magnanimitatis tāq̄ elicientis/sed tanq̄ imperantis. ¶ Contra omne inclinans ad aliquem actum est elicitiuum eius quia inclinare ad actum nō est nisi producere actum:sed magnanimitas inclinat ad actum magnū iusticie vel liberalitatis et sic de aliis. igitur est elicitiua. minor probatur quia quicquid inclinat ad aliquem actū: inclinat ad omne aliud quo nō posito necesse est primū actum deserere: e. sed frequēter magnanimus in ea conditione positus est q̄ si non sit positus actus magnus iusticie vel liberalitatis necesse erit ipsum deserere actū magnanimitatis. ergo magnanimitas īclinat ad talem actum. Ad actum tamē illum cōcurrunt multa scilicet determinatio medii iusticie et hec fit per prudentiam ipsius iusticie et magnanimitatis. Est ibi etiam volitio actus iusticie et hec elicitur tam ab habitu iusticie q̄ ab habitu magnanimitatis in casu dicto. Est etiā executio siue operatio exterior iusticie/ et hec ī casu imperatur ab vtroq̄ habitu et elicit a potētiis executiuis mediātibus aliquibus promptitudinibus ad iusticiam pertinētibus si alique tales exigātur. Secundo probatur eadē cōclusio nā si possibile esset q̄ aliquis haberet magnanimitatē et nō iusticiam/et p̄ magnanimitatē gereret aliquam administrationeȝ ī qua opus esset opere iusticie: magnanimitas ista īclinaret ad opus iusticie et iste magnanimus sentiret et experitur se īclinatum ad opus iusticie etiam tū q̄tum sentit se inclinatum ad nō deserēdum opus magnanimitatis sed ista inclinatio nō fit per habitum iusticie/quia p̄ casum nō habet illum: ergo ista inclinatio ad opus iusticie et volitio operis iusti est elicita ab habitu magnanimitatis. ¶ Contra primam conclusionem arguitur multipliciter. Primo sic omnis virtus consistit in medio magnanimitas non consistit in medio/quia est circa magnos honores. ergo magnanimitas non est virtus. ¶ Secundo nulla virtus moralis est dispositio corporalis: sed magnanimitas est dispositio corporalis:ergo non est virtus mo-

ratis. minor probatur per Arist. in quarto dicentem q motus magnanimi est lentus et vox grauis et locutio stabilis. ¶ Tertio magnanimus habet multas conditiones viciosas. ergo magnanimitas nō est virtus. añs probatur. Tū primo q magnanimi secundū Aristo. sunt despectores et contemptiui, et videntur superbi, et volunt videri excellere: quod est cōtra humilitatem. Tum secundo q magnanimus beneficiatus verecūdatur. verecūdia aūt non est viri virtuosi vt dicitur in fine quarti. Tum tertio q nō habet in memoria eos a quibus bene passus est: qđ est ingratitudinis. Tum qrto quia est ociosus tardus et piger. Tum quinto quia nō bene pōt ad aliū viuere quod est contra politicā cōcationē. Tū sexto quia non est memor mali: quod est cōtra prudentiam sm illud Senece libro de quatuor virtutibus cardinalibus: Si prudens fueris preterita recordare. Tū septīo magis vult possidere infructuosa fructuosis: quod iterū est cōtra prudentiā. Tū octauo quia nō curat laudari: quod est virtuti sine repugnans. Tum nono quia non est humaniloquus: qđ est contra eutrapeliā. Tum decimo quia est manifestus oditor quod est contra amiciciā imo et cōtra iusticiā. Tū vndecimo q vtitur yronia ad multos: ergo magnanimitas non est virtus. Tertio magnanimitas inclinat ad actus oppositos felicitati: ergo non est virtus. Antecedens patet quia inclinat ad non gaudendum in prosperis, et non tristandum in infortuniis: vt patet per Aristotelem in quarto dicentē. Neq3 bene fortunatus vtiq3 gaudiosus erit neq3 infortunatus tristis: sz hoc est contrariū felicitati, quia vt dicit Ar. in p'io magna infortunia tribulant et cōturbant beatitudinē. ¶ Quarto qui habet vnā virtutē habet omnes: sed potest quis habere multas virtutes non habendo magnanimitatē, vt patet per Ari. in quarto dicentē q qui est paruis dignus et his dignificat seipsum temperatus est, magnanimus autem non. ergo magnanimitas non est virtus. Ad primam respondeo distinguendo antecedens vel in medio mediatione materie vel in medio mediatione rationis: concedo q omnis virtus consistit in medio mediatione rationis: id est in eo quod ratio indicat nec esse superhabundātiam neq3 defectum, sed mediū inter hec. Sed nō in medio mediatione materie vel obiecti. honores enī illi vel ille administrationes quas virtuose cupimus non sunt medii inter honores sed excellentes Sed sunt medium per comparationem ad facultatem nostram quos ratio indicat cē mediocres quo ad nos. et hoc est quod dicit Ari. in quarto. Est aūt magnanimus magnitudine quidē extremus eo autem q vt oportet medius. eo enī q secundum dignitatem se dignificant hi autem superhabundant et deficiunt. ¶ Ad secundam concedo maiorem et nego minorem licet enim magnanimo ista cōueniāt: tamen ipsa non sunt magnanimitas, sed vel causātur a magnanimitate mediate vel immediate: vel ipsa magnanimitas et ipso accidentia exeūdē qualitatibus corporalibus causantur saltem dispositiue. Secundum enim Ari. in eodem loco, acumē vocis et velocitas motus causantur ex hoc q quis circa multa studet que magna existimat. ex primo enī contingit q sit festinus, et ex secundo q sit contentiosus: sed magnanimus circa pauca studet et nichil magnum existimat: ideo est ei motus lentus et vox grauis et stabilis. Et hanc rationem assignat Ari. ibidem cum ait. Non enim festinus qui circa parua studet nec contentiosus cum nichil magnum existimet: acumen autem vocis et velocitas per hoc,

Arg. tho. scd'a scde quest. 129 art. 3'io

Duplex ē medium.

¶ Ad tertiam nego añs. Et ad primā pbationē dico primo q magnanimi nō sunt supbi nec quicq3 contra veram humilitatem operantur. Est enī differentia inter magnanimū et superbum in hoc q magnanimus dignificat se ex virtute et eo modo quo recta ratio dictat se debere dignificare. Supbus vero dignificat et existimat se excellere alios sine virtute. Et inde est q tales sunt iniuriatores nec possunt moderare ferre prosperas fortunas et cōtempnūt alios quibus meliores sunt, nec operātur scđm virtutem et ideo cum sint dissimiles magnanimo imitantur ipsum. Et hoc habet Ari. in quarto cum ait. Qui autem sine virtute bona talia habent (de bonis fortune loquitur) neq3 iuste magnis se ipsos dignificat: neq3 enim recte magnanimi dicūtur: sine virtute enī perfecta nō sunt hec. Despectores autem et iniuriatores et talia (sz bona fortune) habētes mali efficiuntur. sine virtute enim nō facile ferre moderare bonas fortunas non potentes autem ferre et existimantes alios superexcellere, illos quidem cōtempnunt ipsi autem quicquid contingit operantur: imitantur enim magnanimū non similes existentes. Ex quibus verbis patet q supbi sunt qui propter bona fortune his se dignificant quibus magnanimus se propter virtutem dignificat. Et cum dicis q sunt despectores, vbi etiam Aretinus habet superbi. Respōdeo q Aristo. non habet q sint despectores sed q videntur. Cui autem inquit honor paruū est: huic et alia. propter q et despectores videntur esse. Eodem tamen capitulo vbi ponit differentiam inter supbum et magnanimum dicit q magnanimus iuste contempnit quod nō repugnat humilitati vere. Ille enī iuste cōtempnit qui alium le magis dignificātem q oportet nō tantū existimat neq3 tm dignificat, quia iudicat vere magnis de vno quoq3 scđm veritatem glorificat enim vt et habet Ari. vbi translatio Aretini habet nam iudicat scđm veritatem. quia ergo magnanimus iudicat scđm veritatem ideo cōtempnit eum id est minus estimat eum qui magis dignificat se q oportet. Ex quo patet q magnanimitas non est contraria humilitati: nō enim humilitatis est q homo de minus estimet aut se minus dignificet q sit dignus cum humilitas non hebetet iudicium: sed humilitatis non est plus se existimare q dignus sit, neq3 ex bonis fortune sed ex veris virtutibus hanc existimationem sumere: et huiusmodi virtutes in auctorem suum referre, et cognoscere se ab eo accepisse et sine eo conseruare nō posse que omnia sunt vel e magnanimi cuz iudicet semper secundum veritatem. Neq3 enim placet michi solutio Thome dicentis q magnanimitatis est q secundum conditionem bonorum que a deo possidet se magna dignificet et q sit hoc in tem magnam ad magna opera tendat sed humilitas facit quod homo seipsū paruipendat secundum considerationem defectum. Similiter magnanimitas cōtempnit alios secundum q deficiunt a donis dei, sed humiles alios honorat et superiores estimat inquantum in eis inspicit aliquid de donis dei. ¶ Cōtra istam solutionem arguitur sic. humilitas facit q homo secundum conditionē maiorum bonorum q a deo possidet se magnis dignificet et ad magna opera cōformia illis bonis tendat et magnanimitas facit q secundum conditionem defectuum suorum se paruipēdat: ergo nulla penitus est differentia in se dignificando et non dignificādo magnis bonis inter magnanimum et humilem. Antecedens pro prima parte probatur. Tum primo quia per beatum Thomam humilitas facit q honoret alios et dignificet inquantum in eis inspicit aliquid de donis dei: ergo etiā humilitas facit q se similia vel maiora dona dei in se inspiciat: q se per hanc cōsiderā

Supbus et magnanimus dr̃ïit.

Magnanimus nō ē despector

Tho. secunda. 2. q̄stio. 129. art. 3. in sol: ad. 4.

Contra thomam

rationem magnis bonis dignificet. Tum secundo
quia vel humilitas impedit ne humilis cognoscat
bona dei esse in se que in rei veritate sunt, vel non?
Non primum: quia humilitas non hebetat sensum
nec intellectum. Si primum: ergo humilis cognoscit
bona dei etiam magna, aut quibus est magnis bonis, hoc
est claris et arduis operibus quibus est dignus se
dignificat: aut non: si sic ergo humilitas eodem mo
do inclinat sicut magnanimitas. Si non: ergo con
trarietas et repugnantia est inter magnanimitatem
et humilitatem quia magnanimitas inclinat ad hoc
quod propter hec magna bona dei se magnis dignificet:
humilitas vero ad hoc quod non se dignificet his ma-
gnis bonis propter magna bona dei, que humilis scit
in se esse. Probatur secunda pars antecedentis: quia
magnanimus indicat secundum veritatem: ergo si sunt ali
qui defectus in eo magnanimitas sua inclinat eum
ad minus estimandum de se tantum quantum illi defectus
sunt impedimenta virtuosarum operationum: alias ipse non
vere indicaret. Et eodem modo posset reprobari il
lud quod dicit Thomas de magnanimitate et hu-
militate respectu aliorum a se. Secundo ad principa-
le arguitur volo quod sit aliqua ardua administratio
committenda alicui et sit aliquis maxime magna-
nimus et maxime humilis quem cives existiment di-
gnum ista administratione: et quod in rei veritate sit di-
gnus: aut ergo iste per habitum magnanimitatis et
humilitatis simul suscipiet istam administrationem
et se dignum existimabit: aut per utrumque se indignum
existimabit et reiciet: aut per magnanimitatem se di
gnum existimabit et per humilitatem se existimabit
indignum. Si primum et secundum sequitur quod magnanimi
tas et humilitas habent pares inclinationes, et etiam
habetur intentum scilicet quod per humilitatem quis dignius
magis se magnis dignificat maxime si detur primum
membrum et si detur secundum sequitur quod magnani-
mitas per coexistentiam humilitatis habebit incli
nationem pusillanimitatis. si detur tertium sequitur quod ali
quis se simul et semel dignum existimabit magna et exist
imabit se indignum magnis. et tunc vel vere vel false
Si vere: sequitur quod duo contradictoria simul sunt
vera. Si false: ergo vel magnanimitas vel humilitas
inclinat ad falsa iudicia quod non videtur virtuti
convenire. Tum secundo quia tunc erunt simul in eo
dem duo iudicia contraria et per consequens duo contra-
dictoria. Tum tertio quia vel suscipiet illam admini
strationem: et tunc aget contra dictamen humilitatis
quo dictatur quod non est suscipienda. vel reiciet: et tunc
aget contra dictamen magnanimitatis quo dictatur
quod non est reicienda sed suscipienda. vel neque reiciet
neque suscipiet et tunc aget contra utrumque dictamen.
Neque potest dici quod simul suscipiet et reiciet: propter implic
ationem contradictionis. Sed forte respondebitur
quod secundum considerationem bonorum dei que habet
iudicat se dignum: et secundum considerationem de
fectuum iudicat se indignum. ¶ Contra implicat con
tradictionem quod iste simul sit dignus et indignus:
ergo implicat contradictionem quod secundum quas-
cumque diversas considerationes, vere et simul iudi-
cet se esse dignum et se esse indignum. consequentia
tenet quia bene sequitur: iste secundum hanc consi-
derationem vere iudicat se esse dignum hac admi-
nistratione. ergo est dignus, et secundum hanc con
siderationem vere iudicat se esse indignum ea. ¶ Tunc
arguitur sic: quorumcumque consequentia repugnant
et antecedentia. sed hec consequentia iste est dignus
hac administratione et, iste non est dignus hac ad-
ministratione repugnant. ergo et antecedentia. sed antecedentia
sunt ista: iste secundum considerationes bonorum que habet a deo
vere iudicat quod est dignus hac administratione et iste
secundum defectus quos habet vere iudicat quod non est
dignus hac eadem administratione: ergo ista duo
antecedentia repugnant. Secundo quia vel defectus
quos iste magnanimus habet impediunt ne virtuo-
se et ad utilitatem publicam (etiam mediantibus bo
nis magnis que habet adeo) gerere hanc administra
tionem vel non. Si sic ergo cum magnanimo isti defe-
ctus sunt impedimenta ne hec administratio ab eo be-
ne et laudabiliter geri possit sint cogniti: sequitur quod
secundum magnanimitatem suam quantumcumque etiam
consideret bona que sunt in eo que in rei veritate sunt
impedita ipse non dignificat se illa ardua admini-
stratione. Si autem non sint impeditiva: ergo secun
dum rei veritatem huiusmodi deffectus non ita eum
indignificant quod sit hac administratione indignus er
go humilitas per hanc considerationem deffectuum
non inclinat ad non dignificandum se hac admini-
stratione quia bonis et deffectibus pensatis ipse ad-
huc manet dignus. ex quo patet quod inter humilitatem
et magnanimitatem est multum consona inclinatio
si sint virtutes distincte. quod tamen non puto. Ideo
videtur michi vel quod humilitas est eadem omnino ma
gnanimitati vel quod est species magnanimitatis.
¶ Ad secundam probationem dico quod verecundia ac
cipitur dupliciter uno modo pro timore in gloriatio
nis ex turpi actu: et sic magnanimus non verecunda-
tur. alio modo pro omni timore inglorationis vel mi
noris gloriationis et excellentie: et hoc modo bene ve
recundatur quia cum ipse sciat maiorem dignitatem
esse in beneficiendo quam in beneficiari ideo recusat be
neficiari et magis cupit beneficiare hic ergo timor pro-
venit ex appetitu excellentie in virtuosis operibus quod
laudabile est et inde est quod si beneficiatus sit ab ali-
quo conatur quantum potest retribuere etiam plura quam
accepit. et ideo statim subiungit Aris. Et retribuitur
plurium ita enim erit debitor qui incipit et erit bene
passus. ¶ Ad tertiam probationem dico quod habere ali
quos in memoria contingit tripliciter. uno modo idem
est quod eos mente tenere, et non habere eos in memo-
ria idem est quod eorum oblivisci: et hoc dupliciter uno
modo ante retributionem beneficii: alio modo post
retributionem beneficii. tertio modo contingit ali-
quos in memoria habere id est de eis et de eorum be
neficentia sermonem facere. Et hoc modo adhuc du-
pliciter uno modo simpliciter alio modo per compa
rationem ad eos quibus benefecerunt. dico ergo quod
magnanimus delectatur in bonis virtuosis et excel-
lentibus operationibus. Ideo libentius et frequen-
tius memoratur et sermonem facit de his quibus be-
nefecit quam de his a quibus bene passus est ceteris pari
bus: quia si honor vel utilitas eorum a quibus bene-
ficia suscepit exigeret non dubito quod vere magnanimus
de eorum beneficentia sermonem faceret. dico ultra
quod benefacientes eis non excidunt a memoria eorum
ante retributionem beneficii et hoc concludit illud Aris.
allegatum et retribuitur plurium etc. Et ideo preterea
quod post retributionem facilius excidunt a memoria,
quam ii quibus benefecerunt, quia operationes virtutis
proprie scilicet quas exercuerunt sunt eis delectabiliores quam
operationes virtutis aliene: ideo tenacius herent me-
morie ¶ Ad quartam probationem dico quod magnani-
mus in rebus arduis et sibi commissis est diligentissi-
mus neque quicquam omittit quod sit viri probi et virtuo-
si: in rebus autem parvis quos multi minores recte possunt
gerere est tardus et piger quia non libenter ingerit se
earum administrationi eo quod excellere in illis non ex-
stimet venerabile immo reputet grave et onerosum ve
nerari in illis sicut onerosum est fortem esse id est ex-

Margin notes:
Tho. vbi supra.
Bonu argumentu.
Nota
Acceptio verecundie

ercere fortitudinē suā in imbecilles. ꝛ hoc est quos dicit Ari. et ad honorabiliora non ire vel vbi pcelsunt alii et ociosū esse et tardū et pigrū sed vel vbi honor magnus vel opus. Et sequit. ꝛ paucoꝝ quidez operatiuū magnoꝝ aūt et notabiliū. ¶ Ad q̄ntā pbationē dicō ꝙ sit īelligat ꝙ nulli possit suuiuere sꝫ ē te intelligat ꝙ nō possit vnū ad aliū. i. ad eos q̄ sunt ꝯ virtutib⁹ suis alieni. q̄les nō sūt h̄n q̄s icit sibi amicos ppt̄ virtutes eoꝝ sic ꝯcedo q̄ ad ꝯuiuēdū istis oportet hominē eē blanditorē siue adulatorē ꝛ laudet eos frequenter in h̄ns in quibus reprehendēdi sunt hoc aūt facere non pōt magnanim⁹. quia hoc est seruile. Et hoc est quod dicit Ari. et ad alium nō posse viuere sed vel ad amicum. seruile enim ppter quod et oēs blanditores. seruiles ꝛ humiles blāditores. vbi humiles pro obsequiosis ꝛ seruilib⁹ accipit. ¶ Ad sextā pbationē dico ꝙ nō esse memorem mali id est eoꝝ que solent causare odium vel irā ad et sua offendentē laudabile est. et nō est imprudente licet memoria p̄teritoꝝ scōm ꝙ valent ad cauendum de futuris sit laudabilis. vt vult Seneca loco allegato. et ꝙ ita Aris. intellexerit magnanimum nō ee memorē mali cū dixit i quarto. neqꝫ memor mali: patet ex translatione Aretini. qui loco huius hꝫ neqꝫ tenax odii. ꝛ sequitur nō est magnanimi ē recordari aliqualiter et mala sed magis despicere: sꝫ sū puipensius sit vel offensus magis est animi magni et excelsi hoc despicere ꝙ huius recordari vt vlciscatur. ¶ Ad septimā cōcedo aūs: sed nego ꝙ hoc sit contra prudētiā quādo in fructuosa honestiora fructuosis ꝛ maxie si in h̄is sit maius exercitiū virtutis. ¶ Ad octauā concedo ꝙ nō multū curat laudari. sed bene curat vt sit laudatione dignus. nec hoc est cōtra virtutē magnanimitatis quia laudatio que solo sermone p̄uato agitur (de qua hoc intelligit) est de p̄uis et nō de magnis honorib⁹ et iō non mult̄ curat de ea. ¶ Ad nonā dico ꝙ nō est humani loquus id est nō multū loquitur de hoīb⁹ in cōi sermōe. licet si aliqua grauis administratio exigat hoc nō refugiat neqꝫ hoc est contra eutrapeliā cū neminē in cōicatiōe h̄uana quā sequit̄ offendat. aut scōm Buridanū. dicitur nō eē humani loquus nō simpl'r sed scōm reputationē vulgi qui solos loquaces reputat h̄ūaniloqꝫ. videtur tamen michi ꝙ humaniloquiū si ptinet ad eutrapeliā non tamen dicit aliquā excellentiā actus in illa virtute ad rerum grādiū administrationem multū vtilē: ideo non videtur michi magnanim⁹ ad illud ex virtute sua inclinatus. nec etiam vitiis sua inclinat ad vitiū eutrapelie locutioni contrarium. ¶ Ad decimam probationem concedo aūs et nego consequentiam q̄a licet odire que amanda sunt sit contra rationē amicicie odire tamen que odienda sunt puta vitia hominum et homines secundum ꝙ vitiosi sūt ꝛ aduersi siue contrarii publicarum administrationū ciuitatibus. bonū ei esse videtur. ¶ Ad vndecimam pbationem concedo antecedens ꝛ nego consequentiam. ironia eīn nec viritati nec cuicunqꝫ virtuti opponitur: imo frequentissime valet ad veritatem cognoscendam ꝛ mores hominū deprehendēdos. Secundū eīn Thomam magnanim⁹ vtitur ironia ad multos id est ad vulgares. nō quia dicat aliqua vt ha de se aut neget magna q̄ sibi insūt inesse: sꝫ quia non totā magnitudinem suā monstrat multitudini quia secūdū Aris. ad magnanimum ptinet magnū esse ad eos qui in dignitate ꝛ bonis fortūis cōstituti sūt ad alios aūt moderatū. et hec ironia cōsistit in occultatione veritatis vel vt alii dicunt vtitur ironia in rephensione alienorū vitioꝝ cum scilicet verbis contrariis significātibus vitium alicui⁹ reprehendit. vt si male operanti dicat ꝙ bene agis. opinio in Thome videtur satis conformis. Eustracius q̄ totum illū locū Arꝫ. de ironia magnanimi exponit de occultatione ppriorū bonorū ad multos. hec tamen expositio nō videtur michi sufficere ad itentionē Arꝫ. sit enim sic Arꝫ. de magnanimo loquēs. et veridicus veritatē q̄cunqꝫ non ppter ironiā huius sensus est magnanimus est veridicus. Hec est generalis sententia quomodo statim limitat et restringit. ac si diceret non dico ꝙ in oībus sit veridicus: sed in oībus que nō dicit per ironiam. Ex quo textu patet ꝙ a magnanimo aliqua dicunt̄ ironice que non sunt vera ergo cū sint dicta et enuntiationes sunt falsa. et subiungit ꝙ hac ironia vtitur ad multos. Secundus modus exponendi non videtur michi satis dignus magnanimo huiusmodi enī reprehensione tam vulgata raro vtit̄. Est igitur auertendū ꝙ scōm Quintilianum duplex est ironia verborū scꝫ et sententiarū. ironia verborū tropus est que licet aliud dicat ꝙ sentit nō tn̄ simulat dicum dico ironice tu bene agis ego dico vnū scilicet te bene agere. ꝛ aliud sētio scilicet te male agere sed nō aliud simulo q̄ ppter modū proferēdi oēs audiētes indicant me sentire ꝙ ille male agit. Ironia sententiarum est totius voluntatis fictio qua q̄s vnum sentit et aliud simulat huius multe sūt species: vna dicitur antifrasis a negando cum scilicet negamus nos facere quod maxime facimus. vt quid ego istius decreta. quid rapinas cōmemorē: et mitto illam primā libidinis iniuriā. altera est cum similes imperantibus vt permitentibus sumus: vt sequere italiā ventis. altera cum eas que volumus videri in nobis i aduersariis esse concedimus vt illud meqꝫ timoris argue quando tot caedis aceruos teucrorū leto tua dextera dedit. idem in cōtrarium valet cum scilicet ea quem aduersarius esse videri volum⁹ nobis in esse dicimus: vt me duce dardanus spartaz expugnauit adulter: nec in personis tantum sed et in rebus versatur tam dicendi ꝙ intelligendi verbis ratio. vt totum pro quinto ligario prohemium. quod incipit nouum crimen g. cesar. ꝛ ante hoc tempus inauditum ꝛc̄. et ille eleuatiōes videlicet odii boni. et illud scilicet is superis labor est hec fere Quintilianus fere dixi: quia pauca verba mutata sunt. hi modi sententiarum magis decent magnanimi qui contemptib⁹ est et excellere cupit. Est et alius modus ironie sententiarum qui etiam est fictio totius voluntatis. cum scilicet vt inquirat sententiam vel voluntatem alicuius in aliqua re simulat se esse alicuius vnius sententie vt monachus ille qui dubitans alium quendam luxurie stimulis agitari fingit et simulat se eisdem stimulis indies agitari quo audito alter temptationum secreta statim aperit et inuenit remedium. sic etiam magnanimus in grauibus administrationibus quando cū multis acturus est quorum voluntatem et intentionem frequenter ignorat: ideo censet eam aliquando inquirendā esse per huiusmodi ironiam que est totius voluntatis fictio. vtrum autem hoc sit licitum vel non postea inquiretur cum agetur de mendacio. Est etiam et alius modus siue mendacio: vt cum quis vult inquirere quid alius esset facturus. aut quid fecerit in aliquo graui negotio: vi probet si vel bene administrauerit vel bene administraret si esset sibi negotium illud commissum. dicet magnanim⁹ grauis viris vt Cicero Catho vel Scipio censuerunt ita esse faciendum tunc alius auctoritate hominum per motus facilius quid sentit exponet. quia ipse credit ꝙ ille magnanimus ita sentiat sicut illi magni viri senserunt et in hac ironia est simulatione magnanimi audiens decipitur.

Contra thomā et eustraciū

B Ironia duplex.

¶ Ad tertiam negatur antecedens: et ad probationem negatur assumptum sed inclinat ad non gaudendum et ad non tristandum excessive et ista expositio patet ex alia translatione in qua sic habetur, neque prosperis gaudebit nimium nec adversis nimium turbabitur. magna autem infortunia conturbant beatum moderate et non excessive alias desineret esse beatus et inciperet esse miser. ¶ Ad quartam nego maiorem. connexio enim virtutum a recte intelligentibus eam non intelligitur nec secundum actus virtutum nec secundum habitus, sed secundum principia quedam communia prudentie. quod non sit connexio virtutum secundum actus concedit Thomas. et de habitibus addit quod virtutes sunt connexe secundum habitus in anima existentes vel in actu vel in propinqua dispositione que solutio non satis consonat sibi ipsi. nam si est connexio in habitibus non qui sunt in actu sed in propinqua dispositione. Arguitur sic propinqua dispositio ad habitum non est nisi mediante actu generativo illius habitus ita quod est prius dispositio ad actum quam ad habitum ergo virtutes magis sunt connexe secundum actus quam secundum habitus. Sed non sunt connexe secundum actus, ut dicit propter quamcumque dispositionem propinquam ad actum. ergo nec dicentur connexe secundum habitus, propter quamcumque dispositionem ad habitum de ista connexione alibi agetur. ¶ Contra secundam conclusionem arguitur sic nulla virtus specialis operatur in omnibus virtutibus. sed magnanimitas operatur in omnibus virtutibus cum ad eam pertineat quicquid est in omni virtute magnum igitur. ¶ Secundo magnanimitati attribuuntur actus virtutum diversarum. ergo magnanimitas non est specialis virtus. antecedens probatur quia ad magnanimum pertinet non fugere commovente quod est actus prudentie, nec facere iniusta quod est actus iusticie esse promptum ad benefaciendum, quod est actus caritatis, et quod ministrat prompte, quod est actus liberalitatis, et quod sit veridicus quod est actus veritatis, et quod non sit quod est actus pacientie. ¶ Tertio omnis virtus que est ornatus anime est magnanimitas, quia secundum Aristotelem magnanimitas est ornatus omnium aliarum virtutum: sed omnis virtus est ornatus anime, secundum illud Ysa. lxi. induit me dominus vestimentis salutis et postea subdit quasi sponsam ornatam omni virtute. ¶ Ad rationes istas dicitur ad primam si intelligatur de operatione interiori imperativa executionis distinguo maiorem vel regulariter et immediate et sic concedo et nego minorem vel casualiter et mediate scilicet mediante actu suo elicito et sic nego maiorem et concedo minorem. si autem intelligatur de actu interiori non imperativo executionis: ergo dico quod hoc est proprium magnanimitati operari in unaquaque virtute. Et beatus Thomas negat simpliciter maiorem istius rationis. ¶ Ad secundam respondet Thomas quod hec omnia possunt considerari dupliciter uno modo secundum quod important excellentiam quandam. et sic pertinent ad magnanimitatem et est eius pertinentia ad bene faciendum et ministrandum excellentie est. quia vero omnis occultatio veritatis ex timore videtur procedere et esse planctivum ex eo quod quis succumbit bonis exterioribus quod duo defectum dicunt cum quo non potest esse excellentia magnanimo digna. Ideo est veridicus et non planctivus. secundum hanc enim rationem conceditur antecedens et negatur consequentia quia ut dictum est magnanimo attribuitur quicquid est in unaquaque virtute magnum et potest applicari solutio ad precedentem rationem datam. ¶ Est tamen dubium quid intelligatur per non fugere dicit enim alia quod non fugere commoventem idem est quod non fugere consiliantem scilicet sibi accrescere hoc tamen non videtur consonum excellentie magnanimi quia dare consilium est super excellentis et recipere super excessi. superexcedi autem fugit magnanimus ut habet Aristoteles, ideo alii dicunt quod non fugere commoventem ponitur pro hac oratione, sive vere sive corrupte non cedere lacessenti. et ideo loco huius habet. Brennus. et nequaquam convenit magnanimo cedere lacessenti quod si textus noster videatur recte translatus tunc iudicio meo per commoventem rogantem et deprecantem intelligere debemus excellentie enim est condescendere rogantibus et supplicantibus. ¶ Ad tertiam negatur maior conceditur minor magnanimitas enim convenit cum aliis virtutibus quia est ornatus anime sicut cetere virtutes. sed differt ab eis quia ipsa est ornatus omnium aliarum virtutum, et eas maiores facit, alie autem non sunt ornatus aliarum, licet sunt ornatus anime sicut anulus est ornatus anuli et digiti. ¶ Contra sextam conclusionem arguitur sic si magnanimitas eliceret omnium virtutum actus sequitur quod omnes alie virtutes superfluerent sed consequens est falsum igitur et patet consequentia quia virtutes non ponuntur nisi propter actus. ¶ Secundo actus sequentes habitum sunt eiusdem speciei cum precedentibus sed actus precedentes magnanimitatem non sunt actus aliarum virtutum sed sunt actus magnanimitatis ergo actus sequentes non sunt actus aliarum virtutum sed sunt actus ipsius magnanimitatis. ¶ Ad primam istarum rationum nego consequentiam non enim dictum est omnium aliarum virtutum actus elicitur a magnanimitate quia sicut habet Aristoteles prius acquiruntur alie virtutes quam habeatur magnanimitas et per consequens habentur multi actus aliarum virtutum sine magnanimitate. sed dico quod si aliquid est excellens in aliqua virtute illud causaliter et non regulariter a magnanimitate non immediate sed mediante actu suo elicito elicitur. nec nego tamen quin etiam aliquando regulariter cum scilicet magnanimus intendit reddere alias virtutes ornatiores et auctiores, tunc enim mediante actu magnanimitatis potest elicere actum excellentem alterius virtutis ad quem tamen eliciendum partialiter concurret habitus illius virtutis etiam immediate. ¶ Ad secundam concedo de actibus immediate elicitis ab habitu: sed nego de actibus elicitis ab habitu aliquo mediante actu suo elicito. et ad minorem dico quod ad generandum magnanimitatem concurrunt duplices actus scilicet actus ipsius magnanimitatis et actus aliarum virtutum quia secundum Aristotelem iiii. magnanimitas non fit sine aliis ergo oportet quod alie virtutes concurrant generationem magnanimitatis et non immediate ergo mediantibus actibus illorum habituum ideo cum magnanimitas sit generata ex propriis et ex alienis actibus non est mirabile si et tamen ipsa sit immediate elicitiva actuum sibi propriorum et mediante actu suo sit elicitiva actuum excellentium aliarum virtutum. Non quidem quod semper requiratur ad eos eliciendos immo etiam possunt elici excellentissimi sine magnanimitate. sed ad eos eliciendos aliquando concurrit ut una causa aliquando concurrunt due que faciunt unam totalem causam. Ratio ante oppositum soluta est.

E

Tho. ubi supra. ar. tertio in solutione ad secundum.

Rationes tho. ubi sup. arti. quarto.

D

Prius acquiruntur virtutes alie quam magnanimitas.

Queritur tertio Utrum secundum magnanimitatem honores sint magis appetendi a magnanimo quam fugiendi.

Arguitur quod non quia quicumque appetit honorem cupit laudari sed magnanimus non multum cupit laudari ut habet Aristoteles in quarto ergo nec cupit honorem. ¶ In oppositum esse videtur Aristoteles. ¶ Pro questione supponenda sunt omnia dicta in prima questione tamen in notabilibus quam conclusionibus. Secundum autem Aristotelem primo rethorice sunt multiplices partes honoris partes autem inquit honoris sunt sacrificia recordationes in metris et sine metris constructio templi antiqui primordiatus sedis monumenta imagines alimenta publica que barbarorum ad ohonem et extenses dona que apud singulos preciosa. alimentis publicis sociatur prima innia dampnatus et dignum esse fuit. et ideo secunda sententia dampnatus est quod refert Cicero libro de oratore dictum est etiam supra quod sunt magni honores et qui

Partes honoris.

¶ Sit igitur. Prima conclusio honor tributus alicui ratione dignitatis quam administrat aut ratione gratie et parentele magis abeo appetendus est quam fugiendus. probatur quia fugiendo illud detrimentum affert dignitati sibi commisse aut gratie suo iura scilicet illorum diminuendo et peccat. Secundo quia tales et maxime qui suscipiunt administrationem alicuius dignitatis iuramento astringuntur fuare iura libertates et prerogativas dignitatis quam susceperunt administrandam igitur. Tertio quia talia iura honorum et preeminentiarum si aliquo modo collapsa sunt licet in iudicio repetere immo de facto tenentur et licet talia magis appetere quam fugere. ¶ Est tamen E advertendum quod duplex potest fieri fuga illorum uno modo cum quis retinendo dignitatem vel dnationem temporalem contempnit honorem dignitati vel dnationi tributum et in hoc sensu intelligimus. alio modo cum quis non retinet dignitatem nec dnationem sed eam relinquit et forte seculum deserit et hoc modo non propter contempnunt sed eis maius bonum anteponunt. ¶ Secunda conclusio magnanimus potest rationabiliter propter bonum virtutis aut in se aut in aliis honorem appetere ita quod si commodius hoc bonum virtutis haberi possit assequendo honorem quam fugiendo magis debet appetere honorem quam fugere probatur quia virtus est multo maius bonum quam honor et si ratio dictet esse appetendum honorem ut habeatur virtus in se aut in aliis magnanimus debet magis appetere honorem quam fugere. potest assit hoc dictare ratio. Nam honor est causa bone opinionis et bona opinio aliorum de nobis et desiderium huius bone opinionis est causa multarum bonarum operationum in nobis et etiam fugiendorum vitiorum ut habetur Cassianus nam secundum eum cum quis consideraret hominum opinionem de se quod sanctus et immaculatus credatur hac consideratione retardiet temptationes fornicationis similiter cum auditores bonam opinionem habent de predicatoribus ut de aliquo alio magis dictis suis credunt et hortatis sibi obsequuntur. ¶ Tertia conclusio vir magnanimus magis cupit bonum nomen quam honorem. patet quia honor maxime delectat magnanimum quia honor est signum opinionis bone de ipso ut supra allegatum est ex Aristotele. et homines bonam opinionem habentes de aliquo cum ei honorem tribuunt maxime intendunt opinionem quam interius de homine gerunt signis quibusdam excellentibus signare et iudicare. ¶ Quarta

Nota. 5 conclusio vir magnanimus seclusa fide aut noticia de futura beatitudine debet magis honorem appetere quam fugere. patet quia solus honor apud eum est extrinsecum premium suarum excellentium operationum. et honorem magis debet appetere quam fugere omnia talia quia unusquisque dignus aliquo premio quod est maximum quod sibi prestari possit potest rationabiliter appetere illud. Secundo probatur quicumque delectatur in aliquo rationabiliter potest illud rationabiliter appetere. sed magnanimus in magnis honoribus sibi a viris studiosis et bonis tributis delectatur ut patet per Aristotelem in quarto ethicorum dicentem. et in magnis et a studiosis moderate delectabitur ut propria adipiscens vel etiam minora virtuti enim perfecte non utique fiet dignus honor. verumtamen et adhuc recipiet in non habendo ipsos maiora ipsi tribuere. et honor potest rationabiliter a magnanimo appeti. ¶ Tertio seclusio honore felicitas humana est minus perfecta eo modo posito ipsa est perfectior et magis habet integritatem suarum partium. ergo honor rationabiliter potest appeti a viro magnanimo maior probatur per Aristotelem primo rethorice ponentem honorem inter partes felicitatis sub his verbis. et itaque est felicitas tale necesse est ipsius esse partes nobilitatem multitudinem amicorum bonorum amicitiam divitias bonam prolem multitudinem prolis bonam senectutem adhuc corporis virtutes puta sanitatem pulchritudinem robur magnitudinem potentiam agonisticam gloriam honorem bonam fortunam virtutem autem et partes ipsius prudentiam fortitudinem temperantiam iustitiam hec Aristoteles. Quarto quicquid facit vitam delectabilissimam et maxime sufficientem illud est a viro magnanimo appetendum sed honor est de his que faciunt vitam delectabilissimam et sine quo vita nec delectabilissima est nec sufficientissima posita ypothesi conclusionis cum inter partes felicitatis et inter ea que vitam talem faciunt enumeretur ergo honor est a viro magnanimo appetendus. ¶ Quinta conclusio honor a viro magnanimo potest rationabiliter appeti probatur omne bonum cuius usus potest esse bonus et virtuosus potest a viro catholico rationabiliter appeti: sed honor est bonum cuius usus potest esse bonus et virtuosus ut si propter deum appetamus ipsum aut propter maius exercitium virtutum vel in nobis vel in proximo ergo honor a viro catholico potest rationabiliter appeti. Secundo prelature dignitates temporalia et multa alia huiusmodi possunt rationabiliter appeti immo in aliquo casu tenetur quis talia appetere. ut si theologus vir probus et doctus verisimiliter sciat prelatum hereticum quempiam invasurum nisi prelaturam receperit recipere tenetur ergo et honorem consimilia tenet quia honoris usus non est de se deterior quam reliquorum bonorum. Tertio ubicumque dabilis est superhabundantia defectus et mediocritas ibi dabilis est virtuosus et laudabilis appetitus cum scilicet ille mediocris est et secundum dictamen recte rationis regulatus: sed in appetitu magnorum honorum dabilis est superhabundantia et defectus et mediocritas ut patet ex Aristotele quarto ethicorum igitur. ¶ Sexta conclusio actio magnanimi catholici melior est ceteris paribus cum deus solus prestituitur finis eius quam cum cum deo prestituitur honor ita quod ceteris paribus ille virtuosius agit qui magna negocia administrat propter deum tantum quam qui ea administrat simul propter deum et propter honorem consequendum. probatur talis operatio est magis caritativa ergo est melior: antecedens probatur quia talis operatio magis habet deum pro fine. Secundo si illa operatio haberet gradus quorum aliqui fierent propter deum et alii fierent propter honorem consequendum constat quod illi qui fierent propter deum essent meliores propter circumstantiam finis quam illi qui fierent propter honorem consequendum: ergo si tota operatio esset propter deum ipsa esset simpliciter melior quam si partim propter deum et parti propter proximum. Confirmatur cum operatio aliqua fit propter deum et honorem consequendum. aut habet diversas partes secundum quarum aliquas est propter deum et secundum alias est propter honorem consequendum: vel secundum quaslibet partes suas est propter deum et propter honorem consequendum si primum constat quod partes ille que sunt propter deum sunt simpliciter meliores quam ille que sunt propter honorem consequendum: ergo simpliciter melior esset si omnes partes essent propter deum si secundum tunc sic. sicut se habet totum ad partem ita totaliter ad partialiter. sed ut dictum est illa operatio que tota esset propter deum ceteris paribus esset melior quam illa cuius pars esset propter deum et pars esset propter honorem consequendum: ergo etiam illa que totaliter esset propter deum esset melior illa que partialiter esset propter deum et partialiter propter honorem consequendum. Tertio operatio que fit propter amorem amicicie illius rei que super omnia talis amore amanda est simpliciter melior quam illa que partim fit propter amorem talem amicicie et parti propter amorem concupiscentie sed illa que est totaliter propter sit totaliter amore amicicie illius rei que super omnia amanda est et illa que partim fit propter deum et partim propter honorem consequendum partim fit amore amicicie et partim amore concupiscentie igitur. ¶ Quarto operatio que partim fit propter deum et partim propter beatitudinem non est ita laudabilis sicut illa que totaliter fit propter deum. ergo operatio que partim fit propter deum et partim propter honorem non est ita laudabilis sicut illa que totaliter fit propter deum. consequentia tenet quia beatitudo est longe excellentior finis quam ho

Opus factum propter deum tantum est melius quam propter simul factum propter deum et aliud

nor ergo si esse partim propter beatitudinē diminuat de bonitate operationis esse propter honorē multo magis diminuit: et antecedens videtur concessum ab omnibus theologis. et probatur adhuc quia amor amicicie dei simpliciter est melior q̄ amor concupiscentie eiusdem ergo esse tantū vel fieri propter deū amatū amore amicicie est simpliciter laudabilius q̄ fieri partim propter deū amatum amore amicicie et partim propter deū amatum amore concupiscentie. ¶ Quinto si aliqua operatio partim fit propter deū et partim propter honorem constat q̄ quāto magis et fit propter deū et minus propter honorē meliorabitur, et quāto magis propter honorem et minus propter deū deteriorabitur vt clare patebit si continue augeatur volitio vnius finis et diminuatur volitio alterius aut simpliciter aut in hoc quod est esse causam illius. verbi gratia volo q̄ hec operatio sit propter deum et propter honorē in principio istius hore et continue per hanc horā fiat magis propter deū et minus propter proximum et in fine sit propter deū tantū cōstat q̄ cōtinue augetur bonitas istius operationis. ergo si cetere cause sint omnino pares sequitur q̄ in fine erit multo melior. Similiter si continue in sequenti hora minus sit propter deum et magis propter honorē, constat q̄ continue minuetur eius bonitas ergo in fine erit etiā minus bona q̄ prius et per consequens illa que est propter deū tm̄ est simpliciter melior q̄ illa q̄ est partim propter deum et partim propter proximum. Confirmatur volo vt dictum q̄ in principio huius hore sit aliqua operatio que fiat propter deum et propter honorem et continue minus fiat propter honorem et magis propter deum vsq̄ ad finem hore et in fine hore sit totaliter propter deum per sequentem horam incipiat esse propter deū et propter honorem sic q̄ fiat ascensus in hoc q̄ est eā esse propter honorem et descensus in hoc q̄ est eam esse propter deū ita q̄ in fine istius hore sit eodē modo propter deum et propter creaturam sicut erat in principio hore precedentis tunc constat vt dictum est in precedenti q̄ per primam horā ista operatio cōtinue fit et melior et per secūdam continue diminuetur in bonitate omnis bonitas que est terminus ad quē ascensus in bonitate et terminus a quo continui descensus in bonitate est maior q̄ bonitas que est terminus a quo eiusdem ascensus vel terminus ad quē eiusdē descensus sed bonitas operationis que est propter deum tm̄ est terminus ad quem ascensus dicti et terminus a quo descensus supradicti et bonitas operationis propter deū et honorē simul est terminus a quo ascensus et terminus ad quē descēsus ergo in operatione q̄ ē propter deū tm̄ est maior bonitas q̄ in illa q̄ ē propter deū et honorē simul.

Bonū argumētum

¶ Septima conclusio magnanimus catholicus nisi ad hoc aliqua circunstantia aliter cogat inclinatur honorem cōtempnere. probatur q̄ sic q̄ inclinatur in omni operatione sua operari et nō propter honorē inclinatur honorē contempnere. sed magnanimus catholicus inclinatur omnē operationem suā facere propter deum et nullam propter honorem nec totaliter nec partialiter nisi ad hoc cogat aliqua circunstantia igitur minor probatur quia magnanimus ex magnanimitate sua inclinatur ad ponendū magnitudinē et excellētiā in operatione sua etiam maiorē q̄ potest. Sed catholicus magnanimus scit q̄ operatio sua erit multo excellentior si fiat propter deū tm̄ q̄ si fiat propter deum et honorē simul igitur et dictū est nisi aliqua circūstantia aliter cogat si enim exercitiū virtutis vel proprie vel aliene exigeret vt appeteretur honor aut aliq̄ alia cā rōnabilis sic pōt magnanimus propter honorē partialiter vel non vltimate operari. Secundo deus in rōne finis amatus amore amicicie multo magis excellit honorem q̄ honor excellat laudationem vel bona fortune, sed ma-

Magnanimus īclinatur honorē cōtempnere.

gnanimus propter honorē contēpnit laudationē neq̄ eam dignam putat quam prestituat nec totaliter nec partialiter operationi sue, ergo magnanimus catholicus etiā propter deū contēpnet honorē neq̄ eū dignū putabit quē vel totaliter vel partialiter prestituat tanq̄ finē operationi sue. ¶ Octaua conclusio magnanimus catholicus cognitiue nō precepti debito est honoris contēptiuus. patet ista conclusio ex prima sexta et septima. ¶ Nona conclo magnanimus catholicus ex inclinatione magnanimitatis sue magis est honoris contēptiuus q̄ appetitiuus probatur q̄r eius magnanimitati conuenit regulariter iclinare ad faciendū operationē excellētiorē q̄ pōt. ergo sibi cōuenit regulariter iclinare ad agendū propter deū et nō propter honorē consequendū, ergo et ad contemptū honoris. Operari vero propter honorē nō conuenit sibi nisi casu aliter in casibus licet supradictis in quibus scz propter honorē fit promotio virtutis. Secūdo magnanimus catholicus scit honorē et alia bona exteriora esse nulla in cōparatione ad deū, ergo ex magnanimitate sua iclinatur ea cōtēpnere. ¶ Tertio probatur auctoritate Ciceronis primo libro de officiis dicentis vir alit et sapiēs animi magnitudo honestum illud q̄d maxime natura sequitur in factis positū nō in gloria iudicat principem q̄ se esse mauult q̄ videri. etenim qui ex errore imperite multitudinis pendet hic in magnis viris nō est habēdus. ¶ Quarto magnanimus catholicus contēpnit illud q̄d natū est impellere ad iniustas operationes: sed honor quē Cicero glorie noīe significāt natus est īpellere ad iniustas operatiōes igitur minor probatur per illud Ciceronis ibidē facillime autem ad res iniustas impellit vt quisq̄ est altissimo animo et glorie cupiditate. Cam locus sane lubricus q̄ vix inuenitur q̄ laboribus susceptis periculisq̄ additis nō q̄si mercedē rerū gestarū desideret gloriā. Ecce sententia viri nō catholici: sed pagani q̄ periculosū sit desiderare gloriā siue honorē tanq̄ mercedē laborum suorum. ¶ Quinto honor est de numero bonorum externorum, ergo honor est a magnanimo magis contēpnendus q̄ appetendus: consequentia probatur per illud eiusdē Ciceronis eodē loco. Omnino fortis animus et magnus duabus rebus maxime cernitur quarum vna in rerū externarum despicientia ponitur et cē. Et paulo post. Causa aūt et ratio est efficiēs magnos viros in priore in eo est, est illud q̄d excellētes viros et hūana contēpnentes facit. ¶ Sexto illud est magnanimo contēpnendū q̄d libertatē eripit animi facit eū q̄si seruile, sed cupiditas honoris est hmōi igitur. minor probatur per illud eiusdē. Cauenda est etiā glorie cupiditas vt supra dixi. Erit enī libertatē per quā magnanimis viris oīs debz esse contēptio. ¶ Septimo probatur per illud Senece. Si vis honestus fieri nō honoribus aducendum sed detrahendū et in alia epla oīa ista in que dīm casus exercet seruilia sunt pecunia corpus et honores, et statim post virtuosi aūt talia nō appetūt sed contēpnūt. ¶ Decima conclo magnanimus nō sic contēpnit honores vt gratis appetat inhonorationes. patz q̄r inhonoratio nec bona est de se nec regulariter ad aliud valere videtur nisi esset violenter illata tunc enī equanimiter tollerātia esset multū virtuosa ac laudabilis. ¶ Contra quartā conclusionē arguitur rationibus nonne conclusionis ad quas inquantum militare videntur contra eandē quartā conclusionē respondendum est. ¶ Arguitur preterea rōnibus quibus niti videtur Buridanus primo sic operatio honorantiū est bona et virtuosa operatio, ergo magnanimus debz velle sibi exhiberi honorē debitū. consequentia patz q̄r magnanimus debz velle quoscūq̄ alios virtuose et iuste agere. ¶ Secūdo magnanimus debz velle proximū quēq̄ ad virtutē incedi et alari sed per hoc q̄ sibi redditur honor debitus hoc facientes et ceteri etiā hoc ipsū cognoscētes ad virtutē animantur et incendunt q̄d probari posset per illud salustii in exordio belli iugurthini nā sepe ego audiui quintū maximū publiū scipionē preterea ciuitatis nre preclaros viros solitos dicere cū maiorum ymagines intuerentur, vehemētissime sibi animū ad virtutem

accidit. sez nec certã illã nec figurã tantã vim in se habere. sed memoria rerum gestarum cũ fiãmã egregiis viris in pectore crescere nec prius sedari q̃ virtus eorum famã atq; gloriã adequerit. ¶ Tertio vir magnanimus optare vz vt glorificet. sed in exhibitiõe honoris seruo dei deus glorificat̃ et honorat̃: g honorẽ sibi exhiberi appetere vz magnanimus. ¶ Quarto p honorẽ ipensũ viro magnanimo fit memoria sibi suarum virtutũ q̃ est sibi delectabilis: sed magnanimus appetere vz delectari in recordatiõe suarum virtutũ igr̃. ¶ Quinto q̃cq̃d est causa amoris in primũ et incendit ad melius operandũ est a viro magnanimo appetendũ. sed honor ipensus magnanimo viro ab aliquo est causa q ipse diligat honorantẽ et incẽdit ipsũ magnanimũ ad melius operandũ igr̃. ¶ Sexto magnanimus vz appetere q̃cq̃d est ornamentũ sue vite et causa et principiũ bone fame. sed honor est ornamentũ vite magnanimi et virtutũ suarum et est principiũ et causa bone fame igr̃. maior pbat̃ p Ari. in de secretis secretorum vbi hortat̃ alexãdrũ vt ad bonã famã et gloriosũ nomẽ habendũ elaboret. ¶ Septimo honor et bona fama multũ prosũt ad plurima bona agenda in pdicatore eo plures auditores habet quo fama eius est maior et celebrior. et reg quo est melioris nois eo subditi magis obediũt. ¶ Ad rõnes q̃ adducte sunt in nona pclusiõe. Ad primã dico q magnanimus nõ catholicus nescit q operationẽ suã debeat facere ppt deũ nec sit q opatio sua est excellentior facta ppt deũ tm̃ q̃ facta pper deũ et honorẽ simul aut ppt honorẽ tm̃ qui fm Ari. etiã est ppt se appetibilis. Sed qr hec rõ fortius militare videt̃ cõtra quintam pclusionẽ q̃ est de viro catholico. Ideo aliter r̃ndetur q in casu honor est in exercitiũ magnarum virtutũ sicut pbãt ratiões adducte ex buridano ideo in tali casu vz appetere honorẽ et dico tñc q illã opationẽ q̃ appetit honorẽ faciet multũ excellentẽ si appetat honorẽ ppt deũ. Dico vlterius q magnanimus nõ semp tenet̃ facere fm inclinationẽ sue virtutis vir vel eius aliqñ inclinat in id q̃ est debitũ debito cõgruentie. Aliqñ vo inclinat in id q̃ est debitũ debito pcepti. Scdo mõ faciendũ est fm inclinationẽ virtutis sed nõ necesse primo modo

magnanimus nõ tenet̃ semp facere secũdũ iclinationẽ virtutis sue

¶ Ad scdam pcedo añs et nego pñaz qr ipse scit ea eẽ multũ vtilia ad exercitiũ virtutũ tã in se q̃ in aliis seu ẽt ea esse quedã ornamẽta sue vite. Et ideo põt rõnabilr̃ appetere ad oẽs auctoritates Ciceronis r̃ndet̃ q per cupiditatẽ glie ipse itelligit imoderatũ appetitũ honoris vt ptz p rões quibus suadet nõ esse habendã hãc cupiditatẽ et ideo si vir catholicus sciret q nõ nisi difficilime posset hũc appetitũ moderare potius deberet fugere honorẽ q̃ appetere nisi inde essent pueturam magis exercitia virtutũ. ¶ Ad tertiã pcedit̃ minor de honore imoderato. ¶ Ad quartã pcedit̃ añs et ad pñs dico q fm rei veritatẽ magis debet pt̃epni q̃ appeti hoc est pt̃eptus eorum est laudabilior q̃ appetitus. pñt tñ recte et laudabiliter appeti cũ p hec fit ad virtutes pmotio. ¶ Ad quintã pcedo minorem de appetitu imoderato ¶ Ad sextã dico q Seneca vult dicere q si quis habet moderatũ appetitũ honoris nõ vz addere vt fiat imoderatus. sed potius deti alienũ esset qr nõ tã cito nec tã malo vitio peccaret detrahẽdo q̃ adijciendo. ¶ Ad rões Buridani pª nonã pclusiõe adductas. ¶ Ad primã pcedo añs et nego pñam. Tũ pmo qr appetere vt alii sibi exhibeãt honorẽ p esse vt ipi operent̃ virtuose nõ ẽ appetere honorẽ nec desiderare receptionẽ honis sicut in simili christus voluit pati iniustã mortem pro salute generis humani et tñ iniq̃ cupiuit q iudei eum iniuste occiderent. Tum secundo quia dato q hoc magnanimus appeteret inq̃tum scilicet valet ad pmotionem virtutis alterie hoc tamen nõ appetit per habitum magnanimitatis sed per habitum iusticie que

ad rões buridani

cadit super honorem ex eo q in casu dicto honor continetur sub obiecto iusticie cũ cõtineatur sub debito. ¶ Ad secundam concedo q in casu vir magnanimus appetit honorẽ inq̃tum scz est in exercitiũ virtutis p prie vel alterie. ¶ Ad tertiam dico q in tali casu honor est i augmentum glorie diuine et põt rõnabiliter appeti. ¶ Ad quartã dico q magnanimus multis aliis modis potest virtutum suarũ recordari nec video pper hãc recordationem faciendã esse honorẽ appetendum saltem ex habitu magnanimitatis. non dico q actus quo ita appeteretur ceteris circũstantiis bonis et laudabilibus positis nõ esset bonus. ¶ Ad quintam patet solutio. ¶ Ad sextã dico q magnanimus catholicus non reponit magnũ ornamentũ vite sue i honore sed ponit in excellentia magnorum et gloriosorum operũ et in amore dei et contemptu terrenorum nam cũ magnanimus catholicus habeat nõ tm̃ digna sed etiã lõge excedẽtia p̃ntia maxima i virtutũ suarũ et scdm Ari. honor sit paruũ in operatione ad virtutes magnanimi et non sit sufficiẽs p̃mium sz tm̃ recipit quia honorãtes nichil maius habent quod tribuãt. honorem et terrena cõtempnit et in amorẽ celestium premiorum totus fertur. ¶ Septima soluta est. Sed quia rationes facte ad quartã cõclusionẽ vident̃ esse huic none conclusioni contrarie ideo soluẽde sunt. Prima satis soluta est. ¶ Ad secundã concedo q magnanimus etiam catholicus potest rationabiliter honorẽ appetere dico tñ q ex habitu sue magnanimitatis magis inclinat̃ fugere et cõtẽpnere q̃ appetere et delectationẽ ex honore puenientẽ magnanimus paruã et exilẽ reputat et ideo non appetit eam p habitũ sue magnanimitatis. ¶ Ad terciã nego añs et ad pbationem dico q vir catholicus aliter iudicat de felicitate humana imo dico q vir catholicus plus delectat̃ in actu tollerãdi paupertatem et sollicitudinem vite pper christũ q̃ non catholicus in affluẽtia oim bonorũ exteriorum. Si tamẽ acciperet̃ felicitas humana p statu quo vita sit maxime sibi sufficiens et nõ sollicitaret angoribus sed etiã vita omibus que vitã anxiã reddere pñt sic bene esset p ptes humane felicitatis assignate. Catholicus tamẽ magnanimus nõ tm̃ optat carere his que reddũt vitã anxiã q̃ ipsis vite angoribus et magne felicitatis humane esse putãt exerceri i equanimi malorum tollerãtia. ¶ Ad quartã dico q apud magnanimũ catholicũ honor est causa multũ pue delectatiõis imo nichil extimat eũ in cõpatiõe ad pmiu eternu et ad excellẽtiã operationũ magnarũ. ¶ Ad rõem añ oppositũ respondeo q magnanimus cupit laudari vbi laudatio põt esse in exercitiũ magnarum virtutũ alias non multũ cupit saltẽ ex inclinatione sue magnanimitatis.

ad rõnes q̃rte pclusionis

Queritur quarto: vtrum melius

sit honorare q̃ honorari. Arguit̃ q sic honorare est opus virtutis honorari non est opus virtutis. ergo melius est honorare q̃ honorari. ¶ In oppositum arguit̃ qui honoratur est melior q̃ qui honorat ergo melius est honorari q̃ honorare. ¶ Notandũ est q ex questione prima suppõit̃ q̃d sit honor et quod modis accipit̃. Hic aũt accipit̃ honorare p impressione eius rei que ẽ signũ opiniõis bñficiue. ¶ Tunc sit prima cõclusio: esse dignum honorari ẽ melius q̃ esse dignũ honorare sicut posse honorari potẽtia ppinqua ẽ melius q̃ posse honorare. pbatur virtuosius ẽ pmeruisse aliq̃d q̃ soluere pmerituiũ. sed esse dignũ honorari siue posse honorari potẽtia ppinqua est pmeruisse honorem. honorare vero nõ est nisi soluere illud igit̃. Secundo ad posse vel esse dignũ honorari requirit̃ excellens virtus que anims celsũ et ma-

b

gnum faciat sed ad posse honorare nō requiritur ali
qua excellēs virtus qȝ iusticia nō secūdum quemlibz
gradum est excellēs licet bene sit necessaria. Tercio q̄
est dignus vt honoreƚ multo plus meruit ꝙ̄ accipiat
qȝ scōm Ari. in quarto viri uī pfecte non fiet dignus
honor sed qui poīēs est honorare honorādo non tm̄
soluit q̄tum debet igiƚ. Quarto melius ē bn̄fecisse ꝙ̄
retribuere sed aliquis est poīēs vel dignus honorari
quia benefecit ꝛ magnū bn̄ficium itulit. Aliquis vero
est poīēs honorare quia paratus est retribuere etiaȝ
minus ꝙ̄ accepit igitur. Quinto nullus dign⁹ est ho
norari nisi multis virtutib⁹ sit excellēter adornatus
sed honorare multi pn̄t ꝛ ꝓmpti sūt in quibus pauce
sūt ꝛ exigue virtutes ergo melius est esse dignū hono
rari ꝙ̄ esse poīētem ꝛ ꝓmptū honorare. ¶ Secunda
cōclusio honoris deliberata susceptio i magnanimo
est virtuosa ꝛ laudabilis. ꝓbatur omis actio vel pas
sio que subordinaƚ bone ꝛ virtuose volitioni est vir-
tuosa ꝛ laudabilis sed honoris deliberata susceptio
subordinaƚ ꝟtuose volitiōi magnanimi qȝ si nō eēt ꝟtuo
sa non esset volitio magnanimi scōm ꝙ hmōi igiƚ. Et
ne sit vis in verbis quia forte nō habereƚ illud ꝛ stri
cto rigore sermonis intelligo p deliberatā susceptio
nem honoris magnanimi susceptionē honoris omni
bona ꝛ laudabili circūstantia vestitā. ¶ Tertia cōclu
sio honoris deliberata tributio viri iusti ē virtuosa ꝛ
laudabilis ptȝ vt precedēs qȝ subordinaƚ bone voli
tioni mētis. ¶ Quarta cōclusio nec q̄libet honoratio
nec quelibet honoris susceptio debiti ē bona ꝛ lau-
dabilis. ꝓbatur qȝ honor potest exhiberi ꝛ suscipi ꝓ
pter multas malas circūstātias propter finem malū
loco ꝛ tēpore indebitis. ¶ Quīta conclusio ꝛ si quod
libet honorare sit virtuosū vel vitiosū nō tn̄ quodli-
bet honorati virtuosū vel vitiosum cēsendū est. Pri-
mū patet qȝ honorare nō pōt esse nisi actio delibera-
ta q⁹ si sine deliberatiōe fiat iā nō est honorare qȝ nō
est tribuere aliquid i signū bn̄factiue opinionis. Se-
cūdum probaƚ qȝ potest iusto exhiberi honor, poiest
etiā exhiberi nescio ꝛ ignorāti sed i tali honorari ne-
qȝ ꝟtuosū ē neqȝ viciosū cū oīs virtuose ꝛ viciose ope
ris opereƚ sciēs ꝛ volēs igiƚ. ¶ Sexta ꝯclusio nō q̄li
bet honorare ꝟtuosū ē meli⁹ honorāti ꝙ̄ honorari. ꝓ
batur qȝ aliqd honorare virtuosū est tm̄ bonū mora
liter. aliqd vero honorare virtuosū est bonū meritori
um sed p bonū meritoriū est simpliciter meli⁹ merēti
ꝙ̄ p bonū tm̄ moraliter bonū ipsi opanti igiƚ. aūs ꝓ
vtraqȝ parte ptȝ i casu i quo honorās nō est i gratia
licet obseruet omnē cōditionē requisitā ad bonitateȝ
moralē sui actus ꝛ ille qui suscipit honorē est in grā ꝛ
etiā obseruat omēs debitas circūstantias. ¶ Septi-
ma ꝯclusio nō quodlibet honorare meritoriū est me-
lius ꝙ̄ honorari. ꝓbatur volo ꝙ quis honoret precī-
se vt reddat quod debet. Alius vero suscipiat hono-
rem tam vt honorās reddat qd debet ꝙ̄ vt hoīes co-
gnoscentes istū esse dignū honore credant p̄dicationi
sue ꝛ reuoceƚ a prauitātibus suis ꝛ fiāt prompti ad
obediētiā diuinoꝝ mandatoꝝ. Alguo sic volitio qua
quis vult hūc populū reddere quod debet reuocari
a malis moribus ꝛ preceptis diuinis semp īherere ē
melior ꝙ̄ volitio qua quis vult soluere quod debet ꝛ
precipue cū illud quod soluitur non est magnum neqȝ
Nota. difficile, sed honorare subordinaƚ secunde volitioni
ꝛ honorari aliquod prime igitur. ¶ Octaua ꝯclusio
honorari honore magno virtuose ꝛ laudabiliter est
melius ꝙ̄ honorare honore magno virtuose et lauda
biliter ceteris paribus. probatur quia qui honoraƚ
honore magno ꝟtuose ꝛ laudabiliter moderaƚ cupi
ditatem glorie neqȝ per hmōi honorem ita extollitur
vt vel plus cupiat ꝙ̄ opȝ, vl' efferaƚ plusꝙ̄ opȝ vel mo

ueaƚ ad aliquid iniustū vel viciosū vel remittaƚ a vir-
tuosis ꝛ laudabilib⁹ qȝ si in aliquo hoꝝ peccet tūc nō
suscipit honorē ꝟtuose ꝛ laudabiliƚ qui ꝟo honorat
ꝟtuose soluit qd dȝ neqȝ cauendū est sibi ne p hoc effe
raƚ nimiū aut timescat aut ad aliquod iniustū pellaƚ
sed ꝟtuosius est moderare cupiditate honoris ꝛ glīe
ꝙ̄ cupiditatē retinēdi q̄ sunt alteri⁹. g̃ hoc mō hono-
rari est meli⁹ ꝙ̄ honorare. Et dixi ceteris parib⁹ quia
posset esse aliq circūstantia in honorante vt puta grā
aut aliquis ceri⁹ bon⁹ ꝛ excellēs finis ꝓpt quē hono-
rare illud esset meli⁹ ꝙ̄ honorari. ¶ Nona ꝯclusio pre R
cisa honoris tributio ꝟtuosa ꝛ laudabilis est melior
ꝙ̄ pcisa ꝛ simplex honoris susceptio ꝟtuosa ꝛ lauda
bilis ceteris parib⁹ ita ꝙ in vtroqȝ sit idē finis ꝛ eedē
circūstantie si vn⁹ velit honorare qȝ iste dign⁹ est ho-
nore ꝛ ille velit honorari qȝ ꝓmeruit. ꝓbatur actus
quo soluiƚ debitū est simplr̄ melior ꝙ̄ actus quo de-
bitū recipiƚ ceteris parib⁹ sed iste exhibēdo honorem
soluit debitū ille ꝟo recipiendo honorē suscipit debi
tū igiƚ. aūs ꝓbaƚ. Tū qȝ act⁹ soluēdi debitū est diffici
lior ex natura sua. Tū qȝ ex natura sua est penalior
licet aliqñ ex psonaꝝ circūstantiis aliter contingat.
Scōo appetit⁹ siue desideriū honorādi est melior ꝙ̄
desideriū honorāt: sed act⁹ honorādi subordinaƚ vo-
litioni siue desiderio exhibēdi istū actū ꝛ receptio ho
noris subordinaƚ appetitui honoris igiƚ. maior ꝓba
tur qȝ dictū est supra ꝙ in honore est iapatū bonita
tis ꝙ meli⁹ ꝛ virtuosi⁹ est ꝯtēpnere honorē ꝙ̄ appete-
re ꝛ maxīe apud virū catholicū. Tertio volitio qua
quis vult honorare aliū est simplr̄ melior ꝙ̄ volitio q̄
quis vult honorari ab alio, g̃ honoris pcisa ꝛ simplex
tributio est melior ꝙ̄ honoris pcisa ꝛ simplex susce-
ptio ꝯña est nota ꝛ aūs ꝓbaƚ qȝ velle retribuere be-
neficiū aliquū est simplr̄ ꝟtuosi⁹ ꝙ̄ velle bn̄ficiū ꝓpriū
retribui: sed qui ꝟtuose honorat vult alienū beneficiū
retribuere qui ꝟo honoraƚ vult bn̄ficiū ꝓpriū retri-
bui igiƚ. ¶ Cōtra septimā ꝯclusionē ꝛ octauā argiƚ ra
tionib⁹ Buridani inquātū facere videnƚ ꝯ dictas cō- rōnes B-
clusiones. ¶ Primo qȝ bonū intrinsecū meli⁹ est bo- ridani.
no extrīseco qȝ bona extrīseca sūt oīm bonoꝝ minima ethicorum
sed honorare est bonū intrinsecū honorāti: honorari questio
ꝟo nō est bonū itrinsecū honorato sed extrīsecū igiƚ. nona.
¶ Scōo opus ꝟtutis est meli⁹ honore, sed honorare
est opus ꝟtutis, g̃ honorare est meli⁹ ꝙ̄ honor ꝛ ꝑ ꝯñs
ꝙ̄ honorari. maior ꝓbatur qȝ ꝟt⁹ est melior honore
sed opus ꝟtutis est ꝟtute meli⁹, g̃ etiā est meli⁹ hono-
re. minor ꝓbatur scȝ ꝙ honorare est opus ꝟtutis qȝ
est op⁹ iusticie. ¶ Tertio honorare reddit honorantē
meliorē honorari nō reddit honoratū meliorē ig̃ ho-
norare est meli⁹ ꝙ̄ honorari. maior videƚ certa cū ho
norare sit opus iusticie. ꝛ minor ꝓbaƚ qȝ honorantur
mortui sicut viui p temploꝝ ꝯstructionē ꝛ tn̄ constat ꝙ
mortui nō fiūt meliores. Tū scōo qȝ cōstat ꝙ nos red
dimus meliores cū damus gloriā ꝛ honorē deo ꝛ tn̄
de⁹ p hoc ꝙ honoraƚ a nobis nō fit melior. Tū tertio
qȝ cū ypocrita honoraƚ a nobis nō ꝓpt hoc fit meli-
or sed poti⁹ deterior. ¶ Quarto meli⁹ est iuste bene a-
gere ꝙ̄ iuste bn̄ pati ꝛ amicabiliter bn̄ agere ꝙ̄ ami-
cabiliter bn̄ pati ꝛ gratuite bn̄ agere ꝙ̄ gratuite bn̄
pati. primū hȝ Ari. quīto ethicoꝝ, scm̄ octauo ꝛ nono
ꝛ tertiū in quarto, sed qñqȝ honorare est iuste bn̄ age
re vt si sit ab inferiore vel amicabiliƚ bn̄ agere vt si sit
a pari vel gratuite bn̄ agere vt si sit vel fiat a supiora
qñqȝ ꝟo honorari est bn̄ pati vel iuste vel amicabiliƚ
vel gratuite igiƚ. ¶ Quīto argiƚ auctoritate Ari. dicē
tis de honore videƚ autē magis superficietenus esse eo qd
q̄riƚ videƚ enī in honorātib⁹ magis eē ꝙ̄ in honorato
ꝓpriū quidē ꝛ qd difficile auferƚ diuinamus. Ex hoc
argiƚ sic honor p honorare sit ꝓpriū bonū honorātis

sed p honorari nō sit pprium bonū honorãti q̃ vniuersaliter honorare est meli9 q̃ honorari. ¶ Sexto honorare iclinat ad humilitatē honorari vo ad supbiã sed meli9 est q̃ inclinat ad humilitatē q̃ qd' inclinat ad supbiã igr. ¶ Ad primã istar rñdeo q ro illa si aliqd ɔcludit tñ ɔcludit q honorare est meli9 q̃ honor cui9 oppositū nō dicit ɔclusio sed cōparat honorare ad honorari. honorari aūt nō dicit pcise honorē sed susceptionē ei9 vel esse eū cui exhibet' r qui vult sibi exhiberi. ¶ Ad ratio rē tñ nego maiorē si vl'r intelligat.

ad rōnes buridani R

Dico eī q ista q̃ sūt bona extrīseca r maxīe q̃ sūt act9 vl'r p rōes hñt bonitatē r maliciã ex volitōib9 r nolitiōib9 itīsecis r qr ɔtingit aliqn q id qd est extrīsecū alicui subordinet' meliori volitioni q̃ illud qd est intrīsecū ideo nō est vl'r verū q bonū intrinsecū ē melius morali q̃ extrinsecū r ideo p hoc q honorari ē extrinsecū honorato nō pōt ɔcludi vl'r q sit min9 bonū q̃ honorare. ¶ Ad scdam ɔcesso primo ɔñte negat' scda ɔña qr honorari lz nō sit actio ɔtutis est tñ passio bone volitioni subordinata r aliqn meliori q̃ hōrari q si ɔpet' honor sz se ad hōrare ɔtuosū ɔcedit' primū ɔñs vt dictū est. Ista autē rō nisi exponat' fm pcisã locutionē facilit' ondeīt procedere ex falso fm opinionē arguētis dicit enī q honoratio transiēs nō est aliud q̃ honor. Si q̃ honorare sit melius q̃ honorari honor erit melior q̃ honor, sed vult dicere q licz q sit eadē res q̃ sit honor r honoratio ipsa tñ nō est fm q honor op9 ɔtutis: sz fm q honoratio r ita etiã ɔformiter i(n)det' p istã pcisã locutionē ¶ Ad tertiã ɔcedo de honoratiōe ɔtuosa r ad minorē nego eã de' honorari ɔtuoso dico enī q qui honorē suscipit ɔtuose p hãc susceptionē fit melior r aliqn adhuc melior q̃ fiat alius p honorare qr volitio illa ɔtuosa suscipiēdi auget habitū ɔtuosū suscipiētis. Et ad primã pbationē dico q illa nihil facit ad ppositū qr illa nō agit de honorari meritorio et tñ ly q̃ ɔfundit et honorari qd post ipm ponit' distributiue. ¶ Ad scdam pbationem dico simil'r Dico ptã q deus nō est meliorabilis, imo nec mortui saltē meritorie ideo q honorari nō melioret eos nō contingit qr susceptio honoris nō nata est reddere suscipiētē meliorē, sed qr isti de quib9 argūt nō sunt nati fieri meliores. ¶ Ad tertiã pbationē dico q in ypocrita nō est susceptio honoris ɔtuosa, hoc eī bñ ɔcludit q aliqd honorare est aliquo honorari melius sed nō ɔcludit q qlz honorare ɔtuosū sit meli9 q̃ honorari qr ista equalet huic qlz honorare ɔtuosum est quolibet honorari meli9 ppt' ɔfusionē distributiuã factã p ly q̃. ¶ Ad quartã dico q ipsa est pro vltia ɔclusiōe. Et ita ad eã rñdet' ɔcedēdo añs et ɔñs ceteris parib9, sed qr ille qui honorat' pōt multa laudabilia intēdere suscipiēdo honorē q̃ nō intēdit honorans: ideo in tali casu susceptio honoris ppt' volitionē cui subordinatur esse i melior q̃ honoratio. ¶ Ad quintã dico q Ari. ibi cōparat honorē ad honorantē et ad honoratū et vult q honor est magis ppriū bonū honorãtis q̃ honorati qd pōt itelligi dupliciter.

Duplicit' cōparat' honorãs hōrato. M

Uno mō q honor est subiectiue in honorante et nō est subiectiue in honorato. et hoc nō videt' vl'r verū qr nō est verū de magnis honorib9 qui puanēt post actum honorãtis sicut sunt sacrificia ymagines r(c). talia enī nec in honorãte sunt nec in honorato. Alio mō pōt intelligi ad hunc sensū q honor magis est in potestate honorãtis q̃ honorati r hoc verū est quãtūcūq3 enī quis pmeruerit honorē sibi exhiberi ab aliqb9 in potestate tñ eoꝝ est exhiberi et r frequenter nō est in potestate illius qui promeruit q sibi exhibeatur. Et hoc intendit Ari. et aperte probat per hoc q in honoribus nō ɔsistit felicitas qr op9 qd est ppue felicitatis sic dz esse ppriū felici q sit i potestate eius. Et per hoc etiã concluditur q debet esse ītrīsecum. Dico autē q quãtūcūq3 honorari nō sit in potestate honorati ītceptio tamē honoris subordinatur alicui bone volitiōi que est in potestate honorati r sibi intrinseca et quando ista volitio est melior q̃ illa cui subordinatur honoratio tunc honorari est melius quã honorare. ¶ Ad sextam dico quod honorari subordinatū virtuose volitioni iclinat ad humilitatē r nō ad supbiã r q̃ticūq3 iclinet ex se si tñ actus sit rōne moderat9 nō ppter hoc sit deterior. sed tāto videtur melior q̃to difficili9 est ipm ad ipm ad mediū reducere r hoc ē p octaua ɔclusione ¶ Cōtra nonã ɔclusionē. arguit' primo sic quod debetur deo r maioribus scdm q maiores ē melius eo quod pertinet ad minores scdm q minores, sz honorari debet' deo r maiorib9 scdm q maiores honorare vo ptinet ad minores scdm q huiusmodi igit'.

Rōnes buridani vlt' supra q̃st. nona.

Secūdo quod ē appetibili9 r delectabili9 est melius sed honorari est appetibilius q̃ honorare qr videm9 maiores r in dignitatib9 ɔstitutos appetere honorari r nō honorare r etiã scdm Ari. primo rethorice honor est delectabilissimoꝝ igitur. Tertio magnanim9 magis desiderat honorari q̃ honorare ergo simpliciter melius est honorari q̃ honorare añs pbatur p Ari. in quarto q̃ dicit q magnanimi despectores videnf r q magnanimus bñficiat9 verecūdat', hoc aūt nō est nisi qr tenent honorare beneficiātē. tū etiã qr magnanim9 vult excellere sed honorari excellentis ē r honorare supexcessi igitur. Quarto pmiū est meli9 merito sed honorari est pmiū virtutis ergo est meli9 q̃ virtus r p ɔsequēs est melius q̃ honorare. Quinto quod est liberius ē melius q̃ id quod est seruilius sed honorari ē liberius r honorare seruilius ergo honorari est meli9 q̃ honorare minor pbatur qr serui tenent dñiz honorare r nō ecōtra. Sexto quod cōuenit soli bono est meli9 q̃ id qd ɔuenit tam bono q̃ malo sed honorari ɔuenit soli bono. honorare aūt tā bono q̃ malo igit' minor pbat' p Ari. dicentē scdm veritatē aūt bon9 solus honorandus: tam boni autē q̃ mali tenentur honorare superiores suos. Septimo si sic seqretur q rex deberet magis velle honorare q̃ honorari sed hoc ē falsū quia tūc subuerteret' ordo reipublice. ¶ Ad primū respōdeo negādo maiorem si itelligat' vniuersalit' sed bene verū est q illud vel est melius vl' originem habet ex aliquo meliori bono. Ita est aūtē q licet honorare sit melior actus q̃ honorari ad sensum vltime ɔclusionis tamē i eo q̃ honoratur est aliquid excellētius q̃ i eo qui tenet' honorare. patet etiam instãtia contra maiorem nã seruū diligi a rege ē melius seruo q̃ regem diligi a seruo sit bonum regi.

Solutio buridani. N

Aliter soluit Buridan9 q maior ē vera de hijs q̃ maiorib9 r minorib9 intrīsece sunt sed nō de hijs q̃ maiorib9 extrīsece sūt extrīseca de nostratiōe. ¶ Ad scdum dico q aliqd dicit' appetibili9 r delectabili9 dupliciter vno modo ex ppria bonitate r sic cōcedo maiorē ceteris parib9. alio modo ex aliqua causa ãtecedente vel effectu ɔñte. r sic ego nego. Et ad minorē dico q honorari virtuosū nō est ex se desiderabili9 nec delectabilius q̃ honorare virtuosum sed tñ ex ɔditione r qualitate psonaꝝ quã honorari r honorare ɔsequitur scz ex eo quod est eē dignū honorari vel etiã ex effectu ɔsequētē sicut cum dixit Ari. q honor est delectabilissimoꝝ subdit causã qr p hoc fit famãsi alq' ille est studiosus. Aliter dicit' q honor inter bona exteriora est delectabilissimoꝝ sed nō simpliciter qr opa virtutū sūt delectabiliora sed hoc nō sufficit qr nō compa ro honorē ad honorare sed honorari ɔtuosū ad honorare virtuosū. ¶ Ad terciã dico q magnanim9 catholic9 nō magis desiderat honorari q̃ honorare loquendo semp de honorari i honorare ad sensum ter-

tis zelusiõis τ de honorari ab his a quibus debet τ
honorare eos quos debet, sed dico q magis deside-
rat bñficiare q bñficiari τ hoc ꝯcludūt ꝓbatiões τ ni
chil aliud vt pz inueñti nec verecūdatur bñficiari quia
recusat honorare sed quia magis appetit bñficiare
q bñficiari ideo magis appetit honorari q honora
re. ¶ Ad quartā rñderet catholicus q honor nõ ē pre
miū virtutis, sed beatitudo eterna aut aliud bonum
honore maius puta gratia que dicit ꝓmiū saltem de
ꝯgruo τ si honor sit premiū virtutis nõ est nisi premi
um accidẽtale τ nõ essẽtiale nõ oportet autē tale pre-
miū esse melius virtute nõ catholicus autez diceret q
maior veritatem habet de premio cõdigno τ sufficiē
te sed nõ de insufficiēte. Et ad minorē diceret q honor
nõ est premiū virtute cõdignū sicut expsse hz et Ari.
τ frequent superius est allegatū. Virtuti perfecte in-
quit non fiet condign⁹ honor. ¶ Ad quintā cõceditur
maior ceteris paribus τ negat minor de honorare τ
honorari virtuosis τ laudabilibus nullū enim opus
virtuosū ē seruile sed bene verū est q honorari debet
aliquis ex nobiliori τ liberiore cõditione q honorare.
Et propter hoc recte honorari dicitur liberius τ ho-
norare seruilius qz vnū oritur ex beneficiare quod est
nobilius τ aliud ex beneficiari quod est seruili⁹. ¶ Ad
sextā nego maiorē vniuersaliter sed bene est verū de
illo quod ponit nobiliorem τ excellẽtiorem cõditionē
in eo cui cõuenit q aliud. Et iste oẽs rõnes sūt ꝓ ꝑma
cõclusione ꝓ maiori parte. ¶ Ad vltimam dico q du
plex potest esse i rege actus honorãdi vnus cõueniẽs
maiestati regie alius discõueniẽs de scdo dico q illō
nõ est virtuosum ideo de illo nõ est cõclusio de primo
dico q actus honorãdi cõueniẽs regi potest esse lau-
dabilior q ipsa honoris susceptio. τ hoc si cõparãtur
actio τ passio ꝑcise inter se scdm intellectū vltime cõ-
clusionis per talem aūt honorationē nõ ꝑuertitur or
do rei publice sed magis stabilitur τ augetur. Et hec
de questione.

Post hec inquirendū est de non

nullis virtutibus que ab aliquib⁹ dicunt
pertinere ad magnanimitatē vel fortitudi
nem tanq̃ partes virtū hoc verum sit de omibus aut de
nullis aut de quibusdam quidem sic aut de quibus-
dam non. Et primo queritur de fiducia vtrum sit spe
cies magnanimitatis. ¶ Arguitur q non. Omis ma
gnanimitas est magnorum operatiua sed fiducia se-
cundum q est distincta ab aliis partibus fortitudi-
nis non est magnorum operatiua cum hoc pertineat
ad magnificentiam ergo fiducia non est species ma-
gnanimitatis. ¶ In oppositum sunt Tullius Macro
bius et andronicus vt supra patuit. ¶ Notandum est
Fiducia quid sit. q vt supra patuit fiducia non est aliud q spes bene se
habendi circa ardua et difficilia huiusmodi autem
P spes importat duos actus vnum voluntatis qui est
velle siue desiderare operationem arduorum et diffi
cilium. Aliud rationis qui estestimatio firma et cer-
ta q talia ardua τ difficilia sufficienter agere, pri-
mus actus est principaliter significatus per fiduciam
ideo fiducia sicut et spes est voluntatis habitus et nõ
rationis. secundus est connotatus per fiduciaz τ ideo
secundus actus non est fiducia sed est actus sine quo
actus voluntatis non est fiducia ita q si quis deside-
raret magna administrare et non estimaret certitu-
dinaliter se posse bene τ cõmode ea administrare tūc
talis non haberet fiduciā. Dixi aūt q talis estimatio
debet esse firma qz si esset tenuis τ infirma non sufficeret
ad fiduciā. Dixi aūt certa quia si esset firma et incerta
poti⁹ causaret temeritatē q fiduciā si certū est temera
rius poti⁹ q fidēs qui qz falso estimat se posse suffice-
re magnis reb⁹ tractandis eas administrare deside-
rat. Ex quibus patz q fiducia est ꝑ quem quis optat
magna τ difficilia gerere que se bene τ laudabiliter
gesturum firmiter τ certe existimat: τ nõ puto q Tul diffinitio tulli.
lius aliud voluerit intelligere cū diffiniens fiduciam
ait. Fiducia est ꝑ quā magnis τ multū honestis reb⁹
multū ipse animus in se fiducie certa cū spe collocauit
vbi ꝓpter certas quedā diffiniendi est in hoc q fiduciaz
ꝑ fiduciā diffinuit τ etiā ꝑ spem certa q̃ eade fiducie e tho. 2. 2. q̃.129. artic. 6.
Nā fm thomã fiducia est quoddã robur spei ꝓueniēs
ex aliqua cõsideratiõe q̃ facit vehementē opinione de
bono assequēdo. Ex quib⁹ vbis pz q fiducia includit
illa duo q̃ dixim⁹ ꝓpter etiā q fiducia nõ est aliud q certa Excusatio tulli.
ta spes cū sit robur spei. Sed parcendū est Ciceroni.
Cū qz magis in diffinitiõib⁹ vsū oratorū oratorū
q rigorē artis diffinitiue obseruare volunt. Cū quia
cū fecit libros illos rethoricorū erat iuuenis vt testat
in libro de oratore vbi nõ multū ꝓbat hmõi rhetori- Acceptiones fiducie.
coꝝ libros τ hoc idē de eo testat Quintilian⁹. ¶ Notā
dū scdo q fiducia accipit dupliciter. Vno mõ ꝓ oi spe
certa bñ se habēdi circa difficilia. τ hoc mõ fiducia in
oi vtute reperiri põt. Alio mõ accipit fiducia ꝓ spe
certa bñ se habēdi circa difficiliū τ arduarū rerū ad
ministratiões: τ ista videt esse ꝯtenta sub priore sicut
inferius sub superiore. ¶ Prima ꝯclusio: fiducia pmo
mõ dicta nõ est species magnanimitatis. pz qz reperit
in oi vtute põt cū aliquis certo sperare τ fidere se bene
gesturū ea q̃ ptinet ad iusticiã aut se ꝓtinenter victurū, Nota.
aut se euasurū in doctū theologū, aut se votu alicui⁹
religiõis obseruaturū. ¶ Scda ꝯclusio fiducia scdo
mõ dicta est species magnanimitatis. ꝓbat fiducia hmõi
ꝑ se ad aliquē vtutē ꝑtinet sub qua est formaliter τ tanq̃
infer⁹ sub superiore ꝯtinetur sed nulla est ad quã hoc mõ
ptineat nisi magnanimitas igr. minor est certa qz restri
cta est significatio ei⁹ ad materiã magnanimitatis, vt pz
intuenti τ maior ꝓbat qz act⁹ fiducie est act⁹ ꝑ se vtuo
sus, q habit⁹ est ꝑ se vtus. Aut q fiducia significat ha
bitus plurimarū vtutū sicut fiducia primo mõ dicta
τ hoc nõ cū restricta sit ad materiã magnanimitatis: aut
significat habit⁹ vni⁹ vni⁹ vtutis scz ad magnanimita-
te ptinẽtes τ sic habet intentū. ¶ Tertia ꝯclusio act⁹
fiducie primo mõ dicte possunt elici ab habitu magna-
nimitatis mediate vel imediate, patz ꝑ illud qd supra
declaratū est q ad magnanimitatē ptinet quodã mõ
quasi oẽs vtutes magnificare τ ibi requirit declaratiõnē hui⁹. Tho. vbi supra ar. 7.
¶ Quarta ꝯclusio ꝑ ei fiducia nõ est ponenda securi-
tas tanq̃ aliquid ad magnanimitatē pertinēs. ꝓbat Q
securitas no est aliud scdm Thomã ꝯ quē põit ista
ꝯclusio quã ꝑfecta quies animi a tiore sed habita fi-
ducia habet ꝑfecta quies a tiore. q̃ ꝑter fiducia nõ exi
git securitas minor ꝓbat qz si no habet ꝑfecta quies
a timore habet adhuc timor ꝑturbãs. si habet timor
ꝑturbãs sine inquietudine nõ habet certa spes qz certa
spes aufert timore inquietãte τ ꝑturbãtē. si nõ habet
certa spes nõ habet fiducia vt ex diffinitiõe fiducie τ
ex supradictis pz. q si no habet ꝑfecta quies a timo-
re nõ habet fiducia τ ꝑ ꝯñs ex opposito ꝯñtis si ha-
betur fiducia habet ꝑfecta quies a timore, τ per ꝯñs Contra tho.
habet securitas. Scdo scdm eundē Thomã qui hz fi-
ducia hz quoddã robur spei cū vehementi opinione de
bono cõsequẽdo hec enĩ vba ei⁹ sunt. τ ideo inquit qz
fiducia importat quoddã robur spei ꝓueniēs ex aliqua
cõsideratione qui facit vehementē opinionē de bono
assequẽdo inde est q fiducia ad magnanimitatē ptinet.
Sed qui hz robur spei cū vehemẽti opiniõe de bono
assequẽdo hz securitate de assecutione illius boni qz
tūc cessat timor. igr. Tertio oẽ vtuosū ꝑ se expulsiuū
desperatiõis est securitas: sz fiducia vl' certitudo spei
est aliquid virtuosum per se expulsiuuz desperationis

quia implicat q̃ quis simul speret vł fidat et despe
ret igitur dici ante maiore vitiosū q̃a audacia ꝛ
temeritas expellūt desperationē. sed ipa nō sūt vir
tuosa Eadē aūt maior pbatur p Thomā dicentē q̃
securitas ex ꝯsūi ptinet ad magnanimitatē inq̃tū
expellit desperationē securitas ꝗ expellit despatio
nē ꝗ q̃bz vitiosū q̃ expellit eā ē securitas sz illa bis
qz opinio pbabilis expellit desperationē, et tū ꝯstat
q̃ ipa nō ē securitas. Rūsū q̃re. Quarto oīs ps ma
gnanimitatis est fiducia, magnificentia, paciencia,
vel pseueratia: sed securitas nec est pseueratia nec
paciencia nec magnificentia ꝗ securitas est fiducia
maior est nota ex diuisione Tullii quā etiā recipit
beatus Thomas ꝛ sm quā psequitur de ptib⁹ ma
gnanimitatꝫ. Sed securitas nec magnificetia est nec
paciencia nec pseuerantia ꝗ securitas est eadē fidu=
cie. Quinto nam idem doctor vbi agit de ptib⁹
Tho. 2. 2 q̃stio. 128. arti. vnico. fortitudinis dicit q̃ securitatē quā pōit Macrobi⁹
cōprehendit Tullius sub fiducia, sed Macrobius p
magis specialia distīxit, ergo fiducia ē sup⁹ ad se
curitatē ergo nō fuit distinguenda securitas ꝯ fidu
ciam. Sexto securitas aut dicit actū intellect⁹ aut
volūtatis. si volūtatis tunc vel est volitio simplex
rerū arduarū administrandarū, aut est volitio im
peratiua executionis: si scdm ipa non est distīcta
a magnificentia. si primū tūc cū connotet ex parte i=
tellectus certitudinē quādā de administratione be
ne gerenda tunc est eadē spei. Si aūt sit actus intelle
ctus sic nō videtur esse nisi certitudo de huiusmodi
administratiōe gerenda ꝛ hoc est quod dicebamus
eē connotatū p fiduciam. Si aūt dicas q̃ dicit excel=
lentiorē gradū certitudinis aut igitur impor=
tat gradus certitudinis scdm spēm differentes aut
non: nō pmū qz nō videtur rōe cuius posset assigna
ri hmōi drīa specifica certitudinū. si scdm ergo nō
differūt spē. ¶ Quinta cōclusio sufficientia quā im
portat fiducia nec diuinū nec humanū secludit au=
xiliū probatur pmū qz actus secluderet diuinū au=
xiliū nō esset fiducia sed temeritas. tū qz nullus pōt
esse actus magnanimitatis meritorius sine gracia
tū qz scdm Aug. nullus pōt esse actus bonus mora
lis sine spāli adiutorio dei vt loco suo ostēdetur
Scdo pbatur p illud scdo ad cori. iii. Fiduciā aūt
habemus p iesū xpm ad deū non q̃ sim⁹ sufficiētes
cogitare aliq̃d a nobis quasi ex nobis: sed omnis
sufficientia nostra ex deo est. Ad cuius probationē
adducēde essent oēs auctoritates Augustini. Am=
bro. Cassiani et aliorū sacrorū auctorū quibus di
cunt nos nec temptationes supare posse nec bonis
actibus incumbere nisi deo specialiter adiuuante.
sed quia est alius locus ideo nunc taceo. scda pars
pbatur sufficientia audacie ꝛ spei non excludit hu=
manū auxiliū ergo nec sufficientia fiducie. ꝯña vide
tur manifesta ꝛ maxime de audacia honesta ꝛ lau
dabili de qua Aris. agit scdo rethoricerꝫ añcedens
pbatur p eundē ibidē dicentē q̃ quis ad audaciā
mouet ppt multitudinē amicoꝝ potentū ꝛ pecunia
rum, ꝛ si inqt existet ipsis pu pura plura ꝛ maio=
Contra albertum. ra q̃b⁹ excedētes iniu' di sūt. hec aūt sūt multitudo
pecuniaꝝ ꝛ robur corporis ꝛ amicoꝝ. ¶ Sexta con
clusio fiducia siue fidencia nō sic specialiter respicit
finem intentū q̃ ppt bonū finis dei fortis vł magna
nimo securitatē audēdi in aggrediēdo difficilia q̃
ꝯclusio posita est cōtra Albertū qui p hoc distīguit
fidētiā a magnanimitate, fidentia enī ē q̃ dicta ꝛ ma=
gnificentia respicit magnitudinē difficił ꝛ ai dīt di
cit autem q̃ fiducia ꝛ securitas sūt partes fidentie
ꝯfidentia aūt eadē fidentie est nisi q̃ noiat eā vt di
cit aggregatum ex fiducia et securitate et addit q̃
fiducia dicit psūptionē pueniēdi ad finē, et securitas
addit certitudinē spei ex ꝯsciētia habit⁹ boni in aīa
fidentia vero siue ꝯfidētia dicit vtrūq. hec opinio mul
ta dicit quarū quedā sunt volūtaria q̃dā dubia ꝛ q̃dā
falsa. volūtaria sūt q̃ ponit circa distinctionē istoꝝ ter
minorū, fiducia ꝛ fidentia maxime cū apud nullū au=
ctorem videant distīctas habere significatiōes: ꝛ pre
terea videt ponere idēptitatē significatiōis inter fidē
Differētia albertiter ꝯfidētiā ꝛ fiduciam. tiam et cōfidētiā et tamē aliquā differentiā exprimit ni=
si qz cōfidētia nominat eā vt dicit aggregatū ex viro
q̃ q̃ nō minus sū facit fidentia q̃ ꝯfidentia, nec hoc
tamen ꝯuenit cū his q̃ dicūt q̃ ꝯfidētia in malis lo=
quitur: fiducia vero semp in bonis qz tamē credimus sm
auctores antiquos nō esse inf fiduciā ꝛ fidentiā distin
guendū ideo diximus fiduciā et actū volūtatis ꝛ actum
ratiōis icludere. Dubia sunt q̃ dicit q̃ certitudo spei
ex ꝯscientia boni habit⁹ in aīa generat, dubiū est enī
de quo bono habitu itelligat ꝛ an de vno aut de mul=
tis si de vno solo habitu itelligat puta de habitu ma
gnanimitatis fīm est. nō enī aliq̃s p solum habitū ma=
gnanimitatis reddit potēs admistrare res arduas
ergo nec ex ill⁹ solius habit⁹ ꝯscientia generat fidu=
cia. Scdo qz magnanimitas generat ex actib⁹ ma=
gnanimitatis ꝛ fortitudo ex actib⁹ fortitudinis: illi
autē primi actus non hebāt sine actibus fidētie qz si
fortitudo habitus nō est sine fidentia habitu ita nec
actus fortitudinis sine actu fidentie. sed constat q̃ ta
les actus fidentie precedētes generationē fortitudīs
habitus non habebāt certitudinē cām ex ꝯsciētia bo
ni habitus fortitudinis i aīa qz talis habitus nūdū
erat genit⁹ igit. Si autē p habitū boni itelligat mul
titudinē bonorū habituū hoc adhuc nō videt verum. T
nā aliq̃s ex libertate volūtatis ꝛ virib⁹ naturalib⁹ et
studio ꝛ diligentia generē pōt ꝛ administrare oīa que
pōt mediantibus habit⁹ naturalib⁹, alias necesse esset
q̃ habitus precederet actū q̃ fīm ē. Tū scdo qz licet
scdm Aris. magnimitas nō sit sine aliis v̄tutib⁹ non
oportet tamē habu⁹ aliarū v̄tutū esse genitos añq̃
habeatur act⁹ magnanimitatis: sed ideo magnanimi=
tas c. exigit necessario alios habit⁹ qz magnanimi=
tas generatur cū habent actus circa materias aliaꝝ
v̄tutum. Preterea q̃ vel ly ex dicit causam preci=
sam et adequatā vel inadequatā. Si dicat causam in
adequatam adhuc currit precedens ratio. Si dicat
causam adequatā tunc fīm est, ex cōscientia enim oīm
eorum huiusmodi certitudo fidentie ex quibus cau=
satur facultas administrādi recte res arduas nō ori
tur sed hmōi: facultas nō solū causat ex habitib⁹ aīe
sed etiā ex habitib⁹ corpis ex diuiciis ex uxcis ꝛ aliis
Thomas vbi supra artic. 6. auxiliis. Et ideo ver⁹ cam hui⁹ certitudīs dat s Tho
mas expressit cum ait Robur spei puenire ex aliqua
ꝯsideratiōe q̃ facit vehementē opinionē de bono ass=
quēdo. Aliud fīm ostēdet in pbatiōe ꝯclusiōis. ꝛ ideo
pbat ꝯclusio p hīt eē aliq̃ vno magnanimū vel fortes di=
ipares habu⁹ aīa corpis ꝛ facultatibus agēdo ar
duaq̃ dubitātū vtrū debeāt suscipere aliquā arduā ad
ministrationē quoꝝ vi⁹ ratiocināndo ꝛ diuersitē rēdo con
cludit q̃ bene pōt ꝛ sufficit eā administrare, ꝛ ali⁹ ꝯclu
dit q̃ ipe nō sufficit ꝛ tū ꝯstat q̃ finis i ipso ē vn⁹ ꝛ idē
ergo certitudo aggrediendi ardua non puenit ex bono
fine. Et hec nō sine difficultate videt ꝯcludere q̃ non
puenit ex eo tā q̃ ex causa adeq̃ta ita scꝫ q̃ nō oīs ma
gnanim⁹ ideo secur⁹ est bñ gesturū aliquā arduā ad=
ministrationē qz eam intēdit administrare propter
bonum finē. Scdo qz hoc videtur contradicere alteri
dicto eiusdem quo dicit q̃ hmōi certitudo prouenit
Argumētathome vbi sup. art. sexto ꝛ septio. ex conscientia boni habitus in anima. Tertio bo=
nus finis est communis oībus ptib⁹ magnanimitatꝫ
et fortitudinis: ꝗ fidentia nō specialius respicit bo
num finem q̃ magnificentia vel alia species eius.
¶ Contra scdam cōclusionē, arguitur sic fidentia di

citur a fide sed fides est virtus theologica et non species magnanimitatis ergo nec fidētia. ¶ Scḋo fidentia est eadē spei sed spes est virtus theologica igitur τ fidentia. ¶ Tertio carere timore magis partinz ad fortitudinē q̄ ad magnanimitatē sed fiducia videt eē timori opposita sm̄ illō Isa. xii. fiducialit agā τ nō timebo. ¶ Quarto p̄mium non debetur nisi virtuti sed fiducie debet premiū scḋm illud ad Hebr. tertio nos sumus xp̄i si fiduciā τ gloriā spei vsq3 in finem firmā retineamus ergo fiducia est virt⁹ distincta a magnanimitate. Et cōfirmatur auctoritate Macrobii q̄ fiduciā magnanimitati cōdiuidit. ¶ Quinto fiducia cōnotat certitudinē. sed magnanimitas nō connotat hmōi certitudinē ergo fiducia non est spēs magnanimitatis. ¶ Sexto oīs magnanimitas ē volitio magnoz impatiua executionis: sed fiducia non est volitio magnoz impatiua executionis ergo fiducia non est magnanimitas. ¶ Septimo actus simplex et actus impatiuus executionis ad eandem virtutē pertinent ergo fiducia τ magnificentia non differt specie et per consequēs nō sūt diuerse species magnanimitatis. ¶ Ad primā negatur minor si vniuersaliter intelligatur: fides em̄ accepta vt dicit vehementiam opinionis quomodo accipiūt eam naturaliter loquētes nō est virt⁹ theologica τ p̄terea negatur ɔn̄a. nā q̄uis fiducia de qua Apol. loqtur ad Hebre. 3ᵒ includat fidē theologicam: est tamē distincta virtus a fide theologica ita et fiducia moralis a fide naturali q̄uis eā hec cōnotat per nomē fiducie. ¶ Ad scḋaz dico q̄ spes accipitur tripliciter vnomō p̄ firma expectatione btitudis ex gracia et meritis. τ sic nego maiorē et cōcedo minorē. alio mō p̄ volitiōe opandi difficilia cū certitudine bn̄ se habendi in hmōi opatiōe τ sic nego tā maiorē q̄ minorem accepto noīe fiducie scḋomō. tertiomō p̄ hmōi desiderio administrādi τ gerēdi ardua cū certitudine bn̄ se hn̄di in hmōi administratione et sic cōcedo maiorē et nego minorē. ¶ Ad tertiā nego maiorem. fortitudo em̄ p̄prie dicta est ablatiua timoris bellici: magnanimitas aūt timoris q̄ puenit ex arduitate grauiū administrationū. τ ad minorē cōcedit q̄ fiducia est opposita timori pturbāti et distrahenti. sed non est opposita timori excitanti et sollicitanti nec talē timorē aufert spes. imo nec securitas. ¶ Ad quartam concedo maiorem et minorem. sed ex hic non potest concludi nisi q̄ fiducia est virtus et non q̄ sit magnanimitate distincta. Auctoritas tamen Apos. potius videtur intelligenda de fiducia q̄ ē spes theologica et q̄ h̄ et tenetur expositiue.

reprobatur dicti thome

nec valet quod dicit Thomas q̄ fiducia importat quendā modū spei quia fiducia est spes roborata ex aliquis firma opiniōe quia posset queri q̄d per modum spei intelligat. aut enim intelligit ipaz spem. aut aliud a spe: et si aliud aut intrinsecū aut extrinsecū τ faciliter deducerent mēbra ego aūt vt p̄ri⁹ dico q̄ fiducia nō ē aliō q̄ spes s3 nō identificat cuiz spei s3 illi tm̄ que h3 certitudinē firmā ɔiūctā τ si hoc itelligat p̄ modū spei nō ɔdico. ¶ Ad q̄tā dico q̄ argm̄ petit difficultatē illā logicā. si oporteat q̄ gen⁹ iū ɔfuse cōnotat inū oīz eoz q̄ cōnotat p̄ q̄ l3 spēm ei⁹. q̄ si dicat q̄ nō ɔsiatq̄ ɔn̄a argumēti non

Difficultas logi.

v3. Si dicat q̄ sic dicat ɔiter q̄ hmōi certitudo cōnotat p̄ magnanimitatē ɔfuse sicut res conotate p̄ spēs ɔfuse conotat p̄ gn̄s. ¶ Ad sextā nego maiorē imo dico q̄ ad v tā spez magnanimitatis p̄tinet volitio simplex ad aliā p̄tinet volitio impatiua executionis τ q̄ sm̄ has volitiōes possūt sūt diuerse spēs magnanimitatis. ¶ Ad septimā vl intelligis q̄ p̄tinet ad eādē virtutē s3 spēm τ sic ego nego et dico q̄

illi act⁹ sūt spē differētia τ q̄ aliqua ē obm̄ vnū⁹. s. act⁹ impat⁹ q̄ō nō ē obm̄ alterius vel intelligis ad eadem virtutē s3 gen⁹ τ sic ɔcedo. sed cū hoc stat q̄ ibi sūt diuerse spēs. ¶ Cōtra q̄rtā ɔclōnē arḡ. securitas ptinz ad fortitudinē ḡ securitas ē aliqd p̄ter fiduciā. aṅs p̄bat q̄ securitas ipo3tat q̄etē q̄dā a pturbatiōe timoz. s3 q̄etē a pturbatiōe timoz maxie facit fortitudo igr̄. Scḋo securitas ɔtria ē magnanimitati ḡ securitas ē aliqd p̄ter fiduciā. aṅs p̄bat q̄ magnanimitas facit curā de reb⁹ magnis τ hōestis. s3 securitas hmōi curā aufert cū secur⁹ sm̄ ysi. dicat q̄si sine cura. assūpti p̄bat p̄ illō Apo. ii. ad thi. ii. Sollicite cura teipm p̄babilē exhibere deo. Tertio securitas ē virtut3 p̄miū ḡ securitas nō ē virt⁹ ɔn̄a 13 q̄ nō ē idē virtut⁹ τ virtut3 p̄miū. aṅs p̄bat p̄ illud Iob si iniqtatē abstuler3 de fossa secur⁹ dormies. ¶ Quarto securitas i hoc ɔsistit q̄ nulli aīmi pturbatioi neq3 hoī neq3 fortūe succūbat: s3 fiducia nō ɔsistit i hmōi reb⁹ ḡ securitas nō ē eadē fiducie. ¶ Quinto fiducie p̄prie opponitur desperatio τ non timor sed securitati p̄prie opponit timor nō desperatio. ḡ securitas nō ē eadē fiducie. ¶ Sexto de rōne securitat3 ē certitudo s3 de ratione fiducie non est certitudo ḡ securitas non ē eadem fiducie. maior p̄batur quia qui nō est cert⁹ nō est securus neq3 ab omni cura expeditus. τ minor p̄batur quia circa contingentia τ voluntaria non est certitudo. ¶ Ad primam negatur aṅs accepto noīe fortitudinis cōiter τ nomine securitatis stricte eo modo quo dictū est de fiducia et ad p̄batiōnē supra ibi 9 [illegible] est dictū q̄ timor bellicus bene pertinet ad fortitudinē s3 ad magnanimitatē ptin3 timor q̄ incidit circa arduarū rerū administratiōnē τ nō solū timor administratiōis imo timor mortis ē incōmodoz. ¶ Ad secūdū nego antecedens de illa securitate quam eandem fiducie diximus. et ad p̄bationem distinguo vel quod faciat curā perturbantem τ deiicientem vel q̄ faciat curā excitantē si p̄mum nego maiorem τ ɔcedo minorem. si secundū concedo maiorem et nego minorem. auctoritas autē Apos. intelligitur de cura excitante τ non deiiciente. Ad terciam rn̄detur q̄ securitas potest accipi dupliciter vnomō p̄ securitate p̄mii τ p̄miū p̄ p̄mio essentiali aut cōditionib⁹ eius sic ɔcedo aṅs τ ɔn̄s 13 forte ɔn̄a nō valeat. τ ad probationē negaretur assumptū τ forte ab aliquib⁹ diceretur q̄ operatiōes btifice sūt eque virtuose aut plus q̄ nō beatifice l3 nō sint eque meritorie. si autē accipere securitas p̄ carētia timoris qui frequenter p̄uenit ex hoc q̄ mīn⁹ ē sibi male cōscius. sicut videt accipe Iob. cōsciā enim quam replet iniquitas multis rez difficultatibus et pturbat. ob

Acceptiones securitatis.

aūt igitur cōcedo aṅs de p̄mio accidentali τ nego ɔn̄a. si et ad probationem dico q̄ assūptū ē fīm. nā sicut vna iniquitas ē detrimētū respectu alteri⁹ ita τ vna virt⁹ respectu alteri⁹ s3 q̄d sit i illa auctē nō accipit securitas p̄ se eomō q̄ hic accipit s3 videt hr̄e significatiōnē magis ɔmune. nā q̄ abstulerit oēz iniquitatem securus dormiet. nō solū illa securitate q̄ dicta est s3 etiaz securitate q̄ haberi pōt circa rez arduaz administratione: p̄ hoc q̄ talis fidēi⁹ diuinū auxiliū sperat q̄ō ē ad res diuinas agendas sufficientissimū. ¶ Ad quartā nego minorē licet enim l alius cōsistāt τ fiducia et securitas. nam si quis in administratiōe grauiū rerū vel perturbationi vel hominis vel fortune succūbere formidaret ille nec securitatē nec fiduciam bene gerendi habent. ¶ Ad quintam dico q̄ tam fiducie q̄ securitati opponuntur τ desp̄atio τ timor perturbant ac deiiciens: neutri autem opponitur timor excitans. nam si ponatur desperatio aut timor deiiciens nec habetur fiducia nec securitas. ¶ Ad sextam dico q̄ duplex est certitudo scilicet naturalis τ de illa negatur maior.

Arg. thome. 2. 2. q̄stio. 129. articu. 7.

Duplex ē certitudo alia est moralis et ista est duplex. quedã circa agibilia in vniuersali et de ista iterum negatur maior. alia est circa agibilia in particulari et de ista conceditur maior et negatur minor. securitas enim et fiducia dicunt circa particulare agibile illam moralem certitudinē q̃ de particulari agibili vt in plurimū ha haberi potest quãlis certitudo habetur in promissis et obligationibus exsoluendis q̃uis tamē in his multo maior potest esse certitudo q̃ in administratiõe rei nõ arduai si q̃ huiusmõi administratiões ex pluribus causis impediri possũt q̃ promissorum solutiones. Ad rõnē ãn opposi neg maior τ dico q̃ aliq̃ magnanimitas est magnorũ operatiua τ aliqua magnorum opatiua τ de hoc satis habitum est in prioribus.

Q**ueritur Utrum magnificen**tia sit species magnanimitatis. et videtur q̃ non q2 magnificentia est virtus a magnanimitate distincta. ergo non est spẽs magnanimitatis. ãns pbatur per Arist. quarto ethicorum. In oppositũ est Tullius qui enumerat magnificentiã inter partes magnanimitatis. hoc idem etiam facit A Macrobius τ Andronicus. Notandũ est q̃ magnificentia accipitur dupliciter. vno modo pro habitu q̃ nos bene habemus in magnis sumptibus gratis faciendis. et hoc modo magnificentia est virtus circa pecunias existens distincta a liberalitate τ magnanimitate τ aliis virtutibus. Secũdo modo accipitur magnificentia pro virtute opatiua excellentium et arduorũ factorũ vtilitatem aliquã publicam concernentium. de magnificentia primo modo dicta non est questio sed de magnificentia secundo modo dicta. ¶ Prima conclusio magnificentia est specialis virtus. q̃ sit virtus pbatur rõnibus quibus supra de magnanimitate pbatũ est. q̃ sit virtus specialis pbatur nã rõne materie magnanimitatis ab oĩbus virtutibus aliis a magnanimitate distinguitur. distinguitur preterea ab aliis spẽbus magnanimitatis. magnificentia eĩ scdm q̃ est per se virtus est volitio arduarũ administrationũ impatiua executionis: fiducia autē nõ est impatiua executionis τ ita magnificentia habet actũ exteriorē pro obiecto τ nõ fiducia aut si habeat nõ tamē eodē modo habet q2 nõ habet eũ tanq̃ actũ impatum sed tanq̃ actũ speratũ. pacientia aũt et perseuerantia q̃ possit impedire huiusmõi administrationem pro obiecto. q̃ aũt magnificentia sit impatiua executionis pbatur per diffinitionem quam de ea assignat Tullius magnificentia inquit est rerum magnarum τ excellarũ cum animi ampla ac splendida propositiõe agitatio ac administratio. constat enĩ q̃ nullus agitat atq̃ administrat ardua nisi impet administratione arduorum. Et hoc intelligit Tullius per splēdidã propõnē idē pro splēdidũ propositũ. Propositum enĩ rei sit arduum ac difficilũ dr splēdidũ eũ executionis impatũ. ¶ Scda conclusio. nõ oĩs magnificentia est circa magnos sũptus. pbatur in xpo fuit excellentissima magnificẽtia τ illa nõ fuit circa magnos sũptus igitur. minor est certa q2 nõ legimus xp̃m magnos aliquos sũptus fecisse τ maior pbatur per illud psal. Eleuata ē magnificẽtia tua sup celos deus vbi magnificentia pro natura excellẽtissime magnificat ponit. neq̃ puto ibi magnificẽtiã naturale dignitatē ipsius nature significare. sz significat ipsã excellẽtissimã virtutē magnificẽtie in aĩa xpi existẽtē q̃ eciã hũit excellẽtissimas opationes. nã si aliquod opus dicat arduũ ex fine q2. s. finis eius ē bonũ excellẽs τ maxime cõe nullũ inter oĩa hũana opa fuit magis arduũ cũ per opus magnificũ xpi totũ hũanum genus ereptum sit de potestate rugientis leõis collata sint eidē oĩa sacramẽta salutis. τ pparata sit ei sufficienter eterna beatitudo. si ex difficultate operis cõstat q̃ nullũ vnq̃ fuit opus difficilius nec esse potest de cõmuni lege q̃ se tot laboribus tot sudoribus tot cõtumeliis tot cruciatibus in tanta libertate ac innocẽtia pro alienis cõmoditatibus τ nullomõ pro sua se subdere. ideo bene τ rationabiliter vocant hec opera ac etiã habitus ex quibus manauerũt. aut q̃ per hec generati sunt magnificentiã. τ dicendo ipsam magnificentiã eleuatã esse significant simul naturam que eleuata est sup celos. et causam potissimã huius eleuationis scz ipsam magnificentiã. τ hoc cõiter intendunt auctores sacri aut aliquid simile cũ pro cõcreto ponunt abstractũ ac si diceretur q̃ eleuatio super celos non conuenit nature scdm q̃ natura est; sed scdm q̃ ē magnificẽtissimis operibus adornata. Scdo pbatur conclusio per illud quod habet in psal. sanctimonia et magnificentia in sanctificatione eius. et exo. xv. magnificus in sanctitate. constat autem q̃ hec magnificẽtia non cõsistit in magnis sumptibus: sed in gestiõe operis sancti difficilimi arduissimi et vtilissimi. Et ideo nos in eodē psalmo ad laudem huius magnificentie paulopost idem propheta inuitat τ exponit opus ipsum illustrissimũ et magnificentissimũ dicens dicite in nationibus quia dñs regnauit a ligno. Ex quo patet q̃ opus illud quod habuit in cruce fuit illud opus excellentissime magnificentie de quo loquitur: τ ideo hãc magnificentiam esse dicit in sanctificatione eius non quidem ea qua sanctificatus est sed qua nos sanctificauit. Et propter istas causas magnificentia fuit in eo excellẽtissimo gradu scz in gradu heroico q2 opus illud magnificẽtie sue excellebat nõ solũ cõmunẽ facultatē hoim sed etiã facultatē eorum hominũ qui maxime inter ceteros possũt res arduas τ illustres administrare. ¶ Tertia conclusio. magnificentia de qua hic loquimur est spẽs magnanimitatis pbatur q2 magnanimitas significat oĩa que significant pro magnificentiã et eodē mõ ita q̃ que in recto significant pro magnificẽtia etiã in recto significant pro magnanimitatē τ que in obliquo etiã in obliquo τ nõ econtra q2 multa significat magnanimitas que nõ significant pro magnificẽtiam q2 magnanimitas significat ea que significant pro fiduciã τ alias species etiam scz desideriũ arduorũ operũ que tamen nõ significant pro magnificentiam. Scdo oĩs virtus per se opatiua magnorum operũ ē magnanimitas. sed magnificẽtia isto mõ accepta est virtus opatiua magnorum ergo magnificẽtia est per se magnanimitas. maior pbat per diffinitionē magnanimitatis quã ponit Arist. pmo rethorice. ¶ Quarta conclusio magnificẽtia quã ponit Cicero partē fortitudĩs vel magnanimitatis nõ se habet ad magnanimitatē sicut secundaria virtus ad principalem. probatur q2 ipsa est vt dictũ est spẽs magnanimitatis igitur. Scdo magnificentia conuenit in materia cum magnanimitate τ nõ excellitur ab ea ergo ipsa non se habet ad magnanimitatē sicut scdaria virtus ad pncipalē. cõña tenet quia scdm Thomã cõtra quē ponit ista conclusio ideo magnificentia nõ est species magnanimitatis vel fortitudinis q2 nõ conuenit cũ ea in materia τ ipsa dicit scdaria virtus et fortitudo dicit principalis quia exceditur a fortitudine eo q̃ fortitudo habet difficultatem propter dispendium quod imminet persone et magnificentia propter dispendium rerum. Et in hoc iudicio meo decipit beatus Thomas putãs q̃ Tullius τ Macrobius et Andro cũ dicunt magnificentiã esse partē fortitudinis accipiũt eam pro virtute directiua circa magnos sumptus quod nõ est verum. Sed accipiũt eam mõ supradicto in quo significat sic cõstat q̃ ipsa est circa materiã magnanimitatis τ nullomodo exceditur a magnanimitate. imo q̃ ita per se ipsa est magnanimis

Margin notes: Opera xpi fuerũt magnifica. — Nõ oĩs magnificentia ē circa sũptus. — Tho. 2. 2. q̃stio. 134. articu. 4.

mitas sicut homo est animal. ¶ Quinta conclusio. nõ quorũlibet difficiliũ ac magnorũ volitio vel opatio est magnificentia. pbatur via iustus pusillanimis interdũ facit difficilia opera iusticie et ea nõ facit per magnificentiam: sed per habitũ iusticie igitur.
E Secundo stat aliquẽ carentẽ magnanimitatẽ habere multas alias virtutes secundum gradũ excellentem inclinantes ipsũ ad magna opera magna et di-
Publice admini-strationes ficilia ergo non omnis magnorũ volitio et opatio ad magnificentiam ptinet q̃s probabitur cũ queretur de conexione virtutum. ¶ Secunda conclusio opera magna et difficilia q̃ pertinent ad aliquam administrationem grauem publicam et honorabilem pertinent ad magnificentiam. publicas administrationes appello pontificatum, cardinalatum episcopatum, imperiũ, regnũ, ducatũ, comitatũ, pfecturã, legatio. ẽ et omnes hmõi. ¶ Pro declaratione huius conclusionis. Est aduertendum q̃ apud morales phõs frequenter dubitatur: vtrum actus aliquos exteriores sibi proprios magnanimitas siue magnificentia haberet. Opinio Thome est q̃ in
Tho. 2.2 129. ar. 4 vna quaq; virtute magnum opus scdm q̃ hmõi ptinet ad magnanimitatem vel faciendo vel qualitercunq; operando ipsum ita tamen q̃ circa hoc opus magnanimitas respicit solam rõnem magnitudinis. Sed alie virtutes si sint pfecte magnũ operantur non tamen principaliter dirigũt intentionem suam ad magnum, sed ad id quod est propriũ vnicuiq; virtuti magnitudo aũt consequitur ex quantitate virtutis. Et ita secundum hanc opinionẽ opus magnum iusticie aut mansuetudinis habet duo habere: vnũ q̃ sit opus magnum et secundũ hoc fit a magnanimitate, habet secundo q̃ sit opus iusticie. et hoc modo fit ab habitu iusticie. ista opinio non videtur michi vera. tum primo q2 si sic seqretur q̃ oẽ opus magnum scdm quod magnũ fieret a magna-
D nimitate aut saltem esset generatiuum, primet immediate magnanimitatis consequens est falsum et cõ-
Contra thomam tra quartam conclusionẽ. ¶ Tũ secundo quia magnanimus faciendo opus iusticie per magnanimitatem suam non solum cõsiderat magnitudinẽ operis sed etiã cõsiderat q̃ est opus bonũ et virtuosũ ad iusticiam pertinẽs aut ad mãsuetudinẽ aut aliquã aliã virtutẽ necessariã vel notabiliter vtile ad gerẽdam administrationẽ susceptam ergo magnanimitas nõ pcise facit illud opus secũdũ q̃ magnũ nec dirigit magnanim9 pcise intentionẽ suã ad magnitudinẽ operis. Aliã pbatur q2 si magnanim9 pcise õsideraret rõnẽ magni in ope sno tũc ratio boni eẽt ei impertinẽs et p õñs p eodẽ hẽret facere op9 prauũ et bonũ dũ tñ eẽt magnũ. Et patet õña q2 si rõ boni sit magnanimo secundum q̃ hmõi ptinẽs magnanim9 eã in ope suo õsiderat. Tertio aũt intelligis q̃ magnanim9 pducit magnitudinẽ opis iusti et iust9 pducit ipsã substãm opis sm q̃ est debitis circũstantiis vestita. Et hoc nõ q2 magnitudo opis nõ est q̃titas supaddita rei magne izẽ ipsa opatio magna sicut arduitas opis nõ ẽ nisi op9 arduũ et difficultas non est opus difficile. ergo est inintelligibile q̃ ab vna producatur vnum et ab alia producatur reliquum: aut intelligis q̃ magnanimus producit vtrũq; et iustus pducit vtrũq; sz magnanim9 nõ fert sm q̃ hmõi intẽtionẽ suã nisi ad magnitudinẽ et iust9 nõ fert sm q̃ hmõi intẽtionẽ suã nisi ad id qđ ẽ ppriũ illi virtuti scz ad hoc q̃ faciat op9 õformiter ad rectã rõnẽ. Cõtra quẽ modũ dicẽdi currit rõ pcedẽs q2 ex hoc nõ dissoluit seq̃ q̃ magnanim9 nõ pl9 sm q̃ hmõi bñ opat q̃ male cũ rõ magni quã tñ intẽdit magnanim9 saltẽ tã ĩ malis q̃ in bõis opatiõib9

Scdo magnanim9 sz q̃ magnanim9 scit op9 suũ eẽ cõforme rõi q̃ magnanim9 nõ tñ fert intẽtionẽ suam ad magnitudinẽ operis sed etiã ad bonitatem. Et aña pbatur p Ar. 2. scdo ethicorũ dicentẽ q̃ ad hoc q̃ ẽs virtuose operet requirit q̃ operet sciẽs et eligẽs. Tertio magnanimus opans magnũ opus iusticie attigit de facto substãtiã operatiõis iuste bñ circũstãtionatã: aut ergo attingit eã pter intẽtionẽ: aut ex intẽtiõe: aut cõ
Cõditiones studiose opantibus. tra intentionẽ. Non tertiũ vt cõstat q2 alias ois magnanimus operãs iuste esset malus q2 intẽderet operari nõ iuste. nec primũ q2 quicqđ fit ab aliquo sciẽter et ex lectiõe fit ex intẽtiõe sed magnanim9 sciens et ex electiõe attingit substãtiã opis iusti ergo attigit eam ex intẽtiõe. maior est manifesta minor pbat q2 magnanim9 scdm q̃ hmõi attingit substãtiã operis iusti ex deliberatiõe ergo sciens et ex electiõe q2 aut attigit opus illud casualiter aut naturaliter aut ex electiõe. non primũ nec scdm q2 magnanim9 nõ agit sm q̃ magnanimus casualiter nec naturaliter ergo ex electiõe. ¶ Preterea magnanim9 iudicũ iudicat q̃ ad bñ gerendam administrationẽ susceptã necesse est sibi in aliqua certa materia facere opus arduũ iusticie ergo magnanimus cũ possit se õformare iudicio prudẽtie directiue operũ magnanimorũ põt velle facere op9 arduũ iusticie. sed ois volẽs facere opus arduũ iusticie sic tñ dirigit lẽtionẽ suã ad opus scdm q̃ magnũ sed etiã dirigit eam ad opus scdm q̃ iustũ igitur magnanimitas nõ solũ dirigit intentione ad opus scdm rationẽ magni. Est tamẽ aduertẽdum q̃ dupliciter põt intelligi q̃
E magnanimus dirigit intentionem suam in opus iustum vel mansuetum. &c. vno modo secundum communem rationem iusti et mansueti et sic de aliis et sic est verum. Alio modo q̃ magnanimus per habitum magnanimitatis et prudẽtie ad eam pertinentis ponat medium in opere iusto et vestiat opus illud circũstantiis sibi debitis et sic falsum est quia hoc non pertinet ad magnanimitatem sed ad iusticiam et alias virtutes, alias pro omnibus virtutibus sufficientes. Et hanc puto esse sententiã Thome et eum nichil aliud voluisse dicere que lz vera sit tamen deficit in hoc q̃ scdm eam omne opus magnũ secundũ q̃ magnũ est opus magnanimitatis. et õtra hoc posita est hec septima õclusio. ¶ Pro quo est aduertendũ q̃ magnanimitas scdm omnes philosophos morales et theo- Septia cõclusio.
logos est virtus circa honores existens. Possum9 autem multipliciter deficere in appetẽdo honores: vno modo cum incubuimus alicui grani administrationi ppter quam deberetur nobis honor alicuius dignitatis nos tamen vel maiorem petimus vel dignã negligimus et scdm aliquos iste actus magis ptinet ad iusticiam distributiuã et iniusticiam oppositam q̃ ad magnanimitatẽ scdm alios vero pertinet ad magnanimitatem. Alio modo cum appetimus honorẽ annexũ alicui administrationi cui tamẽ administrationi gerẽde nõ sufficimus aut cũ sufficim9 administrationẽ gerẽde et nihilominus honorẽ ipm ppter laborẽ aut pericula aut ppter diffidentiã quãdã recusam9. Tertio modo cũ iam suscepimus honorẽ et dignitatẽ cui annexa est administratio et tamẽ negligẽter hmõi administrationẽ gerimus neq; q̃ iuuenciliter possum9 huiusmodi administrationẽ pficimus sed per negligentiam nostram aut per torporem nostrum res pluribus cõmunis multa detrimenta suscipit. Contra hec vicia magnanimitas animũ nostrũ firmat et stabilit et ita erigit mentẽ nostram vt non sinat nos neq; torpore neq; imprudentia neq; paruitate dicte administrationi quam suscepimus. dico ergo quod opera magna non pertinent ad magnanimitatem precise secundum q̃ magna aut difficilia sed secundum q̃

Multiplex diffi. ci. i appe. titu honoris.

Resolutio autoris.

sunt opa valentia ad aliquē grauē administratio-nem quā suscepimus gerendā τ perficiendā ita q̄ si causa episcopatus vel legationis suscepte incũbat opus magnũ iusticie faciendũ. tũc magnanimitas legati efficit p̄mo actũ quo vult legationē bene ad-ministrare τ gerere et nullo mō a bona administra-tione declinare τ qz recta ratio dictat q̄ sine opere magno iusticie et arduo non pōt bene geri legatio impat voluntas mediāte habitu magnanimitatis opus excelsum iusticie. τ tũc volũtas si habeat ha-bitũ iusticie inclinat mediante illo habitu iusticie p̄ncipaliter ad inquirendũ mediũ iusticie in illo opere τ debitas circũstantias illius opis τ rō mediāte ha-bitu prudentie hanc inuestigationē facit. Si autem hos habitus nec volũtas nec ratio habeant tũc rō mediante acumine suo inquirit et constituatur ac cō-cludit circumstantias τ mediũ opis iusti τ volũtas obtēperat et ita hoc opus iusticie magnũ est p̄cepti-ue a magnanimitate secũdũ sez q̄ arduũ est τ valet ad administrationē grauē gerēdā. Est aũt τ elicitiue ab habitu iusticie τ ab aliis viribꝰ executiuis quia magnanimitas sm Ar. nō fit sine aliis ꝟtuti-

probatio maioris

bus possibile est tñ in casu q̄ sit a volũtate τ dicta-mine prudentiali actuali. Tũc probatur cõclusio illa sola opera ptinent ad magnanimitatē quibꝰ homo dignificat se honoribus qbus est dignus: sed p sola opa magna que ad aliquā publicā administratio-nem ptinent homo dignificat se honoribus quibus dignus est, ergo illa sola opa ptinent ad magnani-mitatē. maior probatur per diffinitionem magnani-mitatis. et minor pbat opa magna que nō ptinent ad aliquā administrationē nō dependent ex aliqua honorifica dignitate nec in opando ea operans hz respectũ ad quẽcũqz honorem vel susceptũ vel susci-piendum neqz attẽptando eam dicitur caynꝰ neqz non attemptādo dicitur pusillanimis quẽadmodũ de opibus alicui administrationi honorabili cõiũ-ctis contingit. manifestũ est eñ q̄ ille quiꝰ assumit honorē cuius administrationi sufficere nō pōt ma-nifeste est caynus τ ambitiosus ille aũt qui retinet honorē cuius administrationi negligit satisfacere licet etiā sufficere possit est etiam caynus τ ambi-tiosus. nō dicimur aũt magnanim ab hoc p̄cise q̄ faciamus opus magnũ alicuius virtutis puta iusti-cie vel mansuetudinis vel liberalitatis q̄tũcũqz ei i-am intentionē nostrā ad difficultatē τ magnitudi-nem operis feramꝰ. Oportet ergo q̄ dicamur ma-gnanimi faciendo aliquod magnũ opꝰ ad aliquā grauē administrationem publicā ptinens. ¶ Octa-ua conclusio magnificentie virtuti non respondent alique operationes exteriores proprie distincte ab operationibus iusticie τ prudentie τ mansuetudi-

Magnificētia p̄prios actꝰ exteriores non hz.

nis τ aliaꝝ virtutũ. probatur ista conclusio q̄a quecũ-q̄ operatio magnificentie detur manifeste ondetur q̄ illa ptinet ad aliquā aliā virtutē τ q̄ ad eam cau-sandā pōt cõcurrere aliquis aliorũ habituũ morali-um vel intellectualiũ. Cõfirmatur quia a phis mo-ralibus nulla assignatur opatio exterior magnifi-centie preter opatiões aliaꝝ virtutũ. posset etiā in-duci p singulas spẽs ũã administratio opatꝰ nō exi-git aliquā opationē exteriorē que non ptineat ad ali-quā aliã ꝟtutē nec administratio legatiõis nec di-gnitas regie maiestatꝭ. Et ad hũc sensũ puto itelle-xisse Ar. cũ aũt q̄ magnanimitati p̄priũ ē qđ est in vnaq̄qz ꝟtute magnũ. Dixi aũt opatiões exteriores qz magnificẽtia hz p̄prios actꝰ interiores nō solũ spẽ sz etiā gñe distinctos ab actibꝰ interioribꝰ aliaꝝ ꝟtutũ q̄ hñt obiecta distincta ab obiectis aliaꝝ ꝟtutũ. nam si sit q̄uida aliq̄ dignitas cõsequimur eã pusillando nos-

bis beniuolos faciendo eos ad quos pertinet colla-tio huiusmodi dignitatis: hmõi autem cõsiliatio ac cõpatio beniuolentie prudentia fit ac suadendi scien-tia si quis legationē grauē suscepit eam pficiet opati-onibus que vel ad iusticiā vel ad prudentiā vel ad pe-ritiam literarum pertinent aut his omnibus simul. Ex quibus oĩbus patet q̄ volitio magni opis iusti ad magnanimitatē p̄prie ptinent et volitio eiusdē opis ptinēt ad iusticiā lz differãt spẽ vel genere: tñ eis eadē opatio exterior nō solũ spẽcie sed etiā numero r̃ndet ptz ex dictis. Dixi aũt in p̄ma pte proprie ptinẽs ad magnanimitatē. est enĩ duplex volitio iusticie ad ma-

Duplex volitio iusticie.

gnanimitatē ptinẽs vna que habet oẽs circũstantias pro obiectis puta volitio q̄ volo hoc opꝰ iusticie dif-ficile τ arduũ tanq̄ multũ vtile aut necessariũ ad lega-tionē susceptā honorifice pficiendā hoc loco hoc tẽpe hoc mõ τc. τ ista volitio p̄prie ptinet ad magnanimi-tatē qz licet sint aliqua obiecta cõia magnanimitati et iusticie sez locus tps psona et multa alia, tñ sũt eti-am aliq̄ p̄pria magnanimitati puta finis p̄rimus sez le-gatio honorifice pficienda τ vtilitas vel necessitas ad hanc. Alia est volitio q̄ nõ habet istã circũstãtiã p̄priã pro obiecto, sed habet alias cões nõ tñ habet circun-stantiã p̄priã iusticie pro obiecto τ ista volitio ptinz cõ-muniter ad magnanimitatē τ iusticiã τ ab vtraqz pōt elici et seorsũ cõiũctim. Alia est volitio q̄ habet istas circun-stantias cões pro obiectis cũ hoc habet circũstantiã p̄priã ipsi iusticie τ ista ptinet ad iusticiã τ nõ ad ma-gnanimitatē. Et si dicas ponatur q̄ habeat illa volitio cir-cunstãtias cões pro obiectis τ circũstãtiã p̄priã mag-nanimitati τ circũstãtiã p̄priã iusticie tũc queritur ad quã virtutē ptinebit puta ista volitio, volo hoc opus iustũ hoc loco et hoc tẽpore vt reddatur isti persone qđ suũ est et vt legationē susceptā honorifice perficiam. Re-

Nota.

spondeo primo q̄ hec volitio differt specie aut gene-re a quãlibet precedentium. Dico secundo q̄ si casus sit possibilis et cum hoc sit possibile q̄ circunstantie proprie finium omnino ex equo se habeant quod est

B

michi dubium. Tunc dicerem q̄ illa volitio simul per-tineret ad magnanimitatē τ iusticiam τ q̄ non de tali imo nec forte de qua tali predicatur iusticia essentiali-ter τ per se nec etiam magnanimitas accipiẽdo essen-tialiter τ per se logicaliter, licet bene predicat de ea p se accipiẽdo p se vt vtũt in vsũ moraliũ philosophoꝝ. Dico tertio q̄ si circũstãtie p̄prie finium nõ se ex eque habeãt sed vna sit principalior et altera minus p̄nci-palis tũc dico q̄ volitio illa ptinet ad ꝟtutẽ illã cuiꝰ

Argumẽta thõe. τ τ. q̄sti. 16. ethicorũ. l.

p̄pria finis est finis p̄ncipalior illiꝰ volitiõis. ¶ Con-tra p̄mã ptẽ p̄me cõclusiõis ar̃ sic magnificẽtia nõ con-sistit in medio ergo magnificẽtia nõ est ꝟtus. añs pro-baẽ. Tũ qz magnificẽtia ĩ extremo cõsistit. Tũ qz ma-gnificẽtia cõtrariatur naturali inclinationi eo q̄ hõ magis naturaliter inclinat ad opera difficilia ppter seipm quapropter alterũ ad cuiꝰ cõtrariũ iclinat magnificẽtia. Scdo magnificẽtia est recta rõ reꝝ factibiliũ ergo po-tius ē ars q̄ ꝟtus. añs pbatũ qz p magnificẽtiã dirigi-mur ita bñ in factibilibus sicut in agibilibus. ¶ Ter-tio magnificentia est dignitas quedam nature ergo magnificentia non est virtus: añs probatur per illud: eleuata est magnificẽtia tua sup celos. ¶ Ad p̄mã r̃n-deẽ q̄ magnificẽtia cõsistit in medio rationis licet non in medio materie. Et ad p̄mã pbationẽ concedo q̄ cõsistit in extremo materie. Ad scdam pbationem ne-gatur antecedens. τ ad probationem negatur assum-ptum vniuersaliter intellectũ. cõtingit enim aliqñ q̄ illa difficilia opa nõ essent sibi vtilia vbi tamẽ essent vtilia alteri tũ in tali casu faceret ppt alterũ q̄ nõ facit ppt seipm cõtingit etiã q̄ illud alicui ē cõtras aliquã ppter quã etiã facere multa iclinat q̄ nõ faceret propter se.

Cũ tertio inclinat hõ facere multa ppt̃ deũ ⁊ illa ppt̃ alterũ q̃ nõ faceret ppt̃. Cũ q̃rto qz ex eo quod facit ppter alterũ bñ ⁊ laudabil̃r maius bonum sibi puenit q̃a bonũ ꝟtutis q̃ illi ppter quẽ illud facit neq3 tamen vz ꝯña argumenti qz ⁊ fortitudo ⁊ fere omnis alia virtus interdũ inclinat contra naturalem inclinationẽ ꝯius aliqua inclinatio dicat̃ naturalis multipl̃r sed de hoc alias. ¶ Ad scḋam negatur aña quia licet per magnificentiam inclinemur etiam interdũ ad ardua factibilia eo mõ quo recta ratio dictat ea esse facienda nõ tamẽ magnificentia est recta ratio reꝝ factibiliũ s3 habit⁹ ille est recta ratio factibiliũ quo ratio iudicat qualit̃r quõ sint facienda sicut nec iusticia nec man suetudo est recta ratio agibiliũ sed prudentia hmõi operuꝫ directiua. ¶ Ad tertiam patet solutio ex dictis. Cõtra secundam cõclusionẽ ar̃ sic per Ar. iiii. ethicoꝝ q̃rto qui magnificentiã circa magnos sumpt⁹ ponit ¶ Scḋo sic põt contingere q̃ aliqua administratio non põt bene geri sine magnis sũpt̃ib⁹ sicut etiã cõtingit q̃ non potest geri sine aliquo arduo opere iusticie ergo sicut posita est magnificẽtia circa opera et materiã iusticie ita poni debet circa magnos sumptus. ¶ Ad primã pz solutio ex distinctione in principio q̃stionis posita nomẽ eñ magnificentie a diuersis auctoribus diuersimode acceptũ est hic ãt agitur de ea vt est spẽs magnanimitatis vel fortitudinis de ea autẽ alias agetur vt est virtus circa magnos sumptus immediate consistens. ¶ Ad scḋam conceditur añs et ꝯñs nec tamen ex hoc sequit̃ q̃ omnis magnificentia sic circa magnos sumptus quod est oppositũ conclusionis. Dico tamen q̃ sicut nulla magnificentia est immediate circa opa iusticie tanq̃ circa actum elicitum imꝑatiuũ formaliter executionis ita nec circa magnos sumptus hoc modo est magnificentia illa q̃ continetur sub magnanimitate sed sicut magnificentia virtus est immediate circa actum ꝓprium puta circa gestioneꝫ magne administrationis et mediante isto actu elicito circa aliquod opus arduũ iusticie: ita hoc mõ

Bõ tho. 2. 2. q̃sti. 134. arti. q̃rto.

etiam est circa magnos sumptus. Et ideo concedit̃ q̃ eodem modo est circa magnos sumptus sicut circa opera iusticie. ¶ Contra quartã cõclusionẽ ar̃ sic magnificentia q̃ est circa sumptus cõuenit cum magnanimitate in hoc q̃ est circa aliquid magnum et exceditur ab ea quia ꝑiculum circa personam ẽ maius q̃ periculum circa res et bona ergo huiusmodi magnificentia adiungitur magnanimitati sicut virtus secundaria principali. ¶ Ad istam rõem respondetur primo q̃ consequens huius argumẽti non est contra cõclusionẽ positam quia cõclusio nõ est posita de magnificentia q̃ est circa magnos sũptus sed de magnificentia q̃ est spẽs magnanimitatis. dicitur secundo q̃ nec argumẽtum valet de magnificentia q̃ est circa magnos sumptus ⁊ alias eñ sequeretur primo q̃ omnis virtus excessa a magnanimitate esset secundaria virtus respectu magnanimitatis q̃ est falsum et patet consequentia qz omnis virtus excessa a magnanimitate cõuenit cũ magnanimitate qz oĩs ꝟt⁹ cũ oĩ ꝟtute in aliq̃ cõuenit ⁊ cũ hoc excedit̃ ab ea cũ p̃cãsũ sit excessa ꝟt⁹. Cũ scḋo qz seq̄ret̃ q̃ liberalitas ⁊ eutrapelia et sic de mult̃ aliis eẽt ꝟt⁹ scḋaria respectu iusticie qz hmõi due ꝯditiões ꝯueniũt. Tertio sequeret̃ q̃ iusticia et g̃nalit̃ oĩs ꝟt⁹ cui⁹ act⁹ requirit̃ ad grauẽ administrationẽ bñ gerendã eẽt scḋaria respectu magnanimitatꝫ que oĩa sũt absurda. Ex q̃b⁹ pꝫ q̃ ad hoc q̃ aliq̃ ꝟt⁹ dicat̃ scḋaria respectu alt̃⁹ iste due ꝯditiões non sufficiũt s3 p̃ter has req̄rit̃ q̃ act⁹ scḋarie

Cõditiones requisite ad ꝟtutẽ scḋariam.

ꝟtutꝫ sit eẽ nãlit̃ subordinat⁹ ad actũ ꝑncipal̃ ꝟtutis sic scꝫ q̃ saltem partialiter valeat ad cõseq̄ndũ actũ principalis virtutis et q̃ regulariter non sit alicuius vtilitatis nisi respectu actus ꝑncipalis virtutis. quo modo eubulia sinesis ⁊ gnomy dicunt̃ secũdarie virtutes respectu prudẽtie quia scꝫ valent ad actũ principalem prudentie ⁊ sine his nõ potest haberi actus principalis prudẽtie. ⁊ sine is nõ põt hr̃i act⁹ ꝑncipal̃ prudẽtie. hoc nomẽ tamẽ secũdaria virt⁹ equiuocũ est aliquãdo eñ significat virtutẽ necessario vtilẽ ad aliam aliq̃n significat virtutẽ multũ vtilẽ siue necessaria siue non. Quicquid sit tamẽ scḋm nullam noĩs acceptionẽ vsitatã apud philosophos morales magnificentia sumptuũ dici põt virt⁹ scḋaria respectu magnanimitatis. ¶ Ratio añ oppositũ soluta est ex dictis.

Consequenter determinandũ est de patiẽtia quã Tullius posuit int̃ partes fortitudinis. Querit̃ ergo primo vtrũ patientia sit species magnanimitatis? Arguit̃ q̃ nõ q̃ mala illata ab extrinseco possum⁹ dimoueri a bonis cuiuscũq3 virtutis opere ergo patientia in oĩ virtute reperit̃. ꝯña tenet qz patiẽtia est circa mala ab altero illata. ¶ In oppositũ arguit̃ per Tulliũ vt supra allegatũ est. Pro questione notãdũ est q̃ patiẽtia accipitur tripliciter; vno modo pro virtute nasti(?) maiue(?) animũ ꝯtra mala illata vel inferẽda ab extrinseco vt per hec non dimoueamur a gestione alicui⁹ grauis et ardue administratiõis. Scḋo modo accipit̃ patientia pro virtute firmãte animum ĩ aliquo oꝑe virtutis ita vt nõ dimoueamur ad hmõi oꝑe ꝑ mala ab alio illata vel inferenda. Tertio modo ꝑ virtute absolute firmãte animũ cõtra mala seu ab intrinseco seu ab extrinseco illata. ¶ Tunc sit ꝑma cõclusio patiẽtia primo mõ dicta species est magnanimitatis. ꝓbat̃ auctoritate Tullii qui eã partẽ magnanimitatis siue fortitudis ponit q̃d supra satis est declaratũ. Possumus eñ ab administratione ardua retrahi tam ꝓpter bona que ꝯsecuturi sumus non administrãdo tã propter mala que ꝯsecuturi sumus vel ꝓbabiliter formidamus nos consecuturos admĩistrãdo. Et ista mala aliquãdo intrinseca sunt ita q̃ nata sunt consequi opus ipsum aut ex natura oꝑis aut ratione alicuius circũstantie. aut sunt extrinseca ⁊ illata ab alio si ita firmet̃ animus vt neq3 ꝓpter bona neq3 ppt̃ mala intrinseca reiciam⁹ administrationẽ arduã tũc ꝟtutẽ hoc mõ firmantẽ aĩmũ appellat Tullius ꝑseuerãtiã. Si vero ita firmet̃ aĩmus vt nõ deserat hmõi administrationem ꝓpter mala extrĩseca tunc virtutẽ hãc appellat patiẽtiam licet Ar. alit̃ appellaret vt supra patuit ⁊ ãpli⁹ etiã parebit ĩferius q̃ autẽ hec patiẽtia sit spẽs magnanimitatis ꝓbari põt ratiõibus q̃bus supra ꝓbatum est de fiducia ⁊ magnificẽtia. ¶ Scḋa ꝯclusio patiẽtia scḋo mõ dicta nõ est spẽs magnanimitatis. ꝓbat̃ qz est spẽs ꝑseuerãtie gradus ⁊ repit̃ in oĩ ꝟtute sicut ꝑseuerantia gradus sed ꝑseuerãtia grad⁹ non est spẽs magnanimitatis ergo nec patientia hoc mõ dicta. Aña ꝓbatur qz scḋm Ari. in septimo ethicorũ. ꝑseuerãtia gradus est gradus virtutis per quam sicut non deseramus opus virtutis propter tristicias et molestias intercurrentes. Et hec habet duas species vnam cum hoc modo firmatur animus contra tristicias maloꝝ extrinsecorum. Aliam cũ firmatur animus cõtra tristicias malorum intrinsecorũ. ¶ Tertia cõclusio patientia tertio modo dicta est virtus moralis. ꝓbatur oĩs habitus quo nos recte habem⁹ ⁊ conformiter ad rectũ ratiõis iudiciũ in tollerãdis aduersitatib⁹ moꝛe ⁊ ꝯsuetudine acq̄situs est virtus moralis sed patiẽtia est hmõi igr̃. maioꝝ est certa qz oĩs talis habitus

I. Acceptiones patientie.

Nota.

est habitus electiuus in medietate consistens: determinata recte ratione prout sapiens determinabit. Et minor relinquitur nota ex quibus nobis patientie ab omnibus concesso. Omnes enim concedunt patientiam esse qua aduersa equanimiter tolleramus. Secundo probatur per augustinum in libro de patientia. Virtus animi (inquit) que patientia dicitur tam magnum dei donum est vt etiam ipsius qui nobis eam largitur patientia predicetur. Et ibidem etiam habetur quod patientia hominis est qua mala equo animo tolleramus. Alia ratione ponit beatus Thomas sub hiis verbis: virtutes morales siquidem ordinant ad bonum in quantum conseruant bonum rationis contra impetus passionum. Inter alias autem passiones tristicia efficax est ad impediendum bonum rationis, secundum illud ad corinthios. vii. seculi tristicia mortem operatur. Et eccl. xxx. multos occidit tristicia et non est vtilitas in illa. Vnde necesse est habere aliquam virtutem per quam bonum rationis conseruetur contra tristiciam hoc autem facit patientia vnde dicit Aug. in libro de patientia quod patientia hominis est qua mala equo animo tolleramus, id est sine perturbatione tristicie ne animo iniquo bona deseramus per que ad meliora perueniamus. Hec ratio intellecta vt iacet nimis perplexa est quod enim primo concludit videtur falsum et probatio multum obscura. Arguit enim sic inter alias passiones tristicia efficax est ad impediendum bonum rationis ergo necesse est habere aliquam virtutem que bonum rationis contra tristicias conseruet. Voluntas enim ex libertate sua et iudicio recte rationis sine quocumque habitu morali potest conseruare bonum rationis contra tristicias. Alias nunquam exire posset in primum actum in quam tamen multi prompte et faciliter exeunt. Secundo dicitur quod fortitudo conseruat bonum rationis contra tristicias et magnanimitas et mansuetudo et iusticia et temperantia et generaliter omnes virtutes et ita per hoc medium precise non potest concludi quod preter alias virtutes sit ponenda patientia. Tertio quia non attingit nisi vnam passionem quam moderetur, scilicet tristiciam tamen omnis virtus moralis que est inter passiones videtur esse duarum passionum medietas aut saltem duplex circa eandem passionem sicut mansuetudo est medietas inter defectum et excessum ire et aliqua fortitudo est medietas inter defectum et excessum timoris. Quarto quia omnis virtus pugnat contra tristiciam impedientem bonum rationis sui directiue vt patebit cum de gradibus virtutum aut de perseuerantia agetur. Quinto quia dato quod mala nullam sint tristiciam inductura in aliquo tamen secundum sanctos adhuc vtilis esset patientia vt tolleret insensibilitatem et induceret tristiciam quam recta ratio decerneret esse suscipiendam sicut etiam de facto tristiciam susceperat christus cum dicebat. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et ideo pro declaratione huius rationis et intellectu sit quarta conclusio. Patientia non solum cohibitiua est tristiciarum excedentium sed etiam excitatiua deficientium. Probatur conclusio sicut se habet mansuetudo ad iras ita patientia ad tristitias ex malis et aduersis prouenientes sed mansuetudo non solum cohibet iras excedentes, sed etiam excitat deficientes nam secundum Arist. inirascibiles vituperat eo dicente. Defectus autem siue inirascibilitas quedam est, siue quodcumque vituperatur. Non irascentes in quibus oportet insipientes videntur et multa alia addit in eandem sententiam quod et patientia etc. Secundo omnis virtus moralis mediat inter duo extrema: sed patientia est virtus moralis quod mediat inter duo extrema: sed nulla extrema assignari possunt nisi superhabundantia tristicie et defectus tristicie ex aduersitatibus prouenientes igitur. Et ne hec opinio noua dicatur cum ima modi dicunt homines nisi ipsis eas esse quas vel non legerunt vel etiam non approbant adducam ad hanc conclusionem expressam sententiam gregorii in moralibus hoc multis verbis dicentis. Nonnulli inquit magne philosophie constantiam putant: si discipline asperitate correpti ictus verborum dolores non sentiunt nonnulli vero nimia percussionum flagella non sentiunt tum vt immoderato dolore commoti in excessum lingue labantur. Sed quisquis veram philosophiam tenere nititur necesse est vt inter vtrumque gradiatur. Non est enim pondus vere virtutis insensibilitas cordis quia valde insana per stuporem membra sunt que incisa dolere non possunt: rursus virtutis custodiam deserit qui dolorem vulnerum vltra quam necesse est sentit. Contra insensibilitatem percussorum dicit propheta. Percussisti eos nec doluerunt attriuisti eos et noluerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem autem illorum percussorum dicitur in miseriis non subsistant, in miseriis namque subsisterent, si aduersa equanimiter tollerarent. Beatus Job quia vere philosophie regulam tenuit contra vtramque mira se equanimitatis arte seruauit vt nec dolorem non sentiens flagella sperneret nec rursus contra iudicium flagellantis insaniret. Vnde surrexit et scidit vestimenta sua et toso capite corruit in terram adorauit. Quod vestimenta scidit quod toso capite corruit in terram monstrat quod dolorem flagelli sensit quod adorauit ostendit quod in dolore positus contra iudicium flagellantis non excessit nec omnino ergo non motus est ne deum ipsa insensibilitate contemneret nec rursum omnino est motus ne nimis dolendo peccaret. Ex quibus verbis apparet pacientiam esse medietatem quandam inter impacientiam et insensibilitatem cordis. Et ex eadem auctoritate possunt assumi rationes efficaces ad probationem conclusionis et etiam auctoritates manifeste. Primo sic insensibilitas opponitur impatientie vt constat et non tanquam virtus vitio quia vt ex dicta auctoritate habetur insensibilitas cordis est vituperabilis quia insensibiles corde sunt qui cum percutiuntur non dolent nec cum atteruntur recipiunt disciplinam ergo opponitur impatientie tanquam vitium vitio ergo inter hec mediat aliqua medietas laudabilis, hec autem dicitur patientia igitur. Quinto probatur exemplo iob qui laudatur ex eo quod non fuit insensibilis corde sed percussus scidit vestimenta sua et toso capite in terram corruit. Sexto ex insensibilitate cordis fit vt quia nec culpam flagellis emendet nec per flagella ad meliora promoueatur ergo insensibilitas cordis vitiosa est, hanc probatur ex auctoritate supradicta. ¶ Quinta conclusio patientia non est in patria operationes laudabiles habitura, probatur vbi nulla incidit aduersitas ibi nullus est actus patientie sed in patria nulla incidit aduersitas ergo in patria non est actus patientie. Minor probatur per illud ysaie. xlix. Non esurient neque sitient neque percutiet eos estus neque sol. Confirmatur auctoritate. Au. xiiii. de ciuitate dei dicentis. Videtur inquit quod in patria non erit ipsa patientia que necessaria non est nisi vbi tolleranda sunt mala sed eternum erit illud quo per patientiam peruenitur. Secundo si esset ibi actus patientie aut esset moderatiuus tristicie aut propulsiuus siue impeditiuus non moderatiuus quia ibi nulla est tristicia non propulsiuus vel impeditiuus quia aut propullaret tristiciam que esset infutura vnde haberet huiusmodi actus patientie aut que verisimiliter timeretur infutura aut que hec infutura esset nec timeretur infutura non primum nec secundum quia in patria nec potest inesse tristicia neque formidatur infutura: neque tertium quia quod non inest nec potest inesse non est per aliquod opus virtutis propulsandum vel impediendum neque potest dici sicut dicit beatus Thomas quod actus patientie non erit in patria in sustinendo aliqua sed in fruitione eorum bonorum ad que peruenire volebamus patiendo. Est enim omnino abusiuo vocabulo patientie dicere quod fruitio bonorum eternorum que vel est summa delectatio vel summe delectationi coniuncta sit patientia vel sit actus patientie. Esset enim multo rationabilius dicere album esse nigrum et calidum esse frigidum, tum he postreme qualitates se secundum aliquos in aliquibus gradibus compatiantur, summa autem delectatio nullam secum naturaliter et regulariter compatitur tristiciam. Secundo actus ille qui habetur in patria ab omni actu specie differt qui elicitebatur in via a patientia etiam cuiuscumque speciei esset illa patientia quod talis actus qui habetur in patria nullo modo est actus patientie. ¶ Tertio omnis patientia agimus vel patimur, quod non libet, sed in patria nil a-

augustinus.

tho. 2. 2. qstio. 156. arti. primo

3 thomã.

*

2

confirmat opio doc. grego.

Patientia non est in patria.

Tho. 2. 2. qstio. 156. art. 1 in solutione ad primum.

gimꝰ vel patimur qḋ nō libet ꝙ in patria nō remanet actꝰ patiētie. maior ꝓbaṫ ꝑ Bernardū in ep̄la. Pa tientia est pati vel agere ꝯ qḋ libeat: sed nō ꝑter qḋ li ceat. ¶ Quarto actꝰ ille qui est fruitio eoꝝ bonoꝝ ad ꝗ tendimꝰ ꝑ patientiā nec quicꝗ̄ fuis vnꝗ̄ in via di ctus est patiētia ꝙ nec in patria dicēdus est patientia. Neqꝫ v3 exēplū qḋ adducit de iusticia sicut inqꝫ iusti cia nō erit in patria circa emptiōes ꝛ vēditiōes ꝛ alia ꝗ ptinēt ad vitā ꝑsentē, sed in hoc qḋ est subditum esse deo. Nā in via est vna species iusticie ꝗ̄ est circa ēptio nes ꝛ vēditiōes ꝛ alia species iusticie circa subiectio nē diuinā ꝗ̄ dr̄ religio ꝫm Tulliū aut ꝫm aliā opini onē vna ꝛ eadē iusticia h3 oēs istos actꝰ in via, ideo nō est mirū si actꝰ quo qꝫs se subiicit deo dr̄ actꝰ iusticie in patria sed nō est sic de patiētia qꝛ nullꝰ actꝰ patientie

B viuis est circa fruitionē bonoꝝ eternoꝝ ꝑ se. Et dico ꝑ se qꝛ dici pōt rōnabilr̄ ꝙ actꝰ quo tollero aduersa ꝑpt̄ deū est fruitio dei ꝛ visus aduersitatꝫ ꝑterea da to ꝙ nullus actꝰ iusticie in via esset esse subditū deo: tñ isti actui in patria vere cōuenit diffinitio iusticie. s. reddere alteri qḋ suū ē: ꝙ est de actꝰ iusticie: s3 fruitiōi diuinoꝝ nō ꝯuenit diffinitio patiētie actꝰ nō talr̄ actꝰ ꝑt ꝑt dici patiētia. ¶ Sexta ꝯclusio. Patiētia est ꝟtꝰ spe cialis probaṫ qꝛ h3 obiectū speciale sc3 aduersitatē ꝛ h3 actū ꝓpriū nulli alteri ꝟtuti ꝯuenientē sc3 tollerā tiā eqnimē h3 etiā extrema ꝓpria sicut iā in parte visū

argumē- ta ihome vbi ē eoꝝ articulo ꝛ diffusiꝰ post hac videbiṫ igr̄. ¶ Cōtra tertiā ꝯclusio nē argr̄. Uirtutes morales remanēt in patria: sed pa tientia nō remanet in patria vt h3 quia ꝯclusio: ꝙ pa tientia nō est ꝟtus moralis. maior ꝓbaṫ qꝛ alit̄ aliq̄ ꝑfectio deesset btō qḋ implicat qꝛ tūc statꝰ eiꝰ nō esset oīm bonoꝝ aggregatiōe ꝑfectꝰ. ¶ Scḋo nulla virtus reperiṫ in malis sed patiētia in malis iueniṫ ꝙ patiē tia nō est ꝟtus. maior est manifesta qꝛ ꝟtus eꝰ ꝗ̄ facit hoiem bonū ꝛ mīor ꝓbaṫ. Tū qꝛ iueniṫ in auaris eū ipsi multa mala tollerēt vt pecunias cōgregēt: ideo illud ecclīastici quīto. Cūctis dieb9 vite sue comedit in tenebris ꝛ in curis multis ꝛ erumpna atqꝫ tristitia. ¶ Tertio patientia est fructꝰ ꝛ enumeraṫ inter eos ad gal. quīto. ꝙ patiētia nō est ꝟtus. ¶ Quarto nichil est ꝟtus qḋ ordinaṫ ad vtile tanq̄ ad finē, sed patientia ordinaṫ ad vtile tanq̄ ad finē igr̄. maior ꝓbaṫ qꝛ oīs virtus est de hiis ꝗ̄ ꝑpt̄ se expetunṫ. Tū etiā qꝛ dato ꝙ ꝑpt̄ aliud expetaṫ ꝟtus nō tñ ꝑpt̄ vtile sed ꝑpter honestū. Alias maiꝰ bonū ordinareṫ ad minꝰ tanq̄ ad finē: minor ꝓbaṫ ꝑ Tulliū qui diffiniēs patientiā dicit. Patiētia est honestatis ac vtilitatis causa reꝝ arduaꝝ ac difficiliū volūtaria ac diuturna perpessio. ¶ Quīto eqnimis tollerātia duroꝝ ac difficiliū nō ē ꝟtus sed patiētia est eqnimis tollerātia duroꝝ, ꝙ pa tientia nō est ꝟtus maior ꝓbaṫ. qꝛ alias patiētia de fuisset xp̄o cū dura ꝛ difficilia nō eqnimiter tulerit: s3 ꝑpter ea sit vsqꝫ ad mortē ꝯtristatꝰ ꝫm illud. Tristis est aīa mea vsqꝫ ad mortē. ¶ Ad primā nego maiorē vel̄r

ꝟtutes ꝗ̄ ad actus nō rema- nēt in pa tria. intellectā ꝛ maxīe de remanētia quo ad actꝰ vt p3 de māsuetudine ꝛ eutrapelia ꝛ affabilitate ꝛ liberalita te ꝛ magnificētia: īmo paucissime remanēt quātū ad actꝰ. Est autē alia difficultas vtrū remaneāt quantū ad habitꝰ vt sint in ornamentū ꝑciosū aīe ꝛ nō vt ali quos actꝰ participiēt sed de hoc alias. Et ad ꝓbatio

O nē dico ꝙ dupliciṫ pōt intelligi nullā ꝑfectionē deesse btō. Uno mō qꝛ nulla est ꝑfectio cōpetens ꝫm gradū sue btitudinis quā habeat eā aut in se ꝛ formalr̄, aut in suo equalēti ꝛ sic ꝯcedo, aut qꝛ nulla sit quā habeat eā in se ꝛ formalr̄ ꝛ sic nego. Dico ꝙ ꝙ actꝰ patiētie nul li gradui beatitudinis est ꝯpetēs. Dico scḋo ꝙ bonū quod habet beatꝰ per equiualentiā ꝯtinet omne bo num quod haberi potest habēdo actū non solum pa tientie sed etiā penitētie comestionis potationis cale

factionis ꝛc. ¶ Ad secūdam nego maiorē naꝫ cū vir tutes nō sint cōnexe pōt aliquis esse bonꝰ scḋm vnam virtutē ꝛ malus ꝑ viciū alteri virtuti oppositū ꝯcedo tñ eā3 i hoc sensu ꝙ virtutes nō cōueniūt malis. i. hiis qui carent bonitate ꝛ ad minorē nego eā licet enim mul ta dura tollerēt vt cupiditatē suā expleāt nō tñ hoc ꝑ patiētiā faciūt. ꝛ hoc habet Aug. libro de patientia Patiētes inqḋ ꝓprie dicunṫ qui mala malūt nō com mittēdo ferre ꝗ̄ nō ferēdo cōmittere sed in illis ꝗ̄ ma la sustinent vt mala tollerēt nec mirāda nec laudāda patiētia ꝗ̄ nulla est. ¶ Ad tertiā negaṫ ꝯn̄a ꝑpter ali ud eīn ꝛ aliud dicitur fructus ꝛ virtus; sed idē pōt eē fructus ꝛ virtus sed de hoc alias. ¶ Ad quartam di co primo ꝙ argumētum cōcludit tm̄ de patiētia ꝑmo modo dicta quā ipse ponit partē magnanimitatis ꝛ nō de patiētia tertio mō dicta ꝗ̄ est tm̄ causa honesta tis ꝛ nō cā vtilitatis cōsequēde nisi respectu ꝑmij eter ni. Dicitur secūdo ꝙ Tulliꝰ nō dicit ꝙ ꝑ patiētiā tol lent dura gratia honestatis aut vtilitatis ita ꝙ vtili tas sit causa sufficiens sed gratia honestatis ac vtili tatis. dico tertio ꝙ duplex est vtilitas vna ꝗ̄ seiuncta est ab honestate vt cū quis patitur dura vt lucrum re portet alia ꝯiuncta honestati vt cum quis patiṫ dura propter deū vt sibi in eterna merces que i actibꝰ ho nestis ꝛ bonis cōsistit. Et propter hāc vtilitatem licet perferre dura. vtrū aūt ꝑpter meraꝫ vtilitatē questio est. ꝛ videṫ satis ꝓbabile ꝙ si oīs tñ cetere circūstan tie ꝯsentiant sc3 ꝙ preter hmōi vtilitatē actus etiam ille habeat finem actuum moraliter bonorum vt cum quis ad tuendum pecuniam quā habet perferat gra ue ꝛ durū predonū insultū aut si quis patiaṫ graues torturas vt celet thesaurū suū que alicubi recōdidit. ¶ Ad quintam nego maiorem. ꝛ ad ꝓbationē dico ꝙ christo bene insuit patiētia ꝑmo ꝛ scḋo modis sc3 du roꝝ tollerātiā ne opus excellētissimarū virtutū dese reret ꝛ forte etiam tertio mō qꝛ nō videṫ sibi ꝓpost ta fuisse cōditio ꝙ si desisteret ab hiis que iceperat ꝙ tū dura non sibi infligerenṫ qḋ videṫ esse de patiētia primo ꝛ secūdo modo dicta sed ideo hec inflicta sunt qꝛ vitia acriter reprehenderat ꝛ legem veritatis ꝛ li bertatis ꝑdicare non cessabat. Et dicitur vlterius ꝙ dura equanimiter tollerauit quia licet optauerit hūc a se transire calicem: omnia tamen absolute volūta ti diuine supposuit. fiat inquit volūtas tua. Et cū di citur ꝙ fuit tristis vsqꝫ ad mortem. Respōdetur ꝙ du plex est tristicia vna deliberata et sic negaṫ. Alia ex apprehensione penaꝝ ꝛ cruciatuū ꝛ aliorꝫ malorū ex naturali nolitione eoꝝ causata ꝛ de illa loquebatur xp̄s cū dicebat aīam suā vsqꝫ ad mortē tristā ꝛ hec tri sticia poterit dici naturalis quia nō ꝗ̄ cōcurrebat ad eā causandā nō erat volūtaria nec deliberata sed naturaliter causata volitio aūt quā post habuit de liberata fuit ꝛ multū diminuit de tristicia quam ap prehensio ꝛ naturalis illa volitio causabāt. ¶ Cōtra quartā cōclusionē arguiṫ sic qui omia sustinet detri menta sine qualiqꝫ tristicia deliberata dicit patiēs ergo patientia solū habet extremū in ꝯ habūdādo ꝛ nullū i deficiēdo. aūs ꝓbaṫ cū insunt aduersa ꝛ sentiū tur cū parua tristicia illa tollerātia est actus patien tie. sed hmōi tristicia cū nō sit de se bona nō facit opꝰ bonū ergo per carentiā hmōi parue tristicie nō red dit opus malū ꝛ per ꝯn̄s tollerātia aduersorum sine omnimoda tristicia est opus patiētie. ¶ Secūdo pati entie tm̄ opponiṫ impatiētia, sed īsensibilitas nō est impatiētia ergo insensibilitas cordis non opponiṫ pa tiētie maior p3 qꝛ patiētia ꝛ impatiētia opponunṫ ꝯdi ctorie sicut patiētia ꝛ nō patiētia s3 vni tm̄ vnū opponiṫ vni ꝯdictorie igiṫ. ¶ Tertio si sic seqreṫ ꝙ aliquis actus per aliquid mere naturale de nō ꝟtuoso fieret

Uirtutes nō sūt cō nexe.

B

Xp̄s ha buit pati entiam.

Duplex tristicia.

Cōtra. 4. ꝯclusionē

virtuosus quod falsum est. et pz ona. Sit aliquis qui ferat dura sine quacumqz tristicia et tunc per aliquod tēpus postea adueniat aliqua tristicia naturalr causata ex apprehēsione hmōi durorum tūc iste actus nūc est vtuosus qui prius erat nō vtuosus et nō aduenit aliqd nisi mere naturale scz tristitia naturalr causata igit. ¶ Quarto hmōi aduersitates vt dāpna rerum et crucia tus sunt a viris sanctis desiderate et affectate, legimus enī de multis qui incitabāt tirānos ad acerbiora sup plicia inferēda & in talibus tollerantia est sine oī tristi tia: et tū hmōi tollerantia est opus patientie & pōt esse patiētia sine oīmoda tristitia. ¶ Quito vtus oīs mo ralis facit operari prōpte et delectabilr sed patiētia est vtus moralis & eius est operari delectabiliter et p ons sine tristicia. ¶ Sexto aduersitas et tollerantia eius aut est volita aut nolita. Si nolita ergo nō eā patien ter tolleramus. Si volita ergo nō tristamur in tollerā

ad rōnes. do eā. ¶ Ad primā negat aīns vl'r intellectū et ona nā qui patitur flagella pp̄ter peccata pterita et hoc ve risimiliter existimāt debēt tristari q̄ illa cōmiserunt pp̄ter q̄ tam duriter castigant, negat etiā ona qz licz in talibus nō sit deliberata tristicia est tū sensus dolo ris ex quo naturaliter causat tristitia. Et ad pbatio nē aītis dico q̄ licz tristicia ipsa naturalr causata vl' sensus doloris nō sit de se bona in ipsa posita ponū tur aliqui boni actus in voluntate qui faciūt actū pa tientie esse bonū vt patebit in solutiōe tertie rationis

in duplr capir. ¶ Ad scdam dico q̄ ex vsu loquēdi nomē ipatiētie re strictū est ad significādū actus quibus ad indignationē et pturbationē mentis mouemur pp̄ter p̄sentiā aduer sorum et ad pbationē dico q̄ ly in additū p cōpositionē in hoc noīe ipatientia accipi pōt negatiue. et hoc mō

nusqz accipit a phis moralibus nec a theologis qz tūc oē qd nō est patiētia est ipatiētia et ita iusticia est ipa tiens et liberalitas et equus et lapis. Alio mō accipit

ārie et tūc fm primā significationē nomis est cōmune vtrorqz extremorum sed ex vsu auctorum moraliū et theolo gorum restringit ad aliā ipatientiā que est cū suphabū dantia tristicie ppr p̄ntiā aduersorum. ¶ Ad tertiū nego onām et maxime si ly p dicat causaz p̄cisā et totalē et ad pbationē dico q̄ si adueniat p̄cise tristicia naturalr causata vel si adueniat p̄cise dolor tūc dico q̄ pp̄ter hoc actus ferēdi aduersa nō fit de nō virtuoso vtuosus vt puta actus ille ferēdi aduersa nō ē vtuosus p mēsura illa p q̄ tristicia illa pmo causat p q̄ mēsura nō acce

Exēplum ptat libere a volūtate nec formalr nec iceptatiue. Et do exēplū satz clarum volo q̄ p mēsura in q̄ vir sācī admo uet igni p aliq̄ parte sui corporis para illa careat sen su tactus tūc onat q̄ nullus sit dolor. sta ti post p miracu lū reperiet sensus tactus p illa pte et sentiat vim ignis et p vtraqz mēsura iste vir sanctus habueri volitionem actualē tollerandi hanc adustionē p noie christi tunc stat q̄ sic volitio p prima parte nō fuit actus patientie p secūda autē parte fuit actus patiētie qz pro prima parte nō inferebat nocumentū vt suppono, pōt enim ita explicari casus taliter vt admotio illa nō sit sibi detrimentū sed postq̄ in eo est renouatus sensus dolo ris tūc ponitur nolitiōes quedā et tristicie sine quibus tollerantia illa non esset actus pacientie. Et si dicas aut posito sensu doloris possunt nō poni huiusmodi nolitiones et tristicie aut nō. Si nō possunt nō poni sequitur q̄ per aliquid mere naturale de non virtuo so actu fiet actus virtuosus. Si possunt nō poni tunc adhuc videt q̄ iam actus qui nō erat virtuosus p po sitionē doloris vl' tristicie naturalr causate fiat vtuo sus et ita p aliqd mere naturale. Ad hoc rñdeo q̄ no litiōes iste deliberate possunt nō poni q̄ si nō ponun tur actus nō fiet virtuosus propter positionē doloris aut tristicie vt patet clemente exponente brachiū su um igni qui dolet et tristatur nō tū videtur habere no litiōes illas quas diximus ad patientiam requiri. Et si queras que sūt ille nolitiones. Respōdeo q̄ i aliis et aliis actibus sūt alie et alie. verbi gratia flagellatur quis egritudine pp̄ter peccata p̄teri ita tūc ad hoc q̄ actus suus tollerādi equanimr egritudinem sit actus patientie exigit nolitio cōditionalis huius egritudi nis vt puta nollē egritudinem hāc si non esset i flagel lum iniquitatis mee aut si non esset i cohibitione intē perantie mee aut in exercitiū virtutis aut si nō esset i augmētū premii michi futura. oportet enim q̄ nō sit simpliciter nolita sed magis nolita secundum modū loquendi Aris. in tercio ethicorum cum ait volūtaria au tē propter hec que talia sūt simpliciter autem inuolun taria. vbi distinctionē innuit. Volūtariorū quedā enī sunt volūtaria propter hec alia volūtaria simplicr. illa dicunt volūtaria propter hec q̄ sunt volita a no bis precise propter aliqua que per ea cōsequimur vel fugimus vt egritudo est a nobis volita quia p eā cō sequimur temperātiā vite aut exercitiū vtutis aut cu mulatiorem mercedem et fugimus luxum aut intēpe rantiā aliam aut supbiā aut vitia alia aut penas pec catis nostris debitas. Alia vero dicūtur voluntaria simpliciter que ita sunt a nobis volita vt licet talia p hec nō essemus vel consecuturi vel fugituri tamē ad huc ea vellemus. Et conformiter ad hanc doctrinam Aristotelis dico q̄ vere patiens circa obiectū patien tie debet habere volitionē propter hec et nolitionem simpliciter. Sed aduerte bene q̄ p nolitionē simplici ter non itelligo nolitionem actualem nō conditiona tam. sed per nolitionem simplicr intelligo tm̄ quan tum per hanc orationem hoc esset nolitum a me nisi p ipsum tale vel tale consequeremur aut fugeremur na in patiente debet esse actualis et absoluta volitio ad uersitatis et nolitio cōditionalis eiusdē que sufficit ad causandum tristiciam quam diximus ad patiētiā re quirī. Dico preterea i casu argumēti q̄ est nouus actus volūtatis qui habet hanc volitionem cōditionatā p obiectio sicut alias in simili plenius declarabit nam vere patiens vult volitione pp̄ter hoc tollerare hanc aduersitatem quā tū simpliciter vult esse nolitā. ¶ Ad

Duplex desideriū quartā dico vt prius q̄ huiusmodi aduersitates sunt desiderate et affectate a sāctis desiderio ppr hec: sed non desiderio simplicr, imo sūt odio opposito noli te. ¶ Ad quītam nego maiorem sunt enim alique vir tutes que inclināt ad operādū cū tristicia sed de hoc diffusius supra cū de fortitudine agebat dictum est. ¶ Ad sextā responsio est q̄ aduersitas ē volita volitio ne propr hec et actuali tū et absoluta sedē nolita sim plicr. sed nolitio illa non est nisi cōditionata, ipsa tū dicit nolita simplicr qz si auferrent omīa extrinse ca ppr que ipsa est volita ipsa actuali et absoluta no litione esset nolita.

Queritur secūdo: vtrū patiētia sit spēs magnanimitatis.

¶ Arguit q̄ nō patientia in omi virtute repert ergo pati entia nō ē spēs magnanimitatis. aīs pbat qz p actu arduo cuiuslibz vtutis possum dura pati virtuose et laudabilr, sed hmōi tollerātia ē patiētia igit. ¶ In

Acceptiones patiētie. oppositū est Tullius q̄ ponit patiētiā inr partes for titudinis. ¶ Pro questione ista pmo videndū ē quid sit patiētia. Pro quo notādum est q̄ vt habitū est in precedenti q̄stione cōtingit pati dura vtuose triplicr vno mō ne deseramus opus aliquod ardue admini strationis et hec patiētia sine dubio ptinz ad magna nimitatem vel fortitudinem fm illā spēm que est ar duorum ac difficiliū administratio. Secūdo modo cō tingit pati dura ne deseramus opus aliqd difficile et

honestū vel iusticie vel mansuetudinis et hoc modo patien-
tia in omni virtute reperitur. ¶ Tertio modo contingit pati du-
ra et aduersa non quia nisi tolleremus deseremus opus alicu-
ius alterius virtutis cui prius incūbebamus aut forte inten
debamus incūbere: sed quia honestū est et laudabile ad-
uersa tollerare cū incūbimus. inhonestū autē et turpe
propter hec deijci et quasi cōsternari animo vel cū egritudinē pa-
timur aut depredationē aut cōsūptionē bonorum aut ali-
as quasuis aduersitates. ¶ Quarto modo contingit pati
aduersa equanimiter quia estimamus nobis immissa esse aut
ad castigationē et emēdationē nostram aut ad exercitiū
virtutis aut ad probationē aut ad manifestādā dei glo
riā de quibus postea videbimus. tertius modus est propriissi
mus modus patientie virtutis eius scilicet quę est in specie pati
entibus qui in quarto modo nō videtur diligi patientia propter
se. hoc est propter honestatē operis sed propter vtilitatē vel
spiritualē vel tēporalē quam ex ea cōsequimur. ¶ Aduerten-
dū est vlterius quod in quarto modo patientie aduersitas aliquā
est volita immo viri sancti leguntur frequēter ea deside-
rasse vel ne insolescāt in prosperis vel vt redimantur a pe
nis quas peccādo contraxerūt vel vt merces eorum ampli-
augeatur. huiusmodi volitio tamen sicut prius dictū est nō videtur voli
tio simpliciter sed volitio propter hec scilicet propter aliud volitum
vel nolitū cōsiderandū vel fugiendū. Est tamen dubiū vtrum in pa
tientia tertii generis requiratur volitio ipsius aduersitatis
et etiā in patientia quarti generis maxime cū aduersitas ipsa
nō est pdesiderata argumentū probabile quod nō est quia illud
nō est volitū a nobis quod quantum in nobis est repellimus
et excutimus sed vir patiens patientia tertii generis quantum in
se est repellit et excutit aduersitatē suā vt eger egritu
dinē pauper inopiā depredatus spoliationē nec potest dici quod
aduersitas ipsa est nolita sed tollerantia ipsa est voli-
ta eadē enim ro procedit contra tollerantiā quę fiebat contra aduersi
tatē. nam qui pro viribus depellit egritudinē pro viribus nititur
ne tolleret egritudinē quia impossibile est sine egritudine
egritudinē tollerare et sine paupertate tollerare paupe-
tatē et nō est huiusmodi tollerātia volita. neque potest dici quod pa
tiens vult tollerare egritudinē vel alias aduersitates
quamdiu deo placebit. Contra hoc arguitur. tollerare huiusmodi
aduersa quamdiu deo placuerit nō est in potestate nostra quia ve
limus aut nolimus tollerabimus quamdiu deo placuerit et
circa huiusmodi tollerantiā nō est ponendū virtus generis virtutis.
Secundo quia nitimur quantum possumus et quam citissime possumus
expellere aduersitatē huiusmodi modo tamen honesto et rōnabili
et tamen nescimus quamdiu deus velit nos eā tollerare cū frequē-
ter nitamur eā auferri antequam placeat deo eā esse aufe
rendam. Isti aliter dicunt quod patiens patientia tertii
modi nō habet circa aduersitatē neque circa tollerantiam
eius nisi actū nolitionis et circa ablationē eius actū voliti-
onis quo vult et cupit eā a se auferri et quantum potest nititur
ad ablationē eius et ad hunc sensū exponūt verba Ber-
nardi dicentis patientia est pati et agere contra quod libeat. i.
pati et agere quod displicet et per cōsequens quod nolitū est. quod si
hec opinio vera sit difficile est vt videtur assignare actū
patientie. Ad hoc respondeo quod secundum hanc opinionē actus interi-
or patientie tertii generis est velle saluare animū in sua ma-
gnitudine et dignitate tollerando aduersa aut nolle
deijci a sua magnitudine et dignitate tollerādo ad-
uersa. quod auctores moralis philosophie significauerūt per hoc
quod est velle equanimiter tollerare aduersa nō quidem
quod per patientiā velit tollerare aduersa sed quia per patientiā
tollerādo aduersa volo animū meū equanimē etc. quod si quis
dicat quod ille qui animo deijcitur inter aduersa licet patiatur nō
tamen tollerat quia sic arguit vim facit in nomine et vult quod
tollerare idē sit quod equanimiter pati et tūc cū diffinitur
actus patientie nō debet addi equanimiter huic quod est
tollerare quicquid sit autē de significatione nominis hec
opinio accipit tollerare pro pati. quod si acciperet tol-
lerare in hac restricta significatione qua dicitur quod tol-
lerare est equanimiter pati tūc ista concedit volo tol-
lerare aduersa ad sensū supradictū volo patiendo ad-
uersa equanimiter esse nec puto eos qui suadēt afflictos
ad patientiā intēdere suadere quod patiantur aduersitatē
quia velint nolint oportet patiantur non possint eā remouere a
se sed intēdūt suadere quod ferendo et patiendo nō deijci
antur animo sed animus eorum semper maneat in sua digni
tate ac magnitudine. probatur hoc auctoritate Augusti-
ni libro de patientia dicentis. Nō sicut omnes qui sciunt
participes sūt sciētie ita nec omnes qui patiūtur parti-
cipes sūt patientie sed qui passione recte vtuntur hi pati
entie virtute laudantur hi patientie munere coronantur. Ex
quibus satis elici potest quod persuadere ad patientiā non est
suadere aliquem vt patiatur nisi in casu qui statim da
bitur. Sed est suadere vt passione recte vtatur vt scilicet in patien-
do seruet equanimitatem animi. Actus autē exterior
patientie est tenere vel seruare equanimitatem animi
in patiendo quod intellexerūt auctores per hoc quod est
equanimiter aduersa tollerare vel nō deijci aut non fran
gi animo tollerando aduersa hunc actū patientie ex-
pressit cassianus collatione sexta dicens pauca mutatis.
Per hec enim eadem quibus impugnatur vir in
sua dimicans velut arcu et gladio scuto quoque validissi-
mo contra illos qui hec ingerūt cōminutus profectū
sue patientie ac virtutis acquirat et gloriosissimū con
stantie triumphū ex hostiū telis capiens nec prosperis
efferatur nec deijciatur aduersis sed via regia et munita pla
no semper incedens ac tranquillo statu et dexterā elatio
nis et sinistram deiectionis deuitet. ecce vbi assignat
non deijci aduersis pro actu patientie. Eadem colla
tione vbi probat quod vir sanctus inter prospera et ad-
uersa constitutus debet esse ambidexter vult quod vir san
ctus sic vti debet prosperis vt nō vanitatis gloria ef-
feratur. sic aduersis vt nulla desperatione concidat et
tunc faciet tam prospera quam aduersa ad dexteram spi
ritualem pertinere et ex virorum statu palmā victoriarum
quam reportabit et vniuersaliter ibi et in tota illa collatio-
ne explicat actū patientie per nō deijci non concidere
non desperare per bene ferre et bene pati. que eadem
superioribus sunt. ¶ Sed queret aliquis: quid est deijci
et vel concidere animo aut deserere dignitatē vel ma
gnitudinem animi: Respondeo quod deijci animo pro-
pter aduersa est propter tristiciam aduersorum incūbentium
deserere vel remittere illustres et claras affectio-
nes animi quibus prius incūbebat aut incumbere in
tendebat sicut si quis incūbat cultui diuino aut stu-
dio sapiētie et sic incūbendo accidant aduersa propter
que vel deserat vel remittat cultum diuinū vel studiū
sapiētie dicitur animo deiectus per impatientiā et ita proprie impatiē
tie est nolle incūbere bonis operibus quibus incūbebatur
aut cessare a malis quibus cessabatur aut cessare in-
tendebatur propter aduersorum incūbentium tristi-
ciam et displicentiam. ¶ Sed obijcitur contra illud quod
dictum est quod aduersitas non est volita in tertio modo
patientie nec volitione simpliciter dicta nec volitione
propter hec. quia que propter violentiam fiunt secundum
Aristotelem sūt volita volitione propter hec. sed aduer
sitas non est michi volita minus quam ea que propter vio
lentiam fiūt igitur. Respondeo concedendo maiorē et negādo
minorē. Nā cū quis propter violentiā facit aliquid ip-
se in hac cōditione ponit vt vel hoc faciat vel aliud for-
te deterius patiatur vt patet de eo qui proijcit merces in
mare et de eo qui per tormenta cogitur aliquid cōfiteri
talis enim inter duorum malorum electionē positus pre
ponit vnū alteri et mouet potētias executiuas ad vnū
eorū operandū. Ex quo cōcludit Aristoteles quod volitiōe actiua
sit ipse vult illud quia principium mouendi potentias
organicas in illis operationibus est in potestate operantis
sed in patientia tertii generis non est patiens sic inter

duo mala positiue, nec aliquid operatur ad positionem illius mali quod est aduersitas imo quantū pōt repugnat positioni illius. Et ideo ibi non potest saluari distinctio de volito simpliciter et de volito ꝓpter hec cum respectu positionis talis mali patiens non se habeat nisi passiue et repugnatiue qz contrarium. In patientia vero primi et secundi generis saluatur distinctio illa de volito. In patientia autē quarti generis etiam saluatur cum huiusmodi aduersitas est desiderata et preconcupita ꝓpter aliquā predictarū causarū. Ex quibus patet q̄ patiētia pōt multis modis diffiniri. pōt enim diffiniri diffinitiōe cōmuni secundum oēs modos eius. Et hoc modo diffinit eam Tullius cū dicit. Patientia est honestatis aut vtilitatis causa rerū arduarum ac difficiliū voluntaria ac diuturna ꝑpessio. Si autem pro coniunctione disiunctiua ponamus copulatiuā ita q̄ dicamus patientia ē honestatis ac vtilitatis causa rerū arduarū ꝛc. tunc conuenit duobus primis modis et quarto nam q̄ patiuntur istis modis patiūtur causa honestatis qz honestum est ita pati et causa vtilitatis: qz qui patiūtur primo aut scdo modo cōsequūtur perfectionē in opere virtutis qui patiūtur quarto modo consequuntur vel emendationē vel maiorē mercedē vel exercitiū virtutis aut manifestatione glorie diuine. Si autem dicatur patientia est equanimis tollerantia arduorū ac difficilium causa honestatis ipsius operis gratia hoc enī patientie genus non habet aliquid extrinsecū creatum pro fine sicut cōtingit in aliis in quibus omnibus aliquid reperitur qd̄ sit cōsequendū vel fugiendū tollerādo dura equanimiter. Et dixi autē extrinsecū creatum qz nō volo secludere finem increatū qui scdm multos est oīm actionum moraliter bonarum finis inter hos autem modos tertius michi videtur habere precisissimam rationē patientie deinde quartus cum aduersitas non est affectata ꝓpter causas in eo expressas sed tantū equanimiter tolleretur si vero est affectata aduersitas cum quāto magis est volita tanto minus de ratione patiētie habet eius equanimis tollerātia. Sed contra diffinitionē patientie arguitur sic huiusmodi diffinitio que data est cōuenit mansuetudini nam mansuetus tollerat equanimiter aduersa dura causa honestatis operis tollerat enī cōuiuia dispu[ta]tiones [et] perpessiones alias. equanimiter qz nec per hec irascitur nec petit vindictā. Preterea oīs virtus cohibitiua ire est mansuetudo aliqua patientia est cohibitiua ire puta patientia qua ego equanimiter fero persecutiones illatas a primo qz si ego propter has mouerer ad iram constat q̄ ego nō essem patiens nec ferrē huiusmodi aduersa equanimiter. Nec valet dicere q̄ non omnis patientia iras moderat. illa scz qua tolleramus aduersitatē cuius auctorē nec vere nec coniecturaliter scimus qz ira vt vult Ar[isto]t[eles]. scdo rhetorice semper est contra personā particularē puta contra socratē vel platonem et nō contra hoiem in cōmuni. et in hoc dicit eā differre ab odio qd̄ est aliquādo cōtra aliquid scdm totum genus sicut quis odit omēs fures. Ex hoc enim nō potest inferri nisi q̄ patientia et mansuetudo non sunt idem adequate et cōuertibiliter sed cum hoc stabit q̄ oīs mansuetudo erit patiētia sed non econtra sed mansuetudo se habebit ad patientiā sicut species ad genus. ¶ Ad dissolutionē huius est aduertendū q̄ multi sancti et philosophi frequenter attribuerunt actū vnius virtutis alteri virtuti ꝓpter cōnexionē que cōiter reperitur inter actus illarū virtutū. et interdū tanta est cōnexio q̄ nisi quis studiose cōsideret nō pōt distinguere inter huiusmodi actus. et inde est q̄ multi sancti cū locuti sunt de actibus patiētie posuerūt inter actus eius actus mansuetudinis caritatis et liberalitatis, vñ Gregorius sup Ezechielē: Patientia vera est que ipsum amat quem portat. nam tollerare et odisse nō est virtus mansuetudinis sed velamentū furoris vbi opera mansuetudinis dicit amare et nō odisse et nomen patientie mutat in nomen mansuetudinis. Et Crisostomus sup Matheū inter patientie gradus numerat nō vindicare non facere vexanti hoc quod passus est nō habere eum odio diligere eum benefacere sibi ꝓ eo orare. Et Haymo sup apocalipsim vult q̄ patientia vera est que et mala primorum equanimiter tollerat et eos quos male agentes portat sincere amat. Et ideo notandū est diligenter q̄ cum malū aliquod nobis infertur a proximo aliquo sicut connexus est actus patientie actui mansuetudinis q̄ impossibile est habere actum patientie simul habendo actū vitii oppositi mansuetudini in superabūdātia puta iracundie qz si superabūdāter irascatur et appetat vindictā discedet animus ꝓpter aduersitatē a sua dignitate ac magnitudine: nec erit equanimis tollerantia huius aduersitatis. et ideo ꝓpter istā cōnexionem patientia circa istam aduersitatem vel incōmodū illatū per se et primo et immediate inclinat in actū suū propriū scz ad seruandum aīm in sua magnitudine vel ad seruandum equanimitatē eius vel ad nō deiciendū et mediāte isto actu elicito a patiētia cū recta rōe dictāte q̄ non est possibile non deici a magnitudine animi appetēdo vindictā inclinat ad nolendum vindictam de iniuriis illatis q̄ actus est proprius actus mansuetudinis in eo q̄ non habet adhuc mansuetudinem nec habuit primo nec scdm actum nec secundum habitum. et per hūc modū verificat illud qd̄ nōnulli doctissimi morales dicunt q̄ vna virtus mediante actu suo inclinat ad actū alterius virtutis cuius scz actus vicii oppositi repugnat seu incompossibilis est actui illius virtutis que dicitur inclinare ad actum alterius. Et tunc ad rationes que sunt in oppositum facte respondetur. ¶ Ad primam negat q̄ diffinitio patiētie cōueniat mansuetudini. et ad ꝓbationē cōcedo eā particulariter et indefinite sumptā. si tamen intelligat vniuersaliter nego. Est enim aliquis mansuetus qui propter pusillanimitatē nō irascitur ita q̄ nullam appetit vltionem ira tamen animo conturbat et deicitur vt nō equanimiter tolleret iniuriā vt constat per experientiā experimur enim q̄ quis ob iniuriā susceptā licet nō repetat penas ab iniuriante deserit tamē benefacere sibi vel ira apud seipsum perturbatur vt non bene sit compos sui. De mansueto autē qui patiēter tollerat iniuriam dico q̄ habet duarū virtutū actus: vnū patientie per quē seruat equanimitatē mentis: alterū mansuetudinis per quē nullam vindictā ob iniuriā reposcit sed veniam prestat iniurianti. talis ergo mansuetus bene patiens est tamen mansuetudo eius nō est patientia. vt licet iustus aliquis sit fortis nō ꝓpter hoc tamen aliqua iusticia est fortitudo. ¶ Ad scdam dico q̄ aliqua virtus dicit cohibitiua ire dupliciter. Uno modo per se et immediate ita q̄ cohibitio ire sit primus actus eius et immediate et sic cōcedo maiorē et nego minorem. Alio modo mediate et per aliud scz per actum suū elicitū et sic nego maiorē et cōcedo minorē. Patientia enī non cohibet immediate iram sed primo elicit actum suū elicitū et actus ille cū iudicio rationis dictantis aīm nō esse equanimē si exurgat in irā cohibet iram nō cedo scz poscere vindictā ob iniuriā. Sed est aliud dubiū qz licz hec saluari possint de actu mansuetudinis quo quis non vult reposcere iniuriā vt seruet equanimitatē animi nō videntur saluari posse de actu dilectionis et beneficentie. Tum quia licet reposcere vindictam repugnet magnanimitati animi tamen non diligere ad bonum temporalem proximū iniuriantem non bene facere sibi et multa huiusmodi q̄

Marginal notes (left column): Multiplex patientie descriptio. — Instantia contra diffinitionem patientie. — C — gregorius

Marginal notes (right column): Crisostomus. — Haymo. — Cōnexio mansuetudinis et patientie. — ad rōes — Iram duplicit virtus cohibet

sunt effectus dilectionis non repugnant equanimita
ti animi ergo ista non possunt attribui patientie illo
modo quo ei attribuit actus mansuetudinis et tamē
sancti attribuunt patientie diligere iniuriantem ergo
oportet quod hoc sit immediatus effectus patientie respō=
detur ad hoc dubium dupliciter. Primo quod iste actus di
a ligendi iniuriantez et benefaciendi sibi nō sit causalit
per se a patientia nec mediate nec īmediate sed tm̄ fit
ab ea tanquam a removente prohibēs. patientia enim po
nit immediate actū suū et mediante eo ponit actū mā
suetudinis quo mediante impedit actum iracundie et
etiam actuz odii qui prohibebant actum dilectionis
vel beneficentie in eo qui habet habitum benefacien
di aut iudicium rationis dictantis quod bene faciendū est.
Respōdeo scđo quod habitus virtuosus non solum incli=
at immediate ad actum suum et mediāte eo ad actū
illius virtutis cuius virtutis actus oppositi vicii est
incompossibilis cū actualis habitus virtuosi sed eti
am mediante eo inclinat ad actus virtuosos oppositos
viciis quorum actus disponunt ad impediendum vir=
tutem illam ab actu proprio inclinat preterea medi
ante actu suo elicito et iudicio recte rationis ad om=
nem actum qui est salvativus, augmentativus, et ma
Actus voluntat. naturales. nifestativus ipsius habitus. Sed dicit aliquis quod actus
oppositos actibus repugnātibus inclinat necessita=
te naturali sic quod posito illorum que dicta sunt necessi=
tate volunt item ad volitionē vel nolitionē ad aliaz
virtutem pertinētem verbi gratia impossibile quod ha=
bens habitum patientie passus iniuriā a socrate et ha
bens volitionē actualē qua non obstāte iniuria quaz
a socrate passus est vult esse equanimis et cum his iu
dicium rationis dictantis quod si reposcat vltione non
erit equanimis impossibile est inquam hec omnia habere
quin naturali necessitate sequatur actus mansuetu=
dinis quo voluntas nolit reposcere volitionem. Sed
ī aliis volumus primis positis nō producit secūdum illuz
actum necessitate naturali eo quod ad positionē opposi
ti illius actus non sequitur necessaria cōsequentia corruptio
vel impedimentū primi verbigratia ponatur quod repetitio
emende de iniuria etiaz que fit auctoritate iusticie fre
quenter repetitur nata sit inclinare ad impatientiaz
sive ad non servandum equanimitatem in adversis,
tū dico quod posito habitu patientie et actu eius de ser
vanda equanimitate non necessario ponitur actus de
non repetitione emēde auctoritate iusticie, et ideo po
test aliquis servādo equanimitatē mentis reposcere
emendaz de iniuria auctoritate iusticie ille tamen quē pa
tiencia inclinat ad vitandū omne illud sine viciosū si
ue virtuosum quod frequenter repetitum inducit ad
oppositū actus patientie: per eādem patientiā medi
ante actu suo elicito inclinat ad oppositū illius actus
puta ad non repetendū emendam de iniuria. Simili
ter habitus aliquis virtuosus inclinat mediāte actu
suo elicito ad omne illud per quod conservatur huiusmodi
habitus et operatio eius licet non necessitate natura
li. Et quia per actum benefaciendi iniurianti et gene
raliter per omnem actum per quē multum recedit ab
impatientia maxime conservatur actus et habitus pa
tientie ideo patientia nō immediate sed mediante ac
tu suo elicito et iudicio rōnis dictantis per actū bene
faciendi maxime recedi ab impatientia et servari et
augeri patientiam inclinat ad benefaciendū iniuriā
ti. Et ideo quando auctores sancti et philosophi di=
cunt talem actum vel talem pertinere ad patientiaz
vel iusticiam, qui tamen actus secundū rei veritatem
est actus alterius virtutis semper distingui pōt quia
nomen talis virtutis ad quem dicitur pertinere vel
accipitur pro habitu et tūc non pertinet ad talē virtu
tē nisi mediate vel accipitur pro actu et tunc pertinet im=
mediate secūdum modū supradictū. Per primū modum

ponit cassianus originem viciorum ex viciis et virtutuz
ex virtutibus et virtutum quarūdā ex quibusdam vi=
ciis vt ex iactantia et desiderio fame interdum dicit
oriri castitatem. Sunt tamen alii modi quibus alia na
scuntur ex aliis. sed quia alibi institui hanc materiaz
tractare prolixius pretereo primus modus est tam cer
tus quod non potest rōnabiliter contradici. Secundus
et tercius videntur sumi posse ex doctrina augustini
contra faustum, nam cum faustus vellet probare iu=
ramentum omne esse perniciosum ex eo quod habet
in evangelio dictum est antiquis non falsum iura=
bitis ego autem dico vobis omnino nolite iurare.
¶ Respondet Augustinus quod ex hac auctoritate non Nō oē iuramētū ē illicitum.
potest efficaciter convinci omne iuramentum esse il=
licitum neque prohibitum ibi esse iuramentum tanquam
aliquid illicitum sed hoc dictum esse a xpo vt nos quod
maxime se moneret a periurio. Nam vt dicit qui assue
scit iurare verum facile incidit in periurium. Ex quo pa
tet quod ideo legislator rationabiliter admonuit ne eti=
am iuraretur omnino nō quod iurare verum sit malum
sed quia cōsuetudo eius inductiva est ad periuriū et per
consequens vir patiens etiam iustus cui recta ratio
dictat non bene facere ei qui intulit iniuriam est in=
ductivum ad impatientiam aut ad inductivum per
patientiam vel iusticiam suam inclinatur bene fa=
cere iniurianti illa inclinatiōe qua inclinatur ad op
positū illius qđ est impeditivū sue virtutis vel ad il=
lud qđ est cōservativū et augmētativū et manifesta
tivū sue proprie virtutis. Per hos modos possūt ex
poni infinita dicta sanctorū et philosophorū que ali
ter intellecta videntur virtutes et actus earum con
fundere. Visū est hactenus quid sit patientia. Iaz vi
dendum est ad quod virtutis genus pertineat pati
entia tercio mō dicta quam solam noie patiētie pro=
prie significatā diximus. De patiētia et primo mō
dicta dicetur cum agetur de perseverantia. ¶ Sit
igitur prima conclusio. Patientia, que est equani=
mis tollerantia adversitatis gratia honestatis ope
ris est species magnanimitatis. Probatur ista cō=
clusio secundū Tullium primo de officiis vt supra
diffuse allegatum est: due sunt species magnanimi
tis. Una est que est posita in despicentia et contem
ptu rerum exteriorum. Alia in gestione et admini=
stratione rerum arduaz que plene sunt laboribus
et periculis et que res exterie dividuntur in duas scz in
prosperas et adversas: ideo necesse ē magnanimū sm̄
hoc genus cōtēpnere prospera et adversa, contemptus
prosperorū cōsistit in evitatione elationis et insolen
tie ex successu prosperorum, contemptus adversorū con
sistit in evitatione deiectionis tristicie et desperatio=
nis ex presentia adversitatis; et inde est quod primū ge=
nus magnanimitatis habet duas species vnaz qua
cōtēpnuntur prospera: et hec humilitas; aliā qua cōtem=
pnuntur adversa: et hec dicitur patiētia. ¶ Pro cuius decla
ratione ponitur scđa cōclusio. vir magnanimus et perfectus 2.p°.
inter prospera et adversa cōstitutus est ābidexter. hanc cō=
clusionē in sentētia ponit cassianus collatiōe sexta et
eam multipliciter probat. Ambidexter est qui vtraque Cassia?
manu pro dextera vtitur sed vir magnanimus et per=
fectus et prospera que ad dexteram et adversa que ad si
nistram posita dicuntur debet bono ac directo vsu ad
dexterā partem facere pertinere igitur. minor probatur
Nam viri sancti dextera est spiritualis successus ac
profectus qui cōsistit in superādo impugnatiōes et in
sudando sanctis operibus. sinistra autem eius ē spi=
ritualis ruina que in tribulatiōibus tēptationū et car
nis desideriis et aliis perversitatis operibus consistit
sed si vir perfectus sic vtatur prosperis vt non vanita=
tis gloria efferatur. et sic adversis vt nulla despera=
tiōe cōcidat facient tā prospera quam adversa ad dexterā

spiritualē puenire ⁊ ex vtroq statu palmā victoriā reportabit igr. ¶ Scđo, pbat exēplo bti iob q̄ diues ⁊ opulentus factus dextera pspetatis coronabat ex locuplete aūt factus paupimus ⁊ ex felice miserrimus incorruptam autem fortitudinē retinuit neq tot aduersis opprimi potuit quin illud decantaret Si bona suscepimus de manu dñi mala aūt quare
Joseph. nō sustineam⁹. dñs dedit dñs abstulit sicut deo placuit ita factū est sit nomen dñi benedictū. ¶ Tertio pbatur exēplo ioseph qui in prosperis gratior patri, religiosior fratribus ⁊ acceptior deo. In aduersis aūt castus fidelis dño carceris mitissimus vict⁹ iniurie immemor, beneficus inimicis et inuidis, et in fratres interfectores q̄tū in his fuit munificus. ¶ Quarto pbatur per illud sapientis Leua ei⁹ sub capite meo et dextera illius amplexabitur me. p qđ optat aduersa oportunitatē ad nos exercendos et erudiēdos ad salutē ⁊ subiicere principalioribus bonis p prospera vero salutari amplexu coercere ad confouendā et conseruandā salutē. Quinto nos erimus ambidextri si rei ipsentium habūdātia vel inopia nos nō mutauerit sic q nec habūdantia nos ad voluptates impulerit nec inopia ad desperationem ⁊ murmurationē attraxerit; sed in hoc vel in illo possit parē de vtrisq fructū referam⁹. Oportet autē nos tales esse exēplo beati pauli de se testātis Ego enī didici in quibus sū paul⁹ sufficiens esse, scio humiliari, scio et habūdare vbiq et in omnibus institutus sū et saturari et esurire et penuriā pati in eo qui me confortat. ¶ Tertia conclusio. patiētia non pertinet ad magnanimitatem tanq̄ virtus adiuncta. Probatur nulla species magnanimitatis pertinet ad magnanimitatē tanq̄ virtus adiuncta: sed patientia est species magnanimitatis ergo non ptinet ad magnanimitatem tanq̄ virtus adiuncta. maior est certa ⁊ minor patet ex prima conclusione et deductione eius, magnanimitas enī prima diuisione diuiditur in virtutem qua res externas contemnim⁹ ⁊ virtutem qua res arduas administramus et gerimus. Primū aūt genus diuiditur ī humilitatem q̄ est contempt⁹ psperoꝝ, et patientia q̄ est cōtempt⁹ aduersorū. Secundo omnis virtus adiuncta alteri tanq̄ secundaria principali ptinet vel ad aliud genus virtutis, aut ad aliam speciē eiusdem generis, sed magnanimitas et patiētia nō sūt diuerse spēs sub eodē genere nec patientia ptinet ad aliud genus virtutis nō enim ptinet ad iusticiā, nec ad mansuetudinē, nec ad liberalitatē, nec ad tēperantiā ⁊ sic de aliis virtutib⁹ igit nō se habet ad magnanimitatē sicut virtus adiuncta; facile sunt alie rōnes de magnificentia q̄ huic applicari possunt cōclusioni. Tertio nō omnis fortitudo siue magnanimitas est circa aliqua picula mortis immo aliq̄ pars fortitudinis communiter accepte est circa pericula laborū et alioꝝ grauiū dānorū q̄ contingūt in arduis administrationibus sed patiētia nō est circa minora picula cū ab aliensis possūt īferri tā grauia picula q̄ grauia ānexa sunt de seipsis grauī administrationi. Quarto sequeretur ex rōe Thome q
Tho. 2. 2 q̄stio .136. articulo q̄rto patiētia nō eēt ānexa nisi fortitudini stricto modo accepte q̄ est scz circa pericula mortis. pz intuētī rōnem ei⁹, sz hoc ē 9 rōnē Tullii faciētis eā ptē fortitudinis qui vt pz ex diffinitiōe fortitudinis accipit eā p administratiōe reꝝ vtrarū plenarū piculis ⁊ vite et multarū aliarū reꝝ q̄ ad vitā ptinēt vt pz prio de officiis vbi de fortitudine vt pz etiā ex diffinitiōe fortitudinis quā ponit in rethoricis suis. Et pz q̄nq; sz L. homū 9tu⁹ pncipalis ip in aliq̄ excedit scđaria ⁊ istū excessū sic ē idē Thomas pbat patientiā esse adiūctā fortitudini ita dicēs. In malis aūt q̄ ab alio inferūtur pcipue difficilia sūt ad sustinēdū illa q ptinēt ad picula mortis circa q̄ ē fortitudo. Et pcludit vū pz q in ista materia pncipalitatē tz fortitudo q̄si vēdicās sibi illō qđ ē pncipal⁹ in hac materia. Ex q̄bus vbis pcludit apte q hāc sniam sequa hz pcedē q patiētia nō ē vt⁹ adiūcta nisi respectu illi⁹ fortitudis q̄ ē circa picula mortis ⁊ ita nō respectu cuiuslz. Scđo seqt q nō q̄lz patiētia ē adiūcta fortitudini, pz sic ē aliq̄ patiētia respectu piculoꝝ mortis q̄ ab alio inferūt sz respectu isti⁹ patie fortitudo nullā pncipalitatē hz cū tota pncipalitas quā assignat sit ī excessu picult qđ ē ita gravem hac patiā q grauie ē fortitudie igr. Quarto nulla vt⁹ q̄ p se pōt hēre actum suū nullo actu fortitudis circa malū mortis posito vl' ponēdo ⁊ ēt sine q̄cūq pparatiōe ad talē actū fortitudis ē vt⁹ pūcta ⁊ scđaria respectu illi⁹. sz patia scđm ghisppt hēre actū suū nullo piculo mortis posito vl' ponēdo ⁊ etiā sine q̄cūq pparatiōe ad talē actū fortitudis imo nec ad q̄ncūq aliū igr. maior ē nota q2 vtus adiūcta ⁊ scđaria nō hz actū suū nisi p respectū ⁊ pparationē ad actū illi⁹ vtutis respectu cui⁹ ē scđaria. ⁊ mior pbat q2 q̄ds patit īfortunium vt depdatiōez vl' pditionē bonoꝝ q̄b⁹ tñ nullū ē piculū mortis pt hēre actū equimis tollerantie sine pparatione ad q̄ncūq aliū actū vel fortitudinis vel alteri⁹ virtutis in que tanq̄ in pncipalem ordinet istū actū equanimitatis tanq̄ secūdariū. Confirmat ista ratio quia sicut est ordo habituū talis est ordo actuū q vbi actus nullū hūt ordine inter se nec habit⁹ sed actus patientie tercii generis nō habet ordinē ad q̄ncūq actū alterius virtutis q nec vti⁹ ad vtutē nec habit⁹ ad habitum. ¶ Quinto arguit ex dictis ipsius Thome. fortitudo nō tenet pncipalitatē respectu patiētie ī materia malorum ⁊ piculoꝝ q patientia nō est dicēda vt⁹ adiuncta ⁊ scđaria respectu fortitudinis. pña ē nota ex doctrina ⁊ rōe Thome ad pbandū huiōi sub ordinationē. aūs pbatur virt⁹ q̄ est circa mala mortis tñ non ē circa maiora mala q illa q̄ ē tam circa picula mortis q ēt circa q̄cūq alia mala imo scđa excedit pmā latitudine extensione obiecti ⁊ prima ex pte obiecti nullo mō excedit scđam. sed fortitudo fm eū est tñ circa mala mortis, patiētia aūt tā circa mala mortis q circa q̄cūq alia quod pbat ex distīone ei⁹ ad pñs inst argumenti illius articuli in quo ostendit q patientia ē vtus adiuncta fortitudini. ¶ Ad primū migit
Tho. vbi supra in solutione ad primum. dicēdū q ad fortitudinē ptinet nō q̄ntacūq sustinere, sed illud quod ē sume difficile in sustinēdo scz sustinere pericula mortis. ad patiētiā aūt ptinere pōt sustinentia quorūcūq maloꝝ. Ex q̄bus vbis satis apparet q fortitudo magis dicenda est pars patientie q ecōtra. ¶ Sexto arguit ex dictis eiusdē virtutes sūt ordinādē fm ea circa q̄ pncipalit sūt sed ea circa q̄ ē patientia sūt pncipaliora ⁊ difficiliora ⁊ pricipali⁹ iniēta q ea circa q̄ est fortitudo ergo fortitudo poti⁹ est adiūcta patiētie q ecōtra. maior videt manifesta q2 ex ordine materiarū actuū sumit ordo habituū ⁊ minor pbat nā scđm Thomā in solutiōe ad scđz argumētū eiusdē articuli lz fortitudo sit etiā circa psentia mala ne scz quis deficiat ppter dolorē tñ pncipaliter est circa timores ad quoꝝ timorū (vt dicit) rōem ptinet fugere, quod fugere vitat fortitudo, patientia vero principalius est circa tristicias nā aliquis dicit patiens nō ex hoc quod nō fugit sed ex hoc qđ laudabiliter se habet in patiēdo ea que psentialiter nocēt vt scilicet non inordinate ex eis tristetur, hec ille ex his sic arguitur primo. Tristicia malorum, presentium est maius malū q timor eorundem malorum futurorum, sed fortitudo principaliter est circa timores et patientia circa tristicias igitur. Scđo laudabilit se habere ī patiēdo mala psētia ē act⁹ pncipalior ⁊ dif

fieliorꝫ ꝙ non fugere ꝓpter futura ⁊ illum iste scḋo tanꝙ minꝰ pncipalis i principaliorē ordinatur neqꝫ multū prodesset nō fugere futura mala nisi subseq̄ret laudabilis tollerātia p̄sentiū ergo si hec q̄ in hac solutiōe dicit vera sint fortitudo magis subordinat̄ ⁊ adiungit̄ patientie ꝙ econtra. neqꝫ potest dici ꝙ paciētia habet duplicium malorꝫ tollerātiā: quorūdam q̄ ptinent ad pericula mortis. aliorꝫ vero q̄ nō ptinent ad pericula mortis. patientia q̄tū ad p̄ma mala nō est virtꝰ adiūcta fortitudini. q̄tū ad alia vero adiungitur sibi tanꝙ scḋaria p̄ncipali. hanc eīm solutionem innuit Thomas eodem articulo in r̄nsione ad tercium. Ad terciū inquit dicēdū ꝙ patiētia q̄tū ad aliqd̄ sui potest poni pars integralis fortitudinis ꝓut scilicet patienter sustinet mala q̄ ptinent ad picula mortis paucis interpositis. scḋm vero ꝙ patientia se habet circa q̄cūqꝫ alia mala adiūgit̄ fortitudini vt virtꝰ secundaria p̄ncipali. Ex hac solutiōe maxime ↄfirmatur viciū assūptū in p̄cedētibus rōnibꝰ scꝫ ꝙ patientia est iā circa picula mortis ꝙ etiā circa alia picula q̄ ↄcedunꝰ ⁊ p̄terea ista solutio cōtinet duo q̄ videntur michi falsa. p̄mū ꝙ patiētia ꝓut ē circa picula mortis ē ps itegralis fortitudis. ꝓbat̄ eī ꝙ nō patiētia q̄ est circa picula mortis fm doctrinā eiꝰ ē fortitudo q̄ nō ps itegralis fortitudis. ↄña lꝫ qꝛ fm doctrinā eiꝰ oīs actus q̄ ē ps itegralis alterius ē ab ea distinctus ⁊ habet aliū actum ab actibus v̄tutis cuius ē pars alias eīm diceret̄ ꝙ vnaqꝫqꝫ virtus esset pars integralis sui ipsius. ⁊ aña probat̄ patiens martyrium vsqꝫ ad mortem pro lege xp̄i scḋm istū doctorē est patiēs ⁊ fortis actu quo tollerat malū mortis. aut q̄ est patiens ⁊ fortis eodē actu ⁊ sic habet̄ intentū qꝛ si actꝰ nō sunt distincti nec h̄itus. aut vno actu ē patiēs et alio ē fortis et tūc querit̄ q̄ sūt illi duo actus q̄ habent̄ circa malum mortis nō eīm ibi sūt due tollerātie mortis. neqꝫ sūt duo actus volūtatis quorꝫ vnus ptinet ad patiētiam et alius ad fortitudinē qꝛ nō sūt dabiles aliqui tales actꝰ qui etiā ipsis dacio de quolibet eorꝫ probaret̄ ꝙ esset patiētia ⁊ ꝙ esset fortitudo. neqꝫ pōt dici ꝙ non fugere cruciatu ⁊ morte ē actus fortitudis ⁊ bñ ⁊ laudabilit̄ se h̄re in tollerādo cruciatu ⁊ morte ē actꝰ patientie. Contra hoc arguit̄ qꝛ si sic seq̄ret̄ ꝙ aggredi et p̄manere laudabilit̄ i piculis mortꝭ nō esset actus fortitudinis q̄d ē cōtra eūde doctorē eodē articulo i r̄nsione ad scḋm dicente ꝙ actꝰ fortitudis nō solū cōsistit i hoc ꝙ aliqs i bono p̄sistit cōtra timorē futurorum piculorꝫ sꝫ etiā vt nō deficiat ꝓpter p̄ntiū tristiciam s̄z etiā actus nō deficiēdi ꝓpter p̄ntiū malorū tristiciam nō est aliꝰ actꝰ ab illo quo bñ q̄s se habet ⁊ laudabiliter i tollerādo tristiciā malorꝫ p̄ntiū. sꝫ bñ ⁊ laudabilit̄ se h̄re i malis p̄sētibꝰ ē actꝰ patiētie q̄ ⁊ actus q̄ quis nō deficit ⁊ ē actꝰ patiētie ⁊ p ↄñs idē actus patiene ⁊ fortitudis circa malū mortis p̄ns scꝫ sm est ꝙ patiētia ꝓut ē circa alia mala a malo mortis ē v̄tus adiūcta fortitudini quia cōtra hoc specialit̄ ꝓcedūt q̄tuor p̄me rōes huius ↄclusiōis. Preterea ego nō video quō mō hec patiētia sit distincta a magnanimitate. nā scḋm Tulliū p̄mo de officiis magnanimus sicut fortis cernit̄ in gerēdo res magnas ⁊ maxime vtiles sꝫ vehement̄ arduas plenasqꝫ laborꝫ et piculorū. Tunc sic circa eadē picula v̄sat̄ ⁊ bñ se h̄z patientia circa q̄ versat̄ ⁊ bñ se habet magnanimitas. ⁊ nō video q̄uqꝫ differētia actuū i laudabilit̄ tollerando huiusmoi picula quorꝫ vnꝰ sit magnanimitatis ⁊ alius patientie igit̄. Neqꝫ pōt dici ꝙ magnanimitas cōfirmat aīm i maxīis bonis sperādis ⁊ adipiscēdis. Patiētia vero i maximis malis tollerādis quia cum bona magna de se efficiant animum ad adeptionem eorum non opꝫ vt sit v̄tus confirmante aīmū in hiis adipiscēdis

nisi ꝓpter mala ⁊ picula q̄ contingunt in ꝓsecutione eorū q̄ eiusdē virtutis nō est firmare animū in bonis adipiscēdis ⁊ firmare ipm̄ cōtra mala ⁊ pericula que in eorū adeptiōe tollerāda sunt. Sed scḋm Thomaꝫ patiētia facit scḋꝫ. q̄ patiētia circa picula alia a morte nō differt a magnanimitate. Cōfirmat̄ nā ē eadē virtus est que firmat animū in recto vsu delectationum gustus ⁊ tactus ⁊ cōtra cōcupiscētias ⁊ illecebras ab hmōi recto vsu retrahētes. eadē etiā v̄tus firmat animū i ↄfessiōe fidei ita ↄstant̄ faciēdavt pro nullo q̄d est cōtra rectā rationē deserat̄ hmōi ↄfessio et i martyrio pro fide xp̄i suscipiēdo sicut patebit cū aget̄ de martyrio. Ex quibus p̄tꝫ ꝙ scḋm modū dicēdi beati Thome difficile est fugere differētiā que est inter patientiā que est circa mala mortis ⁊ fortitudinē ⁊ inter patiētientiā que est circa alia mala ⁊ magnanimitatem. ¶ Cōtra p̄mā ↄclusionē argui͞t sic. magnanimitas cōsistit in gerēdis magnis ⁊ arduis rebꝰ. sed patientia nō consistit in gerēdis magnis rebus sed i magnis malis equanimit̄ tollerādis: q̄ patientia nō est magnanimitas et p ↄñs ipa nō est species magnanimitatis. ¶ Scḋo quarūcūqꝫ virtutū est vnus et idem actus adequate illi sunt eadē virtus adequate sed patientie ⁊ magnimitatis siue fortitudinis generaliter dicte est adequate vnꝰ actꝰ scꝫ sustinere mala ⁊ pericula igit̄. ¶ Tertio magnanitas siue fortitudo aliquā est sine paciētia q̄ patietia nō ē ps magnanimitatis. aña ꝓbat̄ qꝛ magnanimꝰ interdū nō tollerat mala sꝫ insurgit ⁊ aggredit̄ eū q̄ mala infert imo etiā ex hoc videt̄ seq̄ ꝙ vel patiētia vel magnanitas nō sit v̄tus si nō sustinere mala sit v̄tuosū. sustinere nō ē virtuosū q̄ si magnanitas ꝓquā nō sustineanꝰ mala. sꝫ cōtra faciētē pugnanꝰ ē v̄tꝰ patiētia nō erit v̄tꝰ. ¶ Ad p̄mā respōdeo ꝙ vt dictū ē supra magnanimitas habꝫ duplex genꝰ scꝫ ↄtemptū rerꝫ externarū ⁊ administratiōe rerū arduarū ↄcedo igit̄ maiorē quo ad scḋm genus magnanimitatis ⁊ nego eā vniuersalit̄ itellectā ⁊ q̄ ad p̄mū eius genꝰ ↄcedo minorē ⁊ nego ↄsequētiam sꝫ bñ sequit̄ ꝙ patientia nō est adequate magnanimitas. ¶ Ad scḋam nego minorem. Et ad probationē dico ꝙ sustinere mala ⁊ picula nō ē actꝰ adeq̄tus patiē qꝛ nō q̄līꝫ sustinere mala ē actꝰ fortitudinis. sꝫ aliqd̄ sustinere mala ē actꝰ patiē ⁊ aliqd̄ actꝰ fortitudinis. sustinere eīm mala q̄ sunt picula ⁊ deteriata bellica est actꝰ fortitudis stricte accepte. sustinere mala ⁊ picula q̄ ↄtigunt in grauium administrationem gestione est actus magnanimitatꝭ ꝓ scḋo eiꝰ genere. sustinere vero mala nō ne deserat̄ amistratio ardua vel reip. salus sed qꝛ honestū est aduersa cū incidunt equanimit̄ tollerare est actꝰ patiētie. Si vero argumētū fieret de patiētia scḋo mō dicta aliter esset dicendū sicū aget̄ de p̄seuerātia. Et si dicatur ꝙ patiētia est circa mala ab alio illata ⁊ p hoc ab aliis distinguit̄. hoc dictū est vulgatū sine magna ratiōe ⁊ satis leuiter q̄d male itellectū generat multiplicia impedimenta cognoscē veritatis in hac materia. patitur enim quis egritudinē ex principiis cōplexionantibus ex nocumento: ab alio illato vtrobiqꝫ equanimiter fert non video ꝙ i scḋo dicatur patiēs in equanimit̄ ferendo quin etiā p̄mus patiens dicatur. Similit̄ argueret de corruptione edificiorum ab alio illata et ex vetustate prouenientē. similiter in fortitudine constat ꝙ pericula frequentur inferūtur ab alio puta ab hoste et a proditoribus ⁊ ab aliis maliuolis. Sed vt videatur ob quā causā introducta est p̄dicta distinctio. ¶ Est aduertendū ꝙ auctores qui p̄mo eam posuerūt nō voluerunt per eā distinguere inter patientiā ⁊ fortitudinē. sed voluerūt distinguere inter diuersas species fortitudinis vel

Reprobatio thome vbi supra articulo .i.

Ubi... tur...

Su... rem... ē sc... tuo p...

magnanimitatis. Pro quo notandum est quod negotia magna et ardua, imo et quecumque alia difficilia habent duplicia pericula. quedam ex natura et circumstantiis negotii que scilicet regulariter et ut in pluribus ex negotio oriri solent et a viro prudente et sollicito preuideri potuerunt. et ista dicuntur pericula vel mala intrinseca, ortia quamuis etiam oriantur a personis seruientis et alienis sicut est hostis in bello et cocinus [illegible] alia vero sunt que non oriuntur ex natura negotii et circumstantiarum regulariter et in pluribus sed ex aliquo quod est alienum a natura negotii et ab aliis circumstantiis eius et hec pericula dicuntur esse ab alio illata. Eius de autem rationis nonnulli [illegible] ea pericula que communiter et ut in pluribus a viro prudenti et sollicito preuideri non potuerunt. Circa prima pericula ponitur una species fortitudinis circa alia altera. Ad tertium concedo antecedens et nego consequentiam non enim sequitur animal potest esse sine homine. ergo homo non est pars animalis intelligendo semper de parte subiectiua sed bene sequitur ergo homo et animal patientia et magnanimitas non sunt idem adequate et conuertibiliter. Et si dicatur quod totum non potest esse sine parte negatur de toto vniuersali et parte subiectiua. Ad

Lozica sunt hec.

probationem concedo assumptum et ad id quod additur si non sustinere mala etc. nego consequentiam. non vouere enim paupertatem virtuosum est et tamen vouere paupertatem virtuosum esse [illegible] vouere paupertatem est etiam virtuosum. preterea [illegible] virtuose committere opus consilii et idem virtuose opus illud idem consilii perficere. Ita etiam potest quis [illegible] mala infert non [illegible] potentiam virtuose in eum insilere. quod patet per Augustinum dicentem quod precepto patientie non contrariantur [illegible] pro bono [illegible] docomus [illegible] pugnant quod si ille [illegible]

Augustinus

desit [illegible] tollerate non esset patientie [illegible] sed impietas et [illegible] vt vult Criso. super illud Ma. vnde sanctitas dicens in iniuriis propriis patientem esse laudabile est in iniurias autem dei patienter sustinere nimis impium.

Crisostomus.

Queritur consequenter. Utrum patientia possit haberi sine gratia. Arguitur quod non quia illud ab ipso patientia infusa. In oppositum arguitur omnis virtus moralis potest haberi sine gratia: sed patientia est virtus moralis igitur. Inso probatur quia nulla est virtus moralis quam non possit infidelis acquirere. Ad hanc questionem tradet beatus Thomas questione de patientia articulo tertio sub aliquibus dictis. primum quod [illegible] exercetur opus patientie nisi propter aliquid magis volitum et amatum quam sit illud bonum cuius [illegible] patientiam tollerat. secundum non potest aliquis exercere patientiam tollerando equanimiter [illegible] bonorum naturalium pro bono gratie et [illegible] sine caritate gratia gratum faciente. tertium dicitur [illegible] aliquis exercere patientie [illegible] bonorum naturalium pro bono politice [illegible] ad [illegible] dei [illegible] et gratia gratis data hec [illegible] gratia gratum faciente. Iste duo vltima dicta ponit Thomas in

Reprobatio Thome

solutione ad secundum argumentum [illegible] gratia et caritate potest aliquis [illegible] tollerare propter bonum sanitatis. [illegible] videt verum [illegible] quia si [illegible] actus ille quo quis tollerat mala propter bona temporalia non [illegible] patientia [illegible] illi quos [illegible] in tertio et quarto dictis [illegible] pro parte videtur michi verum et pro [illegible] probabilius quam oppositum [illegible] sed tamen videtur dependere a [illegible] dubio [illegible] vtrum quis possit bene moraliter

agere sine auxilio dei speciali. primum dictum non michi videtur verum vniuersaliter intellectum sicut idem doctor videtur intelligere et etiam probare intuitu ex auctoritate Aug. iam supra posita sunt enim multi modi patientie et [illegible] est quod patientia tertii generis non tollerat aduersa propter aliquid aliud magis volitum consequendum sed quia honestum est aduersa equanimiter tollerare cum incumbunt et quia de hoc visum est plurimum superius. et huiusmodi genus patientie maxime respicit ante in Job ideo dessimus ab vlteriori probatione sed tamen respondendum est ad auctoritatem Aug. qua probat beatus Thomas inducit. ait enim Augustinus libro de patientia vi[?] desideriorum facit tollerantiam laborum et dolorum et nemo nisi pro eo quod delectat sponte suscipit ferre quod cruciat.

Ad inducta
ex Augusti

¶ Ad hanc auctoritatem respondeo quod patientia et equanimis tollerantia malorum ideo dico quod duplex est patientia. vna est in qua cum ipsa tollerantia quod ipsa equanimitas est spontanea et voluntaria ita quod [illegible] nostra est non tollerare huiusmodi [illegible] bonum illud quod tollerando [illegible] consequimur et verum est quod omnis talis sit [illegible] boni consequenda vel mali fugiendi et hoc genus patientie significauit Aug. per sponte suscipere quod cruciat et hic patientia [illegible] patientiam [illegible] scdi generis et patientias quarti generis cum pro causis ibi expressis aduersitas desiderata est aut amata. alia est patientia in qua licet equanimitas sit spontanea et voluntaria non tamen ipsa aduersitas imo ut dictum est ipsa est nolita et displicet nobis et quantum in nobis est vitamus et [illegible] nabiliter a nobis eam declinamus et repellimus ut cum [illegible] in egritudines in varia infortunia in pericula mortis non quidem ut deseramus aliquod bonum [illegible] sed cum hec nobis etiam nichil agentibus aut agentibus aliquid quod est omnino impertinens accidunt. [illegible] diabolus efficiens Job multis dispendiis et aduersis intenderet distrahere et reuocare Job a multis bonis et laudabilibus operibus non tamen propositum est ipsum Job hec conditio. Si vis desistere ab operibus [illegible] non inferentur tibi hec aduersa sicut proponitur [illegible] quod si velint dissiteri fidem aut negare Christum quod non crucians sed multis muneribus donabunt. Si quis velit negare ista duo genera patientie iudicio meo ipse negaret ea que [illegible] apud se experitur. et nescio quo modo hoc patientie genus a beato Thoma preter missum est. Et [illegible] prima conclusio. exercere multi opus patientie virtutis et non propter aliquod aliud bonum creatum magis amatum quam sit bonum illud cuius priuationem [illegible] patientia tollerantur. [illegible] probata ex superioribus. Secunda conclusio [illegible] patientie pro bono gratie et caritatis consequendo sine gratia gratum faciente cum auxilio speciali dei. probatur potest aliquis actus huiusmodi patientie esse bonus moraliter et non meritorius vite eterne quia aliquis talis actus patientie elicitus sine gratia et caritate [illegible] quia omnis actus elicitus mediante gratia et caritate est bonus meritorie et nullus talis [illegible] bonus moraliter videtur manifestum [illegible] ex probationibus sequentibus. Secundo omnis [illegible] moralis [illegible] prudentialis [illegible] cum auxilio dei [illegible] elicere actus et exercere opus illius habitus. sed possibile est quod aliquis habeat habitum huius patientie cum hoc quod careat caritate quia possibile est quod sine gratia et caritate exerceat [illegible] actum huiusmodi patientie. [illegible] videtur manifestum [illegible] alia a caritate que non potuit [illegible] sine auxilio dei sine caritate [illegible] opus non [illegible] meritorium vite eterne. Et probatur manifeste [illegible] videtur quod fides et spes possunt esse in actibus suis sine caritate quecumque patientia. cum fides et spes respectu boni increati minus habeant de naturalitate et mi[nus]

gis de supnaturalitate q patiētia. Tū scdo qz ſi habitus ille nō possit exire in op⁹ sine grā gratū faciēte & dependeat in agendo a gracia, hoc ē aut qz sine caritate nō habet recta cognitio de malo tollerando aut qz iste habitus nō habet impetū & inclinationem in opus, non pmū qz caritas nō est habit⁹ cognitiu⁹. Tūz scdo quia sine caritate potest haberi fides & ois cognitio naturalis & supnaturalis requisita ad directionē operis illius patientie, nec scdm qz de ratione cuiuscūq habitus non impediti est facere impetum & inclinationē in opus minor vero eiusdem rationis pbatur volo q aliquis habēs gratiam habet multos actus patiētie per quos generet in eo habitus patiētie de quo est qstio quo genito & etiā multum intenso peccet mortaliter & perdat gratiā constat q per peccatum mortale non corrūpetur habitus ille patiētie imo nec diminuetur igitur possibile est q aliquis nō habens gratiā habeat habitum patientie. Dicet forte ad istam rōnem q Thomas intelligit q nō potest haberi actus istius patientie nisi habeatur vel pri⁹ habita sit caritas vel gratia ita q gratia necessaria est ad generationem istius habitus scz ad pmos act⁹ generandos. ¶ Contra hanc solutionē arguit pmo quia hec nō videtur intentio Thome vt patet ex rōe sua q equaliter concludit de actibus pcedentibus habitū & sequentibus, nō eni habens actū patiētie prefert bonū gratie omnib⁹ naturalib⁹ bonis plus per actus pcedentes habitū q per actus sequentes. cū ergo hoc contineat scdm Thomā ad dilectionem dei sup omnia & ad caritatem sequitur q scdm eū sine caritate nullus potest haberi actus patiētie pbat preterea contra dictā solutionē q patiētia dicta nec quo ad act⁹ precedentes nec quo ad act⁹ sequētes exigat necessario gratiā gratū facientē & hec sit tercia ratio ad cōclusionē. omnis creatura rationalis habens actuale iudiciū quo iudicat gratiam esse pferendā omnibus bonis naturalibus & pro ea ferendā esse equanimiter omnium bonorum naturaliū priuationem potest mediante libertate voluntatis & auxilio dei speciali cōformiter velle ad illud dictamen: sed sine gratia & caritate p fidem informē acquisitā potest haberi hmōi iudicium dato etiā q nunq prius sit habita caritas igitur. maior videtur certa quia volūtas ex libertate sua & auxilio dei speciali pōt se conformare cuicunq recto dictamini nisi p illud dictamē importet aliqd requisitū ad actū necessario quod nō est i potestate voluntatis quod ideo dictū est propter istud dictamen. Elemosina hanc pauperi danda ē meritorie aut aliis cōsimile, nā istud dictamen, pter hunc terminū meritorie importat caritatem & gratiā que non est in potestate voluntatis q si quis vellet sustinere assumptuz sine illa exceptiōe, tunc diceret q nullū dictamē tale esset rectum imo frequenter esset simliter temerariū sine tamen sit sine aliter: constat tamen q hoc dictamen est tollerandus cruciat⁹ p bono gratie vel caritatis non includit aliquid quod nō sit i potestate voluntatis auxilio dei speciali adiute neq aliquis terminus ibi positus importat caritatem vel gratiā tanq aliqd necessariū ad hoc q volūtas se cōformet dictamini. ¶ Quarto arguit multi gētiles habuerunt virtutē patiētie & p bono virtutis aut salute reip. multa mala corporalia tulerūt et tamen nō habuerūt gratiam gratum facientem vt constat igitur antecedens potest probari per multas historias vt de socrate et de platone & multis romanis et idis et persis ¶ Ad hanc rationem respondet Thomas per tertium dictum q bonum politice virtutis est naturale, bonū autem gratie est supernaturale, ideo potest voluntas pro bono politice virtutis sponte mala subire corporis cum auxilio speciali non tamen potest ea subire pro bono gratie quod non est nature commensuratū. ¶ Contra hanc responsionē arguit. cōmēsuratio boni amati ad naturā est omnino impertinēs ad hoc qd propter ipsū sint equanimiter mala tollerāda imo propria ratio hui⁹ tollerātie ē amor hui⁹ boni propter quā exercemus patiētiā sz ad hunc amorē sufficit cū libertate volūtatis & auxilio dei speciali equanimis iudicium rationis indicātis hec bona ēe nobis multo magis bona q priuatio bonorū corporaliū vel presentia malorum oppositorū sit mala, & siue ista bona sint cōmensurata siue non siue sint naturalia siue supnaturalia. nihilominus pro his poterit voluntas tollerare equanimiter mala corporalia si ratio indicet ea esse nobis magis bona q mala illa q patimur sint mala, sed sine caritate pōt ratio ita indicare: & sine caritate potest haberi huiusmodi patientia et tendere in bonū gratie et caritatis per malorū equanimē tollerantiam. ¶ Quinto pbatur potest quis mala multa corporalia pro bono sanitatis cōsequēdo aut p maiori malo corporali vitando laudabiliter & virtuose tollerare & multo plura pōt tollerare p bono gratie et caritatis aīs pz de patiētibus icisiōes mēbrorū & adustiōes et reliq hmōi. ¶ Ad hāc rationē rūdet btūs Thomas q amor sanitatis pcedit ex amore q homo diligit carnē suam. pacientia autem de qua arguitur pcedit ex amore supnaturali. Sed hec solutio, omnino impugnatur eodem modo sicut pcedēs ¶ Sexto si sic sequeretur q nullus exīs in peccato mortali possz velle pati cruciatus & tormēta corporis pro xpo sed ↄñs videtur falsū igitur. & pbatur minor de hereticis quibusdā qui perfidiam in heresi & moriuntur nō tamē sūt sufficienter per iudices eorū conuicti de falsitate suarū assertionū qui etiā licet habeant pro opinione sua rationē multū apparentem & forte apparentiorem quam sit aliqua earū que cōtra eos affertur nō tamen quanta potuerūt sollicitudine inuestigauerūt veritatē sed cōtenti vnius doctoris aut duorū traditionibus non peruestigauerūt sufficienter sacros libros nec etiā aliorū auctorū volumina quorū copiā habere potuerunt & maluerūt tales auctores negligere & contēnere q ignotam veritatē eorū volumina plegēdo inuenire: quales hac nostra tempestate inueniunt tales enī ita errando per contēptum pborū auctorū et negligentiā inuestigatiōis peccant mortalit & multi eorū patiunt cruciatus & tormenta reputant pro christo & tamē carent caritate et gratia. Nec valet dicere q sm veritatem non patiūtur pro xpo qz sufficit q credāt se pati pro xpo. ¶ Item ponat aliqs qui pro fide catholica subit cruciatus & mortē nō ē dubiū q subeūdo hmōi cruciatus pōt habere cōsciētiam alicuius peccati mortalis & cōplacentiā i peccato qd scit esse mortale, ergo caret caritate ergo aliquis carens caritate potest habere patientiā supradictam. ¶ Contra pmā ↄclusionē arguit rōibus Thome nullus patitur virtuose mala nisi pp̄t aliquem finē aut ergo ille finis est magis amat⁹ q bona opposita malis que patimur aut minus. si pmū habemus intentū. nec pōt dici scdm quia tūc hunc finem pferremus bona opposita malis q patimur aīs pbatur qa tristiciaz & dolorē fz se abhorret anim⁹ Ad hanc rōnē distinguo aīs vel loquendo de patientia duplici volitione spontanea scz volitiōe mali & volitione equanimitatis & sic cōcedo aīs & ↄñs vel loqndo de pacientia spōtanea tm̄ ex pte equanimitatis & sic ego distinguo vel loquēdo de fine increato et sic hoc est dubiū de quo alibi propter qd etiā in cōclusione facta est mentio de bono creato vt

[Marginal notes: "tho. 2. 2. qōn 136. arti. 3." (left, beside "actus pcedentes…"); "Argumē. tū thome vbi supra" (left, beside "¶ Quarto arguit"); "S. thomā." (right, beside "¶ Contra hanc responsionē"); "Argumē. tū thome vbi supra" (right, beside "bonū gratie et caritatis…"); "Bonū argumētū." (right, beside "mortali possz velle…"); "Thomas vbi supra" (right, beside "¶ Contra pmā ↄclusionē")]

loquendo de fine creato alio ab opere honesto et sic
liter si ego nego vel loquendo de fine creato sine illud sit
honestas operis vel aliquod aliud bonum creatum et sic con
cedo. et ad probationem dico quod ille finis est magis ama-
tus sed quia non est finis extrinsecus operis patientie id
nichil ad propositum et ad probationem aliam dico quod ne-
mo eligit tristiciam aut dolorem quem potest subire nisi
ratione alicuius boni extrinseci magis amati sed cir
ca dolorem aut tristiciam quam fugere non potest bene eligere i-
nimitatem rationem gratia honestatis operis et sine in-
tuitu cuiuscunque alterius boni creati sed illud non est necesse
¶ Contra secundam conclusionem arguitur sic nullus potest pre-
ferre bonum gratie omnibus bonis naturalibus sine cari-
tate sed omnis patiens mala pro bono caritatis prefert
bonum gratie omnibus bonis naturalibus nisi diligendo
deum super omnia sed non potest diligere deum super omnia
sine caritate igitur. ¶ Secundo arguitur per illud apo
B stoli. i. ad corin. xiii. caritas patiens est. ¶ Ad primam
respondetur negando maiorem et minorem et dico quod aliquis
habens fidem informem mediante auxilio speciali et li-
Aliquis sine charitate potest diligere deum super omnia. bertate voluntatis potest preferre deum omnibus bonis
naturalibus et multo magis si habeat habitum dili-
gendi deum super omnia ex multis actibus acquisitum
et ad probationem maioris nego primam partem assum
pti id enim dico de dilectione dei super omnia. minor etiam
negata est quia patiens pro christo vel pro bono cari
tatis non semper patitur privationem omnium bonorum natu
ralium sed aliquando unius boni aliquando alterius
boni privationem suffert et tollerat ideo non potest con-
cludi universaliter quod omnis patiens prefert deum omni
bus bonis naturalibus imo sicut possibile est esse in-
stum in uno gradu et non in alio ita et patientem et reperti
sunt multi qui patienter tolleraverunt carceres et pri-
vationem bonorum fortune pro christo sed cum ve-
nerunt ad tollerantiam mortis avera confessione resilierunt

Queritur consequenter: utrum

patientia sit potissima virtutum. ¶ Argui
tur quod sic per illud Jacobi primo. patientia
opus perfectum habet. ¶ In oppositum arguitur pa-
tientia non enumeratur inter quattuor virtutes princi-
pales quas enumerat Grego. xxii. moralium et Aug.
libro de moribus ecclesie igitur. ¶ Pro questione no
tandum est quod hic ego non comparo patientiam ad virtu-
tes theologicas fidem spem et caritatem sed tantum ad
virtutes naturales et morales quia non intendimus pro
nunc comparare habitus cognitivos ad effectivos quam
comparationem Aris. in tertio ethicorum uno verbo expedi
visse videtur cum ait. Est autem difficile quandoque iudicare
quale pro quali eligendum et quid pro quo sustinendum
adhuc autem difficilius immorari cognitis. comparanda
est igitur patientia ad iusticiam et fortitudinem et tempe
rantiam. ¶ Prima conclusio non ideo iusticia perfectior est
patientia quia constituit hominem in bono et patientia tan-
tum impedit ea que a bono retrahunt. probatur patien-
tia non tantum impedit ea que a bono retrahunt sed etiam
constituit animum in bono principaliter propter et per se igitur
aliquid probatur quia equanimitas est excellens bonum mentis
ut constat. sed patientia constituit hominem in equanimitate a
qua per adversa frequenter distrahitur ergo patientia consti
tuit hominem in bono. Secundo patientia constituit hominem in
bono rationis igitur. assumptum probatur quicquid inclinat hominem
ad sequendum regulam rationis constituit hominem in bono
rationis. sed patientia inclinat hominem ad consequendum
regulam rationis ergo patientia constituit hominem in bo
no rationis neque est verum id in quo videtur opinio.
Contra thomam. 2. 2. questio. 136 articu. 2. Thome fundata scilicet quod virtutum quedam sunt que con
stituunt hominem in bono ut iusticia et prudentia. Alie
vero impediunt ea que retrahunt a bono ut fortitu-
do et temperantia. fortitudo enim impedit tristicias pe-
riculorum mortis. temperantia vero delectationes gu-
stus et tactus fortitudo enim constituit animum in bono
propter quod subimus pericula mortis temperantia vero
constituit animum in recto usu delectationum gustus et tactus
neque opus est pugnare contra delectationes huiusmodi nisi
ut anima pugnando obluctando oblectationibus in
recto usu delectationum constituatur. Et hec sit tertia ra-
tio Quarto non omnis virtus constituens hominem in bo-
num est excellentior virtutibus impedientibus ab his
que retrahunt a bono igitur. maior probatur nam fin-
omnes fortitudo est excellentior affabilitate et eutra-
pelia et veritate que constituunt hominem in bono com-
municationis humane. similiter mansuetudo est ex-
cellentior illis eisdem et tamen secundum opinantem non consti
tuit hominem in bono sed tantum impedit iracundiam et in
sensibilitatem que a bono retrahunt. Confirmatur quia im-
pedire ea que retrahunt a magnis et excellentibus bo
nis est multo prestantius quam constituere in parvis et exi
guis bonis quod non esset verum quod virtutes que constitu-
unt in bono sunt excellentiores virtutibus impedientibus
ab his que retrahunt a bono. sed si hoc veritatem habe
re debeat hoc intelligi debet respectu unius et eiusdem
boni. ¶ Secunda conclusio non ideo fortitudo est ex-
cellentior quam patientia quia fortitudo impedit peri-
cula mortis ne retrahant a bono. patientia autem non
probatur quia patientia ut dictum est etiam firmat animum
contra pericula mortis cum incidunt. assumptum probatur quia pe-
ricula mortis inter adversa numeranda sunt sed pati
entia impedit omnia adversa ne abducant a bono igitur
Patet etiam idem assumptum ex Thoma articulo quarto
questionis de pacientia ubi expresse determinat quod pa-
cientia est tam circa pericula mortis quam circa alia et
hoc supra allegavimus contra eundem ubi probavimus
quod pacientia non est virtus adiecta fortitudini. Quo sup Propositio thome in rigore logices falsa.
posito patet quod hec propositio Thome plus a bono retra
hunt pericula mortis circa que est fortitudo quam adver-
sa circa que est pacientia ex rigore logice infert contra-
dictoria sicut ista homo melior est quam animal. Ista est
exponitur per istas homo est bonus animal est bonum
et nullum animal est tam bonum quam homo est homo ex
qua tercia sequitur quod nullus homo est tam bonus quam ho
mo est homo que cum ista homo est bonus implicat
contradictoria ita etiam ex ista plus a bono retrahunt
pericula mortis quam adversa sequitur quod pericula mor
tis retrahunt a bono et tamen nulla pericula mortis tan
retrahunt a bono quantum retrahunt pericula mortis.
Prima enim pars est una de exponentibus et secun-
da sillogistice concluditur accepta pro maiore tercia
exponente nulla adversa tantum retrahunt a bono
quantum pericula mortis: sed omnia pericula mortis sunt
adversa ergo nulla pericula mortis tantum retrahunt
a bono quantum pericula mortis. Sed quia iste vir ri-
gorose argumentationis multis displicet qui non sunt
exercitati in dialetica propter quam imperiti multos
incurrunt errores id transeamus. Ne tamen contra Tho-
mam sophistica importunitate uti videamur et veri
tatem plane explicemus. Est advertendum quod hec pro-
positio Thome plus retrahunt a bono pericula mor
tis circa que est fortitudo quam adversa circa que est pa
cientia habet duplicem sensum secundum quod iste ora
tiones circa que est fortitudo et circa que est pacien-
tia possunt teneri implicative et restrictive et pos- sunt ch Regice
sunt teneri copulative et non restrictive. Si teneantur
tur restrictive argumentatio facta non procedit con
tra eam quia maior sillogismi non sequitur ex ter-
tia exponente et tunc significat propositio. quod pericu
lorum mortis et etiam adversorum illa magis re-
trahunt a bono circa que est fortitudo quam illa circa
que est pacientia. Si autem teneatur copula-

tiue et non restrictiue tunc significat ꝙ fortitudo est circa pericula mortis et patientia circa aduersa et pericula mortis plus retrahūt a bono q̄ aduersa ꝙ secundū veritatem contradictionē implicat manifestam supposito illo quod ex doctrina Thome probatum est scilicet ꝙ a pericula mortis sunt aduersa. Et si queras in quo sensu posuit Thomas predictam propositionem videtur michi salua meliori opi=

Expō di= cti thome

nione ꝙ ppositio de rigore sermonis habet scdm̄ sensum qr ad hoc ꝙ sit partitio illa quā exprimit prim⁹ sensus oportet ꝙ terminus positus in prima parte repetatur in secūda qđ tñ non fecit sed in prima parte posuit pericula mortis et in scđa aduersa ꝙ si dixisset hoc modo pīcula circa que est fortitudo plus retrahunt a bono q̄ pericula circa que est patiētia īdubitāter fuisset designatus pmus sensus. Scđo michi videtur ꝙ etiam in sensu scđo Thomas dictā ppositionem posuit qui tbi diuidit equiualent et patet intuenti hoc cōmune retrahens a bono i periculo mortis et aduersa ꝑicula mortis tribuit fortitudini et aduersa patientie. que diuisionē michi videtur rationabilis si pericula mortis int aduersa numeranda sint qr nunꝙ species diuidit ꝯtra suū gen⁹. Alias vnū membrorum diuidentiū esset contentū in alio et reciperet vniuersaliter et per se predicationē eius et non esset

D sibi formaliter oppositum. ¶ Aduertēdū est tñ ꝙ questiones iste de cōparatione virtutū sunt multū difficiles qr nulla virtus est que non sub se ꝯtineat multos

[illegible]

actus diuersarū speciēr̄ quoꝝ alii sunt aliis perfectiores. oportet ergo cōparare vel summū ad summū vel aggregatū ex oībus habitibus facilitantibus in oēs actus eiusdem generis ad aggregatū ex habitibus facilitātibus ad oēs alterius virtutis. alias enī cōcederetur patiētia est patientia pfectior et iusticia est iusticia pfectior ita cōcederetur ꝙ patiētia est fortitudine et fortitudo patiētia pfectior. ¶ Sit igitr tertia conclusio: accepto noīe patiētie cōmuniter ad quattuor modos et collectiue pro aggregato oīm habituum qui sunt patientia: patientia est oībus aliis virtutibus pfectior. ꝓbatur patientia hoc modo reperitur i oīm genere virtutis scdm̄ illam partē scdm̄ quā sit exercitiū illius virtutis cum passione et tollerātia durorum sed in oī virtute multo difficilior est act⁹ ille qui exercetur cum passione durorū retrahente q̄ ille qui exercetur sine passione: aut cum passione delectabiliū retrahentiū vt declarabitur cum aget̄ de cōparatione patientie ad temperantiā igitur. Secūdo excellentissimi gradus in vna quaꝗ virtute sunt pseuerantie gradus et heroicus. sed patiētia cōmunit̄ accepta cōtinet istos gradus et ipsa in oī genere virtutis reperit̄ igit̄. ¶ Alia ꝯclusio erit de patientia primo

Patien= tia ē forti tudīe inte= siue pfecti or.

modo dicta. ¶ Quarta ꝯclusio patiētia primo modo dicta est extēsiue pfectior q̄ fortitudo stricte accepta. ꝓbatur oīs fortitudo hoc modo accepto nomine est patientia primo modo. cū oīs fortitudo sit passio durorū in administratione grauiū et arduorū negociorum scz bellicorū et tamē nō oīs patientia est fortitudo stricte accepta puta tollerātia durorū ptinentium ad magnanimitatē ꝓut distincte accipitur a fortitudine igit̄ hoc modo patientia est pfectior extensiue q̄ fortitudo. ¶ Quinta ꝯclusio fortitudo nō est pfectior intensiue q̄ patientia hoc modo accepta. patz quia oēm pfectionē q̄ continet fortitudo continet patientia: cum fortitudo sit sub patientia sicut magis cōmune sub minus cōmuni. ¶ Sexta cōclusio fortitudo non est perfectior intēsiue q̄ patientia quarti generis licet patiētia sit pfectior extēsiue. Aūs ꝓbatur qr aut illa pfectio attendit̄ ex parte periculoꝝ et tristiciarum aut ex parte finis aut ex parte spontaneitatis: non primū pz patientia quarti generis est eq̄ bene circa pericula et tollerātiā mortis sicut fortitudo. nec scđm qr pro quocūꝗ fine honesto pōt q̄s fortiter ferre pericula pro eodē aut sibi omino pōt patienter tollerare dāpnorū tristicias. nec tertium qr oīs spontaneitas vel non spontaneitas que reperitur in fortitudine scz respectu tollerantie et periculoꝝ et respectu equanimitatis potest reperiri in patientia quarti generis et sicut fortiter deserendo actum fortitudīs potest tenere a se pericula ita et multotiens in patientia quarti generis aduersitates ipse sunt desiderate sicut dauid pro salute populi sollicitus orabat vt in se diuine vltionis gladius verteretur. ¶ Confirmatur fortitudo habet aliquid quod difficultatē et tristiciā leuit scz ꝯtrapugnationē et spem euadēdi pīcula ꝯtrapugnādo viriliter sed hoc non habet patiētia quarti generis et illa que leuiūt tristiciā in patientia quarti generis etiam possunt leuire tristiciam in actu fortitudinis igitur. ¶ Secunda pars conclusionis ꝓbat̄ quia patientia quarti generis est multo extensior q̄ fortitudo bellica vix enim vllus est homo et iustus q̄ se eximere posset a patientia quarti generis a fortitudie autē bellica q̄ plurimi. ¶ Septima ꝯclusio fortitudo est intrinsece pfectior q̄ patientia tercii generis. probatur ista cōclusio per fortitudinem duo difficilia sunt spontanea et volita per patientiam vero tercii generis tm̄ vnum eorum fit spontaneum et adhoc illud enim spontaneitas est facilior ergo fortitudo est intrinsece perfectior q̄ patientia. antecedēs probatur per fortitudinem pericula sunt volita volitione propter hec et etiā ipsa equanimitas in periculis ita ꝙ vere fortis nec deiicitur per desperationem nec erigit̄ per temeritatem sed in patientia tercii generis ipa aduersitas non fit volita nec simpliciter nec volitione propter hec et fit tantū volita ipsa equanimitas cuius volitio est facilior q̄ volitio ipsi⁹ aduersitatis. nam multo facili⁹ est equanimē esse inter aduersa accidentia q̄ velle huiusmodi aduersa. nam qui vult aduersa faciliter inter ea est equanimis sed multi sunt equanimes inter aduersa qui aduersa nolūt. ¶ Octaua ꝯclusio pacientia est perfectior tēperantia. probatur secundum Aristotelem difficili⁹ est pugnare contra tristicias quam cōtra delectationes. sed pacientia est pugnatiua cōtra tristicias, temperantia vero contra voluptates igitur. Antecedēs probatur pro prima parte. Si quis incumbat bono operi puta iusticie tunc ab illo potest retrahi per voluptates et generaliter per ea que delectant puta p̄ temperantiam vel munera potest etiā retrahi per cōminationes et cruciatus corporis et cōstat ꝙ cruciat⁹ et dampna rerum multo vehementius retrahunt ab hmōi bono opere q̄ blandicie vel alia que cōcupiscūtur a nobis. Ex quo contra Thomam infertur ꝙ delectationes tactus non plus retrahunt a bono q̄ aduersa circa que est pacientia. Ego enim vt in pluribus credo contingere ꝙ cum quis temptat̄ deserere bonum aliquod tā per aduersa q̄ per blandimēta multo vehementius et violentius temptatur per aduersa q̄ per prospera. quod sic probatur nam omnium vulgata vox ac sententia est ꝙ q̄s pōt rationabiliter omittere bonum etiam magnum ad quod tenebatur etiam facere malum quod erat sibi ꝓhibitum si assit timor ꝓbabilis cadens in constantem virum et tamē nullus diceret q̄ hec eadem potest ꝓpter concupiscēciam vel propter delectationem gustus et tactus nec etiam propter vtile ergo signum est q̄ temptatio et retractio a bono per aduersa est multo efficatior et violentior q̄ per prospera et delectabilia. Sunt tamen attendende varie hominum complexiones et di

Fortitu= do ē paci= tia intrin= ce pfecti= or.

Tho. 2. 2. qst 136 articulo. E

uersi motus secundum quos alii vni passioni alii vero alte-
ri facilius succumbunt. Et ideo quod dictum est secū-
dum naturam ipsarum passionum intelligendum ē
que tū passiones in vno impedit ipsum τ in alio adiu-
uat. ¶ Nona conclusio. pacientia ē perfectior iusticia (Iusticia ē perfectior pacientia.)
probatur melius est esse pacientem τ carere iusticia
q̄ esse iustum τ carere pacientia ergo pacientia me-
lior est q̄ iusticia: consequentia tenet quia si iusticia ē
melior q̄ pacientia tunc carere iusticia erit deterius
q̄ carere pacientia ergo aggregatum ex pacientia et
carentia iusticie erit compositum ex minori bono et
maiori malo τ aggregatum ex iusticia τ carentia pa-
ciencie erit aggregatum ex maiori bono et minori ma-
lo ergo nō erit melius esse pacientem τ carere iusticia
q̄ esse iustum et carere pacientia quod est oppositum
aīūs. q̄ si dicatur q̄ iusticia est eque bona sicut paci-
tia idem omnino sequitur et antecedens probatur quia
qui est paciens et caret iusticia habet pacientiā et ē di-
spositus ad iusticiā τ ad mansuetudinē τ oem honestā
cōmunicationē q̄ vero habet iusticiā nō sic disposit⁹
ad pacientiā eū multi iusti sint in aduersis impacientis-
simi. et hic loquor de iusticia ad proximū et nō de iusti-
cia ad deū que inclinat ad omnium mandatorum obser-
uantiā. Secūdo qui habet iusticiā et caret pacientia nō
est dispositus ad ullam virtutem secundum gradum perfecta-
te nisi primo inclinetur per iusticiam suā ad actus pa-
cientie. sed qui habet pacientiā et iā sine iusticia dispo-
situs est ad omnē virtutem secundum gradum preeminentie
igitur. ¶ Decima conclusio. Pacientia est virtus inter
omnes ad excellentem in omni gradu virtutis sic ex-
dum vi um aptissima et ad vitā humanā gerendam
conuenientissima. Ego tamen non volo hic compara-
re pacientiā ad humilitatē q̄r de hac cōparatione post
ea dicetur sed potius eā cōsigo est pacientia. probatur ista
cōclusio primo auctoritate Ciceronis primo de officiis (Cicero.)
qui cū enumerasset duas res in quib⁹ maxime viue-
fortis τ magn⁹ anim⁹ quarū vna in rerū externa[rum] de-
spicientia ponitur. Alter ā in gerendis magnis τ ma-
xime vtilibus reb⁹. Statim post subiūgit. Sed in his
rerū splendor omnis amplitudo est. addo etiam
vtilitatem in posteriore. Et sequitur causa autem
τ rō est efficiens magnos viros in priore. In eo enim
est illud quod excellentes animos τ humana contēp-
nentes facit. Et paulo post. Nam τ ea que eximia ple-
risq; τ preclara videtur parua ducere eaq; ratione sta-
bili firmaq; contēnere fortis animi magniq; ducen-
dum est. Et sequitur et ea que videntur acerba que mul-
ta et varia in hominū vita fortunaq; versantur ita
ferre vt nichil a statu nature discedas nichil a di-
gnitate sapientis robusti animi est magne que con-
stantie. Et sequitur ad probationem cōclusionis huius
τ etiam non est autem consentaneū qui metu nō fran-
gatur non frangi cupiditate nec qui inuictum se a
labore prestiterit vinci a voluptate. Eandē senten-
tiā frequenter repetit. Secundo probatur auctori-
tate. Cipriani epistola xviii. dicentis nec inuenio in- (Ciprianus)
ter eas vtilissimi inter ceteras celestis discipline vi-
as quib⁹ ad cōsequenda fidei ac spei nostre premia di-
rigimur quo magis sit vel vtilius ad vitam vel maius
ad gloriam q̄ vt qui preceptis dominicis obsequitionis
ac deuotionis timore nitimur pacientiam maxime tota obser-
uatione tueamur. Tertio hec virtus maxime reddit ho-
minem similem deo igitur est ad humanā vitā gerendā con-
uenientissima. añs probatur nā inter oēs virtutes maxime
lucet in deo pacientia. nā cū totiēs τ tā grauiter offē-
datur ab hominib⁹ etiā p sacrilega ydolatria nō tñ desistit
beneficia sua tā bonis q̄ malis conferre largiter mauult
tollerando pacientē nos cōuerti q̄ iusticie sue seueri-
tē in nos exercere vt p3 p illud Apo. an non opulētiam

bonitatis ei⁹ τ sustētatiōis τ lōganimitatis cōtēmis
ignorans qm̄ patientia τ bonitas dei ad peniten-
tiam te adducit. tu autē secundum duriciā tuā et cor im-
penitens thesaurizas tibi irā in die ire τ reuelatio-
nis iusti iudicii dei qui reddet vnicuiq; secundum opera
sua τc. Secūdo probatur idem añs nā datis preceptis sa-
lutis τ maxime de dilectione inimici subiunxit sal-
uator christus. estote itaq; vos perfecti sicut pater vester ce-
lestis perfectus est et hanc similitudinē dicit esse in
hoc q̄ diligimus eos q̄ oderunt nos diligere autē odi-
entes nos nō nisi p patientiā fieri pōt. Tertio virt⁹
patientie maxime fulsit in christo τ per eā maxime
expressit mirabilia iudicia q̄ in eo esset diuina ma-
iestatis igitur. añs probatur nā p patientiā descendit
de illa sublimitate celesti ad terrena. carnē homi-
nis induit τ innocens ipse expiat aliena peccā portauit.
baptisatur a seruo. esurit. sitit. temptatur. apl'os pe-
des lauat. proditorē sustinuit. pauit τ osculat⁹ est in-
de os inimicos suos fouit a quib⁹ contumelias sputa fla-
gella crucifixionē poculum aceti falsa testimonia τ
tādē mortē patientissime tollerauit postq̄ tanta ece-
lesia illis ecclesiā suā aptā reliquit. Quarto patriar-
che τ prophete et iusti oēs q̄ figura xpi gerebant nul- (In quibus floruit patientia.)
lam virtutē magis coluerūt q̄ patientiā. nā abel pa-
tienter iniit mortē a fratre illatā et Abraham in obla-
tione filii mira patientia diuino precepto obsequi-
tur et ysaac filius qui offertur domino mirabiliter
patiens fuit floruit in Jacob patientia cū fugebat
a fratre in iosephum a fratribus venditus est τ
relegatus in moyse cū ab ingrato populo cōtēnit̄
et quasi lapidatur. In Dauid cū eum saul persequitur
qui traditum sibi noluit occidere τ in occisorē eius
vltus est. similiter tot prophetis τ martyribus q̄ pro xpo
interfecti sunt. Quarto nos lege diuina ita nascimur
in vociferando vt maxime pressuris τ cōflictationib⁹
laborum patientia est ad vitā humanā gerendā ma-
xime accommodata. añs probatur p illud Genesis. quia
audisti vocem vxoris tue τ manducasti ex ligno
de quo tibi preceperā tibi ne manducares male-
dicta terra in opere tuo. in laboribus et
gemitu vesceris ex ea oib⁹ dieb⁹ vite tue spinas et tri-
bulos eiciet et edes pabulū agri. in sudore vult⁹ tui
vesceris pane tuo donec reuertaris in terrā de qua sū-
ptus es quia terra es et in terram ibis. Et hec sen-
tentia declarauit in omnib⁹ hoibus quorū natiui-
tas est cū lacrimis τ pressuris et exitus cum gemitu
dolore τ anxietate sed istis difficultatibus τ anxie-
tatibus vt ē per nichil eque bene subueniri potest
sicut p patientiā. igitur. Confirmat per illud xpi
hec locutus sum vobis vt in me pacem habeatis. in se-
culo autē pressurā habebitis sed fidite quia ego vici
mundum. Ex quo sic arguitur xps apostolos suos et eos q̄s
destinauit ad maiora bona spiritualia vt ad semi-
nandum fidē et plantandū ecclesiam maxime muniuit
per patientiam τ eis pressuras τ tribulationes q̄s
passuri sunt predicit vt contra hec omnia animum
per patientie virtutem confirment ergo patientia
ad excellentem in omni virtute gradum consequen-
dum maxime idonea est. Sexto patientia est maxi-
me accommoda ad fructum fidei τ spei consequen-
dum et ad caritatis officia exercenda igitur. ante-
cedens probatur deinde et spe fructus fidei τ spei est
visio et fruitio sed visionem et fruitionem per pati-
entiā expectamus quia q̄ nō videmus et spei auiā
id patienter expectamus. De caritate probatur per (Paulus)
apostolum qui et inter ceteros patientiam commis-
xit. Caritas inquit magnanimis est. caritas beni-
gna est. caritas non emulatur. caritas nō inflatur
non irritatur non cogitat malū omnia diligit oia

credit omnia sperat omnia sustinet vbi apostolus enumerat multos qui sunt effectus mediati patientie scȝ benignum esse nō emulari non inflari nō irritari non cogitare malū tandē ꝓprium actus eius explicat mediante quo causa est predictorum cum dicit caritas omnia sustinet. ¶ Confirmatur illud quod est potissima causa perseuerandi in caritate est aptissimū ad vitam humanā honeste transigendā: sȝ patientia est potissima causa perseuerandi in caritate igitur. maior probatur ex aposto. qui ait. sustinētes inuicē in dilectione satis agētes seruare vnitatem spiritus in cōnnectiōe pacis vbi ostendit fm Ciprianū apos. nec vnitatem seruari posse nec pacem nisi se inuicē fratres mutua tollerantia foueant et concordie vinculū patientia intercedente custodiāt hec Ciprianus. Septimo illud quod est maxime idoneū ad implenda ꝑcepta ⁊ ꝯsilia amplectenda est aptissimū ad vitā humanā honeste ꝑagendā sed patiētia est huiusmodi igr. nam si habemus patientiā neq̄ iniuriis neq̄ maledictis quantum ad ꝑcepta ptinent nec ablata repetimus ⁊ alapā tradenti alterā maxillā ꝑbemus fratri in nos peccanti nō solū septies oia dimittimus diligimus inimicos nros ꝓ aduersarijs ꝑces fundimus quod facere nō possumus sine patientie virtute. hoc enim fecit Stephanus cū dicebat. dñe ne statuas illis hoc petm̄ qui in hoc fuit dñice lenitatis ⁊ patientie imitator. Octauo habita patientia caremus ira discordijs ⁊ simultatibus et si insurgere temptauerint statim ꝑ patientiā excutiuntur. sed hec vitia maxime debent esse a xpiano aliena vt dominicū preceptū ꝑseueret in mēte nostra fm illud oīs amaritudo ⁊ ira ⁊ indignatio ⁊ clamor ⁊ blasphemia auferant a vobis igitur. Nono nichil vtilius est nobis contra varia incōmoda ⁊ infirmitates ⁊ diuersas cruciatus corporis patientia sed his incōmodis genus humanū assidue fatigatur. ergo ad vitam humanā transigendā nichil est vtilius patientia. minorem ꝓbat quia ex peccato hominis non solū perdita est immortalitas sed etiam infirmitas corporis: ergo semper luctandum est et cōgrediendū est cū rebus aduersis. ¶ Decimo ad iusticiam hominis examinandā ⁊ ꝓbandam nichil efficacius ē patientia quia patientia hō ꝓbatur sicut aurum ⁊ argentū igne. et Job hac virtute patientie examinatus et ꝓbatus ad summū laudis culmen euectus est. Examinatus est enim in sanitate in diuitijs in pignoribus in amicis quas oēs tētationes virtute patientie superauit. sed hoc examē ⁊ hec per aduersitates ꝓbatio est in hoīb frequētissima. nā Job vt dictū est his tentatus est et Thobias pocuiorum amissione. Vndecimo impatientia est malum quod maxime nocuit et noxiū humane vite igitur patiētia virtus est que maxime ad humanā vitam vtilis. añs ꝓbat Cyprianus. nā diabolus impatiēter tulit hominē factū esse ad imaginē dei vñ et periit primus et perdidit. ⁊ adam qui cōtra ꝑceptū diuinū fuit īpatiēs cibi sine pomi mortiferi in mortē cecidit. Chaim per impatientiā muneris fratris fratrē pemit. Esau ꝑ impatientiā lentis ꝑmogeniturā amisit. Iudaicus populus per impatientie crimē a deo vero recessit. ꝓphetas ⁊ iustos suos quoq̄ pemit. Per impatientiā sunt heretici in ecclesia ⁊ compellit eos ad odia hostilia et furiosa igitur. Istis rōnibus quas post secundū posui ꝑdictā cōclusionē Ciprianus diffuse admodum probat epistola. xviij. quas epylogādo his paucis verbis cōprehendit. patiētia est que nos deo recōmēdat ⁊ seruat ipsa est quā tēperat que linguam frenat mentē gubernat pacē custodit disciplinā regit libidinis impetū frangit timoris violentiā cōprimit incendiū simultatis. extinguit coercet potentiam diuitū inopiā pauperū refouet. tuetur in virginibus beatā integritatē in viduis laboriosā castitatē. in coniunctis ⁊ maritatis indiuiduā caritatē facit humiles in prosperis et in aduersis fortes et contra iniurias ⁊ cōtumelias mites docet delinquentibus cito ignoscere si ipse delinquas diu ⁊ multū rogare tentationes expugnat ꝑsecutiones tolerat passiōes ⁊ martirio cōsummat ipsa est que incrementa spei sublimiter ꝓuehit ipsa actum dirigit vt tenere possimus viā xpi dū ꝑ eius tollerātiā gradimur ipsa efficit vt ꝑseueremus filij dei dū patientiam patris imitamur. Hec Ciprianus quibus nichil lucidius esse potest ad conclusionē supra ꝑpositā ꝓbandā. Ad hec autē oīa exponēda et intelligenda necesse est ad memoriā reuocare varios illos modos quos supra posuimus de effectibus ⁊ actibus aliquibus virtutū aliquos horum actuū causat īmediate patiētia. alios vero mediante actu suo ꝓprio sicut supra diffusius declaratū est Duodecimo arguitur ꝑ illud Jacobi primo patiētia opus ꝑfectū hȝ. Sȝ ad hoc rñdet btūs Thomas quod patiētia dicitur habere opus ꝑfectū nō simpliciter sȝ in aduersis tollerandis. Ex quibus primo ꝓcedit tristitia quam moderatur patientia. scdo ira quā moderatur mā suetudo. tertio odiū quod tollit caritas. quarto iniustū nocumentū quod tollit iusticia tollere autem principiū vniuscuiusq̄ est ꝑfectius non tamē sequitur propterhoc quod patientia sit simpliciter perfectior ergo nō multū curo de ordine hic posito inter tristitiam iram ⁊ odiū ⁊ iniustū nocumentū qui tamen non videntur bene positus. Nam cum ira sit appetitus vindicte et per consequēs nocumenti iniusti ira sine quocumq̄ medio fertur in iniustū nocumentum sȝ ex hac solutione Tho. arguo sic ē multo difficilius recte se hēre circa aduersa in tota vita hūana quod circa ꝓspera: sȝ ī aduersis tollerandis patiētia ē ꝑfectior ceteris vt declarat ipse Tho. maior ꝓbatur tū quia aduersa frequētius multo ꝯtingūt quam ꝓspera tū quia in ipsis ꝓsperis multa aduersa ꝯtingūt ī carendo in acquirendo seruādo ⁊ vtendo in ipso motu quē faciunt in animum tēptando ⁊ alliciendo modis ⁊ minutijs quod occasione eorum oriunt̄ in quibus omnibus opus ē pacientia. minor probatur. Tum ex ipso Tho. Tum quia habita pacientia nec tristicia habet̄ nec ira nec odiū nec iniustū nocumentū infertur. habita vero iusticia adhuc habet̄ odium ira ⁊ tristicia. habita caritate adhuc habetur ira ⁊ tristicia habita vero māsuetudine adhuc habetur tristicia quod autē dixi de caritate intelligo quā est ex natura habitus ⁊ non quā est ex institutione cause prime instituētis caritatē esse cuicumq̄ peccato mortali incōpossibilē ¶ Confirmatur quicquid habet opus perfectum et habens ipm in nullo deficiat est ꝑfectissimū simpliciter. sed paciētia sic hȝ opus perfectum quod habens ipm in nullo deficit ergo simpliciter ⁊ vniuersaliter est ꝑfectior virtus. maior ꝓbatur quia si aliqua alia virtus sit ꝑfectior tūc ea non habita licet habeamus patientiam et opus eius adhuc deficimus in aliquo scȝ in opere illius virtutis ꝑfectioris. ⁊ minor expresse habetur in textu beati Jacobi vbi allegatus ē passus. ¶ Decimo tercio arguit̄ ꝑ illud Luce. xxi. In paciencia vestra possidebitis animas vestras. ¶ Sȝ ad hoc respondet beatus Thomas quod per pacientiam dicimur possidere animas nostras inquantum ipsa radicitus euellit passiones aduersitatū. ¶ Contra hanc solutionem arguitur similiter vt primo si aliqua virtus perfectior pacientia etiam circa prospera ea nō habita non possidemus animas nostras sed habita pacientia possidemus animas nostras vt declarat ibidem Thomas ergo nulla ē virtus ꝑfectior paciencia. minor patȝ quia possessio importat quietū dominiū sed qui caret aliqua virtute ꝑfectiore paciētia nō hȝ quietum dominiū sup aiam suā nec mouetur vt vult sua iusticiaȝ

Ciprianus

Job.

Thobias.

Mala que cōsequūtur ipsa impatientiam

Tho. 2. 2 q̄sti. 13 … arti. pmo … ad

Itē thomas

Tho. vt supra.

rationis igitur. ¶ Decimo quarto secundũ Gregoriũ in quadã omelia patiẽtia est radix et custos omnium virtutũ ideirco inquit in omelus de martyribus possessio aĩe in virtute patiẽtie ponit quia radix et custos omnium virtutũ est patiẽtia. Et hugo de claustro aĩe dicit eã basẽ virtutũ. i. sicut base suppositte colũnis materialibus portant edificii pondus sic patiẽtie virtus edificii spiritualis sustinet onus ergo est maxima virtutũ. ¶ Respondet thomas q est radix omnium virtutũ nõ eas directe efficiendo sed solũ remouẽdo ꝓhibens. ¶ Contra hoc arguitur volo q aliquis habeat patiẽtiã plenã et noticiã agendorũ et careat omni alia virtute. Tunc sic talis recte aget in materia illi⁹ virtutis quã nõ habet quod ꝓbatur quia nõ peccabit in materia iusticie nisi aut odio aut amore aut aliqua consimili passione. Si odio tunc peccat quia non põt ferre ꝓsperitatẽ eius quẽ odit. Si odio vel cupiditate tunc peccat qui nõ potest ferre aduersitatẽ suam vel amici. Et eodem modo argueretur de aliis affectiõibus in mansuetudine peccabit quia non põt ferre paruipẽsiones in fortitudine: quia non põt ferre dura sĩ p timorẽ. Si vero per audaciam quia non potest ferre dilationẽ conflictus vel glorie vel prede. In temperãtia quia non potest ferre absentiam voluptatis vel presentiã tristiciarũ gustus et tactus. non dico tamẽ q circa omnes virtutes patientia se habent effectiue. Sed verũ est q circa aliquas tm̃ remotiue ꝓhibens quo remoto voluntas a ratiõe directa causat opus in aliis autẽ causat opus mediante actu suo elicito. hoc autẽ scilꝫ respectu omnium aliarũ virtutum a se. se habere radicaliter vel remouẽdo prohibens vel effectiue causando nulli alteri virtuti moralli conuenit ideo patientia est ceteris ad vitã humanam trãsigendã accomodatior. ¶ Sed cõtra octauã conclusionẽ arguitur sic appetitus deordinatus delectationũ est turpior et nociuior q impatiẽtia ergo temperãtia est ꝑfectior q patientia cõsequẽtia ista videtur tenere ex Arꝫ. secundo priorũ vbi dicit qđ magis est maiori opponitur. Et aũs ꝓbatur quia concupiscentia est deterior ira. sed ira est deterior impatientia cum ira preter ĩpatientiã addat appetitũ vindicte igitur. q autem concupiscentia sic turpior et nociuior ira habet. Arꝫ. septimo ethicorũ et ꝓbat multipliciter Tum quia iratus aliqualiter obedit rationi et aliqualiter aduersatur concupiscens vero nullo modo obedit. Tum quia ira est magis natiua aliis et difficilior cõcupiscentiis maxime supabũdãtibus et nõ necessariis Tum quia operãtes ꝑ cõcupiscẽtiã sunt magis insidiatores operãtes vero ꝑ iram magis aperti et manifesti quod per illud quod venerẽ vocant dolosam cyprigenam tribuunt et corrigiã variam. et Homerus vocat deceptionem que furata est ĩtellectũ spisse sapietis. ¶ Ad hanc rationẽ respõdetur negãdo ꝯsequẽtiã. et ad ꝓbationem dicitur q aliquid dicitur opposituũ dupliciter. Uno modo priuatiue vel negatiue et sic cõcedo q illud quod magis est maiori opponitur quia quanto aliud est melius tanto priuatio eius est deterior. deterius enim est priuari maiori bono q minore et ideo carẽtia patientie deterior q carẽtia tẽperãtie. Alio modo aliquid dicitur opponi maiori contrarie et tunc negatur q oppositum maiori bono semper sit deterius. nã magnanimitas est excellẽtior virtus q affabilitas et tñ pusillanimitas nõ est deterius viciũ lascuia adulatione contẽtiõe siue litigio et discolia. Similiter mãsuetudo est excellentior virtus eutrapelia et tamen insensibilitas non est deterior scurrilitate et derisione Cum his tamen stat q carentia patiẽtie est deterior q carentia temperãtie. nolo tamẽ dicere vniuersaliter q si aliqua virtus vel perfectio sit maior altera q priuatio maioris sit deterior priuatiõe minoris hoc enim est falsum in ꝑfectiõibus quarũ vna includit aliam sicut bene esse includit esse. in his enim priuatio minoris semper includit priuationẽ maioris et ita priuatio minoris est deterior vt deterius est non esse q nõ bñ esse q non esse infert non bene esse. quia tamen ista longiorem declarationẽ requirit. ideo pro nunc supsedeo: satis est pro nũc intelligere q illa ꝓpositio Arꝫ. nec ĩ oppositis cõtrariis nec in priuatiue oppositis sit vniuersaliter vera. ¶ Contra nonã conclusionẽ arguitur sic iusticia est preclarissima virtutũ ergo patiẽtia nõ est perfectior iusticia. aũs ꝓbatur per Arꝫ. quinto ethicorum dicentem ipsa quidem igitur iusticia virtus est perfecta sed non simpliciter sed ad alterũ et propter hoc multotiens preclarissima virtutũ esse videtur iusticia. et neqꝫ hesperus neqꝫ lucifer ita admirabilis. ¶ Ad hanc rationẽ respõdetur q Arꝫ. ibi cõparat iusticiam ad virtutes que sunt ad alterũ non ad oẽs simpliciter ideo cõcedo q inter virtutes que sunt ad alterum et non ad se iusticia est ꝑclarissima et maxime necessaria ad conseruandã politiã cum quo stat q patientia que est virtus ad se. i. ad regimen habentis vtilis ac necessaria sit ꝑfectior iusticia nã si haberet patiẽtia scdm oẽs gradus suos nõ eẽt multum op⁹ iusticia habita etiã iusticia scdm oẽm gradũ suum adhuc multũ egemus patiẽtia quia q̃uis nõ moueamur per iusticiam ad retinendũ quod ẽ alterius. possum⁹ tamẽ per impatientiam moueri si priuemur ꝓsperis vel aduersis afficiamur. ¶ Secũdo arguitur ad idẽ aggregatum ex iusticia et impatientia est melius q aggregatum ex patientia et iniusticia melius est enim esse iustũ et impatientẽ q esse patientẽ et iniustũ ergo iusticia est melior patiẽtia. ꝯña ista tenet per regulã Arꝫ. de eligibilitate et fuga quã ponit libro priorũ. ¶ Ad hanc rationẽ respõdetur negãdo aũs si impatiente et iniusti sumantur negatiue aut priuatiue melius est enim habere patientiã et esse iniustũ q habere iusticiã et carere patiẽtia. Si aũt sumantur positiue et contrarie cõcedo aũs et nego ꝯñam. et ad ꝓbationẽ dico q regulam suam. Arꝫ. intellexit de oppositis cõtradictorie aut priuatiue et nõ de oppositis ꝯtrarie vt patet per exemplum suum quia enim inquit melius est velle benefacere et non facere q facere bene et non velle ideo velle benefacere est melius q benefacere vbi clare patet q ipse accipit opposita contradictorie et nõ contrarie. ¶ Contra vltimam conclusionem arguitur sic in aliquibus rõnibus eius sumitur pacientia primo et secũdo modis ĩ aliquibus quarto modo in paucis vero tertio modo et in aliquib⁹ etiã extẽsius q sint acceptiones supra posite vt cũ catenẽ ia voluptatũ et delectationum et generaliter eorum que placent dicitur ptinere ad pacientiam ergo ex illis non põt cõcludi q pacientia tertii generis sit ad vitam humanam transigendam aptissima.
¶ Ad hanc rationem respondetur cõcedẽdo aũs et negando ꝯñam: quia patientia tertii generis disponit ad omnes modos patientie: nam qui didicit tollerare aduersa equanimiter dispositꝰ vt equanimiter se habeat ad omniũ aduersorũ et tristiciarũ equanimiter toller antiã et ita dispositus est vt tolleret labores et tristicias que cõtingunt in magnis periculis in magnis administrationibus in operationibus difficilibus in flagellis diuinis et probatione ac examinatione et etiam in carentiis rerum concupiscibilium ¶ Ad rationem ante oppositum respondetur q patientia non est vnum genus virtutum cardinalium. sed est contenta sub altera earum scꝫ sub fortitudine et enumeratur ĩter eas illa enumeratione qua species enumeratio genere suo enumerari dicitur.

Cha. vbi supra.

Aliud opponitur alteri dupliciter.

Iusticia inter virtutes que sunt ad alterũ ẽ potissima.

Queritur: utrum equanimis temptationum tollerantia ad patientiam pertineat. Arguitur quod sic quia equanimis tollerantia rei molestie nobis est patientia sed equanimis tollerantia temptationis est huiusmodi igitur. ¶ In oppositum arguitur quia tollerantia temptationis pertinet ad virtutem illam contra quam temptamur sed multotiens temptamur contra alias virtutes quam contra patientiam igitur. ¶ Notandum quod quidam volunt quod patientie generaliter accepte sunt quatuor species. una est rei indifferentis cum scilicet aliquid patimur possumus virtuose et viciose ut cum quis patitur supportare sibi pedes. Et hanc dicunt indifferentem. Alia est patientia culpabilis qua ea patimur que non sunt patienda, ut cum patimur vicia crescere in proximis que exterminare tenemur. Tertia est patientia discipline, ut cum maiorum et preceptorum nostrorum increpationes et flagellationes equanimiter sustinemus. Secundum illud qui odit increpationes odit animam suam. Et ait Paulus ad hebreos quis enim filius quem non corripit pater quod si extra disciplinam estis ergo adulteri et non filii estis. Et Hieronymus ait radices discipline amare sunt fructus autem dulcissimi. Quarta est patientia rei adverse; hanc etiam quadruplicem ponunt patimur enim res adversas interdum a deo interdum a diabolo interdum ab homine interdum a nobis metipsis, a deo flagella patimur a diabolo temptationes, ab homine persecutiones, a nobis voluntarias castigationes. Ad hoc autem quod flagella dei patienter feramus quatuor requiruntur primum ut non nimium timeamus. secundum ut nos accusemus et deum iustificemus. tertium quod [illegible]. Quartum quod ministro non indigemus. De temptationibus dicunt quod eas tollerare debemus et non orare ut auferantur a nobis sed eas vincere et superare non consentiendo. eas autem adversitates sive ab extraneis sive a proximis inferantur sic tollerare debemus ut nec manu nec ore nec corde contra inferentes moveamur. quod si quis possit non reddere iniuriam pro iniuria magna patientia est, si possit non reddere pro iniuria contumeliam maior patientia est. Si possit non reddere iram pro iniuria maxima. addunt quod [illegible] patientiam habere debemus propter tres causas. Prima est ne dei ordinationi resistamus. Secunda ne officium dei presumamus. Tertia ne [illegible] templum dei colemus hec pro magna parte talia sunt et non contradicemus. Et ideo contra predicta ponuntur aliquas propositiones. Prima est nulla viciosa tolleratio est patientia. probatur quia secundum philosophos et sanctos patientia quandoque generaliter accipitur semper est nomen virtutis, et licet sancti et philosophi utantur nomine passionis ad significandum tollerancias indifferentes vel culpabiles non tamen nomine patientie nisi aliquid addant per quod alienant terminum a significatione sua, et exemplum de tonsione pedum est omnino ineptum [illegible] aliquis sint qui circa hoc patientiam ponerent. ex quo patet quod prima et secunda species non sunt species patientie ex quo [illegible] quod [illegible] patientie [illegible] oratione [illegible] quod enumerantur quia tacet que non [illegible] [illegible] patet in modis patientie supra positis [illegible] propositio [illegible] posita de passione rei adverse [illegible] non est bona probatur quia intelligitur quod patimur a deo [illegible] et [illegible] est omnino insufficiens. Nam cum corpus nostrum a deo [illegible] aut [illegible] patimur rem adversam [illegible] a nobis ipsis nec ab homine nec a diabolo nec a deo. cum hoc deus non agit sine cum [illegible] vel mediante amico [illegible] patimur a deo [illegible] flagella non solum a deo patimur sed

Species patientie.

Hieronymus.

Contra quosdam

ab hominibus et a demonibus, nec solum temptationes a demonibus sed ab hominibus et a nobis ipsis et a rebus omnibus que affectum movere possunt patimur. ¶ Tertia propositio. Ad patientiam non exigitur accusatio nostri nec iustificatio dei, patet quia hec non sunt actus patientie sed alias virtutum [illegible] quo supra dictum est cum scilicet aliquis virtus mediante actu suo elicito inclinat ad id per quod conservari potest, non per actum se accusandi et iustificandi deum conservat patientia nec requiritur etiam emendatio morum ad hoc quod actus aliquis sit patientie licet patientiam nostram quam habemus in flagellis divinis referendam ordinare debeamus ad emendationem morum. ¶ Quarta propositio ad patienter tollerandum res adversas non sufficit quod nec manu nec ore nec corde contra inferentem moveamur, patet quia illa pertinent ad mansuetudinem et non ad patientiam. tum secundo quia stat aliquem habere omnia illa et esse impatientem quia licet nec manu nec ore nec corde contra inferentem moveantur ita tamen apud se perturbantur et afficiuntur tristicia ut deiciantur animo a dignitate sua et deserant multa bona opera quibus vel iam incumbebat vel incumbere tenebat. ¶ Quinta propositio non ideo quis est patiens quia pro iniuria non reddit iniuriam nec ideo est patiens quia pro iniuria nec iniuriam nec contumeliam nec iram reddit. probatur prima pars et secunda quia nullus pro iniuria reddens contumeliam aut iram est patiens; sed stat aliquem non reddere pro iniuria iniuriam et tamen reddere iram et contumeliam et similiter stat aliquem non reddere pro iniuria contumeliam et tamen reddere iram id est appetitum vindicte igitur. tertia pars probatur quia stat aliquem non inferentem pro iniuria nec iniuriam nec contumeliam nec iram esse impatientem. ergo non est necesse talem esse patientem similiter. antecedens probatur quia stat talem decidere animo et pusillanimem contra rationem propter adversitates [illegible] penitus vindictam appetat. Tertio probatur propositio quia opinantes sunt contra eam quia res adversitates sic tollerare debemus ut nec manu nec ore nec corde contra inferentes moveamur. [illegible] hominem patientem et [illegible] patientissimum [illegible] ¶ Notandum est ulterius quod secundum aliquos tres sunt propositiones patientie. Prima est quod [illegible] omnium virtutum. Secunda est quod opus habeat perfectum. Tertia est quod per ipsam est possessio animarum sed [illegible] exponunt hoc ita longe distant a proposito quod [illegible] propter patientie [illegible] per difficili et laborioso opere et quod per eam [illegible] cohibet irascibilem [illegible] Sed ulterius dicunt quod caritas est radix omnium virtutum ex eo quod omnis virtus formata ex amore sumit bonum incrementum [illegible] et sic fides ex eo quod omnem accedentem ad deum oportet credere quod sit remunerator. Et similiter [illegible] humilis corde: preterea singulis virtutibus conveniunt quod [illegible] ponit [illegible] ¶ Sed contra hanc opinionem sit prima propositio. Sola patientia est prima radix virtutum. probatur quia illud ex quo nata est pullulare omnis virtus est radix omnium virtutum. sed patientia sola est ex qua nata est pullulare omnis virtus igitur. maior est manifesta et minor probatur quia ex contemptu molestie et difficultatis quas ingerit nobis operatio virtutis nata est pullulare omnis virtus [illegible] creatura rationalis [illegible] inclinata ad operationes virtutis et incipit [illegible] molestia et labor operis posito contemptu molestie et equanimitate circa hanc [illegible] exsurgit in omne opus virtutis, sed patien-

Propositiones patientie.

tia ponit hmōi cōtemptū et equanimitatē. si accipiat
nomē patientie cōmuniter. patiētia tertū gñis ad
hec omnia disponit igitur. Pro hac rōne est aduer
tendū q omnes homines in agibilibus obedirent
rōni et virtuose oparentur nisi impedirentur ppter
aliquā tristiciam q in operando cōtingit: aut ppter
ea q sunt extranea operationi aut intranea. et ideo
si quis habeat virtutē patientie qua sit disposit9
ad omnes hmōi tristicie causas cōtēnendas ad tol
lerandū eas equanimiter q retrahunt ab opere virtu
tis ille habet radicē omniū virtutū ex qua omnis
virtus pullulare potest. hec ratio etiam melius in
telligeretur ex cōclusione seqnte. ¶ Secunda ppositio
tio patientia est potissima custos omnium virtutū
pbatur illd quo supamus ac vincimus omnia que
contrariant et aduersantur cuiuslibz virtutis opa
tioni est omniū virtutū custos. sed p patientiā supa
mus et vincimus omnia q aduersantur cuiuslibz vir
tutis opationi ergo patientia est custos omniū vir
tutū. maior est certa ex quid nomīs custodis. minor
pbatur qr omnia que aduersant virtuti. aut sunt
delectabilia aut tristabilia. si tristabilia sic illa su
perantur per patientiā. si delectabilia. Tūc sic uni
uersaliter delectabile vincit nos q diu equanimiter tollera
mus carentiā eius aut visus excessiuit: sed hec equa
nimis tollerantia ptinet ad patientiā cū hmōi tol
lerantia nō sit difficilis nisi ppter tristiciam inde
causatā igitur. Verbi gratia aliquid allicitur ad i
tēperantiam a forti delectabili. talis cū habeat rō
nem ad meliora despiciēt nūq cōsentiret tentationi
nisi carentia rei delectabilis. aut visus eius esse si
bi molesta. Et ideo si quis haberet virtutē qua om
nem talē carentiā rerū delectabiliū et generaliter
omnē molestiam equaniter tolleraret ipe haberet
virtutē omnium virtutū custodem et conseruatricē.
¶ Tertia propositio habere opus perfectum maxi
me conuenit patientie. pbatur omnis pfectio opis
virtuosi est scdm gradū heroicum aut secundū gra
dum temperantie sed nullus potest habere gradū
heroicū nisi per patientiā nec etiā potest qs habere
gradū temperantie nisi per patientiā ergo patientia
habet opus perfectū. maior est manifesta quia isti
soli duo gradus in omni virtute sunt grad9 pfecti
et minor pbatur quia ad gradum heroicū exigitur
tollerantia eorū que pro sua difficultate excedunt cō
munē hominū facultatem. ad gradū vero tempan
tie exigitur tam diurna rerum aduersarū tolle
rantia et etiam carentie rerū delectabiliū. q tam
passiones nō plus notabiliter exurgant contra iu
dicium rōnis. hec autem tollerantia sine patientia
haberi non potest. ¶ Quarta propositio patiētia
est per quā est anima in possessio pbatur patientia
est per quā vnaquequ virtus habetur scdm gradum
temperantie sed in solo gradu tempantie habetur
anima in possessio igitur. maior ptz ex pcedēti cōclu
sione. minor pbatur possessio anime consistit in quie
te et pace et tranquillitate anime cum scz tanta est
gregori9 in anima quies vt nec appetitus contra voluntatē
nec voluntas contra rōnē exurgat. q patet p Greg.
dicentē aīas possidere est in omnibus rectevīuere et
cunctis motibus mentis dñari. sed hec tantū habe
tur in gradu tēpantie in quo anima tam quieta est
vt omnis motus et ois stimulus contra rōnem pe
rierit ita q in hoc gradu non exurgant motiones
saltē notabiles p rōnē. sed diuturna consuetudine
vincēdi hmōi mod9 ois stimul9 cōfract9 est igr pati
entia ē p quā hētur aīar possio. Ex his oib9 infert
hec cōclusio. predicte pprietates sūt ppetates pa
tientie igr. ergo p pma pte pbat de pma pglosa sus

per illd Luce in patiētia vrā tc. patia dicit radix ē
et custos oīm virtutū de scda p illd Jaco. patia opus
pfectū hz. de tertia p illud Luce. xxi. in patiētia vrā
possidebitis aīas vestras. ¶ Cōtra pmā ppositionē
ar sic. caritas est pria radix oīm virtutū g nō patia
aña pbat qr ois virtus formatā ex amore sūmi bo
ni incremētū recipit: sz amor sūmi boni ex caritate
est igr. Scdo fides ē pma radix oīm virtutū igit non
patientia. aña pbatur per illud apos. accedentem ad arg. tho. 2.2. qst. 2 art. quarta
deum oportet credere q inquirētibus se sit remune
rator. ¶ Tertio humilitas est prima radix oīm virtu
tum igitur aña pbat p illud Gre. qui si pulnerē invē
tum colligit qui alias virtutes sine humilitate cōg
gregat. ¶ Ad primā rationē negatur aña nā virtutes
morales possūt haberi sine caritate et fide: et ideo nul
la earū est radix virtutū. Tum scdo qr nec act9 carita
tis nec actus fidei haberi ipsū sine patientia. nō carita N Nec act9 fidei nec charitatez sine patiētia habet
tis qr nemo pōt pponere amore dei amori sui et re
suarum nisi mediāte equanimi tollerantia multorum
difficiliū. nō fidei qr null9 pōt captiuare intellectū su
um vt credat que nec scit nec itelligit imo cōtra q fre
quēter putat habere rationē. firmā multa etiā crede
re iubemur quorū opatiōes a nobis exigunt multa
etiā que sūt nobis formidini et terrori. ad pbationem
antē cōceditur aña et negat cōña multa eni valēt ad au
gmētū virtutū que non habēt radicis nec germinis ra
tionē q si in aliqb9 auctorib9 reperiat eam appella
ri radicē aut matrē virtutū hoc intelligendū est non
qtū ad rationē virtutis: sed qtum ad rationē meriti
qr nulla virtus pducit actū meritoriū nisi mediāte ca
ritate. ¶ Ad scdm negat aña et ad pbationē dico q fi
des respectu actus meritorii habet rationē germis
caritas aūt habet rationē radicis sed nō qtū respe
ctum actuū moralium scdm q hmōi. et hoc significante
apo. p hoc qd ait accedentibus ad deū. Et si dicas q
nullus actus pōt esse moralit bon9 nisi habeat debi
tam circūstātiā voluntatis sic qd opans ppter deum
operetur. sed hec cognitio nō pōt haberi nisi p fidē igi
tur. Ad hoc respōdet q pro nunc cōcesso illo pncipio C
de quo alibi videbit ad ocm actū moraliter bonum
exigitur act9 alicuis cognitiōis similis fidei qtamē nō est
actus fidei infuse nec fidei acqsite licet sit generatiuus
fidei acqsite respectiue ei9 de obiecti cōplexi. actus scilz
quo credo ppter deū oīa opanda esse: et iste act9 ha
betur a nobis mediante auxilio dei speciali. sed hic
actus nō est ille quo credo oīne cōtētū in sacra scriptu
ra esse verū. q si talis act9 sit vocādus actus fidei cōce
do tunc q fides habet rationē germis et patietia ha
bet rationē radicis ideo manet ppositio prius posita
in veritate. ¶ Ad tertiā negat aña ratio enim radicis
patiētie potius q humilitati attribuēda est. Pro intel
lectu tamē est aduertendū q humilitas facit nos recte
habere in psperis nō solū temporalib9 sed etiā spiritualib9
Cassianū Nam scdm cassianū extinci emēto aliquā virtutū siue
castitatis et tēpantie frequēter cōtingit q quasi tume
scat et nimis efferat q elatio p humilitatē impeditur
Et ideo bene dicit gregori9 q qui cōgregat alias vir
tutes sine humilitate sic quasi cineres invētū colli
git qr si nō assit humilitas stati intumescit homo et
exaltatur in corde suo. sed ex hoc nō habetur q humili
tas sit radix. sed bene q sit custos virtutum nec repu
gnat virtutes duos aut tres custodes habere sz q ha
bent duo aut tria ipugnātia illa q sūt corruptiua ea
rum q si repiat in sacris doctorib9 humilitatē appel
lari radicē oīm virtutū tunc hoc nō repugnat prorib9
eo q eiusdem virge et arboris pōt esse multe radices
patientia in est pncipalior ppter causam supra assi
gnatā. ¶ Cōtra tertiā ppositionē arguit sic ois virt9
potest haberi etiā in tēsum sine patiētia sed ois virtus in

teuſa nata eſt facere opus pfectū, ergo nō ſola patiē
tia hȝ ſbet opus pfectū. ¶ Ad quintā rationē rñdeꝰ qȝ i
Duplex virtutis gradus. virtutibus repitur duplex inceſſio. vna ſcḋm gradus
eiuſdē ſpeciei. alia ſcḋm gradus diuerſaꝝ ſpecierum
ſcḋa i ceſſio fit cū virtꝰ trāſit de gradu cōtinētie ad gra
dū tēpantie aut de altero iſtoꝝ ad gradū heroicum.
non qȝ ſit eadē virtꝰ que pmo fit ſub vno gradu poſt
ea ſub altero. ſed qȝ virtus vnꝰ gradus ſuccedit alte
ri. hmōi tñ virtutes ſpe differunt loqndo de his q̄ ppe
ſunt virtutes: ſi intelligat ſcḋo mō ꝯſtat qȝ minor eſt fal
ſa: ſi intelligat pmo modo tūc etiā videtur falſa pro
pter rationē ſupra poſitā nō eni videtur aliquis poſ
ſe acquirere virtutē aliquā ſcḋm gradū cōtinentie. qn̄
habeat multas paſſiones retrahētes ab opē virtutis
in quibus vincēdis opus eſt labore ꝛ patiētia qua tol
lerant equanimiter nō ſolū triſticie rerū aduerſarū
ſed etiā carentie delectationū. ¶ Cōtra quartā ꝓpoſi
tionē argr̄ ſic ꝑ vnā quāqȝ virtutē habetur aīe ꝑ poſ
ſeſſio. ergo tertia ꝑpuerā vnicuiqȝ virtuti ꝯuenit. aīs
ꝓbatur poſſidere animā eſt in oībus recte viuere, ſed
in oībus virtutis recte viuit igit in oībus virtutibꝰ eſt
poſſeſſio aīe. Scḋo vnaqqȝ virtꝰ ponit animā in quie
te ſui habitus ꝛ actus q̄ in vnaquaqȝ virtute eſt poſſeſ
ſio aīe. ¶ Ad primā reſpōdet negando añs ꝛ ad ꝓba
tionem cocedit. p̄mus pō aſſumptes ſcḋa negat con
ſequētia ꝑpter malā ſubſumptionē ſub maiore qȝ lȝ
in oībus virtutibus recte viuat non tamen per quāli
bet virtutē in oībus recte viuitur. nam per iuſticiā nō
recte viuim in oībus qȝ nō in materia tēpantie nec ī
materia liberalitatis nec magnificētie. patiētia aūt
ſola eſt ꝑ quā in oībus recte viuit, in materia eni iuſti
cie nō poſſumꝰ vl̄r recte viuere niſi auxilio patie nec ī
materia fortitudis nec ī materia tēpantie nec ī mate
ria cuiuſcūqȝ alterius virtutis. Et ideo errat Albertus
Albertus credens ꝑpter illā rationē qȝ eſſe poſſeſſionē aīe cuili
bet virtuti conueniat. Et ſi dicas qȝ ſi per ſolā patientiā
in oībus recte viuitur patientia ſufficiet ad regimen
vite et alie virtutes ſupfluū. reſpōdeꝰ qȝ illa ꝓpoſitio
per ſolam patientiā in oībus recte viuitur habet du
plicem ſenſū vnū rigoroſum ꝛ iſte eſt verus, ꝛ ē iſte ſē
ſus viuitur recte in oībus per patientia ꝛ nulla ē alia
virtus a patientia per quā recte viuat in oībus. Aliꝰ
ſenſus eſt qȝ patientia ſufficit ad viuendū recte in oī
bus ita qȝ ipſa eſt vniuerſum totale et ſufficiens vn ecti
nam in oībus et iſte ſenſus eſt falſus ꝑ primo nō nouā
let ꝯſequētia qȝ patiētia nō eſt qua totaliter recte viui
tur in oībus ſed ſolū mō partialiter. nā in materia iuſticie
per patiētiā et iuſticiā ꝛ prudētiā recte viuit ſimilr in ma
teria tēpantie ꝑ patientia tēpantiā et prudentiā recte
viuitur et ſic de aliis in quibꝰ oībus patientia eſt ne
ceſſaria ꝑpter tollerātiā laboꝝ ꝛ difficultatū et eliā
carentie rerū delectabiliū. ¶ Ad ſcḋam diſtinguo an
tecedēs vel tanqȝ cauſa totalis ꝛ ſic nego. ſed vt dictū
eſt opus eſt patientia vel tanqȝ cauſa partialis ꝛ ſic ꝯce
do ꝛ nego ꝯſequētiā qȝ cū poſſeſſio aīe ſit recte viuere
in oībus eſſe in quiete virtꝰ habitus nō ſufficit ad poſ
ſeſſionem animi. Cum etiā qȝ hmōi quies virtꝰ habi
Nota. tus non poteſt fieri ſine patientia vt dictum eſt. ¶ Eſt
tamen aduertendū qȝ añs ſcḋi argumēti eſt multum
īproprie dctm cum ſignificat per ipm qȝ vnaqueqȝ
virtus habeat habitū ꝛ habitꝰ quietē in qua quiete
ponatur habitus ipſe ꝑ virtutē cuius eſt, que imagi
natio eſt omnio falſa nam nec virtus eſt alia ab habi
tu nec quies habitus alia ab vtroqȝ. Poteſt tamē ha
bere ſenſum improprium ac qȝ per quiete habitus nel
ligatur gradus tēpantie in qua ceſſat omnis paſſio
animi mota, et tunc ſignificat qȝ oīs virtus ponit ſe in
quiete habitus id eſt omīs virtus conatur ꝛ cooperat
per frequentē elicitionē operis ad hoc qȝ gradū con

tinentie vel heroico ſuccedat gradus tēpantie et hoc
verū eſt partialiter vt dictū eſt. ¶ Aduerte tamē qȝ l oī
bus accipit nomē patiētie multū cōiter, patiētia ta
men tertii generis diſponit ad oīa que dicta ſunt.
¶ Pro reſpōſione ad queſtionē ſit pma ꝯcluſio acce
pto noie patiētie cōiter ad quattuor mōs ſupra poſi
tos eqnimis tollerātia tēptionis ad patiētiā ptinet
ꝓbatur oīs equanimis tollerātia laboris aut rei cu
iuſcūqȝ difficultatis opus virtutis ad patiētiā hoīnō
ſumptā ptinet: ſed oīs tēptatio ē res difficultas opꝰ
virtutis igitur. ¶ Secūda ꝯcluſio. nō oīs eqnimis
tollerātia temptationū ad patiētiā tertii generis ptī
net. ꝓbatur qȝ ad eādē virtutem ptinent tollerare
equanimiter tēptationē ꝛ eam vincere, ſed vincere tē
ptationē ptinet ad virtutē illam quā impugnat ipſa
temptatio ergo ꝛ tollerare eā equanimiter. minor ꝓ
batur qȝ pertinet ad gradū cōtinētie in illa virtute,
aut ad gradū heroicū ſi temptatio ſit tam excellens
qȝ excedat cōmunē hoīm facultatē. vincere eni tempta
tiones impedietes opus iuſticie ptinet ad iuſticiā, et
vincere tēptationes impedīetes opus tēpantie perti
net ad tēpantiā. Scḋo oīs tollerātia equanimis aliꝰ
rei que ſi eſt volita ideo eſt volita ꝑpter augmētū ali
cuius virtutis ptinet ad virtutē illa. ſed temptatio ſi ē
volita: eſt volita ꝑpter augmentū virtutis quā impu
gnat ergo equanimis tollerātia eius ptinet ad virtu
tem quā ipſa īpugnat. ¶ Tertia ꝯcluſio. aliquā equa
nimis tollerātia tēptationis ptinet ad patiētiā tertii
generis ꝓbat oīs equanimis tollerātia temptatiōis
pertinet ad virtutem quam impugnat, ſed aliqua tē
ptatio impugnat virtutem patiētie tertii generis er
go tollerantia equanimis talis temptationis perti
net ad patientiam tertii generis. Et ſi dicas qȝ tunc
patientie eſſet patientia. reſpondetur negando con
ſequentiam ſed bene ſequitur qȝ reſpectu temptatio
nis contra patientiam bene eſt patientia q̄uis ta
men de conſequente poſtea videbimus; nichil enim vi
detur repugnans qȝ in patientiis ſint diuerſi gradus
quoꝝ vnus dicat patientia vel perſeuerātia reſpectu
alterius. Rationes ſolute ſunt ex dictis.

Queritur cōſequēter de humilita
te. ꝛ pmo. Utrū humilitas ſit ipſa magna
nimitas? Arguit qȝ nō auctoritate oīm pe
ne auctoꝝ quoꝝ nullus humilitatē ſub magnanimitate
poſuiſſe videt. ¶ In oppoſitū arguit ſm Tulliū pri
mo de officiis cōceptus rex exteriorum ꝑ ſpernere ad
magnanimitatē ſiue fortitudinē ptinet, ſȝ humilitas
eſt hmōi rerū cōceptus igit. Notādū ē qȝ ſm beatum Tho. 2.2. q. 161. artic.
Thomā humilitas ē virtꝰ qua tēpat ꝛ refrenat animꝰ
ne imoderate tēdat ī excelſa, vult eni qȝ bonū arduū
hȝ ī ſe rationē boni ꝑ quā attrahit appetitū ꝛ hȝ ali
qd retrahēs ſcȝ ipſa difficultate adipiſcēdi. ſm pmū
iſūgit motꝰ ſpei ꝛ ſm aliū motꝰ deſperatiōis circa mo
tꝰ aūt appetitiōis q̄ ſe hñt ꝑ modū impulſiōis oꝫ eē vir
tutem moralem retrahentem ꝛ refrenantē, circa mo
tus autem retractiōis oportet eſſe virtutē firmātem
ꝛ impellentem. Et ideo circa appetitum boni ardui
neceſſaria duplex eſt virtus. vna que refrenet animū
aīm ne imoderate tēdat in excelſa ꝛ hec dr̄ humilitas.
Alia qua firmat animū contra deſpationē et impel
lit ipm ad ꝓſecutionē magnoꝝ ſecūdū rectam ratio
nē. Et hec eſt magnanimitas. ꝛ in hoc differt humili
tas a magnanimitate. ¶ Sed contra hanc opinionē
ſit prima concluſio. Humilitas non eſt a magnani Contra Thomā.
mitate in hoc diſtincta qȝ ipſa frenat aīm ne immo
derate tendat in bonum arduum. magnanimitas au
tem firmat et impellit animū ad ꝓſecutionē magno
rum. probatur omnis virtus qua frenatur animus ꝑ

se dignificet hiis quib⁹ dignus non est, est magnani
mitas sed omnis virtus frenans animum ne immo-
derate tendat in bonum arduum frenat animum ne
dignificet se hiis quibus dign⁹ nō ē ergo omnis ta-
lis virtus est magnanimitas. ergo humilitas in hoc
non distinguitur a magnanimitate. maior probatur p
Ari. quarto ethicorum. Videtur autem magnanim⁹
esse qui magnis seipm dignificat dignus existēs qui em
non secundū dignitatem id facit insipiens. Secundo
omnis medietas inter caymotē ꝛ pusillanimitatem
est magnanimitas. sed virtus qua retrahimur ne im
moderate tendamus in ardua siue ne nos dignifice-
mus hiis quibus non sumus digni est medietas ī
ter caymotē ꝛ pusillanimitatem ergo talis virtus ē
magnanimitas. Tertio eiusdē virtutis est afficere pe
na conuictū de crimine ꝛ absoluere nō conuictum er
go etiam eiusdem virtutis est dignificare se quibus ē
dignus et non dignificare se quibus non est dignus.
Confirmatur volo q aliquis deliberet an dignifica-
bit se aliquo certo honore ꝛ q non agat viciose nec p
virtutem moralem nisi per magnanimitatem ꝛ rō-
ne huius inquirat an sit dignus illo honore ꝛ inue-
niat q non. Tunc sic. Talis vel dignificabit se vel nō
dignificabit se illo honore quia inter hec non est me-
dium si dignificet se viciose faciet et non per magna
nimitatem quod est contra casum. si nō dignificet se
ergo cum non eliciat actum nisi per virtutē magna-
nimitatis sequit q non dignificare nos quibus di-
gni non sumus ptinet ad magnanimitatem ergo nō
differt humilitas a magnanimitate modo supradi-
cto. Quarto omnis virtus que opponitur directe et
formalit̄ p̄sumptioni est magnanimitas. sed humili
tas est virtus directe opposita p̄sumptioni. ergo hu
militas est magnanimitas. maior probat q secundū
Thomā magnanimitati opponit p̄sūptio. ꝛ mior p
batur quia secundum eundem Thomam presumptio
est qua quis assumit ad agendum ea que excedunt fa
cultatē suam. humilitas autem est virtus qua quis re-
fugit agere vel retrahitur ne agat ea que excedunt fa
cultatem suam. Hec autem directe ꝛ formaliter oppo
nuntur vt cōstat. Cōfirmatur hec ratio ex dictis eius-
dem Thome q̄stione. Clxi. articulo primo in respō-
sione ad tertium q sicut ad magnanimitatem perti-
net impellere animum ad magna contra desperatio
nem ita ad humilitatem pertinet retrahere animum
ab appetitu magnoꝝ contra p̄sumptionem ex quib⁹
verbis apparet q humilitas directe opponitur pre
sumptioni. ¶ Sed ad hanc ratione respondetur secū
dum q pretendere videtur idem doctor loco preallle
gato q magnanimitas ꝛ humilitas sunt distincte v
tutes et quelibet earum habet duo vicia sibi opposi
ta distincta vnum in superhabundantia aliud in de-
fectu. magnanimitas habet in suphabundantia cay
motem siue presumptionem ꝛ in defectu pusillanimi
tatem secūdum vnam significationem acceptam hu-
militas habet in superhabūtia superbiam et in de
fectu pusillanimitatem secundū aliam significatione
acceptam. Magnanimitas est qua suscipim⁹ magna
quibus digni sumus. humilitas est qua retrahimur
ab appetitu inordinato magnoꝝ. p̄sumptio est qua su
scipim⁹ magna qb⁹ digni non sumus. supbia aliquā
do importat habitum quo aspernamur et aliquādo
iportat habitū quo iordinate ad magna tēdim⁹ sup
bia p̄mo modo opponit humilitati ꝛ scdo mō opponitur
magnanimitati. pusillanimitas iportat fm vnā significatione
cationem defectū a p̄secutione magnoꝝ ꝛ sic ꝓprie
opponit magnanimitati, aliqñ vero iportat appli-
catione animi ad aliqua viliora q̄ decet ꝛ sic oppo
nitur humilitati fm defectū, hec iudicio meo est sniā

tho. 2. 2. q̄stio. 130. ar. 1.

thomas i materia de supbia

Thome q̄ nō videt michi sufficiens ad itētionē suam
fundandā scꝫ ad ponendum humilitatē extra genus
magnanimitatis et sub modestia vel temperantia.
Primo enim deficit in hoc q ponit ad retrahendum
a magnis que sunt supra facultatem nostram vnam
virtutem et aliam ad impellendum ad magna mode
rate quia hec ad vnam virtutem pertinent sicut iam
probatum est multipliciter. Secundo deficit in hoc
q dicit q supbia fm q aspernat subiectionem oppo
nitur humilitati, scdm vero q tendit immoderate ad
magna opponit magnanimitati q supbia siue hoc
siue illo modo accipiatur semp vtriqꝫ opponit. proba-
tur quicūqꝫ magnis se dignificat quibus non est di-
gnus est caymus vt patet per diffinitionem Aristo.
de caimo. sed quicunqꝫ aspernatur subiectionem et
maxime respectu magnoꝝ dignificat se magnis qbus
non est dignus q dignificat se magna libertate qua
non est dignus: ergo ois talis est caymus ergo super
bus scdm q aspernat subiectionē est caymus ꝛ p con
sequens supbia scdm q est aspernatiua subiectionis
opponitur magnanimitati. q etiā supbia scdm q tē
dit immoderate in magnis opponat directe humilitati
probatur nō stat aliquē tendere in magna immodera
te ꝛ esse humilē, sꝫ stat aliquē tendere in magna imo-
derate ꝛ nō aspnari subiectionē eoꝝ quib⁹ tenet esse
subiectus ergo supbia scdm q tendit in magna imo-
derate p se directe imediate ꝛ nō rōne alteri⁹ oppo-
nitur humilitati ista ꝯña probatur q q̄ nō stant simul sꝫ
repugnāt illa sūt opposita ergo q̄ nō stant simul sed
repugnāt quocūqꝫ alio qd pōt videri esse causa repu-
gnantie secluso illa ex se ꝛ directe repugnant sed sup
bia scdm q tendit in magna seclusa aspnatiōe subie
ctionis quā solā assignat Thomas pro causa repu-
gnantie supbie ad humilitatē repugnat ipsi humilita-
ti ergo supbia hoc modo accepta per se repugnat hu
militati. Nec valet dicere q qui hoc modo tendit in
magna trāsgreditur mandatū dei ꝛ per ꝯñs asper-
natur dñium dei. hoc nichil est. Tū primo q̄ sic oīne
pctm̄ esset oppositū humilitati necqꝫ staret aliquē eē hu
milem ꝛ peccare contra legem dei qd est patent fal-
sum. alias etiā supbia esset in omni pctō mortali for-
liter inclusa. Tū scdo q non ois caymus peccat mor-
taliter ꝛ per ꝯñs nō ois talis transgredit mandata
dei. ꝯña probatur per Ari. dicentē q licet caymi peccēt
nō tñ sūt mali nec iniusti nec malefactores sꝫ insipiē-
tes sūt ꝛ seipsos ignorantes q conantur ad honora
bilia tanq̄ digni existēs. Tertio deficit hec opinio ī
hoc q dicit pusillanimitatē opponi magnanimitati
fm q est defectus a p̄secutione magnoꝝ scdm vero
q est applicatio ad aliqua vilia que non decent ho-
minē sic opponit humilitati. ¶ Contra hoc arguit sic
magnanimitas sufficienter inclinat ad fugiendū ea
que pro sua vilitate dedecent eum ergo pusillanimi
tas illa qua quis applicat se ad vilia que nō decent
hominē est opposita magnanimitati. ꝯña probat q̄a
non stat aliquē esse magnanimū habitu q actu ꝛ applica
re se ad talia vilia et indigna homīe. ¶ Scdo dico ha
bitus virtuosus inclinans ad cōtēnendū puos hono-
res inclinat ad cōtēnendū vilia ꝛ indigna hoīe, sꝫ ma
gnanimitas inclinat ad cōtēnēdū puos honores q̄ ꝛ
ad cōtēnendū vilia. maior est manifesta ꝛ mior probat
magnanimitas inclinat magnanimū ad fugiendum
illud quo ipse est nō dignus vt patebit in auctoritate
que statim allegabitur ad probationē minoris sꝫ ma
gnanimus multo minus est dignus vilibus que de-
decent eū q̄ puis honorib⁹ cum vilia sint multo ma-
gis elōgata a dignitate magni q̄ parui honores igit
mior probat per Ari. in q̄rto ethicoꝝ dicentē. Maxie q̄
dē igit circa honores ꝛ inhonoratiōes magnanimus ē

Contra thomā

et in magnis et a studiosis moderate delectabitur et
a rarū post enim aūt qui in cōtingentibꝰ et in paruis
omnino parui pēdei non enī his dignus. ¶ Tertio
quicunqꝫ secundū habitū suum inclinatur ad iudi-
candū scōm veritatē de rebus pertinētibꝰ ad digni
tate hois et ad huiusmodi iudiciū sequendū ille in-
clinatur cōtenere vilia que eo indigna sunt sꝫ ma-
gnanimus scōm habitū suū inclinatur ad vere iudi
candū de hiis que spectant ad dignitatē homis et
ad hmōi iudiciū sequēdū ergo magnanimus ex ha
bitu suo inclinatur ad contēpnendū vilia. minor pba
tur per aristo quarto ethicorum magnanimꝰ autē
iuste contēpnit gl'ificat enī vere quasi dicas q hic lo
quitur de cōtēptu glorificatiōe hominū hoc nihil
est qꝛ homines nō sunt contempnendi vel glorificandi
nisi ppter ea que sibi assunt vel desunt q si vere cō
tempnit et glorificat hoies vere indicat que res sūt
digne contemptu et que res sunt digne gloria.
¶ Quarto magnanimitas inclinat ad contempnē
dū omne illud quo homo fit minor dignitate sive
indignior: sꝫ per applicationē ad vilia homo fit indi-
gnior. ergo magnanimitas inclinat ad fugiendū
applicationē ad vilia maior probat p illud aristo.
in quarto de magnanimo vult autē superexcellere
minor est manifesta. ¶ Confirmatur quia secundū
Magnanimitas inclinat ad fugam vilium. Aristo. ibidē magnanimꝰ nō habet in memoria eos
qui sibi beneficiū impenderunt eo q minor est q bñ
patitur q qui bene facit ergo cum applicatio ad vi
lia hominem multo minorem reddat q receptio q
cunqꝫ beneficii sequitur q magnanimus multo ma
gis fugit applicationem ad vilia multe alie ratio-
nes formari possent decurrendo per textū Aristo.
¶ Quinto omnis virtus inclinans ad inclinandū
ad solum esse bonum quod est honestum inclinat
ad contempnendum ea que pro vtilitate sua dede-
cent hominē sed magnanimitas est huiusmodi igi
tur. minor probatur p tulliū primo de officiis vbi
de magnanimitate loquēs ita dicit id autē ipm cer
nitur in duobus sū et solū id q honestum sit bonum
iudices et ab omni animi perturbatione liber sis.
¶ Sexto omnis dignificans se minoribꝰ q dignus
sit ē pusillanis pusillanitate opposita magnani-
mitati sꝫ q applicat se ad vilia q eū dedecent digni
ficat se minoribꝰ q dignus sit igitur minor est cer
ta et maior pbatur p diffinitionē pusillanimi quam
ponit aristo. in q̄rto ethicorū dicēs q aūt minoribꝰ
q dignus sit pusillanimis. Ex supradictis pꝫ q hu
B militas nō dissicit a magnanimitate nō assigna
to p beatū Thomā. ¶ Ad videndū aūt quid sit humi
litas. Est aduertēdum q hūilitas ex virtute noie ad
Acceptiones humilitatis. hūiliationē accipitur multipl'r. Uno mō p degressiōe
alicuius et flagellatiōe cū scꝫ ea ab eo auferunt ex q
bus nata est erigi vel ea sibi inferunt ppter quorū
absentiā insolere hoies vt plurimū cōsueuerunt. et
hoc mō accipit hūiliari pphera cū ait hūiliauerūt
in compedibꝰ pedes eiꝰ. et alibi quoniā psecutus est
inimicus animā meā humiliauit in terra vitam me
am. de eadem est illud qui se exaltat humiliabitur
et in parabolis superbum suscipiet hūilitas et hu-
milem spiritu suscipiet gloria. Secundo modo ac-
cipitur humilitas pro seruilitate siue obsequiosi-
tate quomodo accipit aristo. in quarto. ppter qđ
et omes blandiores seruiles et omes humiles blan
diores. Et hec humilitas scōm aristo. ibidem vide
tur repugnare magnanimitati. Tertio modo ac-
cipitur humilitas p exhibitione signorum exterio
rum vere humiliatio vt pro inclinatione capitis
pro verbis et factis atque gestu et habitu quibus
contēptū nostri et rerum prosperarū significamus.

Quarto modo accipitur humilitas p cōplexū sanis
morū et rationabili earū rex q communiter ab om-
nibus eximie et preclare videntur vt scꝫ ppter pre-
sentiam earū non erigatur animus eius supra di-
gnitatem suam nec se supra se ppter hec extollat et
de hūilitate hoc modo accepta hic intendimus. Sic
sit secunda conclusio humilitas quarto modo ac-
cepta est virtus probatur omnis habitꝰ inclinans
hominem ad dignificandum se quantū dignus est
et non dignificandū se quantū dignus nō est est vir
tus sed humilitas est hmōi igitur. Secūdo sic ois ha
bitus inclinans nos ad recte cōtēpnendū illas res
quarū contēptus facit magnos et excellētes viros
est virtus sed humilitas est habitus inclinans nos
ad recte contēpnendū eas res quarum cōtemptus
efficit magnos viros scꝫ res externas psperas igr
minor probatur per Ciceronē primo de officiis q Cicero
postq posuit duas res quibus fortis et magnus
animus cernitur quarū vna est in rerū exteriorum
despicientia. paulo post subiūgit. causa aūt et rō est
efficiēs magnos viros in priore in eo enī est illud
quod excellentes aīos et humana contēpnētes facit.
¶ Tercia conclusio humilitas est species magna-
nimitatis generaliter accepte. probatur qꝛ vt ha-
bitum est supra cū de patientia agebatur duo sūt
genera magnanimitatis. vnū quod est positū in de
spicientia rerum externarū. alterū quod est positum
in administratione rerū arduarum que plene sunt
laboribus et periculis. Primū autem genꝰ in pa-
tientiā et humilitatē diuisum est scōm q res exter-
ne sunt duplices scꝫ aduerse et psperе circa aduer-
sas est patientia circa prosperas est humilitas. Ad
presentiā enī hmōi rerum prosperarū hoies vt in plu-
ribus nati sunt insolescere et intumescere ideo no
bis multū vtile est inesse virtutē aliquā per quam
hmōi res sic contēpnamus q nō appreciemur eas
nisi q̄si recta ratio diffinit et decernit eas appre-
ciādas esse quo cōtēptu habito nec insolescimus nec
inflamur ad hmōi prosperarū rerū presentiā vel ex
pectationē probabilē. Secūdo probat conclusio aucto
ritate. Tulli primo de officiis qui cū agit de ma-
gnanimitate siue fortitudine et enumerat vitia im
pedientia eam enumerat superbiam sed constat se
cundum omnes q superbia est opposita hūilitati
ergo humilitas est species magnanimitatis. Secun
do probatur per illud qđ habetur primo de of-
ficiis atqꝫ etiam in rebus prosperis et ad voluntā
tem nostram fluentibꝰ superbiā magno opere fasti-
gium arrogātiamqꝫ fugiamꝰ nam vt aduersas res
sic secundas immoderate ferre leuitatis est p̄clara
que est equabilitas in oī vita et idē semper vultus
eademqꝫ frons vt de socrate idem de C. lelio acce-
pimus. Et paulo post sequitur vt precipere vi-
deantur qui monent vt quanto superiores simus
tanto nos geramus submissius ecce vbi habes leui
tatis esse imoderate ferre res psperas. cōstat autē
leuitatem magnitudini animi repugnare et quod
intendat suadere ad humilitatē patet per illud tā-
to nos geramus submissius. hoc enim vt cōstat fit
per humilitatem. Tertio omnis habitus quo quis
non dignificat se nec plus nec minus q est dignus
est magnanimitas: sed humilitas est habitus quo
quis non dignificat se nec plus nec minus q dignꝰ
ergo humilitas est magnanimitas antecedens p-
batur quia secundum aristotelem in quarto ethico
rum magnanimus secundum veritatem glorifi-
cat et se et alios et non curat de opinione hominum
sed magis de veritate. ¶ Quarto omnis habi-
tus quo qs appetit se facere vere dignū honoribꝫ

magnus est magnanimitas: sed humilitas est habitus quo quis appetit se facere vere dignū honoribus magnis igit. maior ꝓbatur quia humilitas est habitus quo quis contēpnit que sunt vilia ⁊ caduca ⁊ appetit que sunt vere bona. Quinto ois habitus per quē quis moderate se habet circa bona fortune vi puta circa diuicias potētatū ⁊ reliqua hmōi ita ꝙ nō multū gaudet ꝓpter presentiā eorū neqꝫ multū tristat̃ ꝓpter absentiā est magnanimitas: sꝫ hūilitas est hmōi ergo hūilitas ē magnanimitas. minor ꝓbat̃ per Aristo. quarto ethicoꝝ dicente. Sꝫ adhuc circa diuitias ⁊ potētatū ⁊ omnē bonā fortunā ⁊ infortuniū moderate hab. bit quōcunqꝫ fiant ⁊ neqꝫ bene fortūat⁹ vtiqꝫ gaudiosus erit neqꝫ infortunat⁹ tristis. Sexto ois habit⁹ inclinans ad contēptum laudis ⁊ opinionis hoim est magnanimitas: sꝫ humilitas est hmōi igit̃. maior ꝓbatur p Aristo. vbi p̃ius qui de magnanimo loquens neqꝫ hūiiloquus neqꝫ eni de seipo loquitur nec de alio neqꝫ eius: laudet̃ cura est sibi neqꝫ vt alii vituperent̃. ¶ Quarta ꝯclusio. ꝓprius actus hūilitatis ē equabilitas siue eqnimitas animi in reb⁹ ꝓsperis id est in his orb⁹ rebus que a nobis desiderari solent. ꝓbatur p̃io hec ꝯclusio auctoritate Cice. adducta in scda rōne precedētis ꝯclusiōis in qua per equabilitate significat actū ꝓpriū hūilitatis. Scdo ꝓbatur ista equanimitas est actus alicui⁹ virtutis ⁊ nō pōt assignari cui⁹ ꝟtutis sit nisi hūilitatis igitur. maior pꝫ qꝛ est act⁹ voluntatis deliberat⁹ recte ratio ni ꝯsentaneus. minor ꝓbat̃ in lucendo p singulas virtutes alias a magnanimitate. ¶ Est aūt aduertendum ꝙ ea q̃ desiderantur a nobis at ex quib⁹ laudē ⁊ gloriā ⁊ delectionē querere possum⁹ sunt ī triplici differētia. Quedā sunt bona simpl'r vt virtutes ⁊ dona dei gratū facientia. Alia sunt mala simpliciter vt intēperantia iniusticia iracūdia ⁊ gñaliter oīa vitiā. Alia sunt indifferētia ⁊ hec duplicia q̃dam sunt q̃ ab aliis habem⁹. alia sunt q̃ habem⁹ a nobis. ab aliis habem⁹ oīa bona nature. robur. pulchritudinē. sanitatē. ingeniū. laboris patiētiā. agilitatē. generositatē. siue nobilitatē ⁊ illa bona fortune q̃ dono vel hereditaria successiōe cōsequimur a nobis habem⁹ diuitias labore ⁊ īdustria nostra partas: sciētias artesv. l liberales vel mechanicas Eorū aūt que a nobis habem⁹ q̃dā sunt q̃ totaliter a nobis habem⁹: alia sunt q̃ partim a nobis partī aliorū auxiliis vel beneficiis sum⁹ ꝯsecuti. diuitias enī potētat⁹ ⁊ dignitates frequēter alioꝝ auxiliis consequimur. scientias ⁊ artes adiumēto preceptoꝝ ⁊ eorū qui nos introduxerunt. aut qui nos cum acqrebamus aluerunt habemus. interdum autem inuentione aut in iustria nostra. Preterea horum bonorum que habemus a nobis: quedam sunt que talia qualia habem⁹ habemus a nobis libere operātib⁹ ita ꝙ in potestate nostra sunt talia facere ⁊ nō facere sic etiam ꝙ potuissemus facere ea aliter vel alia vt contingit de omnibus que subsunt libero arbitrio ⁊ industrie nostre: alia sunt que nō sic subsunt arbitrio ⁊ industrie nostre vt bona. ples quam Aristo. inter partes fœlicitatis p̃io rethorice enumerat. nullū est hoꝝ quin p illud homines nisi resistāt ad insolentiā ⁊ tumorē moueant̃ de bonis fortune ⁊ nature cōstat tā apta experientia vt nullus ꝯdicere possit de bono sciētier alioꝝ habituū intellectualiū patet p illud. scientia inflat: caritas edificat de

Cassian⁹ bono ꝟtutis pꝫ per Cassianū collatione q̃dā q̃ diffuse ostēdit ꝙ castitas ⁊ alie ꝟtutes opposite vitiis cordialib⁹ nō sunt ꝯnexe cū aliis ꝟtutib⁹ sꝫ potꝰ per eas hō inducitur ad iactātiā ⁊ superbiā. de ma

lis culpe pꝫ per illud psalmiste. q̃d gloriaris in malicia q̃ potens es in iniqtate. ⁊ ꝓpter hoc multū vtile est habere ꝟtutē aliquā que inclinet nos iter hec ꝓspera seruare eqnabilitatē animi vt non in tumescamus nec supbiam⁹ nec extollamur supra nos. ¶ Aduertādum est vlteri⁹ ꝙ scdm quosdā hūilitas oritur ex vera nostre fragilitatis cognitiōe. hec autem fragilitas siue infirmitas ex. qꝫ cognoscitur ex indigētia nostra q̃ cōsiderata cognoscim⁹ multa bona nobis deesse. scdo ex miseria nostra quā late cognoscim⁹ ex ipsis malis q̃ videm⁹ nobis inesse. tertio ex impotētia nostra per cui⁹ ꝯsiderationē cognoscim⁹ non a nobis esse bona q̃ habem⁹. quarto ex bonoꝝ nostroꝝ instabilitate per quaꝫ perdere possumus bona que habem⁹. quinto ex cōparatiōe nostra ad diuinā bonitatē per quā cognoscim⁹ pe ne nichil nos esse in ꝯparatiōe ad diuinā bonitatē Sꝫ falsus eorū reuerētia hec nō sufficiūt ad ꝑfectaꝫ ꝯ quosdā originē humilitatis in nobis tā respectu dei ꝙ respectu hoim. ꝓbatur vera humilitas nō consistit in hoc ꝙ homo se infra oēs homines deiciat ⁊ postremum ac vilissimum oīm iudicet. Sed ad veram humilitatē pertinet ꝙ homo se deiciat hiis quib⁹ se deicere debet: ⁊ in illis rebus in q̃bus se deicere dꝫ secundū veritatē: ⁊ se preferre hiis quib⁹ secundū veritatē preferēdus est ⁊ in illis rebus in quibus se cunctū veritatē precellit: sꝫ ista nonꝙ haberētur ex cōsideratiōe p̃missoꝝ igit̃ maior pꝫ qꝛ secundū beatū thomā. Ille peccat cōtra verā humilitatē peccato pusillanimitatis q̃ applicat se ad vilia q̃ eum nō decēt puta si erudit⁹ in sacris litteris applicaret se totaliter ad seruilia ⁊ mechanica opera q̃uis tū ad hec alii se virtuose applicare psit. ergo ad verā humilitatē exigit cognitio eorū. q̃ hoiem decēt s'm bona ⁊ ꝑfectiōes quas habet. Cū scdo quia sequeret̃ ꝙ in sacris litteris erudit⁹ peccaret ꝯtra hūilitatē preferendo se in p̃dicatione verbi dei simplicib⁹ ineruditis ꝑsonis. Hec enī q̃ dicta sunt multū valent ad humiliandū nos corā deo. nam cū bona que habemus a deo sint: ꝓpter hec non in elationem mentis sed in gratiarum actionē moueri debem⁹: quia etiam ex tot malis in quibus sumus sine eius auxilio eripi non possum⁹ sibi deuotā animū ⁊ assiduitate orationis eum deprecationem non superbiētē debemus. ex malis enim culpe in quibus et nascimur ⁊ crescimus ⁊ deficimus nullus nos preter eū liberat ex vilitate conditionis nostre nullus nobis dignitatem carismatum diuinoꝝ ⁊ excellentiam sacrorum munerū preter eum dare potest quibus superemus vilitates illas quas traximus cum conciperemur cum in vtero volueremur cum nasceremur ⁊ cum infantiā ⁊ vniuersam vitā nostram decurrimus. Ex malis pene que per totam vitam nostram ab initio vsqꝫ ad finem transcurrūt solus deus per immortalitatem ⁊ impassibilitatem liberare potest. valet etiam ad hoc impotētia nostra per quam sine eo nichil possumus boni: mali autē plurimum. ex instabilitate quia si superbiamus timendum est nobis ne nos deserat et statim corruamus et amittamus bona que nobis materiam superbiendi dederunt: ex comparatione nostra ad diuinā. nam in hoc sanctos patres sequi debemus abraham enim postꝙ cum domino locutus est se cinerem et puluerem vocabat. et ezechie. propheta postꝙ diuinam visionem vidit in faciem suam cecidit. ⁊ Job dicebat si astra non sunt munda in conspectu eius quanto minus nos quorum vita temptatio est et qui habemus domos luteas et terrenum fundamentum sed de his postea.

¶ Quinta cõclusio licet vera humilitas ptinet ad primũ genus magnanimitatis ipsa tamẽ mediãte actu suo elicito inclinat virũ magnũ ad magnanimitatẽ secũdi generis. pbatur primo auctoritate Tullii primo de officiis iam frequenter allegata. Tullius. causa autem ꝛ ratio est efficiens magnos viros in priore in eo em̃ est illud quod excellentes aĩos ꝛ humana ꝯtẽpnentes facit. Secũdo oĩs habit⁹ per quẽ vere iudicam⁹ de nobis ꝛ huiusmodi iudiciũ sequitur in magno viro existens inclinat eũ ad dignificandũ se honoribus magnis quib⁹ dignus est, sed hũilitas primi generis in magno viro existens inclinat eũ a l̃re iudicãdũ de se et hmõi iudiciũ sequẽdũ inat eũ ad dignificandũ se magnis honorib⁹ quib⁹ dignus est. ¶ Tertio oĩs habit⁹ bonus quo res externas ꝯtẽpnim⁹ vt diuitias ꝛ gloriã inclinat virũ magnũ habentẽ eũ ad arduas rerũ administrationẽ, sed humilitas inclinat habentẽ ad contemptũ rerũ exteriorũ igr̃. maior pbatur potens administrare magna ꝛ carens vitiis quib⁹ ĩpeditur huiusmodi administratio et hec cognoscens inclinatur administrare magna, sed magn⁹ vir ꝛ humilis scit se posse administrare magna qꝛ em̃ est humilis iudicat de se secundũ veritatẽ ꝛ ideo si sit magnus et humilis scit se posse sufficere ad administrationem magnorũ ꝛ scit se carere vitiis quibus magnorum administratio ĩpediri solet administrationẽ enim magnorũ ĩpedit pecunie cupiditas ꝛ etiã cupiditas glorie quas Tullius dicit esse cauendas magnas res administrantibus, ꝛ pecunie inquit fugiende cupiditas nichil est em̃ tam angusti animi tãqꝫ parui ꝙ amare diuitias nichil honesti⁹ magnificentiusqꝫ ꝙ pecuniã contempnere si nõ habeas si habeas ad beneficentiã liberalitatẽqꝫ conferre ꝛ sequit̃ cauenda est etiã glorie cupiditas vt supra dixi. eripit em̃ libertatẽ pro qua magnanimis viris oĩs debet esse contentio. ¶ Sexta conclusio nõ oĩs humilitas inclinat eũ in quo est ad magnanimitatẽ secundi generis probatur oĩs inclinatur per aliquẽ habitum ad magnanimitatẽ secũdi generis est vir magnus magnis honoribus dignus sine potẽs magnas administrationes gerere, sed nõ oĩs in quo est humilitas est huiusmodi cũ humilitas nõ repugnet viro simplici ꝛ ineruditio ꝛ inexperto magnarũ administrationũ gerendarũ igitur. Ex his patet responsio ad questionẽ. ¶ Contra primã conclusionẽ. Arguit̃ sic nõ est eadẽ virtus que moderat animũ ꝛ refrenat circa appetitionẽ boni ardui ꝛ que impellit ad appetendũ bonũ arduũ moderate sed magnanimitas impellit ad appetendũ moderate bonũ arduũ ꝛ humilitas refrenat immoderatũ appetitũ igitur in hoc differt humilitas a magnanimitate. maior pbat̃ qꝛ virtus impellens ad appetendũ bonũ arduũ habet p obiecto dignitatẽ psone ad bonũ illud virtus vero que refrenat habet pro obiecto indignitatẽ psone ad bonũ illud, sed quorũcunqꝫ act. sũt diuersa obiecta illi differũt specie ꝛ oẽs habit⁹ differunt specie qꝛ act⁹ differũt spe igit̃. ¶ Scd̃o velle ꝛ nolle differũt specie sed act⁹ hũilitatis ẽ nolle q̃ supra nos sunt. Act⁹ vero magnanimitatꝫ est velle quibus digni sumus ergo actus humilitatis ꝛ magnanimitatꝫ differũt specie ꝛ per cõsequẽs magnanimitas ꝛ hũilitas ꝛ nõ potest assignari i q̃ differãt nisi in eo quod dictũ est igitur. ¶ Ad primã respondetur ꝙ dato ꝙ nõ sit eadẽ virtus numero aut specie, dico tamen ꝙ est eadẽ virtus genere, hoc est virtutes predicte ista nũt pertinent ad idẽ genus virtutis. Et ad minorem dico ꝙ aliqua magnanimitas impellit ad moderatũ appetendum bonũ arduũ et aliqua magnanimitas refrenat, nos ab appetitu boni vilis et nõ solũ, imo et externorũ oĩm. aliqua etiã refrenat nos ab appetitu magnarũ administrationũ quibus digni nõ sumus et qꝛ humilitas aliquos vel aliquẽ istorũ actuũ habet ideo humilitas recte ponitur species magnanimitatis et quia oĩs propositio significans speciẽ differre a genere terminis personaliter sumptis est falsa qꝛ genus vniuersaliter predicatur de specie ideo propositio significans humilitatẽ differre a magnanimitate est falsa. si tamen acciperet̃ magnanimitas pro magnanimitate secũdi generis nũc bene ꝯcedendũ est ꝙ humilitas differt a magnanimitate specie licꝫ tamen sub eodẽ genere scꝫ sub magnanimitate cõiter dicta ꝯtineãtur. ¶ Ad scd̃am cõcessio prima et scd̃a partib⁹ antecedẽtis dico ꝙ aliquis actus magnanimitatis est velle et aliquis actus magnanimitatis est nolle quib⁹ indigni sum⁹: aut q̃ nobis indigna sunt. et ex hoc nõ arg̃r aliqua superioritas magnanimitatis ad humilitatẽ. Per primã tamẽ rationem pbaret̃ ꝙ humilitas qua recusam⁹ que supra nos sunt differt specie ad humilitate qua recusam⁹ que p sua vilitate nõ sunt digna nobis qꝛ ibi est diuersitas obiectorũ, quod argumentũ pinio ꝯcludere de his habitib⁹ humilitatis qui sunt primo et per se boni qꝛ tales variãtur specie ex variatione specifica actuũ et actus ex variatione obiectorũ. ¶ Contra scd̃am ꝯclusionẽ arg̃r virtutib⁹ nõ ꝯtingit male vti sed humilitate male vtimur ergo humilitas nõ est virtus. minor probatur. Tũ primo quia quis propter humilitatem quam in se iudicat esse superbire potest. Tum secũdo per illud Ecclesiastic. xix. est qui nequiter se hũiliat. ¶ Scd̃o nulla virt⁹ est malũ penale sed hũilitas ẽ malũ penale g̃ humilitas nõ ẽ virt⁹. minor pbatur p illud psalmi. humiliauerunt in cõpedibus pedes eius. ¶ Tertio virtus est dispositio perfecti, sed humilitas est imperfectorũ et inde est ꝙ hũilitas non attribuitur deo, ppt̃ sũmã ei⁹ perfectionem igitur. maior patet per Aristo. septimo phisicorum. ¶ Quarto omnis virtus moralis est circa actiones vel passiones: sed humilitas nec est circa actiones nec circa passiões igitur. minor pro prima parte probatur quia sola iusticia est circa actiones. pro secunda parte patet quia non enumeratur ab Aristo. inter virtutes que sunt circa passiones. ¶ Quinto omnis virtus moralis mediat inter duo extrema vitia sed humilitas non mediat inter duo extrema vitia igitur minor probatur quia nullũ videtur habere vitiũ sibi oppositũ secundum defectum. ¶ Ad primã istarum rationũ distinguo maiorẽ vel ꝙ nõ ꝯtingat male vti virtutibus tanq̃ habitib⁹ id est vtendo eis secundũ inclinationẽ earũ ꝛ sic ꝯceditur vel tanq̃ obiectis id est habẽdo actũ volitionis vel nolitionis cõplacentie vel displicentie circa eas ꝛ sic negatur ꝛ in hoc sensu ꝯcedit prima probatio. ¶ Ad secundam probationem dico ꝙ accipiẽdo humilitatem quarto modo nullus se nequiter humiliat sed bene accipiendo eã tercio modo, potest quis enim nequiter et fallaciter exhibere signa exteriora humilitatis ita ꝙ cor eius et animus intumescet cum corpus inclinabitur vel aliud signum cordis humilis fictum et falsum exhibebit. ¶ Ad secundam conceditur maior et minor de humilitate primo modo accepta de qua procedit probatio sed negat̃ de humilitate quarto mõ accepta. ¶ Ad tertiã ꝯceditur maior de perfectione morali in qua tamẽ morali perfectione ponũtur grad⁹ nõ solu numero sed etiã specie differentes, ꝛ ad minorẽ dico ꝙ libet hũilitas sit ĩpfectorũ, i. eorũ qui non hñt

sum nõ pfectionẽ sicut dr̃ est tamẽ pfectorũ mora-
liter. Quia etiã possit esse imperfectorũ moraliter id
est eorũ quibus deficit aliqua pfectio moralis nec est
inconueniẽs aliquid esse moraliter pfectũ scõm unum
gradũ ⁊ ipfectũ scõm aliũ. ¶ Ad quartã iã dictũ est
ꝙ hũilitas ɔtinet sub magnanimitate ⁊ ꝙ eã Ari.
⁊ Lu. sub magnanimitate ɔprehẽderũt ⁊ est ppria
circa passionẽ cupiditatis ppriẽ exaltatiõis. ¶ Ad
5. ɔcedo maiorẽ. Quia tamẽ iniustitia videat̃ de iusti-
cia ⁊ nego minorẽ ⁊ dico ꝙ mediũ inter dignificare
se plusꝙ dignũ sit q̃d est vitiũ suphabũdãtie signi
ficatũ noĩe supbie ⁊ dignificare se minꝰꝙ dignũ sit
quod ẽ vitiũ defectꝰ cui nõ est nomẽ impositũ. põt
tamẽ ipsũ significare nomẽ deiectiõis vel alio con-
gruo noĩe nõ est tamẽ de noĩbus multũ curandũ dũ
Argumẽta thome scõ q̃stione. 161. articulo quarto. tamẽ de re cõstet. ¶ Cõtra tertiã ɔclusionẽ argr̃ sic
oĩs mẽsuratio vel moderatio ptinet ad modestiam
sed hũilitas est mẽsuratio vel moderatio ergo hu-
militas pertinet ad modestiã ⁊ nõ ad magnanimi-
tatẽ maior ꝓbat̃ per origenem sup Luc. dicentẽ. Si
vis nomẽ huiꝰ audire virtutꝭ quo etiã a philosophis
appellet̃ ausculta eã ndẽ esse hũilitatẽ quã respiciũt
deꝰ que ab illis dicit̃ idest mẽsuratio vl̃ moderatio
¶ Scdo oĩs virtus refrenãs vel reprimens motus
aliquarũ affectionũ pertinet ad tẽperantiã sed hu
militas reprimit motũ alicuiꝰ affectionis scꝫ motũ
spei qui est motus spiritꝰ in magna tendẽtis. ergo
humilitas est pars tẽperãtie. ¶ Tertio ꝓbat̃ aucto
ritate Ari. tertio ethicoꝝ dicẽtis ꝙ ille qui tẽdit in
parua scõm modũ suũ nõ est magnanimꝰ sed tẽpe-
ratꝰ. ¶ Quarto magnanimitas ⁊ humilitas ɔue-
niũt in materia ⁊ differũt in modo sed eoꝝ q̃ diffe-
rũt in modo ɔtrarietatꝭ illa circa eandẽ materiã vnũ
nõ est ɔtentũ sub altero igit̃. maior ꝓbat̃ p prima
parte q̃ʒ vtraq̃ est circa ardua. Pro scđa parte ꝓ-
batur q̃ʒ magnanimitas est circa ardua ipellendo
moderate appetitũ in ea humilitas vero refrenãdo
5 ¶ Ad istas rõnes supras ⁊ collectas ex dictꝭ Thõe
Ad primã nego maiorẽ modestia eñ tantũ est cir-
ca mediocres honores. mẽsuratio autẽ ⁊ modera-
tio reperitur tã in magnis honorib' ꝙ in paruis
⁊ tã ĩ honorib' ꝙ extra honores. habet eñ magna-
nimꝰ mensurationẽ dignitatis ⁊ facultatis sue ad
administrationes honorabiles quas suscipit ⁊ ad
opus virtutis mẽsurationẽ habet ad dictamẽ re-
cte rationis ⁊ moderandũ est scõm circũstantias p-
sonaꝝ ⁊ rerũ ad opꝰ illud ɔcurrentiũ. ¶ Ad scđam
nego maiorẽ aliás eñ patiẽtia ptinet ad modestiã
⁊ fortitudo bellica ⁊ magnanimitas. nã oẽs iste re
primũt passiones vel tristicie vel timoris et auda-
cie imo etiã fortitudo ⁊ magnanimitas reprimũt
motũ spei tendẽtis in ardua. cũ oĩs audax ⁊ omnis
thymus huiusmodi soẽm habeat magnanimitas
etiã reprimit motũ desperatiõis qui est in pusilla-
nimo et vult etiã Thomas vbi ponit differentiam
A inter magnanimitatẽ ⁊ hũilitatẽ. ¶ Ad tertiã rñdeo
ꝙ tẽperãtia vel tẽperatꝰ accipit̃ dupl'r. vnoᵒ ppriẽ
etiã put est virtus cardinalis ⁊ hoc modo nõ acci-
pit ibi Ari. Alio modo ɔmuniter pro qualibet mo-
deratiõe ⁊ hoc modo accipit Ari. et ꝙ ita accipiat
ꝓbat̃ ex dictis ipsius Thome in cõmẽto super illo
passu dicẽtis. Ille eñ qui est dignꝰ paruis ⁊ his se
dignificat dr̃ dici tẽperatꝰ put tẽperãtia sumit̃ pro
Duplex virtus. qualibet moderatiõe. Aliter dico licet idẽ in sentẽ-
tia ꝙ sm̃ Ari circa honores est duplex virtꝰ vna cir
ca magnos q̃ dicit̃ magnanimitas. aliã circa me-
diocres quã ipse dicit innoĩatã cũ ait innoĩata aũt
existẽte medietate vt deserta videnẽ dubia esse extre
ma. ⁊ q̃ʒ innoĩata erat ⁊ est moderatio q̃dã id hũtes
cũ agit de magnanimitate appellauit tẽperatũ
⁊ nõ solũ in illo loco imo etiã cũ agit de illa eadem
virtute ita dicẽs. Est aũt quãdo amatorẽ honoris
laudamꝰ vt virilẽ ⁊ amatorẽ boni ⁊ nõ amatorẽ ho
noris vt moderatũ ⁊ tẽperatũ vt supra diximꝰ ⁊ ꝙ
Ari. ibi itelligat nõ tẽperãtiã ppriẽ dictã sed illã in
virtutẽ q̃ est circa mediocres honores ꝓbat̃ ex trãsla
tione Aretini qui loco tẽperati in vtroq; passu ɔ
modestũ sed dico ꝙ hec modestia nõ est pars tẽpe-
rãtie. Et si dicas ꝙ ex hoc saltẽ sequit̃ ꝙ humilitas est
pars modestie nego ɔñam q̃ʒ vt supra dictũ est cõ-
tẽpnere res pspras externas ⁊ nõ se appciari nisi
quãtũ dignũ est nõ est mediocris sed magne animi
excellẽtie ideo ɔhũilitas magis assignanda est pars
magnanimitatis ꝙ modestie. ⁊ si dicas ꝙ humilitas
aliquã nõ est dignꝰ nisi paruis honorib' et admini-
strationibus ꝙ ad modestiã ⁊ nõ ad magnanimita-
tẽ ptinet hũilitas. Respõdet̃ negãdo ɔñam q̃ʒ licet
hũilitas nõ ptineat ad magnanimitatẽ secũdi ge-
neris que posita est in administratiõibus arduis ⁊
difficilibꝰ. ipsa tamẽ ptinet ad magnanimitatẽ pri-
mi generis q̃ ɔsistit in rerũ pspraꝝ ɔtẽptu. ¶ Ad
vltimã dico ꝙ aliq̃ magnanimitas scꝫ secũdi gene-
ris ⁊ hũilitas differũt in materia ⁊ aliq̃ magnani-
mitas et humilitas nec ĩ materia nec in mõ differũt
illa magnanimitas scilicet que est posita in contẽ-
ptu psperorum. dico vlterius ꝙ si per m. dotti-
los intelligamus impulsionẽ ⁊ repressionẽ ꝙ ma-
gnanimitas ⁊ humilitas nõ differũt ĩ modo. sed
sicut impellit in aliquod bonũ arduũ ita ⁊ ab ali-
quo retrahit magnanimitas ita etiã sicut retrahit
ab aliquo. ⁊ ita et impellit ĩ aliquod humilitas scꝫ
in bonũ scõm facultatem hoĩs proportionatũ nõ
eñ minus videtur esse humilitatis impellere in id
qđ decet ꝙ retrahere a nimis vili qđ nõ decet sicut
eadẽ humilitas retrahit eruditum theologum ab
opere seruili et impellit ad opus predicationis.
¶ Ratio aute oppositum soluta est ex dictis.

Queritur secundo: Utrum ho-
mo debeat se omnibus subicere per hu-
militatem. Arguitur ꝙ sic per illud ad
philippenses secundo. In humilitate superiores si
bimicẽ arbitrantes. ¶ In oppositũ aꝛ. Nulla vir-
tus inclinat ad id quod est contra rectam rationem
sed contra rectam rationem est quod quis se cuili-
bet subiciat. igitur. ¶ Notandum pro questione ꝙ
aliquis potest se subicere alicui tripliciter. vno mo- aliq̃s pt̃ se subicere tripharie.
do per obedientie promptitudinem. Secundo mo-
do per appciationem ⁊ estimationem. Tertio mo-
do per actualem exhibitionem signorum exterio-
rum subiectionis. Quarto modo per ardue digni-
tatis vel administrationis susceptionem. ¶ Tunc
sit prima conclusio non inclinat humilitas haben-
tem ipsam vt vnicuiq; se subiciat per obediẽtie prõ
ptitudinem. probatur non quilibet habet auctori-
tatem necetiam facultatem vere precipiẽdi aut hor-
tandi sine admouendi respectu vere humilis vt pa-
tet de simplicibus personis respectu eruditorum
virorum ergo humilitas istius viri eruditi non in-
clinat ipsum ad hoc ꝙ cuilibet se per obedientiam
subiciat. ¶ Secunda conclusio vera humilitas in-
clinat habentem vt cuilibet recte precipienti vel
admouenti se per obedientie promptitudinem sub-
mittat. probatur auctoritate apostoli ante opposi-
tum adductã. Scđo vera hũilitas inclinat ad am-
plectendũ ⁊ nõ cõtẽpnendũ id qđ sm̃ rectam rõnem
contempnendum est sed recte admonẽs sm̃ rectam
rõnẽ nõ est cõtẽpnẽdus sed p obedientie obsequium
amplectendus igitur. Ad idem potest induci textus

Arist. quarto ethicorum vbi sic habetur: et nequaquam vtique cognitum magnanimo fugere conueniens quum omnia humilia sit magnanimus sequitur quod debet se submittere recte conuenienti. Sed ista non est nimis efficax propter translationem Aretini que aliam sententiam explicat huius littere, debet enim et nequaquam vtique conuenit illi cedere lacessenti. ¶ Tertia conclusio. non inclinat vera humilitas habentem eam vt vniuersaliter simpliciter se subiciat per appreciationem et estimationem. probatur vera appreciatio sumenda est secundum comparationem bonorum ad bona et malorum ad mala siue defectuum ad defectus, sed potest vere humilis se comparare ad aliquem quem pateter et late excedit in bonis, et a quo pateter et late exceditur in malis et defectibus quare non inclinat ex humilitate sua ad minus appreciandum se quam illum. ¶ Secundo aut potest vere humilis in aliquo se magis appreciari quam alium aut in nullo. Non est dicendum quod in nullo quia constat quod humilis theologus secundum rectam rationem magis debet appreciari se in scientia theologica et plus estimare de se quam de simplici vetula, aut viro omnino ineruditio alias presumeret si assumeret officium predicandi cum non vniuersaliter magis debet et estimare posse melius exercere officium illud quam se. Si in aliquo quam qua ratione in vno eadem ratione et in tribus et in quatuor et in pluribus et qua ratione in bonis eadem ratione et in malis et defectibus et per consequens simpliciter potest plus estimare de se quam de petro vel iohanne. et
thom. 2.2e. q. 161. ar. 3. cap. 3. hec est sententia expressa beati Thome dicentis non autem hoc humilitas requirit vt aliquis id quod est dei in seipso subiciat ei quod apparet esse dei in altero, hoc est non exigit humilitas vt quis bona que habet a deo estimet minora quam bona que alius habere videtur a deo. Sed sine preiudicio humilitatis dona que ipsi acceperunt a deo possunt preferre donis que alii acceperunt a deo. nam illi qui dona dei principaliter cognoscunt ea se habere a deo secundum illud prime ad cor. ii. vt sciamus que a deo donata sunt nobis. a de defectibus subiungit idem doctor. Similiter etiam non hoc requirit vt aliquis id quod est suum. i. defectus suos subiciat ei quod est proximi. i. defectibus proximi. Subiciuntur autem defectus nisi defectibus aliorum quos existimamus defectus minores esse maiores defectibus proximorum. et probat alioqui oporteret quod humilis se reputaret maiorem peccatorem quolibet alio. ¶ Quarta conclusio humilitas vera habentem eam inclinat vt defectus suos subiciat per appreciationem siue magis per detestationem bonis laudabilibus que verisimiliter estimat esse in alio. probatur quia vere humilis omnia que faciunt ad dignitatem et contemptum hominis vere dignificat et contemnit, sed secundum veritatem mala et defectus in quocunque sint sunt vituperanda, bona vero sunt appreciandda et laudanda ergo vera humilitas inclinat habentem ad hoc quod defectus proprios detestetur et bona aliorum laudet et apprecietur. ¶ Quinta
conclusio vera humilitas interdum inclinat habentem vt aliquos de defectibus suis subiciat defectibus aliorum et alios non subiciat. Probatur quia secundum rei veritatem aliquando contigit quod vnus aut duo defectus qui sunt in viro humili sunt aliquibus defectibus qui sunt in alio multo maiores et aliquibus aliis notabiliter minores. sed secundum quod dictum est vere humilis vere iudicat quantum possibile est igitur. ¶ Sexta conclusio vere humilis secundum inclinationem sue humilitatis aliquando se subicit per appreciationem et detestationem ei qui minus est et magis defectuosus. probo pono quod sit aliquis ipocrita qui habeat signa multum euidentia multarum virtutum et nulla aut paucissima iudicia vitiorum et defectuum. ¶ Tunc arguitur sic iste humilis de iudicat bonis et malis alienis secundum signa que exterius apparent. sed huiusmodi signa probabiliter multum demonstrant illum habere

¶ non omnes defectus suos alterius defectibus, humilis subicit.

se multo plura et maiora bona quam iste habeat et multo pauciores defectus quare plus debet eum appreciari quam se quamuis secundum veritatem non sit magis appreciandus, et hoc argumentum est efficatius si addatur casum quod non habeat aliquis coniectura nec suspicio de falsitate illorum signorum exteriorum. ¶ Secundo vera iusticia inclinat vt eum estimemus bonum quem nescimus probabiliter esse malum et vt facta proximorum in meliorem partem interpretemur quare etiam vera humilitas inclinat vt eum magis appreciemur et nobis ipsis preferamus quem signa exteriora indicant et arguunt esse meliorem. ¶ Tertio ad hoc quod humilis magis apprecietur alterum quam se aut requiritur quod ille alter secundum rei veritatem sit eo melior, aut sufficit quod secundum signa exteriora que non sunt suspecta falsitatis appareat melior. Si secundum habetur intentum cum aliquis frequenter appareat talis qui secundum rei veritatem non est talis. Nec potest dici primum quia non possumus scire de aliis a nobis quod sint boni vel mali nisi per signa exteriora bonitatis et malicie interioris que possunt esse falsa. ¶ Septima conclusio vere humilis secundum inclinationem sui habitus non se omnibus secundum appreciationem subicit qui sunt eo secundum rei veritatem meliores. probatur sic ut precedens quia contingit frequenter quod aliquis habens excellentem bonitatem nullis signis exterioribus eam manifestat. Secundo quia contingit aliquem quod multas imperfectiones signis manifestat exterioribus, sicut legimus de quibusdam sapientibus viris qui simulauerunt insaniam et de quibusdam doctis qui ad tempus simulauerunt ignorantiam secundum illud catonis stulticiam simulare loco summa prudentia est. ¶ Octaua conclusio licet vera humilitas exigat vt habens eam cuilibet alteri se subiciat in ea re in qua se inferiorem eo iudicat non tamen exigit vt in qualibet alia se subiciat. probatur quia vt dictum est potest aliquis esse inferior altero in vno et superior eo in alio puta abbas est aliquo religiosorum suorum minor in cognitione sacrarum litterarum, et quo tamen est superior auctoritate et dignitate. et ideo licet per veram humilitatem abbas debeat se subicere illi id est minus de se existimare quantum ad cognitionem sacrarum litterarum non tamen quantum ad auctoritatem regendi et administrandi sed sine preiudicio sue humilitatis se potest illi preferre in ea re in qua eum excellit. ¶ Nona conclusio. Vera humilitas inclinat habentem eam vt exhibeat signa inferioritatis et subiectionis congrua et competentia rei in qua se inferiorem cognoscit illi quem in tali re inferiorem iudicat nisi ex hac signorum exhibitione aliene salutis periculum verisimiliter timeatur. Probatur quia omnis magnanimus vere glorificat et virtutem alterius declarat et manifestat; sed non potest manifestare perfectionem aut virtutem alterius nisi per signa exteriora igitur cum vere humilis sit vere magnanimus sequitur quod vere humilis inclinatur per habitum suum exhibere signa exteriora ei a quo exceditur. Dicitur autem in ista conclusione signa conuenientia illi rei in qua alius excellit, quia hominibus secundum diuersas excellentias diuersa signa honoris exhibemus vt dignitati et auctoritati primam vel secundam sedem scientie audiendi promptitudinem vel gradum conuenientem. Nec exigit humilitas quod propter vnam excellentiam tribuantur signa aliarum, quamuis tamen aliqua signa sint communia que indifferenter pro diuersis excellentiis tribuuntur. Dicitur preterea in conclusione nisi ex hac signorum exhibitione et cetera. quia ex si tali exhibitione signorum verisimiliter timeretur periculum alte

humilis se omnibus minus appreciat.

ne fastus quod tamen non timeretur non exhibē-
do talia signa tunc vere humilis potius cessare de
beret ab huiusmodi signorū exhibitione q̄ ea exhibe
ret. si vero similiter timeretur q̄ propter hanc exhibi-
tionem signorū ille cui exhiberentur moueretur ad
Augustinus. superbiā et fastum et ad cōtemptū exhibētis vel alio
rum. et hec est humilitas quā nimiā appellat Augu
stinus in regula sua cū ait. Ne dū nimiū seruatur hu̅i
litas regendi frangatur auctoritas. Posset etiam
ex hoc contingere q̄ huiusmodi exhibēs contēpneré
tur non solum ab eo cui exhibet hm̄oi signa sed etiā
ab aliis quib⁹ prodesse ad salutē solet. qui p talia
signa intelligētes prelatum suū quē putabat doctissi
mū ab alio quē parū doctū putāt superatū esse mo
uebūtur ad minus estimandū de prelato suo et ad
cōtempnādū predicationē suas aut eas surdiorib⁹
aurib⁹ recipiēdū. tūc in istis casibus sufficeret q̄
apud se se subiceret alteri eū magis appreciando et
non oporteret q̄ appreciationē suam interiorē si-
gnis exterioribus exprimeret. et hec est intētio bea-
G ti. Thome dicētis q. clxi. articulo tertio in rñsione
ad tertiū q̄ humilitas sicut et cetere virtutes in aīa
cōsistit. et ideo potest homo scd̄m interiorē actū ale
alteri se subicere sine hoc q̄ occasionē habeat ali
cuius quod pertineat ad detrimētū sue salutis. addit si
tamen aliquis quod debet faciat et alii ex hoc occasio
nem sumant peccati nō imputatur humiliter agen
ti q̄ ille nō scandalisat q̄uis alii scandalisentur
¶ Decima cōclusio vera humilitas nō inclinat ha-
bentē vt quēlibet aliū in rerū arduarū ac difficili-
um administratiōe aut honorabiliū graduū ade-
ptione sibi pferat. pbatur qz vere humilis cognoscit
multos alios a se indignos esse tali administratio
ne aut gradu et iudicat q̄ si tali indigno esset cōmis
sa tam grauis administratio vel aīarū vel aliquarū
rerū publicarū salus reipublice in grauia dispen-
dia vocaretur ergo scd̄m iudiciū recte rōnis non dz
eos sibi in talib⁹ preferre. ¶ Undecima cōclusio. ve-
Humilis cuilibz superiori scis se subicit. ra humilitas exigit vt habens ipsam quēlibet aliū
quē scit superiorē se in illis rebus et pfectionibus
que ad gerendā administrationē illā requirantur
sibi preferat p appreciationē nō tū per dignitatis
vel administrationis gestionē assecutionē. hoc est
nō tenetur facere vel vtiq̄ alius adipiscatur non
ipse. Prima pars est nota et secūda pbatur i casu
in quo vterq̄ eorū sufficeret ad gerendā hm̄oi admi
nistrationē nō eū tenet vere humilis semp cuiū vt
sufficientissimo oīm gerende administratiōi pferat
vbi autē vn⁹ sic excederet q̄ sufficeret ad gerendam
administrationē alt⁹ vero nō sufficeret tūc vera hūilitas
exigeret vt i dignitatis vel administratōis adeptiōe altū
sibi pferet. ¶ Duodecima cō. Vera hūilitas exigit vt
hñs ipsam vnicuiq̄ sibi cognito quo ad pfectiones
vel impfectiōes vel quo ad vtrūq̄ de quo tamen p-
babiliter dubitat an simpliciter excedat eū aut excellat
ab eo se subiciat p appreciationē et estimationē et
per signa exteriora hanc appreciatiōē indicantia
nisi casus suprapositus impediat. pbatur qz vera hu-
militas hoc exigit vt de bonis nr̄is partim. de ma
lis vero latius q̄ fieri possit iudicem⁹ ita q̄ si q̄ bo-
na videamur habere. anteq̄ iudicem⁹ ita esse discur
ramus an habeant integritatē oīm circumstantiarū
vel oīm cōditionū ad talia bona requisitarū et si q̄ mala
sint i nobis aut eē videāt de quorū q̄titate nō sum⁹
oīno certi vera hūilitas exigit vt dubitem⁹ ea esse
multo maiora q̄ putam⁹ et nos nondū cōsiderasse
aliquas circūstātias vel cōditiōes propter quas maio
ra redduntur imo etiā debemus dubitare esse i no-
bis nōnullos defect⁹ quos nondū aduertim⁹ debe-
mus etiā facta nr̄a in deteriorē partē sp interpreta-
ri. Econtra aūt circa bona aliorū nos habere debe 5
mus nā si apprehēdam⁹ aliqua bona in primo de
bem⁹ estimare posse eē in eo multa alia q̄ sunt oc-
culta et ignota nobis. Et si appareant aliq defect⁹
debem⁹ estimare posse eē eos nō esse vel tantos vel
tam multos q̄nti vel q̄m multi signis exteriorib⁹ esse
ostēdunt et facta aliorū et maxime dubia in melio- aliorū facta sunt meliorē in partē interpretanda.
rē partē interpretari ergo vera humilitas exigit in
tali nos modo dicta subiciamus. ¶ Decimatertia cōclusio cū probabiliter estimam⁹ aliquem probo
nisque in eo sunt aliquorū honestā administratio-
nem posse bene gerere. et de nobis ne id facere possi
mus formidam⁹ nos illi alteri q̄ ad administratiōis
susceptionē subicere ex vera humilitate debemus.
Probatur qz non est consentaneum rationi humili-
tatis q̄ quis se dignificet honorib⁹ quib⁹ nescit se
esse dignū qz per hunc modū posset se dignificare
honorib⁹ quib⁹ sm̄ rei veritate non esset dignus. et
tunc incurreret non in magnanimitatem laberetur. et ad hunc sensum et etiā ad sensum precedentis
cōclusionis maxime intelligitur illud apostoli ad
philippēs. scd̄o. Superiores inuicem arbitrantes
vbi glosa non hoc ita debemus estimare vt nos
estimare fingam⁹ sed vere estimemus esse posse ali-
quid occultū in alio quo nobis superior sit si bonū
nostrū quo illo videmur superiores esse non sit oc-
cultum. ¶ Contra predictas cōclusiones arguitur.
et primo cōtra cōclusionē primā arguitur aucto- Paulus
ritate apostoli ad phil. scd̄o in humilitate superio
res inuicem arbitrantes. ¶ Secundo nullus est
in quo nō sit possibile esse aliquod occultū bonū ex
cellentius bono quod est in nobis. ergo nullus est quē
nobis preferre nō debeamus. ¶ Tertio arguit p illud. i. pe. scd̄o. Subiecti estote omni hūane creature p- Petrus.
pter deum ¶ Ad primum respondeo q̄ apostolus
mouet eos ad hoc q̄ alter alterum superiorē arbi-
tretur inter quos nō est certa et notabilis differen-
tia excellentie et qui pro excellētie paritate vel scd̄m
veritatem vel sm̄ cōmunē hominum estimationem
possunt dignitate et grauium ac arduarū rerum
administratione contēdere. tales enī decet vt alter
alterū sibi preponat scd̄m q̄ dictū est in. xi. et. xii.
H conclusionibus. ¶ Ad scd̄m dico q̄ dupliciter pōt
contingere q̄ sit aliquid occultū in aliquo. vno mō duplr̄ aliquid est occultum
sine probabili cōiectura: sed solum ex hoc q̄ ppter
bonitatē diuinā estimamus deū spergere occulte et
secrete dona sua et multis ea cōferre in quibus ea
esse nescim⁹. et hec estimatio sufficit ad hoc q̄ si du-
bitamus ppter alias perfectiones que apparēt in
eorū ille scd̄m veritatem sit nobis preferendus ad
hoc q̄ nos eū preferamus nobis sed non sufficit ad
hoc q̄ illū nobis preferre teneamur quē scd̄m ea q̄
apparent exterius patēter ac nobiliter excedimus
alio mō potest hoc contingere cum coniectura pba
bili et tunc potest esse coniectura tam vehemens et
de tanto bono q̄ humilitas exigeret q̄ eum nobis
preponerem⁹. sed qz hoc nō reperitur. in vno quo-
q̄ imo forte in paucis ideo non exigit humilitas vt
nos vnicuiq̄ subiciam⁹. ¶ Ad tertium dico primo
q̄ auctoritas illa intelligit scd̄m preparatione ani
mi. aliter dico vt ptz ex deductione petri ipse non
intelligit q̄ quilibet cuilibet debeat esse subiectus
sed vult q̄ vnusq̄sq̄ exhibeat subiectionē creature
habenti in se auctoritatem vel dominiū vel aliud
ius excellentie quod ptz ex deductione sue ppositio
nis. subiecti estote omni creature ppter deum regi
tanq̄ precellenti siue ducib⁹ tanq̄ ab eo missis ad
vindictam malorū laudem autem bonorū. et paulo
post serui subiecti estote in timore dominis non tā
tum bonis et modestis sed etiā discolis. et in princi-

pro sequentis capituli. similiter et mulieres subdi-
te sint viris suis et cetera. Ex quo textu patet quod apostolus
Petrus nō intēdit precipere subiectionē vniversa-
liter ad oēm creaturā, sz ad oēm eam q̄ iura et aucto
ritatē habet in nos. ¶ Cōtra tertiā ↄclusionem ar-
guitur sic primo per illud Apostoli ad phili. ii. superio
res inuicē arbitrātes: et glosa ibidē dicit quod nō hoc
ita debem⁹ estimare vt nos estimare fingamus, sed
vere estimem⁹ posse aliquid occultum in alio esse q̄ no-
bis sit superior. ¶ Ad istas duas auctoritates videt
vt supra rñsum est. ¶ Cōtra duodecimā ↄclusionem
arguitur sm ordinē caritatis magis tenet nos di-
ligere q̄ proximū ergo in casu in quo dubitam⁹ de p
ximo et nobis quis sit prestātior debem⁹ magis ap
preciari nos q̄ proximū. ¶ Secundo nulla virt⁹ in
clinat ad falsū: sz possibile est quod stante isti dubieta-
te et toto casu posito in ↄclusiōe proxim⁹ sm rei veritā
tem sit inferior nobis q̄ nō semper in tali casu humili
tas inclinat ad magis appreciandū proximū q̄ nos
ipsos: et pz ↄña ponatur quod in rei veritate proximus sit
nobis inferior: tunc sic per inclinationē humilitatis
meē dico ego iste est melior vel prestātior me vel aliq̄
signū facio idipm significās vel in mente habeo cō
ceptionē mentalē significāt illū esse meliorē me. sed
hec oīa sunt falsa ergo humilitas inclinat ad fal-
sum. Tertio oīs actus bon⁹ moraliter est directus
a prudētia et sibi cōformis, sed iste actus nō est dire
ctus a prudētia sz poti⁹ ab errore ergo non est bo-
nus moraliter et pr̄ns nō est actus hūanitat. ¶ Ad
primū cōcedo añs et nego cōsequentiā qz cū maior
dilectiōe nostri stat maior appreciatio proximi vt cō-
stat imo ex maiore dilectiōe nostri potius contigit
quod nos minus appreciemur in casu dicte ↄclusionis.
¶ Ad scðm dico quod virtus intellectualis qz est cir-
ca verum nō inclinat ad falsum: sz virtus moralis
est circa bonū et non circa verū ideo nō est incōueni
ens quod inclinet interdū ad falsū iusticia enim incli-
nat interdū ad ferendū secundū sm qz inclinat ad
ferendum cām sm allegata et pbata que aliquan-
do sunt falsa. et similiter ipsa inclinat ad interpetan
dum in melius facta proximorū q̄ dubia sunt et tamē
multociēs ↄtingit quod illa interpretatio est falsa. Et
liberalitas inclinat interdū ad dandū elemosinaz
huic qz pauper et tñ cōtigit aliquādo quod ille sm rei
veritatem non sit pauper, et eodē mō de humilitate
dicimus. ¶ Sz ad ista forte dicet quod licet ista sit fal-
sa iste est melior: ista tamē est vera estimo istū melio
rem. hoc aūt scðm est act⁹ hūilitatis. ¶ Cōtra bene
sequit ego estimo eū meliorem. ergo in me est aliqua opi-
nio qua ego opinor vel estimo eū meliorem aut er-
go illa opinio est vera vel falsa. si vera hoc est con-
tra casum. si falsa habet intētum ille cū q̄ dicit credo
xpm natū de virgine hz duos act⁹ vnū directū cadē
te sup illud obiectū qd est xpm natū esse de virgine
et aliū reflexū cadēte sup primū actū et pot esse scðs
actus verus extēso verbo credēdi primo non existēte
vero. ¶ Ad tertiū ↄcedo maiorē et nego minorē dico
eīn quod humilitas in casu predicto hz istū sillogismū
prudētialē cui⁹ pmisse sunt vere et similr ↄclo oīs pro
ximus quē verisilr dubito esse meliorē me est a me
plus appciand⁹ sed iste proxim⁹ est talis q̄ ipse est a
me pl⁹ appciand⁹. pmisse eīn hui⁹ sillogismi sūt ve
et ↄclusio etiā est vera et actus sequīs est ↄclo silli hu
ius prudētialis ↄformis. Et si dicat ex vero nunq̄
pōt sequi nisi verū. sed estimatio sequēs q̄ est actus
hūilitatis est falsa. q̄ ↄclo illius silli est falsa. respō-
det quod ex aliquo sequit aliquid dupl'r vno modo il-
latiue et sic ↄcedo maiorē et nego quod act⁹ ille sequa
tur ex pmissis illis vel ex ↄclusione illatiue alio mō
causaliter et effectiue et sic ego nego maiorē et dico quod pi

etiam verū pōt esse causa effectiua prīalis alicui⁹ opinio-
nis false quod cōtingit in casu de quo est questio.

Queritur tertio. Utrum vera hois

appciatio ex oīm bonoꝝ et maloꝝ ↄside-
ratione sumēda sit. ¶ Argr quod sic oē bo-
nū est appciandū q̄ oē hñs bonū aliqd p illud est ma-
gis appciandū, et silr oē malū est detestandū q̄ oē
hñs aliquod malum p illud est min⁹ appciandum
¶ In oppositū argr ex his nō est sumēda hois ap-
pciatio q̄ sm verā hūilitatē ↄtēpnēda sūt sed bona
multa sūt q̄ sm verā hūilitatē ↄtēpnenda sunt sicut
sunt externa bona. q̄ sm talia nō est sumēda hominis
appciatio. ¶ Pro qōne notandū est quod sm Cassi- Cassianus
anū i hoc mundo tria sūt bonū, malū, et mediū so-
la virt⁹ bonū pricipale est qz sola virt⁹ nos ad diui
na pducit et facit imutabili bono iugit inherere. et
solū vitiū malū pricipale est qz solū vitiū nos a deo
separat et copulat diabolo. media aūt sūt q̄ in vtrā
q̄ partē p affectu et arbitrio vtētis dirimari et ap-
plicari possunt sicut diuicie applicantur ad bonū
cū de eis facimus nobis thesauros in celo cū eas
cōicam⁹ indigentib⁹ sm ↄsiliū apos. applicant aūt
ad malū cū vel recōdunt ad cupiditatē vel emitunt
et pfundant ad luxuriā. silr plas honoꝝ i obit fa-
mitas pñt applicari ad bonū sicut applicauerunt
multi in veteri testamento q̄ hmōi talia bona deo
fuer sūt acceptissimi pñt etiam applicari sicut fit ab
his q̄ hec oīa detorquēt ad miseriā sue iniquitatis
silr mors et vita de media bonis sunt. ut de nativi-
tate Jo. dr in natiuitate ei⁹ multi gaud dūt et de na
tiuitate iude bonū erat ei si nat⁹ nō fuisz hō ille. de
morte scōꝝ dr p̄ciosa in ↄspectu dñi mors sanctoꝝ
ei⁹. de morte vero opposito habet illud mors peccatoꝝ
pessima deducit ide de sanitate egritudine et aliis p-
secutionis. Ex quib⁹ infert quod scðm virtutes sola
sumus appreciandi, scðm vitia sola vituperandi, se
cundū vero alia nec appreciādi sumus nec vitupe-
randi sed scðm vsum eoꝝ. ¶ Aduertendū est vlteri⁹ R
quod quadrupliciter possum⁹ appreciari nos vel ali-
quem. vno mō appreciatiōe simpliciter dicta qz scz
est bon⁹ et virtuosus. scðo mō qz vtilis. tercio mō qz
iocūdus. quarto mō qz in pueritate excellens et ista multiplex
quarta est simpliciter mala alie due sunt apprecia apprecia
tiones scðm quas oēs iste appreciatiōes variantur tio.
scðm quantitatē et multitudine rerū scðm quas fit
appciatio due medie ↄiungūtur prime ita quod q̄ est
vtilis et iocūdus sive delectabilis vel sibi vel alte
ri in rebus tñ honestis et laudabilib⁹ et sic redduntur
maioris estimationis et pciū. aliqū vero cōiungūtur
quarte scz puersitati vt cū quis affert sibi vel alteri
vtilitatē ex dāpno alterius aut leticiā ex cōuicio al
terius sicut ↄtingit in derisorib⁹ et aliis qui contra
verā eutrapeliā aut affabilitatē delectatione hoib⁹
procurāt et sic redduntur male et pniciose. ¶ Rñ sic sit
prima ↄclusio. pōt aliquis ex iclinatione humilita-
tis appreciari se et alios appreciatione simpliciter
dicta et pfecta. pbat pōt aliquis vere humilis ha-
bere bona vere et simpliciter appciabilia et vere hu
milis pōt cognoscere in se et in aliis esse talia bona
vere: q̄ pōt se et alios appciari ī appreciatione sim
pliciter dicta. ¶ Sða cōclusio. In appreciatiōe sui
vel alteri⁹ ppter bona virtutū potest quis cōtra ve
ra humilitatē et superhabūdando vel deficiendo aber
rare. quod superhabūdādo pbatur qz potest quis exi-
stimare se habere aliqua vera bona que nō habet.
Scðo qz existimare se habere maiora q̄ habet. Ter
tio qz pōt se existimare habere a se que a se nō ha-
bet. Quarto qz pōt existimare se talia ex se posse cō
seruare que non pōt ex se ↄseruare cum talia bona
potissime auxilio diuino et habeamus et cōseruem⁹.

argumēta hōme vbi supra tangimēs tertio.

Duplex virtus. s. moralis et intellectualis.

Quinto qz pōt talia appciari nō propter deū sed ppt vanitatē laudis glie. Sexto inclinādo se per hec et estimādo se dignū de rigore iusticie premio etno. Septimo putando se p hec dignū aliqua remuneratione tpali que virtutib9 suis non cōpetit. Octauo cōtemnendo alios qui nō tot bona virtutū habūdant. Nono preferendo se vel equando melioribus. Decimo preferendo se equalib9. Undecimo preferendo se vel equādo hiis quos pbabiliter dubitatē maiores vel equales. Duodecimo cōtēpnēdo eos quos pbabiliter dubitat esse dignos laude ⁊ premio, deiciēdo vero cū non estimamus bona nobis inesse que insūt vel nō talia vel non tāta vel non tā multa propter quā estimationē multa bona omittun9 que si aliter de nobis sentirem9 faceremus de aliis etiā viroꝝ modo peccare possumus.

L ¶ Tertia conclusio vere hūilis pōt detestari ⁊ deucere se ⁊ alios scōm mala simpliciter sive mala culpe sunt vere ⁊ simpliciter detestabilia ergo vere humilis pōt ⁊ se ⁊ omnē habentē hmōi mala detestari ⁊ deucere. ¶ Quarta cōclusio i hmōi detestatione pōt quis ↄtra verā humilitatē aberrare scōm superhabūdantiā ⁊ defectū. q scōm superhabūdātia ptz qz pōt quid estimare se habere malū qd nō habet vt cū quia estimat se vel simoniacū vel vsurariū aut sacrilegū qui in rei veritate non est talis potest etiā quis estimare se vel maiorē mala vel plura habere q habeat, ⁊ nō solū hec de se imo etiam de aliis estimare pōt. sed frequenter hec estimatio

M de estimante facit peccare cōtra veram humilitatē vbi de aliis facit peccare cōtra verā humilitatem. ⁊ in hac re videtur michi regula satis certa dari posse q hec estimatio de aliis habita non est cōtraria humilitati in oī casu ī quo facta proximoꝝ sunt interptanda in deteriorē partē tūc illa existimando per argumēta tā pbabilia q vt in plurib9 ↄcludit talia vel tā magna mala inesse ei cui insunt signa illa ex quib9 sumunt argumēta nō peccaret ↄtra verā humilitatē. Ego aūt pro nūc suppono tres cas9

Tres cas9 in qb9 sa[...] facta prio[...] rū nō sūt [...] i meliorē partē int[er]pretāda.

Primus cū certū est qualia vel quāta facta primorū sunt. Scōs cū occurrēdū est alicui icomodo. Tertius est cū pcurandū est aliqd comodū vel ipouenda aliqua administratio. in tali eñ casu ego potius cōmittā eā ei in quo nulla percipiunt exteriora signa vicioꝝ impedientiū debitā gestionē illi9 administrationis q ei qui habet multa talia signa q nūs scōm veritatē pmus ut turpioꝝ ⁊ magis infect9 illis vitiis q scōs. aberrat et scōm defectū aut estimādo ī se nō eē mala q ī sunt aut nō esse tāta q̄ta sunt, aut non esse tā multa q multa sunt, aut nō ex nobis inesse ex sed seductione alioꝝ que ex nobis insunt aut qz nō detestamur eo fine quo detestari debem9 vt si detestemur ea nō ppter deū nec qz turpia sunt sed ex accusatiōe nostri laudē et gloriā aucupemur. ¶ Est tñ aduertendū q respectu virtutū propriaꝝ regulariter frequenti9 peccamus superhabūdādo q deficiendo in vitiis deficiēdo q suphabūdando respectu vero virtutum alienaꝝ econtra. neq tñ ego multos enumerauimodos alios habundandi et deficiendi vt puta cū quis ppter mala que hz non estimat se dignū pena aut nō vult sed refugit subiere penā quā est dign9, aut cū gloriā ⁊ laudē nō in ipsa detestatione maloꝝ nostroꝝ: sed in rememoratiōe ⁊ recitatione eoꝝ querim9 scōm illud qd gloriaris in malicia qui potēs es in equitate. ¶ Quinta conclusio vere hūilis pōt pari ia bona virtutū ī hiis magis appciari qui bona nature ⁊ fortune ⁊ donis aliis gratuitis dei magis superhabūdat maxime quo ad alios si nō consiste ei de malo vsu. pbat vbi cunqz pares virtutes de potētia pxima psū habere magis exercitiū ⁊ nichil est quo verisimiliter existimet oppositū ibi pares virtutes sunt ratio maioris appciationis. sed virtutes in habūdantib9 supradictis bonis psū de potētia pxima habere maius ⁊ frequentius exercitiū. cū hec bona secūdum Aris. sint instrumēta ⁊ virtutis ⁊ felicitatis et non costat de opposito vt suppono igitur. ¶ Sexta conclusio vera hūilitas inclinat humile se habentē in N

maiorē virtutē cū bonis indifferentib9 necessariis vel multū vtilib9 ad administratione aut dignitatem aut dignitatē aliquā grauē gerendā preferat etiaz magis virtuoso hmōi bono carēti. pbat qz administratio hmōi melius gerit cū mediocri virtute et bonis necessariis vel multū vtilib9 ad eā gerendaz q cū maiori virtute ⁊ carētia hmōi bonoꝝ. ¶ Septima ↄclusio vera hūilitas inclinat habētem vt non se ppter hmōi bona indifferētia sed tñ ppter bonū vsum eoꝝ magis appreciet. pbat bona talia sunt de se indifferentia nec hūt rationē appetibilitatis nisi ppter bonū vsū ⁊ honestū ergo ipa nō reddūt scōm se hoiem magis appreciabilē, sed tñ ratiōe boni vsus. Scōo que scōm se contēpnēda sunt tantū laudabilia sunt ⁊ appreciabilia ppter bonū vsum sed hmōi bona secluso bono vsu contēpnenda sunt ergo nō reddūt scōm se hoiem magis appciabilem. in qb9 se appciat vere hūilis.

¶ Octaua cōclusio vera humilitas exigit vt homo minus appreciet se cū hmōi bonis ⁊ malo vsu eoꝝ q sine hmōi bonis. Probatur malus vsus bonorū est magis mal9 q bona illa sint bona qz hmōi bona nō sunt bona moris, malus aūt vsus eoꝝ est malus moris. ¶ Nona cōclusio. Cōtra verā hūilitatē est vt quis ppter bona indifferentia cū minori virtute se simpliciter ⁊ vniuersaliter apprecietur magis q alius qui maiore virtutē habet et bona indifferetia pauciora. Dico aūt cū simpliciter et vniuersaliter magis appciari qui iudicat perfectior et censetur esse in oī re honorabili ↄsequēda preferendus pbatur minimus grad9 virtutis sine ↄparatione excellit totā multitudinē bonoꝝ indifferentiū ergo habēs maiore virtutē cū paucioribus bonis indifferentibus est alteri preferend9. Nota.

¶ Decima conclusio vera hūilitas exigit vt ppter bona dubia que probabiliter quis dubitat esse in se ⁊ pximo ceteris paribus magis appreciet pximū q se. pbatur qz bona que pbabiliter dubitat esse in pximo magis debet estimare esse in eo q nō esse. de se aūt ecōtra eo q facta proximoꝝ dubia in meliorē partē interpretāda sunt. nostra aūt in deteriorē. ¶ Cōtra primā conclusionē. Arguit sic vere humilis debet se deicere ⁊ contēpnere ergo nō debet se appciari. ¶ Scōo vere humilis dz se reputare maiorē pctōrē de mundo ergo vere humilis nō dz se appreciari. ¶ Tertio vere humilis dz minus estimare de se q scōm veritatē sui: sed non est maior ratio q minus estimet de se in vno q in alio ergo in oib9 debet minus estimare de se ergo nullo modo se appreciari debet.

O ¶ Ad primā respōdeo q pt tripl'r itelligi q vere hūilis debet se deicere ⁊ ↄtemnere. Unomodo per cōparationē ad estimationē hoīm de se bene opinantiū et sic cōcediatur hoc est minus dz estimare de se q homines boni ⁊ pbi per exteriora quedā signa de eo indicātes de eo existimēt q̄uis eñ hmōi signa exteriora sunt fallacia per ea tñ boni ⁊ probi viri de eo aliqua bona iudicāt que ipse humilis dubitat an sibi insunt aut scit q non sibi insunt qz facta alioꝝ semp in meliorē partē interpretanda sunt. Secūdo modo pōt hoc intelligi per cōparationē ad veritatē, ⁊ hoc dupliciter. Unomodo per cōparationē ad Humilis multipl'r se deicere potest

veritatē q̄ tñ incerta est τ dubia τ sic iterū cōceditur
q: in nobis de dubijs in debiliorē aut deteriorem
partē iudicare debem⁹. Scđo modo per compara-
tionē ad veritatē certā τ cognita. τ sic negat imo
ad oppositū poti⁹ inclinat humilitas. Tertio mo
do potest intelligi p cōparationē ad cupiditatem τ
auiditatē ꝓprie laudis τ glorie que cōiter in hoib⁹
insurgit τ hoc modo cōceditur q: si obtēperamus
hmōi nō solū attribueremus nobis bona q̄ dubita
m⁹ an insint sed etiā laudē pateremur eorū q̄ scim⁹ nō
inesse τ ex bonis inexistētibus attribueremus nobis
laudē τ gloriā quā ipa nō ꝓmerent sicut habēdaus
tia diuiciarū non ꝓmeret laudē doctoral⁹ vel pōti
ficatus τ sic de alijs. ¶ Ad scđam nego aña humili
tas enī nō inclinat ad errorē manifestū τ hec est sen
tentia. Thome qui hoc aña tanq̄ inconueniens infert
vt supra allegatū est. ¶ Ad tertia cōcedo in casu in
quo aliqua sibi scđm veritatē sunt que ꝓbabiliter
dubitat an insint. et cū dicis q̄ nō est maior ratio
de vno q̄ de alio. negat q: de vno constat sibi q̄ inest et de
alio non cōstat. ¶ Cōtra scđam cōclusionē Arguitur
ꝓbando q̄ cōtra verā humilitatē nemo possit defici
endo aberrare in appreciatiōe sui q: vel talis scit ta
lia bona sibi inesse τ tūc non aberrat deficiendo q:
nō estimat sibi ea nō inesse vel nescit: sed vel dubitat
an insint vel putat ea nō inesse τ tūc cū per superi⁹
dicta in tali casu debeat minus estimare de se q̄ sit
scđm veritatem sequitur q̄ nō aberrat deficiendo.
¶ Ad hanc rationē respōdeo q̄ aliquis pōt defice-
re tripliciter. Vnomō per estimationē minus nō esti
mando ea sibi inesse que in rei veritatē insunt q: nō
habeat ꝓbabilē ignorantiā: sed ꝓpter negligētiā
in cognitione τ consideratione sui ad quā vnusq̄sq̄
videt obligari. ¶ Scđo mō per applicationē sui ad
opus q: q̄uis sciat se posse illud tñ aut ꝓpter fugā
laboris τ periculorū aut ꝓpter timorē ingratitudinis
recusat. ¶ Tertio modo deficit q: nō satis cōfidit de
diuino auxilio nec estimat sibi faciēti quod in se est
diuinū auxiliū ad cōplementū rei adesse τ hoc intel
ligen lū est in eo qui ratiōe donorū vel ingenitorū
vel acquisitorū ad illud opus vr̄ satis apt⁹ q̄uis tñ
vbi illud op⁹ eēt oīmode necessitatis τ nullus esset
ali⁹ qui susciperet tūc q̄s magis posset de diuino cōfi
dere auxilio τ inde visū est frequēter q̄ de⁹ per sim
plices τ ideotas acutissimos hereticos conuicit.
¶ Tūc ad rationē dico q̄ si talis sciat bona illa si-
bi inesse pōt deficere non subeundo ea que hmōi bo
nis cōueniūt. si vero nesciat ꝓpter ignorātiā τ ipse
est sibi causa ignorātie deficit τ aberrat non q: ita
iudicat stante ignorātia: sed q: stat ignorātia cū iu
dicare d₃. si vero nesciat ꝓpter dubitationem eodē
modo vr̄ si sit cā sibi dubitandi τ preterea dico q̄ i
aliquo casu ipse peccat q: minus estimat vel cōfidit
de diuino auxilio q̄ debet. ¶ Cōtra quintā conclu-
sionē Arguit sic aut cū diuersitate bonorū nature
fortune τ industrie remanet adhuc paritas virtu-
tū aut non. si nō ergo ille virtutes simul sunt pares
τ non sunt pares. si sic ergo nō sunt magis appre-
ciāde q̄ prima. ¶ Ad hanc rōnē respōdeo q̄ ille vir-
tutes remanēt pares si nō accedat nou⁹ vsus eax τ
negat cōña q: appreciatio nō tm̄ attendit ex virtu
tibus quas q̄s habet: sed etiā ex maiori ꝓximitate ad
vsū τ q: pares virtutes in habēdātib⁹ supradictis
bonis ceteris parib⁹ sunt vsui ꝓximiores q̄ in ca-
rentibus eo q̄ hmōi bona sunt instrumenta bonax
operationū ideo sunt magis appreciāde. ¶ Cōtra
sextā cōclusionē. Arguit sic pōt eē ꝓximitas ad vsū
sine vsu: sed virtutes sunt magis appciabiles pro-
pter ꝓximitatem ad vsum ergo aliquis magis ap-
preciat se propter bona indifferētia τ nō tm̄ ꝓpter
vsum. ¶ Ad istā rationē negat cōña q: licet nō sem
per maior appreciatio sit ꝓpter vsum qui i est aut
infuit. sic tñ semp ꝓpter vsum vel q̄ inest vel qui infu
it vel qui ꝓximius pōt inesse. τ hoc intendit cōclusio
est denotat appreciationē fieri nō ꝓpter bona indif
ferentia sed ꝓpter bonū vsū eox. ¶ Contra decimā
cōclusionē arguit vnusquisq̄ est sibi ipsi magis no
tus q̄ ꝓximus q̄ de bonis de quib⁹ dubitat magis
pōt certificari respectu ꝓximi. q̄ sic talia bona d₃
plus appreciari se q̄ proximū. ¶ Ad hanc rōnē con
cedo aña et primā cōñam cū cōñe eius τ nego scđam
q: licet possit facilius certificari respectu sui q̄ ꝓxi
mi tñ q̄ diu stat dubitatio meli⁹ debet estimare de
ꝓximo q̄ de se. et hoc cōcludit hec ratio q: eni est fa minime est
cilius sibi certificari de se q̄ de ꝓximo eo q̄ in se et amādū ē
interiora τ exteriora cognoscat de ꝓximo aūt exte de se q̄ de
riora tm̄ q: ergo est sibi facilius τ nō est certificat⁹ proximo
sed adhuc dubitat ideo minus estimare debet de se
q̄ de ꝓximo. nā vbi maior inquisitio nō minuit du
bitationē auget eā. ¶ Ad rationē ante oppositū ne
gat cōña q: appciatio rei τ appciatio hūtis eā sunt
diuersax rōnum ideo ex vna nō potest inferri alia.

Queritur. Utrū hūilitas magis
cōsistat circa appetitū q̄ circa iudicium rō-
nis? ¶ Arguit q̄ non q: vt dictū est supra
hūilitas cōsistit in estimatiōe τ editione: sed ista ma-
gis ꝓtinet ad iudiciū q̄ ad appetitū igit. ¶ In op-
positū ar̄ p Au. dicente libro de patiētia q̄ hūilis
est q̄ magis eligit abiici in domo dñi q̄ habitare in
tabernaculis peccatorū: sed electio ꝓtinet ad appetitū
igit. ¶ Ad hanc q̄stionē rñdet beatus Thomas sub thomas
duab⁹ ꝓpōnib⁹. vna est hūilitas cōsistit circa actum secūda scđe
cognitiū tanq̄ circa regulam directiuā appetitus q̄stiōe 161
probat ad humilitatē ꝓprie ꝓtinet vt aliq̄s refrenat articulo
seipsum ne feratur in ea que sūt supra se. ad hoc au secūdo.
tē necessariū est vt aliquis cognoscat id in quo de fi-
cit a ꝓportione eius quod suam virtutē excedit. τ
ideo cognitio proprii defectus ꝓtinet ad humilita
tem sicut regula quedā directiua appetit⁹. Scđa
est humilitas cōsistit essentialiter in ipso appetitu τ
hoc relinquit notū ex auctē Au. adducta post oppo
situ ipsa oppinio nō videtur mihi satisfacere. et iō
est aduertendū q̄ aliqua virtus dicitur esse circa ali
quem actū quintupliciter. Vnomō tanq̄ circa actū
directiuū. Secūdomō tanq̄ actū directū τ elicitum
Tertiomō tanq̄ circa actū directum τ imperatum
Quarto tanq̄ circa actum repressum τ cohibitum
Quintomō tanq̄ circa actū impeditū sicut libera-
litas est circa vācnē prudētiale tanq̄ circa actū di-
rectiuū τ circa volitionē liberalē tanq̄ circa actum Multipli-
elicitum τ circa elargitionē actualē tanq̄ circa a- citer virt⁹ dicitur circa
ctum imperatū. ¶ Tunc sit prima cōclusio humili- actum.
tas est circa actus intellectus tanq̄ circa actū dire-
ctum probat omnis virtus moralis est circa actus
prudētie tanq̄ circa actū directiuū: sed actus prudē-
tie est actus intellectus igitur. maior ꝓbatur per dif
finitionem virtutis. Virtus est habitus electiu⁹ in
medio cōsistēs determinata recta ratione τc̄ hoc
idē concludit ratio per beatū Thomā ad primā ꝓ-
positionē inducta. ¶ Secūda cōclusio humilitas est
circa actū voluntatis tanq̄ circa actū elicitum ꝓba
tur omnis virtus moralis est circa actū voluntatis
tanq̄ circa actū elicitū: sed humilitas est virtus mo
ralis scđm omnis igitur. maior probatur q: omis
virtus moralis est electiua actus in potētia in qua
est. ¶ Tertia cōclusio distinguēdo appetitū a vo
lūtate hūilitas est circa actū appetitus tanq̄ circa

actū moderatum ꝛ repressum. pbatur qꝛ hūilitas reprimit actū appetit⁹ quo quis appetit plus appreciari ꝙ̄ scḋm rei veritatē sit appreciād⁹. ¶ Quarta ↄcl'o hūilitas est circa actū appetit⁹ nō solū tanꝙ̄ circa actum repressum sed etiam tanꝙ̄ circa actum directum imperatū. probatur qꝛ per humilitatem nō solum fit vt act⁹ appetit⁹ sensitiui quib⁹ quis appetit haberi in pcio reprimant̄ ne cōtra iudiciū rōnis impellant. sed etiā fit per eā vt actus cōformes eliciti causentur in appetitu sensitiuo prece eā exercitat⁹ in humilitate nō solū vult sed etiā appetit appetitu sensitiuo non plus appreciari ꝙ̄ appreciandus sit alias nō esset pfecta obedientia viriū inferiorū ad superiores. cōstat etiā ꝙ vere hūilis vere iustus vere liberalis hūit in appetitu sensitiuo actus humilitatis iusticie et liberalitatis recte rationi cōformes illi autem non sunt actus eliciti a iusticia liberalitate aut humilitate nec actus repressi quia nunꝙ̄ illis actibus appetitus contra rectam rationem insurrexit ergo sunt actus imperati. ¶ Quinta conclusio hūilitas est circa actū intellectus tanꝙ̄ circa actū īperatū. probat̄ estimare de se tm̄ vel tm̄ siue dignificare vel appreciari sunt actus imperati ab humilitate: sed isti actus sunt actus intellect⁹ ꝛ nō

Nota. volūtatis nec appetitus igit̄. ¶ Ut aūt hec apperti⁹ declarent̄. Est aduertendū ꝙ appreciari vel dignificare se tm̄ vel tm̄ non est actus direct⁹ humilitatis, sed dictamen prudentiale quo vere humilis dictat ego tm̄ me debeo dignificare et act⁹ directiu⁹ ad quod dictamen rectū habendū exigitur cognitio bonoꝝ que in hoīe. et ex quib⁹ et quomodo ꝛ quanta accipiat̄ ab eis dignificatio. similiter exigitur cognitio maloꝝ ꝓpter ꝙ̄ diminuit̄ de dignitate vel precio hoīs. ad hoc aūt dictamen rectificandū concurrūt oēs iste noticie ꝛ cū hoc mediate vel imediate cōcurrunt quedā generales volitiones et cōmunia desideria circa vel in actum humilitatis volitiones aūt opposite rectitudinem hmōi dictaminū īpediūt p hoc eū ꝙ quis vult multū dignificare se faciliter inducitur ad estimandum in se aliqua bona esse que nō sūt ꝛ aliqua mala deesse sibi que nō desunt, ꝛ ꝓpterea ad credendū ꝙ ꝓpter aliqua bona sibi inexistētia multo magis sit appreciādus ꝙ̄ sit scḋm veritatē et ita ad rectitudinē istoꝝ dictaminū cōcurrunt mediate vel immediate hmōi communes volitiones, habitis aūt istis dictaminibus rectis habetur magis propria et particularis volitio siue dignificationis, qua habita habet̄ actus dignificandi se tm̄ ꝙ̄tum recta ratio dictabit. ¶ Sexta cōclusio humilitas est circa actum exteriorē tanꝙ̄ circa actū imperatū probatur volūtas eius qui vere humilis est non solum imperat appreciationē siue dignificationem conformē recte rationi, sed etiā imperat signa exteriora hmōi estimationē suam representantia puta sede sibi congruam sumptus et preparationes cōuenientes, sed hec oīa sunt actus exteriores igit̄. Et confirmatur auctoritate Andro-

Androni-cus. nici dicētis ꝙ humilitas est habit⁹ nō superhabūdans sūptibus ꝛ ꝑparationib⁹. ¶ Septima ↄcl'o, hūilitas est circa act⁹ tā volūtatis ꝙ̄ appetitus ꝙ̄ intellect⁹ ꝙ̄ et exteriores tanꝙ̄ circa act⁹ ꝓhibitos. pbatur quia habitus oppositi humilitati possunt habere actus tā i ꝙ̄ voluntate ꝙ̄ in appetitu sensitiuo ꝙ̄ in intellectu ꝙ̄ etiā exteriores humilitati oppositos: sed oēs tales actus impedit humilitas igitur ¶ Contra primam ↄclusionem. Arguitur sic actus directiuus humilitatis nec est effectus humilitatis nec materia eius, ergo humilitas nō est circa talem actū. ¶ Ad hanc rationē negatur cōsequentia licet enim nō sit effectus ei⁹ nec materia est tamē regula ipsius. ꝛ ideo est ipsa circa ipsum tanꝙ̄ circa actum

Okam. directiuū: sed ratio bene cōcludit ꝙ nō est circa ipsū tanꝙ̄ circa actū directū. Aliter tamē dici potest negando antecedēs ꝛ maxime secūdū illos qui dicūt ꝙ dictamē prudentiale est obiectū actus ꝛ habitus per se virtuosi, secundū enim illos actus directiu⁹

argumēta: home lcōa scḋe q̄stiōe ibi argumēto sexto. est materia hmōi habitus humilitatis ¶ Contra secundā ꝛ sextam cōclusionē. Arguitur sic superbia maxime cōsistit in his que ptinēt ad cognitionē ergo ꝛ humilitas que sibi opponitur. antecedēs probatur per. Gregoriū vicesimo quarto moraliū dicētem ꝙ superbia cū exterius vsꝙ̄ ad corpus extēditur, prius per oculos indicatur. Secūdo per illud psalmi. domine non est exaltatū cor meū neꝙ̄ elati sunt oculi mei, constat autē ꝙ oculi maxime deseruiūt cognitioni. ¶ Ad hanc rationē cōceditur antecedēs et consequens, sed tamen auctoritas nō est ad propositū sed est pro sexta cōclusione qꝛ extollētia oculorū est signū superbie ideo superbia cōsistit in actu oculorum tanꝙ̄ in signo superbie interioris. et similiter repressio ꝛ demissio oculoꝝ est signū humilitatis. ideo etiam humilitas cōsistit circa actū oculorum tanꝙ̄ circa signū interioris humilitatis. Et eodemō respondetur ad secundum. ¶ Contra quartā cōclusionem. Arguitur sic ad humilitatē nō pertinet reprimere appetitū arduoꝝ igitur humilitas nō est circa actū appetitus tanꝙ̄ circa actū repressū. antecedens probatur nihil quod in disciplina cristiana continetur est cōtrariū humilitati. cum secundū Augustinū libro de virginitate humilitatis pene tota disciplina xp̄iana est: s ꝫ disciplina xp̄iana admonemur appetere meliora scḋm illud pme ad corin. xiiii. Emulamini carismata meliora igitur. ¶ Scḋo ad

argumēta s. thome vbi supra argumēto eodē. magnanimitatē ptinet superfluū motū appetitus circa magna refrenare ꝙ̄ nō ad hūilitatē, cōña est nota et añs ꝓbatur quia ad eandē virtutē pertinet refrenare superfluū motum et firmare animū ꝙ̄ superfluam restrictionē sicut eadē fortitudo refrenat audaciam ꝛ firmat animū ↄtra timorem. ¶ Ad primā rūdeo ꝙ cōtigit appetere ardua tripliciter. vnomō cōtingit appetere ardua id est arduorū gestionē ꝛ operationē et tūc dico ꝙ hoc magis est magnanimitatis ꝙ̄ humilitatis. sed dupliciter cōtingitur hocmō ardua vel ꝙ̄ supra nos sunt appetere. vnomō cōfidētia ꝓpria viriū ꝛ tūc hoc est presumptionis nec id facere sacrentos scripture docent. aliomō cōfidētia auxilii diuini, ꝛ hoc nō est vitiosum ceteris debitis cir-

Multiplex ardua appetit. cūstantiis cōcurrētibus quod dico quia circūstātie possent esse tales ꝙ cōfidere de diuino auxilio temeritatis esset ꝛ nō humilitatis nec magnanimitatis Si autē circūstantie tales essent ꝙ possent quis cōfidere de diuino auxilio hoc virtutis. esset quia vt habet. August. libro de patientia aliud est leuare se ad deum, aliud est leuare se cōtra deū qui ante illum se proicit ab illo erigitur qui aduersus illū se erigit ab illo proicit. Secūdo mō contingit appetere ardua id ē appetere estimari preciū magni imo maioris ꝙ̄ sit ꝛ hoc nō est virtuosum nec cōsultū per apostolū. Tertio contingit appetere ardua. i. desiderare crescere in perfectōe ꝛ precio siue valore et hoc est laudabile ꝛ ab apostolo consultū in illis verbis et hūc appetitū humilitas nō reprimit sed priorē qui

S. thomas est humilitati contrarius. ¶ Ad secūdam respōdet beatus Thomas ꝙ ad fortitudinē bene pertinet refrenare audaciā ꝛ firmare animū contra timorem pro- vbi su- pra. quia eadē est ratio vtriusꝙ̄ ex hoc scilicet ꝙ homo debet bonū rationis periculis mortis preferre et tamē eadē virtus non refrenat presumptionē spei

τ firmat animū cōtra desperationē: sed primū pertinet ad humilitatē τ secūdū ad magnanimitatem
q2 horū duorū nō est eadē ratio, sed ratio firmādi animū cōtra desperationē est adeptio proprii boni ne scilicet desperādo homo se indignū reddat bono quod sibi cōpetebat, sed in reprimādo presumptionē spei ratio principua sumitur ex reuerētia diuina ex qua cōtingit vt homo nō plus sibi attribuat ꝙ̄ sibi cōpetat secūdū gradū quē a deo sortit⁹ est
Contra thomam Hec solutio beati Thome est multū pulchra τ subtilis: sed tamē nō videtur michi vera, q2 aut intelligit de eadē ratione cōmuni aut de eadē ratione propria. si de eadē ratione cōmuni tūc sicut est eadē ratio refrenādi audaciā τ firmādi animū cōtra timorem ita etiā eadē est ratio refrenādi presūptionem τ firmādi animū cōtra desperationē que ratio est bonū rationis vel dignificare se ꝙ̄tū dignū est. hāc enim rationē destruit tam ille qui presumit contra humilitatē ꝙ̄ etiā ille qui desperat vt dicit cōtra magnanimitate q2 ille qui presumit dignificat se plus ꝙ̄ dignū est ille vero qui desperat non dignificat se ꝙ̄tū dignū est. si aūt intelligatur de ratione vnicuiꝙ propria tūc ꝯstat ꝙ hic et ibi est alia et alia ratio similiter si esset propria alicui sed cōis pluribus sicut propria ratio firmādi animū ꝯtra timores est nolle deserere defensionē reip vel fidei vel iusticie propter pericula mortis. Ratio autē propria refrenādi animū cōtra audaciā nolle incōsulte τ temerarie se periculis obicere, ita similiter circa humilitatē τ ponūtur due rationes, vna reprimēdo appetitū indebite, existimationis vel appreciationis est nō plus existimari vel reputari a se vel ab aliis ꝙ̄ dignus sit ratio firmādi est que ꝯ desperationē est nō minus existimari vel reputari a se vel ab aliis qui dignū sit Secūdo ꝯtra opinionē nō est verū ꝙ hec ratio assignata a Thoma scilicet ꝙ homo debet preferre bonum rationis periculis mortis sit vtriꝙ cōis quia licet firmet animum cōtra timores tamē nullo modo refrenat audaciā immo magis excitat nunꝙ̄ enim quis ab audēdo retrahitur per hoc ꝙ iudicat bonū rationis esse preferendū periculū mortis. Terci⁹ quia ratio quā assignat ad firmādū animū cōtra desperationē est cōis τ valet sine inducit ad refrenadū presumptionē spei. nā iudicādo ꝙ bonū propriū τ debitū est adipiscēdū inclinatur ad appetēdū ipm τ refugiendū illud quod est indignū. ꝙ si hec ratio nō sufficit ad de exclusionē τ sufficiet solū bonū propriū est adipiscēdū Quarto alia ratio quā assignat ex reuerētia diuina est vtriꝙ cōmunis. nā sicut ex reuerentia diuina fit ꝙ quis nō plus sibi attribuat ꝙ̄ sibi competit secūdū gradū quē est a deo sortitus ita ex eadē reuerētia fit ne ocultet cōtempnat τ negligat bona que habet a deo τ per ꝯñs ex eadē fit vt homo attribuat ea quibus dignus secūdū gradū quē est a deo sortitus ego antē sum vsus terminis quibus beat⁹ Thomas vsus est vt in probando opinionē suā accōmodarem me suo modo loquēdi magis eni propri termini essent si quis vsus fuisset terminis significationis
Duplex dignifi. est autē duplex dignificatio, vna per appreciationem et ista cōuenit humilitati si recta sit τ vitiis oppositis si cōtra rectā rationē alia est dignificatio ad gestionē alicuius magne et multū honorabilis administrationis, τ ista pertinet secūdo generi magnanimitatis τ ita humilis dignificat se ꝙ̄tum dignū
Respōdeo est. superbus vero plus ꝙ̄ dignū est, oppositus minus ꝙ̄ dignum est. ¶ Sed nunc respondendum est ad rationem conceditur antecedens maxime intelligendo per magnas arduas administrationes ergo non etc. conceditur cōsequens in eodem sensu, quoniam

ꝯtius valeat ꝯñā q2 a genere ad speciē ante existente affirmatio τ post existenti negatiuo; dictū est enim ꝙ humilitas est species magnanimitatis. sed ponatur ꝙ accipiatur magnanimitas pro magnanimitate scōi generis. Tunc rūdetur dupliciter primo ꝯcedēdo ans τ ꝯñs in sensu supradicto q2 repssio appetit⁹ ab arduis administrationibus non est actus humilitatis sed magnanimitatis scōi generis, sed repressio appetitus ab excessiua dignificatioe sui per estimatione τ appreciatione est actus humilitatis. Aliter respondetur negādo ꝯñam ¶ Pro quo est aduertendū ꝙ sicut dictum est pri⁹ τ est frequenter ꝯsiderandum in morali phia aliquis habitus ad aliquē actū inclinat dupliciter Uno modo immediate τ tūc nō inclinat nisi ad actus similes illis ex quibus genitus est q2 hic loquimur de habitibus acquisitis τ tūc habitus vnius virtutis nō inclinat in actus alterius virtutis. Alio modo habitus inclinat in aliquē actū nō immediate sed mediāte actu suo elicito τ tunc dictū est supra ꝙ habitus vnius virtutis pōt inclinare in actus alterius virtutū. Tertio modo aliquis habitus inclinat in actuz aliquē nō immediate nec mediāte actu suo elicito proprio tm̄, sed etiā mediāte actu causato partialiter ab illo actu elicito. tunc dico ꝙ humilitas inclinat ad volitionē dignificationis proprie rectā τ rōni cōformē primo modo inclinat scōo modo ad dignificationē sui respectu arduarū administrationum inclinat tercio modo ad refrenandū appetitū imoderatū cui⁹ dignificationis q2 mediātibus duab⁹ volitionibus priorib⁹ τ ita loquēdo de inclinatiōe primo modo dicta aut scōo modo negatur ꝯñā; habitus ōis moralis inclinat primo in actū propriū τ mediāte illo inclinat in actus appetit⁹ sensitiui ꝯformē τ in repressione difformiū, habitus vero moralis q̄ñ mediante actu suo proprio iclinat in actū alteri⁹ virtutis tūc inclinat in actū appetit⁹ sensitiui mediātibus duobus actibus scilicet mediāte actu proprio τ mediāte actu volūtatis qui est alteri⁹ virtutis, puta humilitas inclinat immediate ī nolle appreciari se plus ꝙ̄ dignū sit τ mediāte isto actu ad nolle gerere administrationes que supra se sunt τ isti sunt duo act⁹ volūtatis quorum vnus est immediate elicitus ab habitu humilitatis et scōs mediate scilicet mediāte primo. Eadem Note.
humilitas mediāte primo actu inclinat ad non appetere appreciari plus ꝙ̄ dignū sit, mediātibus vero duob⁹ primis iclinat ad non appetere gestione administrationū que sunt supra se. Et si dicas ꝙ secūdus actus volūtatis sufficienter iclinat ad istū quartū actū. Rūdetur ꝙ sic sufficienter inclinat ꝙ si ille actus scōs volūtatis esset posit⁹ inesse sine primo defecto inclinaret in illū actū appetit⁹ sensitiui. sed q2 per casū nō ponit inesse nisi mediante primo ideo habitus dr̄ inclinare in quartū actū mediantibus istis duob⁹ actib⁹ q2 ab habitu non pōt tanꝙ̄ a cā mediata procedere iste quartus actus nisi duo illi actus medii primi causarent, τ ita habitus est causa primi actus τ prim⁹ actus scōi τ scōs istius quē quarto loco posuimus q2 non est necesse terciū mediare inter scōm τ quartū. Aliter rūdeo sed in idem redit ꝙ aliquis act⁹ appetit⁹ sensitiui de quo argumentū procedit ptinet ad aliquē habitum dupliciter
Uno modo mediāte actu proprio illi⁹ habitus. Alio modo mediāte actu alieno. Tūc dico ꝙ hmōi refrenatio partis primo modo ad magnanimitatē, sed scōo modo ptinere pōt ad humilitatē, per actū aūt proprium alicuius habit⁹ ego intelligo actū illū qui immediate nat⁹ ē elici ab habitu et eiusdē rōnis cum actibus ex quib⁹ acquisitus est ille habit⁹: per actū alienū ego intelligo actū cuius elicito regularis est. ꝗ̄s actus ꝓprius.

vt ita dicta exigentea pertinet ad habitū specie diffe rentem nec priori in operando subordinatū illa sub- ordinatione qua operatio appetitus sensitiui subor dinata est operationi volūtatis. ¶ Contra quintā cō clusionem. Arguitur sic impossibile est eundē actū eē directiuū et directum sed humilitas est circa actū in- tellectus tanq̄ circa actū directiuū ergo non est circa actum intellectus tanq̄ circa actū directum sed oīs actus imperatus est directus ergo non est circa actū intellectus tanq̄ circa actum imperatum. ¶ Secūdo posito illo actu directiuo humilitatis in intellectu i- possibile est q̄ in eodem intellectu sit actus contrari⁹ actui quē debet imperare humilitas: sed nec hūilitas nec virtus aliqua potest esse circa aliquem actū tanq̄ circa actū imperatū nisi circa illum qui potest poni et pōt nō poni ergo humilitas non est circa actū intel- lectus tanq̄ circa actum imperatū. Prima pars an tecedentis probatur q2 actus directiuus humilitatis est dictamen quo quis dictat q̄ se tantum dignifica- re debet: sed cum isto dictamīe impossibile est eē actū eiusdem intellectus quo quis se plus vl' minus digni gnificet siue appreciet q̄ debet q̄ pbat omnis di- ctans q̄ se tantū debet dignificare vel appreciari et non plus neq; minus iudicat q̄ ipse est tanti precii et non pluris vel minoris sed oīs plus se dignificās vel apprecians per actū intellectus indicat q̄ est pluris precii. sed ista iudicia sūt 9ria sū pluris precii et non sum pluris precii igit. Tertio si sic sequeretur q̄ aliq̄ operatio intellectus eēt praxis quia hmōi operatio intellectus ad dictamen intellectus haberet respectū posterioritatis et conformitatis. Ad pmā negat ma- ior vl'i intel'ecta nam dictamē quo ego dico q̄ oīe dictamen mentis est cōseruandū per horā est simul actus directiuus et directus quia virtute illius dicta- minis 7 conformitate volūtaria ad ipsum ego conti nuo illud idem dictamē per horā. sed q2 in hac maio- re non consistit difficultas argumēti. Ideo aliter di co negando pmā 9ñā3 q2 humilitas lz sit circa actū intellect⁹ tāq̄ circa actū directiuū 7 circa actū itellect⁹ tāq̄ circa actū directū nō ē tñ idē act⁹ intellect⁹ circa quē ē tāq̄ circa actū directiuū 7 act⁹ circa quē est tāq̄ circa directū sz act⁹ directiu⁹ ē dictū de estiatione vl' appreciatiōe sui. Actus vero direct⁹ est estimatio vel appreciatio sui. ¶ Ad secundā neg 9 primā partē an- tecedentis dico eñ q̄ cū dictamīe de tanta appreciatione sui stat estimatio maior vel mīor. Ad probatio nem nego secūdā partē assumpti 7 ad probationem nego maiorem scz q̄ omnis dictans q̄ debet se tantū appreciari et non plus vel minus indicet q̄ est tanti precii et non pluris neq; minoris quia sicut supra di ctum est licet in rei veritate aliquis sit alicuius ma- gni precii quia tamen dubitat debet dictare se esse minoris precii quia ergo dictamen appreciationis sui directiuum humilitatis semper debet esse ex cer- tis. Iudicium autem hominis aliquando colligitur tam ex certis q̄ ex dubiis ideo cum dictamine quo q̄s dictat se debere tantum a seipso appreciari et nō pl⁹ neq; minus stat iudicium quo quis indicat se esse ma ioris precii se illud iudicium non est iudicium humili tatis sed potius iudicium superbie. iudicium vero hu militatis id est imperatum ab humilitate est illud iu dicium quod est dictamini illi conforme quo scilicet q̄s tantum appreciatur et non plus neq; minus. Ad pri mum aūt iudicium inclinat appetitus excellētie etiā contra dictamen rationis et ideo aliquando posito dictamine rationis per impressionem appetitus ex- cellentie ponitur illud iudicium ad cuius contrariū inclinat humilitas. ¶ Ad terciā concedo 9sequēs nec opposita videtur habere quācunq; apparentiam ve

Ad⁹ act⁹ directiu⁹ q̄ direct⁹.

act⁹ dire- ctiuus sui.

ritatis sed potius innititur significationi terminorū non quā instituer sit veteres auctores sed quam ipsi ad defensionem sententie sue confingunt. ¶ Ratiōes ad q̄stionem solute sunt ex conclusionibus. — Act⁹ itel- lect⁹ est practicus

Querit. Utrū humilitas sit potissima virtutum.

Q Uerit. Utrū humilitas sit po tissima virtutum. ¶ Arguitur q̄ sic humi- litas est maxime causa exaltatiōis homi- nis & hūilitas ē potissima v̄tutū. 9ña tz q2 v̄t⁹ ē cā ex- altatiōis hoīs & q̄ est maxia v̄tus ē causa maxīe ex- altationis. ¶ In oppositum arguitur per illud coll'. 3°. Super oīa caritatem habete. ¶ Ad hanc questio nem beat⁹ Thomas respōdet sub aliq̄bus p̄pōib⁹. Prima est virtutes theologice sunt potiores humili tate. pbat v̄tutes theologice habent vltimū finē pro obiecto ergo sunt oim potissime. aña est certum 7 cō- sequentia pbat q2 bonū humane v̄tutis in ordine rōnis consistit que quidem p̄ncipaliter attenditur respe ctu finis. ¶ Secunda p̄pō iusticia ē pfectior humilita te. pbatur quod facit in appetitu pfectiorem pticipa tionē ordinationis eor que sunt ad finē est virtus p- fectior. sed iusticia et p̄sertim legalis facit in appeti tu perfectiorem participationem ordinationis eorū que sunt ad finē q̄ humilitas. maiorē hui⁹ rationis pbat quia bonū virtutis secūdario attenditur prout scdm rōem finis ordinant ea que sūt ad finē que ordi natio essentialiter cōsistit in ipsa ratione participa- tiua in appetitu per rōem ordinato. Sed hmōi ordi nationē iusticia vniuersaliter facit p̄sertim legalis hu militas aūt facit hoiem eē bñ subiectū hmōi ordina tioni. ¶ Tertia p̄pō v̄tutes intellectuales sūt potio res humilitate. probat q2 bonum rationis cōsistit es sentialiter in rōe pticipatiua hūilitas aūt tm̄ in appe titu per rōem ordinato. ¶ Quarta p̄pō humilitas ē potior omnibus v̄tutibus aliis a theologicis 7 intel- lectualibus 7 iusticia. pbat quia humilitas facit ho minem bene esse subiectum ordinationi rationis vni uersaliter q̄tum ad oīa sed alie v̄tutes a p̄dictis faci- unt ipm eē bñ subiectū q̄t sū ad aliquā sp̄alem materi am tm̄. Ista opinio nō videt michi in omni pte 9tine- re veritatē. Rō eñ adducta ad pbandū q̄ iusticia est pfectior humilitate videt michi multipliciter deficere. Primo in hoc q̄ dicit q̄ iusticia ordinationē facit eo rum que sunt ad finem vniuersaliter. Primo quia eti am iusticia facit ordinationē rationis que est circa fi nem. patet sim aliq̄ leges institute de ipso fine vt q̄ deus est colendus sūmo cultu. q̄ deus est summe di ligendus a creatura rationali. sed iusticia et p̄sertim legalis facit appetitum esse participem huius or dinationis ergo non tantum iusticia facit in appeti tu ordinationem rationis qua secundum rationem finis ordinantur ea que sunt ad finem minor proba tur quia iusticia legalis facit vniuersaliter ordina- tionem cuiuscunq; legis cū habens eam est subiect⁹ participare ab appetitu. quod probatur quia bene se quitur iste non est ordinatus secundum ordinationē huius legis qua nunc tenetur esse ordinatus ergo est iniustus. Secundo humilitas facit hominem esse sub iectum cuicunq; legi diuine vel humane siue sit de fi ne sive de his que sunt ad finem ergo si iusticia non faciat appetitum esse participem omnium huiusmo di ordinationū humilitas faciet vniuersaliorem or dinationem rationis q̄ iusticia quod nō concederet opinans. Tertio iusticia facit habentem eam vniuer saliter esse subiectū ordinatiōi sicut humilitas & respe ctu illi⁹ ordinatiōis nō hāt iusticia 7 humilitas diuisam quam assignat. Aña probatur quia vel iustum est ho minem esse subiectum ordinationi illi aut nō non pōt dici q̄ nō quia iustum est hominem esse subiectū oīū

tho. 2. 2e q̄st. 161. arti. 5. B

S. thomas

legi obligati est. si sic ergo cum omne iustu sit a iusticia sequitur q iusticia facit hominē esse subiectum huiusmodi ordinationi. Quarto iusticia non inclinat ad opera legis nisi quia tenemur ad ipsa et summis legi subiecti ergo iusticia non aliter facit appetitu participem huius ordinatiōis rōnis q humilitas. Quinto humilitas facit appetitu participem multaꝝ ordinationu rōnis quaru non facit eum pticipem iusticia ꝛ per oppositu humilitas facit eu pticipē omnium q̄rum facit eu pticipē iusticia ergo humilitas vniuersalius facit appetitu pticipem ordinationu rōnis q iusticia. Scda pars añtis est nota et prima probat qr humilitas facit hoīem esse subiectu ordinationib⁹ rōnis tam hiis que sunt legis et pcepti tā hiis que sunt consilii. constat eni q tribuere se totaliter in obedientiam alterius et volūtatē suā submittere alterius voluntati. Similiter abdicare oīm bonoꝝ temporaliū dominiū ex humilitate puenit ꝛ non ex iusticia cū ad hoc non teneamur. Sexto iusticia et humilitas faciunt appetitu participē ordinationu rōnis. aut ergo eodem modo aut diuersimode Si diuersimode vel varietas modoꝝ ꝛ quecūq dabitur illa faciliter refutabitur. Si eodē modo in hoc iusticia nō ē humilitate potior. Dico secūdo q rō inducta ad probandū virtutes intellectuales esse potiores humilitate nulla est. Supponit eni vnu falsu scilꝫ q omne in quo ē essentialiter ordinatio rōnis est potius q illud in q est tm participatiue. q aūt hoc sit falsū pbat stat aliquid habere ordinationem rōnis essentialiter et esse malū culpabiliter sed nō stat aliquid habere ordinationem rōnis pticipatiue et esse malū culpabiliter q non oē quod hꝫ ordinationē rōis essentialiter ē potius eo quod habet ipsam tamū participatiue. Prima pars añcedentis probatur stat dictamen rectum rōnis fieri propter vanam gloriā aut habere aliquā aliam malā circumstantiam pp̄ter quā redditur malum moraliter. huiusmodi aūt dictamē est quod habet ordinationem rōnis essentialiter. Secunda pars pbat omnis actus conformis dictamini prudentie ē bonus moraliter et nullus culpabilis sed oē habens ordinationē rōnis pticipatiue illo modo habendi quo habent iusticia ꝛ humilitas est actus conformis dictamini prudentiali ergo non stat aliquē talem actū habere ordinationem rōnis pticipatiue ꝛ esse culpabilem. Secūdo illud in quo est essentialiter ordinatio rōnis non est bonū moraliter nisi sic impartū ab aliq quod habet ordinationē rōnis participatiue quia i actibus intellectus non est bonitas moralis nisi rōe bonitatis moralis alicui⁹ actus volūtatis. ꝛ non est verū q illud quod habet ordinationē rōnis eēntialiter est potius ꝛ meli⁹ eo qd hꝫ eā participatiue. Tertio velle bene agere est melius q scire vl' dictare quomodo bene agendum est sed in ipso velle non est ordinatio rationis nisi participatiue in ipso vero actu sciēdi vl' dictandi est ordinatio rationis essentialiter igitur. Antecedens probatur velle bene agere et nescire quomō bene agendū est et melius q scire quomodo bene agendum est et non velle bene agere ergo velle bene agere est melius q scire quomodo bene agendū est. ista consequentia tenet per regulam Arsto. de eligibilitate et fuga in libro elenthorum positā. Quarto actus qui habet ordinationem rationis essentialiter est gratia illius qui habet eam participatiue ergo secundus est potior primo. Ans probatur quia iudicium practicum est gratia praxis et scientia practica e gratia operis directi et hoc habet Aristote. sexto eth corum tractatu vltimo. electionem quidem igitur rectam facit virtus. quecūq aūt gratia illius nata sunt fieri non sunt virtutis sed alterius poten-

Nota.

tie et statim post loquens de illis que nata sunt fieri gratia virtutis agit de demotica ꝛ prudētia. pp̄ter hec motiua non michi videntur rōnes beati Thome cōcludere quod intēdit. et ideo aliť ad questionē respondendū est. ¶ Pro quo sit prima cōclusio. Humilitas est ỽtus potior virtutib⁹ intellectualib⁹. Probat oīs ỽtus qua imediate bene beateq viuit ē virtutibus intellectualib⁹ potior. sꝫ humilitate imediate bene beateq viuit igit. maior patet qr cū omnibus virtutibus intellectualib⁹ ꝛ actibus eoꝝ stat nec bene nec beate viuere. ¶ Scda cōclusio. humilitas ē potior iusticia. Probat pmo de iusticia legali rōe supra posita cōtra thomā qr humilitas sequit ꝛ facit vniuersaliorem ordinationem rationis q iusticia legalis sicut deductum ē. Secundo pbat de iusticia pticulari qr magis ꝛ difficilius ē vincere cupiditatem glorie ꝛ exaltatiōis q opū et diuiciarū sed p humilitatē superamus cupiditatem glorie ꝛ exaltatiōis. per iusticiā cupiditatē opū. vt patet per vniuersos modos iusticie cōmutatiue igit. maior pbatur quia glorie ꝛ laudis appetitus est nobis magis ingenitus q opum.

Resp...

Omnes enim vt ait Cicero studio laudis ducimur. Et pmo de officiis pro vptiores esse debem⁹ ad nostra pericula q ad communia. dimicareq parati⁹ de honore ꝛ gloria q de ceteris commodis. ꝛ sequitur inuenti etiam multi sunt qui non modo pecuniā sed etiam vitā profundere pro patria parati essent iidem glorie iacturam ne minimā quidem facere vellēt nec rep. quidē postulāte. facillime aūt ad res iniustas impellitur vt animo quisq est altissimo ꝛ glorie cupiditate qui locus est sane lubricus q vix inuenitur q laboribus susceptis. periculis q additis nō quasi mercedem rerum gestaꝝ desideret gloriā. Et si dicas q iusticia pticularis est etiaꝫ circa honores puta iusticia distributiua et humilitas est etiam circa diuicias in q̄tuꝫ scilicet homo per eas redditur amplioris pcii. ¶ Arguitur sic et sit secunda ratio ad conclusionem. quecūq virtutes ad eosdem actus bonos impellūt et eosdem malos reprimunt illa que excellentiori modo impellit ad bonos et distrahit a malis est excellētior sed humilitas multo excellentius hec facit q iusticia igitur. minor probatur: quia humilitas hoc liberius facit q iusticie. quia in iusticia est aliud retrahens ab iniuria scilicet ille cui alter faciendo pateretur iniuriam. Tum secundo quia humilis i dubiis contra se censet et pro alio quod non facit semper iusticia imo in dubiis recurrere potest ad iudicem. Tertio si omnes essent vere humiles non esset opus iusticia particulari nec commutatiua nec distributiua sꝫ si omnes essent iusti adhuc opus esset humilitate ergo humilitas potior si iusticia particulari. Antecedens probatur pro prima parte si omnes essent vere humiles esset in omnibus contemptus rerum prosperarum rationi conformis. sed si in omnibus esset talis contemptus non esset inordinata cupiditas earum. si non esset inordinata cupiditas non esset op⁹ iusticia ergo si omnēs essent vere humiles non esset opus iusticia. Secunda probatur qr stat aliquem habere nolle alienū et tamē ita cupere ꝛ appreciari bona temporalia vt pro eis consequendis magis se defatiget q pro ꝯsequendis bonis spiritualibus ꝛ hoc pp̄ter defectuꝫ vere humilitatis quia credit talia bona esse maioris precii et excellentie q sint secundum veritatem. Quarto humilitas cum iniusticia est melior q iusticia cum superbia ergo humilitas est melior q iusticia. cōsequētia ista videtur tenere ex doctrina Aris. libro elenthoꝝ de eligibilitate et fuga. Et antecedens probatur. Tum primo qr publicanus q iniusticiam habuit cum humilitate iustificatus est

Cice

2. ra

phariseus a sit qui iusticiam habuit cum superbia reprobatus. ¶ Tum secundo probatur per Crisosto. ibidem dicentem q si mixta delictis humilitas tam facile currit vt iusticiam superbie coniunctam transeat si iusticie coniunxeris eam quoniam ibit assistet ibi tribunali diuino in medio angelorum. ¶ Ad hanc rationem respondet beatus Thomas q Crisostomus non prefert humilitatem iusticie, sed prefert humilitatem iusticie cui superbia coniuncta est que iam desinit esse virtus sicut econtrario peccatum per humilitatem remittitur. Sed hec solutio iudicio meo non satisfacit. nam non videtur verisimile q vera iusticia per aduentum superbie desinat esse iusticia sed bene verum q si actus aliquis obediendi legi habeat manem gloriam pro circunstantia ille actus nec est nec vnq̄ fuit iusticia loquendo de actu iusticie q per se est iusticia. Quod probatur posito q aliquis habuerit multos veros actus iusticie quibus obediuit legi et nunc addat circunstantiam superbie vel extollat se propter illos actus. Arguo sic aut nunc ita est q illi actus fuerunt conformes recte rationi aut difformes. Si conformes semper fuerunt actus iusticie. Si difformes nunq̄ fuerunt actus iusticie. Tum secundo quia hec solutio non videtur conformis intentioni Criso. qui in hoc intendit magis preconia humilitatem efferre que est magna laus humilitatis excellat iusticiam apparentem que potius est iniusticia q̄ vera iusticia. Tum etiam quia ex hoc q humilitas coniuncta peccato excedit et transit iusticiam concludit q humilitas si fuerit coniuncta iusticie ipsa assistet tribunali diuino in medio angelorum, vbi ascensum illum ad tribunal diuinum magis videtur attribuere humilitati q̄ iusticie. Tertio quia secundum Crisostomum humilitas ibi non pertransit iusticiam propter fragilitatem iusticie sed propter molem et tumorem superbie ergo Crisostomus non intendit ibi loqui de iusticia que propter superbiam coniunctam desinit esse iusticia. Antecedens probatur per Crisostomum ibidem geminas bigas michi accomodes Alteram quidem iusticie et superbie Alteram vero peccati et humilitatis et videbis peccatum peruertens iusticiam non propriis sed humilitatis viribus. Aliud vero par videbis deuictum non fragilitate iusticie sed mole et tumore superbie. Tum quarto humilitatis vincit superbiam, superbia vincit iusticiam ergo humilitas vincit iusticiam et per consequens est potior. consequentia nota est. et partes antecedentis ex auctoritate allegata patent. Ideo aliter respondetur ad rationem negando consequentiam et ad probationem r̄ndetur q regula Arist. tenet in oppositis contradictorie et non in oppositis contrarie. Hec solutio supra posita est sed tamen potius est fuga q̄ solutio quia si assumentur contradictoria procontrario curret argumentum, humilitas enim cum carentia iusticie est melior q̄ iusticia cum carentia humilitatis ergo humilitas est melior q̄ iusticia. consequentia est nota et assumptum pro vtraque parte probatur per ea q̄ dicta sunt in tertia ratione ad conclusionem. ¶ Tertia conclusio humilitas est virtus potior aliis virtutibus moralibus patientia probatur hoc ex multis auctoritatibus Ciceronis que superius cum de patientia agebatur inducte sunt in quibus Cicero laudat rerum prosperarum contemptum quem maxime facit humilitas. Secundo illa virtus que vniuersalius et perfectius facit nos esse participes ordinationis rationis est virtus perfectior sed humilitas est huiusmodi vt patuit conclusione secunda. Tertio iusticia est perfectior aliis virtutibus moralibus sed humilitas est perfectior iusticia igitur. q si quis diceret vel temperantiam vel aliquam aliam virtutem esse perfectiorem humilitate possunt faciliter induci rationes que secunda conclusione de iusticia inducte sunt. ¶ Quarto probatur per Augustinum libro de verbis domini dicentem cogitas magnam fabricam construere celsitudinis de fundamento prius cogita humilitatis. Et quia auctoritate sic arguitur humilitas est fundamentum ceterarum virtutum ergo est ceteris potior. Ad hanc respondet beatus Thomas q illud dicitur fundamentum virtutum quod est primum in acquisitione virtutum. Aliquid autem dicitur esse primum dupliciter. Vno modo per modum remouentis prohibens et sic humilitas primum locum tenet inquantum excellit superbiam cui deus resistit. secundum illud deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Alio modo aliquid dicitur primum directe per quod scilicet tam ad deum attingitur et sic fides primum locum tenet secundum illud apostoli ad heb. xi. accedentem ad deum oportet credere hec solutio non enervat rationem. primo quia conclusio non comperat humilitatem nisi ad alias virtutes morales. fides autem non est virtus moralis et ideo bene dicit apostolus. Accedentem ad deum quod intelligendum est de accessu per actum meritorium. ¶ Secundo arguitur principaliter contra opinionem in hoc quod dicit q humilitas non est fundamentum virtutum nisi quia remouet prohibens. Pro quo supponitur q humilitas mediat inter vicium superhabundantie et vicium in defectu. Tunc arguitur sic quotienscunque aliquibus duobus conuenit vna ratio fundamenti et propter illam rationem vnum eorum non est fundamentum nec aliud. sed remouere prohibens acquisitionem virtutum scilicet superbiam conuenit ita bene vicio opposito humilitati secundum defectum sicut humilitati quia illud vicium contrariatur superbie et propter illam rationem vicium illud non dicitur fundamentum virtutum ergo nec propter illam rationem humilitas dicitur virtutum fundamentum. ¶ Tertio illud quod inclinat in actus omnium virtutum est positiue et directe fundamentum virtutum et non tantum quia remouet prohibens sed humilitas inclinat mediate actu suo elicito in actus omnium virtutum igitur. maior est certa et minor probatur quia contemptus rerum prosperarum et sic inclinat in iusticiam mansuetudinem in liberalitatem et sic de omnibus aliis, nam qui irascitur propter passionem irascitur immoderate quia nimis appreciatur rem in qua propensus est et qui non elargitur cui oportet et quando oportet ideo non elargitur quia nimis appreciatur pecuniam, et hoc suppositaerectitudine rationis. ¶ Quinto probatur conclusio illa virtus cui magis debetur premium est omnium maior sed humilitati maius debetur premium, quia qui se exaltat humiliabitur vt dicitur Luce. xiiii. ¶ Ad hanc rationem respondet beatus Thomas q humilitati promittitur exaltatio non quia ipsa sola eam mereatur sed quia eius est proprium contempnere sublimitatem terrenam. Ex hac solutione videtur manifeste concludi intentum nam illa virtus que sibi appropriat maximum premium est maxima virtus sed humilitas appropriat sibi maximum premium scilicet exaltationem igitur. Secundo virtuti cui conuenit excellentissimus actus illa est maxima virtus sed inter omnes virtutes morales humilitati conuenit excellentissimus actus igitur. minor probatur quia vt dicitur bene humilitati conuenit contempnere sublimitatem terrenam quo contemptu plus videtur actus excellentissimus inter actus virtutum moralium. Sexto virtus illa quam christus maxime nobis imitandam proposuit est maxima inter virtutes morales sed christus maxime nobis proposuit humilitatem imitandam igitur. minor probatur per Aug. libro de vera religione dicentem q tota vita christi in terris per hominem quam suscipere dignatus est disciplina morum fuit precipue humilitatem suam imitandam proposuit dicens Mathei xi. Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Secundo probatur per illud Gregorii in pastorali argumentum redemptionis nostre inuenta est humilitas dei. ¶ Ad hanc rationem beatus Thomas q christus humilitatem suam maxime imitandam proposuit non quia ipsa immediate faciat liberum accessum ad spiritualia et diuina bona sed quia remouet im-

Arg. tho. 2. 2. quest. 161. art. 5.

S. thomas.

Crisosto.

Humilitas iusticia potior.

Solutio doctoris.

patientia humilitate potior

Argumentum thome vbi supra

Primum impedimentum superbia dicitur.

S. thomas

Argumentum thome vbi supra

Argumentum thome vbi supra

pedimentū huiusmōi accessus scilicet exteriorem celsitudinem cuius ipsa est contemptiua, et ita ipa nō est nisi sicut dispositio ad perfectionem vere excellentie. Sed ista solutio refutatur sicut precedens, argumentum enī concludit q̄ saltem humilitas est perfectior aliis virtutibus moralibus. Cum eniā q2 contēptus celsitudinis terrene est actus maxime excellens inter actus virtutum moralium de quibus loquit̄ cōclusio. ¶ Sed contra predicta arguitur. Et primo cōtra illud quod dictum est q̄ ratio concludens virtutes intellectuales esse potiores humilitate nō est sufficiens. Arguitur primo omnis virtus tanto est excellentior q̄to perfectius h3 ordinationē rōnis sed virtutes intellectuales perfectius habent ordinationē rōnis q̄ morales igitur. Maior est nota q2 bonū et perfectio virtutis consistit in ordinatione rōnis. Minor ꝓbatur: q̄cq̄d habet essentialiter ordinationē rōnis habet eam perfectius q̄ illud quod habet eam pticipatiue sed virtus intellectualis habet ordinationē rōnis essentialiter et virtutes morales non habent eā nisi pticipatiue igitur. Prima pars assumpti ꝓbat̄ quod h3 ordinationē rōnis essentialiter semp h3 eam et semp est ordinatum, quod vero habet eam pticipatiue non semper habet eā nec semper est ordinatū igitur. ¶ Ad hanc rōnem rūdetur. Pro quo est ad aduertendū q̄ secundum Ari. in sexto ethicorū oportet rōnem veram ee et appetitū rectū si electio debeat esse studiosa et eadem hanc quidē dicere hunc aūt prosequi et paulo post ꝓpter quod neq3 sine intellectu et mente et neq3 sine morali habitu electio bona. vñ ordinatio rōnis est actus vltimus quo dictatur de agendo vel fugiendo habitus intellectualis inclinat ad ordinationem rōnis fundam. i. ad vere dictandum de agendo vel fugiendo.

Ordinatio rōnis. Actus moralis inclinat ad conformandū se hmōi ordinationi, i. ad ꝓsequendū quod dictatur esse prosequendū et fugiendū quod dictatur esse fugiendum et stat q̄ ordinatio ipsa sit vera et tamen nō in bona bonitate moris q2 electio mediante qua imperatur est viciosa: aut rōne finis aut rōne alicui9 alterius circūstantie, et quia inter omnes bonitates actus bonitas moralis est excellentior q2 cum ea nō stat culpa que ē summū malum ideo bonitas appetitiua est simpliciter melior q̄ bonitas intellectiue partis que nō est aliud q̄ veritas. ¶ Ad rōnem ergo rūdetur q̄ aliquid dicit̄ habere ordinationē rōnis dupl'r. Uno modo tanq̄ dictamen verū. Scdō mō tanq̄ prosecutionem aut fugā, primo mō habet eam, primo intellectus sc3 mentalis conceptio, scdō vox, tertio scriptura. scdō mō h3 eam et primo actus voluntatis, secundo actus aliarū potētiarū siue appetitus sensitiui siue intellectus qui mediante actu voluntatis conformi potest esse cōformis dictamini eiusdem intellectus. Dico ergo q̄ simpliciter loquendo perfectius est habere ordinationem rōnis tanq̄ ꝓsecutionē vel fugam q̄ habere eā tanq̄ verū. et ideo cōcedo maiorē et nego minorē. et ad ꝓbationē dico q̄ bonū et perfectio virtutis intellectualis h3 q̄ hmōi consistit in ordinatione habendo eam secundū q̄ vera et virtutis moralis habendo eā scdm cōformitatem ꝓsecutiōis aut fuge. simpl'r aut dico q̄ cōsistit in ordinatione rōis habendo eam scdm cōformitatem prosecutiōis aut fuge. Et ad ꝓbationem minoris cōcedo primam partē assūpti de eo quod habet eā scdm q̄ ꝓsecutio aut fuga et hoc mō h3 eā p se et essentialiter electio primo et p se bōa. Et ad scdā3 ptē dico q̄ virt9 intellectual' h3 ordiaītoē3 rōis vt verā essentialr' aut magis ꝓprie pticipatiue ordiātio rōis s3 nō h3 eā vt ꝓsecutionē3 aut fugā nisi pticipatiue et mediāte virtute morali aut actu eius. Ad probationē prime ptis assūpti cum dr q̄ habet ordinationē rōnis essentialiter semp habet

Ecce in q̄ cōsistit ordinatio rōnis.

eam nego istam quia non accipitur ibi habere essentialiter pro habere in primo mō dicendi per se, sed pro habere a se et nō ab alio quō oratio mētalis dicit̄ habere veritatem a se. i. nō mediāte alia ōne vt vox et vocalis et scripta dicit̄ habere pticipatiue. constat autē q̄ eadem ordinatio rōnis que nunc ē vera per mutationem rei fiet falsa et vlterius dico vt iam dictū est q̄ electio nō habet ordinationē rōnis pticipatiue. i. electio non est ordinata ꝓsecutio rōne alicuius alterius actus qui prius est ordinata ꝓsecutio sed ipsa per se est ordinata ꝓsecutio et omnis alius actus siue appetitus siue intellectus q̄ est ordinata ꝓsecutio per eam h3 q̄ sit ordinata ꝓsecutio, imo electio primo et per se bona minus mobiliter se habet ad esse ordinatū q̄ conceptio mētalis, quod eget longiori declaratione quam deo dante faciemus cū agemus de actibus per se et primo bonis et malis. ¶ Rationes questionis satis solute sunt dictis.

Queritur. Utrū sint. xii. gradus humilitatis?

¶ Arguit̄ q̄ non q2 scdm Ari. in septimo sunt tantū tres gradus virtutis ergo cum humilitas sit virtus, ipsa in tres et nō in duodecim distinguenda est. ¶ In oppositū arguit̄ auctoritate Beati Benedicti in regula sua. xii. gradus humilitatis ponentis. ¶ Notandū est q̄ sicut supra dictū est humilitas species est magnanimitatis nec pōt eē perfecta nisi in eo cui9 animus iam superior eius positus est et ideo verus et proprius actus voluntatis est volitio vel desideriū vel prosecutio eorum que vere hominē dignum magnis reddunt ex quo statim sequit̄ contemptus terrenorum bonorum que nō vere dignificant et desiderium ac prosecutio bonorum spiritualium que vere dignificant hominem ex quo etiam sequitur cōtemptus vel appreciatio sui secundū presentiam vel carentiam bonorum spiritualium et rara ac tenuissima appreciatio secundum presentiam bonorum temporalium. et ideo seruando modū Ari. humilitas potest diuidi in tres gradus: in humilitatē secūdū continentiam in humilitatē scdm temperantiā et humilitatem heroycam. Humilitas scdm continentiam diuidit̄ in duas sc3 in humilitatē secundū continentiam ꝓprie dictam et humilitatem secundū pseuerantiam humilitas secundū continentiam est qua quis vincit passiones delectationū insurgentiū et impedire intētiū opus humilitatis q̄ in passiones hmōi sunt vt eos homines superant frequent'. Humilitas secundū pseuerantiā est qua quis passiones tristiciarum intēdētes impedire opus humilitatis vincit et opus humilitatis perficit que tamē passiones hmōi sunt vt homines eas vincant frequent'. Humilitas scdm temperantiā est q̄ iam perfecta est ꝓpter longū vsum et exercitiū vt nullis iam passionibus quas homines frequenter superant nec delectationib9 nec tristicii9 impugnetur. Humilitas heroyca est qua quis opus illud humilitatis exequit̄ quod ast ex natura operis aut ex circunstantiis ē supra communē hoīm facultatem. Exemplū primi vt si humilis temptetur ad exaltationem immoderatam vt promoueatur vel diuitiis habundet et frequent' vincat hmōi temptationē acquirit humilitatem scdm gradum continentie. Exemplum secundi vt si humilis tēptet̄ ad exaltationē q2 laboriosū ē et molestū omib9 subiici vel obedire obteq3 ac familiari tūc erit humilitas scdm pseuerantiā frequent' vicēdo. Exēplū tercii vt cū q̄s ita i opib9 hmōi humilitatis se exercet vt frangat impet9 passionū et ita debilitet eas vt nō amplius notabilit' insurgant. Exemplum quarti vt cum quis excellens gradu sciētia dignitate et omni genere virtutis se velit omniū infimum gerere et deserit digni

Rō ithome vbi supra.

Solutio.

Beatus benedictus.

Tres gradus humilitatis.

Humilitas scdm continentiam.

Humilitas scdm pseuerantiam.

Humilitas scdm temperantiam.

Humilitas heroica.

tatem ipsam nos q2 molestum sit ei exercicium vel oc
cupatio circa dignitates sed vt per humilitatē se de
omnibus subiciat quod si fiat rōnabiliter erit opus
supra cōmunē facultatē hominū rōne circūstantie per
2 sone. ¶ Notandū vlterius ꝙ doctores sacri qui ma
xime humilitati studuerunt assignant gradus hūili
tatis ex aliquibus. Uno modo per cōparationē ad si
gna exteriora. Secūdo modo per comparationē ad
delectationes retrahentes ab operibus humilitatis
dehortando ab eis. ¶ Tertio modo per ꝯparationē
ad tristicias retrahentes ab operibus humilitatis
hortando ad eas. ¶ Quarto modo per cōpationes
ad aliquos actus excellentes ad quos inclinat medi
ante actu suo humilitas vel etiam per quos ipsa con
seruatur. ⁊ fm hoc Benedictus ponit in regula sua
xii. gradus humilitatis. Primus est corde ⁊ semper
humilitatem ostendere defixis in terram oculis. naz
quis humilitas habeatur in corde si tū oculus vel a
lia pars superbe exigatur vocabitur in periculum cor
dis humilitas et maxime si hoc frequēter fiat. Et iste
gradus pertinet ad signa exteriora humilitatis. Se
2.grad⁹. cundus vt pauca verba et non clamorosa voce loqua
tur aliquis, et iste gradus etiam ptinet ad signa exte
riora. nam paucitas verbor ⁊ submiss⁹ sermo signū
est ꝙ quis humiliter de se sentit ⁊ auditores multum
3.gradus appreciantur. Tertius est vt nō sit facilis in risum, fa
cilitas enī risus signū ē inepte leticie que cadere nō
4.grad⁹ potest in eo qui habet pfectū contemptū sui. Quart⁹
est taciturnitas vsq3 ad interrogationē nā precipita
tio locutionis vel responsionis signū est arrogantie
et econtra taciturnitas moderata hūilitatis signū ē
5.gradus Quintus est tenere ⁊ obseruare quod habet cois mo
nasterii regula et ad hoc inclinat humilitas aut tan
ꝙ in proprium actum quia facit hominē subditū legi
aut mediante ꝓprio actu quia per eū fit vt plus esti
memus de legislatore ꝙ de nobisipsis et per ꝯns ꝙ
nos regule et legi totaliter subdamus. Sextus ē cre
6.grad⁹. dere et pronūciare se omnibus viliorē. quod contin
git multiplr. Uno modo quia nullus est ꝙtūcūq3 im
M perfectus qui non in aliquo nos supz ꝙ in rei veritate
frequenter contingit. Secūdo mō pōt cōtingere com
parando nos ad eos de quibus ꝓbaliter dubium est
virū ipsi nos, vel nos ipsos excedamus. Tertio mo
do comparando nos vniuersaliter ad oēs nō solū se
cundū aliqd vnū in quo vel ab illo vel ab isto supera
mur, sed etiam quo ad excellētiam simpliciter aut ꝓ
pter auxilia que habnim⁹ in consequendo pfectiōes
quas habemus ⁊ quibus illi caruerūt aut ꝓpter impe
dimenta que ipsi habuerūt et quibus caruimus aut
ꝓpter carentiam multor bonor que dubitamus eos
habere et scim⁹ nobis deesse aut ꝓpter presentiā mul
tor malor pene que scimus eis inesse ⁊ nobis nō in
esse. Ubi gratia ego sum castus et ille est libidini va
tus ego tamen non propter hoc me etiam in castita
te excellentiorem putabo. Tum quia scio ꝙ paucos
stimulos libidinis passus sum. ille vero fortissimos
et frequentissimos. Tum quia scio me habuisse mul
tos cohibentes in me luxuriam illum vero habuisse
multos excitantes. Tum quia ille frequentem displi
centiam de luxuria sua patitur ego non. Tum quia
propter eam frequenter erigitur in deum et veniam
clamat et contērit et detestatur seipsum et vitam suā
ego autem non. Tum quia nec tam diligenter laudo
deum propter concessam castitatem ꝙ diligēter con
tenuit se propter luxuriam. Tum quia ego video eū
affectū multis penis ꝙ forte sibi infliguntur propter
luxuriam suā ego aūt non sum cōsimilibus affectus
propter has ⁊ multas alias rationes ego possū esti
mare me viliorē altero etiam in illo in quo omnibus

certū esteum esse a me supatum. ꝙ autē dixi de adiu
mentis ⁊ impedimentis intelligo tam de extrinsecis
ꝙ de intrinsecis. Septimus est ad oia indignum se ⁊ 7.grad⁹.
inutilē confiteri. nam vere humilis scit ⁊ cognoscit ꝙ
omnis bona operatio sua a deo dependet non tantū
sicut a generali ⁊ communi omniū causa verum etiā
sicut a specialiter adiuuāte scit preterea se ita deo in
omni bono et omni conatu subordinatum vt nichil
possit i eo permanere nisi eo conseruante nichil etiā
possit conari nisi eo auxiliante, quicumq3 enī vere et
perfecte se summittit deo quod primum est in humili
tate ille se ad omnia indignum ⁊ in vtilem confiteri
habet. Octauus est confessio peccatorum nā vere hu- 8.grad⁹.
milis scit ꝙ vera appreciatio ⁊ valor creature ratio
nalis consistit in copia bonor spūalium et carentia
vitiorum, econtra autē vera vilitas in pſentia pecca
torum ⁊ carentia bonor spiritualium et quia vt di
ctum est vere humilis est verā appreciationē et digni
tatem appetere et veraz vilitatem aspernari ideo vt
careat peccatis et vilis esse desinat inclinatur ab hu
militate mediāte actu eius elicito peccata confiteri,
ꝙtūcumq3 enim firmiter ego volo desinere esse vilis ⁊
esse appciandus tū firmiter ego volo ꝑ confessionem
exspuere peccata ex quibus dicebatur vilitas ⁊ indi
gnitas mea. Nonus est ꝓ obediētia in duris et aspe
ris patientiam amplecti, q2 enim obedientia vt plu- 9.grad⁹.
rimum est in difficilibus que propter molestiā retra
hunt ab actu obediētie, ideo suademur amplecti pa
tientiam contra durorū ⁊ asperorum molestiam, et
iste actus ꝙ diu remanet impetus et insultus mole
stie et asperitatis contra bonum obedientie pertinet
ad humilitatem secundum perseuerantiam quando
vero diuturna victoria ita confracta est harum pas
sionum vis vt non plus notabiliter contra rationez
insurgāt tunc opus illud humilitatis pertinebit ad
humilitatem secundum gradum temperantie. Deci 10.grad⁹.
mus est vt cum obedientia se subdat maiori ita scili
cet ꝙ velit sibi obtemperare ⁊ obedire in omnibus ꝙ
nec scit nec scire tenet esse iniqua aut ex natura actus
aut ratione alicuius circunstantie. Quod enim quis
submittat se omnino voluntati alterius hoc maxime
prouenit ex hoc ꝙ quis se parum appreciatur ⁊ mul
tum contempnit. Et iste actus pertinet ad humilita
tem secundum temperantiam aut secundum perseue
rantiam modo nūc ante expresso et possibile est ꝙ ra
tione circūstantie pertinebit ad humilitatem heroi
cam vt puta si circumstantia aliqua in actu obedien
tie poneretur talis ꝙ redderet actum tā difficilem vt
esset supra communem hominum facultatē. Undeci 11 grad⁹.
mus est vt voluntatem ꝓpriam nō delectetur imple
re. Iste actus videtur pendere ex precedenti, nam qui
ita se parū appreciatur vt se maiori subiciat per obe
dientiā desinit velle adi i plere ꝓpriā voluntatē ⁊ ꝯ
ꝯsequens talis non delectatur in adimplendo ꝓpriam
volūtatem, et videtur ꝙ per hunc gradū faciliter erigi
possit humilitas ad gradū tēperantie q2 quanto mi
nus quis delectatur i adimplendo propriam volunta
tem tāto magis sine difficultate se submittit per obe
dientiam voluntati alterius. ad verificandū autē istū
non delector in adimplendo ꝓpriam voluntatē non
exigitur ꝙ ego habeam propriā voluntatē ⁊ ꝙ ego ad
implean eam, sed hmōi adimpletio nō sit michi cau
sa delectationis. Sed dico ꝙ illa negatiua habet tres
causas veritatis quar ꝙlibet sufficit reddere eā veraz. Nota.
Prima ē ꝙ dicta ē. Scdā ē ꝙ habeā ꝓpriā volūtatē: M
sed tantum ego nō adimpleo eā ⁊ ideo non delector i
ea adimplenda. Tertia est ꝙ non habeo propriam
voluntatem ideo nec impleo propriā voluntatem nec
in ea implenda delector, et hoc est potius in humi

litate quintus gradus et excellentius primo vero imperfe
ctius. Et ideo iste gradus secundum potissimam eius por
tionem est ita se submittere in rebus agendis alteri vt
nichil ex nobisipsis velimus deinde si aliquid velimus
ex nobisipsis non tamen id velimus volitione imperalua ex
ecutionis id, tamen exequando potius tristemur quod non
voluntatem nostram in hac re superiori submittimus quam de
lectemur quod voluntatem propriam adimplemus et hoc ter
tium non puto ad humilitatem pertinere maxime si ve
risimile esset quod voluntas nostra non esset voluntas supe
rioris. Sin quamuis ad ipsum fuisset voliturus superi
or non vult tamen quod eo inconsulto et ex nobisipsis ve
duodeci- limus. Duodecimus gradus est vt deum timeat et memor
mus gradus, sit omnium que precepit, per hunc autem gradum humilis
se totaliter submittit deo et mandatis eius iam per
fecte vt nullomodo ea preterire vel transgredi velit,
et quia varius est timor scilicet seruilis et filialis, et filia
lis est multo perfectior quam seruilis immo seruilis imper
fectus est licet iter prebeat ad filialem ideo in hoc gra
du duodecimo possunt duo gradus subiungi vnus est
quo humilis timet deum et memor est mandatorum eius
propter supplicia que comminatus est transgredientibus
mandata eius. alius quo timet deum timore filiali et
Duo gradus memor est mandatorum eius ita quod perfecte vult ad-
timoris fi- implere ea non propter timorem pene sed propter ti
lialis. morem offense hoc est non vult omnino offendere eum
nec amicitia eius frustrari. Anselmus libro de simili
tudinibus ponit septem gradus humilitatis. Pri
Septem gra- mus est contemptibilem se esse cognoscere hoc est cogno
dus humili scere se esse in multis defectuosum et hic est proprius actus
tatis secundum humilitatis. Hic autem defectus contingit multipliciter,
anselmum. aut propter defectum bonorum, aut propter malum vsum eorum,
aut propter insufficientiam boni vsus, aut propter
mala quibus inuoluimur siue sint mala pene siue ma
la culpe. Secundus est de hoc dolore. dixi enim supra
2. gradus. quod non tantum ad humilitatem pertinet cognoscere vili
tatem suam sed etiam appetere veram significatio
nem et appreciationem que impeditur per defectus
vilitatem et contemptibilitatem in nobis qui autem appe
tit veram appreciationem et cognoscit se esse vilem et con
temptibilem dolet de huiusmodi vilitate sua. Et iste do
lor est nostro vilitatis et contemptibilitatis que inest
vel initialis inde causata. Tertius vilitatem et contem
Tertius ptibilis est suam confiteri vbi non accipitur confessio vt
gradus. est pars penitentie sed accipitur confessio pro vocali
assertione huiusmodi vilitatis quod contingere potest du
pliciter vno modo vbi defectus particularis est publi
ce notus et tunc humilis potest confiteri vilitatem suam.
aliomodo vbi defectus non est publice notus sed est
secretus et occultus et tunc non videtur humilitas in
clinare ad confessionem propriam vilitatis id est ad
confessionem defectus secreti et occulti nisi in casu in
quo vocaretur ad administrationem aliquam geren
dam cuius iste defectus esset notabiliter impeditiuus
et non posset alio modo retrahere a se huiusmodi admi
nistrationem nisi per confessionem defectus occulti.
Aliomodo potest fieri confessio non propria sed com
munis nichil scilicet significando particulariter de de
fectu suo sed communiter tacendo scilicet se esse vilem
et contemptibilem personam, et ad hanc confessio
nem bene inclinat humilitas. quod probatur sic vera hu
militas inclinat habentem ipsam non solum ad hoc
quod non appretietur se sed etiam ad hoc quod alii non ap
precientur eum plus quam dignum est sed si non confiteatur
vilitatem suam alii appreciabuntur eum plusquam di
gnum est, cum cognoscant multa laudabilia esse in
eo et ignorabunt vilitatem et defectum facientem
4. gradus. diminutionem in precio vero et. Quartus gradus est
persuadere hoc vt illi velint credere. Iste gradus funda
tur in ratione nuper adducta quid enim prodesset dicere
et confitere aliis vilitatem suam nisi ipsi credant quod ta
lis est si enim non crederent non minus eum appreciarent, pro
hoc enim quod confitetur ita esse et suadet declarat mani
feste quod non vult magis appreciari quam dignum est. Quintus 5. gr
vt patienter sustineat hec dicere enim humilis habet
contemnere prospera et secundum Aristotelem in quarto ethi
corum magnanimus non curat de opinione hominum sed
magis de veritate et ideo humilis qui est vere magna
nimus vult quod cognoscatur vilitas sua et quod et dicatur, et
alia ratio quia per hoc quod vilitas sua creditur et dicitur ip
se magis mouetur a se vilitatem reiicere et contrariam
dignitate perficere. Sextus est vt patiatur se contemptibiliter 6. gr
tractari. Nam vere humili placet quod tractetur eodem modo
quo iudicat se esse dignum tractari, sed vere humilis se
iudicat contemptibilem et esse tractandum contemptibi
liter ergo vere humilis debet pati se contemptabiliter
tractari. Est et alia omnium istorum ratio vere humilis
scilicet per publicationem sue vilitatis et per vilem tractatio
nem sui ipse fit minus vilis: sed vt iam dictum est vere
humilis dolet de vilitate sua et quantum potest nititur 7. gr
vt in dies fit minus vilis igitur. Septimus vt hoc amet.
nam perfecte humilis amat illud maxime quo perit sua
vilitas: sed per tolerantiam equanimem tractationis vilis
per publicationem sue vilitatis diminuitur et tandem
perit sua vilitas ergo vere humilis debet amare et de
siderare quod contemptibiliter tractetur. Isti autem gradus
se habent secundum imperfectum et perfectum. Imperfectus Grad
enim gradus est cognoscere vilitatem suam deinde do fectu
lere de vilitate sua: tertio hoc confiteri, quarto persua
dere vt credatur, quinto patienter sustinere vt dicatur,
sexto pati contemptibiliter se tractari, septimo hoc de
siderare et amare. Isti autem gradus non videntur egre
di a natura et conditione proprii actus humilitatis
sicut multi priorum et quidem eorum pertinent ad humi
litatem secundum continentiam. alii ad humilitatem secundum
perseuerantiam et hoc in imperfectis. in perfectis vero
ad humilitatem secundum gradum temperantie. alii assi- Tres
gnant tres gradus. primus est subdere se maiori et non dus se
preferre se equali quam humilitatem dicunt esse suf alior
ficientem. secundus est subdere se equali nec preferre se
minori et hec dicitur habundans tertius est subdere se
minori in quo est omnis iustitia, et hec habet glosa Ma
thei. iii Isti tres gradus continent septem preceden
tes. nam qui se subdit maiori quod fit per primum et
equali quod fit secundum et minori quod fit per tertium
subdit se contemptibilem existimat et hoc confitetur et per
suadet vt credatur non tantum verbis sed etiam acti
bus subiectionis et obedientie et non solum patienter
sustinet hoc dici sed etiam operibus dicta aliorum com
probat patitur se contemptibiliter tractari et amat
quia semetipsum subdit et subicit minori quod ad tra
ctationem contemptibilem pertinet et dolet se esse con
temptibilem quia vt dictum est vere humilis amat con
temptibiliter tractari eo quod quo magis contemptibi
liter tractatur eo magis deperit contemptibilitas
sua et vere dignior efficitur. Isti tamen tres gradus
non tam distincte explicant ea que explicantur per
septem gradus precedentes, sed verbis communioribus
et magis confusis. Similiter per duodecim gradus
priores explicantur aliqua signa exteriora vere hu
militatis et cum hoc explicantur aliqui alii actus ali
arum virtutum ad quos humilitas inclinat median
te actu suo vt defigere oculos in terram pauca lo
qui, non loqui nisi interrogatus, non esse facilem sign
ad risum. Hec enim sunt signa exteriora vere hu- terio
militatis, confessio peccatorum est actus penitentie ad hūi
quem inclinat humilitas. Et si queras ad quam virtutem
moralem pertinet penitentia. dico quod ad illam virtutem

aut opponitur peccati cōfitēdū quia cōfessio illa nō
est nisi signū nolitionis et detestatiōs peccati. Des
testatio autē iusticie pertinet ad iusticiam ꝛ tracū
die ad mansuetudinē exprimitur etiā in illis duode
cim gradibus aliqui excellētiores actus ꝙ per hos
B tres vt puta se pnunciare omnibus viliorē ꝙ si re
cte fiat est act⁹ excellēs humilitatis. Ex his patz re
sponsio ad qūstioē. ¶ Sed cōtra ea que dicta sunt
Arguitur primo sic nulla virtus inclinat ad falsaz
opinionem, sed si quis credat se omnibus viliorem
aut se indignum ꝛ impotentē ad omia habebit fal
argumē. thome. 2.2. que. argu.6. sam opinionem cū non quilibet humilis sit omni
bus aliis vilior nec sit ad omnia impotens igitur.
¶ Secūdo cōfessio peccatorꝫ obedientia ꝛ patientia
pertinet ad alias virtutes, sed in istis gradibus enu
merantur cōfessio peccatorum obedientia ꝛ patien
tia ergo isti nō sunt gradus humilitatis. ¶ Tertio
humilitas ab interioribus ad exteriora pcedit si
cut ꝛ cetere virtutes ergo incōuenienter in premissis
gradibus premittuntur ea que pertinēt ad exterio
res gradus his que pertinēt ad interiores ¶ Quar
to secūdū Augustinū libro de virginitate mensura
humilitatis cuiꝙ ex mensura ipsius magnitudinis
data est cui est periculosa superbia que amplius an
plioribus insidiatur, sed mensura magnitudinis hu
mane nō potest sub certo numero graduum deter
minari ergo nō sunt assignādi certi gradus humili
tatis. ¶ Ad primā dico ꝙ vt supra patuit ad iudici
um aliquod quod secūdū rei veritatē est falsū incli
nar aliquādo virtus moralis vt patet de iusticia ꝙ
virtus in clinat ad falsum. inclinat ad interpretādū facta pximoꝝ in meliorē
partem ꝛ de hoc supra satis. Dicit tamē Thomas
ꝙ quis potest se credere ꝛ pronunciare omnibus vi
liorē absꝙ falsitate secūdū defect⁹ occultos quos
in se recognoscit ꝛ dona dei que in aliis latēt. Si di
xisset beatus Thomas ꝙ quis potest hoc credere si
ne mēdatio, ego faciliter cōcessissem sed nō videtur
mihi verū ꝙ sine falsitate hoc possit. Poter sūt de
cem viri boni ꝛ humiles. Tūc arguo sic quilibz isto
rum credit se omnibus viliorē aut ergo ita est ꝙ q
libet est omnibus aliis vilior aut non. Si non ergo
Contra thomam multi eorū false iudicāt si sic tūc arguo sic sequitur
quilibet est omnibus aliis vilior ergo primus est se
cūdo vilior ꝛ vltra ergo nō est secūdus vilior primo
ꝛ vltra ergo nō quilibet est omnibus aliis vilior. Se
cunda cōsequentia pbatur da oppositum ꝯñtis se
cundus est vilior primo. Arguo sic secūdus est vili
or primo sed prim⁹ est vilior secūdo, ergo prim⁹ est
vilior seipso, cōsequēs implicat ꝛ secūda pars an
tecēdētis est concessa ergo prima est falsa ꝛ incom
possibilis secūde. Dices ꝙ licet secūdus nō sit sim
pliciter vilior primo, est tamen in aliquo vilior hoc
non impedit quia nō sequitur iste est in aliquo vili
or ergo est vilior, sicut non sequitur ego sum in ali
quo te doctior ergo ego sum te doctior, et hoc ppt
negationem īclusam in cōparatiuo. Et preterea di
co ꝙ possunt dari duo tres ꝛ quatuor ꝛ multo plu
C res quoꝝ vnus excedit alios in omni perfectione ꝙ
est in ipsis ꝛ exceditur ab eis in omi vitio ꝛ defectu
qui in eis reperit. Et si quasque pcurri sit ad faciēdū
iudiciū de vilitate maiori ꝛ minori. Dico ꝙ bōa ꝛ p
Quis vilior alteri dr. fectiones cōsiderāde sunt tam secūdū multitudinē
ꝙ scdm excellātiā ꝛ defectus ꝛ vicia tā scdm multitu
dinē ꝙ magnitudinē siue excellentiam. nam si ali
qui sint pares in perfectionibus et impares in de
fectibus ille est vilior in quo sunt plures defectus
vel graviores, et si aliqui sint pares in defectibus
ille est vilior qui excedit in perfectionib⁹ aut scdm
numerū aut scdm magnitudinē. Nam vnus aliquan
do habet plures pfectiones ꝙ alius, et potest etiaz
fieri cōparatio perfectionum secundum nume
rū ad perfectiones secundum magnitudinē. Nam
vnus aliqñ habet plures perfectiones ꝙ ali⁹ et ta
men alius hz tres aut quattuor in excellenti gra
du ꝛ similiter ꝯtingit in defectibus. ¶ Ad scdam di
co de cōfessione petōrum ꝛ obedientia scdm opinio
nem quorūdā ꝙ licet non sint actus imediate elici
ti ab habitu humilitatis sunt tñ actus eliciti ab ea
mediāte scz mediante actu suo elicito vt frequenter tho scdm scde qstio ne ibi so lutiōe ad ad pmū.
dictū est. Et in hāc solutionē satis cōuenit beat⁹.
Thomas ita dicens. Nō est aūt incōueniens ꝙ ea q
ad alias virtutes, ptinent humilitati ascribant qz
sicut vnū vitium oritur ex alio ita naturali ordine
actus vnius virtutis pcedit ex actu alteri⁹. De pa
tientia aūt dico ꝙ non partiū ad aliud genus vir
tutis: sed facit speciē sub hūilitate et ptinet ad gra
dum pseuerantie, non desistere eū ab opere virtu
tis, ppter tollerātiā duroꝝ humilitas est scdm per
seuerantiā vt satis ptz ex distinctione ꝛ modis pati
entie supra positis. Ad tertiā respondet btūs Tho D
mas ꝙ hō ad humilitatem puenit per duo, primo
quidē ꝛ principaliter p gratie donū ꝛ sic ea ad hoc i
teriora precedūt exteriora. alio modo per humanū
studiū per quod hō pri⁹ exteriora cohibet. et vi post ꝯtra thomam.
modū pertingat ad extirpandū interiorē radicē scdm
quem modū hic assignant hūilitatis modi. ¶ Con
tra hanc solutionē Arguitur sic non est bonitas in
actu exteriori nisi ppter bonitatē actus interioris, &
sine hō perueniat ad humilitatē p gratie donū si
ue per humanū studiū necesse est tñ ꝙ prius habe
at actū interiorē ꝙ bonū actū exteriorē. ¶ Scdo co
hibitio illa exteriorū aut imperata est mediāte ali
quo bono actu interiori hūilitatis vel nō si nō g nō
est bona nec ad humilitate pertinet. si sic ergo inte
riora pcedunt exteriora in acquisitiōe humilitatis
per studiū humanum. Respondet ad illu ꝙ beatus
Thomas non vult negare quin semper boni actus
interiores precedāt exteriores tā in humilitate ꝙ i
alio sed vult dicere ꝙ per illos actus interiores pri
mo debent cohiberi exteriora signa superbie ꝙ pos
sit eius pari mala radix. ¶ Contra hoc sic arguitur
primo quia contingit humilitatē in multis acquiri
per humanum studium in quibus nihil e radicis cō
trarie vt si quis statim post annos discretionis et an
teꝙ vllo modo allectus fuerit ad supbiam det ope
ram per exercicia continua humilitati acquirēde er
go ratio non procedit ab exterioribus ad interiora.
¶ Secūdo i primo gradu habet ꝙ prim⁹ grad⁹ e cor
de et opere sēper hūilitatē ostēdere defixis in terraz
oculis et cōstat ꝙ non ostenditur humilitas que non Opinio doctoris
inest quia tunc esset falsum et fictum signum ergo o
stendatur humilitas que in est, sed nō inest humili
tas nisi corrupta sit radix cōtraria igit prius est ra
dicē corrūpi ꝙ exteriora cohibere. Dico igr aliter con
cedēdo añtecedēs ꝛ negādo ꝯsequētiā qz isti gradus
priores licet respiciant exteriora quedā tanꝙ actus
imperatos vel cohibitos, respiciūt interiora scilicz
volitiones et nolitiones tanꝙ actus ab humilitate
elicitos qui primi ponūtur quia faciliores sunt et E
ab humilitate minores gradus possunt producere
¶ Ad quartā concedo añs et vult ibi dicere Augusti
nus ꝙ gradus humilitatis sunt tanto excellentiores
quāto maior fuerit psona que illum actum humilita
tis exercet. Et ideo quilibet illorū duodecim gradum
ad hec possunt subdiuidi diuisione sūpta ex magni
tudine ꝛ conditione personaꝝ, et cū dicitur ꝙ mensu
ra magnitudinis humane non potest ꝛc. Dico ꝙ ma
gnitudines specie differentes differentia notabili et

sensibili possunt cõprehendi sub certo numero / siue tamen sic siue non. Dico q oẽs gradus humilitatis sumpti ex istis magnitudinibus hominũ comprehẽduntur sub istis duodecim gradibus / quilz isti gradus adhuc poterit diuidi diuisione sumpta ex circũstãtia persone sicut ille habebit maiorẽ humilitatem primi gradus qui cũ sit persona excellẽtior et maior et dignior / nichilominus defigit eque oculos in B terrã sicut alius qui est notabiliter minor / et hoc si aliud nõ obstet. Ad rationẽ ante oppositũ negatur ɔñ qz isti duodecim gradus in illis tribus cõtinẽtur / nec est incõsuetũ q aliquid idẽ aliqñ i duo mẽbra aliqñ in tria aliqñ in sex vel plura diuidatur scdm q diuisio sit p terminos magis vel min9 cões quãto eñ termini diuisiõis sunt min9 cões tãto necessarie est vt diuisio plura membra contineat.

Consequit inquirendũ est de perseuerãtia quã multi putant esse partẽ fortitudinis vel magnanimitatis. Queritur ergo primo. Utrũ perseuerantia sit pars fortitudinis. ¶ Arguit q sic auctoritate Tullii rhetorica sua qui ponit eã partẽ fortitudinis. In oppositũ arguit perseuerantia est scdm Aris. gradus virtutis qui in oĩ virtute reperit g perseuerantia non est pars fortitudinis. ¶ Pro questione est notãdũ q perseuerare accipitur quadrupliciter. Uno modo pro pfecta continuatiõe operis virtuosi qua tãdiu insistit operi q̃ diu recta ratio dictat esse insistendũ et hoc sine difficultatẽ patimur in cõtinuatione operis siue nõ et sic hñs temperantiã gradũ bene perseuerat qz talis cõtinuat opus virtutis lz non patiat notabilẽ difficultatem. Scdo modo accipitur perseuerãtia pro cõtinuatione operis virtuosi nobis difficilis quia tã diu insistitur operi q̃ diu recta ratio dictat esse insistendũ et hoc siue difficultas pueniat ex hoc q retrahimur ab opere virtutis pter aliqua delectabilia siue pter aliqua tristabilia. Et hoc mõ hñs ɔtinentiã gradum scdm eã perseuerat i opere. Tertio modo accipit perseuerantia pro cõtinuatione operis virtuosi difficilis nobis pter tristicias ab hmõi opere retrahentes et hoc siue ille tristicie sint infra cõmunem hoim facultatẽ siue nõ hoc modo hñs gradũ heroicũ virtutis scdm eũ perseuerare põt. Quarto mõ accipitur pseuerãtia pro insistentia operi virtuoso qd est difficile nobis pter tristicias ab hmõi opere retrahentes que sunt infra cõmune facultatẽ hoim ita q frequẽter hoies vincũt tales tristicias et frequẽter ab eis vincunt. Et hoc mõ nec heroicus nec temperatus nec ɔtinẽs cõtinuando actus suos pseuerare dicunt. Nõ temperatus qz tẽperato / opus virtutis non est difficile. nõ heroico qz difficultas quã patit est supra cõmunẽ facultatẽ hoim nec tales difficultates frequẽter hoies vincũt lz raro nõ ɔtinẽs qz op9 nõ est ei difficile pter tristicias retrahẽtes; sed pter delectationes in ɔtrariũ allicientes. hos varios modos ego fui coact9 ponere ad ɔcordationẽ diuersoz auctoz. cõstat tñ oẽs qui periti sunt i morali phia. Aris. q Aris. nñ accepit pseuerantiã quarto mõ vt ptz vbiqz in septimo ethicoz. ¶ Pro cuius declaratiõe ponunt aliq̃ ppões. Prima est de rõne pseuerãtie scdm Aris. est q sit pugna / et retractio ab ope virtutis. pbat vbicũqz est ɔtinẽtia ibi est pugna et retractio ab ope: sed in ol pseuerantie scdm Aris. est ɔtinẽtia igit. maior est certa qz si non esset et pugna ibi retractio nõ eẽt ibi ɔtinentia. et minor pbatur per Aris. in septimo ethicoz. Perseuerare est enim in eo quod est cõtra tenere. Ubi Eustratius

perseuerare enim est indetinere id est in non laxare .i. nõ vinci a vehementibus tristiciis a quibus multi vincuntur. Et paulo post deficiens autem id est victus a tristiciis ad quas multi fortes sunt et contra tendunt et possunt superare ipsas mollis est. Et beatus Thomas in cõmento perseuerare enim dicitur aliquis ex eo quod tenet se cõtra aliquid impellens. ¶ Secũda ppositio de ratione perseuerantie secũdũ Aris. est q hmõi pugna et retractio sit a tristiciis. ¶ Tertia ppositio q op3 q hmõi tristicie sint vehementes. ¶ Quarta ppositio q hmõi tristicie no debẽt esse supra cõmune facultatẽ hominum pbãtur iste ppositiones per. Ar3. in principio eiusdem capl'i ita dicentẽ. Circa aũt inqt que per tactum et gustũ delectationes et tristicias et cõcupiscẽtias et fugas circa quas et intemperãtia et temperãtia determinata est prius / est quidẽ sic habere vt vincat et quibus multi meliores est autẽ superare et quibus multi minores hoc est cõtingit vinci ab his delectationibus et tristiciis quas multi superant / contingit etiam superare et vicere eas delectationes et tristicias quibus multi sunt minores id est a quib9 multi superantur hoz autẽ hic circa delectationes id ẽ ille qui vincitur a delectationibus. incõtinẽs autem hic id est ille qui superat hmõi delectationes dicit cõtinẽs Et sequitur circa tristicias mollis ille scilicet qui vincitur / hic autem scilicet qui vincit perseuerans vbi Thomas superatus a delectationib9 tactus quas multi superant est incõtinẽs superans vero delectationes tactus a quibus multi superantur dicitur cõtinẽs / sed circa tristicias ɔtrarius hic scilicet superatus ab his quas multi superãt dicitur mollis superãs autẽ eas a quibus multi superãtur dicitur perseuerãs. eãdem sentẽtiã habet Eustracius loco eodẽ. ex quibus patet q secũdũ. Aris. oportet q pugna illa et retractio fiat a tristicitis quia si fieret a voluptatibus et delectationib9 tũc virt9 qua superamus esset cõtinẽtia oportet etiam q hmõi tristicie sint vehemẽtes quia oportet eas esse tãtas q ab eis multi superantur. ideo dicit textus quibus multi minores et hoc patet etiam ex Thoma et Eustra. oportet etiã q nõ sint supra cõmunẽ hominem facultatẽ quia oportet eas esse tales vt eas multi superẽt sed nõ superãt eas multi que sunt supra cõmunẽ hominũ facultatẽ igitur. Per primũ et tertium differt pseuerãtia a temperãtia gradu quia vel in ea nõ est pugna vel si sit pugna nõ est vehemẽs. per secũdũ differt a cõtinẽtia / per quartũ differt a virtute heroica. vtrum autem hec quarta acceptio sit propria acceptio perseuerãtie vel non dependet ex vsu auctoz veterũ Aretinus tamen trãsferendo libros Aris. loco pseuerãtie vsus est nomine ɔstantie et secundũ rei veritatem cõstantia magis videtur importare cõtra tenẽtiã siue cõtra stantiã q̃ perseuerãtia q̃uis Tullius nomine cõstãtie aliter vtatur appellãdo cõstantiam cum dicta aut facta posteriora dictis aut factis prioribus cõcordãt. Sed paulo post de rigore significationis terminorũ dicitur. ¶ Sit prima cõclusio nõ omnis perseuerãtia pertinet ad fortitudinẽ quomodocũqz accipiatur perseuerãtia. probatur immanẽtia in opere virtuoso vel cõtinuatio operis virtuosi nõ est aliud q̃ opus ipsum virtuosũ vel habitus inclinans ad illud sicut immanẽtia in opere iusticie non est aliud q̃ ipsum opus iusticie. si sit immanentia actualis / vel habitus iusticie9 si sit immanẽtia habitualis. sed perseuerãtia non est aliud q̃ immanẽtia actualis vel habitualis in opere virtuoso / vel cõtinuatio operis secũdũ alios igitur ¶ Pro intellectu tamẽ huius rationis et significa-

Margin notes (left): Perseuerãtia capit triphariam. A — B — Perseuerare quid.
Margin notes (right): 2. ppos. — 3. ppos. — 4. ppos. — C.

tione termini. Est aduertandū ꝙ multi putant ꝙ ꝑ
seuerantia dicat cōtinuatione; operis virtuosi. Et
in hanc significationem multi visi sunt nomine pse
uerantie. sed secundū Aris. nō est ita, sed dicit perse
uerātia immanētiā dictamini rationis de agendo
vel fugiendo ꝛ electō recte huiusmodi dictamini cō
forme vnde cū quis agit virtuose reperiunt ibi tria
s dictamen rectū ꝛ electionem dirigēs, electio recta dicta
mini cōformis ꝛ opus mediante electione impera
tum quod est executio electionis. Dico ergo ꝙ con
In opere virtuose tria reperiuntur. tinētia ꝛ pseuerētia ꝛ etiā cōstantia dicūt immanē
tiam rationi qꝫ scilicet per eā inclinamur eligere cō
formiter dictamini recte rationis nō obstantibus
impulsionibus a vehemētibus delectationibus aut
tristiciis factis vt dictamē rationis deseramus
dicunt etiā immanentia electioni. nā multi eligunt
ieiunare aut cōtinere qui hmōi electioni nō imma
nent ꝑpter delectationes aut tristicias ad opposi
tum impellētes. Hec intētio Aris. explicatur apertis
sime in septimo ꝛ vltimo capitulo tractatꝰ pmi vbi
inquit que immanentia requiritur ad cōtinentiam
sub qua cōtinētia ipse cōprehēdit perseverātiam sicut
cui cōstat eū fecisse in primo capitulo libri eiusdem
cum tres gradus virtutis enumerauit vbi ita dicit
Aris. vtrū autē cōtinēs est qui qualicūqꝫ rōni et qua
licūqꝫ electioni īmanet vel q̄ recte ꝛ incōtinēs autē q̄ nō
immanet qualicūqꝫ electioni ꝛ qualicūqꝫ rationi vel q̄
false rationi et electioni nō immanet quemadmodū
dubitatū est prius ꝛc. vbi patet ex terminis questio
nis quā immanētiā vel immorationē importēt hec
nomina et id frequēter repetit per totū capitulum,
hoc etiam ꝑbatur per illud quod de hmōi immanē
tia et immoratione habetur in tertio. Est autē mēt
difficile quandoqꝫ iudicare quale pro quali eligē
dum et quid pro quo sustinēdū, ꝛ sequitur adhuc au
tē difficilius immorari cognitis vbi Aretinū trāsla
tio est autē difficilius in sentētia permanere postq̄
cognoueris. His suppositis ꝑbatur secūdo conclu
sio omnis habitus inclinās voluntatē ad hoc ꝙ cō
formet electionem suam dictamini rationis ꝛ exeq̄
tur cōformiter huic electioni est perseuerantia ge
neraliter accepta; sed omnis virtus moralis incli
nat volūtatē vt se cōformet dictamī recte rōis ꝛ incli
natē ī ad executionē operis cōformiter ad hmōi
electionē ergo omnis virtus est perseuerantia. ꝙ si
quis dicat proterniēdo ꝙ perseuerantia importat
cōtinuationē operis virtuosi hoc nō impedit quia
vel recta ratio dictat esse cōtinuandū vel nō. si sic er
go cōtinuando immanet recte rationi ꝛ recte electi
oni ꝛ nō cōtinuando nō immanet. si nō ergo nō con
tinuando nō omittit cōtra rectam rationē. ¶ Secū
da cōclusio perseuerantia generaliter accepta non
est aliud ꝙ virtus perseuerās accipiendo virtutem
Perseuerantia et actus perseuerās. cōmuniter ad actum ꝛ habitū pꝫ qꝛ vt iam dictum
est omnis virtus est perseuerantia ergo perseuerā
tia nō est aliud ꝙ virtus perseuerās. Secūdo perse
uerantia est virtus, aut ergo est virtus perseuerās
aut alia. si primū habetur intentū. si secundū tūc sic
illa alia virtus potest habere opus cōtinuatū ꝛ po
test quis in ea perseuerare aut ergo perseuerantia
eius erit eadem ipsi aut alia virtus. si primū ergo
pari ratione standū fuit in prima. si secūdū iterū
queretur de perseuerātia illius alterius perseuerā
tie ꝛ sic erit processus in infinitū vel stabitur tādem
in aliqua, sed ratione statur in vna stari poterat in
prima igitur. Tertio posito recto dictamine ꝛ ele
ctione recta et opere imperato iusticie cōtinuato ꝑ
aliquod certū tēpus quibuscūqꝫ aliis virtutibꝰ re
motis ponitur perseuerātia iusticie ergo perseuerā

tia iusticie nō dicit quācūqꝫ aliā virtutē moralē a iu
sticia ergo nec pseuerantie aliarū virtutū dicūt aliā
virtutē ab eis. Quarto iusticia inclinat ad eligendū
cōformiter recte rationi ꝛ exequēdū ꝯtinuandū cō
formiter tā diu ꝙ dū recta ratio dictat esse cōtinu
andum ꝛ silr̄ q̄libet alia virtus ergo vnaqueqꝫ vir
tus sufficit ad hoc ꝙ in opere eius perseueret ergo
nō est necessaria preter virtutes ceteras ponēda p
seuerantia aliqua ꝑbatur per Aris. in scdō vbi ponit
cōditiones operis virtuosi ex parte ipsius operā
tis opꝫ enim ꝙ operet sciens ꝛ eligēs ꝛ eligens ꝑpter
hoc firmiter ꝛ imobiliter, sed cōstat ꝙ si eligit ꝛ ope
retur firmiter ꝛ immobiliter vult operari ꝙ diu re
cta nō dictat esse operandū igit. ¶ Tertia ꝯclusio
pseuerantia nō est virtus a iusticia fortitudini plus
ꝙ alie virtutes morales ꝑbat qꝛ vt dictū perseue
rantia nō est virtus spēalis ab aliis distincta igit
¶ Quarta cōclusio accipiēdo pseuerantiā quarto
mō nō q̄libet virtus est pseuerantia. ꝑbatur qꝛ iusti
cia scdm gradū tēperantie nō est perseuerantia qꝛ
tomodo nec iusticia fm gradū cōtinētie stricte ac
cepte est pseuerantia nec iusticia fm gradū heroi
cū est perseuerantia ꝙ nō ōis virtus est perseueran
tia hoc modo accepta. Aīs satis ptꝫ ex his que di
cta sunt, iusticia enī fm gradum tēperantie non hꝫ
pugnam ex vehementibus passionibus iusticia fm
gradū ꝯtinentie non hꝫ pugnā ex tristiciis sed ex de
lectationibꝰ iusticia scdm gradū heroicū hꝫ pugnā
ex tristiciis excedentibꝰ cōem facultatē hoīm, sed ꝑ
seuerantiā habet pugnā ex tristiciis vehemētibꝰ in
fra tñ cōem facultatē hoīm positis igitur. ¶ Quin
ta cōclusio. perseuerātia quarto modo accepta est
magis ꝑpria fortitudini ꝛ magnanimitati ꝙ cui
cūqꝫ alteri virtuti. probaꝶ qꝛ in oī ope fortitudinis
ꝛ magnanimitatis est difficultas ex parte tristicia
rū retrahētiū ab opere nō solū ꝑpter diuturnitatē
sed etiā ꝑpter grauitatē laborꝫ ꝛ periculorꝫ ita ꝙ
difficilimū est in actibus fortitudinis et magnani
mitatis que est circa administrationes graues tm̄
exerceri ꝙ ꝗ perueniat ad gradū tēperantie ꝛ hāc
puto esse causā ꝑpter quā posuit. Cicero pseueran
tiā ꝑte fortitudinis qꝛ est maxime ꝑpria fortitudi
ni ꝛ sibi maxime necessaria. ¶ Sexta cōclusio. Per E
seuerantia fortitudinis est pars fortitudinis ꝑba
tur oīs gradus fortitudinis est pars fortitudinis
sed pseuerātia fortitudīs est gradus fortitudinis si
cut pseuerantia iusticie est gradus iusticie igiꝶ. ma
ior ꝛ minor ꝑbātur qꝛ fortitudo sicut alie virtutes
hꝫ tres gradus specie distinctos scꝫ cōtinentiā, tē
derantiā, ꝛ heroicā fortitudinē, ꝛ cōtinentia gradꝰ
gradꝰ virtutis spē distinguꝶ. diuidiꝶ in duos scꝫ in ꝯtinentiā ꝑprie dictā qua in
clinamur ad vincendū delectationes retrahentes
nos ab opere fortitudinis que sunt infra cōem fa
cultatē hoīm, vt si quis tēplaret non pugnare pro
patria ꝑpter delectationē ciborꝫ ꝛ potuū aut vene
rorꝫ quibꝰ alliciꝶ incūbere tēpe pugneant. que speraꝶ
tur cessando a pugna sicut legiꝶ fecisse achilles ꝛ in
perseuerantiā qua inclinamur immanere rōni ꝛ ele
ctioni recte cōtra tristicias vehemētes nos retrahē
tes. Ex his constet ꝙ aliqua fortitudo est persuerā
tia fortitudinis ꝛ non oīs fortitudo est pseuerantia
fortitudinis ergo pseuerātia fortitudinis est pars
fortitudinis. ¶ Cōtra primā conclusionē arguitur
sic quicquid firmitatē facit ꝯ difficultatē diuturni
tatis ptinet ad fortitudinē, sed perseuerantia ser
uat firmitatē cōtra difficultatē diuturnitatis ꝙ per
tinet ad fortitudinē. ¶ Scdō quicqd moderaꝶ timo
rē fatigationis aut defectus ꝑpter diuturnitatis
operis pertinet ad fortitudinē qꝛ fortitudo est in co

deratiua timoris et audacie, sed pseuerantia mode
ratiua timorē fatigationis ppt diuturnitatē operis
Rō tho= igitur partiū ad fortitudinem. ¶ Tertio oīs virtus
me scda adiuncta fortitudini sicut scdaria principali parti
scde q̄stio iun ad fortitudinē, et perseuerātia est adiūcta forti
ne. 137 ar tudini sicut scdaria principali q̄ perseuerātia par=
ticlo, 4°. tiū ad fortitudinē. minor probat oīs virtus cuius
laus psistit in sustinēdo aliqd difficile est adiuncta
fortitudini sicut scdaria principali qr fortitudo fir
mat aīm vt sustineat pericula mortis in quib⁹ vt cō
stat difficillimū est persistere et ideo ipsa est princi=
palis cū exerceat illud quod est in materia sua dif
ficillimū. Alie aūt que exercent ea que sunt min⁹ dif
ficilia scz tollerantiam aliorū difficiliū sunt minus
principales et annexe, sed perseuerantia facit susti
nere difficultatē q̄ prouenit ex diuturnitate operis
argumē= igit. ¶ Quarto arguitur auctoritate. Ciceronis in
tū thome rethorica sua qui ponit perseuerantiā partē fortitu
vbi supra dinis. ¶ Ad primā nego maiorē nā iusticia firmita=
tem seruat contra difficultatē diuturnitatis et tēpe=
rantia vt patz in ieiunio et quelibet virtus moralis
saltem fm aliquem gradum eius, aliqua enim recta
ratio iusticie directiua dictat operandum esse iuste
et neqz pro labore neqz pro diuturnitate cessandum
esse ab opere iusticie, imo aliquando dictat q̄ nec p
quocūqz detrimento vel periculo cessandum esse. Cō=
stat autem q̄ sicut ratio prudentialis potest ita di=
ctare ita et habitus iusticie potest conformiter incli
nare ergo iusticia saltem in aliquo gradu suo incli=
nabit ad seruandum firmitatem contra difficulta=
tem diuturnitatis. ¶ Ad scdm et nego maiorem et
minorem, et ad probationem dico q̄ fortitudo non
est cuiuscūqz timoris moderatiua nec omnis vir=
tus moderatiua timoris est fortitudo, sed tantum
illa que moderatur timorem periculorum mortis
in bello aut timorem deficiendi in arduis et gra=
uibus administrationibus nam illa virtus que mo
deratur timorem inopie non est fortitudo aut q̄ e
moderatur timorem offendendi in legem sicut con=
tingit in epikea est fortitudo. Et similiter nego mi=
nō oīs v= norem, et ad probationem nego q̄ perseuerantia
t⁹ mode= moderetur timorē fatigationis ppter diuturnitatē
ratiua ti sed moderat tristiciā fatigationis vel tristiciā ex diu
moris est turnitate opis pueniente. Cum scdo qr vt dictū est
fortitudo perseuerātia nō necessario dicit ptinuationē opis
sed dicit immanentiā vel rōnē vel electiōis recte sicut
supra declaratum est. ¶ Ad tertiā nego minorē, et
ad probatiōnē nego primā pte aūtis, aliās eīn oīs
virtus esset adiūcta fortitudini sicut scdaria princi
pali, cū oīs virtus sit circa difficile et aīm firmā cō=
tra aliquid difficile. Et ad probatiōnē dico q̄ assū=
ptum non hz apparentiā nisi de virtutibus circa eā
dem materiā existibus. Et adhuc vtrū hoc sufficiat
questio est. Et cum dr̄ q̄ perseuerantia facit sustine
re et c. Dico q̄ perseuerantia iusticie facit sustinere
difficultatem que prouenit ex diuturnitate operis
iusti, et fortitudinis operis fortis, et tēperātie opis
tēperati sed nulla vna pseuerantia etiam ghe facit
sustinere oēm difficultatē que puenit ex cuiuslibet
operis virtuosi diuturnitate. ¶ Ad q̄rtū rñsū est in
quinta cōclusione. ¶ Cōtra scdam pclusionē arguit
argumē= sic. primo vbicunqz occurrit specialis ratio difficul
tū thome tatis vel boni ibi est ponenda specialis virtus sed
vbi supra in oī ope virtutis pōt occurrere spēalis rō difficul=
argumē= tatis et boni ex ipsa diuturnitate, & vincere hmōi
to pmo. difficultatē ptinz ad aliquā spālē vtutē et nō ē alia
vt⁹ ad quā ptineret q̄ pseuerātia & pseuerātia ē vt⁹
spēalis maior pbat qr fm Aris. scdo ethi. vtus est
circa difficile et bonū, et minor pbat qr op⁹ virtutis
potest habere bonitatē et difficultatē ex duob⁹, vno
modo ex spē ipsius actus que accipit scdm ratio
nem ppriī obiecti. Alio modo ex diuturnitate ipsius
temporis nā hic ipsum quod est tā diu insistere ali
cui difficili speciale difficultatem habet. ¶ Secūdo argumē.
omnis virt⁹ moralis q̄ amitti nō potest alia est a v= tho. vbi
tutibus moralibus que poni cōsueuerūt qr quelibz supra ar
talis amitti potest, sed pseuerātia amitti nō potest ticulo, 2.
igitur. minor pbatur et similiter maior aucte Aug.
libro de pseuerātia dicētis q̄ pseuerantiam nullus
potest amittere alias aūt virtutes homo potest a=
mittere. ¶ Tertio nullū imꝑfectū in genere virtutz
est pfecta virtus sed pseuerantia est imperfectum in argume.
genere virtutis ergo nō est virtus pfecta et per pñs thome.
nō est virtus perseuerātia. maior videtur manifesta 161. ar 3.
et minor pbatur per Ar. in vii. qui dicit q̄ cōtinen
tia est perfectior q̄ pseuerantia, sed cōtinētia nō est
virtus ergo nec pseuerantia. Cum scdo qr mala th. ar. 6.
tactus et gustus sunt tm̄ illi mala et difficilia qui
nō habet pfectā virtutē qr in pato nō sunt multū dif
ficilia eo q̄ nec multū tristatur ppter pñtiam hmōi
malorum nec multū delectatur ppter presentiā bo
norū oppositorū scz ciborum et potuū et aliorū tāgi=
bilium et gustabiliū. ¶ Quarto persistere diu in ope
re virtutis est opus alicuius virtutis et nō est cōmu
mune omni virtuti ergo est opus alicuius virtutis
specialis et nō videtur cuius nisi pseuerātie igitur
secūda pars aūtis pbatur quia nō cuilibet virtuti
cōuenit diu psistere in opere. Cum scdo qr si hoc
esset omni virtuti cōmune tunc nullus actus esset v
tuosus nisi in quo diu persisteretur pñs est falsum.
Orare enim ꝯuis parū duret potest esse actus vir
tutis, flectere genu, discoꝑire caput et multa similia
possunt esse act⁹ virtutis ꝯuis parū durēt. ¶ Quīn argumē.
to sic omnis habitus ordinās nos ad bene faciēdū tho. vbi
aliquid vel obmittendū est virtus specialis sed per supra ar
seuerātia est hmōi igitur. minor pbatur auctoritate ticulo. 4
Andronici dicētis q̄ pseuerātia est habitus eorz
quibus immanēdū et nō immanendū et neutrorum
¶ Sexto quicqd specialiter percipitur est virtus sz
de pseuerantia est speciale preceptū igitur. minor p
batur. Cū primo quia in leuitico precipitur vt ca=
put et caudā offeramus vbi per caput initiū opis si
gnificatur et per caudā pseuerantia. Cum secundo
per illud euangelii. Nō qui incipit sed qui perseue
rauerit hic saluus erit. Cum tertio quicquid necessa
rium est ad salutē preceptū est per christū vel ei⁹ a=
postolos sed pseuerātia necessaria est ad salutē, cū
sine ea nō sit salus. ¶ Septimo lōganimitas est vir
tus specialis ergo perseuerantia. pñā tenet qr idem
sunt. et aūs pbatur per Apostolum qui inter fruct⁹
spiritus enumerat lōganimitatē Ambrosius autē
dicit q̄ ea que enumerat ibi Apostolus virtutes sūt
¶ Octauo quicquid retribuitur pro meritis in hoc
seculo est virtus specialis, sed deus perseuerantiā
nobis tribuit pro meritis in hoc seculo. Nam glo=
sa super illud psal. Retribuet michi d. secū dñs inm.
ait q̄ pro meritis bona spiritualia tribuit hic in p̄=
senti scz per perseuerātiā. ¶ Nono si cōclusio esset v
ra sequeretur q̄ quis haberet tot pseuerātias quot
habet virtutes sed pñs est falsum igitur minor pz argu. so=
quia sicut in eodē corpore scdm eandē partē non phisticū.
possunt esse due albedines ita nec i eadē aīa due
perseuerantie. ¶ Decimo. Sophistice arguit quidē
doctor antiquus: si quis perseuerat in omni bono
suo perseuerantia est omnia bona sua, aut ergo est doctor
aliquod de istis, aut nullū. si nullū ergo nihil est antiqu⁹.
si aliquod ergo est ipsa sit omnia bona illa simul ē martin⁹.
vnum et plura. ¶ Undecimo arguit alius doctor an

Aquinō nomine martinus. desitio est quedā proprietas in actu qui est ex eo ꝙ aliqd est ⁊ non erit ꝗ etiā perseuerantia est quedam ꝓprietas in actu ꝗ est ex eo ꝙ aliquid est ⁊ erit. ꝯñam ꝓbat qꝛ si affirmatio presentis et negatio futuri sufficiant causare aliq̄ proprietatē in actu scꝫ decisionē multo magis due affirmationes vna pñtis ⁊ alia futuri proprietatē in eodē actu causare sufficient. ¶ Cōfirmat proprietas iusticie non inest iusto eo ꝙ est et erit iustus sed ex eo ꝙ est iustus ergo proprietas que inest iusto ex eo ꝙ est et erit iust⁹ est alia a iusticia sed hmōi proprietas est pseuerantia ꝗ perseuerātia in operē iusticie est alia ꝓprietas a iusticia. ¶ Duodecimo perseuerantia nō est virtus ergo pseuerantia nō est virtus pseuerās. añs probat quicūqꝫ hꝫ caritatē habꝫ oēm virtutē sed multi habēt caritatē qui nō habēt perseuerantiā igit̃ pseuerantia non est virtus. maior ꝓbatur qꝛ quicūqꝫ hꝫ vnam virtutē habꝫ oēs. Tum scdo qꝛ perseuerantia finalis non est necessaria ad salutē. ergo nō est virtus. Antecedens probatur quicūqꝫ habet carnē habet oē necessariū ad salutem

Nota ad rationē thome.

¶ Ad primā ꝗ videt̃ esse potissima ratio qua coactus est Beatus Tho. ꝓ ponere perseuerantiam virtutem ab alia distinctam. Respondet multipliciter. Primo ꝙ ista ratio si aliquid concludat non solum concludit ꝙ perseuerantia est virtus distincta ab aliis sed ꝙ scdm quālibet circunstantiam que potest afferre difficultatē in opere ponenda est virtus distīcta nō solū spē sed etiā genere scꝫ captēdo maiorem Thome pro maiore. et subeā aliā minorem subsumendo. verbi gratia vbicūqꝫ accidit specialis rō difficultatis ⁊ boni ibi est ponēda specialis virtus. sed ex circūstātia loci. ex circūstantia modi agēdi. ex circūstātia tēis. ex circūstātia psone ī vnoī virtute accidit spēalis rō difficultatis boni nā multo difficilius est ꝯtinere irā cū preminentia ī publico ꝙ̄ in priuato. cū a seruo ꝙ̄ cū a domino vl̃ socio. Similiter difficilius est exercere iusticiam cōtra potentem ꝙ̄ contra pauperem et pro tēpore ꝑ quo eges auxilio eius contra quē laturus est sententiam ꝙ̄ pro tēpore pro quo non eges eius auxilio. Scdo sicut specialis accidit difficultas ex diuturnitate temporis sic etiam specialis accidit difficultas ex frequenti repetitione operis vt patet in ieiunio. xl. quod specialem difficultatem habet ex eo ꝙ frequenter repetendū est hmōi ieiuniū sꝫ beatus Thomas non ponit aliquā virtutē specialē ꝓpter difficultatē prouenientē ex frequēti repetitione operis igit̃. ¶ Scdo tñ scdm veritatē ad maiorē ꝙ si ꝑ spēalem virtutē ipse intelligat virtutē nō spē ꝙ̄ genere distinctā a virtute illa ꝗ est circa obiectū qđ vocat̃ propriū obiectū actus sic ego nego maiorem Si aūt per spēalē virtutē ipse intelligat virtutē nō genere sed specie distinctam ab illa virtute que est ex difficultate ipsius actus scdm se et non ex difficultate ipsius diuturnitatis vel alterius circūstantie et sic concedo maiorem et quicquid inde infertur per bonam cōsequentiā. Dico enim ꝙ est vnus actus iusticie qua ego volo iuste facere et non iniuste qꝛ recta ratio dictat aut ꝓpter deū et habit⁹ inclinās in talē actum nō scdm aliam circunstantiā est bonus ⁊ laudabilis. ego volo etiā iuste facere quia recta ratio dictat cū intētione nō deserēdi opus ꝓ difficultate aut tristicia ꝓueniēte ex diuturnitate operis ⁊ habitus inclinās in hunc actū est bonus et laudabilis ⁊ melior precedēte ⁊ distinctus specie a primo quia habet aliquid pro obiecto scꝫ circūstantiam tristicie ⁊ diuturnitatis quod nō habet prior Ego etiam volo facere iuste quia recta ratio dictat cum intētiōe nō deserēdi opus pro quocūqꝫ vtili vl̃ delectabili ꝓpter quod recta ratio dictat non esse deserendū ⁊ habitus inclinās in iustū actū ⁊ similes est bon⁹ ⁊ laudabilis ⁊ specie distinctus a prioribus quia habet delectationes pro obiectis quas non habet alius actus. Ego possum etiā velle facere iusticiā cū intētiōe nō deserēdi eā pro quocūqꝫ quod est cōtra rectā rationē hoc est pro quocūqꝫ siue tristabili siue delectabili pro quo recta ratio dictat ipsum opus iusticie nō esse deserandū ⁊ habitus inclinās ad istum actū ⁊ consimiles adhuc est excellētior tribus priorib⁹. ⁊ cū vna recta ratione inclinat mediāte actu suo elicito ad actū secūdi habitus et cū alia recta rōne ad actū tertii habit⁹. Ego possum preterea habere actū quo ego volo facere iusticiam cū intētione nō deserēdi eā pro quocūqꝫ quod est cōtra rectā rationē etiā nec pro morte qui actus sit formaliter ⁊ nō tantū equiualēter imperatiuus executionis respectu mortis sustinēde ne deseratur tale opus ⁊ ille actus ⁊ habitus inclinans in ipsum dicitur heroic⁹ ⁊ est excellētissimus ⁊ specie distinctus ab omnibus aliis precedētibus actibus. Dico tamen ꝙ omnes isti habitus continentur sub habitu iusticie qꝛ omnes isti actus habēt vnum obiectū cōe scꝫ facere iusticiā a quo obiecto cōmuni reponitur actus sub genere iusticie. Dico preterea ꝙ omnes isti act⁹ sunt distincti specie. Patet quia aliquid est obiectū in posterioribus quod nō est obiectū in primo. ⁊ secūdus tertius quartus ⁊ quint⁹ habēt diuersa obiecta. Et preterea nunꝗ̄ vni⁹ istorum habituū tantū posset intendi ꝙ immediate inclinaret in actū alterius ⁊ quilibet eoꝝ immediate tñ inclinat in ꝓpriū actū. prim⁹ habitus est iusticia sed nō cōstituta in gradu ⁊ potest vocari simplex. secūdus est iusticia in gradu cōtinentie distincte accepto cōtra gradū pseuerātie. Tertius est iusticia cōstituta in gradu pseuerētie. Quartus est iusticia cōstituta in gradu cōtinētie cōmuniter accepte ad cōntinentiā proprie dictā ⁊ pseuerātiā. Quintus habitus est iusticia ī gradu heroico cōstituta. Ad id aūt quod arguendo cōtra. Thomā dicebam⁹ ꝙ sequeretur ꝙ secundū quālibꝫ circūstantiā que posset afferre difficultatē in opere ponēda esset specialis virtus. ¶ Ad hoc respondeo ꝙ secūdū quālibet circunstantiā facientē difficultatē ponēda est virtus speci distincta a virtute simplici ita ꝙ per istā circūstantiam difficultatē operis virtutis cōstituitur ī aliquo gradu. Et si queras in quo? Dico ꝙ vel illa circūstātia difficultat actū per modū oblectātis ⁊ tunc continetur sub cōtinētie gradu aut per modū cōtristātis ⁊ tunc cōtinetur sub perseuerētie gradu ⁊ si maxime sit pugna ⁊ temptatio nō superet cōem facultatem hominū verbi gratia locus vel persona est talis vt per eā aut in eo habeat copiosū vsū voluptatum suaꝝ que retrahunt a labore prerequisito ad cognoscendū in causa aut que alliciunt eū vt in causa cognita cōtra iusticiā sententiet et tūc est cōtinentia. Si aūt locus est talis aut psone vt ab eis patiatur multa aduersa si insistat operi iusticie ⁊ tunc erit iusticia scdm perseuerantiā. Eodem modo dicendum est de difficultate que prouenit ex frequēti repetitione operis. talis enim facit circūm sub perseuerantia.

¶ Ad scdam concedo maiorem. et nego minorē accipiendo perseuerantiam eo modo quo supradiciū est eam accipi. Et ad probationē rñdet beat⁹ Tho ꝙ Augu. non accipit ibi perseuerantiam pro habitu sed pro actu cōtinuatio vsqꝫ in finē scdm illō Mathei. xxiiii. Qui perseuerauerit vsqꝫ in finē hic saluus erit. Cōtra aūt rōnem perseuerātie sic accepte

vbi sup. artic. 4. in solutiōne ad primum.

esset vt amitteretur in qua solutiōe Tho. dicit tria
bene notāda. Primū est q̄ Augu. non accipit ibi p̄ſ-
seuerātiam pro habitu. Nā dato quocunq̄ habitu
qui esset perseuerātia talis possꝫ amitti per cessatio
nem ab actib⁹. nā posito q̄ aliquis frequēter elici-
endo actū volūtati perseuerare in fide vsq̄ in finem
aggeneret habitū qui dicatur perseuerātia constat
q̄ ille habitus potest deperdi per cessationē ab acti
bus. Dicit secūdo q̄ accipit perseuerātiā pro actu
cōtinuato. q̄ si acciperet terminos ꝓprie beatus
Thom as nō secūdum sentirē quia pauci sunt qui
habeant actū aliquē vel fidei vel spei vel alteri⁹ vir
tutis vsq̄ in finē cōtinuatū cū necesse sit ꝓpter natu
re multiplices necessitates hmōi actus interrumpi
S; credo q̄ intelligit per actū cōtinuatū actus sibi-
inuicem vsq̄ in finē succedētes aut actū vere cōtinua
tum vsq̄ in finē sicut est ille quē paulo ante finē inci-
pim⁹ ꝛ credo q̄ alterū sufficit ad p̄seuerātiā. Dicit
preterea q̄ perseuerātia nō potest amitti. Probat
q2 ponat q̄ ille act⁹ ... ille q̄ fuisset p̄seuerātiā si fuisset cōti
nuatus amittatur vel desinat esse. Arguo sic ille act⁹
nec est nec vnq̄ fuit p̄seuerātia. ergo nō q2 ille actus
desinit esse perseuerātia amittitur. ita q̄ sic arguit
aut actus ille nō desinit et per ɔ̄ſ nō amittit p̄seue
rantiā aut desinet ꝛ per cōsequēs nunq̄ fuit p̄seue-
rantia. Et si dicas ā finē verū est dicere q̄ ille per-
seuerat ... de ergo ali ... actus eius multo tēpore
precedēs finem vite est perseuerātia sed ille actus a
liquādo nō solū desinit. sed etiā amittit ita q̄ nullū
sibi debetur premiū vt si ille qui habuit decedat in
peccato mortali. ergo illa est possibilis perseuerā-
tia amittitur. Primū autē ɔ̄ſ ꝓbatur post finem
vite verū est dicere de eo qui decessit in gratia iste
p̄seuerauit ergo aliquādo fuit verū dicere iste p̄se-
uerat. ɔ̄ſ tenet quia omnis ꝓpositio de preterito
vera infert aliquā de presenti fuisse vera. ¶ Ad hoc
argumētum iudicio meo nō potest rn̄deri nisi alte-
ro duorum modorū. primo negādo istam cōsequen
tiam hec est vera iste p̄seuerauit ergo hec aliquādo
fuit vera iste perseuerat et secundum rei veritatē q̄c-
quid sit de ista aliqua tamē multe ei similes nō va-
lent verbi gratia ista non valꝫ ista est vera iste perse
uerauit a .xx. anno vsq̄ ad lx in fide ergo aliquando
hec fuit vera iste perseuerat a vicesimo anno vsq̄ ad
sexagesimū in fide. quia ... illius actus eius durauit
a vicesimo vsq̄ ad lx. ꝛ dato q̄ durassꝫ tm̄ tamē nec
in principio temporis hec fuit vera iste perseuerat
vsq̄ ad lx. nec in medio temporis quia tunc. cū nec
sit in xx. nec in lx. anno nō perseuerat a xx. vsq̄ ad lx
nec in fine q2 tūc licꝫ sit in lx. nō est tamē in xx. sequit
autem iste perseuerat a xx. ergo est in xx. hec tamen
posset saluari per ampliationē factam ratione hu
ius verbi perseuerat. Si enim diceremus q̄ ista ꝓ-
positio iste perseuerat a xx. vsq̄ ad lx. annū in fide e
quivaleret isti orationi. iste accepit fidem in xx. anno
que ꝛ vsq̄ nunc in eo durauit et durabit vsq̄ ad lx.
tunc perseuerare ampliabit ad preteritum ꝛ futurū
sed qui tenerent hmōi ampliationem nō negarent
istam consequentiam ista est vera iste perseuerauit
vsq̄ in finem ergo ista aliquando fuit vera iste per
seuerat ꝛ ideo negādo ampliationē negatur illa cō
sequentia et dicitur q̄ ista de preterito iste perseue
rauit est vera et tamen nunq̄ habuit aliquam de p̄
senti ex eisdē terminis veram. sicut ista est vera al-
bum fuit nigrum. meretrix fuit virgo. curre ... fuit
quiescēs. et iste de presenti nunquam fuerant vere
album est nigrum. meretrix est virgo currēs est qui
escens. Secundo potest respondere concedendo cō
sequentiam ꝛ ɔ̄ſ scꝫ q̄ aliqū ista fuit vera iste p̄-

Nō so p
pōni de p̄
ieti ... re
corrīdet
de ice xva

seuerat in fide aut in ope iusticie ꝛ equiualet vni co
pulatiue ex vna de p̄nti ꝛ altera de futuro cōposite
isti scꝫ iste h; opus iusticie ꝛ totiens est ipsū habitu
rus quotiēscūq̄ recta rō dictauit eē habendū et cū
infers ergo aliqs actus et ... est p̄seuerantia etiā an-
te finē vite cōcedo. ꝛ cū dicis q̄ ille act⁹ aliqū amit-
titur ꝛ cē. nego istā de inesse ꝛ dico q̄ non est cōpossi-
bilis precedēti. sed bene cum precedenti cōcederem
istā. iste actus pōt amitti. Et si dicas ponat inesse.
Dico q̄ si ego ponā inesse istam de possibili ego de
struam precedentem que est isti incōpossibilis. Et si
dicas precedens nō pōt destrui cum sit de p̄nti. ista
scꝫ actus est perseuerātia ergo alia de possibili nū
q̄ pōt poni inesse ꝛ per ɔ̄ſ illa de possibili non fu
it vera. Re pondeo negando aīs scꝫ q̄ illa de p̄nti
non possit destrui. Dico eīm q̄ sunt alique de p̄nti
mere simpliciter que non dependent a futuro. sunt
alique que non sunt mere simplr̄ de p̄nti. Et istarū
alique sunt que depēdent a preterito et p̄nti tm̄ vt
ista iste cessat loqui depēdet ab istis duabus iste lo
cutus est. et nunc non loquit. Alique sunt que depē-
dent a p̄nti ꝛ futuro tm̄ vt iste incipit moueri depē
det ab istis duabus iste nō mouetur ꝛ statī post mo multipli
uebitur. Alie sunt q̄ depēdent a p̄terito ꝛ futuro vt ces ppo
iste mouet dependet ab istis duab⁹ iste immediate nes p
ante hoc instās mouebat ꝛ immediate post hoc in-
stans mouebit nec requiritur q̄ in hoc instanti mo-
ueatur. q2 in instāti non est mot⁹. Alie sunt q̄ depē
dent tam a p̄nti q̄ a preterito q̄ a futuro. vt in isto
continuat pallor depēdet ab istis tribus in i... im
mediate ante hoc instans fuit pallor ꝛ nūc in eo est
pallor ꝛ imediate post hoc instās in eo erit pallor.
Tunc dico q̄ propōnes que sūt mere simplr̄ de p̄n-
ti ille scꝫ q̄ depēdēt tm̄ a p̄nti aut que depēdent tm̄
a presenti ꝛ preterito necessario sunt vel fuerūt vere
sed quecūq̄ dependēt a futuro contingēti siue cum
hoc dependeāt a p̄nti tm̄ siue a preterito tm̄ siue a
presenti ꝛ preterito sunt mere cōtingēter vere sicut
ꝓpositio illa de futuro a qua dependēt. nā ex talī-
bus ad vnā de futuro est bona ɔ̄ſ sed nullus bone
ɔ̄ſe cuius ɔ̄ſ est cōtingens aīs est necessariū igit.
Dico ergo q̄ iste oēs sunt vere. iste p̄seuerat. iste act⁹
est p̄seuerantia: sed tm̄ iste cōtingēter perseuerat et
iste actus ɔtingenter est vel fuit perseuerantia. Iūdī-
cīū est iudicū. ꝛ ideo possibile est q̄ iste nec perseue-
ret nec vnq̄ p̄seuerauerit. ꝛ q̄ iste act⁹ nec sit nec vnq̄
fuerit perseuerātia. Ex quo p3 q̄ beatus Thomas
habet alterū duor3 concedere. aut q̄ nō sequit ista
est vera post finē vite iste p̄seuerauerit ergo hec ali-
qū fuit vera iste perseuerat ꝛ hoc si non ponat no-
men vel verbū p̄seuerantie esse ampliatiuū. aut q̄
ista iste perseuerat sic est nūc vera ꝛ q̄ potest nunq̄
fuisse vera. vtrū aūt eodē modo dicendū esset de ha
bitu perseuerādi ꝛ de actu interiori eius inquire.
¶ Ad tertiā dico q̄ in genere virtutis alicui⁹ aliqd
dr̄ imperfectū dupl'r. Uno modo ob defectū gradu
um eiusdē rōnis ꝓpter quē defectū mundū h; firmi
tatē ꝛ immobilitatē requisitam ad habitū virtutis ꝛ
sic cōcedo q2 tale imꝑfectū non est qualitas de dif-
ficili mobilis a subiecto sed est dispositio ꝗdam ad impf
hmōi qualitatē. Et in hoc sensu ego nego perseue- tutis
rantiam eē imꝑfectū in genere virtutis. Alio modo
aliquid dr̄ iperfectū in genere virtutis q2 ad gra-
dum perfectionis alicuius alterius speciei eiusdē
generi nō attingit sicut equus dr̄ qd iperfectū in ge
nere aīalis q2 non attin... it ad perfectionē hoīs et
in hoc sensu nego maiorē. licꝫ eīm equ⁹ sit quid iper-
fectum in genere animalis ad illum sensū. equus
tamen est perfectum animal nec sibi quicq̄ deest ad

ꝙ sit animal ita etiam licet perseuerantia sit quid imperfectum in genere virtutis quia non attingit ad ꝑfectionem temperantie licet ad eam disponat vt etiã perfecta sicut continentia vt vult ari. in septimo ethicorum est tamẽ perfecta virtus nec sibi quidꝗ de est quod pertineat ad rõnem perfecte virtutis imo ẽ perfectior ꝙ virtus simpliciter ꝗuisꝗ intensa. Et ad miorem nego eam in primo sensu et concedo in secundo. Et ad probationem minoris dico ad secũdã partẽ ꝙ cum Aristoteles dicit continentiam non esse virtutẽ ipse nomine virtutis intelligit temperãtiam sicut frequenter nomine malicie intelligit intemperantiã vt patet in principio septimi et frequenter alibi accipiẽdo ergo virtutem generaliter pro omni habitu electiuo immediate consistente ⁊c. continentia est virtus. Accipiendo vero virtutem pro habitu qui tam tã firmus est assiduis operationibus ⁊ victoria passionũ tam stabilitus vt passiones non plus notabiliter cõtra rationem insurgant sic continẽtia non est virtus nec etiam perseuerantia de qua hic loquimur, licet ꝑseuerantia aliqua de qua dicit Christus. Qui perseuerauerit vsꝗ in finem hic saluus erit, bene sit virtus.

R ¶ Ad quartam dico ꝙ persistere diu in opere iusticie est opus iusticie persistere diu in ope mansuetudinis est opus mansuetudinis nullius tamen virtutis opus est quodlibet persistere in ope virtuoso. Et ideo ad rõez conceditur ꝯñs in rigore sermonis ad minorẽ tamen dico ꝙ licet nullum ꝑsistere cõe sit omi virtuti cuilibz tamen virtuti ſm genus cõuenit diu persistere in ope illius virtutis, hoc est quodlz genus virtutis cõtinet sub se aliquos habitus inclinãtes ad diu persistendũ in opere talis virtutis vt genus iusticie continet sub se aliquos tales habitus et genus fortitudinis et genus mansuetudinis et sic de aliis. Non tamen dico ꝙ sit commune omni virtuti secundum speciem et indiuidua, quia non est vniuersaliter verum ꝙ ois habitus, inclinet cum illa circunstantia. Ad quintã dico ꝙ ista propositio ꝑseuerantia est virtus specialis hꝫ duplicem sensum, vnum de rigore sermonis et in illo sensu ipsa est vera. nam perseuerantia iusticie est virtus specialis id est vna species virtutis distincta a qꝫlibet alia que non est perseuerantia iusticie, et perseuerantia mansuetudinis est vna virtus specialis et sic de aliis. Alium habet sensum secundum intentionem ponentium eam, qui ponentes eam volunt dicere ꝙ perseuerantia est vnum genus virtutis commune multis speciebus et sub nullo genere virtutis contentum et in hoc sensu negamus eam. et ideo ad rationem concedo maiorem accipiendo virtutem conformiter ad primum sensum ⁊ concedo etiam conclusionem eodem sensu. Sed accipiendo conformiter ad secundum sensum nego maiorem. Aliter enim ex ea posset concludi de quacunꝗ specie virtutis ꝙ ipsa esset virtus specialis id est esset vnum genus virtutis sub nullo genere virtutis contenta quod falsum est vnde autem sumãtur genera virtutis et vnde species nõ est hic dicendum. ¶ Ad sextam dico ꝙ argumentũ ꝓcedit contra eos qui negant perseuerantiam esse virtutem contra quos infertur ꝙ perseuerantia est virtus et ꝙ precepta est perseuerantia id est ꝙ preceptum est nobis vt in bonis operibus perseuerem⁹ id est ꝙ ea faciamus ꝗ diu et quotiens recta ratio dictat ea esse facienda et similiter concedo illud perseuerantia ne necessaria est ad salutem id est ad salutem necessariũ est vt in bonis operibus perseueremus.

¶ Ad septimã dico ꝙ longanimitas non est sic virt⁹ specialis ꝙ sit vnũ genus ꝟtutis sub nullo alio cõtẽtum sed dico ꝙ est aliqua lõganimitas sub genere iusticie contenta ⁊ aliqua sub genere fortitudinis ⁊ sic de aliis et eodẽmodo de ꝑseuerãtia quomodo tamẽ se habeat ꝑseuerantia ad longanimitatẽ postea videbitur. ¶ Ad octauã negatur maior accipiẽdo virtutem specialem primo modo. ¶ Ad nonam si inferatur conclusio de inesse negatur consequentia, si infertur de possibili ⁊ ꝙ ly quot non numeret nisi genera virtutum concedo ⁊ consequentiam et consequens licet in quolibet genere virtutis posset reperiri species et gradus perseuerantie non tamẽ quelibet species virtutis est ꝑseuerantia vt patet de simplici ꝟtute et de continentia et de virtute heroyca. et ad probationem negatur ꝯsequentia quia due albedines sunt qualitates corporales eiusdem speciei. sed ꝑseuerantia nõ est qualitas corporalis nec ꝗlibet due perseuerantie sunt eiusdem speciei. ¶ Ad decimã dico ꝙ casu posito ꝙ quis habeat plura bona opa ⁊ in omnib⁹ perseueret nulla perseuerantia eius est omnia bona sua sed vna eius ꝑseuerantia est vnũ bonum opus et alia aliud et sic de singulis et cum dicis ergo est aliquod de istis aut nullum. Dico ꝙ aliqua ẽ aliquod ⁊ alia aliquod sꝫ nulla ẽ quodlibet nec oĩa. ideo inferendo falsum supponit cum dicit ergo cũ ipsa sit oĩa ⁊c. quia nulla est omnia illa bona. ¶ Ad vndecimã dico ꝙ proprietas accipitur dupliciter. vno modo ꝓ qualitate reali que inest alicui ⁊ sic negat antecedens scꝫ ꝙ desitio sit aliqua talis proprietas. si enim esset aliqua talis proprietas tũc quereretur in qua re esset illa desitio nõ in re que desinit quia illa nõ ẽ cũ desinit nec in alia re quia tũc illa desineret esse. Sed alio modo accipit ꝓprietas pro termino ordinate et non essentialiter predicabili ſm se vel secundum suum concretũ de alio. ⁊ hoc modo concedo hec enim est vera hec res desinit et in hoc sensu concedo ꝙ perseuerantia est ꝗdam proprietas. Nam de opere dicitur, hoc opus ẽ perseuerans et de homine iste homo ꝑseuerat in opere iusticie et non solum concedo ꝙ perseuerantia hoc modo est proprietas sed etiam primo modo, quia in rei veritate perseuerantia est qualitas menti inexistens. Et ad probationes dico ꝙ affirmationes et negationes nec desitionem causant nec perseuerantiam licet ad aliter esse et non esse sicut significatur per affirmationem et negationem sequatur o priorem aliquam desinere esse et ad aliter esse sicut significatur per aliquas affirmationes sequitur a priori perseuerantiam esse. Sequitur enim iste operatur ⁊ operabitur iuste ergo perseuerabit i iusticia. Iste tamen affirmationes non faciunt perseuerantiam sed voluntas perseuerantie et habitus ad perseuerandum inclinans et potentia exequens. ¶ Ad confirmationem dico ꝙ si accipiat perseuerantia precise pro continuatione boni operis concedo antecedens pro vtraꝗ parte et nego consequentiam. eadem enim ratione probarem ꝙ homo non est animal sic, animal non dicitur de forte ex eo ꝙ habet animam sensitiuam et rationalem sed ex eo quod habet animam sẽsitiuam. ergo quicquid dicitur de forte ex eo ꝙ habet animam sensitiuam et rationalem est aliud ab animali sed hõ vel animal rationale dicitur de forte ex eo ꝙ habet animam sensitiuam et rationalem ergo homo vel animal rationale est aliud ab homine nego consequentiam et dico ꝙ sicut habere animam sẽsitiuam est superius ad habere animam sensitiuam et rationalem ita animal est superius ad hominem. Et hoc argumentum bene concluditur sicut enim omne habens animam sensitiuam et rationalem habet animam sensitiuam et non econtra ita etiam homo est animal et non econtra ita etiam dico ꝙ sicut esse iustum est superius ad esse et fore iustum. nam omne qđ ẽ ⁊ erit iustũ ⁊ iustũ ⁊ nõ ecꝫ ita iusticia ẽ sup⁹ ad ꝑseuerãtiã iusticie; ⁊ mãsuetudo ad ꝑseuerãtiã mansuetudis ⁊ ĩõ si in ꝓdicto argumẽto ꝓpetas iusticie ⁊

X. i.

Perseuerantia est virt⁹ specialis duplicẽ habet sensũ.

Ad argu. sophisti.

Acceptiones ꝓprietatis.

R

propr fessas perseueran tie capiant scdo intentionaliter argumentu hoc concludit q vna no est alia sicut nec iste terminus ho est iste terminus aial. Si aute accipiatur pme intentionaliter nichil concludit vt clare patuit instantia. ¶ Ad vltimu negat aiis et ad pbationem nego maiorem, nego etia q quicuq habet vna virtute habet oes. Et si dices q quicuq habet caritate habet omne virtutem necessaria ad salute sz aliqs hz caritate qui non hz pseuerantia g pseuerantia no est virtus necessaria ad salute. Dico q scdm illos qui ponunt cu caritate oes virtutes infundi duplex e pseuerantia. vna infusa. alia acquisita hic aut agim de acquisitis virtutibus Sed aliq virtus dr hri tripliciter. Vno modo in habitu. Scdo modo i ppromptitudine animi. Tertio modo in vsu. Tunc dico q pseuerantia acquisita no e simplr ad salute necessaria quatu ad habitu nec quatu ad vsu nec quatu ad pmptitudinez animi. Patet de pueris nouiter baptisatis et statim decedentibus. Dico scdo q pseuerantia no e necessaria quatu ad vsu nec quatu ad habitu in habete annos discretionis. pbatur qz possibile e q aliqs post tpus discretionis inchoet aliqd bonu opus et continuet p aliqd post tempus ita q nulla in eo oriatur difficultas ex diuturnitate opis et sic continuado vel moriatur vel incipiat dormire et dormiedo moriatur, constat q talis no hz pseuerantia nec in habitu nec in vsu. Dico tertio q in diuturno tpe viuete post annos discretionis no e necessariu ad salute hre pseuerantia in vsu et ope pmesura q ds dedit. pz qz possibile est q qs hns caritate dormiedo decedat Scdo qz possibile e q aliqs in extremis constitutus et conteratur et p pauli tps post decedat seu dormiendo seu vigilado, talis aute non habet pseuerantiam in vsu vt constat accipiedo pseuerantiam eo modo quo accipit beatus Thomas. Dico quarto q in tali necessaria est perseuerantia in pmptitudine animi actualiter vel habitualiter. patet quia talis debet esse pmptus et paratus q si recta ratio dictet sibi esse perseuerandum et non sit impedimentu q ipse perseueret. Dico quinto q perseuerantia est necessaria ad salutem per remotione vitiorum oppositorum. i. ad salute necessariu est ne quis deserat opus propter tristicia laboris aut diuturnitatis pro tpe pro quo recta ratio dictat non esse dimittendu et ad hunc sensu puto intelligendu esse illud xpi qui perseuerauerit vsq in fine hic saluus erit non q precipiat vnusqsq debere habere actum virtutis immediate ante instans desitionis sue quu tunc nullus qui ante decessu suu careret vsu rois saluaretur sed potius phibetur mollicies q est caretia pseuerantie p tpe p quo recta ro dictat de necessitate salutis esse pseuerandu. Rnsio ad qstione solute dicta.

Queritur secudo. Vtru perseuerantia importet tantu difficultatem puenientem ex diuturnitate opis. Arguitur q sic aliquis ideo dicitur tm perseuerare quia diu pseuerat opus suu & cu pseuerare importet difficultatem alique sequitur q importat tm difficultate puenientem ex diuturnitate opis. In oppm arguitur sz arti. pseuerare e continere & in oi ope e pseuerantia in qntu contra tristicias et molestias tenemus et sustinemus. Notandu est q sm btm Tho. pseuerantia et constatia conueniunt et differunt. conueniunt in hoc q ad vtramque pertinet psistere firmiter in aliq bono. sed differunt sm ea q difficultate afferunt ad psistendu in bono. na virtus pseuerantie pprie facit psistere hoiem in bono contra difficultate q puenit ex diuturnitate opationis. constantia vero facit firmiter psistere in bono contra difficultatem q puenit ex quibuscumqz alijs impedimentis exterioribus est difficile improbare hanc sententia quia dependet ex impoe terion qua difficile est probare, constat tm q hoc no est dictu conformiter ad intentionem arti. arguitur contra opinione sic inchoet aliquis opus fortitu-

-dinis et cum diu continuauit propter molestia diuturnitatis et no ob alia causa deserat sic sic constat q talis nec perseuerans e nec constans et tm no retrahitur ab ope nisi propter molestia diuturnitatis igitur. ¶ Scdo arguitur auctoritate Ari. in. vij. ethi. expsse dicentis q pseuerantia e cu qs contra vehementes tristicias tactus et gustus qs multi vicerit pmanet aut i rone et electione recta constat aute q pter tristicias diuturnitatis sunt multe alie vehementiores. q si qs dicas q Tho. dicit expsse se alr accipere pseuerantia q Ari. acceperit: hoc no sufficit qz i vsu terminorum nos debemus maxie conformare doctoribus antiqs nisi constet de abusu q si pprietate et ortu terminorum consideremus no hebitur ex hoc q pseuerantia dicat tm hmoi diuturnitatis difficultate pseuerans a seuerus maxie videtur duci et flecti, et ideo sicut seuerus e q no mouetur acerbitate molestie ne veru rigore legis i alteru exerceat et ide seuerus sm hugu qsi satis verus et pseuerans e q nulla molestia pene aut tristicie a veritate rois et rectitudine electionis retrahitur. q si dicas q pseuerare ex p et seuerare copoitur hoc no adiuuat qz seuerare qd no e i vsu no aliud significat q compositu eius q loco ipsius scz vtimur asseuerare asseuerare aut diuturnitate nec continuationem opationis sz magis ide qd asserere et affirmare significat sz forte aliud continet. asseuerare em e inter ipsa argumenta pbationesqz admiscere vim al acmotu vt faciunt idoneu. dico & pbabiliter q ista qttuor stabilitas longanimitas pseuerantia et constatia hoc mo dant nam stabilis dr ille q psistit i ope bono ichoato nec ab eo retrahitur propter aliud opus bonu ppter qd recta ro dictat pmu non ee deserendu et io vocamus eos instabiles q vix vno ichoato aliud ichoant pmo derelicto contra iudiciu rois longanimitas e q ps psistit in ope bono contra molestias ex diuturnitate opis puenietes. et iudicio meo longanimitas pprie significat id qd beatus Thom. decit significari p pseuerantia: pseuerantia e qua qs psistit i ope bono contra tristicias vehementes ifra facultate hois positas ab ope retrahetes siue ille ex natura opis siue ex diuturnitate siue ex loco siue ex mo siue ex alia quacuq circustantia siue ab intrinseco siue ab extrinseco puenia. et hoc siue in psistendo firmus sit siue mutet ac vacillet constantia videtur michi addere tria sup pseuerantia. pmu est firmitas in psistendo ita q q est vere constans persistit nec tamen psistendo mutat aut vacillat alteru e q p pseuerantia solu psistimus i ope contra tristicias p constantia vero tam contra tristicias q contra delectationes ia etia contra persuasiones retrahetes ab ope persistimus ita q martires non solu dicebantur constantes qz non flectebantur terroribus sz etia qz no dimouebantur pmijs et muneribus, tertiu qz pseuerantia no certat nisi contra tristicias q sunt infra comune hoim facultate et q a multi vincut. sed constantia certat contra tristicias et delectationes siue sint supra coem facultate hoim siue infra et io de gloriosis martiribus canit ecclesia. O constatia martirum laudabilis. ¶ Prima coclusio omnis longanimitas est pseuerantia et non econtra. pbatur sicut se habet obiectum ad obiectum ita et habitus ad habitum et ipsa habituu nomina. siue signa. sed tristicia ex diuturnitate infra communem hoim facultatem positaz que est obiectum longanimitatis est inferius ad tristiciam infra coem facultatem hoim posita & et longanimitas est inferius ad pseuerantia. et ita ois longanimitas e pseuerantia et no ecotra. Aduerte tm q si diceretur q longanimitas conotaret tristicia ex diuturnitate siue illa tristicia esset infra coem hoim facultate siue non tunc consequenter loquendo aliter dicendu esset tunc eni longanimitas et perseuerantia no se haberent sicut superius et inferius nec obiecta eorum et pdicarentur de seinuice particulariter et indiffinite et neutru de altero vniuersaliter ¶ Secuda coclusio licet aliqua pseuerantia consum-

Virtutes no sunt conexe.

Perseuerantia no e necessaria q ad actu vel habitum

tho. 2. 2. q.137. articu. 2.

S. thomas

vbi arti

Sni ca

Re

tia sit non tamen oīs perseuerātia est constantia nec
omnis constantia pseuerantia est. prima pars pbat
perseuerantia qua quis firmiter τ sine vacillatione i
sistit operi contra tristiciā retrahentē est constantia
igitur. scda pars patet qꝛ pseuerantia qua quis insi
stit operi eidē cōtra simile tristitiā sed cū vacillatione
multa pcedente non est cōstantia. tertia pars pbatur
quia constantia que est circa tristiciā excedentē cōem
facultatē hoīm nō est perseuerantia nec illa etiā cōstā
tia q̄ est circa delectationē retrahentē ab opere bono
est perseuerantia sed magis cōtinentia. ¶ Tertia cō-
clusio perseuerantia nō dicit de ratiōe sua continua-
tione actus boni vsqꝫ in finem vite. probatur cōclusio
quia vt dictū est de ratione perseuerantie nō sūt nisi
cōditiōes pseuerātie quattuor. primū scilicet persistentia in actu virtuoso
secūdū ꝙ sit pugna ex tristicia. tertiū ꝙ ille sint vehe
mentes. quartū ꝙ ille sint infra cōmunē hominū fa-
cultatem. Sed hec quattuor nec diuisū nec ꝯiūctū in-
ferunt ꝙ ad perseuerantiā exigatur cōtinuatio actus
boni vsqꝫ in finē. Secundo aliquis frequenter habet
actū interruptū qui pseuerare dicitur vt patet de ie-
iunēte in quadragesima q̄ interrūpit ieiuniū τ desiit
a ieiunio dieb⁹ dñicis. patet etiam de perseuerante ī
fide qui aliquando tamen interrumpit actū fidei pu
ta dormiendo vel alia negociando qꝛ tamen non in-
terrūpit per actum contrariū sed per cessationē ab a
ctu ideo dicitur perseuerare in fide. ¶ Aduertendū est
tamen ꝙ secundū beatū Thomā questione de perse-
uerantia articulo primo in responsione ad secūdū eo
dem nomine aliquādo nominatur virtus τ actus vir
tutis vt cum ait Augustin⁹ sup ioh̄ā. fides est credere
quod non vides, pōt tñ contingere ꝙ aliquis hꝫ ha-
bitum virtutis q̄ non exercet actū sicut aliquis paup
habet habitū magnificentie et tamē nō habet actum
quandoqꝫ vero aliquis habens habitum incipit qui-
dem exercere actum sed non perficit puta si edificator
incipiat edificare et non compleat, addit sic ergo di
cendum est ꝙ nomen perseuerantie qñqꝫ sumit p ha-
bitu quo q̄s eligit pseuerare, qñqꝫ p actu quo q̄s per
seuerat et qñqꝫ hñs hītū pseuerātie eligit pseuerare
τ icipit exeq̄ aliq̄ diu psistendo nō tñ cōplet actū q̄a
non psistit vsqꝫ in finem. est autem duplex finis vnus
qui est finis opis, alius aūt qui est finis humane vite
Per se aūt ad pseuerantiā pertinet vt aliquis pseue
ret vsqꝫ ad terminū virtuosi opis, sicut ꝙ miles perse
ueret vsqꝫ in finē certaminis τ magnificus vsqꝫ ad cōsū
matione operis. sūt aūt quedā v̄tutes quarū actus p
totā vitā durare debent sicut fidei spei et caritatis qꝛ
respiciunt vltimum finē totius humane vite. τ ideo
respectu harū v̄tutū q̄ sunt pncipales nō cōsummat
actus perseuerantie nisi vsqꝫ ad finē vite. et fm hoc di
cit Au. libro de pseuerantia ꝙ nullus potest dici per-
seuerantiā habere q̄diu viuit. ex istis verbis apparet
ꝙ in aliquib⁹ actib⁹ bonis nō ē de rōe pseuerantie ꝙ
cōtinuet act⁹ vsqꝫ in finē vite: sꝫ sufficit ꝙ ꝯtinuet vsqꝫ
in finē opis hoc ē vsqꝫ in finē quē fm rectā rōnē dꝫ ha-
bere opus qꝛ cū oē opus ꝯtinuatū ꝯtinet quousqꝫ de
Correla. expositōe seq̄ntia. sinat nisi ita exponeret sequeretur ꝙ in omni opere
virtuoso saltē cōtinuato pseuerareꝫ vsqꝫ ad finē opis
siue hec opinio vera sit siue fa'a non volo multū insta-
re cōtra eā quia onerosū est disputare de significatio
terminoꝝ. sequūtur tñ pdictā opinionē iudicio meo ha
bent cōcedere que sequuntur. primū est ꝙ de aliqua a
ctu vere dicitur aliqñ ꝙ fuit perseuerantia de quo tñ
nunq̄ fuit verū dicere prius ꝙ est pseuerātia et de ali
qua creatura rōnali verū est aliqñ dicere perseuerauit
in operib⁹ caritatis de qua nunq̄ prius fuit verū dice-
re hec creatura pseuerat in opere caritatis. Scdo se-
quit ꝙ per aliqd mere natūre et qd nullomō est ī po-
testate operantis aliquis act⁹ qui nunq̄ fuit pseuerā
tia incipit fuisse pseuerātia. ptꝫ qꝛ mors q̄ est termin⁹
vite est aliqd mere naturale q̄ nō est in ptāte operan-
tis ante aūt instans mortis actus ille amādi deum ca
ritatiue nunq̄ fuit pseuerantia τ tñ in instāti mortis
incipit fuisse perseuerantia. Tertio sequit ꝙ aliquis
act⁹ bonus τ laudabilis operatus ab aliqua virtute
mediāte actu eī⁹ elicito p se p quo fm omnē circum-
stantiā bene fit nō sortiet denominationē illi⁹ v̄tutis
a qua imparatur vel cui⁹ electioni est ꝯformis pꝫ quia
talis actus psistēdi in ope caritatiuo impat a pseue-
rātia τ tñ nō denoīat esse pseuerantia nisi in fine vite.
Quarto sequit ꝙ pseuerātia ē virtus τ tñ eius opa-
tio v̄tuosa τ laudabilis nō pōt eē opatio pseuerantie
patet qꝛ vel eēt operatio pseuerantie aliq̄ esset τ hoc
nō vt constat vel q̄ est τ hoc non qꝛ tūc non habetur
adhuc finis operationis vel postq̄ fuit τ hoc nō qꝛ ipa
nō ē. tñ etiam quia cum operatio non est nullus pseue
rat ergo nulla operatio tunc ē perseuerantia. Quin-
to sequit duorū hominū omnino vniformiū sīt ta in ra
tione q̄ in electione voluntatis q̄ in opere exteriori vs
qꝫ ad aliquod instans de vno vere dicet ꝙ perseuera
uerit et de alio vere dicetur ꝙ non pseuerauerit patet
moriat vn⁹ in illo instāti τ non alius. Ista sunt que
michi videnf sequi ex pdicta opinione, ad quā tamē po-
nendā nec rō nec auctoritas cogere videt. ¶ Quarta
conclusio perseuerātia non dicit de p se τ de ratione Cō thomā
sua continuationē actus vsqꝫ in finē nec vite nec ope-
ris primum patet ex pcedenti cōclusione, scdm patet
quia aliqñ aliquis vere pseuerauisse dicit qui nō cō-
pleuit opus sed impedit⁹ fuit p interuētionem mor-
tis vt patet de multis q̄ templa magnifica inceperūt
ante quorum complementū ex hoc seculo trāsierūt. se
cūdo patet de his qui per violentiā impediūtur ne ex
pleant quod inceperunt. ¶ Quinta conclusio perse-
uerantia nō dicit de ratione sua ꝙ opus tādiu conti-
nuetur q̄diu recta ratio dictat esse continuandū. pba
tur si recta ratio dictet alicui ꝙ debet ieiunare p. xl.
dies τ velit ieiunare per. xl. dies et continuet istud p-
positum τ opus conforme per tres dies tunc iste ve-
re dicitur perseuerasse in ieiunio p tres dies τ tñ non
ieiunauit nec ieiunabit tādiu q̄diu recta ratio dicta
uit esse ieiunandum igitur. Secūdo actus exterior ha
bet totalē bonitatē τ malitiā tā scdm gen⁹ q̄ fm spe
ciē q̄ etiā fm gradū ad actū iteriorē sꝫ ppositū siue
electio volūtatis quā iste habuit ē vera pseuerātia in
terior ab habitu pseuerātie elicita τ hꝫ p obiecto, qua-
dragīta dies sicut τ dictamē ipm q̄ τ act⁹ ieiunādi p
pmū die ē pseuerātia τ act⁹ ieiunādi p fm τ p tertiū τ
gñaliter oīs act⁹ iperat⁹ mediāte electiōe volūtatis
rōni cōformi. ¶ Sexta ꝯclusio si recta rō cadat super
circūstātiā diuturnitatis tēporis τ nō electio op⁹ ex-
teri⁹ etiā q̄tūcūqꝫ diu et nō erit pseuerantia v̄bi grā
recta rō dictat egroto ꝙ ē vacādum a studio p q̄ttuor
horas egrot⁹ ppōit nō cessare nisi p tres τ nichilo-
min⁹ cessat p q̄tuor nō credēs cessare vel vacare a stu-
dio nisi p tres. Dico ꝙ ista cessatio a studio nō ē op⁹
pseuerātie aut dicat rō alicui ꝙ ē abstinēdū a cibo p
itegrū diē τ eligit abstinere p mediū tm̄, τ nichilomi-
n⁹ aūt qꝛ nō repit cibū aut qꝛ ipedit abstinet p itegrū
diē dico ꝙ iste act⁹ abstinētie nō ē pseuerātia. pbat sic
talis nō imanet electiōi recte qꝛ nō hꝫ rectā electionē
et ꝯstat nec imanet libere τ spōte rōni recte qꝛ imanen
tia libera rōni nō fit nisi p electionē rōni ꝯformē iste
aūt nō hꝫ electionē rōni ꝯformē igit. ¶ Septia ꝯclꝫ
ille q̄ p pte tpis imanet electiōi recte dicat pseuerare
nisi tñ imaneat q̄diu recta rō dictat eē imanēdū, tal'
nō dr pseuerasse q̄diu tenet aut q̄tū honestū ē eū pse
uerare pmus pa ptꝫ talis imanet p aliq̄ pte rationi et

electionē recte igitur p aliquo tpe pseuerat z pseuerauit. Scđo pbatur qr alis tenet insistere oõi p xl. dies aut per aliquod certū temp⁹ vt dictat recta rō z mo et non insistit; ergo nō pseuerat q̄diu tenet vel honestū est eū pseuerare. ¶ Octaua cōclusio in aliquibus opationibus ad diuturniorē pseuerātiā tenemur q̄ī aliis pbatur recta rō dictat aliqua opa eē diutius ɔtinuāda z frequenti⁹ eē facienda q̄ alia igitur. ɔñs pz satꝫ ex eo qđ allegatū est ex Thoma de magnifico opere z de actibus spei fidei z caritatis. actus eñ caritatis i deū est frequenter eliciend⁹ z nō q̄ interrūpend⁹ per actū ɔrīū licet necesse sit ipm̄ interrūpi p cessationem ab actu. nō puto tñ hoc esse verum de omni actu caritatiuo z maxīe de eo qui est ad p̄ximū z respectu boni tpalis nā actus quo ego volo p̄ximū bonū aliqđ temporale eo q̄ recta ratio dictat michi q̄ per illud bonū tpale erit p̄ximo simpl'r melius ad salutē acius eni ille iualiter ppter deū factus est caritatiu⁹ et tamē si postea cōstet michi q̄ per illud bonū ē sibi deterius ad salutē ego possū rōnabiliter interrūpere actū illū caritatiuū per actū ɔrīū quia prim⁹ desinit esse caritatiuus z scđs incipit eē caritatiuus act⁹ scꝫ quo nolo sibi illud bonū temporale. Idem est iudiciū de aliquo actu fidei. nā actus fidei quo ego credo antixpm̄ eē venturū aliqñ interrūpetur in viro fideli p actū ɔrīū postq̄ scilicet venerit sicut actus quo aliqñ credebatur xpm̄ esse venturū interruptus est per actū cōtrariū cum hereticū sit nunc credere aut asserere xpꝫ esse venturū. Ex quibus pꝫ q̄ aliqui actus virtutum theologicarū pñt interrūpi per actū ɔrīū. non obstāte q̄ respiciant vltimū finē. ex hoc eodem etiam pꝫ q̄ actū aliquē respicere vltimū finē vel nō respicere non est causa q̄ sit vel nō sit per totā vitā cōtinuend⁹. sed p̄xima cā est dictamē recte rōis dictantis hoc nō vel vel aliter actū eē cōtinuādū. Recta aūt ratio fundat̄ i obligatione vel honestate. sūt aūt quedā p̄cepta que obligant semp et pro semp vt nō occides nō furtū facies. tum alia que obligant semp sed nō p semp vt colere deū diligere p̄ximū, sperare, credere, credere trinitatē psonaꝝ. alia sūt que obligāt s nec semp nec p semp vt velle p̄ximū omne bonū qđ ego michi volo credere antixpm̄ esse venturū. talia nō obligant nisi cū actus circa ea est virtuosus z bonus qr ergo in casu dabili diligere p̄ximū ad tale bonū non est actus caritatiuus, credere antixpm̄ futur⁹ aliquando non erit actus fidei ideo tunc non obligant, et possunt imo debent interrūpi per actū contrariū. eodē modo dicēdum esset de honestate. aliqui eñ actus sunt qui q̄cūq; tpe fiant cum eisdem circumstantiis, honesti sunt z boni aliqui vero qui vno tpe fanci honesti sunt alio vero tpe sunt inhonesti et praui. ¶ Contra p̄mā conclusionē arguitur sic nulla res est inferior vl' supior ad aliā. ergo nec obiectū longanimitatis ad obiectū pseuerantie nec habitus longanimitatis ad habitū perseuerantie. ¶ Scđo aliquis heroicus est longanimus sed nullus heroicus est pseuerans ergo aliqs longanimus nō est perseuerans z per ɔñs longanimitas non est inferior ad perseuerantiam. ¶ Ad p̄mā concedo antecedens de re que non est signū. supioritas eñ z inferioritas sūt passiōes terminoꝝ sūt signa, et nego ɔñaꝫ qr inferius z supius faciunt terīos qb⁹ addunt̄ teneri p signis significantibus z non p rebus significatis. Et ideo in predictis ppositionibus obiectum z habitus tenentur p termīs res que sūt obiecta z que sūt huius significantibus. ¶ Ad scđam dico q̄ si longanimitas accipiat vt cōnotat diuturnitatē cum difficultas īfra facultatē hoīs posituī ē nego maiorē si aut accipiat gnalit' vt ɔnotat quācūq; diuturnitatē tēn aliquē ab opꝫ scit concedo maiorē z cōclusionē.

S. thomas.

¶ Contra scđam ɔclusionē arguit̄ sic. oīs constantia est patientia qr cōstantia ad patientiam pertinet; sꝫ nulla perseuerātia ē patiētia; ergo nulla pseuerantia est ɔstantia ergo ista est falsa aliq̄ ɔstantia est perseuerantia. ¶ Scđo qr vel pseuerantia se habet vt superius ad ɔstantiā et tūc oīs constantia ē pseuerantia vel vt inferi⁹ z tūc oīs pseuerātia ē constātia vel vt equale et tūc vt vnū de altero vl'r affirmat̄ vel vt extraneum z tūc ista est falsa aliqua pseuerantia ē constātia. ¶ Tertio ɔstāntia est in opib⁹ magnis nō pseuerātia. aūt in paruis ergo nulla ɔstantia ē pseuerantia. prima pars pbat̄ qr cōstantia tñ ī illis opibus est in quibus difficile ē ɔstamē eē. ¶ Ad p̄mā dico q̄ si patientia accipiat̄ p̄mo et secundo modis supius positis cū agebat̄ de patientia. maior est vera z minor falsa. si vero accipiat̄ tertio mō tūc minor vera est et maior falsa. ¶ Ad scđam dico q̄ pseuerātia nec est superius ad ɔstantiam nec inferius nec equale nec vt extraneū sed vtraq; pticulariter excedit alterū aliqua eī perseuerantia e q̄ nō est ɔstantia et aliqua ɔstantia est q̄ non ē pseuerantia. quomō se hñt albū z dulce. aliqđ eñ dulce est albū z aliqđ albū non est dulce et aliqđ dulce non ē albū. ¶ Ad tertiā negat̄ p̄ma pars aūtis accipiendo magna opera p illis operibus q̄ sunt supra cōmunē hominū facultatem. et ad probationem dico q̄ in operib⁹ paruis id est positis intra cōmunē facultatem hominū constantē esse frequent̄ difficile est. ¶ Contra tertiā coclusionē arguit̄ sic pseuerātia cadit sub p̄cepto ɔ nō adimplet̄ pseuerantie p̄ceptū nisi ɔtinuet bon⁹ act⁹ vsq; in finē vite cū soli tali p̄mittatur salu⁹ scđm illud qui perseuerauerit ī finē hic saluꝰ erit ¶ Secundo de ratiōe pseuerātie ē q̄ continuetur tamdiu q̄diu recta rō dictat eam esse continuandā. recta ratio dictat aliqua opa esse ɔtinuanda vsq; in finem vite. ḡ de ratione pseuerantie ē q̄ cōtinuet̄ vsq; in finē vite. minor patet de actu caritatiuo respectu dei quē recta ratio dictat nunq̄ interrūpendū esse p actū cōtrariū. ¶ Tertio aliud ē manere ī caritate z aliud p manere in caritate quia licet ille maneat in caritate qui continuat eam per tempus non tamen permanet in caritate nisi continuet eam vsq; in finem: ergo similiter nullus perseuerat in caritate nisi continuet op⁹ vsq; in finem. ¶ Ad primam dico q̄ aliqua perseuerantia cadit sub precepto illa scilicet cuius actus cadit sub precepto z aliqua nō illa scꝫ cui⁹ act⁹ non cadit sub p̄cepto sed bñ sub ɔsilio. Et ad minorē dico q̄ p̄ceptū aliquod dicit̄ adimpleri dupliciter. Uno modo adimpletione faciente simplicit' cessare obligationem ad illud p̄ceptū z sic cōcedo minorē de aliquib⁹ p̄ceptis scꝫ de p̄ceptis semp obligantib⁹. Alio modo dicit̄ p̄ceptū impleri adimpletione p qua satis fit p̄cepto pro aliqua vice sīn a tēpore sicut laic⁹ confitēs in festo pasche omnia peccata sua ad implet p̄ceptū hoc mōnō quia sit totalit' z simplicit' p actū illū de obligatus a p̄cepto sed qr p actū p aliquo tēpore illo satis fecit p̄cepto. Per idē enim argumētū pbaretur non solum q̄ nichil esset perseuerantia nisi continuaretur vsq; in finem. sed etiam probaretur q̄ null⁹ amor dei caritatiuus esset amor dei caritatiuus nisi continuaretur vsq; in finem quia nullus talis adimpletur nisi vsq; in finem continuetur q̄ nō cessat obligatio ante finem z quotienscunq; interrumpitur per actum contrarium interrumpens deme[ret] et penaꝫ eternā. ¶ Ad secundā nego p̄mā partē aūtis, sꝫ sufficit q̄ sit propositum cōtinuandi ea q̄ diu recta rō dictat esse ɔtinuanda z q̄ diu manet illud propositum efficax. manet perseuerantia cū ope exteriori manet perseuerantia si autem manet ppositum et op⁹ exterius impedit̄ sic manet in interiori actu perseuerātia qr

Argu. 2.2. ol[...] 137. ol[...]
arg. tho. vbi supra q. 11. a.
Nō oīs perseuerātia ē de precepto.

electio imanet rationi recte. Si autem cesset ppositū et opus externis tunc cessat perseverantia tam in actu exteriori quam interiori. Si autē cesset propositū et manet opus externis tunc cessat etiā pseverantia virtuosa quā licet actus exterior immaneat rōni quia tamē nō immaneat mediante electiōe recta iō actus ille exterior nō ē perseverantia virtuosa et laudabilis. Exemplū exponitur aliquis igni pro fide xpi hic post aliquantā tollerantiā ex immanitate cruciatus revocat ppositū mentis et iam nō vult pati penā ignis pro fide xpi et clamat quantū pōt ut ab igne eripiatur et forte negat fidē nichilominus relinquitur cruciatui iste actus tollerandi cruciatū ignis est conformis recte rōni, sed quia nō est voluntarius nec spontaneus ideo non ē pseverantia. ¶ Ad tertiam dico quod quātūcunque differāt manere et permanere in caritate, pmanere tamen non includit in sua significatione manentiā usque in finē: sed tm̄ perfectam manētiā quę pfectio pōt contingere aut ex perfectiōe gradualis ipsius caritatis aut ex perfectiōe alicuius magni operis caritatiui aut ex laudabili et forti resistentia quā pro nunc habuimus contra passiōes impugnātes in nobis opus caritatis ideo nec pseverare includit in rōne sua continuatione actus usque in finē. Si enim hoc includeret cū dixit xpus qui perseveraverit non addidisset usque in finem. ex his enim verbis apparet quod aliquis est perseverare quod non est usque in finem. ¶ Contra quintā conclusione arguitur sic actus ieiunandi per tres dies non est actus conformis iudicio recte rationis ergo talis nō immanet recte rationi per ieiunium tertiū dierū ergo ieiunium illud tertium dierū nō est pseverantie aīis probatur quia ieiunare per tres dies tm̄ nō conformat se rōni dicenti quod ieiunandū est per xl. ¶ Secūda talis nō hz ppositū ieiunandi tam diu quam diu recte ratio dicat esse ieiunandum. sed talis nec rōni nec electioni recte immanet et aīis probatur quia recta rō dictat esse ieiunandū per xl. dies et non habetur ppositū ieiunādi nisi per tres. ¶ Ad primā rōnem dico quod aliquis actus dz conformis recto dictamini et etiā recte electiōi dupliciter. Uno modo simpliciter et sm̄ omnē circūstantiā quę est obiectū rōnis dictantis et volūtatis eligentis et sic concedo quod circumstantiā rōnis dictātis et voluntatis eligentis est circūstantia xl. dierū et ieiunium nō est nisi triū dierū. Alio modo sm̄ omnē circunstantiā rōnis dictantis et volūtatis eligentis nō diminute faliter sed quę pōt cōvenire actui pro mensura illa pro quę dicitur exercitus et hoc mō dico quod ieiunium triū est rōni et electioni conformis. dictans enī esse ieiunandum per xl. dies dictat esse ieiunandū per primū secūdū tertiū quartum et sic de aliis, et in tribus constat quod nō pōt esse ieiunium xl. dierū sz quia de facto exercetur ieiunium tm̄ et tā diuturnū exigit recta illorū dictū rōnis exerceri per illos tres dies. iō dico quod iste ieiunio istorum triū dierū se conformat ieiunādis rōni Ex suppono sz quod per illos tres dies anit ppositū ieiunādi per xl. dies. ¶ Ad secūdam distinguo aīis quia uel li tā diu in prima parte determinat hoc verbū hz et in secūda li dictat, et tūc est sensus quod ppositū ieiunādi nō durat in eo tāto tpe quāto tpe durat dictamē quo dictatur eē ieiunādū et tūc sive sic sive nō negatur consequentia quia nō oportet dictā et electionē tpe commēsurari Uel in utraque hoc adverbiū tādiu quādiu determinate verbū ieiunādi et sic ē sensus talis nō ppōnit ieiunare tādiu quādiu ieiunādum eē recta rō dictat et sic negatur. pōt dari etiā tertius sensus sz quod in prima li tādiu determinat hoc verbū hz et in secūda ieiunādū et sic uterū nichil ad ppositū vel conclusione. In secūda determinat hoc verbū dictat, et in prima ieiunādi et sic nihil ad ppositū. ¶ Cōtra sextā conclusionē. Arguitur sic volo quod recta rō dictet eē ieiunādū per xl. dies et primo die volūtas eligat ieiunare per primū diem non eligat tamen ieiunare per xl. similiter secunda die eligat et tertia et quarta et ita cōtinuet per quadragita dies. Tunc sic iste perseverauit in ieiunio. xl. dierum et tamē nūquam habuit ppositū ieiunandi per xl. dies igitur stat ppositū non cadere sup totā circumstanciā dierum [illegible] et tū opus externis esse pseverantiā. ¶ Ad hanc rōnem respondeo quod vl' iste in prima die et similiter in secūda et tertia cū volitione cadente super ieiunium prime diei habet nolitionē cadentē sup. xl. dies quia scz nolit positive ieiunare per xl. dies vel cum hmōi volitione ieiunii pro prima die non habet hmōi nolitionē sed etiam neque volitionem ieiunii xl. dierū. Si primum dico quod agit positive contra iudiciū recte rationis et se illi iudicio disformat quia recte ratio dictat esse ieiunandū per per xl. dies et iste habet nolitionē ieiunādi per xl. dies. Si secūdum dico quod neque immanet formaliter recte rationi dictandi esse ieiunādū per xl. dies neque se positive ei disformat quia positiua disformitas est per nolitionem eius quod dictatū est esse a recta ratione, et forte iste equivalenter se conformat recte rationi, quia in fine habet tot proposita ieiunandi per unum diem quod equivalent uni proposito ieiunandi per xl. dies, hoc agunt modo multi novicii et incipientes in via religionis se vite quę si uno pposito complecterentur omnia precepta regule vel aliquod grave preceptū secūdum quālibet ptem eius, statim mole et pondere precepti obruerentur et ideo dividūt ea per plures ita quod ppositum confertur supra partes sibi invicē succedentes et per multa pposita adimplent que per unū adimplere non potuissent. Onus enim quod simul totū ferre non possumus est per partes dividendū et ferendū. et cū dicis talis pseverat in ieiunio. xl. dierum. istam ego nego de rigore sermonis licet cū talis in ieiunio. xl. dierum perseveret quia pseverat in in ieiunio istius diei et pseverat in ieiunio illius diei et sic de aliis tū non perseverat in ieiunio. xl. dierum ¶ Pro quo est advertendū quod ad veritatem istius iste perseverat in ieiunio. xl. dierum exigitur quod sit aliqua una perseverantia qua perseveret in ieiunio. xl. dierū aut multe pseverantie unā integrantes, sed non pōt esse una neque multe unā integrantes nisi unū sit ppositum respectu ieiunii. xl. dierum, ideo cum iste nō hēat ex casu aliquod unū ppositū ieiunādi per xl. dies ideo nec iste pseverat in ieiunio xl. dierū. sed ad veritatē istius iste ī ieiunio. xl. dierum pseverat non exigitur unū ppositum neque aliqua una pseverātia neque multe unā integrātes, sz sufficit quod per quālibet diē. xl. dierum habuerit ppositū ieiunādi et ita sunt ibi multa pposita et multe pseverātie neque ppositū unū neque pseverātiam unā facientes. ¶ Contra primā ptē. vii conclusionis arguitur sic sm̄ Au. nullus quādiu vivit potest dici hēre pseverantiā quia nec qui immanet recte rōni pro parte temporis nō ē dicendus pseverare. ¶ Secūdo si sic sequeretur quod pseverātia posset amitti sicut et alie virtutes sed sm̄ Augu. eodē libro nullus pōt pseverātiā amittere igitur. ¶ Ad primā respōdeo quod dupliciter pōt intelligi quod nullus pōt habere pseverātiā quādiu vivit. Uno mō quod nullus quādiu vivit possit habere actū quę est pseverantia et sic negatur. Alio mō quod nullus possit habere pseverātiā habitione de obligāte eum ab actu pseverandi et hoc est verum maxime preceptis semper obligantibus. Sed quia eodem modo potest dici de actibus aliarum virtutum nullus enim potest habere caritatem habitione de obligante eum ab actu caritatis. ideo potest dici quod perseverātia potest accipi dupliciter. Uno modo pro ipso habitu perseverandi secundum quod est virtus et actu a tali habitu elicito. Et hoc modo potest quis habere perseverantiam et amittere dum vivit. Alio modo potest accipi pro actu talis habitus durante usque ad mortem hoc est non interrupto per actum contrarium et de tali loquitur Augu. hanc distinctionem ponit fere Thomas questione de perseverantia articulo quinto.

Margin notes: a — B — Appellatio. — Argu. [illegible] ubi supra art. 6 — Tho. art. 2. — C

¶ Ad p̄m ꝙ simplr̄ r̄ndet accipiēdo eā̄ pseuerātiā pro actu pseuerandi durāte vsqȝ in finē vite hoc mō nomē perseuerātie sicut et illud cōplexū cōnotat cōtinuationē act⁹ nō tm̄ in futuꝝ ȝ etiā vsqȝ in finē. ꝛ hoc modo accipiēdo null⁹ pōt pdere eā sicut supra declaratū ē. sed pōt dupliciter intelligi ꝙ nl̄l⁹ hēat eā dū viuit. vno° ꝙ null⁹ hēat eā habitione trāseūnte in preteritū dū viuit quā habētur alie ꝟtutes. aliquis eīn sic est iustus ꝙ impossibile est post hoc instans eū nō fuisse iustum ꝛ hoc mō non pōt haberi perseuerantia ꝙdiu viuitur aliomō aliqd dicitur habere habitiōe non transeunte in preteritū ȝ semp a futuro dependēte ꝙdiu viuit. Et hoc modo nō hr̄i perseuerātia cū viuit. Primo modo a sit loquitur Aug⁹ ꝙ autē posset haberi scd̄o modo pz volo eīn ꝙ detur aliqs actus caritatiuus q̄ nunqȝ interrūpetur per actū cōtrariū necqȝ pomissionem eius pabilē. Arguo sic: iste est actus caritatiuus q̄ durabit vsqȝ in finē ergo iste actus pseuerantie vsqȝ i finem. ꝛ hoc argumentū vz ponendo ꝙ pseuerare ē cōnotatiuū futuri modo dicto. si aūt non esset hoc modo conotatiuū tunc dicendū esset sicut supra dictū est ꝛ simpliciter concedendo ꝙ nullus ꝙ diu viuit habet pseuerantiam ꝛ ꝙ nullus pōt amittere perseuerātiā. Rōes aūt oppositū solute sunt ex dictis.

Queritur tertio. vtrū ad perseuerandū indigeamus auxilio gr̄e.

O [Queritur tertio. vtrū ad perse]uerandū indigeamus auxilio gr̄e. Arguit ꝙ nō: oīs virtus sufficienter inclinat in actū suū. sed perseuerātia est ꝟtus igitur ad pseuerandum nō indigemus auxilio gratie. In oppositum est Aug. libro de pseuerantia dicens. Asserim⁹ donum dei esse pseuerantiā qua vsqȝ in finem pseueratur i xp̄o. Circa hanc questionem non intendo multū immorari quia r⁹ alibi tractabitur cum scȝ agetur an q̄s bene possit moraliter agere sine auxilio dei speciali. ¶ Pro questione tamen aduertendū est ꝙ pseuerātia potest accipi dupl̄r. Uno modo pro habitu ipso perseuerantie vel inclinante ad immanendū bōni ꝛ electiōi recte contra vehementes passiones tristicie retrahentes a bono opere nisi a tamen cōem hoīm facultatem positas. Alio modo accipitur pro actu et hoc dupl̄r vno modo pro actu elicito mediante tali habitu siue duret vsqȝ in finem vite siue non. Scd̄o mō pro actu durante vsqȝ in finem vite. Et hoc adhuc dupliciter. vno modo pro actu inchoato ab initio legis christi suscepte ꝛ cognite sicut contingit in eo qui nunqȝ culpabiliter mortaliter interrūpit perseuerantiā. Scd̄o modo pro actu durāte in finē vite inchoato a tempe quo quis per detestationē lapsū sui christo conciliat quod frequent contingit multū ppe finē vite. Quando aūt accipitur pro habitu adhuc dupliciter. Uno mō pro habitu infuso. alio modo pro habitu acquisito ꝛ generato ex actibus. ¶ Tunc sit prima conclusio. Perseuerātia habit⁹ infusus indiget dono habitualis gr̄e nō ex natura rei sed ex institutiōe dei qui ita ordinauit se nulli creature rōnali infundere perseuerantiam habitū nec alias ꝟtutes morales nisi simul gr̄am infundat. Sed tñ cōstat ꝙ gr̄am sine aliis ꝟtutibus ꝛ illas ꝟtutes sine gr̄a pōt infūdere. Hec conclusio est sancti Thome de qua alias diffusi⁹ dicetur. ¶ Scd̄a cōclusio. Perseuerātia habitus acquisitus lȝ indigeat gratia gratis data nō tamen indiget gr̄a gratum faciente. Prima pars probatur quia pseuerātia habitus acquisitus indiget vt sit actibus bonis generatus sed hm̄ōi actus indigēt auxilio dei speciali vt alibi dicetur igitur. ¶ Tertia conclusio. Perseuerantia actus inchoatus ab initio legis suscepte et cognite et vsqȝ in finem durans indiget gratia gratis data siue auxilio dei speciali maxime in eo qui per longa tempora victurus est. probatur quia non videtur naturaliter possibile inter tot ꝛ tā varias temptationes ꝙ aliquis possit euadere immunis a culpa et semp temptationes magis ac magis insurgētes vincere sine auxilio dei spēali sed de hoc alias. ¶ Quarta conclusio. Omnis perseuerātia qui est actus bonus positiuus indiget auxilio gr̄e gratis date. patet qȝ vt alias ostendetur nullus actus potest esse moraliter bonus sine auxilio dei speciali ꝙ nec pōt esse aliqs bon⁹ actus perseuerantie sine gr̄a gratis data. cōis tenet qȝ omē auxiliū spēale est gr̄a gratis data. ¶ Contra tertiā ꝛ quartā cōclusionē arguit. Omis habit⁹ sufficienter inclinat in actū ppriū. sed pseuerātia ē habitus. cū sit ꝟt⁹ ȝ de se sufficienter in actū suum inclinat. maior ptȝ qȝ ꝟtus vt Tullius dicit in rhetorica sua agit modo nature. ¶ Scd̄o ante peccatū homo sic cōditus fuit vt posset pseuerare per id quod acceperat sed donū gr̄e christi est maius ꝙ nocumentū qd̄ adaȝ intulit ergo homo repat⁹ per donū gr̄e christi pōt in bono pseuerare. ¶ Tertio opa peccati qnqȝ sunt difficiliora ꝙ opera virtutis. vn̄ ex psona impiorū dicit sapientie quinto. ambulam⁹ vias difficiles. sed aliq pseuerant in operibus peccati absqȝ alteri⁹ auxilio igitur et in operibus virtutum homo perseuerare potest absqȝ auxilio gracie. ¶ Quarto null⁹ est act⁹ inchoatus ꝛ ē qui sit pseuerantia ergo ad talē actum non exigit auxiliū gr̄e dei. Aūs pȝ quia talis vel esset genitus ex aliquo habitu vel alicui⁹ habit⁹ generatiuus. sed nullum est dicendum qȝ sequeret in casu ꝙ ille habit⁹ esset et non esset generatus ex actibus perseuerantie quod implicat contradictionem. et patet cōsequentia ponatur ꝙ ex multis talibus actibus perseuerandi generetur habitus talis pseuerantie et tamen ꝙ post habitū genitum opeāns per actum contrarium interrumpat etiam vsqȝ in finem vite actum perseuerandi. Tunc sic Illi actus nunqȝ fuerunt act⁹ perseuerandi cum nunqȝ iste fuerit cōtinuatus vsqȝ in finem ergo ille habitus non fuit genitus ex actibus perseuerandi et tū fuit ex casu genitus ex actib⁹ perseuerandi igitur fuit et non fuit ille habitus genitus ex actibus perseuerandi. ¶ Quinto ponatur ꝙ aliquis paulum ante finem vite conteratur de peccatis suis et cōfiteatur ꝛ statim post incipiat dormire ꝛ dormiendo vitā finiat. Tunc sic Nō ē necessariū auxiliū diuinū nisi ad actū positiuū faciēdū vel vitādū. ȝ iste nec exercet actū positiuū pseuerātie. cū nō tñ dicit pseuerare qȝ nō iterrūpit bonū actū p actū culpabilē cōtrariū. Nec habet vitare malū actū positiuum. cum non temptetur vt supponit ad aliquē malū actuȝ vt supponitur igitur. ¶ Ad primam r̄ndet beatus Thomas ꝙ virtus perseuerantie ꝙtum est de se iclinat ad perseuerandum quia habitus est quo quis operatur dum vult sed nō ē necessarium ꝙ habens habitū virtutis immobiliter vtatur eo vsqȝ ad mortē. hec solutio nō videt michi satisfacere qȝ nemo dubitat ꝙ op⁹ ꝟtutis nō ē de necessitate elicitum. qȝ si eēt necessariuȝ nō eēt meritoriū. Est ȝ q̄stio cōcesso ꝙ nō ē necessariuȝ ꝙ hñs habitū ꝟtutis imobilit vtat eo vsqȝ ad mortē vtrū tñ possit vti habitu suo cuȝ auxilio dei generali vsqȝ ad mortē si nō vti puenit ꝛ maxie cū pōt p vnum diē ꝛ p duos ꝛ p tres vti eo ꝛ vsus habit⁹ p vnū dieȝ ꝛ duos ꝛ tres semp augeat ꝛ fortificet habitū ꝛ non debilitet. Ideo aliter respōdeo negando ꝙ habitus bonus sufficienter inclinet voluntatem in actum suū. Per peccatum enim primi parentis sic vulnerata est voluntas vt ad presentiam habitus non sufficiat exire in actum suum bonum sed coexigitur altera causa scilicet specialis dei motio sine qua voluntas non potest actum bonum causare. Et cum dicitur ꝙ secundum Tullium ꝟtus agit mō nature con

Arg. tho. 2. 2. q̃st. 137. ar. 4.

Argu. th. 2. 2. q̃st. 137. ar. 4.

S thome 5

cedo, sed dico ꝙ nō agit nisi tanꝙ causa partialis sicut respectu volitionis obiectū agit modo nature vel cognitio obiecti et tñ ad pñtiam obiecti vel cognitionis eius non necessario ponit volitio qr desicit concursus volūtatis qui est mere liber. Et cū dicebat ꝙ poterat per vnū diem ⁊ per duos ⁊c. nego immo nec per hora nec per momentū. ¶ Ad scdam cōcedo primā partē añtis ⁊ scdam, ⁊ etiā ꝯñs quod infertur scz ꝙ hō reparatus per donū gratie xpi potest perseuerare. Sed dico ꝙ inter dona grē xpi enumeratur auxilium spēale quod deus confert omnibus bene operantibus. Ex quo patet ꝙ non valet ista ꝯña hō reparatus per donū gratie xpi pōt perseuerare, ergo hō reparatus sine spēali auxilio pōt perseuerare. Unde fm Augu. in libro de correctione et gratia inter primū hoiem ⁊ alios in auxilijs pseuerantie differentia est in hoc ꝙ primo homini datum est nō vt perseueret sed vt perseuerare sed vt pseuerare posset per liberū arbitrium qr nulla corruptio tunc erat in natura humana que perseuerādi difficultatem afferret sed nunc predestinatis per gratiā xpi nō solū datur vt perseuerare possint sed etiam vt perseuerent. Unde primus homo nullo terrente contra dei imperiū libero vsus arbitrio non stetit in tāta felicitate cū tanta non peccandi facilitate. Isti aūt seuiēte mūdo ne starent steterūt in fide. Hec verba Aug. possunt tripliciter exponi. Uno modo ꝙ deus nūc in predestinatis mediantibꝰ donis suis totaliter causet actū perseuerādi ita ꝙ voluntas non se habeat causaliter libere respectu productionis eiꝰ. In primo xo parenti dederit ea dona quibꝰ poterat causari partialiter sed cum hijs exigebatur causalitas voluntatis. et hoc est falsum ꝓ prima parte qr ad quēlibet bonū actum voluntas nostra concurrit effectiue libere. Secundo modo potest intelligi ꝙ dedit primo parenti vt perseuerare posset ꝗ nō vt pseueraret. i. dedit pncipia q̄ cū libero arbitrio poterāt esse cā pseuerandi ⁊ tñ nō fuerūt cā pseuerādi sed electis dat principia nō solum que possunt esse causa pseuerandi sed etiā que de facto sunt cā perseuerandi. et in hoc sensu verum est. Tertio modo pōt intelligi ꝙ primo hoīm dederit aliqua pseuerandi principia remota causa scz cum volūtate non sufficiebāt cāre actū pseuerādi, nobis aūt dedit pncipia ꝓpinqua pseuerādi q̄ scz cū volūtate possūt esse sufficiētia pncipia pseuerandi ⁊ hoc falsum est quia tunc homini primo defuisset aliqua ad salutē necessaria quod non videtur catholicum. Dico ergo ꝙ primo hoī data sunt principia q̄ cum voluntate erant sufficientia ad perseuerandū qr tamen in nobis vulnerata est ideo nobis plura necessaria sunt quia cum gratia gratum faciente ⁊ alijs quibusdam donis necessarium est nobis ad singulos actus auxilium dei speciale quod primo parenti non erat necessarium. ¶ Ad tertiam respondet beatus Thomas ꝙ homo per se potest cadere ī peccatum, sed nō potest per se resurgere a pctō sine auxilio gratie, ⁊ ideo ex hoc ꝙ cadit in peccato q̄tum est de se facit se perseuerantē nisi gratia dei liberetur, nō aūt ex hoc ꝙ facit bonū facit se perseuerātē in bono quia de se potens est peccare et ideo indiget auxilio gratie ad perseuerandum in bono. Hec solutio non michi videtur satisfacere quia supponit vnum cuius contrarium argumentum intēdit ꝓbare nec tñ illud solutio euacuat, supponit enim ꝙ homo de se potest peccare et tamen non pōt ꝑ se resurgere a peccato immo nec bonū facere cōtra quod directe procedit argumentum quo arguitur ꝙ opera peccati difficiliora sunt q̄ opera virtutis ideo videtur michi ꝙ nisi ad hoc respondeatur nō est sufficienter solutum. Respondeo ergo ꝙ opera peccati esse difficiliora q̄ opera virtutis potest intelligi dupliciter. vno modo ꝙ opera peccati sint minus in potestate peccatis q̄ opera virtutis in potestate bene operantis ⁊ sic falsum est immo opera sunt hoc modo difficiliora quia ad opera peccati sufficiunt potentie et noticie obiectum cū generali dei influentia. Ad opera vero virtutis preter hec exigitur specialis concursus dei. Alio modo potest intelligi ꝙ opa peccati sint difficiliora. i. laboriosiora q̄ opera virtutis ⁊ hoc est verum de aliquibus operibꝰ peccati vt laboriosius est cōmittere homicidiū q̄ cessare procurare adulterium et hoc intelligi volo de labore corporis quia forte anxietas mentis que est ī abstinendo ab adulterio est difficilior ad tollerandum q̄ labor qui habetur in procurando adulterium vel homicidium: licet enim requiratur ad actuz virtutis aliquid supra nos et quod facultatem nostram excedit: quia tamen illud deus gratissime cōfert cuiq; petenti ideo sine multo labore habetur ⁊ per cōsequens non facit opus virtutis tam laboriosum q̄ laboriosa sunt multa opera virtutū. ¶ Ad quartam negatur assumptum maxime tenēdo amplatione termini modo supradicto. Ad ꝓbationē dico ꝙ vtrūq; possibile est. Ad improbationē nego consequentiam. ⁊ ad probationem dico ꝙ talis habitus maxime generatur ex actibꝰ interioribus qui nō desinunt esse actus perseuerantie interioris per interruptionē sequētem licz actus exteriores nec sint nec fuerint actus perseuerantie si ante mortem interrumpantur per actum contrariū. ¶ Ad quintam dico ꝙ talis si bene cōtritus est non solum detestatur mala preterita sed etiam ꝓponit vitā mutare ⁊ emendare ⁊ in hoc habet actum positum pseuerantie qui innitetur recte rationi per electionē conformem. illud autem ꝓpositum bonū nō potest habere sine speciali dei auxilio. sed bene verum est ꝙ ad hoc ꝙ iste actus non interrumpitur per actū cōtrarium pro tempore pro quo non habet vsum liberi arbitrii vel nullam temptationem patitur non exigitur concursus dei specialis. ¶ Ratio ante opposita soluta est.

Consequenter agendum est de martirio quod multi opinantur ad fortitudinem solam pertinere. Et primo queritur vtrum martiriū sit actus virtutis? ¶ Arguitur ꝙ non. Omnis actus virtutis est voluntarius sed nō omne martirium est voluntariū ergo nō omne martirium est actus virtutis. minor patet de innocentibus occisis pro christo de quibus dixit. Hilarius super Ma. ꝙ infantiae perfectum per martirij gloriam efferebantur. ¶ In oppositum arguitur. Premium eterne beatitudinis non debetur nisi actui virtutis sed martirio debetur primū virtutis secundum illud. Ma. quinto Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam quia ipsorum est regnum celorum. ¶ Pro questione sciēdū ꝙ martirium accipitur tripliciter. Uno modo generaliter et sic est mortis violētie perpessio ne deseramus opꝰ aliquod virtuosum vel perpetremus turpe qd recta ratio nec deserendū esse nec cōmittendum pro morte dictat. Secundo mō minus cōmuniter ꝓut est violente mortis pro christo perpessio et hoc siue sit ibi cōtrapugnatio siue non. Tercio modo strictius et sic est violente mortis pro christo sine cōtrapugnatione perpessio. Exemplum primi vt si salmeon noluisset interficere matrem et hoc a fratre vel tyrā

non fuisset occisus, et hoc supposito q̄ uolitio illa q̄ auxilium speciale dei fuisset virtuosa. Exemplū secū di vt milites pro christi fide pugnando morientes. Exemplum tertii vt martires quos cōmuniter venerantur ab ecclesia qui mortē pro christo sine cōtrapugnatione passi sunt. Uoco aūt hic contrapugnationem qua manu decertat et viribus. Pro hoc⁹ declaratione aduertendū est q̄ sunt aliqua opera honesta et virtuosa tam stricti precepti vt pro loco et tēpore nullo modo deserēda sint nec etiam pro morte ita q̄ si alicui pro tempore et loco debita offerat cōditio vel deferendi illud opus vel sustinendi grauissimos cruciatus et mortē ipse potius debet eligere tollerantiam grauissimorū cruciatuum et mortis q̄ opus illud tā̄ stricti precepti deserē. Potest preterea esse aliquod opus tante honestatis vt recta ratio dicte opus illud esse dignum vt neq̄ pro morte deseratur vt quis sub pena mortis prohiberetur ne venditis oībus consiliū paupertatis amplecteret aut religionem ingrederet, licet enī talis sub pena petī nō teneret pati mortē ne desereret ingressum religionis quod intelligo ante votū quod cumq̄ emissum posset, tamen virtuose agendo eam equaminiter pati vt pueri religionis effectum cōfirmaret. Potest preterea aliquod op⁹ esse tā turpe et tā inhonestum vt recta ratio dictet esse potius inter grauissima suplicia moriēdum q̄ illud turpe faciēdū vt recta rō dictat potius esse moriendum q̄ idolis sacrificandū, aut moriendū esse q̄ mortem spōte necare ita q̄ ad talia malus rationabiliter cogi non potest per quecūq̄ supplicia et penas, vide sm̄ Aris. tertio ethicorum vbi agit de violēto, alique operationes facte propter metum sunt laudabiles. Alique vituperabiles, alique digne venia, et alique nō honeste sunt qū aliquid turpe aut triste sustinet pro rebus magnis et honestis vt cū sustinet virgo verbera et contumelias et pditionē tpaliū bonorum vt pudicitiā cōseruet. vituperabiles sunt qū aliquid multū turpe aut triste pro nullo aut modico bono sustinetur vt qui sustineret deflorationem pari lucri consecutione aut q̄ sustineret se plagis indecentibus affici vt mulierem vxorē se digna simularet et accedentes ad eam deciperet, sicut fecit vlixes scdm̄ q̄ recitat eustratius super illum locum, digne venia sunt qū aliquis facit aliqua que non oportet vt eueniret quedam que tristicia et tam dolorosa sunt vt humana naturam excedant et que nullus sustineret vt si quis propter metum grauissimorum tormentorum reuelaret amicū querentibus eum, hec enim operatio nō laudatur sed tū dat venia, nō d̄ glie venia sūt

op a non digna sc lia.

cū quis propter metū suppliciorum vel mortis facit operatione ad quā faciendā nullis suppliciis debet cogi sicut almeon qui matrē suam occidit vt in patrem pietatem seruaret qui patefactus ab ea in bellum certo vt dicebat moriturus proficiebatur. Exemplum etiam hui⁹ est si quis metu mortis idolis sacrificet aut fidem diffiteatur. hec que multum notanda sunt ponit Aris. sub his verbis in operationibus autem talibus quāq̄ et laudantur quando turpe aliquid vel triste sustinent pro magnis et honestis cum autē e conuerso vituperantur turpissima enim sufferre pro nullo bono aut modico prauum aliquibus aut laus quidē non fit sed venia, q̄ppt̄ hec talia opatur aliquis que non op; que humanam naturam excedunt et que nullus vnq̄ sustineret. Quedā aūt fortassis non est cogi sed magis moriēdum patientem durissima. etenim euripedis almeona derisoria videntur cogētia matrē occidere ex quibus verbis patent que dicta sunt. ¶ Si igitur prima conclusio. Martirium est actus virtutis. Probatur p̄ q̄a omnis perpessio mortis pro christo actus virtutis sed vt dictum est martiriū est perpessio mortis pro christo ergo martirium est actus virtutis. Secundo omnis actus quo tollerantur durissima etiam que facultatem cōmunē hmōi transcendūt pro reb⁹ maximis et honestissimis est actus virtutis vt patet ex his que de Aris. paulo ante allegata, sunt s; martirium est perpessio durissimorum et grauissimorum cōmunem hominū facultatē trāscendentiū ergo martirium est actus virtutis. Tertio omnis persistentia in veritate et iusticia est actus virtutis, s; martirium est persistentia in veritate et iusticia igitur. ¶ Secunda conclusio. Martirium in gradu excellentissimo virtutis cōllocatū est. Probatur omnis virtus heroica in gradu excellētissimo virtutis collocata est sed martirium est virtus heroica et diuina igitur. Maior pbatur ex Aris. in principio septimi ethicorum vbi heroicā virtutē diuinā appellat propter excellentissimā eius et minor pbatur q̄r martirium est act⁹ qui aut ex natura sua aut ex circumstantiis excedit omnem facultatē hominū quia est actus quo grauissima supplicia et mortē ipsam tolleramus ne fidem et iusticiam deseram⁹. ¶ Secūdo nō sunt secundū Aris. nisi tres gradus virtutum continētia, tēperantia, et heroica virtus, sed cōstat propter rationem nuper dictam q̄ heroica virtus excellit continentiā et tēperantiā ergo cū martirium pertineat ad heroicam virtutē sequitur q̄ collocat in excellētissimo gradu virtutis. ¶ Tertia cōclusio. Martirium non exigit actualē perpessionē grauissimorum suppliciorū et mortis p christo. Probatur quia alias sequeretur q̄ duo omnino equales in proposito grauissimorum suppliciorum suscipiendorum p christo in hoc solū differentes q̄ furor tiranni seuit in vnum et nō in alium sic in merito differrēt q̄ vn⁹ esset martir et nō alius sed cōñs est falsum quod probatur sic. quorumcūq̄ actus interiores sunt eiusdē rationis et intensionis eorū merita sunt eiusdē rationis et equalia sed actus interiores istorum duorū sunt eiusdē rationis quia in vtroq̄ est volitio sustinendi grauissima terribilia ne deseratur fides aut ne idola colantur que volitio in vtroq̄ est formaliter imperatiua executionis, suppono enī q̄ vterq̄ admoneatur a tiranno vt neget fidem et colat idola aut q̄ grauissimis suppliciis afficietur, q̄ vterq̄ respondeat se nequaq̄ negaturum fidem sed ad quecumq̄ grauissima supplicia paratissimum, q̄ vterq̄ preterea ducatur ad locum tormētorū, et cū circiatur vnus si ex ipsa perpessione augeatur voluntas martirii in eo qui patitur q̄ etiam augeatur in alio videndo socium patientē addatur casu q̄ cum ille primus inter tormenta emittit sp̄m, tūc aut propter euidentiam miraculorum aut propter mortem tiranni relinquatur alius tunc nō videtur quid desit isti quod ad martirium requiritur. Secūdo nisi sic sequeretur q̄ per aliquid mere violentum quod non est in potestate virtuose operantis aliquis de non martire fieret martir sed cōsequens est falsum igitur. Et patet cōña quia per tollerātiam mortis violenter q̄ non est in potestate martiris de martire fieret martir. Tertio pauper nō habens quid erroget liberalis esse potest ergo etiam fidelis non habens qui eū persequatur aut cruciet pro fide christi. nō est tamen simile de liberalitate et martirio quia pauper dicitur esse liberalis per actum qui non est formaliter imperatiuus executionis sed tamē equiualenter fidelis autē non potest esse martir nisi per actum formaliter imperatiuum executionis qui act⁹

Martiriū nō re q̄rit mar tir.

hec artis cula fol uit maio ris q̄st. seu termi nis dubii 4 9.

acceptiones martyrii

differt a primo nõ tantū numero sed spē. Et ideo ma
gis proprium est exemplū de diuite qui videns ali
quē quem credit pauperē extrahit pecuniā vt ero
get, pecunia aūt extracta per aliquā circūstantiam
apparet sibi manifeste eū non esse pauperē sed ma
gis simulatorem paupertatis talis eū hz actū li
beralitatis formaliter īperatiuū executiōis. Quar
to oīs hñs actū imediate natū elici ab habitu mar
tirii est vere martir sed talis hz actū emediate natū
elici ab habitu martirii τ nō ab alio habitu ꝙ talis
est vere martir. Minor probat qꝛ hz iste actus forma
liter īperatiuus executiōis respectu mortis τ grā
uissimi cruciatus tollerandi possit causari median
te actu alicuius altert⁹ habit⁹ vt ptz de primo actu
martirii ꝗ̄ nō elicit ab habitu martirii qꝛ mūdū il
le habitus est genit⁹ nullus est tñ dabilis habitus
alius ab habitu martirii a quo possit elici imedia
te iste act⁹. Quinto oīs act⁹ ex quo frequētato nat⁹
ē gñari imediate habit⁹ martirii, ē act⁹ martirii sz
ex istis volitionibus formaliter īperatiuis executiōis
etiā seclusa morte per modū qui supradictū est na
tus est generari habitus martirii igit. Minor pro
batur qꝛ habitus martirii aut sufficienter genera
tur ex huiusmodi volitionibus et tunc habetur in
tentum aut ad hoc ꝙ aliqua volitio generet habi
tum exigitur tollerantia τ perpessio mortis, et tūc
sequitur primo ꝙ nunꝗ̄ in aliquo viatore erit habi
tus martirii. Sequit scḋo ꝙ impossibile erit natu
raliter habitū martirii ex plurib⁹ volitionib⁹ gñā
ri sed semper ex vna. Sequitur tertio ꝙ null⁹ habi
tus martirii acquisitus inclinabit in actum marti
rii, et patet consequentia quia talis non est plus ca
pax actus martirii cum iam sit mortuus. ¶ Quar
ta conclusio. Ad martirium non sufficit quelibet vo
litio grauissimorum suppliciorum et mortis etiam
B ꝯtinuing intensa. Probatur ad martirium exi
gitur volitio grauissimorum suppliciorum et mor
tis pro christo formaliter imperatiua executionis
sed multe sunt volitiōes mortis pro christo que nō
sunt formaliter imperatiue executionis vt volitio
nes quas hñt xpī ꝯfessores cū abest tyrānus τ fidei
aut iusticie psecutor igit. ¶ Quinta ꝯclo. Nemo tam
ꝗ̄ martir ab eccl̄ia venerād⁹ est nisi pro xpo mortē
efficaciter ꝑtulerit. Probat qꝛ de nullo eccl̄a certa
est ꝙ habuerit volitionē mortis pro xpo formal'r i
peratiuā executiōis nisi eū de facto inter ipsos cru
ciatus τ mortis dolores viderit in cōfessione fidei
persistere lzeni ꝗ̄ in absentia grauiū suppliciorū
velit ferre mortē ꝑ xpo, dolor tñ cruciatuū, pñtiū
ita affligit vt frequent vestuat miles xpi velle qḋ vo
luit τ qꝛ mors ipsa semꝑ acerba iudicat et vitā no
strā vt plurimū nimiū diligim⁹ ideo nō sufficit ma
nere in hmōi confessione inter cruciatus nisi etiam
cōstanter mortem feramus ad hoc ꝙ certa sit eccle
sia ꝙ iste habuit actum circa mortem pro christo ꝑ
fecte imperatiuum executionis. ¶ Sexta conclusio.
Ad martirium non exigitur vniuersaliter tn eo ꝗ̄
C martir dicitur volitio mortis pro christo. probatur
innocentes fuerunt vere martires τ tñ non habue
runt volitionem mortis pro christo igitur. prima
ꝑs añtis probat primo auctē eccl'ie que solēnitatē
martirii eorum celebrat ꝺm ꝙ habet Augustinus
in sermone innocentium hodie fratres illoꝝ infan
tum natalem colimus quos ab herode īterfectos ex
euangelii textus eloquitur. Minor ꝓbatur qꝛ non
habuerunt vsum rōnis, τ ideo in eodem loco habet
Augustinus. Si quidem ante vite ꝑpetue adepti sunt
dignitatem ꝙ̄ vsum presentis acciperent. Secundo
probatur auctoritate iohannis episcopi in sermo
ne eiusdem diei. Probat itonos exercitus christi
legiones lactantes victoria perpet. ata coronat, si
unt pro christo victores qui et vite fuerant coequa
les sunt sine certamine fortes sine pugna victores
mercantur pena martirium gloriam sanguine cō
parant ecce, ex his verbis patet primo ꝙ innocen
tes sunt victores et coronantur τ cōstat ꝙ non vo
lendo mortem sed moriēdo. patet secunda ꝙ tales
pena nō volēte mercati sunt martirium et gloriam
¶ Tertio probatur auctoritate Seueriani in ser
mone innocentium dicētis. Hoc loco attendat audi
tor et intelligat martirium non cōstare per meritū
sed venire per gratiam in paruulis que voluntas
qḋ arbitriū vbi captiua fuit et ipsa natura ¶ Quar
to ꝓbatur auctoritate beati Augustini in sermone
de epiphania. O pueli beati modo nati nunꝗ̄ tem
ptati nō habebatis etatem in qua passuro christo
crederetis sed habebatis carnem in qua pro passu
ro christo passionem sustineretis. Quinto ꝓbatur
auctoritate Bernardi in eorumde sermone Ille pro
christo crucidatos infātes dubitet coronari qui re
natos in christo non credit inter adoptionis filios
generari. Et sicut in circūcisione nunc vero baptism⁹
sine vllo ꝓprie voluntatis vsu sufficit ad salutē sic
pro christo susceptum martirium illis sufficit ad sā
ctitatē in quibus verbis Bernardus videtur expres
sisse cōclusionem positam et efficacissimā rationem ad marti
eius. Et ideo sexto ꝓbatur cōclusio non magis ad rium nō
martirium exigitur actus ꝓprie voluntatis ꝙ̄ ad exigitur.
baptismum sed cōstat ꝙ sine quocūꝗ̄ actu volunta voluntas.
tis aliquis verum baptismum suscipit et est ita ve
re baptisatus sicut ille qui per motum ꝓprie volun
tatis baptisatur ergo etiam potest aliquis esse ve
martir sine quocūꝗ̄ actu ꝓprie voluntatis. maior
ꝓbatur ex auctoritate beati Bernardi in precedēti
ꝓbatione adducta. Cum secundo quia ad id per
quod fit quis de familia christi nō exigitur vniuer
saliter actus ꝓprie volūtatis, alias ad baptismū
exigeretur, sed per martirium nō existens prius de
familia christi, fit de familia christi cū tales vt te
net ecclesia in sanguine suo baptisātur igitur. Ter
tio non plus exigitur actus ꝓprie volūtatis ad eē
de milicia christi ꝙ̄ ad esse de familia sed vt constat
ad eē de familia non exigitur actus ꝓprie volunta
tis ergo nec ad eē de milicia. Maior probatur quia
quecūꝗ̄ ratio dabitur ad ꝓbandum quod ad esse
de milicia christi exigitur actus ꝓprie voluntatis il
la eque faciliter cōuertetur ad ꝓbandū ꝙ hoc idē
exigitur ad esse de familia. Septimo christus est lō
ge misericordior ꝙ̄ quicūꝗ̄ rex temporalis terre
nus ꝙ̄ tūcūꝗ̄ prudens sit aut bonus, sed a gere tem
porali bono τ prudente τ pio potest institui lex per
quam omnes in quos furor hostium suorū seuierit
iubebit honorifice sepeliendos et parentes eorum
magnis honoribus remunerandos etiā siue actum
habuerint respectu ꝓprie voluntatis horum maloꝝ
siue non ergo verisimile est ꝙ a christo optimo τ pi
issimo christiane militie principe etiam sit institu
ta lex de martirio eorū qui ꝓ nomine suo passi sunt
siue etiam actum proprie voluntatis habuerint si correla.
ue nō. Ex qua cōclusione infertur primo ꝙ nō est ve
risimile ꝙ in innocentibus christus accelerauerit
vsum rationis quē sibi relicti pro etate habere nō
dum poterant. Patet hoc auctoritatibus augusti
ni τ aliorum sacrorum doctoꝝ ad precedētem cōclu
sionem adductis. alias enim accepissent vsum pre
sentis vite quod est cōtra Augustinum, nec fuissent
facti fortes sine certamine nec victores sine pugna
quod est contra iohannē epm nec pena fols fuissent

mercatũ martirii cuius oppositũ intẽdit idẽ, et veniret martiriũ per meritũ pprie volũtatis et nõ per gratiã quod est cõtra seueriamũ q̃ intẽdit apte negare fuisse in eis acceleratũ vsu proprie rõnis cum ait. In paruulis que volũtas quod arbitriũ. Neq; dixisset Bernardus, et sicut tunc circuncisio nunc vero baptism⁹ sine vllo pprie voluntatis vsu sufficit ad salutẽ sic pro xpo susceptũ martiriũ illis sufficit ad sanctitatẽ. Scdo nichil quod cõsistit in facto asserendum est in sacris litteris nisi de hoc expressa habeatur auctoritas, aut rõ certa, aut experientia euidẽs sed de miraculo accelerationis vsus rõnis nullum predictorũ habetur igit. Tertio posset eque faciliter dici q; non est batismus sine vsu rõnis et q; in ol baptismo deus miraculose accelerat vsum rõnis et voluntatis p quẽ credit et vult ea que credere et velle ad baptismũ necessariũ est. Neq; etiã hec rñsio placet beato Thome questione de martirio articulo primo in rñsione ad primũ cũ ait. ¶ Ad primũ dicẽdũ q; quidã dixerũt q; in innocẽtib⁹ accelerat⁹ est miraculose vsus liberi arbitrii ita q; etiã volũtarie martiriũ passi sunt, sed q2 hoc p auctoritatẽ scripture non probatur ideo meli⁹ dicendũ est ⁊c. Sequitur scdo q; innocẽtes non solũ assecuti sunt gloriam vel coronam martirii sed etiã verũ martirium nec assecuti sunt huiõi gloriã per dei gratiã sic q; secludat rigor legis institute a xpo. Cuius oppositũ videtur sentire beatus Thomas loco iamper allegato illa dicẽs. Ideo melius dicendũ est q; martirii gl'ia quã in aliis ppria voluntas meret illi paruuli occisi p dei grãm sunt assecuti nã effusio sanguinis propter xpm vicẽ gerit baptismi. vnde sicut pueris baptizatis per grãm baptismalez meritum xpi operat ad gloriam obtinendam ita et occisis propter xpm meritũ martirii xpi opat ad palmã martirii ꝯsidã. vñ Augu. dicit in quodã sermone de epiphania quasi eos alloquẽs. ille de vr̃a corona dubitabit i passione pro xpo qui etiã paruulis baptismũ nõ extimat prodesse christi non habebatis etatem qua in passurum xpm crederetis, sed habebatis carnẽ in qua pro passuro xpo passionẽ sustineretis. hec Thomas Ex quibus verbis pz q; licet nõ neget aperte fuisse in innocẽtibus verũ martiriũ tñ non cõcedit expresse eis nisi gloriã martirii et ideo pbo primo correlariũ. paruuli baptisati hñt verũ baptismũ ergo et paruuli occisi p xpo hñt verũ martiriũ. Scdo susceptio baptismi cum fide et volitione ecclesie est meritoria vite eterne ergo et effusio sãguis pro christo in paruulo cum fide et volitione ecclesie est meritoria corone et palme martirii. ¶ Pro declaratione tamen secunde partis est aduertendum q; non intẽdo negare gloria martiriũ dari nõ solũ paruulis sed etiam adultis ex mera gratia christi qui non sunt condigne passiones huius seculi ad futuram gloriã que reuelabitur in nobis immo ipsa lex de coronatione martiriũ est ex mera gr̃a xpi, sz hic ego voco gratiã q̃ secludit rigore legis illã gratiã qua si aliquod p̃miũ vel donũ tribuit alicui q; si p̃cise ageret scdm legẽ iã positã illũ non sibi tribueret. Dico ẽ q; sicut lex est posita de baptismo paruulorum ita et de effusione sanguinis eorũdẽ, et sicut baptism⁹ paruulorum est meritorius vite eterne ita et eorum sanguinis effusio cum fide et volitione ecclesie. Scdo omnis actio vel passio acceptata a deo ad vitam eternã est meritoria vite eterne, sed effusionẽ sanguinis paruulorum acceptat deus ad vitam eternã ẽ ipsa est meritoria vite eterne et per ꝯñs preter gloriã vite eterne habuerũt innocẽtes et martiriũ: et martirium meritum. Aut aliter formatur ratio ista omnis actio vel passio que in aliquibus est accepta adeo ad vitam eternam et in quibuscunq; etiam similib⁹ acceptaretur de facto ad vitam eternã est meritoria vite eterne de rigore legis posite sed passio innocẽtum est accepta a deo ad vitam eternã, et in quibuscunq; similibus etiã acceptatur similis passio ad vitam eternã ergo huiõi passio et effusio sanguinis pro Christo est de rigore legis meritoria vite eterne Tertio secundũ Thomã effusio sanguinis pro xpo vicem gerit baptismi ergo ipsa est meritoria omnium quorum est meritorius baptismus, sed baptism⁹ est meritorius vite eterne igitur. ¶ Contra primam cõclusionem. Arguitur sic nullum illicitum est act⁹ virtutis: sed martirium est illicitum ergo martirium non est actus virtutis minor pbatur quia occidere seipsum est illicitum sed aliqua martiria celebrantur in ecclesia quibus martires seipsos interemerunt recitat enim Augustinus primo de ciuitate dei q; quedam sancte femine tempore persecutiõis vt in secuatores sue pudicicie deuitarẽt se in fluuium deiecerunt eorumq; mõ defuncte sunt: earum tamẽ materia celebrantur in ecclesia. ¶ Confirmatur nõ licet occidere se pro quocũq; malo fugiẽdo ergo nec licet se alteri ad occisionem exhibere pro quocunq; malo fugiendo, sed martires se tirannis exibẽt occidendos ergo martirium est illicitũ ¶ Secũdo laudabile est q; aliquid offerat se ad exequendũ actum virtutis; sed nõ est laudabile q; aliquis se martirio ingerat, sed magis videtur presumptuosum et periculosũ ergo martirium nõ est actus virtutis. ¶ Tertio pono casum q; tirannus cogens martirem ad ydolatriam det ei hanc cõditionem q; sisteterit ante ydolum reputat eũ coluisse ydolum quicqd verbo dicat in cõtrarium neq; pro cultura petit aliud q̃ eo nisi q; stet ante ydolum. in circuitu autẽ eius faciat pfundissimã foueam in qua non sit possibile cadere sine morte. tunc sic iste aut stabit añ ydolum et tunc ipse adimplebit omnia que pertinet ad cultũ ydoli et sic erit ydolatria aut nõ et sic mittet se in p̃cipitium et ita se occidet ¶ Ad primã respondet beatus Thomas q; vt ibidem dicit Augus. nõ est impossibile q; aliquibus fide dignis testificationibus diuina auctoritas persuasit ecclesie vt dictarum sanctarum memoriam honoret. sed cũ hac solutiõe adhuc stat vis rationis quia si occiderunt se actum illicitum et nõ martirium habuerũt. Respondeo ergo aliter negando minorẽ et ad pbationem dico q; ista est distinguenda, occidere se est illicitum vel occidere se intentione quod est facere actum aliquem ad quem sequitur mors et faciendo eum intẽdere q; mors cõsequatur et sic cõcedo q; occidere se est illicitum vel occidere se preter aut cõtra intentionem est scilicet nos facimus actum aliquem ad quẽ sequitur mors, nos tamen faciendo actum illum vitam nostram saluere intẽdimus aut saltẽ nõ intẽdimus q; mors cõsequatur vt patet de ea qui fugiens hostes mittit se in fluuium, et vltra dico q; femine ille mittentes se in fluuium nõ intendebãt q; mors inde sequeretur sed tantum intendebãt pudiciciam suam conseruare. Potest etiam aliter responderi q; licet occidere se omnino sit illicitum tamẽ aliquando sit p ignorantiam huius iuris et legis ne illa occisio imputetur ad demeritum ideo licet mulieres ille intẽdissent se mittendo in fluuium occidere et pudiciciam propter deum conseruarent et in hoc rem illicitam facerent, tamẽ ignorantia huius iuris de quo apud multos sapiẽtes aliqñ dubitatũ est virũ licitũ esset vel non fecit vt non imputaretur ad demeritũ quod alias fuisset ad demeritum imputatum est

argumẽ. tho. vbi sup. 2.2. 174. q̃stio. articulo

solutio. auctoris

alia solu[tio]

ad hanc ignorantiā faciebat circunstātia feruoris
et vehementie q̄ erat in custodia pudicitie per quam
etiā vbi alias cognouissent q̄ illud eēt illicitū tunc
tū nō ↄsiderabāt imo nec forte cōsiderabāt q̄ essent
se mittendo in aquā moriture. ¶ Ad confirmationē
dico q̄ dupliciter potest intelligi se alteri exhibere
ad occisionē. Uno mō vt idem sit q̄ exhibere se alte
ri principaliter vt occidat: ꝛ hoc modo ↄcedo ↄñs.
Alio modo vt idē sit q̄ exhibere se alteri vt in defē
sione opis honesti mors inferat equanimiter tolle
retur ꝛ hoc modo nō est illicitū martires aūt nō se
exhibēt tyrānis occidēdos. primo mō, sed se exhibēt
veritatꝫ ꝛ iusticie defēsores paratos mortē tollera
re equanimiter si iferat. ¶ Ad scđm dico q̄ ad ali
quos actus virtutū laudabile est se offerre, ad ali-
quos aūt nō est laudabile vt ad gerendū principa-
tū vel pōtificatū ꝛ maxīe vbi sūt multi li alii q̄ vel co
modiꝰ vel eq̄ comode id gererēt ꝛ administrare possūt
Ad minorē dico q̄ aliquē se ingerere martirio pōt
intelligi dupl'r. Uno mō vt idē sit q̄ ingerere se sup
pliciis q̄ cruciatibꝰ ꝛ petere ꝛ sibi inferāt hmōi sup
plicia ꝛ cruciatꝰ ꝛ sic hec nō est regulariter lauda-
bile. Alio mō vt idē sit q̄ ingerere se actu ꝓpter quē
solet iferri suppliciū ꝛ cruciatꝰ cū volūtate tollerē
di eos si infer at. ꝛ hoc mō dico q̄ hoc est laudabile
si circūstātia persone aut loci aut tpis aut aliq̄ alia
non obuiet. Et si dicas q̄ hō nō debet dare alteri
occasionē iniuste agendi. sed se ingerēs hoc mō dat
occasionē iniuste agendi igit. Respondetur negan-
do minorē sed alius ex prauitate sua ex occasiōe bo
ni data scilicet conuersionis sue ꝛ emendatiōis, oc
casionem mali non dati elicit. ¶ Ad tertiam admit
to casum ꝛ dico q̄ nulla conditio sibi proposita a
tiranno potest facere q̄ illa statio eius sit adoratio
ydoli cum et mente ꝛ voce ydolum detestetur et ex-
ercet et ideo si multitudo astans non inde offenda
tur potest securus ante ydolum stare. Si aūt multi
tudo inde offenderetur ꝛ crederet illū adorasse ydo
lum ex eo q̄ stat scđm conditionem tiranni ꝛ nō pa
teat sibi alius regressus tunc potest se in foueā mit
tere vt non moriatur sed vt ydolatriam et euersio-
nem multitudinis fugiat confidens in dño qui po-
tens est a durioribus eripere ꝛ paratus etiam mor
tem equanimiter tollerare si accidat. nam ꝛ sancti
martires gaudentes incedebant ad locum suppli-
ciorum nec ob hoc seipsos dicebātur occidere. ¶ Cō
tra tertiam conclusionē arguitur sic eis tm̄ conue-
nit martirium quibus ↄuenit aureola martiriū sed
solis mortem passis conuenit aureola martirii igi
tur. maior patet q: cum deus sit iustissimus et mise
ricordissimus iudex illis solis conuenit meritū qui
bus conuenit et premium sed aureola est martiriū
premium igitur. ¶ Secundo nulla volitio est actus
martirii nisi sit volitio mortis pro xp̄o formaliter
efficaciter imperatiua executionis: sed non est for-
maliter imperatiua executionis nisi mors cōsequa
tur igitur. ¶ Tertio ecclesia nullum veneratur tan
q̄ martirem nisi passus sit mortē pro xp̄o q̄ nullus
est vere martir nisi passus sit mortē pro xp̄o, ↄña te-
net q: oēm verū martirē pōt eccl'ia venerari tanq̄
martirē. ¶ Quarto martiriū corona est purpurea
q̄ ad martiriū exigit sanguis effusio ↄñs ꝓbatur p
illud Cipriani i epistola ad martires. O beatā ec-
clesiā nostrā quā sic honor dignatiōis illumināt quā
temporibus nostris gloriosus martirum sanguis
illustrat erat ante in operibus fratrū cādida nūc fa
cta est in martirum cruore purpurea, floribus eius
nec rose, nec lilia desunt, certent nūc singuli ad vtri
usq̄ honoris amplissimam dignitatē accipiant co-
ronas vel de opere candidas vel de sanguine pur
pureas. ¶ Ad primam respondetur dupliciter ad
primam negando maiorem, secūdū enim aliquos
aureola est premiū accidētale debitū actui interio
ri nō cuilibet sed ei tantū quē de facto cōcomitatur
actus exterior. Secūdo mō respondetur negando
minorē licet enim nō cuilibet volenti mori pro chri
sto debeatur aureola martirii, cuilibet tamē volē-
ti mori pro christo volitione formaliter imperati-
ua executionis data etiā q̄ executio aliunde sit im-
pedita datur aureola martirii. ¶ Ad secundā nego a
minorem ꝛ dico q̄ aliqua volitio quā non cōsequi
tur mors aliquādo est formaliter imperatiua exe-
cutionis quia impeditur executio nō ab eo qui pa-
ratus est pati sed vel ab eo qui volebat mortē infli
gere vel a deo vel ab aliquo alio secūdum q̄ deus
disposuit ¶ Ad tertiā ↄcedo nisi aliquo legitimo do
cumento sibi cōstiterit de volitione imperatiua ex-
ecutionis puta si diuina reuelatione aut alio certo
testimonio ꝛ hoc ideo est quia naturaliter non est
possibile ecclesiam habere certum legitimū ꝛ suffi
ciens documentū de actu interiori martirii nisi per
passionem exteriorem mortis ꝛ ad ꝓbationē nego
assumptum ꝓ tēpore quo desūt ecclesie legitima do
cumēta ꝛ testimonia quibꝰ efficaciter ꝓbetur q̄ fu
it vere martir ¶ Ad iiii. ↄcedo aūs ꝛ nego ↄñam sꝫ
sufficit volitio effusionis sanguinis formaliter im
peratiua executionis volitio tamē nō esset efficiter
imperatiua executionis si nullo impedimēto posi-
to non tollerarē de facto mortē ꝛ actualiter sangui
nem vel vitā ꝓfunderet. ¶ Contra quartā cōclusio-
nem Arguitur sic omne martiriū est volūtariū er-
go quod non est volūtariū non est martirium ergo
ad martirium exigitur volitio mortis pro christo
maior ꝓbatur omnis actus virtutis est volūtarius
martirium est actus virtutis ergo martiriū est volū
tariū. maior est Aris. tertio ethicorū, ꝛ minor in p- x
ma cōclusione ꝓbata est. ¶ Secūdo omne martiriū
est meritoriū ergo quod nō est meritoriū nō est mar
tirium. sed nichil nō volūtariū est meritorium ergo
nihil nō voluntariū est martiriū. ¶ Ad istas ratio-
nes. Ad primā nego maiorē si intelligatur q̄ sit vo
luntarium volūtate eiꝰ qui patitur, licꝫ sit bone vo
luntate eius qui patitur vel ecclesie aut parentū si-
cut cōtingit de baptismo. Ad probationē nego ma
iorē vniuersaliter intellectā si intelligatur de volū
tario voluntate eius qui agit aut patitur: Et ad.
Aris. dico q̄ loquitur de his q̄ contingūt secūdū
regionem ꝛ cursum cōmune moralis honestis, non
de his que cōtingūt secundū misericordiā ꝛ benefi
centiā passionem nostram pte ad premiū acceptan
tis. ¶ Ad secūdā cōcedo aūs ꝛ ad ↄcessum vlteriorē
nego q̄ illud quod nō est voluntariū voluntate pro
pria non sit meritoriū Et dico q̄ christus aliquas
passiones ꝛ etiā aliquas susceptiones duxit acce-
ptare ad premium ꝛ ita voluit esse meritorias quis
nō essent voluntarie voluntati eorū qui patiebātur Crisosto
vel suscipiebāt. ¶ Contra primū correlariū arguit
auctoritate Johannis episcopi in sermone innocē
tū ita dicētis. Sicut pueri sine magistro discreti do
cti sine doctore eruditi sine eruditore agnoscūt chri
stum predicāt dominū nō quē ꝑsuasio humana do-
cuerit sed quā omnitas inspirabat. ¶ Ad hanc au
ctoritatem respondeo q̄ si Johānes episcopus acci
piat verba in sensu ꝓprio tūc sibi in hac parte non
credimus cū asserat aliquid de facto cuius nec ra-
tionem habet nec auctoritatē. si autem accipiat in
sensu in proprio ita vt dicat infantes agnoscere et
predicare quia ita patiuntur ac si predicarent et aco

gnoscerent tunc conceditur τ nichil contra conclu-
sionem. quod autem accipiat agnoscere hoc modo
patet quia eodem modo videtur accipere agnosce-
re τ predicare: sed cõstat ꝙ non accipit ꝑdicare pro
ꝓrie cū innocētes nullā vocē de xp̄o cū occidebātur
emiserint ꝙ nec ꝓprie accipit agnoscere, accipit
ergo agnoscere τ predicare nō ꝓ actu cognoscendi
et loqendi sed pro operibus aut passionib⁹ que ſm
regularē cursum actus cognoscendi τ loquēdi con
comitari solent. Contra vnum suppositum in tota
questione scilicet ꝙ in habentib⁹ vsū rōnis ad mar
tirium exigit volitio mortis. Contra hoc arguitur
sic matres innocentū fuerūt martires τ tñ non ha
buerūt volitionē mortis pro xp̄o igitur maior pro
bat auctoritate Crisos. dicētis erāt videre maiorē
dolorē in matrib⁹ remanētibus ꝙ in paruulis moriē
tib⁹ vnū quidē paruuli sustinebāt dolorē cū nōdū
sciebāt mortis timorē. matres vero duplicē patie-
bant vnū qz interfici filios suos intuebant alterū
quoqꝫ ꝙ a filiis ipse desolabāt ī paruulis deniqꝫ mora
biā fine faciebat doloris. In matrib⁹ aūt paruulorū
memoria sperat renouatio doloris. Scḋo idē ꝓbat
Seuerianus. auctoritate. Seueriani dicentis in martirio filiorū
matres passe sunt. nam gladius filiorum pertrāsi-
ens membra ad corda matrū deuenit τ necesse est vt
sint premii cōsortes que fuerūt socie passionis mar
tirii matres tulerūt quicquid angoris extitit τ do
loris τ ideo nō carebunt martirii gaudio lacrime
quas fuderūt. ¶ Ad primū respōdeo negādo maio
rem ad hūc sensū scilꝫ ꝙ in tollerātia mortis filiorū
fuerūt martires τ hoc satis ꝓbāt auctoritates ad
ducte qz ex eis ptꝫ ꝙ nolebāt in morte filiorū et non
tollerabāt mortē eorū equanimiter neqꝫ volebāt eā
sed si potuissent obsistere obstitissent. credo tñ ꝙ de
us nō reliquit eas irremuneratas τ possibile est ꝙ
postea alique earū martiriū passe sunt pro xp̄o: sed
dico ꝙ passio mortis filiorū nō fecit eas martires.
¶ Ad primā auctoritatē cōcedo ꝙ matres maiorem
tristiciā patiebant ꝙ filii. sed ex hoc nō pōt īferri ꝙ
tollerātia illius tristicie reddiderit eas martires.
¶ Ad auctoritatē Seueriani ꝯcedo ꝙ matres gra-
uē tristicia passe sunt τ pie credendū est ꝙ de⁹ fecit
eas ꝯsortes ꝑmii id est eterne beatitudinis sicut fe
cit eas cōsortes τ socias passiōis τ cū dicit vlterius
ꝙ nō carebūt martirii gaudio ꝯcedo hoc ad rigo-
rē sermōis qz matres gaudebūt in martirio ꝑmio
martirii filiorū suorū. sed nō habebūt gaudiū marti
rii ꝓprii nisi aliunde pro christo passe sunt.

¶ Rationes solute sunt ex dictis.

Queritur secūdo. vtrū martiriū

sit act⁹ maxime ꝑfectiōis. Arguit ꝙ non
qz act⁹ caritatis est maioris ꝑfectionis ꝙ
martirium igit. In oppositū videt esse Aug. q martiriū
virginitati ꝓferri hoc satis denotās martiriū esse
tho. secūda scḋe q̄sti. 174. articulo 3°. actū maxime ꝑfectionis. ¶ Opinio beati Thome est ꝙ
martiriū ꝯparatū ad virtutē elicientē ipm nō est act⁹ ꝑfe
ctissim⁹ virtutis. ꝓbat qz martiriū hoc mō ꝯsistit in
debita tollerātia mortis: sꝫ tollerare mortē non est
ſm se laudabile. sꝫ solū ſm ꝙ ordinatur ad aliqd bo
nū qd ꝯsistit ī actu virtutis puta ad fidē τ dilectio-
ne dei: τ ideo act⁹ illi⁹ virtutis cū sit finis est melior
martirio. sꝫ martiriū ꝯparatū ad primū motiuū
qd est amor caritatis ex q̄ qd̄ē caritate ꝯuenit actui
ꝙ ptineat ad ꝑfectionē vite martiriū inter ceteros
act⁹ humanos est ꝑfectissimus actus scḋm genus suū
S. thomā. qz est maxime caritatis signum. Ista opinio nō vi-
detur michi veritatē cōtinere. Et ideo arguit sic cō-
tra eam idem est martirium quod elicit ꝓxime ab
aliqua virtute τ illud quod primo mouet caritas sed
martirium ad quod primo mouet caritas inter hu
manos actus est perfectissimus ergo martirium se
cundum ꝙ elicitur ꝓxime ab aliqua virtute est per-
fectissimus actus. ¶ Ad hāc rōnē respōdebitur for-
tassis ꝙ male cōcluditur inferādo cōclusionē de se-
cundum ꝙ eo ꝙ nulla permissarum est secūdū ꝙ sed
tamē potest inferri mere cathegorica cōclusio ergo
martirium quod elicitur ꝓxime ab aliqua virtute
est perfectissimus actus cum qua stat ꝙ non sit per
fectissimus actus secundū ꝙ cōparatur ad virtutē
ꝓxime elicientem. ¶ Cōtra hāc solutionē sic. Argui
tur virtus eliciens ꝓxime martirium aut elicit tolle
rantiā mortis secundū se τ hoc non quia vt dicit is-
dem doctor hoc nō est laudabile aut elicit tollerā-
rantiā mortis secūdum ꝙ ordinatur ad fidē τ dile-
ctionē dei et tunc elicit martirium per cōparationē
ad primū motiuum eius ergo per cōparationē ad
virtutē elicientē que elicit martirium ꝓpter fidē et
dilectionē dei martiriū inter humanos actus est ꝑ
fectissimus. ¶ Secūdo secūdū eandē opinione mar
tiriū nō est ꝑfectissimus actus nisi qz signū maxime
perfectionis scilꝫ maxime caritatis. sed perfectum
in ratione signi nō est nisi extrinseca denominatio
ne perfectum ergo ex hoc ꝙ est esse signū maxime ca
ritatis ne potest probari ꝙ martiriū sit perfectissi
mus actus inter humanos actus. et patet hoc per
exemplum nā licet musca ex nihilo creata sit signū
perfectissime potētie scilꝫ creatiē nullus tamē ex hoc
cōcederet ꝙ ipsa esset perfectior ꝙ equ⁹ ex equo ge-
nitus. ¶ Sit igitur Prima cōclusio omnis actus q̄
est martirium est regulariter ceteris paribus om-
ni alio actu qui non est martiriū perfectior ego au
tem hic non voco martirium passionē illā exterio-
rem mortis sed actum interiorē formaliter impera
tiuum tollerantie huius passionis. ꝓbatur cōclusio
actus caritatis quo ita diligitur de⁹ vt ꝓ nullo qd
est cōtra rectam rationē nec etiam ꝓ morte velit di
mittere eum est actus heroicus superans cōmunem
facultatem hominum actus autem caritatis in om
nibus isti similis preter hoc ꝙ non habet hanc voli
tionis mortis imperatiuā formaliter executionis
nō est actus heroicus ergo primus est perfectior sꝫ
martirium in omni actu ponit volitionem mortis
imperatiuam executionis ergo omis actus qui est
martirium est ceteris parib⁹ omni alio actu qui nō
est martirium perfectior. Secūdo omnis actus qui martiriū act⁹ perfectiss.
pro sua excellentia et difficultate addit cōdictionē
cōstituentē eū supra cōmunē hominum facultatem
est melior et. perfectior ceteris paribus eo qui non
addit hmōi cōdictionē sed actus qui est martirium
addit hmōi cōditionem quia addit vniuersalē recti
tudinē τ imperium vniuersaliter circa omnia que
nata sunt hmōi rectitudinem impedire etiam circa
mortem et durissimos cruciatus igitur. Confirmat
tur iste rationes per illud Ioh. xv. maiorem carita
tem nemo habet vt animā suā ponat quis pro ami
cis suis: sed p actum martirii quis imperat forma
liter animā suā ponere pro amicis suis ergo martiri
um est actus excellentissim⁹ neqꝫ ego īteligo ꝙ mar
tirium sit actus quo quis feratur actualiter in vo-
litionem mortis secundū se quia vt dicit Thomas
hoc nō est laudabile. sed dico ꝙ per martirium ego
habeo volitionē alicuius excellētis operis aut no-
litionem alicuius turpis τ quia ꝓponitur michi cō
dictio vel deserādi illud opus excellēs vel admittē
di aliud turpe aut patiendi mortem et graues cru
ciatus per actum qui est martirium ego ita volo il
lud opus honestum vel nolo opus illud turpe ꝙ ma
lo pati mortem τ grauissimos cruciatus ꝙ vel dese

rere illud vel admittere illud et quia actualiter ꝫ mihi ꝓposita cõditio illa ego actualiter impõ tollerãtiam mortis quorũcũqꝫ cruciatuũ. Constat ꝙ sit ꝙ da vo quocũqꝫ actu ꝯtinencie excellenti qui nõ habeat istã conditione quã est formaliter imperatiuus tollerantie mortis ꝛ grauissimorum cruciatuũ. si detur alius actus habens omnia q̃ habet precedens / ꝛ cum hoc istã cõdicitionem reponentẽ eũ in genere. virtutis heroice ꝙ iste scõus actus est longe perfectior primo neqꝫ volo dicere ꝙ vnus et idem actus interior primo sit carens ista conditiõe et nõ heroicus ꝛ postea hꝫ istã cõditionẽ et sit heroicus imo isti actus nõ solũ numero sed etiã specie differũt quia aliquid est obiectum secundi q̃ non est obiectũ primi. sꝫ dico ꝙ vni actui põt alius succedere et ꝙ secundus semper sit perfectior primo.

¶ Scõa conclusio põt esse aliquis actus qui nõ martirij actu qui est martiriũ perfectior. ꝓbatur nã actus ille quo beata virgo diligebat deũ propter se erat perfectior eo quo eleazarus nolebat etiam pro morte vetitis prohibitis in lege nolitiõe imperatiua executiõis. nam aliquis actus aliquando ex obiecto cõi siue vt dicunt ſm spẽ suã tãtã hꝫ ꝑfectionẽ ꝙ et alius actꝰ propter ꝑfectione obiectũ nõ cõmunis tunc circũstancia actus exterioris in perfectione equari non potest et ideo notãter in ꝓcedenti cõclusione dicebatur ceteris paribus. intendo eñ ꝙ oia que possunt facere ad perfectionẽ primi actus sint in scõo ꝛ scõm addat super primũ grauissimorum suppliciorum ꝛ mortis formaliter imperatiam tollerantiam. ¶ Tertia cõclusio multi habitus a quibus non elicitur actus qui est martirium nec mediate nec imediate sũt aliquibus habitibus a quibus mediate elicitur martiriũ ꝑfectiores. ꝓbatur pino cõclusio per precedentẽ cõclusionem da aliqui actus qui nõ sũt martiriũ sũt actu qui est martirium perfectiores ꝙ ei habitus eliciti ꝑmorum actuum sũt interdũ ꝑfectiores hitibus elicitis scdorum / habitꝰ enĩ ille a quo beata ꝟgo elicuit excellentissimũ gradum dilectiõis dei erat excellẽtior habitu a quo Eleazarꝰ nolebat conseruationẽ legis cũ volitione mortis formaliter imperatiua executionis. Scdo possibile erat ꝛ forte de facio ita fuit ipe eleazari ꝙ aliqui habuerit tam perfectũ habitũ iusticie legalis q̃ perfectũ habuit Eleazarus cum si de facto misset ꝓposita ꝯditio q̃ fuit ꝓposita eleazaro de morte subeũda aut deserenda a lege ipse potius passus fuisset mortẽ ꝛ mille tormenta q̃ legem deseruisset qꝫ in tali nõ fuit hmõi ꝓposita conditio / eleazaro autẽ ꝓposita fuit ideo ex hꝫ suo eleazarus elicuit actũ martirij et non alius q̃ fuit habitus ex quo nõ elicitur actꝰ martirij esse eque perfectũ ꝛ etiã interdũ ꝑfectiorẽ habitu illo ex q̃ elicitur actus martirij. Tertio volo ꝙ eleazarꝰ ꝛ alter ꝑ prius habeant hunc iusticie legalis equalis et ꝙ ille alius per multos actus ab habitu elicitos auxerit habitum Eleazarus autẽ non sed propter conditionẽ sibi ꝓpositã eliciat actum martirij. ¶ Et sic arguit sic primꝰ hꝫ habitũ ꝑfectiore q̃ scõs ꝛ tñ primꝰ nõ elicit actũ martirij ꝛ scõs elicit igitur. Sꝫ ne miserere ꝙ hic assignamꝰ duos habitus a quorum vno elicitur martiriũ ꝛ nõ ab alio. ¶ Aduertẽdũ ꝙ hoc iõ nõ contingit qꝫ actu martirij nõ possit elici ab alio / qꝫ vt dictum ꝑ istum habitũ oblata fuisset ꝯditio mortis aut deserẽde legis hebat habitu per quẽ cõseruationẽ legis cũ tollerantia mortis elicuisset actum formaliter imperatiuũ executionis hoc ergo non ideo cõtingit quia non potest elici actus martirij ab alio habitu / sed quia deficit circunstantia scilicet conditio mortis vel legis deserende. ¶ Aduertendum preterea ꝙ conclusio dicta intelligi potest comparando habitus martirij inter se. aliquando vero comparando duos habitus inter se quorũ nullus est habitus martirij verbi gratia / sunt duo quibꝰ frequenter ꝓposita est conditio deserende fidei aut mortis tollerande ꝛ isti duo quotienscunqꝫ hec cõditio eis ꝓposita fuit elicuerunt actum circa cõseruationem fidei et tollerantiam mortis formaliter imperatiuã executionis per quos quidã actus frequẽtatos elicuerunt in se habitus conseruande fidei ꝛ volitionis mortis pro fide conseruãda / ꝯstat ꝙ isti habitꝰ sunt habitꝰ martirij ꝓpt similitudinẽ ad similes actus facientes. Tunc volo ꝙ tirannus vnũ eorũ muneribꝰ velit allicere ad deserendũ fidem ꝛ alium velit cogere per ꝯditionem mortis sibi propositã / constat ꝙ ille cui ꝓponitur ꝯditio mortis ex habitu suo eliciet actũ martirij. secundus ex consimili habitu eliciet actum qui non erit actꝰ martirij quia sibi non ꝓponitur conditio mortis. Et si dicas ꝙ virtute habitꝰ martirij non eliciet ille defensionẽ fidei ꝛ contemptũ munerũ sed tantum eliciet defensionẽ fidei ꝛ contemptũ mortis. ¶ Ad hoc respõdetur ꝙ iste habitus martirij est duplex vnus est qui non habet vniuersalem rectitudinẽ verbi gratia volitio qua quis vult defendere fidem non obstante cõditione mortis proposite ꝛ potius vult tollerare mortem actu formaliter imperatiuo executionis q̃ deserere fidem. Et de isto concedo ꝙ ab isto habitu nõ elicitur immediate cõtemptus munerũ ne deserat fides elicitur tñ ab eo mediate ita ꝙ iste habitus mediante actu suo elicito inclinat ad primũ actum habitꝰ cõtemptiuũ munerum ꝓ defensanda fide. Alius ẽ habitus martirij qui habet vniuersalem rectitudinẽ verbi gratia habitus quo quis vult defẽdere fidem ꝛ ꝓ nullo quod est contra rectã rõem eam deserere non ꝓ morte non propter munus nec pro quouis alio quod ẽ cõtra rectam rõem ꝛ iste habitus inclinat in actũ cõtempus ꝑmiorũ ꝛ munerum vt conseruetur fides. potest tamẽ iste habitus haberi cum vniuersali rectitudine ꝛ nullo mõ ꝑticulari / ꝛ tunc tantũ inclinaret mediate in actũ martirij ꝛ etiã in ꝯtemptũ munerũ. põt etiam haberi cum vniuersali rectitudine ꝛ particulari vna vel pluribus / ꝛ tunc inclinat immediate in actũ oẽm cuiꝰ ꝑticularem rectitudinẽ ꝯtinet ꝛ mediate ĩ alios alios ꝛ per alium modũ q̃ ꝓcedens. ¶ Quarta conclusio nõ ois martir est quolibet nõ martire in excellentiori vite gradu ꝯstitutus ꝓbat beata ꝟgo maria est in excellentissimo vite gradu constituta ꝛ tamẽ ipsa nõ fuit martir igitur. Secundo quia licet martirium sit ceteris paribus actus excellentior tamen vt dictum est dabilis est aliquis actus virtutis actu martirij excellencior ꝛ similiter de habitibus ergo non martir potest esse in excellentiori gradu vite constitutus q̃ martir. Tertio constat ꝙ multi fuerunt martires qui non accesserunt ad excellẽtem gradum illum vite in quo fuit Johannes euangelista constitutꝰ qui tamen non fuit martir cũm ipse seipsum appellet discipulum quem diligebat Jhesus. ¶ Contra primam conclusionem arguitur sic ꝓpter vnum quodqꝫ tale et illud magis: sed tollerantia mortis in qua constituit martirium non est laudabilis nisi ꝓpter aliud magis amatum q̃ oppositum mortis scꝫ vita vel magis odibilis q̃ ipsa mors ergo volitio illius rei magis amate vel nolitio alterius rei magis odite est laudabilior q̃ actus martirij. ¶ Secundo velle aliquid volitione pertinente ad gradũ temꝑantie est perfectissimꝰ actꝰ ꝟtutis qui circa eandẽ materiã haberi possit: sed nõ omis actus martirij est volitio ꝑtinẽs ad gradũ tẽperantie ergo non omnis actus martirij est ꝑfectior actus eo qui non est martirium. maior probatur qꝛ volitio que fit sedatis omnibus passionibus ita ꝙ

non pnā notabiliter insurgere possunt contra rationem est pfectissima volitio hec aut est volitio ptinens ad genus temperantie. ꝛ minor pbatur q2 multi martires passi sunt interdū vehementes impulsiones a tristicia cruciatuū ꝛ mortis interdū ex delectatiōibus pmissionū ꝛ honorū. ¶ Tertio mors pugnando contra hostes fidei suscepta est virtuosior q̄ mors suscepta per martiriū quod fit sine contrapugnatōe ergo actus fortitudinis ceteris paribus est pfectior q̄ actus martirii. añs pbatur quia per mortē illā simul defenditur fides ꝛ oppugnat ac debilitatur hostes fidei. ¶ Ad primā nego ꝯñam argumētū enī pcedit ac si vno actu quis vellet finem, et alio aliquid pp̄ter finem non sic autē est hic, sed vno eodem actu quis vult fidem vel honorē diuinū ꝛ mortis tollerantiā ne deserat fidem aut honorē diuinū alteri tribuat, act9 ei martirii nec dicit volitionem fidei tm̄, aut nolitionē ydolatrie tm̄, nec volitionē mortis tm̄, sed actus martirii est volitio fidei aut nolitio peccati tam firma vt neq3 pro morte velit deserere fidem aut admittere aliquid contra legē imperatiuā formaliter executionis respectu tollerantie tantis mali pene ne vel bonum deseratur vel culpa admittatur. ¶ Ad secūdam dico q̄ virtus accipitur tripli̾r. Uno modo generaliter p omni habitu electiuo immediate consistente ꝛc. ꝛ hoc siue actus ad quē inclinat ille habitus sit super facultatem cōem hoīm siue non siue in electione actus sint passiōis pugnā passionū siue nō ꝛ hoc mō q̄dā9 heroica est virtus continentia etiam est virtus ꝛ simili̾r perseuerantia. Scđo accipit̾ vt9 min9 cōit̾ p habitu electiuo immediate ꝯsistēte q̄ medietas nō excedit cōem hoīm facultatē siue tn̄ hmōi habitus hēat passiōes ꝯ se impugitates ꝛ pturbātes ꝛ īpedimētū ꝯ electiōem act9 suꝫ facientes siue nō. ꝛ hoc mō heroicus q̄dā9 nō dr̄ vt9 sꝫ dr̄ esse supra vtutē: sꝫ ꝯtinētia ꝛ pseuerantia sūt virtutes. Tertio mō accipit̾ vtus strictissime p habitu electiuo in medietate ꝯsistente nō excedēte coēm facultatē hoīm negatiua (?) in electionib9 actuū suorū pugna ꝛ rebelliōe passionū. Et hoc mō arist. vocat tēperatā vtutē ꝛ negat ꝯtinētiā eē virtutē in vii. ethicorū cū sic. Post hec aūt dicēdū aliꝰ faciētes pncipiū q̄ū circa mores fugiēdoꝝ tres sūt species: malicia incontinentia: bestialitas. ꝯria aūt duobus manifesta. hoc quidē enī vtutē hoc aūt ꝯtinētiā vocam9. ad bestialitatē aūt maxime vtiq3 ꝯgruit dicere sup nos vtutem heroicā quādā ꝛ diuinā: ecce vbi arist. diuidit ꝛ bestialitatē ꝛ vtutē que est oppositū malicie ꝯtinētiā et virtutē heroicā que est virt9 sup nos existēs. ꝛ ideo hoc mō accepto noīe vtutis virtus heroica non ē dicenda virtus sed virtus diuina quia ipsa excedit facultatem communem hominum nec cōtinentia est dicenda virtus quia adhuc patitur pugnam et impetum passionum. si ergo accipiatur virtus tertio mō conceditur maior et negatur ꝯña eo q̄ martirium nō est actus virtutis: sed est actus virtutis heroice. nec sequitur est actus virtutis heroice ergo est actus virtutis propter alienationem termini a sua significatione. hec enim determinatio heroica alienat nomen virtutis a sua significatiōe. si autem accipiatur secundo modo virtus conceditur maior et minor et similiter negatur consequentia pp̄ter eandem causam si accipiatur tertio modo negatur maior et dico q̄ volitio pertinens ad gradum temperantie est volitio que nec secundū se nec secūdū actum exteriorem nec ratione actus nec rōne circunstantie excedit cōmunē facultatem hoīm. actus aūt martirii aut ex natura sua aut ratione alicuius circunstantie communē hominum facultatē excedit. et ad pbationem nego primā ptē aūtū pter (?) si intelligat vniuersaliter q2 si volitio

Acceptiones virtutis

Virt9 heroica et cōtinētia nō sūt virtutes sm̄ phm̄.

illa. sit infra cōem hoīm facultatem tunc aliqua alia volitio eiusdem rei que excedet cōem facultatem hominū erit excellentior ꝛ iō in illa prima pte añtis debet addi hec clausula ceteris parib9 que q2 nō addit̾ ideo vl̾r intellecta negāda est. ¶ Ad tertiā dr̄ negado añs imo dico q̄ mors suscepta p martiriū est virtuosior tn̄ quia ceteris parib9 ipsa est dolorosior q2 vbi est ꝯtrapugnatio sicut ꝯtingit ī actu fortitudinis ibi est actio sicut passio ꝛ tunc actio actiua sicut passiua ratione cui9 actiōis diminuit̾ dolor patiēdo ī ētiā pp̄ter calefactionē sanguinis. Tū propter diuisionem cogitationis ad inuadendum rationecui9 minus colligunt̾ vires in apprehēsione lesiouū ꝛ p ꝯñs minus est dolor. Tū preterea q2 vbi est contrapugnatio ibi est spes euadēde mortis que nō habetur nisi forte tenuissima ꝛ debilissima in martirio. ꝛ ideo pp̄ter has causas opus martirii est difficilius ꝛ per ꝯñs ceteris paribus vtuosius. Et ad pbationē nego ꝯñaꝫ quia sit minor vtus cū maiori vtilitate ꝛ ecōtra. Cōtigit tn̄ frequent̾ q̄ per martiriū spōte susceptū magis defenditur ꝛ multiplicat̾ fides ꝛ magis debilitant̾ hostes q̄ per cōtrapugnatiōnē. Nā si cōtrapugnando hostes fidei vincat contēpnit fidem ꝛ de vtute sua supra modū supbit. Raro aūt ꝯtingit in martirio quin per vba ꝛ per facta martirū ꝛ per multitudinem populi cōuersi hostis fidei retūdatur et cognoscat se nō tm̄ potuisse in torquēdo q̄tum martir potuit in patiendo. ¶ Cōtra scđam cōclusionē argui̾t sic aut martirium sm̄ spēm suam est quolibet alio actu perfecti9 aut per accidens ist. si scđm spēm suam ergo nullus actus qui non est martiriū est actu qui est martirium perfectior si per accidēs ergo non ē necesse q̄ omnis actus q eē martirium sit quolibet alio q̄ non est martiriū pfecti9. ¶ Secūdo argui̾t per illud Joh. xv. maiorē caritatem nemo habet vt aīam suaꝫ ponat quis pro amicis suis, ergo vl̾r martiriū est perfectius opere quod non ē martiriū. ¶ Ad pmam dico q̄ martirium nec p se nec per accñs nec scđm spēm suam est quolibet actu pfectius q2 nō ē de facto quolibet actu pfectius. Sꝫ dico q̄ martiriū sm̄ speciē suam est quolibꝫ actu habente cetera omia paria pfectius, ꝛ cū infert̾ q̄ null9 act9 q nō ē martiriū ꝛc. nego ꝯñaꝫ sꝫ debet inferri q̄ null9 act9 q nō ē martiriū hñs cetera paria p̄terq̄ q̄ ī vno ē volitio mortis formalit̾ īpatiua executiōis ꝛ i alio nō ē martirio pfecti9. ¶ Ad scđam dico q̄ aliq̄ caritas dr̄ eē qua ponit̾ aīa p amicis suis dupliciter. vno mō actualit̾, alio mō sm̄ pparatiōnē animi ꝛ p̄omptitudinē. pmo aūt mō nō ē verū vniuersali̾r q̄ caritas illa semp sit maior q̄ actualit̾ ponit̾ aīa siue vita p re amata q̄ ea qua nō ponit̾ sic actualit̾, naꝫ in beata vgine fuit maior caritas q̄ ī aliq̄ martire ꝛ tn̄ ipsa nō posuit aīam p amicis suis sicut fecerūt martires. Scđo mō dico illud eē verū vniuersalit̾ nisi impediat dispositio subiecti. nā si caritas quam habuit btā vgo nō reddidisset aīam ei9 p̄ōptā ꝛ paratā ad hoc q̄ vbi fuisset sibi oblata ꝯditio mortis q̄ oblata ē alijs martirib9 ipsa potuisset aīaꝫ p amicis suis actu formal̾r īpatiuo executiōis ponere ipa nō fuisset tāta quāta fuit alioꝝ martirū caritas. Cū q̄ tn̄ stat q̄ duorū vn9 hēbit maiorē caritatē q̄ ali9 ꝛ tn̄ q2 cetera in eis nō erūt paria puta vnus erit durior ꝛ patientior ali9 erit delicatior ille q̄ hēbit minorē caritatē ponet aīaꝫ pro amicis suis ꝛ nō ali9, aut pp̄t grauitatem suppliciorꝫ q2 scꝫ vnicū morte offerunt̾ grauiora supplicia ꝛ alteri min9 grauia aut pp̄t flexibilitatē arbitrii q2 caritas q̄ticūq3 magna sit nō cogit nec necessitat liberū arbitriū sꝫ semp ipm̄ i libertate sua relinquit, aut propt̾ magis auxilium speciale vni concessum q̄ alteri quod habet rōem cause efficiētis et spe

ctu bone volitionis et operationis sequentis. ¶ Sed arguitur iterum contra primam conclusionem. Actus obedientie est perfectior actu martirii igitur. Ans probatur quia per obedientiam dat aliquis animam suam deo per martirium autem tantum dat proprium corpus. Confirmatur secundo probatur per Grego. vltimo moralium dicentem quod obedientia cunctis victimis preferetur. ¶ Secundo actus docendi est perfectior quam actus martirii igitur. Ans probatur quia melius est aliis prodesse quam seipsum in bono conseruare, sed qui docet proficit multis, quam martirium sustinet sibi soli prodest igitur. ¶ Ad primam dicitur non valet quia dato quod obedientia esset secundum se perfectior martirio hoc non est contra dicta, sed dico quod obedientia que est martirium semper est perfectior quam obedientia que non martirium. Ad ans tamen respondet beatus Thomas quod martirium est perfectius obedientia quia martirium complectitur id quod est summum in obedientia scilicet vt aliquis sit obediens vsque ad mortem. ¶ Ad probationem autem antecedentis dico quod martir et animam et corpus dat domino perfectius quam per obedientiam detur. Ad secundam probationem dicendum quod Grego. loquitur de victimis que non habent id quod est summum in obedientia qualis victima est martirium. ¶ Ad secundam dico quod prima quod actus docendi est martirium quoquis licet ne deserat actum docendi et instruendi populum vel in fide et moribus ecclesie vult suscipere mortem est melior quam actus docendi sine martirio. Dico vlterius quod martirium pro fide vel iusticia susceptum est perfectior actus quam actus docendi secundum se. Et ad probationem dico primo quod licet melius sit seipsum conseruare in bono et aliis prodesse quam seipsum conseruare in bono tantum tamen non est melius id est virtuosius aliis prodesse quam seipsum conseruare quia seipsum conseruare et non prodesse aliis est vtrunque simpliciter eligibilius quam prodesse aliis et non conseruare se in bono ergo per regulam Ari. priorum positam seipsum conseruare in bono est operanti melius quam aliis prodesse. Et si dicas quod secundum Ari. bonum vnius gentis est melius quam bonum vnius hominis concedo quando illud bonum est eis eodem modo bonum, sed si sit eis diuersimode bonum non oportet. Ita est autem quod conseruatio sui est et qui se conseruat bonum honesti et virtutis. Actus autem docendi non est genti bonum virtutis sed tantum bonum vtile ad virtutem tamen ordinabile ideo nichil potest ex hoc concludi. Non est dubium enim quod conseruatio totius ciuitatis in virtute est simpliciter melior quam conseruatio vnius hominis in virtute et tamen virtus vnius hominis est simpliciter perfectius bonum quam pax aut immunitas vnius ciuitatis. Dico vlterius quod illa consequentia non valet hoc est melius ergo est a me magis appetendum vel procurandum, quia enim forte tenerer in his bonis quibus quis potest carere sine detrimento salutis eterne, in aliis autem non stat magis teneor conseruare me ab adulterio vel idolatria quam totam ciuitatem et inde est quod si offerretur michi conditio quod si ego vellem ydolatrare tota ciuitas sequeretur fidem xpi et conuerteret ydola, ego non deberem hoc velle vt ego ciuitatem ab ydolatria preseruarem. Dico preterea ad argumentum quod multi per martirium profuerunt multis et non solum tibi et multo plus patiendo quam ipsi vel aliqui alii predicatores veritatis docendo. Et si dicatur contra conclusionem ponatur quod aliquis pro fide xpi velit pati grauissima supplicia non tamen mortem. alius autem velit pati mortem pro fide sed non habeat volitionem circa supplicia grauissima, primus istorum non est martyr, et secundus est martir, et tamen videtur quod actus primus sit difficilior et virtuosior quam secundus quia difficilius est in tormentis viuere quam sine tormentis cito mori igitur. ¶ Ad hanc rationem respondetur quod vel in vtroque est volitio eius quod non est volitum vel non, si sit volitio tunc aut recta ratio dictat quod pro fide xpi vtraque sunt tolleranda et tunc neuter actus est bonus quia neuter est conformis recte rationi. Si autem non sit volitio eius quod non est volitum, tunc dico quod secundus actus est martirium et non primus et quod regulariter difficilior est volitio mortis formaliter imperatiua execucionis quam volitio grauissimorum cruciatuum licet forte apud aliquem secundus sit difficilior, et cum infertur ergo aliquis actus qui non est martirium ceteris paribus est martirio perfectior nego consequentiam quia ad hoc quod cetera essent paria oporteret quod primus esset volitio cruciatuum et non mortis. Secundus vero esset volitio cruciatuum et mortis alias cetera non essent paria. ¶ Ad rationem ante oppositum nego consequentiam quia dato quocumque actu caritatis qui non est martirium ille est imperfectior quam actus caritatis qui est martirium ceteris paribus et consequenter dicendo negatur ans si intelligatur de omni actu qui est vel potest esse martirium quomodo intelligitur questio.

Queritur secundo. Vtrum martirium sit actus fortitudinis. ¶ Arguitur quod sic auctoritate sanctorum qui martires fortes appellant. ¶ In oppositum arguitur. Martirium vt dicitur est virtus heroyca ergo aliquod martirium est actus iusticie et aliquod actus alterius virtutis. ¶ Notandum quod opinio Thome et aliorum multorum est quod martirium est actus fortitudinis. Probat Tho. fortitudo confirmat hominem in bono virtutis contra pericula mortis et maxime eius que est in bello, sed per martirium homo confirmatur in bono virtutis dum fidem et iusticiam non deserit propter imminentia pericula mortis que etiam in quodam certamine particulari a persecutoribus imminent ergo martirium est actus fortitudinis. in more probat per illud Cipriani in quodam sermone vidit admirans presentium multitudo celeste certamen, et in prelio stetisse seruos christi voce libera mente incorrupta virtute diuina. Probat secundo per illud quod de martiribus canit ecclesia fortes facti sunt in bello hec opinio non michi videtur vera nec sufficienter probata. Et ideo est vlterius aduertendum quod secundum altissiodorensem quinque fuerunt genera martirii, quidam enim fuerunt martires pro predicatione veritatis sicut iohannes baptista et prophete in veteri testamento. Alii pro defensione legis diuine vt machabei. Quidam pro defensione fidei sicut beatus stephanus qui dicitur prothomartir non quia non fuerunt ante eum martires, sed quia nullus fuit ante ipsum sic martir scilicet pro fidei defensione. Quartomodo fuit specialiter christus martir scilicet pro redemptione generis humani, vnde inter pascha et penthecostem in festis martirum cantat ecclesia. Filie therusalem venite et videte martirem xpm scilicet cum corona supple martirium qua coronauit eum et cetera verum quantum ad hoc cum corona prefuit antiphona ad festum. Quintomodo fuerunt martires innocentes in quorum quolibet credebat occidi christus. Primi fuerunt testes veritatis, secundi legis diuine, tertii fidei, quarti summe dilectionis dei patris qui mundum sic dilexit vt vnigenitum suum daret pro nobis innocentes vero fuerunt testes malicie tirannorum et crudelitatis. Proprie tamen stricte dicuntur martires qui passi sunt pro fide xpi sicut beatus stephanus dicitur prothomartir, hec altissiodorensis. ¶ Notandum preterea quod licet iste doctor non enumeret nisi quinque genera martirii possunt tamen esse plura vt si alicui dictaret recta ratio quod deberet sub pena damnationis eterne pugnare pro patria et prohiberet hoc aliquis magnus princeps sub pena capitis et sic si talis nollet deserere pugnam pro periculo capitis actu formaliter imperatiuo executionis talis videretur esse dicendus martir si mortem pateretur. Similiter si quis iuberet occidere matrem suam sub pena capi-

tho. 2. 2e. qst. 124. arti. 2.

Sa thomam. Altissiodorensis li bro. 3. tractatu septimo ca. penultimo

tis & mallet hanc penã subire q̃ matrẽ occidere tunc
talis si esset de familia christi & haberet actio sua oẽʒ
aliam circumstantiã requisitam ad bonã & laudabilẽ
operationem talis videtur esse dicendus martir. Eo-
dem modo videretur dicendum de iudice cui propo-
neretur vel tollerandi mortẽ grauissimã vel faciendi
iniusticiam. Ex omnibus tamen istis videtur esse po-
nenda duo martirii genera. quoddam est genus mar-
tirii in quo passio martirii infertur tanq̃ pena ali-
cuius facti vel omissi sicut cum beato iohãni baptiste
illata est truncatio capitis propter reprehensionẽ scʒ
herodis & p̃dicationem veritatis. ita scʒ q̃ tunc nõ ẽ
plus in potestate martiris fugere penam illam. Aliud
est genus martirii in quo passio martirii proponit̃
martiri sub cõditione scʒ si non destiterit ab aliquo
opere quod prohibetur sibi aut fecerit aliquod opꝰ
quod sibi precipitur et tunc martir eligit perseuera-
re in opere non obstante quacũqʒ pena illata vel in-
ferenda vel etiam non facere similiter aliud opus qõ
iubetur. et tunc pena martirii est in potestate libera
ipsius martiris quia si obediat tiranno nõ patietur
mortem. si non obediat patietur. Primũ genus ad-
huc diuiditur quia martir cum facit opus virtuosum
vel omittit opus turpe pro quibus mors & cruciatus
grauis pro pena postea reposcitur aut sic sciebat ve
risimiliter sibi imminere mortẽ pro tali opere sicut
christus de facto sciebat q̃ propter predicationẽ iu-
dei sũma iniquitate aduersus eum mouerentur et eũ mor
ti traderent. & etiam vt puto iohannes baptista hoc p̃
sciebat et istud genus martirii non puto differre a se-
cũdo quia volitio equanimitatis in morte que post-
ea infertur non pertinet nisi ad executionem precedẽ
tis volitionis qua volebat martir predicationem ve
ritatis aut defensionẽ fidei ita q̃ nec pro morte nec
pro quocunqʒ cruciatu esset eam dimissurus aut ille
tunc nesciebat mortem et alia supplicia sibi debere
imminere pro opere virtutis facto aut opere vicii pre
termisso & de isto aliter michi videtur dicendũ q̃ de
primo. ¶ Tunc sit prima conclusio. Equanimis tolle-
M rantia mortis et cruciatus que inferuntur alicui pro
opere virtuose facto vel omisso. que tamen faciens
nesciebat verisimiliter esse sibi inferenda pro hoc ope
commisso vel omisso. nec vnq̃ volitionem circa tale
opus non obstantibus penis & cruciatibus formal'r
vel equivalenter imperatiuam executiõis non ẽ mar
tirium proprie dictum. Probatur. omne martiriũ pro
prie dictum est actus virtutis heroyce & excedit com-
munem facultatem hominũ sed hec equanimitas nõ
est actus virtutis heroyce nec excedit communẽ facul
tatem hominũ. nam plures sapientes viri cum vidẽt
se non posse fugere penam que eis infertur. se per pa
tientiã ad equanimem tolleranciã preparãt & tanto
magis q̃to actus pro quo puniuntur fuit virtuosior
et laudabilior ¶ Secunda conclusio huiꝰ martirii
genus ad patientie virtutem pertinet. Probat̃ quia
est equanimis tollerantia aduersorum que pro tunc
nõ ẽ in potẽte tollerãtis. Contingit tñ interdũ q̃ boni
viri in patiẽdo habent passiões equalẽtes martirio
pu[illegible] cũ nõ obstãte pena que eis infert̃ nõ dolet nec pe
nitet eos de bono ope sed placet eis opꝰ nõ obstanti
bus oĩbus penis. et proponunt q̃ si essent facturi ad-
huc facerent. Iste eñ sunt volitiones que vel sũt mar
tiria interiora vel equiualẽt martiriis. et iste volitio
nes nõ ptinẽt ad virtutẽ patiẽtie sʒ ptinẽt ad virtutẽ illã
ad quã pertinet cõmissio vl' omissio operis pro quo
plectũtur. Quo propter oĩs complacentia in actu virtu-
tis ptinet ad illã acta virtutis qui nobis placet. sed
huiusmodi volitio nõ est nisi cõplacentie de actu virtu
tis igit̃. & põt hec cõplacentia pertinere ad gradum

heroycum illius virtutis. ¶ Tertia conclusio Marti-
rium in quo passio martirii proponitur martiri sub
conditione modo supradicto aliquãdo ad iusticiã p-
tinet. aliquãdo ad temperantiã aliquãdo ad aliquã
aliam virtutem. Probatur prima pars de martirio
eius qui cogitur sacrificare idolis aut penam durissi
mam pati. Secunda pars patet de martirio mulie-
ris cui proponit̃ conditio adulterii aut mortis. Ter-
tia probatur de martirio eius cui proponitur condi
tio passionis et domini aut mortis. sicut contingit ĩ
eo qui contra voluntatem alicuius potentis vult a se
abdicare omne dominiũ & seq̃ xp̃m. q̃ autem primũ
pertineat ad iusticiam. probatur volitio iusticie apd'
deum qui exhibet̃ per religionẽ tã firma & stabilis vt
nec pro morte nec pro quocũqʒ cruciatu velit eam de
serere. est actus iusticie. sed huiusmodi martiriũ men
tale non est aliud q̃ volitio religionis ad christum tã
firma & tam stabilis vt nec p quocunqʒ cruciatu nec
pro morte velit eam dimittere ergo est actus iusticie.
Maior pbatur omnes volitiones que habent idẽ ob
iectum commune & eodem modo pertinent ad idẽ ge-
nus virtutis licet propter diuersas circũstantias que
se habent vt obiecta pticularia respectu volitionũ & no
litionum possint pertinere ad diuersas spẽs sed voli
tio iusticie absolute et sine conditione mortis. et voli
tio iusticie cum conditione circumstantie mortis & gra
uissimorũ cruciatuum habent idem obiectum commu
ne scʒ opus iusticie quod cuilibet actui iusticie est cõ-
mune ergo ptinent ad idem genus virtutis. licet etiam
mors et cruciatus sint obiectũ in secunda & non i pri
ma sed p̃ma volitio vt cõstat ptinet ad iusticiaʒ ergo
et secũda. Secundo volitio cum contemptu mortis &
cruciatuum ne deseratur iusticia imperatiue forma-
liter executionis. aut pertinet ad iusticiaʒ tñ. aut ad
fortitudinem tñ. aut ad vtrãqʒ. Si ad iusticiam tñ ĩtũ
habetur intentum. Nec potest dici q̃ ad forti[t]udinem
tñ quia virtus fortitudinis non inclinat ad actuʒ iu-
sticie per se & immediate. ille autem actus est volitio
iusticie. Nec potest dici q̃ ad vtrãqʒ. Tum primo q̃
ille actus est vnus ergo pertinet ad vnum genus vir-
tutis & nõ ad duo. Tum secundo quia omnis actus q̃
fertur in aliqua duo in vnum tanq̃ in substantiã actꝰ
& in alterum tanq̃ in eius circumstantiam ille ptinet ad il-
lud genus virtutis ad quod ptinet substantia actus:
sed ista volitio que dicta est fert̃ in opus iusticie tan-
q̃ in substantiã actꝰ & tanq̃ in obiectũ primũ & pricis-
paliter fertur in mortẽ & cruciatꝰ contemnẽdo scilicet
tanq̃ in circũstantiã actꝰ quia vt ponitur in casu fa
cienti iusticiam proponitur conditio mortis & cruciatu-
um ergo iste actus non ad fortitudinẽ sed ad solã iu-
sticiaʒ pertinet. Maior probatur quia alias idẽ actꝰ
potest rõne substantie eius pertinere ad vnuʒ genus
virtutis & ratione vnius circumstantie ad aliud & ra
tione alterꝰ ad aliud quod est oĩno absurdũ & contra
omnem doctrinã philosophorum moralium & sanc-
torum q̃ in doctrinis suis declarant manifeste actuʒ
vnum per nullas circumstantias variare genꝰ vir-
tutis. Tum tertio omnis actus qui est circa duo. cir-
ca vnuʒ tanq̃ circa finem & circa aliud tanq̃ circa id
quod est ad finem pertinet ad illud genus virtutis
ad quod pertinet actus ille qui est circa finem vt vel-
le adulterari causa diuitiarum acquirendaruʒ quod
pertinet ad auariciam et velle furari vt intemperate
viuatur ad intemperantiam. Similiter velle repete-
re suum vt pauperibus erogetur ad liberalitatem &
velle potentatum vt iusticia administretur ad iusticiã.
hanc maiorem habet Aristote. expresse quarto ethi-
corũ iʒ volitio iusticie vel religionis cum contemptu
mortis & grauissimorum suppliciorum habet opus

iusticie pro fine et contemptum mortis tanꝙ mediū ad finem ergo huiusmodi volitio pertinet ad iusticiā. minor est expresse posita a beato Thoma q̄stiōe de martirio articulo tertio ita dicentem in respōsiōe ad articulum. et sic nō potest esse ꝙ martiriū quod cōsistit in debita tollerantia mortis sit perfectissimꝰ inter virtutis actus quia tollerare mortem nō est laudabile secundum se sed solū secundum ꝙ ordinatur ad aliquod bonū quod consistit in actu virtutis puta ad fidem et dilectionem dei. et sequitur vnde actus ille virtutis cum sit finis melior est. Aduerte tamen ꝙ maior istius rationis multa discussione indiget quia tamen frequentissime ea vtitur doctor cuius opinionem recitauimus ideo eadem contra ipsū vsi fuimus. Quarto secundū Aristotelem circa mores fugiēdorum sunt tres gradus q̄bus opponuntur tres gradꝰ circa mores prosequendoꝝ scʒ malicia. incontinentia bestialitas quibus opponuntur isti tres gradus virtutis. virtus continentia. et virtus heroica; sed constat ꝙ vnus istorum gradium scʒ malicia pluribꝰ generibus viciorum est cōmunis et similiter gradus oppositus scilʒ virtus ergo et alii gradus possunt esse communes sed qua rōne ꝓbatur et defenditur cōitas virtutis heroice ad plura genera virtutum eadem rōne probari vel defendi potest cōmunitas martirii ad omnem virtutē in qua reperitur actus quē pro morte nō deserendum esse recta ratio diffinit et determinat ꝙ autē heroica virtus sit multis virtutibus cōmunis. ꝓbatur per eustra. super septimo ethicoꝝ ita dicentē. Heroica autem et diuina virtus est cū aliquis diligit omnem virtutē super omnē hominē puta cum quis diligit amorem hominum super omnem amorem hominum dicitur talis virtus heroyca et diuina et cum quis diligit temperantiā super omnē temperantiā dicitur talis virtus heroyca et diuina. Siliter autē et si q̄s fortis fiat sup oēs fortē talis fortitudo q̄ē sup oēm ē heroica et diuīa q̄ scʒ rei Ꝟitatē nō ē aliud q̄ id q̄d supra diximꝰ ꝙ scʒ gradus heroicꝰ ē actꝰ virtutis cōem facultatē hoīm excedens vel habitꝰ ad talez actū inclinans que dr̄ diuīa qr dis et hoībus ꝯgruit Heroica qz hoībꝰ q̄ semidei sūt ꝯuenit. admirabilis et sugnaturalis qz cōem hoīm facultatē excedit. vel dr̄ diuīa qz per eā maxime hoīes approp inquāt ad deū Ex his sic arguit. Temperantia eleuata sup oēm tēperantiā que scilʒ solet in hominibus reperiri pertinet ad genus temperantie. et iusticia super omnē iusticiā eleuata que cōmuniter solet in hominibꝰ reperiri ptinet ad genus iusticie et sic de ceteris ergo omnis virtus heroica pertinet ad genus aliquod virtutis et vna ad vnum et alia ad aliud. Et omnino eodē modo arguitur de martirio iusticia eleuata sup oēm iusticiam pertinet ad iusticiam et temperantia eleuata sup omnē tempantiā est temperantia sed aliquod martirium non est aliud q̄ iusticia eleuata super oēz iusticiam et aliquod non est nisi temperantia eleuata super omnē temperantiam et sic de aliis ergo martirium aliqd ad vnam virtutē pertinet et aliqd ad aliā et aliquod ad aliam. Quīto ad oēz virtutē in aliquo gradu constitutā ptinet vincere oēm difficultatē que ei conuenit ſm gradū illū vt ad virtutem scdm gradū continentie pertinet inclinare vt vincantur difficultates ꝓuenientes a delectationibus et ad virtutē scdm gradū perseuerantie conuenit inclinare vt vincat oēs difficultates cōtra actū suū ꝓuenientes ex tristiciis. ergo etiā ad oēm virtutē in gradu heroico ꝯstitutā ptinet inclinare habentē ipsā vt vincat oēs difficultates impedientes actū eius. sed ex cōditione mortis proposita ꝓuenit difficultas in actu heroico que non pōt vinci nisi per contemptū mortis ergo ad iusticiā in excellentissimo gradu suo cōstitutā pertinet facere contemptū mortis impedientis eam ab actu illo excellentissimo. Ex qua rōe patet iprobatio fundamenti p̄dicte opinionis. Opinatur enī predictꝰ doctor ꝙ in martirio tria sunt scʒ actus pro quo suscipimus martirium puta predicatio veritatis. defensio legis. aut fidei confessio. et iste actus non pertinet ad fortitudinē Aliud est firmitas animi cōtra periculū mortis imminentis et hec est quā ipse dicit ad fortitudinē pertinere. Tertiū est confirmatio in bono virtutis cōtra pericula et precipue mortis. et hoc videtur ex duobꝰ prioribus dependere; quia enim aliquis firmatus est in bono virtutis alicuius et habet firmitatē animi contra pericula mortis ipse confirmatus est in bono virtutis cōtra pericula mortis. Cōtra hūc modū dicēdi sit quarta ꝯclusio. Nō oīs confirmatio in ope iusticie cōtra picula mortis ē opꝰ fortitudinis. ꝓbatur primo ex vltima rōe p̄cedentis cōclusionis probatur scdo qr si sic sequeretur ꝙ fortitudo haberet oēs materias virtutū pro obiecto nō solū ptiali et circunstantionali sed etiā p obiecto cōi et principali sed ꝯsñs ē falsū et cōtra auctores morales phie q̄ fortitudini ꝓprias materias tribuūt et nō extēdunt eā ad materias aliaꝝ virtutū nisi forte aliqñ in materiā fortitudinis tanꝙ circūstātie veniāt. ꝓbatur ꝯñtia confirmatio hois in bono iusticie aut fidei cōtra picula mortis nō ē aliud q̄ volitio iusticie non obstāte conditione mortis ꝑposita facienti iusticiā sed cōstat ꝙ hec volitio ē directissime volitio ptinēs ad iusticiā. et ꝙ mortis ꝯditio non se habet nisi tanꝙ circumstantia igitur. Tertio omis virtꝰ inclinat ad tollendū omne illud quod impedit actuz suum ergo cū timor mortis interdum impediat iusticie actū sequitur ꝙ iusticia inclinat ad tollendū timorē mortis nō quemlibet sed impedientē actum suū; sʒ volitio iusticie cū sublatiōe timoris mortis ē ꝯfirmatio in bono iusticie contra periculū mortis ergo ad iusticiam ptinet cōfirmare hominem in bono iusticie contra piculum mortis. Maior probatur quia omnis virtꝰ q̄tum inclinat in actum suum tm̄ inclinat mediante actu suo elicito in oppositum illius quod repugnat actui suo et ipsum impedit. sed timor mortis impedit actum iusticie cum proponitur cōditio mortis facienti iusticiā ergo iusticia in tali casu īclinat in sublationem hmōi timoris siue in contemptū mortis qui opponitur timori mortis. Ad hanc conclusionē possunt reduci et applicari omnes rationes precedentis conclusionis. Quinta cōclusio. Fortitudo siue magnanimitas multū facilitant actus martirii. Pro qua conclusione est aduertendum ꝙ in magnanimitate siue fortitudine communiter dicta reperitur duplex genus sicut supra dictū est vnum quod est positum in contemptu rerum externarum et vite quo fit vt nec aliquas res externas nec vitam nostram plus appreciemur q̄ appreciende sunt et hoc magnanimitatis genus facit vniuersalem contemptū mortis et habens ipsum faciliter ad modum confirmatur in operibus virtutum contra picula mortis. Aliud genus est quod est positum in administratione difficilium rerum. et istarum rerum difficilium quedam sunt bellice in quibus frequenter eminet mortis periculum cum cōtrapugnatione tamen. Alie sunt non bellice. et iste etiam sunt pene laborum et periculorum rerum et mortis. et istud genus fortitudinis non facit vniuersalem contemptum mortis sed vnum facit contemptuz mortis que contrapugnando cōtingere potest aliud facit cōtemptum mortis que in huiusmodi arduis administrationibus potest euenire sine bello et cōtrapugnatione et frequenter experimur ꝙ aliquis est inclinatus ad contemptū mortis vno modo et nō alio et aliquis

Virtus heroyca cōmunis.

C

D

sunt inclinati ad ꝯtẽptũ mortis istis duobus vltimis mõis qui non sũt inclinati ad vniuersalẽ contemptũ mortis. Dico ergo ꝙ habitus inclinãs ad vniuersalẽ contemptũ mortis multũ facilitat actum iusticie heroice ⁊ generaliter oẽm aliũ actũ ad cuius elictionẽ exigitur hmõi contemptus mortis. non tñ est elicitiuus hmõi actus iusticie vel alterius virtutis etiã ꝑ tẽpe ꝑ quo offertur ꝯditio mortis facilitanti. Alie vero spe cies magnanimitatis disponit ad actus heroicos et ad actus martirii sed remotius qꝛ non faciũt vniuersalem contemptũ mortis. econtra autẽ actus iusticie vel alterius virtutis heroice multũ disponũt ad contemptũ mortis ⁊ vniuersalẽ et ꝑticularẽ nec ista sunt reputanda extranea qꝛ sm̃ doctores sacros vna virtus oritur ⁊ generatur ex alia quod exponit beatus Thomas ⁊ bene ꝙ vna virtus mediante scʒ actu suo elicito inclinat ad actũ alterius virtutis. ⁊ ꝓpter hanc cãm forte multi crediderũt ꝙ martiriũ ꝑtinet ad fortitudinem cõmuniter acceptam nõ quidẽ tanꝗ̃ ad virtutẽ prime elicientem. sed tanꝗ̃ ad virtutem facilitantem actum martirii. ¶ Sexta conclusio. Martiriũ non est actus fidei. ꝓbat̃ quia oĩs actus fidei est actus cognitiuus sed martirium nõ est actus cognitiuus scʒ ẽ act⁹ volũtatis ergo martiriũ non est actus fidei. Et si dicas ꝙ aliquod martiriũ est cõfessio fidei sed cõfessio fidei est actus fidei act⁹ scʒ exterior igit̃. Rñdet̃ nego minorẽ. scʒ dico ꝙ act⁹ fidei cũ act⁹ exterior respectu volũtatis ꝯfessionis videt sicut patebit cũ de fide aget̃. Septima ꝯclõ. Aliquod martiriũ nõ est actus caritatis ꝓbat̃ aliquod martiriũ quod est actus bon⁹ moraliter tm̃ ⁊ non meritorie. sed tale non est act⁹ caritatis. cũ a caritate nec imperatũ sit nec elicitum ergo aliquod martiriũ non est actus caritatis. et añs videt̃ per se notũ. probat̃ tñ potest existens in peccõ mortali nolle deserere fidẽ xp̃i ꝑ morte nec ꝑ quocũqꝫ cruciatu actu iperatiuo executiõis. sed constat ꝙ existens in peccõ mortali non habet caritatem igitur. ꝙ si dicas ꝙ sicut baptisato dat̃ grã et remissio peccõrũ ita ⁊ morienti pro xp̃o. si hoc intelligat̃ vniuersaliter nõ videt̃ verũ qꝛ forte ponit obicem. si tñ ita sit tũc caritas illa sequit̃ naturalit̃ actũ martirii. nec se hꝫ ad ipm̃ imperatiue nec electiue. Octaua cõclusio. Aliquod martiriũ est actus caritatis tanꝗ̃ totaliter per modũ habit⁹ vel actus iclinantis ⁊ aliquod est actus caritatis tanꝗ̃ partialiter per modũ habitus vel actus inclinãtis. probat̃ prima pars de martirio eius qui sustinet mortem qꝛ nõ vult deserere actũ dilectionis caritatiue michil eñ videt̃ elicitiue concurrere ad illũ actum per modũ habit⁹ vel actus volũtatis nisi caritas. dico per modũ habitus vel actus qꝛ volũtas bene cõcurrit sed non per modũ actus vel habitus sed per modũ potẽtie. Scd̃a pars ꝓbatur de martirio eius qui existẽs in caritate sustinet mortẽ qꝛ non vult deserere actum iusticie ad quam inclinat habitus iusticie quẽ hꝫ. actus eñ martirii in tali casu sic inclinatiue et elicitiue tñ ab habitu caritatis ꝙ̃ ab hitu iusticie vt supponitur pro nũc et alibi probabitur. concurrit enĩ caritas ad omnem actum vite eterne meritorium. Noua cõclusio. Martirium stricte acceptũ nõ est actus patientie stricte accepte. Probatur in patiẽtia stricte accepta pena non est in potestate nostra vt patuit cum agebatur de patientia. sed pena martirii est in potestate nostra quia si velim⁹ deserere op⁹ pro quo proponitur ꝯditio mortis liberamur a morte. illud aũt op⁹ deserere est in potestate nr̃a igit̃. Dixi autem in conclusiõe martirium ⁊ patientiã stricte accipi propter varias acceptiones martirii et patiẽtie supra positas. ¶ Contra terciam conclusionem arguitur primo ratione Thome posita post argumenta questionis. ¶ Secundo arguitur per illud Cipriani in epistola ad martires et cõfessores O beati martires quibus vos laudibus predicem O milites fortissimi robur corporis vestri quo preconio vocis explicem. ¶ Tercio omnis virtus firmãs nos cõtra ꝑicula mortis in bello est fortitudo. sed martiriũ firmat nos contra pericula mortis in bello ergo martiriũ ad fortitudinẽ pertinet. Minor probatur quia in martirio est pugna et certamen in quibus eminet mors vt patz ex auctoritate supra allegata. ¶ Quarto arguitur auctoritate Leonis pape qui vt Ciprianus vocat martires fortissimos. ¶ Ad primam respondeo negando maiorem vniuersaliter et dico fortitudo non confirmat hominem in bono virtutis alterius a fortitudine; sed dico ꝙ fortitudo facit vt homo mediocriter et bene se habeat circa terribilia ⁊ audibilia vt scilicet timeat timenda ⁊ audeat audenda. ⁊ ad minorem concedo eã pro primis partibus; sʒ nego pro vltima scʒ ꝙ illa ꝑicula mortis cõtra que firmat animũ martiriũ sint vel cõtingãt in bello. ¶ Pro quo est notandũ ꝙ bellum accipitur dupliciter. Uno mõ ꝓprie ꝑ bello in quo est pugna ⁊ cõcertatio manibus ⁊ viribus corporalibus ⁊ hoc est bellũ quod exigitur ad fortitudinem acceptã ꝓprie. aliud est bellũ similitudinarie dictũ in quo est pugna nõ manibus sed ligua nõ viribus sed verbis per acta. sicut in vita martirii bene legimus cõtentionem que facta est inter martires et tirãnos cũ inter se aut de fide aut de lege disputabant ⁊ hoc bellũ nõ sufficit ad fortitudinẽ ꝓprie dictã sufficit tamẽ ad similitudinariã fortitudinẽ quomõ accipiunt sancti Ciprian. Leo August. Jheroni. fortitudinem cũ appellãt martires fortes ⁊ per hoc soluuntur omnes auctoritates ad hoc adducte. loquitur enim de fortitudine nõ ꝓprie sed similitudinarie dicta quomodo etiaʒ secundũ Aris. milites strẽnue pugnãtes vt cõsequãtur honores vel euitẽt opprobria vocãtur fortes nõ ad fortitudine ꝓprie dicta sed similitudinarie. ¶ Contra sextã conclusionẽ arguitur sic martirium est actus illius virtutis cui⁹ est testimoniũ sed martiriũ est testimonium fidei ergo est actus fidei. maior ꝓbatur quia martir in greco dicitur quasi testis in latino. et minor ꝓbatur per illud actuum primo Eritis michi testes in iherusalem. ⁊c. ¶ Secũdo martiriũ sicut dictum est pertinet ad illam virtutẽ ꝓ cuius actu mortẽ patimur sed martir pro actu fidei mortẽ patitur sicut beat⁹ Stephanus fuit martir ꝑ fide christi igitur. ¶ Tercio. Arguitur auctoritate Maximi quoda sermone martir inquit martirii fides catholica est in qua illustres athlete suo sanguine sul scripsit sit ergo martirium pertinet ad fidem. ¶ Ad primã dico ꝙ quando est eadem virtus in cuius actu ꝑsistere volumus non obstãte cõditione mortis nobis ꝓposita ⁊ cui testimonium dare volumus tũc martirium est actus virtutis illius cuius est testimonium quia est actus illius virtutis in qua persistere volumus. si autem hec virtus sit alia ab illa tunc in tali casu maior est falsa. Exemplum primi vt cum suscipimus martiriuʒ pro cultu diuino tunc eidem cultui etiam per martirium testimonium damus ⁊ ita martirium est actus iusticie et religionis cui actui dat testimonium. In ꝓposito autem cum pro confessione fidei martiriuʒ suscipimus nos damus testimonium fidei quia tamen fides est virtus intellectualis confessio autẽ fidei vel defensio est virtus volitiua ideo martiriũ est testimonium vnius virtutis ⁊ actus alterius non nego tamẽ quin martiriũ in tali casu sit etiam testimoniũ virtu

arg. th. vbi supra arti. 1

arg. th. vbi su

c

tis volitiue sed dico q̄ non est verū vniuersaliter q̄ cu-
iuslibet virtutis martir est testis eiusdē martiriū ē act⁹
¶ Ad secūdā nego minorē et dico q̄ martir nō patit̄ ꝓ
actu fidei sed pro defensione aut cōfessione aut vo-
litione fidei siue volitione actus credendi. si enī pro
posita cōditione: sibi cessaret a cōfessione vel defen
B sione fidei q̄uis nūq̄ crederet non pateret. Aliter re
spondet q̄ martir dicitur pati in morte pro dupli-
ci actu scʒ pro actu habēte circūstantiā mortis pro
obiecto cuius est formaliter contēptiuus et de isto
vera est maior. Scḋo pro actu non habēte hmōi cir
cunstantiā mortis ꝓ obiecto cuius formaliter sit cō
tēptiuus et de tali maior nō est vera. primus act⁹ est
volitio cōfessionis fidei nō obstante morte proposi-
ta formaliter īperatiua executionis. scḋo est ipsum
credere vel aliquid tale. ¶ Ad terciam et ad primā
respōdet beatus Thomas q̄ martiriū cōparatur
ad fidē sicut ad finē in qua aliq̄s firmat̄. ad fortitu-
dinē sicut ad virtutē elicientē. Ista solutio nō michi
vr̄ sufficere. Tū q2 fr̄a. Tū q2 nō satisfacit. fr̄a quiō
q2 nō ideo q̄s firmat̄ ī fide q2 ꝓ fide suscipit martiri
um sed ecōtra q2 firmatus est iam in fide ideo pro
3 thomā. fide suscipit martiriū. Est aūt insufficiēs q2 dato q̄
fides sit finis martirii non propter hoc tñ sequit̄ q̄
sit mater. q2 mater nō est ꝓpter quā res est sed per
C quā res est. Dico ergo q̄ fides dicit̄ martirii mater
nō proxima et immediata se mediata. Fides enī est
causa dictaminis quo dictat itellectus quo nūc de
necessitate vel pro vtilitate salutis confitenda est fi-
des. et istud dictamen et habitus ille voluntatis ad
quā pertinet fidei cōfessio efficiūt et causant volitio
nem martirii que est martiriū mentale q̄ si non aū
sit genitus ille habit⁹ tūc volūtas ex libertate sua
cū dictamine rationis et speciali motiōe dei causant
hmōi volitionē quā specialē motionē necessariā pu
to de cōmuni lege etiā si assit habitus ille ¶ Cotra
septimā cōclusionē. Arguitur actus laudabilis est
actus illius virtutis que ad ipsū inclinat ab ipso
argu. tho membri su pra argu mēto pri mo. manifestatur. et sine qua non valet sed martirium
istis trib⁹ modis se hʒ ad caritatē ergo oē martiri-
um est actus caritatis. Minor probat̄ pro prima
parte per illud Maximi in quodā sermone. Cari-
tas xpi in mēbris suis vicit. Pro scḋa parte proba
tur per illud Johannis. xv. maiorē dilectionē nemo
habet q̄ vt aīam suā ponat pro amicis suis. Pro
tertia parte p illud. i. ad Chorinthe. xiii. Si tradi-
dero corp⁹ meū ita vt ardeā caritatē aūt nō habue
ro nichil michi ꝓdest. ¶ Ad tertiā cōcedo maiorem
nō tm̄ per modū īperantis vt cōcedit Thomas sed
etiā per modū elicientis q2 vt postea dicetur cari-
tas elicitiue cōcurrit ad oēm actū meritoriū conce-
dendo vlterius q̄ oē martiriū meritoriū est a carita-
te inclinatiue et elitiue aut totaliter aut partialiter
et ideo cū hoc q̄ ad caritatē pertineat stat q̄ etiam
ad aliquē aliam virtutē pertineat patet de multis
actibus meritoriis. Dico preterea q̄ q2 non omne
martiriū pro qualibet parte tria pro qua est mar
tir est meritoriū ideo nō est verū vniuersaliter q̄ oē
martiriū sit hoc mō a caritate ne ad tale martiriū
caritas iclinat. neq3 ꝑ ipsū manifestatur quia nul
la caritas est in tali martire quod intelligo de cari
D tate infusa. Et cū dicis q̄ sine caritate tale martiri
um nō valet. verū est q̄ nō valet ad meritū eterne vi
te. q̄ si postea ꝯferatur caritas et gratia sicut fit in
terdū per attritionē tunc martiriū non. cōparatur
ad eam sicut ad virtutem elicientem sed sicut ad do
nū quoddā per ipsum tributū. nisi martir ꝑsisteret
adhuc in actu martirii et tūc caritas ꝓ mēsura illa
ad actū martirii iclinatiue siue effectiue ꝯcurreret.

¶ Rationes solute sunt ex dictis.

Queritur quarto. Utrū mors
sit de ratione martirii. Arguitur q̄ non
quia tūc nullus esset martir dum viuit cū
nulli viu~~ti mors insit sed cōsequens est falsū igit̄
In oppositum arguitur auctoritate Maximi di-
centis in quodam sermone de martire q̄ vicit pro
fide moriendo qui tamē vinceretur si sine fide viuendo
Hec questio pro maiori parte iam absoluta est ī p̄
mū questioni de martirio ¶ Ad hanc questionē Res
pōdet beatus Thomas q̄ ad perfectam rationem
martii requiritur q̄ aliquis mortem sustineat pro
pter Christū. probat ad martirium requirit̄ q̄ ho
mo sic testetur fidem q̄ opere ostendat se cuncta pre tho. secū se de qst. 124. arti culo. 4°.
sentia cōtemnere vt ad futura inuisibilia bona ꝑ
ueniāt quia martiriū dicitur quasi testis fidei xpia
ne per quā nobis visibilia pro inuisibilibus cōtem
nenda proponuntur vt dicitur. Hebre. vndecimo sʒ
q̄diu remanet vita corporalis hominū nondū ostē
dit opere se cuncta cōtemnere. cum homines cōsue
uerint et cōsanguineos et omnia bona possessa con
temnere et etiam dolores corporis vt vitam cōtier
neut. vnde et sathan cōtra Job induxit pellē pro pel
le et cuncta que homo habet dabit pro anima sua er
go ad perfectam rationem martirii requiritur q̄ a
liquis mortē sustineat propter Christum. Hec opi
nio non placet michi Et ideo sit prima cōclusio nul cōtra tho
la volitio vel nolitio est martirium nisi ipsa sit con
temptus grauissimorum suppliciorū mortis actua
liter imperatiua executionis Ista cōclusio probata
est supra prima questione de martirio et ea probat
efficaciter ratio per Thomam adducta nunc. Pro
bat̄ preterea ad hoc q̄ aliquis actus voluntatis
sit martirium mentale opʒ q̄ homo per ipsum sic
velit persistere in actu virtutis q̄ pro nullo quod cō
tra rectam rationem velit desistere ab illo et forma
liter imperet executionem illius alias non esset su-
pra cōmunem hominū facultatem quia in abscētia
suppliciorum et mortis ꝓponere persistere. et perduca
re in actu bono est pluribus cōmune. Martiriū au
tem vt dictū est cū sit actus virtutis heroice est act⁹
supra cōmunē hominū facultatē positus ergo opor
tet q̄ sit formaliter īperatiuus executiōis circa mor
tem maxime quia forte aliorum nō ꝓponitur cōdi-
tio. ¶ Ex qua cōclusione sequitur. Secūda conclusio
E Volitio vel nolitio que est contēptus integritatis
carnis pro christo et nō mortis imperatiua forma
liter executionis nō est martirium. Probatur q2 ta
lis volitio nec rectitudinē vniuersalis rationis ha-
bet nec imperatiua executionis circa id quod inter
cōtemptibilia pro Christo preciosissimū quod est
vita corporalis. Hoc idem tenet Thomas et probat
questione de martirio articulo quarto in respōsio
ne ad secūdum. D. q̄ in muliere que perdit integri-
tatem carnis occisione fidei christiane vel ad perdē
dum eā dāpnatur. nō est apud homines manifestū
Utrū hec mulier patiatur ꝓpter amorem fidei chri
stiane vel magis pro contēptu castitatis. Et ideo a-
pud homines per hoc nō redditur testimoniū suffi-
ciens. vnde hoc nō habet ꝓprie rationē martirii sʒ
apud eū qui corda scrutatur potest hoc ad premiū
de putari sicut Lucie. Ista ratio beati Thome relī dubia in ratione tho. nōtā ta.
quit multa dubia. Primū quod est preciosus vel
integritas carnis vel vita quod tamen petebat ar-
gumentum ad quod hic respondet. Secūdū quod
est testimonium illud sufficiens quod requiritur ad
rationem martirii. et cui⁹ esse debet testimonium Ter
tium apud quā debet exhiberi hmōi testimonium.

Queritur si de facto mulier illa patiatur ablationē
integritatis corporis ꝓpter Christū Utrū ipsa sit
vere martir apud deū. ¶ Ad primū dico q vita cor
poralis est preciosior q̄ integritas corporis nec cre
do q recta ratio dictaret alicui q deberet cōtēpne
re vitā corporalem pro integritate corporis sed po
tius ecōtra nisi ꝓbabiliter timeret q ex corruptio
ne integritatis sequeretur delectatio et ex delectatio
ne cōsensus in quo casu deberet contēpnere vitam
corporalē non ꝓ integritate corporis sed pro odio
peccati quod ꝓbabiliter inde timeretur sequi et ita
credo illas mulieres fecisse de quib? arguit Tho
mas argumēto scdo illi? articuli. ¶ Ad scdām que
stionem respōdeo q ad rationē martirii requiritur
q det testimonium q vniuersaliter omnē rem pro
Christo et fide ei? cōtēpnit siue visibilē siue inuisibilē
cui? cōtēptus nō est cōtra legē dei, de re visibili hoc
dicit Thomas de inuisibili vt cōstat de sapiētia et
multis donis gratuitis q̄ si possent a nobis aufer-
ri deberemus potius pati ablationē illorū q̄ dese-
rere fidem imo etiā de actibus virtutū pro tēpore
pro quo non cadunt sub precepto. Ad hoc autē q il
lud testimoniū sit sufficiens videtur exigi q testifi-
cans ꝑferet, actualiter et efficaciter executionem cir
ca tollerantiā mortis oīm malorū que sibi proponū
tur vt fidē deserat, et id signis exterioribus iudicet
nō fallacibus nō duplicib? sed propriis de quibus
rationabiliter dubitari non possit quib? sint vera
et certa signa cōtēptus illorū. Dicitur tollerantiā
mortis qz qui tollerat mortē pro fide dat sufficiēs
testimoniū q esset oīa alia mala propter Christum
tolleraturus. Dicitur q iudicet signis exteribus qz nō
esset ꝑferē actuale efficax nisi ad exteriores actus
procederet. Dicitur non fallacibus ꝓpter signa que
licet nō sint duplicia nō tñ signatum inferunt. aut
propter signa ficta et non vera, sicut sunt verba et di
cta multorū quibus protestantur se potius velle mo
ri q̄ Christum et fidem eius deserere. Dicitur du-
plicibus propter signa illa que indifferenter plu-
ra signata representant sicut secundum beatum
Thomam perdere integritatē corporis aliquādo
ex amore fidei est aliquando ex contemptu castitatis
Tho. vbi supra ar ticulo 2°. et ita aliquādo hoc aliquādo illud representat. ¶ Ad
tertium videtur Thome sententia q de ratione marti
rii est q illud testimoniū fiat apud homines. Arguit
sic Thomas Ad martirium pertinet vt homo opere
testificetur se cuncta presentia propter fidem contem
pnere, non hoc autem sufficienter ostendit q̄diu re-
manet vita corporalis. Et ex hoc concludit q marti
Contra thomā. rium de ratione sua requirit q aliquis mortem
sustineat propter Christum. Si minor rationis in-
telligatur q talis non ostendit hoc sufficienter nec apd
deum nec apud homines falsa est quia deus scruta
tur corda et renes, ideo per solam electionem vo-
litionis bone contēptiue mortis et oīm presentium
propter Christum sufficienter ostendit et testificatur
apud deum. Si autem intelligatur q talis nō ostē
dit sufficienter apud homines hoc nichil ad propo
situm vel de intentione sua est q de ratione martirii
est q sit testificatio apud hoīes. Et ideo in responsio-
ne ad scdm argumentū hoc magis exprimere videtur
cū ait de muliere q̄ ꝑdit integritate corporis ꝓ Chri
sto non apud hoīes manifestum. verum hec mulier
patiatur propter amorem fidei aut propter contē-
ptum integritatis. Et statim post ideo inquit apud
hoīes non est reddit per hoc sufficiens testimoniū
et ex hoc cōcludit q hoc nō habet proprie rationē
martirii et statim subiūgit. Sed apud deū qui cor-
da scrutatur potest hoc ad premiū deputari, nō tā
men dicitur martirium nec ad premium martirii
ergo q nō fuit facta testificatio sufficiens apud ho-
mines. ¶ Ad quartā respondeo q si mulier illa non
patitur ad aliud q non est dicenda martir accepto
ꝓprie nomine martirii nec apud deū nec apud ho-
mines: sed de hoc postea. ¶ Tertia cōclusio cōtem-
ptus carceris pro fide christi ad quē carcerem mors
sequitur que tamē nō fuit prius ꝓpter fidei cōfessio
nem cōtempta nō est martirium ꝓbatur in tali non
est vniuersalis cōtemptus omnium rei ū contēptabi
lium pro fide christi nec formaliter nec īterpretatiue
nō formaliter vt cōstat nec interpretatiue qz nō ha
bet actualē cōtemptū eius quod homo inter omnia
talia bona reputat preciosissimum scilicet vite nec
eius quod inter omnia talia mala reputat terribi-
lissimū scilicet mortis si enim talē haberet vertisint
liter interpretaretur habere contēptū omniū alio-
rum. huic autē cōclusioni videtur cōtradicere Tho-
mas dicens in responsione ad tertiū argumentum
quarto articulo questionis de martirio q nec mar-
tirium ꝓprie dicetur pro sola tollerantia carceris
vel exilii vel ratione diuiciarum nisi forte secundū
q ex hiis sequitur mors, q est verum si vbi videt q
carcer incipit disponere ad mortez q eā contēpnat
actu imperatiuo executionis sicut cōtempsit carcerē
cum sibi cōplaceat in actu bono nō obstante circum-
stantia mortis cū iam est disposito necessitatis q si
carcer alienauerit in eo vsū rationis tunc tollerā
tia mortis virtute violentie precedentis carceris si
non affuit volitio actualis mortis habet rationem
martirii, sed si nō habeat vsum rationis nec tunc si
cum vidit mortē cōsequi ad carcerē habet actualem
contēptū mortis tunc non videtur huiusmodi tollerantia
habere rationē martirii. ¶ Quarta cōclusio q̄uis
ad martirium exigatur contēptus mortis actuali-
ter imperatiuus executionis nō tamen ad rationez
martirii exigitur vniuersaliter tollerātia mortis.
prima pars satis patet ex dictis. secunda ꝓbatur
potest esse perfecta volitio vel dilectio fidei cū con-
temptu vite ꝓpter eam formaliter imperatiua exe
cutionis iudicii a signis exterioribus nō fallacibus
nec duplicib? sed tam certis q nullus apprehēdēs
huiusmodi signa rationabiliter poterit dubitare
talem contēpnere mortē actualiter et interpretati-
ue omnia alia que dicūt bona presentia ꝓ bono fi-
dei sine actuali tollerātia mortis. sed positis prio
ribus ponitur perfecta ratio martirii ergo ad per
fectam rationē martirii non exigitur vniuersaliter
actualis tollerantia mortis. Maior videtur mani
festa quia omnibus aliis positis est sufficiens testi-
ficatio non tantū apud deū sed etiā apud homines.
minores probatur volo q tirānus se habeat ad vi
rum catholicū omnino eodēmō sicut se habuit Abra
ham ad Isaac filiū et quod sicut angelus impediuit
Abrā. volentem occidere filiū suū in olocaustum, ita
etiam impediat tirānum extēdentē brachium suum
ad occisionē viri catholici omnimode preparati et iaz
collum extendētis ad susceptionē mortis. Tunc sic.
Abra. per illud factum testificatus est sufficiēter tā
apud deū q̄ apud homies se credidisse deo et Isaac
se obediuisse, sed factū isti? viri fidelis est omnino
simile et cōtinet tot et tāta extrā euidentia argumen
ta dilectionis fidei sue et cōtemptus mortis sue si-
cut factum. Abra. et Isaac ergo est sufficiēs testimo
nium q iste cōtempsit vitā et omnia alia bona pre
sentia ꝓpter amorē fidei xpi. Secundo si ad ratio-
nem martirii exigatur de necessitate tollerātia mor
tis. aut actus martirii erit post mortē. et hoc nō qz
ꝯclusio martirii est meritorius, post mortē aut nō est

martirii est meritori9: post mortē aūt non est actus meritorius aut in instanti aliquo pcedente instans mortis & hoc nō q2 inter tale instās & instans mortis est tēpus mediū ergo pōt naturaliter vel super naturaliter non consequi mors. ponatur q2 non cōsequatur per potentiam diuinā sequit̄ tūc vel q2 ad martiriū non exigitur actus istos tollerantia mortis vel q2 actus iste qui cōcessus est fuisse martiriū nūq fuit martirium quod non concederet opinans. Si istis tēpe precedenti tunc idem sequitur q2 in scda medietate eius poterit impediri per potentiā diuinā ne sequatur mors et tū in prima medietate actus ille fuit martiriū ergo actus qui fuit martiriū pōt nūquā fuisse martiriū quod nō concederet opinans, nec in instanti mortis q2 tunc nō est plus viator et per pñs nec tunc habet actū meritoriū. ¶ Ad istā rationē repōdet beatus Thomas vbi supra in responsione ad quartū argumētū q2 meritū martirii non est post mortē: sed in ipa voluntaria sustinentia mortis put scz aliquis voluntarie patitur inflictionē mortis. ¶ Sed contra hanc solutionē oīno eos mō arguit et querit qñ est inflictio mortis meritoria martirii aut ante instans mortis, aut in instanti mortis aut post instans mortis & prosequit̄ & subdit cōtingit tū qñq q2 aliquis in orrētia vulnera suscepta p xpo vel alias quascūq trs diu continuatas vsq ad mortē patitur p sepē vnum in quo fuit actus martirii meritorius est etiā ipo eodē pequ hmōi afflictiones patitur. ¶ Contra hoc oīno arguit̄ q2 vel hmōi tollerātia afflictionū est actus martirii meritori9 p utuantē cōtinuatione earū ad mortē & hoc nō q2 tale instās est instans mortis in quo non concederet opinio actū creature ratiōalis esse meritoriū vel in instanti vel in tpe precedente et hoc non. Non primo q2 tunc nō est tollerantia mortis. Cum scdo q2 possibile est per potētiā diuinā q2 impediat̄ mors ne sequat̄. & actus qui fuit martiriū poterit nunquā fuisse martiriū. Cum tertio q2 si de facto impediret̄ ne mors q ex illis naturaliter secutura erat sequeretur sicut in multis martirib9 queritur vtrū esset talis martir aut non. si non ergo ad martiriū nō sufficit tollerare afflictiones q naturaliter continuāde sunt morti. si sic ergo sine tollerantia actualis mortis pōt esse martiriū. ¶ Quinta cōclusio Nullus act9 est martiriū nisi ad ipsum formaliter et vt in pluribus sequatur tollerantia mortis. Probatur q2 oīs actus qui est cōtēptus mortis formaliter imperatiuus executionis testificat9 signis exteriorib9 nō fallacib9 nec duplicib9 et iuctis est act9 ad quē regulariter & vt in plurib9 sequit̄ tollerātia mortis sed martiriū est hmō act9 ḡ nullus actus est martiriū nisi ad ipm & quēlibet cōsimilē regulariter & vt in plurib9 nata sit sequi tollerantia mortis. ¶ Cōtra primā cōclusionē. Arguit̄ btā virgo fuit martir & tū nūq habuit cōtēptū mortis pñde Christi actualiter imperatiuū executiōis igit̄. pma pars añtis pbat̄ p Jeronimū i sermōe de assūptiōe virginis ita dicentē. Recte dixeri q2 dei gēitrix vgo & marter fuit. ¶ Secūdo Arguit̄ auctoritate Grego. dicētis Quis occasio psecutiōis desit hīt pax sua martiriū q2 & si carnis colla ferro nō subicim9 spūali tū gladio carnalia desideria trucidam9. Ad istas duas rōnes respondet beat9 Thomas & bene q2 ille auctoritates et si que similes inueniantur loquūtur de martirio per quādā similitudinē. ¶ Contra scdam conclusionem Arguitur sic integritas corporalis est preciosior q̄ vita corporalis ergo si tollerantia mortis p Christo faciat martirē tollerātia corruptionis integritatis faciet martirē. añs probatur quedā mulieres leguntur vitā contēpsisse p integritate corporali ergo apud eas maiores precii erat integritas corporis q̄ vita corporalis. ¶ Secūdo Argūt de beata Lucia que tirāno mināti q2 eam prostitueret nisi desereret fidē & ydolis sacrificaret, respondit q2 illud duplicaretur sibi ad coronā ergo ipsa intēdebat q2 tollerātia huius coronationis erat sibi profutura ad coronā martirii. ¶ Tertio tollerātia corruptionis integritatis ne fides deseratur eleuat actum religionis supra cōmune hominē facultatē ergo est act9 martirii. ¶ Ad primā nego añs. Et ad pbatione respondetur multipliciter. primo q2 ille mulieres nō pretulerūt integritatē corporis vite corporali sed pretulerūt innocētiā vite corporali. tunc bant enim verisimiliter q2 ex corruptione carnis sequeretur delectatio & ex delectatione cōsensus & ita peccatū. Secūdo respondetur q2 si pretulerūt integritatem corporis vite corporali hoc nō fuit ex dictamine rationis recte sed errātis errore nō inuincibili simpliciter, sed inuincibili aut p cōditione personarū aut pro circūstantia tēporis quia tūc persecutores nō sinebant eas cōsiderare quid pro quo esset faciendū. ¶ Ad secūdam dico q2 in beata Lucia erat rectitudo vniuersalis qua pro nullo quod esset generaliter cōtra rectā rationē voluit fidē deserere nec pro corruptione integritatis nec pro grauissimis suppliciis nec pro morte & ideo in ea cōtempt9 integritatis erat martirium Tum quia erat coniunctus cōtēptui mortis actualiter imperatiuo executionis. Tū quia manebat ex rectitudine vniuersali. ¶ Ad tertiā negatur añcedens & dicitur q2 hoc non excedit cōmunē facultatē hominū cū etiā multi contempnant integritatē corporis pro minori bono q̄ sit fides nō quidē minori tantū secundū veritatem etiam secundū estimationē suaz. Et dato q2 ita esset adhuc nō valet cōsequentia quia non omnis actus virtutis qui eleuat virtutē supra facultatē hominū est martiriū sed oportet q2 sit testificatio quedā apud homines q2 talis ppter fidē contēpnit omnia bona presentia formaliter vel interpretatiue nullus autem actus est talis testificatio nisi sit cōtēptus mortis formaliter et actualiter signis exterioribus nō fallacibus sed certis indicatus. Et ita patet q2 quāuis talis actus eleuaret religionis virtutē supra cōmunē hominū facultatē nō tamē esset martiriū. ¶ Contra tertiā cōclusionē. Arguitur sic vbi propter carcerem sequitur mors ibi est apud homines sufficiēs testimoniū q2 talis contēpnit vitam et per cōsequēs omnia bona presentia pro fide. Christi & est ibi tollerātia mortis ergo ibi sūt omnia requisita ad martirium. ¶ Ad hāc rationē respondeo q2 si in tali sit cōtemptus mortis cū videtur dispositio nō necessitans aut etiā necessitās ad mortē tūc est ibi verum testimoniū & martiriū. Si autem hec non in sit tunc nō est ibi verū testimoniū nec verū martiriū ¶ Contra quartā cōclusionē Arguitur ratione Thome deposita post argumēta questiōis Secūdo vel mors est de ratione martirii vel nō si sic habetur intentum si nō ergo ad rationē martirii nō exigitur cōtemptus mortis signis exterioribus certis iudicatus. Tertio de beato Martino canit ecclesia. O felix animā quā licet gladius persecutorū nō inuenit palmā tamē martirii nō amisit ¶ Ad primā cōcedo maiorem et nego minorē & dico q2 per signa exteriora nō mēdacia neq duplicia sed certa etiam seclusa tollerātia mortis id potest et apud deū & apud homines sufficienti testimonio ostendi et patuit in casu ad cōclusionē adducto. ¶ Ad secundā dico q2 contemptus

B

gumē-
home
a scde
t.124.
tuano
atio.

gumē-
home
tis.

mortis impatiuus actualiter executiōis est de rōne martirii sed nō est de rōne martirii vniuersaliter q̄ mora tolleretur sicut multis rationibus ostensū est ¶ Ad tertiā dico q̄ in beato Martino fuit mortiri inꝑer equiualenti ā l z in sez preparatione τ prōptitudinē animi fuerūt etiā multe volitiones contēptiue mortis equiualēter impatiue executiōis sed non formaliter. Et ideo lz ecclesia non veneret eū tanq̄ martirē pietū credit q̄ ei est merces τ palma sācta quāta est martiribus q2 tū nō effudit sanguinem pro xp̄o nec visus est habuisse cōtemptū sanguinis et vite formaliter imperatiuā executionis. ideo ecclesia non assignat ei coronā purpureā sicut ceteris martiribus. Cōtra quintā cōclusionē Arguit rōne scā posita ad quartā ɔclusionē. ¶ Ad illā rōnē respōdeo q̄ cū primū volitio vel nolitio ɔtēptiua mortis ꝓpter Christū formalit̄ impatiua executiōis est sufficiētib⁹ signis certis τ manifestis īdicata ipsa fcipit esse martiriū τ q2 hoc est p aliq̄d instās et tp̄s etiā añ mortē ideo do p̄t illā diuisionē. τ cū dicis possibile est q̄ ad hec signa nō sequat̄ mors ɔcedo τ si nō seq̄t̄ nō erit martiriū nego. τ dico cōformit̄ ad ea q̄ dicta sūt posīq̄ illa volitio est sufficiētib⁹ signis testificata siue sequat̄ mors siue nō q̄nūs tū regulariter τ in plurib⁹ nata sit sequi ipsa d̄r martirium. Et cū dicis ponat̄ q̄ null⁹ assit q̄ hm̄ōi signa apprehēdat i tali casu nō erit testificatio aliqua apud hoīes: g̃ nō erit martiriū. Ad hoc r̄ndet̄ q̄ aliqua facta dicuntur nō esse sufficiētes testificatiōes dupl r. Vnomō q2 nō sufficiūt ad causandū testimoniū de re illa in creatura rationali apphendēte ea et hoc mō vbi deficit testificatio ibi deficit ratio martirii. Aliomō q2 licet q̄tū in se nata sunt facere sufficiēter sidē apphendētibus q2 tū non est qui apprehendat ideo nō faciunt nec causant fidem aliquā. τ hoc modo non oportet q̄ vbi deficit testificatio q̄ ibi deficiat martirium alias eiūm mortem in occulto sustinens pro christo non diceretur martir q̄d non est verum nec rationi consentaneum.

D

Q Uerit̄ quinto. Utrū per sola fide sit tollerandū martiriū? ¶ Arguit̄ q̄ sic q2 nō patiunt̄ rōnabil' r martiriū nisi ꝓpter veritatē q̄ nobis p xp̄m inotuit: sed oīs vtr⁹que p xp̄m nobis inotuit ad fidē ꝑtinet g̃ ꝓ sola fide tollerādū est martiriū. ¶ In oppositū ar̄ per illud Math v. btī q̄ ꝑsecutionē patiunt̄ ꝓpt̄ iusticiā. sed hm̄ōi ꝑsecutio est martiriū g̃ ꝓpt̄ iusticiā lz tollerare martiriū. ¶ Notandum q̄ sicut supradictum est quinq̄ de causis ɔtingit pati martiriū. ꝓ p̄dicatio ne veritatis pro defensione fidei. pro defēsiōe legis pro redemptiōne generis humani τ pro xp̄o quem quis in martire putat occidere sicut contingit de innocentibus. ¶ Notandum vlterius q̄ veritas fidei sunt duplices quedam sunt formaliter practice vt non est adulterandū nō est iurandū sanctificandū est sabbatū. alie sunt virtualiter practice que lz sez non sint dictamina formaliter directiua operis: ex his tū sequunt̄ alie veritates q̄ formaliter sunt practice. vt ista tantum est vnus deus nō. est formaliter practica ex ipsa tamen sequitur ista veritas illi vni est summa veneratio ne colēdum. alie sunt que nec formaliter nec virtualiter sunt practice vt q̄ in diuinis vna persona est genita et alia est procedens. Ille que sunt formaliter practice habent rationem fidei et rationem legis secūdum q̄ fide iubemur eis assentire credendo. secundum q̄ leges debemus eis obedire operando et adimplendo. Ille que nec formaliter nec virtualiter sunt practice habent tantum rationem fidei τ sufficit̄ eis assentire credendo alie habent vtrāq̄ rationem aut secūdū se aut secūdū regulas practicas in eis inclusas qui ergo patitur martiriū pro veritate catholica secūdū q̄ veritas est ex eo scz secūdū q̄ asserit aliquid esse verū q̄d alii negarunt esse verum. τ per testificationē huiusmodi veritatis morti se exponit τ eā tollerat talis dicitur pati martirium pro fide sicut sancti martires dicebāt gentiū ydola nō deos esse sed demonia τ in testificationē huius veritatis se morti firmiter τ intrepide exponebāt. qui vero patitur martirium quia insistit operi legis. aut vitat opus prohibitū a lege quod tamē sibi nevlt̄ faciat illū vel istud omittat sub pena mortis iubetur talis dicitur pati martirium pro lege. sicut fecisse legitur Eleazarus. ita etiā ꝓponeretur alicui cōditio mortis nisi adulteraretur τ ille eligeret fugere adulteriū nō obstāte circūstantia mortis sibi ꝓposite tūc talis diceretur pati pro lege Christi martiriū. Contingit autē interdū q̄ quis simul patitur martiriū pro fide et pro lege Christi vt martires quibus ꝓponebatur cōditio vel colēdi ydoli vel subeūde mortis simul patiebantur pro fide τ ꝓ lege. ꝓ fide quia tirāni iubebātur vt ipsi abnegaret veritatē catholicā de vnitate dei. de deitate Christi. τ cōfiterētur tanq̄ verū τ indubiū falsitatē de deitate ydolorū suorū. ¶ Pro lege vero quia iubebāt eos facere opus lege Christi prohibitū scilicet sacrificare ydolis. Interdū patitur quis pro lege τ non ꝓ fide cū scilicet opus quod iubetur cōceditur a tirāno esse verū et equissima lege ꝓhibitū aut quod prohibetur esse vera lege preceptū. nihilominus tamē voluit q̄ illud quod sciunt ꝓhibitum fiat aut quod fuit preceptum omittatur vt cū tirānus ꝓhibet ne iusticia fiat. aut iubet execationē innocentum. aut oppressionē populi. ¶ Pro fide autē contingit pati tripliciter. Uno modo ꝓ veritate quā apud omēs recipientes fidē cōstat esse veritatē fidei τ hoc modo pro fide passi sunt fideles martires ab infidelibus. Secūdo modo pro veritate quā multi recipientes fidem negāt ad fidē pertinere. τ hoc mō passi sūt catholici martires ab hereticis. Tercio modo pro veritate aut falsitate que secūdū veritatē non pertinet ad fidē multi tamē recipientes fidē dicunt eam ad fidem pertinere. τ istis duobus modis passi sunt catholici martires ab hereticis vt patuit in ꝑsecutionibus ecclesie per hereticos procuratis τ factis. Exēplū vltimi vt vicel if hereticus asserebat q̄ secūdum legē τ doctrinā traditā a christo ecclesia nō poterat habere dominiū temporale: q̄ nō debēt cōstrui tēpla deo q̄ omnis fidelis tenetur sub vtraq̄ specie ad cōmunicandū τ sic de multis aliis. catholici autē fideles talia nec vera esse nec ad fidē pertinere τ de multis ostendūt q̄ opposita ad fidē pertinēt. Hec tamē exempla nō ponim⁹ nisi vt itelligatur id quod dicere intendim⁹. Dico ergo q̄ aliquis aliquādo patitur martiriū cōtradicēdo assertiōi vere nō q̄ā assenādo q̄ falsa sit denegādo q̄ ad fidē pertineat nā vt fidei nihil est detrahēdū ita etiā ne quid addamus ei ꝓhibem⁹. Si ergo aliquis dicit q̄ secūdum doctrinā fidei paruulus baptisatus ab heretico est rebaptisandus ergo possum cōtradicere dupliciter. Uno modo negando talem paruulū esse rebaptisandū. Secūdo modo dicēdo q̄ q̄uis esset rebaptisandus hoc tamen nō est ex doctrina Christi nec potest ex doctrina christi cōuinci talē esse baptizandum q̄uis etiam oppositum non possit ex doctrina christi cōuinci. Ex quo patet q̄ non solum pro veritatibus fidei pati possumus martirium sed etiam pro aliquibus que non sunt fidei. Contingit

B

cāe martirii

E

veritas credibilis

fidei ni- chil ve- trahē vel acc- dum,

preterea adhuc tripliciter pati pro fide. Uno modo
pro cõfessione fidei sicut multi sancti martires qui iu-
bebantur a principibus terre abnegare fidẽ cõstan-
tissime eã confitebãtur & cõfitendo inter grauia tor-
menta vitã finiebãt. Scđo mõ pro publicatione ve-
ritatis fidei & exhortatione populi ad ita credendũ
& cõformiter ad credulitatẽ suã operandũ sicut le-
gitur in actibus apostolorũ capitulo quarto q̃ sa-
cerdotes & magistratus populi & saducei voluerũt
q̃ apostoli docerẽt populum et annunciarent in Je-
sum resurrectionem et iniecerunt in eos manus et
posuerunt eos in custodia vsq̃ in crastinum et post
nonam vocantes eos denunciauerunt ne omnino
loquerentur neq̃ docerent in noĩe iesu quibus petrus
et iohãnes dixerũt. Si iustum est in cõspectu dei vos
potius audire q̃ deũ iudicate non enim possumus que
vidimus et audiuimus non loqui q̃ si passi fuissent
ꝓ hac causa martiriũ passi fuissent non pro asser-
tione catholice veritatis qꝛ nõ prohibebat eos ita
credere aut hmõi veritates apud seipsos confiteri
sed passi fuisset ꝓ publicatiõe hmõi veritatis quã pri
cipes & magistratꝰ eis prohibebant, nec neq̃ de eos
etiam passos fuisse in predicto dum pro lege xpĩ qꝛ
esset ut eis iussum a xpo vt predicarent euangeli
um oi creature, prohibebatur predicare iudeis euã
gelicam doctrinã. Tertio cõtingit pati pro verita-
te fidei nõ qꝛ publicat et predicat veritas fidei ab-
solute sed qꝛ ita predicat in hmõi predicatione in-
telligatur reprehẽsio quorũdam morũ cõtrariorum
doctrine & regule fidei sicut iohãnes baptista passꝰ
est martiriũ qꝛ predicabat q̃ nõ licebat alicui ha-
bere vxorem fratris sui & reprehendebat herodem
propter herodiadẽ quã tulerat fratri suo vxorẽ. et
illud martiriũ dicitur esse propter propter reprehẽ
sionem viciorũ, que reprehẽsio quomodo debeat fie
ri non est hic dicendũ. & ita si aspiciatur ad id pro-
pter quod talis proxime patitur non patitur pro ve-
ritate fidei sed patitur pro veritate particulari
que nec est cõtenta in sacris litteris nec est ex verita
tibus sacrarũ litterarũ deducibilis nec patitur qꝛ
falsum dixerit, crimen enĩ est notorium, sed qꝛ dixit
quod non placuit maiestati principis esse dicendũ
qꝛ non vult vitia sua reprehẽdi, hoc modo passus
est Christus si inspiciamus ad motiuũ eorum per
quos passus est ꝓpter scꝫ reprehensiones phariseo
rũ et scribarũ per quas reprehẽsiones cõcitati sũt
in inuidiam et odium aduersus eũ posset fieri fere
cõsimilis de martirio cã legis suscepto, patit enim
aliquis ꝓ defensione vel ꝓmulgatione legis. & hoc
nõ pono multũ differre a martirio pro fide. patitur
scđo aliqs ꝓ lege qꝛ dicit nõ pertinere ad legẽ xpi
q̃ alii pertinere sed falso dicũt. Et istũ modũ etiaꝫ
pono differre a martirio pro fide. Patitur tertio
pro lege qꝛ proposita conditiõe mortis insistit ope
ribus per legem preceptis: vel omittit opera a le-
ge prohibita. Quarto patitur aliquis pro lege pri
uata puta pro preuilegio sicut ꝓ libertate ecclesia-
stica et pro immunitatibus ecclesie, quo modo pas-
sus est beatus Thomas cantuariensis. Et ita extẽ-
dendo nomen legis potest esse quadruplex lex pro
qua quis potest pati martirium scilicet consulens
precipiens, prohibens et lex priuata scilicet priui-
legium, pro libertate enim ecclesiastica potest quis
decertare rationabiliter vsq̃ ad mortem.

¶ Prima conclusio. Non pro sola fide tolleran-
dum est martirium. Probatur potest aliquis tol-
lerare martirium vt dictum est pro operibus le-
gis non quia negetur lex, sed quia non placet prin
cipi hmõi opera fieri igitur. Antecedẽs satis patet
ex dictis. Secũdo qui patitur pro reprehẽsione vi-
ciorũ que persone reprehẽse sciũt & cõfitetur esse vi
cia nõ patitur pro fide sed multi hoc modo passi sũt
sicut iohannes baptista & multi alii igitur ¶ Secũ
da cõclusio nõ. Pro qualibet veritate catholica po
test se quis rationabiliter exponere martirio. Pa-
tet nõ quelibꝫ veritas catholica scita est esse catho
lica nec quãlibet catholicam veritatẽ tenetur quis
scire esse catholicam veritatem sed pro sola verita
te catholica quãquis scit vł tenetur scire esse catho
licam tenetur se exponere martirio, igitur. Minor
patet quia secũdum augustinum super genesim tã
diu aliquid nõ pertinet ad fidẽ quãdiu id nõ certissi
ma ratione mõstratur ad fidẽ pertinere. Maior pro
batur quia non quelibet veritas catholica scripta
est in canone biblie sed multe sunt que deducuntur
ex scriptis sed cõstat q̃ interdũ cõsequentie per q̃s
deducũtur sunt multe dubie & incerte, interdũ etiã
propositiones biblie que assumũtur pro anteceden
te deductionis habent multos sensus & in vno con
sequentis est bona et in altero nõ valet et dubium
est in quo sensu pertineãt ad fidẽ. Interdũ etiam di
scursus fit ex vna que pertinet ad fidem & ex altera
probabili tantũ & cõstat q̃ nullus predictorũ pro-
cessum facit certitudinẽ q̃ proposito de qua querit
pertineat ad fidem igitur. ¶ Itẽ cõstat q̃ circa ma-
teriam fidei sunt multa probleumate et multe asser
tiones doctorũ quorum probleumatum altera pꝰ
est catholica et altera repugnat fidei & tamẽ docto
res pro hmõi assertionibus nõ exponerẽt se marti-
rio quia nõ certi sunt sed tantũ probabiliter opinã
tur q̃ ad fidem pertineãt. ¶ Tertia cõclusio. Sicut ꝓ
qualibet veritate catholica potest quis sciens eaꝫ
esse catholicã se exponere martirio: ita pro quali-
bet non catholica potest sciens eam nõ esse catholi
eam se exponere martirio. Probatur quia sicut ca-
tholica veritas potest negari ab aliquo esse catho-
lica et proponere scienti eam catholicã conditionẽ
q̃ vel neget eam esse catholicã vel mortẽ subeat. Ita
eam nõ catholica potest ab aliquo cõcedi et reputa
ri catholica & scienti eã non esse catholicã propone
re cõditionem q̃ cõfiteatur eam tanq̃ catholicã aut
morteꝫ subeat sed in vtroq̃ casu vir catholicus nec
debet eam catholicã negare nec debet nõ catholicã
tanq̃ catholicã cõfiteri licet possit eam cõfiteri tanq̃
veram quia sicut blasphemiũ est detrahere deo qđ
sibi cõuenit et iã tribuere quod nõ sibi cõuenit ita sa
crilegum est impiũ et fidei detrahere quod suũ est &
sibi tribuere quod nõ suũ est ¶ Quarta cõclusio Nõ
potest quis rationabiliter se exponere martirio ꝓ
veritatibus nõ catholicis quo earũ veritati testimo
nium afferat. Probatur soli veritati que secũdum
pietatẽ est possumus reddere testimoniũ nostris cor
poralibus passionibus vsq̃ ad mortẽ sed veritates
aliarum scientiarũ nõ sunt secũdum pietatẽ qꝛ oĩs
veritas que est secundum pietatem pertinet ad cul-
tum diuinitatis & nobis per christumꝰ innotescunt
ergo pro veritatibus non catholicis siue aliarum
scientiarũ nõ debet se quis exponere martirio. Hãc
rationẽ innuit beatus Thomas secũda secũde que-
stione de martirio articulo quinto in responsione
ad secundũ. Ad secũdum inquit dicendũ q̃ veritas
aliarꝫ scientiarꝫ nõ pertinet ad cultũ diuinitatis et
ideo non dicitur esse secundũ pietatẽ: vnde nec eius
confessio potest esse directa causa martirii ¶ Quin
ta cõclusio. Non quelibet veritas siue catholica si-
ue nõ catholica potest ratione medianti vitãdi quod
negãdo eam incurreretur esse causa martirii. Pro
batur primo quia vt cõstat secũdum omnes multe

sunt veritates catholice de quibus non sumus sufficienter certi nec tenemur esse sufficiēter certi quod sint catholice. et sunt multe alie veritates de quibus etiā non solum sufficienter certi q sint veritates sed etiā

nō p̄ra q̄libȝ ppositiōe patiē dū ē martirium.

ista cognoscimur per quasdam persuasiones et probabiles rationes que nō faciūt certitudinem. ergo talibus nō debemus dare testimoniū vsqȝ ad mortem. Probatur cōsequentia. Nā qui ex forma testimonii sui dicit se esse certum de eo quod non est certus et forte scit se nō eē certū q̄uis magis putet ita eē est falsus et mendax et pertinax sed reddens testimoniū alicui veritati per passiōes corporales vsqȝ ad mortē q̄tum est ex forma testimonii sui non solū dicit ita esse sed dicit etiam et operibus et passionibus suis ostēdit se esse certum et indubiū q ita est ergo si non sit certus et indubius ipse est falsus et mēdax q autem sit pertinax probat quia pertinax non solum ille est qui persistit in tenendo quod non est tenendum. sed etiam qui persistit in tenendo aliquid aliter q̄ debeat tenere sed qui pro veritate probabili et dubia patitur vsqȝ ad mortē persistit in tenēdo aliquid aliter q̄ debet tenere qȝ veritatē quā debet tenere tāq̄ probabilē tenet tanq̄ certā et indubiam et in hoc inter cruciatus duros etiā vsqȝ ad mortem p̄sistit ergo talis est pertinax et non martir. De veritate aūt non catholica certa et indubia probat eadē cōclusio. qȝ si nō est catholica pro nullo tēpore necessaria est ad salutē. si pro nullo tpe necessaria est ad salutē p quocūqȝ sine hmōi veritatis cognitione pōt esse salus. ergo pro ea asserenda vel testificanda nō debet fevir doctus exponere martirio. sed debet cū oī diligētia verbo etiā apertissimis exponere eā rationē vel rationes quibus facta est sibi de hmōi veritate certitudo et dubia si que circa eam explanare habeāt. qui si cōsenserint bene actum est. Si eo nō cōsenserint potius debet eos in errore eorū relinquere. et cedere furori ac impetui cecorum et errantiū q̄ se pro tali veritate que nunq̄ ad cultū diuinitatis p futura est exponere martirio. Ex quibus sequit q nec abiuratio nec cōiuratio faciēda est in assertiōe probabileo siue catholice sint siue non. Sequit scđo q nec faciēde sunt in assertiones non catholicas qȝ in quācunqȝ assertionē lȝ cōiurare vel abiurare pro ea lȝ pati martiriū sed de his diffusius dicemus cum agemus de iuramento. ¶ Sexta cōclusio. Ne abiurent docti ne vniuersaliter de quaꝝ nullis aut paucis assertionibus cōstat q sunt aduerse catholicis veritatibus. Ne etiā contineatur in doctrinaa de quasi oībus assertionibus non constat eas esse catholicas potest quis se exponere martirio. Probatur qȝ taliter abiurare vel cōiurare est actus hereticalis et in auctoribus abiurationis et coniurationis hereticali deterior qȝ auctores taliū abiurationū et piurationū nō solū sūt heretici sed et heresiarche vt loco suo ostēdemus. sed pro vitando actu hereticali potest quis se exponere martirio igitur. ¶ Septima conclusio. Non pro quolibet virtutis opere potest vir catholicus se exponere martirio. Probatur quia quedā sunt opera virtutis tam parue necessitatis et vtilitatis q nō licet scđm dictamen recte rationis pro eis se exponere morti. sed recta rō dictat q cedendū est violentie et impetui. et q talia bona p ipe sunt intermittāda hec est expressa sententia Aristotelis in tertio ethicorū vbi loquitur de his que propter violentiā sūt facienda vel omittenda. et sententia. text⁹ est talis q in hiis que per violentiam aguntur aliquando laudamur quando aliquid dolorosum sustinem⁹ pro magnis bonis. quandoqȝ autē vituperamur cū pro

Pertinax quis est.

nō sēp p opeꝫ virtutis dicendū martirium.

nullo aut modico bono turpissima sufferimus quādoqȝ nō laudamur sed datur venia cū talia agim⁹ propter mala et dolorosa que humanā naturā excedūt et que nullus sustineret quādoqȝ autē ad ea que vos sunt nos cogi sunt talia q magis moriendū est durissima patiendo q̄ ad talia cogi. Ex quibus verbis apparet q nō pro quolibet opere virtutis patiēdū est vsqȝ ad mortē. Secundo pro operibus eutrapelie nemo sapiens se debet exponi morti nec pro operibus affabilitatis. Similiter neqȝ pro paruis operibus misericordie et liberalitatis et maxime cū eis cui volumus dare necessitatē nō patitur. Tertio que iuste et rationabiliter prohiberi possunt a superiori quia nata sunt esse causa egritudinis in faciente illa propter timorē mortis non solū intermitti possunt sed debent. sed aliqua opera virtutis rationabiliter prohiberi possunt alicui persone quia in eo nata sunt esse vel de facto sunt causa egritudinis ergo si immineret mors nobis facientibus illa tenemur ea debemus intermittere. Maior videtur certa quia si ad fugiendū minus malū aliquid possit rationabiliter pretermitti et phiberi illud poterit phiberi ad fugiendū maius. Et minor probatur per Gregorium in registro indictione quarta epistola xv. quā scribit ad marinianū epm rauenne vomitū sanguinis patientē que incipit. Venientes quidā rauennates hom mea grauissimo me merore percusserūt qui fraternitatē tuam retulerūt de sanguinis vomitu egrotare. Narrat postea quomodo cōsuluit statim doctos medicos et infra. propterea nec hortor nec admoneo sed districte precipio vt ieiunare minime presumas. quia dicunt medici huic molestie valde esse contrarium. nisi forte si gradis solēpnitas exigit quandoqȝ in anno vicibus cōcedo Idem precipit de vigiliis et de precibus et expositionibus euangeliorum que circa paschalem solēnitatē in rauennati ciuitate dici solent et vult q p aliū fiat. ¶ Octaua cōclusio. nō pro quolibet opere magno virtutis tenetur vir catholicus semper expone martirio. Probatur omne opus virtutis quod pro vno tēpore factum vir̄ simile est vergere in magnū detrimētū cristiane religionis aut illius rei propter quod debet fieri rationabiliter potest intermitti et in aliud tempus differri sed aliquando cōtingit q resisterena lo totius religionis christiane quod secundū se est magnum bonū aliquo certo tempore nō potest fieri nisi cū dispendio totius religiōis christiane et nō resistendo facilius et melius procurati vtilitas christiane religionis q̄ resistēdo attētis circūstātiis p tunc occurrētibus ergo in tali casu vir catholicus non debet se exponere martirio pro resistēdo malo sed potius debet facere ea per que scđꝫ iudiciū recte rationis melius procurabitur vtilitas christiane religionis. Minor istius rationis probatur auctoritate gregorii in registro indictione vndecima epistola sexagesima prima quā scribit ad mauricium imperatorē qui inter ceteras leges suas sanxerat vt quisquis publicis administratiōibus fuerit implicatus ei in monasterio omnino cōuerti non liceat vt nulli etiā qui manu signatus est i monasterio conuerti liceat et requisitus est ab imperatore Gregorius vt hāc legem per ecclesias et monasteria publicaret qui cum sciret eam iniquā et perniciosā christiane religioni non contradixit. nec se morti exposuit sed publicari fecit. Quod ita expressit in fine epistole. Ego quidē inquit iussioni subiectus eandē legē p diuersas terrarū ptes trāsmitto et qȝ lex ipsa omnipotenti deo minime cōcordet. scio ego per suggestionis mee paginā serenissimis dñis meis nūciā

Utrobiqꝫ ergo que debui exsolui quia et imperatori obedientiam prebui ⁊ pro deo quod sensi minime tacui. Arbitratus est enim vir sanctus ⁊ prudens se magis posse flectere animum imperatoris sibi obediendo ⁊ nichilominus hortando ⁊ suadendo in oppositum q̄ a parte resistendo. Sunt eñ multa opera virtutum que remotis quibusdam circunstantiis opera virtutum sunt. Ipsis autem positis desinūt esse opera virtutis: de quibus circunstantiis respectu multorum operum vna est periculum mortis verisimiliter imminens. ¶ Nona conclusio. Pro quolibet opere virtutis quod non obstante circūstantia periculi mortis pretermissum: inimiciciam dei et eterne dampnationis periculum inducit debet vir catholicus suscipere martirium. Probatur quia omnia talia sūt de genere illorum de quibus dicit aristoteles in tertio ethicorum. Quedam autē nō est cogi: sed magis moriendū est patientē durissima. ꝓpter irrisoria vidētur euripidis almeonis cogentia matrē occidere. Et
Aristotel. si queras que sūt illa que sunt talia. Respondeo sicut respondet ibidē Aristoteles est autē difficile quandoqꝫ iudicare quale pro quali eligendū et qui ꝓ quo sustinendum. Adhuc difficili⁹ immorari cognitis rationem assignat. Etenī in multis est que quidē exspectantur tristia que autem coguntur turpia vbi vult dicere aristoteles ꝙ tum proponitur alicui conditio vel committendi aliquod turpe vel patiendi detrimētum bonorū vel vite quādoqꝫ est difficile iudicare qd pro quo eligendum sit: aut quid pro quo sustinendū sit: hoc est quod triste pro hoc vł illo turpi sit sustinēdum: et quia illud quod timemus nos passuros si nō obedimus cogentibus est triste ⁊ dolorosum id vero ad quod cogimur est turpe ⁊ inhonestū ideo adhuc ē difficilius immorari id est persistere cognitis id ē
B iudicio rationis dictantis hoc vel illud esse pro illo sustinendum vel eligendū. Dico tamen ꝙ pro nullo tristi nec etiam pro morte debemus cogi ad opposita preceptorū diuinoꝝ negatiuorum quia illa obligant semper ⁊ pro semper. De preceptis autē affirmatiuis dico ꝙ pro tempore et loco licet: sed nō semper vbi scilicet obseruatio precepti non esset magne vtilitatis ⁊ tamen non fieret nisi cum mortis periculo. Ex quibus sequitur ꝙ conseruatio boni publici potest esse causa martirii. Probatur quia interdum conseruatio boni publici cadit sub precepto diuino. Tum secundo quia interdum sit conseruatio boni q̄ dependet ex aliquo quod est ex precepto diuino: vt resistendo oppressoribus ⁊ opprimentibus pauperes ⁊ iudicia peruertentibus. Si tamen probabile esse defēsionem reipublice nec in toto nec in parte profuturā imo potius offuturam ⁊ probabiliter speraretur ꝙ postq̄ foret vtilius eidem intendere sapientis esset dissimulare et se ad tempora magis congruentia reseruare.

C
Pro opeꝛ cōsilii pōt pati martirium.
¶ Decima conclusio. Pro conseruandis nonnullis operibus consiliorum potest se quis exponere martirio: licet ad hoc non teneatur. Probatur quia potest aliquis vere apud se iudicare ꝙ vita quam ducit est turpis et inhonesta et ꝙ magis vult carere vita q̄ in tali consuetudine turpis vite perseuerare: et ꝙ ex viribus suis et auxiliis diuinis que communiter habet viuendo ciuiliter vt consueuit non potest vitā suam turpem relinquere: sperat tamen et confidit ꝙ per ingressum religionis se ab hac vite turpitudine faciliter absoluet. ergo si aliquis prohibere nitatur eum ab ingressu religionis sub pena mortis poterit non obstante circunstantia imminentis mortis ingredi religionem. sed ingressus religionis est opus consilii igitur. Secundo secundum Augu. libro contra Faustum licet non periurare sit de precepto non iurare tamen non est nisi de cōsilio. quia enim per consuetudinem frequenter iurandi verū faciliter inducimur ad periurium. Ideo non solum ꝓhibuit christus periurare sed etiā ne omnino iuraremus consuluit. Tunc volo quod aliquis princeps edictum faciat in domo sua ꝙ nullus dicat sibi verum nisi illud cum iuramento affirmet sub pena mortis. et ꝙ sit aliquis qui alias per consuetudinem verum iurandi inductus est in consuetudinem periurandi a q̄ cum maxima difficultate recipiunt ⁊ ꝙ isti non liceat familiam regis egredi ⁊ cum eo rex frequentem habeat sermonē tunc videtur ꝙ iste potest se exponere morti ne incidat in periculum periurii alias volens ac sciens se precipitabit in laqueum peccati mortalis ⁊ eterne dampnationis. Eodem modo dicendum de integritate et castitate corporis vbi probabiliter timeretur in corruptione consensus et in consensu peccatum. Sed in hoc est grauis questio si dato ꝙ ex ipso opere consilii nec vtilitas alia nec periculum peccati sibi probabiliter secuturum videretur virū posset quis rationabiliter se ꝓ tali opere exponere martirio. Verbi gratia virgo non formidat in corruptione consensum nec peccatum. iudicat tamen ꝙ premiū quod consecutura est ex virginitate conseruata nō obstante circunstantia conditionis mortis ꝓposite sibi nisi permitteret se corrumpi est maius bonū. ⁊ etiam ipse actus virtutis qui per hāc circūstantiā fit heroycus et eleuatus est supra omnem virginitatem secundum modum loquendi cūctorū est maius bonum q̄ vite per paruum tempus prolongatio ⁊ ita eligendo seruare virginitatem non obstante tali circunstantia videtur maius bonum minori bono preferre sed hoc est laudabile. igitur se exponens martirio pro opere consilii modo supradicto virtuose facit. Ista ratio ē multum apparens non tamen videtur sufficiens demonstrare intentum. alias enim sequeretur ꝙ pro vitando mendacio iocoso aut officioso ego possē me exponere morti. Similiter pro actu eutrapelie. pro dicto faceto ⁊ huiusmodi actibus virtuosis parue tamen vtilitatis secluso merito ego possum me exponere martirio quod iudicio meo nullus rationabiliter diceret. Ideo dico probabiliter. ꝙ recte consilians quid pro quo potest vel debet eligere. Debet compa- Reso. do.
rare primo malum quod sibi proponitur ad actum omittendum vel committendum de quo deliberat et vult ⁊ videre si secluso merito: quia adhuc de merito est questio: afferatur per omissionem vel commissionem plus vtilitatis vel boni q̄ sit malum quod facienti vel omittenti proponitur. Si sic tunc insistendo actui non obstante circunstantia mortis erit laudabile et meritorium. si non nec laudabile erit nec meritorium. Et hic loquor in commissionibus vel omissionibus consiliorum quia forte in preceptionibus et prohibitionibus aliter esset dicendum. Verbi gratia per dictum facetum et iocundum ego delecto conuiuentes et nichilominus comminatur michi quis mortē si ego in eum vel in alium facete loquar: constat ꝙ cum mors mea sit multum maius malum q̄ sit bonum oblectatio conuiuentium: recta ratio nunq̄ dictabit ꝙ huiusmodi actui eutrapelie ego possim insistere cum circunstantia mortis proposite. In hoc videtur esse fundatum Gregorii dictum quod supra retulimus de prohibitione ieiunii: videbat enim quod ieiunium operabatur macerationem quamdam corporis que in aliquib⁹ est laudabilis: operabatꝰ etiā

Augusti. (margin, beside "nis est opus consilii")
Pro virginitate pōt q̄s pati martirium. (margin, beside "tirio. Verbi gratia")
Gregori. (margin, beside "tur esse fundatum")

gravem egritudinem et periculosam esse: quia ergo egritudo et periculum vite est maius malum quam maceratio corporis est bonum, ideo ieiunium fuit prohibendum ne incurreretur mors. ita etiam diceretur quod secluso consilio et peccato corruptio claustrorum pudoris non est tam mala nec integritas corporalis eorum tam bona quam mala est corruptio vite. et ideo seclusa prohibitione vel precepto mors non esset pro huiusmodi integritate subeunda et per consequens contra rectam rationem esset quod quis mortem pro integritate corporali subiret, quare nec meritorium esset ita faciendum, immo vituperabile potius esset iudicandum. ¶ Contra primam conclusionem

Arg. tho. 2.2. q̄stio. 124. ar. 5.

arguitur primo per illud prime Petri quarto. Nemo vestrum patiatur quasi homicida aut fur, aut aliquid huiusmodi. Si autem ut christianus non erubescat glorificet autem deum in isto nomine: sed ex hoc dicitur aliquis christianus quod tenet fidem christi quare sola fides christi dat patientibus martirii gloriam. ¶ Secundo aliquis dicitur martir quia testimonium reddit veritati. Aut ergo reddendo cuicumque veritati testimonium potest dici martir et tunc posset quis se exponere martirio pro veritate geometrica vel pro veritatibus aliarum scientiarum speculativarum. Aut reddendo testimonium veritati divine tantum: ergo cum omnis talis sit veritas fidei sequitur quod sola fides est causa martirii. ¶ Ad primum dico quod beatus petrus in illis verbis hortatur christianos ut non verecundentur sibi penam legis civilis infligi sicut fures et homicide sed patiantur tanquam christiani, qui pro actibus bonis et laudabilibus et quos secundum legem christi faciunt cruciantur. Christianus autem aliquis dicitur dupliciter. uno modo ex eo quod est de familia christi quod fit per susceptionem primi sacramenti et talis dicitur christianus non tantum quia fidem sed quia sacramentum primum et consequenter fidem et caritatem et alias virtutes suscepit. ¶ Secundo modo aliquis dicitur chri-

Christianus dupliciter capitur.

stianus quia spiritu christi non solum in actum fidei suscepto sed etiam ad opera virtuosa procedit secundum illud ad roma. octavo. Si quis spiritum christi non habet hic non est eius. et imitando christum peccatis moritur secundum illud ad gal. v. Qui christi sunt carnem suam crucifixerunt cum viciis et concupiscentiis et ideo non solum ille qui patitur pro christi confessione que fit per verba patitur ut christianus, sed etiam qui patitur pro quocumque bono opere faciendo vel quocumque peccato vitando propter christum pro quo licet faciendo vel vitando mors rationabiliter suscipi potest quia totum pertinet ad fidei protestationem. In fide enim reperitur ipsa credulitas que est actus intellectus et reperitur fidei protestatio que interdum fit per verba et sic vere fieri confessio. Interdum factis et operibus secundum illud Jaco. secundo. Ego ostendam tibi ex operibus fidem meam contra quod de quibusdam dicitur ad titum i. confitentur se nosse deum factis autem negant. ¶ Ad secundum dico dicitur martir non precise quia reddit testimonium veritati, sed quia reddit testimonium veritati divine. Divine quidem aut quia formaliter in divinis litteris contenta, aut quia ex illis consequentia necessaria deducitur aut quia ex illis formaliter elicita, cum scilicet fit aliquid quod faciendum est: aut omittitur aliquid quod omittendum est secundum divinas leges. et cum infertur quod sola fides et cetera, negatur consequentia quia huiusmodi veritas non est divina nec primo nec secundo modo, sed tantum tertio. ¶ Contra tertiam conclusionem et maxime contra secundam partem arguitur sic. Veritas que non est catholica nullo predictorum modorum est divina quam pro ea nullus tenetur exponere martirio. ¶ Secundo quod qui patitur pro tali veritate nec patitur pro fide christi nec pro operibus legis christi nec pro redemptione generis humani nec pro christo quam tollerantia sue passionis non est martirium.

¶ Ad primum concedo assumptum et nego consequentiam quia licet ipsa non sit veritas divina, eam tamen non esse veritatem divinam et catholicam est veritas divina et cum infertur ergo pro ea nullus et cetera. distinguo vel quod nullus se debet exponere pro ea martirio ut prohibet et testificetur eam esse veritatem et sic concedo vel ut testificetur eam non esse veritatem divinam et sic ergo nego. ¶ Ad secundum dico quod talis patitur et pro fide christi et pro operibus legis. Pro fide quidem christi ut in puritate sua remaneat et nichil sibi misceatur alienum quia ut supra dictum est ad integritatem fidei pertinet quod nichil detrahatur et etiam quod nichil addatur et ita sicut alienum a fide est dicere catholicum non esse catholicum, Ita et dicere non catholicum esse catholicum. ¶ Dico etiam quod talis patitur pro operibus legis, quia lex est quod qui detraxerit vel diminuerit verbis voluminis huius anathema sit. ¶ Contra quintam conclusionem arguitur sic. Omne mendacium est peccatum divine legi contrarium ergo ut videtur mendacium potest quis pro cuiuscumque veritatis testimonio martirium subire. ¶ Secundo quia aut pro nullo mendacio vitando licet subire martirium: Aut pro quolibet, aut pro aliquo sic et aliquo non. Si pro quolibet habetur intentum. Nec potest dici quod pro nullo quia tunc aliquis licite in more probabili mortis posset dicere falsum testimonium et deierare et fallere. Nec potest dici quod pro aliquo sic et pro aliquo non, quia cum quodlibet sit de ordinatum est eadem de quolibet ratio. ¶ Ad primum respondeo dupliciter primo negando antecedens mendacia enim iocosa et officiosa non sunt peccata divine legi contraria intelligendo per hoc totum peccatum mortale, quia adhuc non constat quod peccatum veniale sit divine legi contrarium. Nec adhuc etiam constat quod omne peccatum est peccatum veniale vel mortale. Aliter respondeo quod licet omne mendacium seclusa circumstantia alicuius excessive tristis et dolorosi sit peccatum mortale vel veniale. multa tamen sunt que nec mortalia sunt nec venialia posita circumstantia alicuius excessive tristis et dolorosi sicut gravium cruciatuum aut incomodorum aut mortis. Et si dicas oppositum assertum esse ab Eustracio tertio ethicorum comento secundo qui postquam recitavit opinionem dicentium mendacium esse turpe: sed si pro utilitate fiat non turpiter fieri, et misceri aliene esse turpe. sed si pro tiranni oblatione non turpe subiungit. Christiana autem religio fatetur et tenet non esse peccandum alicuius incomodi vitandi gratia. Unde cum mentiri et aliene uxori misceri utrumque sit peccare neutrum est aliquo modo faciendum. et loquitur unde superior doctrina, non doctrina sed error est. non enim facienda sunt mala peccati ut eveniant bona sed mala pene tolleranda sunt. ¶ Ad hoc respondeo quod doctrina quam reprobat Eustracius est erronea et christiane religioni contraria quia ipse loquitur de mendacio pernitioso quod semper est peccatum nec per circumstantiam conditionis mortis fit ut non sit peccatum. similiter etiam de commixtione cum aliena que cadit sub prohibitione divina, sed dico quod nichilominus sunt aliqua que seclusa conditione mortis aut alicuius alterius excessive dolorosi essent peccata que non sunt peccata hac conditione posita. Et hoc modo forte diceretur de appellatione pauli ad cesarem paganum in causa fidei que fuit licita propter circumstantiam periculorum imminentium que per huiusmodi appellationem vitata sunt et tamen seclusa huiusmodi circumstantia fuisset illicita. Idem dicendum esse videtur de occultatione veritatis in multis casibus

alias sol[...]

Eustrac[...]

Tho. vbi sup. ar. 3.

¶ Contra septimam conclusionem arguitur ratione Thome in omni opere bono quod fit, et in omni opere malo quod vitatur propter christum fit protestatio fidei, sed pro protestatione fidei licet se exponere martirio ergo pro quolibet bono opere faciendo et malo vitando propter christum licet se exponere martirio. ¶ Ad hanc rationem concedo antecedens et nego consequentiam quia est aliquod bonum opus seclusa circumstantia mortis quod posita huiusmodi circumstantia desinit esse bonum vt opus eutrapelie et opus ieiunii, est etiam aliquod malum opus seclusa circumstantia mortis quod eadem posita non est malum opus vt verbum ociosum mendacium iocosum occultatio veritatis vt de abraham qui sororem vxorem esse dixit et iacuit eam esse coniugem. ¶ Ad rationem ante oppositum dico quod sicut dictum est quod aliqua

A

veritas dicitur diuina tripliciter ita et aliqua veritas nobis innotescit per christum tripliciter sed non quelibet que aliquo istorum trium modorum innotescit per christum est veritas fidei.

Queritur sexto Utrum sancti martires meruerint passiones suas.

Arguitur quod sic per illud quod habetur in actibus apostolorum. Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati: sed constat quod non erant digni nisi ex merito ergo sancti martires meruerunt passiones suas. ¶ In oppositum arguitur sanctis martiribus datum est non solum vt credant in deum sed etiam vt pro deo patiantur vt vult apos. ad phil. ergo sancti non meruerunt passiones suas. Pro dubio est aduertendum quod questio ista potest intelligi de duplicibus meritis scilicet de bonis et de malis. Si de bonis tunc est questio. vtrum sancti bene operando meruerunt quod pro christo paterentur: si de malis tunc questio est. vtrum sancti martires per malas operationes et demerita sua digni erant pena illa quam pro christo passi sunt. Quantum ad primum respondet

altissio. li bro terrio tractatu. septio c. penultio.

altissiodorensis quod martires non merentur passiones suas sed bene merentur constantiam fidei et aliarum virtutum robur et firmitatem et omnes auctoritates que videntur sonare quod sancti meruerunt passiones suas exponit de constantia et robore in ipsa passione. Probat altissiodorensis quia duplex est gratia tantum vna est prima scilicet virtus que non cadit sub merito, alia est gratia secunda que cadit sub merito que scilicet est virtutis augmentatiua. Virtus enim naturaliter meretur augeri vt aucta mereatur perfici. Cum ergo virtus passionis pertineat ad gratiam primam et constantia ad secundam gratiam sequitur quod passio

Z altissio.

martirum non cadit sub merito sed eorum in ipsa passione constantia. Ista opinio non michi videtur omnino veritati consentire. Ideo sit prima conclusio Multi sancti martires potuerunt per bonos actus suos mereri vt paterentur pro christo

B diffinitio meriti.

probatur potuerunt facere aliquos actus bonos propter quos deus daret eis pati pro christo ergo potuerunt mereri vt paterentur pro christo, consequentia ista videtur nota ex diffinitione meriti. Meritum enim est bonus actus propter quem datur aliud, et aliis videtur notum. probatur quod si potuerunt impedere obsequium patientibus pro christo sicut Sebastianus qui confortabat sub absconsa clamide martirum animos potuerunt habere ardentissimum desiderium et zelum circa defensionem fidei, potuerunt etiam prodere se gerere respondendo tirannis que sunt fidei respondenda sunt, et propter ista poterat eis dare deus vt paterentur pro christo igitur ¶ Secundo potuerunt sancti per actus remissos aut altos demereri vt paterentur pro christo ergo potuerunt etiam per bonos actus et feruentes mereri vt paterentur pro christo. Antecedens probatur de beato regulo sil-

Regulus.

uanectensium episcopo qui vt habetur in legenda sua ideo non est datum ei pati pro Christo quia timuit inter minas persequentium fidem et fugit ergo ex contrario actu potest quis mereri vt patiatur pro Christo. ¶ Tertio potest quis mereri continentiam et castitatem ergo etiam potest quis mereri pro Christo, consequentia ista videtur nota. Et antecedens probatur quia potest quis orare deum vt det sibi castitatem et ad preces et ad orationes suas potest ei deus eam dare, aut viriliter etiam certando contra temptationes incontinencie que omnia legitur fecisse beatus Thomas de aquino et multi alii sancti. ¶ Quarto Paulus orauit pie et perseueranter vt pateretur pro christo et oratio sua audita est a domino ergo paulus meruit vt mereretur pro christo. ¶ Ad hanc rationem respon-

arg. altis.

det Altissiodorensis quod si Paulus oraret dominum vt daret ei pati pro Christo, aut non oraret competenter, aut de constantia habenda in martirio intelligeret et non de ipsa passione. ¶ Ista responsio satis

Z altissio.

tamen michi videtur extranea, et maxime propter fundamentum in quo videtur eam fundare quia scilicet passio siue martirium est prima virtus et constantia non videtur nisi quoddam augmentum. Et ideo martirium non cadit sub merito, sed bene constantia in martirio Ideo Arguitur sic. Pro illo possumus preces rationabiliter fundere quod nobis orantibus potest deus dare et concedere. Sed pati pro nomine Christi et primas gratias et primas virtutes potest deus nobis orantibus concedere et dare ergo pro his rationabiliter possumus preces fundere. Minor probatur. Nam in oratione dominica oramus vt faciamus voluntatem dei quod est primum in omni virtute. Dicimus enim Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. ¶ Confirmatur quia ecclesia orat vt det nobis spem fidem et caritatem que sunt prime virtutes et non solum vt det nobis perseuerantiam. ¶ Confirmatur secundo quia orare possumus deum vt det nobis castitatem et pro ea consequenda debemus ieiuniis vigiliis operi et lectioni iugiter intendere non quod speremus non eam posse consequi exercitio huiusmodi rerum, sed quia horum contemplatione et intuitu speramus quod diuina largitas nobis eam concedet vt vult Cassianus collatione duodecima. Ex quibus concludit quod pro perpetuitate eius indefessis orationibus instare debemus. ¶ Tertio ibidem Cassianus aperit modum perueniendi ad perfectam puritatem castitatis scilicet inflammari desiderio castitatis totam puritatem suam diuine largitati tribuere, ieiuniis, vigiliis operi, lectioni, ac orationibus iugiter intendere, Sed constat quod iste non est modus perueniendi effectiue et causaliter ergo est modus perueniendi tantum meritorie. ¶ Quinto ad principale bonum omne quod potest a deo mere liberaliter dari nobis, potest a deo nobis dari tanquam merces et premium actuum nostrorum bonorum, sed pati pro Christo et quelibet virtus potest nobis dari a deo mere liberaliter ergo etiam potest nobis a deo dari pro nostris bonis actibus et per consequens possumus talia mereri. Maior probatur quia deus est mere liber non solum in dando bona sua: sed et etiam in modo dandi et maxime si ille modus non sit sibi repugnans: sicut dare necessario aut dare dependenter ergo in mera libertate sua est dare ea vel mere liberaliter vel pro bonis actibus nostris. Et si Arguas contra istam rationem retorta eadem maiore sic subsumendo: sed primam gratiam deus potest mere liberaliter dare ergo primam gratiam potest deus nobis dare pro meritis nostris. ¶ Ad hoc Respondetur quicquid sit de conclusione illata quia de ea videbitur soluendo argumenta contra conclusionem. ¶ Dico tamen quod consequentia non valet et quod dialeticus diceret quod in argumentis est

manifeste fallacia figure dictionis qr mutatur quid in quale. eo q hec prima gracia non tantum significat graciam. Sed significat gratiã aliqualiter se habentem scilicet ante quam nulla licet ergo illã gratiam possit deus dare nobis pro bonis actibus nostris, non tamen quando est prima quia si datur pro bonis actibus nostris eam precesserunt boni actus nostri. Sed actus nostri non fuerunt boni nisi deus nobis aliquã gratuitam contulerit. & eã precessit aliq gratia ergo nulla gratia que datur nobis a deo pro bonis actibus nostris est prima gratia. ¶ Secũda cõclusio. Multi sancti martires meruerũt passiões suas Probatur quia multi sancti martires habuerunt feruẽtissimũ zelum fidei, et solacium prestiterũt patiẽtibus pro christo & frequenter deprecati sunt deum vt daret eis pati pro christo. Et propter hec omnia aut aliqua eorum, deus dedit eis pati pro christo igitur multi meruerunt passiones suas. Secundo arguitur auctoritate inducta ante oppositũ. Ad idem potest applicari auctoritas post oppositum inducta q datum est sanctis pati pro christo vt vult Apostolus ad Phil. et hoc don est prima gratia ergo datũ est eis pro meritis suis. ¶ Ad hec omnia respondet. Altissiodorẽs. q iste auctoritates non cõcludunt nisi q aposto. digni fuerunt dignitate meriti non quidẽ pa-

altissio-dorensis vbi supra

ti sed habet e in passione constantiam. Et similiter illa auctoritas est dicit intelligendo est de constantia habita in passione. ¶ Cõtra hanc solutionem possũt fieri replice que posite sunt in precedenti conclusione Specialiter tamen sic arguitur aut apostolus Petrus & nero ex equo se habuerunt quantum ad dignitatem et indignitatem pati contumeliam pro xpõ aut nõ. nõ est dicendum q sic quia nimis durum videretur q aliquis qui tot sudores & labores et tam feruentem zelum habuerit pro defensione legis xpi nec dignior nec minus indignus est pati pro christo q ille qui semper christum & legem eius persecutus est. Si non aut ergo petrus est dignus et nero indignus et tunc habetur intentum aut petrus et nero indigni sed petrus minus indignus q nero. Et tunc arguitur sic q Petrus sit minus indignus q nero non est hoc nisi aut ex bonis actibus Petri aut ex actibus malis neronis. Si ex malis actibus neronis, ergo Petrus ex bonis actibus suis redderetur dignus. q si nõ oportet dicere q Petrus habuit malos actus. sed quia nõ fuerunt tam mali q mali fuerunt actus neronis: ideo petrus non est tam indignus q nero. Si dicatur q ex bonis actibus petri. Tunc sic Per quoscumq actus tollitur paulatim indignitas ad aliquid per eosdem frequenter repetitos ponitur dignitas ad illud. sed per bonos actus Petri tollitur. indignitas respectu huius quod est pati pro christo ergo per bonos actus frequenter repetitos ponitur dignitas respectu eiusdem Quod si dicatur q Petrus et nero nec digni sunt pati pro xpõ nec indigni sũt contrarie licet indigni sint negatiue: ergo Petrus et Nero ex equo se habent ad dignitatem et indignitatem respectu huius quod est pati pro christo, quia nullus ẽ dignus nullus etiam est indignus capiendo indignum contrarie sed sunt eque indigni capiendo indignus negatiue, et ita per malos nullus indisponit se ad hoc q patiatur pro christo, et per bonos actus nullus se disponit ad hoc q pro christo patiatur. ¶ Secundo argumentum fundatum in secunda auctoritate scilicet in auctoritate. Apostoli ad Phil. equaliter concludit de voluntate patiendi sicut de constantia in passione. Patet sic voluntas patiendi pro christo est data a deo et non tanquam prima gracia cum

huiusmodi voluntas sequatur graciam aliam datã a deo que partialiter et speciali quodam mõ huiusmodi voluntatem effecit ergo huiusmodi voluntas data est a deo pro meritis equaliter enim concludit de ipsa passione sicut de constancia in passione ergo vel non concludit de constancia vel concludit de ipsa passione. ¶ Tercia conclusio. Multi sancti martires non meruerunt passiones suas. Probatur quia multi sancti martires passi sunt antequam haberẽt vsum rationis ergo tales non meruerunt passiones suas. Antecedens cum consequentia nota sunt. ¶ Secundo deus est liberalissimus dator qui in dando a nullis causis dependet ergo sicut pro actibus bonis potest dare alicui q patiatur pro Christo ita et potest dare et de facto dat et dedit illud multis sanctis martiribus mere liberaliter & sine quibuscũq bonis actibus. Ex his patet quid sit dicendum de questione in primo sensu. Pro secunda autem sit. ¶ Quarta cõclusio. Passio martirum non est debita peccato originali. Probatur quicquid est debitum peccato originali illud est commune omnibus qui nascendo peccatum originale contraxerunt, sed passiones martirum non sunt communes omnibus qui peccatum originale contraxerunt ergo passiones martirum non sunt debite peccato originali. ¶ Quinta conclusio & et si mors martirum non sit debita peccato originali secundum q per tales passiones et a causa extrinseca illata, est tamen debita peccato originali secundum q est anime a corpore dissolutio. Primum probatur quia si sic sequeretur q omnes per consimiles passiones ex vi peccati originalis deberent & obligati essent mori, sed consequens est falsum cum non omnes sic moriantur. Secundum patet quia ex peccato originali omnes subditi sunt legi mortis & necessitati moriendi ergo mors martirum secundum q est anime a corpore dissolutio est peccato originali debita. ¶ Secundo nullum malum impunitum est pena legis diuine sed secundum legem diuinam mors est pena peccati originalis ergo peccatum originale est punitum in beato laurentio morte, sed constat q non nisi morte accelerata et per grauissimas passiones illata quia nullam aliam mortẽ passus est ergo tali morte peccatum originale in beato Laurentio punitum est, sed constat q non est punitum ea secundum q per tales passiones illata ergo punitum est ea secundum q est dissolutio anime a corpore. ¶ Sexta conclusio. Multi martires de meritis actualibus passiones suas demeruerunt. probatur multi martires fuerunt q fecerunt malos actus pro quibus deus voluit q eis multi cruciatus infligerentur vt liberius et celerius martirii palma potirentur ergo multi martires demeritis actualibus passiones suas demeruerunt.
¶ Septima conclusio. Multi martires de meritis actualibus passiones suas non demeruerunt. Probatur primo de illis qui nondum vsu rationis suscepto martirium susceperunt. Secundo probatur de illis qui ante martirium sanctissime vixerunt et adhuc in hac sanctitate vite se ieiuniis, laboribus, vigiliis, orationibus, continuis affligerunt, talibus enim nõ fuerunt passiones propter demerita illate. ¶ Octaua cõclusio. Passiones martiribus quadruplici de causa illate sunt scilicet, aut probationis, aut emendationis, aut glorie dei manifestande gratia. Probatur ex tot causis possunt inferri passiones martiribus ex quot tribulationes hominibus augendo gloriam patiẽtis, sed ex huiusmodi causis cõmuniter inferũt tribulatiões hominis igitur. Minor patet de pñia de Abraham Job et multis sanctis qui vt probarẽtur

Dic ... vbi sup.

argum... vbi sup.

multas et varias tribulationes passi sunt. Patet etiam per illud quod in Deuteronomio legitur. Et recordaberis cuncti itineris illius per quod adduxit te dominus deus tuus quadraginta annis per desertum vt affligeret te et temptaret vt nota fierent que in tuo animo versabantur. Utrum custodires illius mandata an non. ¶ Tertio per illud Psalmiste probasti me ad aquas contradictionis. ¶ Quarto per illud domini ad Job. An putas me tibi aliter locutum quam vt apparens iustus. Pro secundo parte probatur primo per illud Multe tribulationes iustorum interdum enim vt inquit Cassianus Iustos pro paruis et leuibus delictis humilians varijs temptationibus tradidit eos humiliet. ¶ Secundo per illud. Fili noli negligere disciplinam dei neque fatigeris cum ab eo increparis, quem enim diligit dominus corripit, flagellat enim omnem filium quem recipit. Tertio per illud apocalipsis Ego quos amo arguo et castigo. Quarto per illud ysaie corripe nos deus verum tamen in iudicio et non in furore tuo. Pro tertia parte probatur per illud euangelii. Neque hic peccauit neque parentes eius, sed vt manifestentur opera dei in illo. Secundo per illud Infirmitas hec non est ad mortem: sed pro gloria dei quia secundum quantitatem passionum augetur gloria et merces patientium et inde est quod qui maiora et grauiora passi sunt Illi tamen gloriosiores ab ecclesia venerantur. Ad gloriam autem dei est cum hee passiones immittuntur ad multiplicandam fidem et augendam christianam religionem. Ex his patet responsio ad questionem. ¶ Contra primam conclusionem. Arguitur sic, Nulla virtus

Arg. altissiodo. vbi supra.

cadit sub merito: sed passio martirum est virtus ergo non cadit sub merito. Maior probatur. Nulla prima gratia cadit sub merito: sed tantum augmentum gratie, sed omnis virtus est prima gratia ergo nulla virtus cadit sub merito. sed tantum augmentum virtutis. Secundo nullum malum est premium bonorum operum quia premium bonorum operum debet esse bonum, sed passio martirum et mors eorum est acerbissimum malum ergo non cadit sub merito. ¶ Tertio nichil quod est supplicium demeriti est premium bonorum operum sed in omnibus martiribus mors est supplicium et pena peccati originalis et in multis cruciatus et tormenta sunt pene peccati actualis ergo in nullis sunt premia bonorum operum. ¶ Ad primam negatur maior. Ad probationem dico

G quod gratia accipitur dupliciter. Uno modo pro quolibet dono gratis dato Alio modo pro dono gratum faciente. Si accipitur gratia secundo modo sic ego nego quod prima gratia

Oppositum huius partie probat maior. 4. sententiarum distinct. 3.

non cadat sub merito. Nam et Cornelius et Augustinus precibus et orationibus primam gratiam meruerunt, Cornelio enim dictum est Corneli exaudita est oratio tua. Et de Augustino patet ex legenda sua et multi etiam meruerunt primam gratiam in parentibus et cognatis vt Martinus in matre et beata Agatha in marito et fratre. Similiter lapsus in peccatum mortale per attritionem meretur sibi gratiam restitui. Si autem accipiatur gratia primo modo tunc concedo antecedens quia nullum opus humanum est bonum nisi ad ipsum concurrat aliqua specialis motio dei que motio dei est donum gratis datum. Et ideo prima motio vel primum donum gratuitum non cadit sub merito quia non est meritum nisi aliquod donum tale precesserit. ¶ Ad secundam concedo maiorem de malo quod non est bonum. Et ad minorem dico quod passio illa cum sit pro Christo est

H malum pene sed est excellens bonum virtutis habet enim huiusmodi passio duo, vnum quod sit afflictiua aliud quod pro Christo tolleretur. Ex meritis ergo bonis interdum contingit quod hoc afflictiuum pro christo tolleretur. ¶ Ad tertiam nego maiorem et dico quod huiusmodi passio et mors martirum habet duo scilicet quod sit afflictiua et quod sit pro Christo tollerata. Et ideo secundum quod afflictiua potest esse supplicium demeriti et secundum quod pro Christo tollerata potest esse meritorum merces et premium. ¶ Contra quintam conclusionem Arguitur sic.

Argu. altissio. vbi supra.

Omnis mors hominum qui peccato originali fuerunt infecti est pena peccati originalis, sed mors martirum talibus passionibus et a causa extrinseca illata est huiusmodi mors, ergo mors martirum talibus passionibus inflicta est pena peccati originalis. Secundo beatus Laurentius aliquam mortem ex peccato originali debitam soluit, sed non soluit nisi mortem tam grauibus passionibus inflictam igitur. Tertio ista propositio non valet. Peccatum originale punitum est in beato Laurentio morte accelerata et acerba quia mors accelerata et acerba debebatur peccato originali Antecedens probatur a simili. Non sequitur peccatum mortale punitur pena contritionis, ergo pena contritionis debita est pro peccato mortali quia peccato mortali debetur pena eterna, non temporalis tamen dominus commutat penam eternam in temporalem ne peccatum remaneat impunitum. ¶ Ad istas rationes. Ad duas primas concedo conclusiones illatas quia sunt mere cathegorice et non specificatiue nec contradicunt conclusioni que specificatiua est et non mere reduplicatiua. Nam iste multum differunt Johannes baptisatus dampnatur, et Johannes secundum quod baptisatus dampnatur. ¶ Ad tertiam opinio Altissiodori est quod mors martirum que scilicet est cum vehementibus passionibus non debetur peccato originali, quia peccato originali tantum debetur mors que prouenit ex necessitate moriendi Martirum autem mors non prouenit ex necessitate moriendi sed est causa extrinseca illata. ¶ Ista opinio michi videtur difficilis ad intelligendum. Neque possum bene videre quomodo A altissio.
peccatum actuale vel originale puniatur aliqua pena que nec in se nec in equiualenti sit ei debita, quemadmodum pena minor est debita peccato in equiualenti cum eidem peccato est debita pena maior. Ideo respondeo ad rationem negando antecedens scilicet quod illa consequentia non valeat accipiendo consequentia mere in sensu cathegorico. ¶ Ad probationem nego assumptum. Et respondeo dupliciter. Primo quod pena contritionis debetur peccato mortali actuali vel in se vel in equiualenti quia in pena eterna que equiualet omnibus peccatis temporalibus. ¶ Secundo respondeo quod peccato mortali viatoris debetur distinctiue pena duplex scilicet eterna et contritionis et quam diu est viator sufficit soluere vnam. I
¶ Si autem non soluat penam contritionis quamdiu est viator tunc quia iam impossibile est eam soluere ideo tenetur simpliciter secundum legem ad penam eternam. Et si dicas quod secundum hoc ista non esset simpliciter concedenda peccator est dignus pena eterna quia peccator dignus duabus penis disiunctim est obligatus ad nullam earum simpliciter. ¶ Respondeo quod ad quamlibet earum est in solidum obligatus sed soluta vna absoluitur ab altera. Soluta enim pena contritionis secundum legem misericordie dei absoluitur a pena eterna et preter hoc adhuc quamdiu non conteritur in via simpliciter concedendum esse videtur quod est obligatus ad penam eternam quia quamdiu est in via et non conteritur cum possit conteri censetur nolle conteri et per consequens censetur teneri et obligari ad penam eternam. ¶ Aut tertio. Respondeo et melius credo quod pena eterna est debita peccato mortali, est tamen in potestate eius qui peccauit vt

faciat eam non esse debitã, sed pro ea faciat penã te-
poralem in se debitam peccato mortali, cum scilicet
volũtate efficaci vult cõteri de peccato suo, et ita nũ-
quam punitur peccator pena que nõ sit peccato suo
debita. ¶ Contra Sextam conclusionẽ arguit sic Job nõ
arg. altissiodo. vbi supra. est demeritus meritis actualibus passiones suas er-
go nec martires. Antecedens probatur Job non de-
meruit tantam penam quam passus est igitur Ante-
cedens patet per illud eiusdẽ. Non eque iudicia agis
mecum. ¶ Secundo per illud eiusdem. Utinam pecca-
ta mea appenderentur in statera et cetera vbi expres-
se vult Job ꝙ pena sua est maior quam demeritũ suũ
¶ Ad hanc rationem potest responderi primo negã-
do consequentiam quia multi martires multo plus
peccauerunt quam Job Ideo multis martiribus po-
tuit infligi pena grauis in supplicium demeritorũ
que Job ideo fuit inflicta nisi probationis vel glorie
sue augende causa. Et ad ꝓbationem ꝙ vt vult Alti-
siodorẽ. dicunt aliqui ꝙ Job in illis verbis pecca-
uit; sed postea penituit sed hoc est falsũ quia circa prin-
cipium dicitur. In omnibus his nõ peccauit Job la-
bijs suis. Et ideo respondet aliter quod cum Job di-
cit non equo iudicio contendis mecum ipse intelligit
non equo iudicio quantũ ad merita mea sed equo ꝙ-
tum ad dei iudiciũ. Quod si altisiodorẽ. intelligat
quod iudiciũ dei in penis infligendis est duplex. Unũ
est punitiuum atque castigatiuum et tale sumitur per
comparationem ad demerita. Aliud est ꝙ nõ est pu-
L nitiuũ sed fit aut probationis; aut glorie augende
aut glorie dei manifestande aut exempli causa. et tale
est equũ iudicium et tamẽ non est per cõparationem
ad demerita sumptum. Si inquam hoc modo intelli-
gat placet opinio eius. Et ad confirmationẽ huius cõ-
sequenter addit: vtinam appenderentur peccata mea i
arg. altissio. vbi s. statera et cetera. ¶ Contra quartam conclusionem
arguitur sic. Nulla pena temporalis est grauior mor-
te; sed mortis penam deus infligit pro peccato origi-
nali, ergo et quamlibet aliã penã etiã martiribus in-
fligit pro peccato originali, et per consequens passio
martirium est peccato originali debita. ¶ Ad hanc
rationem. Respondet Altisiodorensis ꝙ tanta est
pena dominus infligere potest pro peccato origina-
li de iusticia. Unde non posset infligere quantũ licet
M penam pro originali, quantã tamẽ posset. ipse nouit
Credimus tamen quod non posset tantam quantam
Job sustinuit. ¶ Aliter tamen dico quod licet mors
sit inter omnes penas tẽporales cuius ipsa nõ est pa-
maior pena. Tñ aggregatũ ex morte et grauissimis eam
cruciatibus est maior pena quã mors, et qr mors sẽp soluit
pro peccato originali, ideo pro eo alie pene nõ soluuntur.
Neque enim pro eo infliguntur.

Queritur Utrũ passiões sancto-
rum sint vite eterne meritorie? Arguitur ꝙ
nõ qr passiões sũt eiusdem rationis in ra-
tionabilibus et irrationabilibus. Sed in irrõnabilib⁹
nõ sũt meritorie vite eterne. ergo nec in ratõnabilib⁹.
In oppositũ. arguitur scdm ꝓsalmistã. Mors sanc-
torũ preciosa est in conspectu dñi, sed hec non ẽ ꝓ-
pter tp̃ale p̃miũ ergo hoc est ꝓpter p̃mium vite eterne.
¶ Circa hanc questionẽ. Opinio altissiodorensis est
ꝙ passiones sanctorũ nõ sũt meritorie vite eterne nec
faciunt dignũ vita eterna. Quia quãuis subiaceant
altissio. quodã modo libero arbitrio qr si vellẽt negare xp̃m
nõ paterentur; tamen nõ sũt ex libero arbitrio tanq̃
opus eius imo a causa extrinseca et corruptiõe corpo-
ris procedunt. Ista opinio non videtur michi vniuer-
saliter vera. Ideo dico ꝙ duplices sũt passiões: quedã sũt voli-
te a nobis; aliq̃ sũt q̃ nõ sũt volite a nobis. Exemplũ

ꝓmi vt cũ q̃s desiderat pati vt per huiusmõi passiones pu- N
niantur delicta sua. Et per hoc liberetur a pena fu-
ture vite. Exemplum secundi vt cum quis vult confi-
teri fidem non obstante circumstantiis grauissimorum
cruciatuum et mortis. Exemplũ aliud vt si tẽera Au-
cta fuisset corruptis passio illa corruptionis non fuis-
set ab ea volita. Circa primas passiones habet vir
bonus triplicem volitionem vnam circa id quod est
finis harum passionũ. Uult enim liberationem a fu-
turo supplicio. Aliud est circa ipsam passionem vult
enim ipsam passionem volitione propter hoc vt Ari-
stoteles tertio ethicorum non volitione simpliciter.
Habet tertio volitionem circa equanimitatem in tol-
lerando quia vult non deneg vera dignitate homi-
nis propter tollerantiam huiusmodi passionum. In
alijs autem passionibus non sunt nisi duo volita.
Habetur enim volitio actus cui non obstante presen-
tia passionum volumus incumbere, habetur secũdo
volitio equanimitatis in tollerando huiusmodi pas-
siones sed non habetur volitio huiusmodi passionis
sicut volunt prepositiuus et altissiodorẽsis. Tunc sit
prima conclusio. Omẽs predicte volitiones nate sũt
esse eterne vite meritorie, probatur quia omnis actus
intrinsece bonus secundum se vel secundũ similem in
specie natus ẽ esse eterne vite meritorius, quia omnis
talis natus est elici a caritate, sed omnes huiusmodi
volitiones sunt bone ergo nate sunt esse eterne vite
meritorie. ¶ Secunda conclusio. passiones martirum
pro christo caritatem habentiũ que sunt ab eis voli-
te non sunt intrinsece eterne vite meritorie, probatur
quia vt nunc supponitur actus exterior non est intri-
sece bonus, sed tantum extrinsece scilicet a bonitate
actus interioris sed huiusmodi passiones sunt actus
exteriores igitur. Tertia conclusio, passiones huius-
modi sunt extrinsece meritorie vite eterne, probatur.
Omnis actio vel passio volita recte rationi confor- O
mis quam eliciendo vel sustinendo intendimus nos
conformare recte rationi et vitam eternam mereri ẽ
meritoria vite eterne si fiat vel sustineatur ab haben-
te caritatem sine qua non est meritum vite eterne sed
huiusmodi passiones sunt volite conformiter ad
rectam rationem, et eas sustinendo intendimus
nos recte rationi conformari et vitam eternam me-
reri igitur. ¶ Dicitur autem in maiore volita
propter passiones non volitas, dicitur quam eliciẽ-
do vel sustinendo quia actus interior bonus nõ, dẽo-
minat quemlibet actum exteriorem sibi conformẽ bo-
num moraliter quia non denominat actum creature
irrationalis licet (etiam sit sibi conformis) bonũ, pu-
ta recta ratio dictat ꝙ bonũ est asinum facere sedita-
tem suam extra ecclesiam et percutiat ira iudicans asi-
num vt egrediatur ecclesiã; ille egressus asini et ster-
coratio extra ecclesiam est cõformis recte rationi, qr
tamen asinus ita faciendo non intendit se conforma-
re recte rationi. Ideo actus eius non est bonus mora-
liter. Similiter si dictet ratio ꝙ lapis propter cultũ
diuinum est quadrandus quadratio passiua non est
secundum ꝙ huiusmodi bona moraliter, quia lapis
non intendit per hanc quadrationem se conformari
recte rationi. ¶ Quarta conclusio passiones sancto- P
rum non volite nec intrinsece nec extrinsece sũt meri-
torie, patet quia nichil est meritorium nisi sit volun-
tarium, sed huiusmodi passiones nec intrĩsece nec ex-
trinsece sunt volite ergo huiusmodi passiones nec ex-
trinsece nec intrinsece sunt meritorie. Secundo Ta-
les passiones non sunt recte rationi ipsius sustinẽtis
conformes ergo nõ sunt bone moraliter et per con-
sequẽs nec meritorie, antecedẽs ꝓbatur qr nulla recta
ratio dictabat lucie ꝙ deberet sustinere corruptio-

nem corporis licet recta ratio bene dictabat ꝙ mi-
nus erat fugiēda hmōi corporis corruptio quā ab
negatio fidei, dictabat etiā recta ratio lucie qd si
ꝓpter fidē inferret sibi corruptio corporalis integrita
tis, quod ipsa debet seruare equanimitatē mentis
nec propter hanc a vera hominis dignitate deficit
¶ Quinta conclusio. Sustinentia hmōi passionum
nec intrinsece nec extrinsece ē meritoria, probatur
qꝛ tollerantia hmōi passionum non est plus volita
quam ipsa passio oīs volens sustinere aliquā pas-
nem vult modo, volēdi talem passionē ergo in qui-
bus passio non est volita nec ipsa sustinentia pas-
sionis est volita. ¶ Scdo aliquas tales passiones
nolle sustinere est virtuosum ergo aliquas tales vel
le sustinere est viciosum, ceteris paribus remanenti
bus ergo sustinētia respectu talium non est merito-
ria vite eterne, aūs patet. ¶ Nam erat in lucia vir-
tuosum nolle sustinere corruptionem integritatis
corporalis ergo ipsa nunꝙ voluit sustinere corru-
argumē- ta altissi odorē.
ptionem integritatis corporalis. ¶ Tertio eadem
est virtus ꝛ discretio oppositorum liberalitas enī est
in nō dare non dāda, sicut in dare danda ergo etiā
eadē patientia est in sufferendo sufferēda ꝛ non suf
ferendo non sufferenda sed multe tales passiones
non sunt sufferende ergo virtus que est circa eas nō
est in sufferendo sed in non sufferendo, minor patet
de illis que sunt in honeste ꝛ turpem exitum habēt,
in quarū sufferētia dicit altissiodorēsis. non consiste
re virtutem sed in recusando eas, et in hoc prepositi
Pposit⁹ altissio- dorensis vbi s.
tiuū sequitur. Ita dicens Solutio sicut prepositiu⁹
distinxit quedā sunt passiones que scdm naturā su-
am in turpem vergunt exitum sicut violenta corru
ptio virginitatis violenta penalis susceptio cum
quis cogitur adorare ydolum. Alie sunt passiones
que scdm naturam sup inducunt honestatē vel vtili
tatē sicut flagellorum susceptio pro fide xpi, dicimus
ergo cū ꝓpositiuo qd patiētia duos hꝫ vsus scꝫ suf-
ferre sufferenda ꝛ respuere respuenda licet nō sit no
approba tur dictū ppositi ꝛ altissio dorensis
minata nisi scdm alterum istorum. ¶ Unde concedi
mus quod in predicto casu non meret sancta lucia
ex sufferentia passionis sed recusatione ꝛ rebella-
tione ꝛ ita non ex voluntate non patiendi sed ex vo
luntate nō patiendi merebatur. ¶ Istud dictum est
est multum rationabile, sed iudicio meo potest addi
adhuc vnū membrū diuisioni scilicet ꝙ quedā sunt
passiones que nec honestatem nec vtilitatem habēt
nec etiam exitū turpem, sicut cū quis patitur flagel
la pro fide xpi nec sit iperat per hoc cōuersionē ho-
minum aut aliquā aliud qꝛ forte patitur in loco secreto
nec per hoc magis defenditur fides quam si non pate
retur eo ꝙ nō esset sibi ꝓposita patiēdi ꝯditio, ꝛ ita
lib⁹ potest velle sustinentiā passionis, potest etiam
nolle, dum tn̄ semper magis velit fugere negatio-
nem fidei quam tollerantiā passionis non tn̄ placet
michi quod idem doctor concludit ꝛ in eadem que
stione frequenter repetit nisi accipiat sustinentiam
ꝓ actu interiori scilicet pro volitiōe qua volo pas
sionem tollerare propter deum. Nec video aliter
quomodo differant passio ꝛ tollerantia passionis
Q
nec video possibile esse quod aliquis nollit pati fla
gella vel mortem et tamen velit sustinentiam flagel
lorum et mortis. ¶ Sexta conclusio velle minus fu
gere huiusmodi passiones quam ydolatriam aut
negationem fidei est eterne vite meritorium maxi-
me si sit ab habente caritatem. ¶ Patet quia huius-
modi velle est actus conformis recte rationi dictā-
ti quod minus male semper est minus fugiendum.
¶ Septima conclusio non fugere huiusmodi passio
nes cum proponuntur in comparatione ad ydola-
triam vel negationem fidei vel iniusticiam est me-
ritorium vite eterne, probatur quia tale nō fugere
est sub ordinatum bone volitioni et meritorie ergo
est meritoriū vite eterne extrinsece licet nō intrinse
ce et hoc forte intelligebat altissiodorēsis cū dicebat
ꝙ sustinentia hmōi passionū erat vite eterne merito
ria ꝛ nō ipse passiones. ¶ Contra tertiā cōclusionē
arguitur sic, hmōi passiones nō sunt ex libero arbi
trio tanꝙ opus eius immo procedūt a causa extrin
seca et ex corruptione corporis ergo non sunt meri
torie vite eterne. ¶ Secūdo dolor ex presētia ignis
aut vehementia ictus causatur mere naturaliter si
cut ꝛ labor ex opere predicationis ꝛ fatigatio ex o-
pere peregrinationis ergo ista nō sūt in libera po
testate facientis ergo nō sunt meritoria vite eterne
¶ Tertio sustinere passionē est meritoriū ergo susti
nere maiorē passionē est magis meritoriū sed conse
quens est falsum igitur. Minor probatur. Volo ꝙ
duo velint sustinere penas eiusdē quantitatis vn⁹
tamen ex minori caritate alius ex maiori. Tunc sic
Ille qui vult sustinere penā tante quātitatis ex me-
iori caritate magis meretur ꝛ tamē minus patitur
ergo minorē penam sustinet ergo nō est verū quod
sustinere maiorē penā semper sit magis meritoriū. argumē. altissio- dorēs vbi supra.
¶ Quarto. Volo ꝙ aliquis propter demerita duca
tur ad patibulū et quod etiā sacerdos quod in
remissionem peccatorum volūtarie ꝛ equanimiter
sustineat penā ꝛ opprobriū suspēsionis tūc sic talis
sustinētia est volita et tamē non est meritoria vite
eterne. Tum primo quia nō est satisfactoria p pec-
catis suis quia alias statim euolaret ad celū. Tum
secundo quia siue velit nolit sustinet hmōi passionē
Tum tertio quia ille qui est in purgatorio quāuis
velit pati vt citius euolet ad celū tamē patiēdo nō
meretur quia velit nolit patitur. Ad primā dico qd
aliquid dicit opus liberi arbitrii q̄drupliciter. vno R
modo tanquā elicitum ꝛ sic nō valet cōsequētia qꝛ
tunc nullus act⁹ alterius potētie a volūtate est nec
intrinsece nec extrinsece meritorius vite eterne. Se
cundo tanꝙ imperatum ꝛ hoc tripliciter vno modo
tanꝙ imperatum vt fiat et de tali nego etiam conse
quentiā. Alias enim tollerātie passionū que secun-
dum naturā suā honestatē habent vel vtilitatē non
essent meritorie vite eterne cui⁹ oppositū dicit idez
altissiodorensis cuius ratio hic soluitur. ¶ Tertio
modo tanꝙ imperatū vt sustineatur. Quarto mō
tanꝙ imperatū vt nō fugiatur dico ergo ꝙ ad hoc
ꝙ aliquid dicatur opus liberi arbitrii sufficit ꝙ sit
volitio ꝙ cōtingit si imperantur fieri vel sustineri
Si autem imperantur vt nō fugiantur quia cū hoc
stat ꝙ nō sint volite ideo etiā stat ꝙ nō sint merito-
rie. Nō fugere tamē eas quod est actus imperatus
est meritoriū vite eterne. ¶ Ad secundam cōcedo an
tecedens ꝛ nego cōsequētiā quia licet nō sit in libe-
ra potestate merentis vt causa applicata non agat
eo ꝙ naturaliter agit quia tamē est in libera ei⁹ po
testate vt causa nō ponatur ideo est simpliciter con
cedendū ꝙ ꝛ labor et dolor et defatigatio sunt in S
potestate merentis. Ad tertiam posset faciliter di-
ci ꝙ ꝯñs nō valet eo ꝙ stare potest ꝙ ferens paruā
penā sponte nō fert maiorē nisi inuite. Sed qꝛ hoc
non euacuat difficultatē Ideo dico ꝙ aliqua pena
potest dici maior pena quā altera quadrupliciter
vno modo cōparando penam ad penā absolute sic
cut ieiunium triū dierum est maior pena quā ieiunii quo mō vna pena est maior altera.
vnius vel quā pere. rinatio vnius hore. Secun
do modo comparando penā ad suscipientem sicut
ieiunium vni⁹ diei est maior pena colerico quā fleg
matico. Et hoc tripliciter quia vel maioritas illa

prouenit ex bonis aut malis naturalibus vel for-
tuitis. Exemplum primi sicut colerico ex cōplexione
sua magis penale est ieiunare per vnum diem quā
flegmatico. Exemplum scd'i sicut regi propter copi
am diuitiarū min⁹ penale est dare tria quā vetule
pauperi ꝓpter paupertatē suā aut prouenit maioritas
illa ex bonis et malis moris, ex bonis sicut haben-
ti multā intensā caritatē aut habitū tēperantie mi-
nus penale est ieiunare per tres dies quā hos habi
tus nō habenti aut habēti sed minus intensos. Ex
malis habēti habitū auaricie intensissimū magis pena
le est dare tria quā talem habitū malū nō habenti.
Ideo ad argumentū concedo ꝙ sustinere maiorem
penā libere et spōte maioritate sumpta ex cōpara-
tione pene ad personā suscipientis ꝓueniēte ex bo-
nis vel malis naturalibus vel fortuitis sed non ꝓ
uenienre ex bonis aut malis moris est magis merito
rium ꝙ sustinere et morē ceteris paribus. Non ex
bonis q2 nulli sua strenuitas obesse debet. Nō ex
malis q2 nulli sua malicia debet prodesse. Argumē
tū aūt procedit de bono moris scz de bono carita-
tis et ideo non cōcludit. ¶ Ad quartā dicit altissio
ren. ꝙ sustinentis pene nō est meritoria plene libe-
rationis licet valeat sustinēnti. Hec solutio non mi

Cōtra altissiodoren. libro 3° tractatu de 7°. capt° de con tepenitentia mo.

chi satisfacit. Tum q2 si valeat sibi adminutionem
pene cū pena nō sit infinita sed finita tunc posset tn̄
itēdi hec volitio et diutini possent circūstantie peti
ꝙ valeret ad plenā liberationē. Tū scd'o q2 possibi
le esset quod nō sciret se ad iudicatū morti et ideo in
tali casu tn̄ valeret et actū oīno mere libere poterē.
Et ideo dico ꝙ vel talis scit se irreuocabiliter adiu
dicatū morti vel non. Si nō eodē modo dicēdū est
ac si nō esset adiudicatus. Si sic aut talis in actu ex
teriori habet circūstantiam iudicii pro obiecto q2
scilicet videt se nō posse euadere mortē propter iudi
ciū factum vult de necessitate virtutem facere et tol
lerare penam cui adiudicatus est equanimitatem
seruare et hoc est multum meritorium licet non va-
leat ad remissionem totalem illius pene que voli-
tionem mere liberam et talem circumstantiam non
habentem posset totaliter dimittere ymo etiam p ali
quanto minorem penam. Et in hoc casu bene dicit

maior pena nō tm̄ liberat ꝙ minor.

altissiodoren. Et ideo scd'm eum non valeat ista con
sequentia Iste sustinet penam iniunctam et minor
illi sufficeret ad plenam liberationē ergo per istam
penam plene liberatur quia non sustinet volunta-
te plena libera. ¶ Aut in actu interiori non habet
huiusmodi circumstantiam pro obiecto, aut si ha-
bet gaudet eam habere et sibi placet huiusmodi cir
cunstantia vt digne puniatur in eo delictum quo
legem trāsgressus, et liberetur totaliter a pena cui
est per hanc transgressionem obligatus. ¶ Est in
isto casu videtur michi quod non est minus merito
ria. Et ad primam probationem dico quod si non
habeat aliud peccatum statim euolat ad celum.
¶ Ad secundam probationem dico quod licet velit
nolit sustineat tamen ita vult sustinere in isto casu
ac si in potestate sua esset non sustinere. ¶ Ad terti-
am dico quod ille qui est in purgatorio extra statū

argumētū altissiodorēsis vbi sup.

merendi. Et ideo siue pati possit siue non non mere
tur per illam passionem, quia tn̄ a pena cui erat
obligat⁹ patiendo liberetur. ¶ Cōtra quartam et
quintā conclusionem arguitur primo argumento
post oppositum. Secūdo arguit gaudendū est sā
ctis de suis passionibus et nō propter vtilitatē alte
quā tēporalem ergo ꝓpter vtilitatē eterne vite ergo
huiusmodi passiones sunt eterne vite, antecedens
probatur primo per illud iacobi Omne gaudium exi
stimate fratres cū in varias temptationes incide

ritis ergo cum passiones martirū sint grauissime
temptationes sequitur quod de hmōi passionibus
est sanctis gaudendū. ¶ Tum secūdo per illud actū
ibant appostoli gaudētes a cōspectu cōsilii quoniā
digni habiti sunt pro nomine ihesu contumelias
pati. ¶ Tum tertio per illud appostoli ad philipen
ses. gaudete quia datum est vobis nō solum vt cre-
datis in eū sed etiā vt patiamini ꝓ eo. Tertio sancti
meruerūt aureolam martirio suo, aut ergo volun
tate patiendi aut ipsa passione. Non volūtate pa
tiendi quia ipsam volūtatē habebāt ante martiri-
um et tamē nō merebantur aureolam. Tum etiam
quia in casu nō habēt voluntatē respectu hmōi pas
sionum quia cōclusio expresse posita est de passioni
bus nō volitis ergo martires aureolā meruerūt ip
sa passione martirii. ¶ Quarto omnis passio que
est actus bonus et voluntarius recte rationi cōfor-
mis est meritorius, sed hmōi passio est actus bonus
cum ita patientes laudētur et voluntarius quia si
non vellēt nō paterētur igitur sūt meritorie. ¶ Quin
to tā actiones ꝙ passiones spirituales sunt merito
rie vt sūt amor, spes, gaudiū ergo et passiones cor
porales ¶ Sexto si beata Lucia fuisset corrupta fu
isset duplicatum meritū sue castitatis secūdū illud
ꝙ ipsa respondit tirāno Si inuitā me violaueris ca
stitas michi duplicabitur ad coronā, et hoc q2 meri
to castitatis additū fuisset meritū patientie sed cō-
stat ꝙ beata Lucia nō meruisset voluntate patien-
di corruptionē ergo meruisset ipsa passione corru-
ptionis. Minor patet quia tūc nō fuisset inuita cor
rupta. ¶ Ad primū respondet Altissiodorē ꝙ mors
sanctorum dicitur preciosa ratione sustinentie cui altissiodorensē.
ipsa mors est annexa frequēter enim vt dicit attri-
buitur passioni quod cōuenit motui cui passio est an
nexa, sed quia hoc est cōtra quintā conclusionē ideo
aliter dicendū est ꝙ mors sanctorū dicitur precio-
sa ꝓpter bonos motus et puritatē consciētie quam X
habēt sancti cū moriuntur ¶ Secūdo dico si aucto-
ritas intelligatur tantū de sanctis qui pro Christo
aut fide eius occiduntur tunc mors eorū preciosa dici
tur si sit ab eis ꝓpter aliquē causā rationabilē volita
sicut contingebat in apostolo cū dicebat, cupio
dissolui et esse cum Christo ꝙ si nō sit volita dicitur
preciosa quia preciosum est et laudabile minus fu
gere eā ꝙ ydolatriam vel aliud minus malū ¶ Ad
secundā dico ꝙ sancti est gaudendū de suis passio
nibus, tum primo si ꝓpter aliquā rationabilē cau
sam nō sint volite, tum q2 actus interior ꝯcomitāte
passione est meritorius alicuius premii cuius non
erat meritorius nō concomitante passione, tum ter
tio quia frequenter per actum patiendi augetur et
intenditur actus interior qui ꝓprie et per se est me
ritorius, tum quarto quia in presētia passionis fre
quenter multi boni motus et laudabiles habentur
qui sine eā nō haberētur. Tum quinto quia hoc qd'
est nō fugere passionē est laudabile et meritorium
saltē extrinsece. ¶ Ad tertiam dico ꝙ duplex est vo-
luntas patiēdi vna est imperatiua executionis for
maliter Et nō loquēdo de tali voluntate dico ꝙ cū
martir vult passionē suam ipsa volūtate patiendi
meretur aureolam quia omnē talē voluntatē cōco
mitatur passio. Alia est que non est formaliter im-
peratiua executionis et de tali voluntate cōceditur
ꝙ non meretur per eam aureolam sicut bene cōclu
dit prima probatio ¶ Ad secundā ꝓbationem dico
ꝙ in casu cōclusionis tales nō merentur voluntate
patiendi sed merētur aureolā aut voluntate defen
dendi fidem vel iusticiam non obstante circūstantia
passionis aut voluntate non fugiendi hmōi passio

Marti. de passionib⁹ gaudent.

nem per desertionē fidei vel iusticie formaliter ipe ratiua executionis hec solutio satis est cōformis solutioni altissiodorēsis iā dictis. ¶ Ad tertiū dico q̄ martires merentur aureolam volūtate patiendi et non ipsa passione. Sed distinguenda est du-
duplex volūtas. plex volūtas vna est precedens passionem. Alia cōcomitās voluntate prima nō meretur sanctus aureolam sed voluntate cōcomitante meretur q̄m efficatior est volūtas cōcomitans et strenuior propter operis excellentiā et priuilegiū. Et ideo aliquid per eam meretur quod non merebat ante passionem, sicut predicator in actu predicationis meret aureolā,
declaratio opinionis altissiodorensis. quā tū nō meretur si nō predicaret et hoc propter excellentiā et priuilegiū predicationis. Si ista opinio intelligat ad sensum iam dictū sc3 q̄ per voluntatem antecedentē intelligat volūtas non imperatiua formaliter executionis et per concomitantē intelligat volūtas vel volitio formaliter imperatiua executionis est vera. Si aūt intelligatur vt videnē sonare verba q̄ scilicet eadē voluntas siue scdm numerū siue scdm speciē sit primo preuia actui vel operi exteriori et postea sit coniuncta actui et per coniunctionē ad actum ipsa nec scdm speciem nec scdm intentionem mutata sit meritoria alicuius premii cuius ipsa prius non erat meritoria cuius etiam ipm opus non est meritoriū non videtur michi rationabiliter dictū nisi hoc totaliter attribueret institutione cause premiatiue et nō nature actuū cuius tū videtur oppositū dicere cum dicit q̄ hoc habet voluntas cōcomitans propter excellentiā et priuilegium operis. ¶ Dico ergo q̄ voluntas formaliter imperatiua executionis differt spem et merito a voluntate que nō est formaliter imperatiua executionis. Et ideo tali volūtate merenē aureolā et nō alia. ¶ Ad quartū cōcedo maiorē et nego minorē. Talis enim passio nō volita nec est actus bonus nec volūtari⁹. Et ad probationē cū dicit si nō vellent non paterentur Dico q̄ ista ppositio est trūcata et ad eā respōdendū diuersimode fm q̄ diuersimode pficī potest vno mō pōt sic perfici si nō vellent pati non paterētur. et sic ego nego q2 de facto ita est q̄ nō volūt pati et tū patiūtur. Alio modo sic q̄ pro constructibili ponatur terminus significans rem principaliter volitā puta iusticiā vel fidei defensionē vel aliquid simile ita q̄ sit sensus si nō vellent fidei defensionē vel si non vellent minus fugere passionem q̄ negationem fidei non paterentur et sic concedo. sed nego consequentiā qua infertur, ergo volūt pati, et cum dicit q̄ ita patientes laudātur, dico q̄ laudant nō propter passionē ipsam quā nō volunt sed propter multas alias causas quas assignamus cū ostendimus causas pp̄ter quas est eis esse gaudēdū ex passionibus suis. Ad quintū respōdet altissiodorēsis ne-
Solutio altissiodorensis. gādo ɔ̄siam q2 passiones spūales sunt voluntarie, sed nō passiones corporales, distiguit tū de passionibus spūalibus quedā sunt q̄ simul sunt passiones et actiones siue agēs vt amor vel q̄ simul illate sūt et inferūt. Illate quidē a deo et inferūt delectationē et iocūditatē, tales sunt meritorie suis motibus nō fm q̄ passiones sed fm q̄ actiones, sunt alie passiones q̄ pure passiones sunt vt suauitas ɔscientie iocunditas mentis et tales non sunt meritorie q2 licet subiaceant libero arbitrio non tamē sunt opus liberi arbitrii imo dulcedo vel causa est illarum, sicut dulcedo causata ex gustu mellis non est a gustu sed a melle. Ista solutio non michi placet quia
Falsitas solutionis. siue passio sit passio tantum siue simul sit actio et passio ip̄a tamen est voluntaria et meritoria vel demeritoria dum tamen ipsa secundum se vel secundum suas causas proximas sit in potestate voluntatis immo secundum aristotelē secundo ethicorū omnis virtus est circa delectationes et tristicias et tamē cōstat q̄ cause delectationis naturaliter causant eam nec in potestate voluntatis est q̄ oppositis causis delectationis nō poñat delectatio. Ideo aliter dico ad argumētum q̄ si antecedens intelligatur vniuersaliter falsum est sicut enim passionū corporalium alique sunt meritorie et alique nō ita et passionū spiritualiū tristicia enim prouenieus ex passione corporali non volita nō est meritoria sicut nec ipsa passio corporalis et delectatio mētalis p- Solutio auctoris. ueniens ex corporali passione nō volita nō est meritoria. ¶ Ad sextū concedo maiorem. habuisset enim meritū castitatis, habuisset propterea velle minus fugere corruptionē corporis q̄ fidei habuisset pre- Ratio q̄re duplicata fuisset corona sua. terea meritum recusationis corporalis corruptionis et cū dicis q̄ nō meruisset voluntate patiendi cōcedo assūptū et nego cōsequentiā quia multis aliis volitionibus vel nolitionibus meruisset scilicet nō patiendi, preferendi fidē corruptōi corporis ¶ Contra sextam et septimā cōclusiones arguitur sic. Sustinere hmōi passiones nō meritoriū vite eterne ergo nec fugere hmōi passiones est meritoriū vite eterne. Antecedēs est notum ex cōclusione quinta et pro batione cōsequentie supponitur q̄ tota causa propter quā hmōi sustinentia nō est meritoria est quia non est volita. Contra sic bene sequitur Tu negabis fidem vel sustinebis acerbissimā mortē sed non negabis fidem ergo sustinebis acerbissimā mortē sed añs est a te volitum ergo et ɔ̄ñs et per consequēs tu vis sustinere mortē acerbissimā ne fidem neges Secundo bene sequitur Tu nō fugies mortē ergo sustinebis mortem sed antecedens est a te volitū ergo et cōsequens. Tertio secūdum aristotelē que per violentiam fiunt sunt magis volita q̄ nolita quia ad talia mouemus potentias organicas quarum motus est in potestate nostra sicut patz de proiicientibus merces in mare ergo licet ad talia violentemur hoc tamē non impedit quin sint volita. Quarto volitio cōditionata sufficit ad meritum et demeritū sicut ad tristicias et delectationē sed in martiribus fuit volitio conditionata respectu sue passionis. Si enim non poterāt euadere negationē fidei aliter q̄ patiendo volebant pati ergo in eis erat volitio passionis sufficiens ad meritum et per cōsequens passio ipsa erat sufficienter volita vt esset meritoria. ¶ Ad primū negatur cōsequentia et ad probationē cōcedo assūptum q̄ bene sequitur. Et cum dicis q̄ antecedens est a te volitum negatur, licet enim vna pars antecedentis sit volita scilicet non negare fidem tamen altera nō est volita scilicet vel negare fidē vel sustinere mortem acerbissimam. ¶ Ad scdam nego añs scilicet q̄ bene sequatur. In multis enim antecedēs est verū scilicet in his in quibus nō est proposita cōditio supradicta et tamen cōsequēs est falsū. ¶ Et si dicas q̄ cōsequentia ē bona vt q̄ nūc scilicet referendo casu supradicto, dico dupliciter Primo q̄ dato q̄ ɔ̄ña sit bona et nūc scilicet posito casu et añs sit volitum quia tū casus ex quo partialiter dependet ɔ̄ña nō est volitus, ideo hoc nō infert ɔ̄ñs esse volitum Secundo dico q̄ in omni ɔ̄ña que nō tenet nisi casu posito propositio exprimens positionē casus est pars añtis, et ideo negatur q̄ antecedens sit volitum, q2 casus nō est volitus. ¶ Ad tertiam dico q̄ eorum que per violentiā fiunt quedā sunt que a nobis fiunt, alia sunt que nō fiūt a nobis sed respectu eorum nō habemus nos nisi passiue. Exemplum primi vt cū ad presentiā tēpestatis ꝓiicio merces

mare et de talibus concedo quod sunt volita. Alia autem respectu quorum non habemus nos nisi passiue sunt supplicia. quedam sunt quorum tollerantia potest a nobis esse rationabiliter volita. ut in punitione delictorum nostrorum possumus rationabiliter velle nos pati gravia supplicia. et si esset nobis certum aut verisimile quod patiendo et tollerando mortem pro fide augeretur notabiliter fides, possumus rationabiliter velle tollerantiam mortis, sicut christus voluit passionem et mortem suam. quia sciebat genus humanum esse per eam redimendo et talia possunt esse volita a nobis. Non est tamen necesse quod quotienscunque tolleramus ea quod ea velimus. Alia sunt quorum tollerantia non potest esse a nobis rationabiliter volita licet rationabiliter possumus velle ea non fugere sicut corruptio integritatis corporis non est a nobis volita. Aliquando enim conditio rerum est talis quod eam nolimus fugere quia non patet nobis per tunc via fugiendi eam nisi deserendo aliquid ad cuius conservationem magis tenemur. Et hec sunt que alussiodorensis et prepositinus dicunt habere turpem exitum. ¶ Ad quartam dico quod non omnes martires habuerunt huiusmodi volitionem conditionalem. sed multi habuerunt volitionem tantum circa fidei confessionem. non obstante circumstantia mortis proposite quam non erat nisi magis velle fugere negationem fidei quam tollerantiam mortis et quicquid sit de morte: tamen de passionibus que turpem exitum habebant hoc est magis manifestum.

dubium.

Sed circa materiam de martirio adhuc sunt duo dubia. Primum est utrum martirium sit de consilio aut necessitate precepti. Ad hoc dubium respondet quod martirium aliquando suscipitur ne quis contraveniat precepto. Aliquando vero obsequatur consilio. verbi gratia pro paupertate amplectenda aut pro virginitate servanda. Primo modo dupliciter. Uno modo ne contraveniat precepto negativo Alio modo ne contraveniat precepto affirmativo ergo hic precepitum affirmativum includens negativum, reputo negativum ut in precepto quo precipitur colere unum deum includitur non colere deos alienos. Tunc dico quod martirium susceptum ne quis contraveniat precepto negativo cum necesse esset aut eidem precepto contravenire. aut subire gravissimos cruciatus et mortem est de necessitate precepti. probatur quia quanta necessitate subimus preceptum tanta necessitate subimus id sine quo cadimus a precepto, sed in casu iam dicto sine martirio cadimus a

B

precepto ergo in tali casu martirium cadit sub precepto. Tunc enim quis obligatur ad martirium cum conditio rerum talis est ut vel ipsum subeundum sit, vel contraveniendum sit precepto ad quod pro tunc de necessitate salutis obligamur. ¶ Dico secundo quod martirium susceptum ne contraveniatur precepto affirmativo secundum illud quod affirmativum est in eo non est semper de necessitate precepti. probatur quia preceptum affirmativum non obligat pro semper sed tantum pro loco et tempore. Dixi autem secundum id quod affirmativum est in eo quia in multis preceptis affirmativis affirmatur unum et prohibetur sive negatur aliud ut in hoc precepto sabbata sanctifices precipitur opus sanctum et prohibetur opus servile, et quia horum unum est affirmatum et aliud negatum ideo in nulla parte diei dominice faciendum est opus servile licet in multis partibus possit quis ab opere sancto cessare. ¶ Tertio

C

dico quod huiusmodi martirium pro loco et tempore est de necessitate precepti propter quia pro loco et tempore obligat sub periculo salutis eterne. ¶ Quarto dico quod si violentiam intendat ut per hoc irritet preceptum ita quod faciat in contemptum precepti quod martirium pro eo susceptum est de necessitate salutis. probatur quia licet preceptum non obliget pro semper ad faciendum quod eo precipitur, tamen obligat pro semper ad non contempnendum ipsum ergo obligat pro semper ad non faciendum vel omittendum aliquid quod faciendum vel omittendum iubetur ut contempnatur et irritetur preceptum. ¶ Quinto dico quod si in observatione precepti verisimiliter insit utilitas tam magna ut equipolleat necessitati subire martirium est de necessitate precepti ut si per confessionem fidei non obstante circumstantia durissimorum cruciatuum verisimiliter una tota regio convertenda esset ad fidem ille cui probabiliter de hoc constaret teneretur ad confitendum fidem non obstante tali circumstantia, et per consequens ad subeundum martirium si esset sibi proposita denegatio fidei conditio ¶ Sexto dico quod martirium aliquando nec est de precepto nec de consilio sed potius cadit sub prohibitione. probatur si quis verisimiliter cognosceret quod manifestando se et palam fidem confitendo magnus populus nondum in satis fide firmatus desisteret a fide expectando item et differendo posset non solum istum

D

populum sed multos alios stabilire in fide Tunc recta ratio non dictaret tali quod deberet palam confiteri fidem et se exponere martirio: sed potius debet dissimulare paululum. Eodem modo videtur fecisse Paulus qui ne repateretur ad supplicium pro fide cesarem appellavit Eodem modo fecisse legitur multi sancti qui captivorum animos in agone pro fide dissimulato habitu confirmabant et roborabant. ¶ Septimo dico quod aliquando martirium est de consilio cum scilicet ad id nec necessitate, nec utilitate equipollente necessitati cogitur nec ab eo propter detrimenta inde secutura rationabiliter prohibetur istud satis patet ex dictis.

Dubium secundum Utrum martir qui duriter respondendo tiranno passionem et mortem accelerat peccet. ¶ Respondeo quod vel tirannus procedit ex simplicitate et ignorantia et quadam affectione ad patrum non legeo sed corruptionem et in tali casu decet martirem esse circumspectum ut potius utatur, et tentet instruere eum in his que sunt fidei et rationabilitate eorum sicut fecerunt multi martires qui aliquando ita fidem tiranno explicaverunt ut partim eruditione partim miraculorum evidentia converterentur ad fidem Si secundo modo tunc dico quod aliqua responsio vel propositio dicitur dura dupliciter. Uno modo quia nimia acuta ita quod acumine suo confundit adversarium quia confusione incenditur ad supplicium respondentis eo quod non potest huiusmodi responsionem ratione confutare. Et istic dico quod hoc modo martir non modo non peccat sed multum meretur et provocat non credentes ad fidem et in credentibus eam auget Secundo modo aliqua responsio dicitur dura quia tiranno non impenditur honor a martire, qui eidem a ceteris communiter impenditur Et hoc non videtur faciendum sine multa discretione et nisi postquam martir multipliciter temptavit revocare tirannum rationibus apertis et manifestis ab errore suo. Tertio modo aliqua responsio dicitur dura cum in ea ponuntur convicia et comminationes et reprehensiones varie de reprehensionibus ut fecit Johannes cum reprehendebat herodem propter herodiadem, de conviciis ut idem cum dicebat genimina viperarum quis vos liberabit a ventura ira ubi etiam comminatio posita est ¶ Item de comminationibus ut silvester tarquino pena mortis comminatus est Et huiusmodi reprehensione dura non videtur utendum cum nota est et manifesta pertinacia tiranni et totaliter desperatur

E

Nota quod preceptum affirmatiuum obligat semper

de conuersione eius ad fidem. Et adhuc consideran-
dum est si astantes ex talibus verbis duris offendãtur
ad fide excitant. Si verisimiliter offenderentur nõ
esset eis indulgendũ. Si aũt ad fidẽ excitarent, cũ etiã
valeant ad excitamentũ ꝛ confirmationẽ respõdẽ-
tis videtur melius eis vtendũ. Et si dicas ꝙ mollis
responsio frangit irã. Respondeo ꝙ in tali casu nõ
tm̃ ira frangẽda est sed etiam furor ꝛ pertinacia ꝙ
frangi nõ possunt molli respõsione. Similiter nõ so
lum attendendũ quomõ se dari possit tirãnis. sed
etiã quomõ melius ꝛ fidei ꝛ multitudinis saluti ꝯsu
letur, ꝛ sm̃ hoc vel molli vel dura respõsione vtẽdũ
Et hec de martirio dicta sunt ꝛ per ꝯñs vniuersali
ter de virtute fortitudinis ꝛ spẽbus eius. Nũc dicẽ
dũ est de vitiis oppositis per ordinẽ. Et primo.

Queritur. Utrũ caymotes sit vi-
tiũ magnanimitati oppositũ. ¶ Arguit
ꝙ nõ qꝛ scdm aris. quarto ethicoꝝ. Cay-
mus non est malus ergo caymotes non est vitium.
¶ In oppositũ arguit auctoritate eiusdẽ aris. loco
eodẽ qui hoc expresse diffinit. ¶ Notãdũ ꝙ sub for-
titudine ꝯmuniter dicta sicut ex supradictis appa
ret ꝯtinet fortitudo ꝓprie dicta, ꝛ magnanimitas
sub magnanimitate ꝯtinent, fiducia, magnificẽtia,
patiẽtia ꝛ humilitas. Nam de perseuerãtia ꝛ mar
tirio dictũ est ꝙ sub nulla virtute cõtinentur ꝛ ꝙ fa
ciũt gradus in virtutibus ꝛ ꝙ aris. nõ assignat inter vi
tia magnanimitati opposita nisi caymotẽ ꝛ pusil-
lanimitatẽ, extẽdenda videnf ista noĩa ad hoc ꝙ cõ
5 tineant oĩa vitia opposita spẽbus magnanimita-
tis. ¶ Notãdũ ꝙ ꝙ caymotes est suphabundãs ap
petitus honoꝝ. Ea autem ꝙ cõmuniter nata sũt ap
peti tãꝙ honorabiliora sunt in multiplici differen
tia. quedã sunt opa honesta ardua et magna. Alia
sunt res siue administrationes honorabiles cir-
ca quas hmõi opa honesta versanf. Alia sunt glo-
ria siue opiniones honorabiles ex hmõi honora-
tionibus causate. Alia sunt excellentie que oriuntur
ex bonis in hoibus existẽtibus. Alia sunt signa ope
rũ honorabiliũ ꝛ maxime benefactiuoꝝ vt genufle
xo laudatiua oratio siue soluta siue numerosa ima
gines primitas sedis et reliqua huiusmod. Circa
que omnia potest esse caymotes extenso noĩe. Unde
vera ei per se honorabilia sunt opera honesta ꝛ ha
bitus ex quibus cum bonis nature vel gratie huius
modi opera honorabilia procedunt. Et ideo reli-
qua omnia sunt appetenda per ꝯparationẽ ad hu
iusmodi opera honorabilia et per commensuratio-
nem ad ipsa. Honorabiles enim administrationes
sunt appetẽde secundum cõmensurationem bono-
rum nature vel gratie vel moris in nobis existenti-
um per que reddimur potentes tali administratio
ni satisfacere. Et ita suphabundat primo ĩ appetẽ
do qui appetit dignitates et administrationes vi-
res et facultatem suam excedentes quas scilicet nõ
potest bene et comode ꝛ ad vtilitatẽ publicã gerere
Scdõ cũ quis appetit hmõi dignitates quas licet
bene possit gerere ꝛ administrare, tamen honor di-
gnitati coniunctus notabiliter excedit qualitatem
persone, aut simpliciter sibi disconueniret si nõ no
bilis assumeret ꝛ sibi dignitatẽ vel officium quod
solũ nobilibus committi posset aut si laicus assumere
sibi dignitatẽ vel officiũ ecclesiasticũ vel ecõtra ꝙuis
in scdõ videreñ eẽ quedã spẽs pusillanimitatis. Ter
tio cũ quis non assumptus ad dignitatẽ vel officiũ
exercet sine legittima auctẽ actus illius, aut attri-
buit sibi honores et debitos vt simplex sacerdos vel
archidiaconus vsurparet vel officia vel sedem vel
aliquem aliũ in honorem episcopi. Et istis oĩbus
modis cõtingit dupliciter, vel quia talis siue quis
cunqꝫ deliberatione appetit et ꝓsequitur ista nec
multum cogitat aut deliberat vtrum possit satis-
facere. Aut vtrũ talia sint vel possent eẽ rationabi
liter debita vel de talibus deliberat, ꝛ estimat licꝫ
falsa ꝙ talia nõ excedũt facultatẽ suam. Et hec e-
stimatio aliquando est vincibilis aliquando non et
quomõcunqꝫ fiat semper erit caymotes secundum excessus ĩ
vnam specẽ eius que dicitur presumptio. Sed be- appetitu
ne verũ est ꝙ si error nõ sit vincibilis tunc presum- honoris
ptio illa non imputatur ad culpã. Ex quo patet ꝙ multi.
presumptio opponitur directe fiducie. Cõtingit ꝓ-
terea excedere in appetitu honoris ratione, finis
ratione medioꝝ ratione quãtitatis. Ratione finis
dupliciter. Uno modo quis facit honorem finẽ illa
rum rerũ que secũdũ rei veritatẽ debẽt esse finis ho
noris vt quia appetit res honorabiles non vt eas
bene administret nõ vt aliis prosit sed vt earũ asse- B
cutione honoretur. Secũdo modo cũ non refert ho
norem in finem in quem referendus est vt quis hono
rem sibi capit non referendo in deum sed totaꝫ glo
riam honoris sui vsurpando sibi. Ratione medioꝝ
vt cuꝫ quis largitionibus precibus, ambitu, ꝛ aliis
falsis modis hmõi honorabiles res sibi procurat.
Ex parte numeri vt cũ quis reperitur insatiabilis
circa hec ꝛ vno vel duobus habitis ad alia cupidis
sime inhiat. Constat enim talẽ superhabundare in
honoribus appetendis ꝛ eũ eẽ caymum secundum
illã spẽm caymotis que dicitur ambitio. Preterea
circa excellentie appetitũ cõtingit multipliciter sup
habundare. Uno modo cũ quis estimat se plus ex-
cellere. Et multipliciter. Uno modo cum quis esti-
mat se bona habere excellentia que nõ habet. Secũ
do modo cũ quis estimat se malis carere quibus nõ
caret aut ea non tãta habere quanta habet. Tertio
modo cũ quis sibi ex aliquibus bonis excellẽtiam multipli-
tribuit que non sunt nata causare excellentiam aut cit aliqs
saltem que non sunt nata causare excellentiam tã- caymus.
tam quantã se per hec habere putat. Quarto mo-
do cum nõ habet eo modo talia bona quomõ putat
se habere puta cũ nõ habet totaliter a se sed parti
aliter ab alio cum non ex meritis habet sꝫ ex dono
mere gratuito aut cũ habet ea defectibiliter ꝙ sta-
biliter se habere credit. Quinto modo cũ ex bonis
alicuius sibi excellentiam magnã tribuit vt qui ex
generositate aut diuitiis aut sapientia parentum
se excellentes maxime putant. Sexto modo cum ꝙs
ex his que nata sunt causare delectionẽ se excellen- D
tem esse putat ista autem excellentia potest appeti
dupliciter. vno modo absolute cum quis estimat se
esse magne excellentie. alio modo comparatiue vt
cum quis putat se alio excellentiorẽ eẽ ꝛ tũc ex om-
nibus ex quibus se excellentem putat ex eisdẽ con-
trario modo dictis estimat aliũ minus excellentẽ
ꝛ quomocũqꝫ hoc fiat causatur caymotes secundũ
specẽ illam que est superbia que quidẽ est cõtraria
humilitati. De inde habundat quis in honoribus
appetendis cum in ordinate fertur appetitus eius
is ea propter que honores appetuntur ꝛ que imme
diatissime excellentiã representant sicut sunt bona
openio et gloria. Propter hec enim appetuntur ho
nores vt habeatur bona opinio, vt quis appareat
gloriosus gloria autem ꝛ bona opinio immediate
representãt persone excellẽtiam. Et licet omnis ap
petens honores appetat gloriã quia propter glo-
riam ꝛ bonam opinionem secũdũ. Aris. secũdo rhe
torice. Honor est delectabilis nõ tamen inanis glo
ria est ambitio. Nam qui appetit gloriam per ho-

nores est ambiciosus qui autem non per honores sz modis qui infra dicendi sunt ille est inanis glorie re persus qui sibi se plus iusto excellere putat aut aliu superiorem vel equalem et interdum inferiorem inordinate estimat antecellere ille dicendus est superbus. Ex quibus omnibus patet differentia inter presumptionem ambitionem superbiam et inanem gloriam quam multam affinitatem inter se habere videntur adeo ut interdum confundantur ab auctoribus et alii pro aliis ponantur. Quot modis sit pusillanimitas ex opposito dicatur videbitur cum agetur de his vitiorum speciebus. ¶ Tunc sit conclusio responsiva. Caymnotes est vitium magnanimitati oppositum. Probatur quia magnanimus dignificat se honoribus quibus et per que quo modo et qualiter est dignus et propter finem propter quem dignum est se dignificare honoribus, sed omnis caymnus se dignificat honoribus vel quibus non est dignus vel non propter que vel non quomodo vel qualiter est dignus vel non propter finem propter quem oportet se dignificare honoribus ut ex deductione superiori latius patet ergo omnis caymnotes est vitium magnanimitati oppositum.

¶ Sed contra conclusionem. Arguitur primo ratione ante oppositum. ¶ Secundo sic summe appetere honorem non est vitium ergo nec caymnotes non est vitium. Consequentia tenet quia caymnotes consistit in summo appetitu honorum. Antecedens probatur nullus appetitus est malus qui nos vehementer incitat ad opera virtutum, sed summe appetere honorem nos vehementer incitat ad opera virtutum. Cum solis operibus virtutum debeatur honor igitur. ¶ Tertio. Non est vitiosum quod quis appetat honores quibus non est dignus ergo caymnotes non est vitium. Antecedens probatur quia quis rationabiliter appetit virtutes quas non habet: sed per huiusmodi virtutes fiet dignus honoribus quibus non est nunc dignus: ergo non est vitiosum quod quis appetat honores quibus non est dignus. ¶ Quarto nichil quod est ignorantia fit vitiose fit: sed caymnus ex ignorantia appetit honores quibus non est dignus cum de eo et de pusillanimo dicat aristoteles quod est insipiens. ¶ Quinto nullus vitiosus est dignus honoribus: sed caymnus est dignus honoribus cum secundum aristotelem aliquis non sit caymnus quia quis magnis dignus sit honoribus maioribus tamen se dignificat quam dignus sit. ¶ Sexto si caymnotes sit vitium vel est deterius quam pusillanimitas vel minus malum, non secundum patet per aristotelem qui expresse dixit pusillanimitatem esse deteriorem, nec primum quia caymnotes magis accedit ad superbiam et pusillanimitas ad humilitatem. Tum secundo quia caymnotes magis declinat ad iniusticiam scilicet ad depressionem aliorum. Tum tertio quia ut patet ex textu aristotelis caymnus est indignus honoribus et pusillanimus est indignus ergo caymnus est deterior pusillanimo. ¶ Ad primam dico quod malicia accipitur tripliciter. Uno modo pro iniusticia qua aliquis iniuriam affert alteri. Et hoc modo accipit aristoteles cum ait caymnum non esse malum quod patet ex causa quam assignat. Non enim malefactores. Secundo modo accipitur malicia pro vitio in gradu opposito gradui temperantie, et sic consummatus in caymnote est malus. Tertio modo accipitur malicia pro omni habitu inclinante in opus recte rationi difforme, et hoc modo caymnus est malus. Et ideo subiungit aristoteles. Non enim malefactores, peccantes autem.

¶ Ad secundam nego antecedens et ad probationem nego antecedens et dico ad opera virtutum possumus et bene et male incitari, bene cum incitamur ad ea vel propter deum vel propter honestatem operis, male cum incitamur ad ea propter honorem vel propter lucrum vel libidinem licet enim penitentia sit bona et ad eam nos peccatum incitet non tamen peccatum est bonum. Et ad minorem dico quod caymni magis appetunt apparere virtuosi quam esse. Et ad probationem dico quod licet honores debeantur solis virtuosis: tamen tribuuntur de facto non solum non virtuosis: sed etiam multis pessimis moribus infectis, lenonibus adulatoribus et personis ridiculosis etiam propter ipsa ridicula. ¶ Ad tertium dico quod licet non sit virtuosum ut quis appetat honores quibus non est dignus faciendo se dignum illis et ut habeat postquam fuerit illis dignus, tamen vitiosum est quod quis appetat habere honores quibus non est dignus etiam propter tempore pro quo non est illis dignus quod facit caymnus. ¶ Ad quartam nego maiorem de ignorantia crassa aut affectata si autem fiat ignorantia invincibili vitiosum est tamen non imputabile

¶ Ad quintam nego minorem. Nam cum non quolibet vitium cuilibet virtuti repugnet ideo stat aliquem esse vitiosum uno vitio et virtuosum virtute non repugnante illi vitio et ratione illius virtutis erit dignus honoribus, sed bene verum est quod non est virtuosus secundum quod dignus honoribus. Et ad minorem dico quod licet non sit caymnus secundum quod caymnus dignus honoribus, est tamen caymnus aliquis propter aliquam virtutem benefactivam quam habet honoribus dignus

¶ Ad sextam dico quod secundum. Aristoteles in quarto ethicorum pusillanimitas est deterior quam caymnos. Et ad primam probationem dico quod aliqua caymnotes bene est superbia, sed nulla pusillanimitas est humilitas quamvis aliquam similitudinem habeat. Avaricia enim magis accedit ad persimoniam quam prodigalitas et tamen avaricia est prodigalitate deterior. ¶ Ad secundam probationem dico quod licet caymnotes inclinet ad iniusticiam, tamen ipsa non est iniusticia sicut luxuria aliquem inclinat ad ydolatriam et tamen ipsa non est ydolatria. ¶ Ad tertiam probationem nego assumptum, seu bene verum est quod caymnus est indignus honoribus quibus se dignificat quia dignificat se maioribus quam dignus sit. Dico preterea quod dato quod caymnus sit indignus honoribus, et pusillanimus dignus, quia tamen non habet hanc dignitatem a pusillanimitate ideo nihil concludit sicut non sequitur ille iniustus est dignus honoribus quia habet aliam virtutem propter quam sit dignus. Iste bomolochus non est dignus honoribus ergo bomolochia est deterior iniusticia.

¶ Iam agendum est de speciebus caymnotis Et primo de presumptione.

Queritur primo Utrum Presumptio sit peccatum.

¶ Arguitur quod non. Non est peccatum tendere in ea que sunt supra se ergo nec presumptio est peccatum quia tendimus in ea que sunt supra nos. Antecedens probatur per illud apostoli ad phil. iii. que retro sunt obliviscens ad anteriora me extendo ¶ In oppositum arguitur per illud ecclesiastici xxxvii. O presumptio nequissima unde tantaes. Ubi respondit glosa de mala voluntate creature, sed omne quod procedit ex mala voluntate est peccatum ergo presumptio est peccatum. Notandum est quod presumptio est qua quis assumit sibi aliquam rem honorabilem facultatem suam excedentem. accipitur autem res honorabilis dupliciter. Uno modo pro dignitate honorabili arduam aliquam administrationem habente. Secundo modo accipitur pro honore aliquo magno vel actu honorabili. Primo modo contingit dupliciter quod res aliqua honorabilis facultatem excedat. uno modo ex parte administrationis sicut doctoratus theologie excedit facultatem grammatici vel dialetici quia purus grammaticus vel diale

[margin notes:]

argumenta burdiani quarto ethicorum questione 12

ad virtutes sepe male incitamur

presumptio quid est

inceptiones rei honorabilis

ticus non posset sufficere lecture theologice. Secūdo ex parte honoris sicut doctoratus ex pte honoris excedit facultatem laici etiam pliti in sacris litteris. Si autē accipiatur pro honore vel actu tunc etiā contingit psumere dupliciter sicut patuit in precedenti questione. ¶ Scdo Notandū q aliquādo aliquis presumit qui tamen non assumit aliquid quod facultatem suam excedat: sed ideo psumit quia non satis sibi cōstat quod illud quod assumit sit infra facultatem suā positum. Et ita quantū est ex modo assumendi presumit quia procedendo modo quo pcedit assumeret rē excedentē facultatē suam sicut non excedentē. Et huic simile est cum quis sine meditatione respōdet ad interrogata non curans nec sciens vtrū vere vel false respondeat. Talis enī licet aliquando verum dicat tū mentitur. quia non est sufficienter certus de eo quod affirmat. et si non fuisset ita sicut affirmat nichilominus eque affirmasset sicut affirmat. Anteq enī quis assumat vel procuret rē aliquā honorabilē debet diligenter considerare q administrationē habet z quibus opus sit ad eā bene gerendā z deinde debet considerare vires suas z videre si habeat omnia que requiruntur z sufficiūt ad administrationē talē bene gerendā z ideo qui deficit in hac consideratione et rem honorabilē non premissa sufficienti deliberatiōe presumit z assumit. ¶ Notandum tertio q preter quattuor modos psūptionis est adhuc vnus modus quo quis confidit se aliquā gravē administrationē bene gerere imo etiam quodcūq bonū opus facere sine fiducia diuini auxilii quia talis psumit de viribus suis z credit eas p se sufficientes vbi tamen per se sunt ineptissime z hec est sententia beati Thome. Et ideo inquit nō est psumptuosū si aliquis ad aliquod opus virtuosum faciendum tendat. Esset autem presumptuosū si ad hoc aliquis tenderet ab sed fiducia diuini auxilii. Nam secluso diuino auxilio no habentur oīa que requiruntur ad opus illud perficiendū. Et hoc ē pessimum genus psūptionis quod oēs virtutes pariter necat non enim est possibile in eo qui ita presumit eē aliquod bonum virtutis opus. Sed de hoc latius diximus cū agemus de superbia. Tunc sit prima conclusio. Ois presūptio est peccatum. pbatur omnis assumēs sibi aliquid vł aliquo modo quod vł quomodo recta ratio dictat non assumendū esse peccat. sed omnis psumēs assumit sibi aliquid puta dignitatem vel officium vł actum aut dignitatis vel officii quod recta ratio dictat non eē a se assumendū. Aut eo modo assumet quo modo recta ratio dictat non eē assumēdum puta vł sine sufficienti premeditatione vel sine confidentia diuini auxilii ergo presūptio est peccatum. ¶ Secunda conclusio. Presumptio simplex non est omnium peccatorum grauissimum. appello autē presumptionem simplicem eam qua quis sine multa pmeditatione assumit sibi aliquam rem honorabilē cui nō sufficit sed tamen sic assumendo nec est blasphemus in deū nec iniurius in proximum. Nam qui vsurpat honorem vel actū non sibi sed alteri debitū est iniurius in proximum qui autem bonum opus attentat sine fiducia diuini auxilii est blasphemus in deum probatur quia huiusmodi presumptio simplex non est tam vitiosa sicut pusillanimitas vt dicit Aristo. Tum secundo quia tales presumptuosi ideo presumunt quia ignorant aut vires suas aut rei suscepte gravitatem z difficultatem. et ideo Aristote. dicit eos ignātes. ignorant a sit qz nō considerāt. Tertio iste psūptuosus nō ē ita vitiosus sicut ambitiosus igitur añs pbat qz ambitiosus assumit rem honorabilē pter honorē nec multū curat de administratiōe cōmissa dignitati vel honori. Presumptuosus vero non assumit eam pter honorem z alitur quātum potest satisfacere administrationi q̄uis nō possit nec sufficiat. Et inde est q res publice frequent graviā detrimēta capiūt pter huiusmodi psumptionē eorū qui eis pferunt. Ideo difficile ē reperire psumptuosū qui nō afferat dampnū rei cui pfertur qz si res publica eū prefecit. aut habēs auctoritatē eius nec ipse intendit dampnū inferre sed vtilitatē: ideo non dicit pprie iniuriam facere. ¶ Cōtra ptimam cōclusionē. Arguit sic hoīes debēt appetere q supra se sūt ergo nō ē psūptio vitiosa quia que supra nos sunt appetimus. Añs pbatur p Aris. pmo ethicorum dicentē. Oportet autē non scdm suadentes humana sapere hoīem neq mortalia mortalē. sed inquātū cōtingit immortalē facere. Et pmo methaphisice dicit q homo debet se trahere ad diuina q̄ntū pōt sed immortalia z diuina sut sup nos igit. ¶ Secūdo qz vel homo debet reputare ea eē infra facultatē suā que potest mediāte speciali auxilio dei vel ea tm̄ que potest sine huiusmodi auxilio speciali si pmum tunc cū oia possit homo cū tali auxilio sequit q nichil debet estimare eē supra facultatē suam. Si secūdū tunc cum nullū bonū possit sine hmōi auxilio sequit q nullum bonū debet estimare eē infra facultatem suā. Et confirmat p illud Apostoli. ii. ad corintheos. x. Non sumus sufficiētes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis ergo nichil bonum cogitandum sufficimus ergo attentare aliquod bonū cogitare erit psumptio. ¶ Tertio opus virtutis pfecte est supra vires eius q non hz virtutē nisi impfectā sed habēs virtutē ipfectā potest appetere op9 virtutis pfecte. cū vnusquisq debeat semp proficere in melius ergo attentare aliquid supra vires suas nō semp est vitiosum. ¶ Ad primaz distinguitur antecedens quia aliquis dicuntur esse supra hominem dupliciter. Uno modo sicut res dicitur eē supra rem ratione dignitatis z grad9 altioris. Alio modo sicut opatio dicitur esse supra causam efficiētem. Primo modo res vna dicit esse supra aliam qz est dignior z excellentior z hoc modo possumus appetere res que sunt supra nos. nō quidē vt operemur eas sed vt operemur circa eas vt cognoscamus scilz z diligamus. Scdo modo res aliqua dicit esse supra nos sicut opatio dr eē s cāz efficiētē z sic illa dr eē supra nos q ē opatio quā viribus nris cū auxilio dei speciali quod scilz solet regulariter tribuere sic operantibus facere non possumus. z sic non debent homines appetere que supra eos sunt nisi ad hoc speciali instinctu aut reuelatione diuina moneantur sicut contingebat in apostolis et aliis sanctis qui in testimonium veritatis fidei mortuos suscitabant aut alia que tis miracula faciebant. et hec solutio satis conformatur solutioni Thome dicentis. Et secundum hoc dicit phus q oportet hominem se attrahere ad imortalia z diuina. nō quidē vt opet ea q decet deū facere sz vt ei vnia p intellectū z volūtatē. ¶ Ad scdm dico q bona opa q pōt facere mediantib9 virib9 suis z auxilio dei speciali q regulariter immittit talib9 et taliter opantib9 debet reputare eē infra facultatem suā. z etiā quib9 opandis se vel instictu diuino vel reuelatiōe diuina cōsidit liberaliter speciali9 auxiliū diuinū assuturū aut illa ad intercessionē suā deū eē facturum. Non enī psumpserūt sancti cum ea attentabant que non nisi diuina opatione fieri poterant. Et ad pbationem dico q non omnia potest homo cuz auxilio dei speciali quod regulariter immittit talibus z taliter operantibus. Quod si arguatur de auxilio speciali tunc oportet q habeatur vel reuelatio deo. vel quidam diuinus instinctus. ¶ Ad confirmationem cōcedo q si excludatur speciale auxilium dei q ad nullum bonum sufficimus. sed dico q sine presumptione at

Margin notes (left column): aliis modis psūptionis. — Tho. 2. 2. q. 130. ar. ii. in dispositione ad tertiū. — Differentia inter psumptuosum z ambitiosum.

Margin notes (right column): arg. tho. 2. 2. q. 130. ar. i. — oppositio tm̄ sancti Thome.

temptare possumus omne illud quod viribus nostris et speciali auxilio vel tali quale diximus perficere possumus. Et in hac solutione satis convenit cum Thoma dicens quod que per alios possumus per nos quodammodo possumus, et ideo quod cogitare et facere bonum cum auxilio divino hoc non totaliter excedit facultatem nostram. ¶ Ad tertiam dico primo quod maior est falsa loquendo de virtute morali. Nam nullo modo habens virtutem nec perfectam nec imperfectam potest ex arbitrii libertate et notitia rerum agendarum exire in actum perfectissime virtutis. Et ad minorem dico quod potest dupliciter intelligi. Uno modo sic quod aliquis possit rationabiliter appetere quod pro tempore quo habet virtutem imperfectam habeat opus perfectissime virtutis et in hoc sensu minor hoc falsum esse diceretur. Alio modo sic quod aliquis possit dum habet virtutem imperfectam appetere opus perfectissime virtutis: non quidem quod appetat exire in actum perfectum dum habet virtutem imperfectam: sed quia dum habet virtutem imperfectam appetit eam perfici et virtute perfecta in opus exire perfecte virtutis et hoc est verum. Et hec solutio concordat cum beato Thoma questione .cxxx. articulo primo in responsione ad primum. Sic etiam michi videtur esse presumptuosum quod aliquis existens in statu imperfecte virtutis attentaret statim assequi ea que sunt perfecte virtutis, sed si quis ad hoc tendat ut perveniat in virtutem perfectam hoc non est presumptuosum nec vitiosum. Et hoc modo apostolus se in anteriora extendebat scilicet per continuum profectum. Hec solutio pro secundo membro michi placet pro primo vero non sine difficultate est. Nam primum membrum ad intellectum beati Tho. videtur innuere duo. Primum est quod nullus existens in statu imperfecte virtutis potest statim attentare actum perfecte virtutis sine presumptione quod si intelligatur, verum non michi videtur verum nec historiis ecclesiasticis nec morali rationi consonum. Non quidem historiis ecclesiasticis cum legamus multos qui erant in statu imperfecto volasse ad heremum, aut religionem ingressos et vitam mirabilem duxisse et perfecta duxisse. Alios se pro fide Christi exposuisse martirio quod est opus excellentissime virtutis. Rationi morali, nam cuiuslibet virtutis moralis actus est in plena facultate liberi arbitrii adiuti specialiter a deo maxime supposita cognitione requisita ad actum illum, et quod habitus non facit ut liberum arbitrium possit quod primo non poterat licet reddat facilitatem et promptitudinem in operante ergo existens in statu imperfecte virtutis potest appetere opus perfecte virtutis. Tertio post habitum virtutis imperfecte generatur opus imperfecte virtutis et non per actus imperfectos ergo per actus perfectos ergo opus perfectum precedit habitum perfectum et opus perfectum habetur pro tempore pro quo non habetur adhuc nisi habitus imperfectus et non est presumptuosum universaliter quod aliquis habens imperfectum habitum attentet opus perfecte virtutis. Adverte tamen quod opinio Thome magnam apparentiam habet. Pro cuius intellectu dico primo quod regulariter et ut in pluribus contingit quod presumptuosum est quod habens habitum imperfecte virtutis attentet opus virtutis perfectissime, licet in paucis in quibus scilicet est speciale auxilium maius et efficacius, et quedam impulsio divina et instinctus de confidentia divini auxilii, hoc non sit presumptuosum. Dico secundo quod si opus illud sit opus administrationis et pertinens ad utilitatem publicam quod hoc est presumptuosum. ¶ Dico tertio quod si opus sit opus virtutis intellectualis sicut est opus predicationis aut lectionis quod hoc ut in pluribus est presumptuosum quia difficile est quod parum eruditus doceat et exponat res difficillimas. Dico quarto quod hoc veritatem habet cum sit attentatio operis quod cum difficultate gravi multam diuturnitatem habet ut annua tollerantia duri cruciatus. Si quis etiam habens virtutem imperfectam statim profiteretur durissimam religionem hoc non videretur presumptione carere nisi esset sibi instinctus divinus de confidentia divini auxilii.

Declaratio opinionis Thome

¶ Ex quibus patet quod regulariter et ut in pluribus habens imperfectam virtutem sine impulsione divina non debet attentare opus perfectissime virtutis. Potest tamen licet raro et extra casus dictos. ¶ Ad rationem ante oppositum de antecedente dictum est supra. ¶ Dico enim quod presumptuosum est tendere in ea que sunt supra facultatem nostram ad intellectum iam datum. Et ad Apostolum dico quod Apostolus non tendit in ea que sunt supra facultatem suam speciali auxilio vel adiutam sed bene tendit in anteriora id est in opera perfectiora et excellentiora quam erant ea quibus prius intenderat. Nec hoc est tendere supra facultatem suam. Sed est usus facultatis sue excellentior et melior quia ut supra dictum est oportet quod actus excellentiores habitus precedant ipsum habitum loquendo de habitibus acquisitis, alias numquam posset quis proficere de gradu in gradum virtutis. Licet enim tale opus excedat gradum habitus tamen quia tale opus est in plena facultate liberi arbitrii specialiter adiuti etiam sine quocumque habitu perfecto vel imperfecto ad quod tamen habitus imperfectus disponit et inclinat licet imperfecte, ideo simpliciter concedendum est illud opus non esse supra facultatem operantis.

Queritur secundo utrum presumptio opponatur magnanimitati secundum excessum. Arguitur quod non quia si sic sequeretur quod aliquid esset oppositum presumptioni quod opponeretur magnanimitati secundum defectum sed consequens est falsum igitur. ¶ In oppositum arguitur. Presumptio opponitur magnanimitati et non secundum defectum ut ex dictis patet ergo secundum excessum. Notandum quod presumptio accipitur dupliciter uno modo generaliter pro quocumque actu vel habitu quo assumitur aliquid honorabile sive magnum sive parvum facultatem assumentis excedens aut ut facultatem assumentis excedens. Secundo modo accipitur presumptio pro actu vel habitu quo assumitur aliquid multum honorabile facultatem assumentis excedens aut ut huiusmodi dico autem aut ut facultatem et cetera propter eum qui assumit aliquid quod in rei veritate non excedit facultatem eius sed tamen assumens credit quod facultatem suam excedat aut saltem non est sufficienter certus certitudine morali quod facultatem suam non excedat. Quilibet enim talis licet assumat rem que non excedit facultatem suam sic tamen assumit eam ac si excederet facultatem suam excederet nichilominus tamen eam assumpsisset. ¶ Prima conclusio, presumptio primo modo dicta non opponitur adequate magnanimitati, probatur quia presumptio illo modo dicta continet sub se presumptionem oppositam magnanimitati et presumptionem oppositam modestie sicut enim in appetitu maiorum honorum aligitur presumptio ita et in appetitu parvorum, hoc tamen differt quod rectus appetitus honorum magnorum et parvorum non est nominatus uno nomine sed diversis, primus enim dicitur magnanimitas, secundus modestia. Inordinatus tamen appetitus tam maiorum quam parvorum honorum uno nomine notatus scilicet nomine presumptionis et ideo presumptio opponitur adequate alicui communi magnanimitati et modestie. ¶ Secunda conclusio, presumptio secundo modo dicta opponitur magnanimitati secundum excessum, probatur. Omnis magnanimitas inclinat ad appetendum magnos honores qui censentur esse intra facultatem ipsius appetentis sed presumptio inclinat ad appetendum magnos ho

nores qui nesciuntur esse infra facultatem appetentis hoc est superhabūdare in appetendo ergo p̄sūptio hoc modo dicta opponitur magnanimitati sm̄ excessum. minor istius rationis satis patet ex his que supra dicta sunt et intelligenda est ad sensū supradictum. nec tamen intelligo quod presumptio isti opposita magnanimitati sc̄dm omnē ambitū sui: sed tantum proprie secūdū speciē illā magnanimitatis que est iudicta. ¶ Sc̄do posset probari inductiue per des-

Excedentes appetitu honoris.

species presumptiois: constat enī quod ille qui appetit res honorabiles habentes administratioē aliquam vires suas excedentē excedit in appetendo honores. Similiter ille qui appetit res honorabiles habentem honorē excedentē conditionem persone appetentis: excedit in appetendo honores magnos. Siā qui appetit honorem vel opus alicui rei honorabili preparatum que non est sibi adhuc cōmissa quamuis etiaʒ dignus sit vt sibi cōmittatur excidit in appetēdo honorem. Similiter ille qui appetit rem honorabilē vel honorem quo nescit se esse dignum excedit in appetēdo honorem. Deinde ille etiam q̄ appetit rem aliquā cuius ex viribus suis credit sufficere excedit in appetendo honorem quia talis directe et precedenti peccant cōtra fiduciam quia talis aliqualiter putat se dignū

a qualiter nō est dignus quia putat se etiam nō specialiter adiutum dignum ⁊ ipse nō specialiter adiutus non est dignus. ¶ Tertia cōclusio. Omnis presūptuosus peccat ignorans probatur: ois presūptuosus putat rem quā appetit esse infra facultatē suā aut nescit eam eē supra facultatem suam que tamen secundū rei veritatē est supra facultatem suam ergo o ps presūptuosus est peccans ignorās. ¶ Sc̄do ois presūptuosus vel credit facultatē suā eē maiorē quā sit vel rem honorabilem quā appetit eē minorē quā sit. Minor quidē aūt in administratione aut in honore aut de facto caret deliberatione ⁊ inquisitiōe qua cōpet vere rem quaʒ appetit ad vires suas. Sed ois talis peccat ignorās igitur. Et si dicas q̄ aliquis est presumptuosus qui appetit rem honorabilē quam scit excedere vires suas. Et quam scit se nō debere appetere ergo aliquis est presūptuosus nō ignorans. ¶ Ad hoc r̄ndeo quod si aliquis appetat rē honorabilem cui se nō posse sufficere iudicat. ipse nō appetit eā ratiōe administrationis neq̄ propter dignificat ea sed eam appetit rōne honoris ānexi ⁊ ita est magis ambitiosus q̄ p̄sumptuosus. Et si dicas q̄ talis appetit eā vt exerceat se i opibus ad que nō sufficit adhuc ⁊ se exercitādo fiat sufficientior ⁊ cū hoc tū ipse iudicat q̄ non debet appetere q̄ plures detrimētū patiūtur propter insufficientiā ¶ Ad hoc r̄ndeo q̄ talis p̄sumptuosus raro ⁊ in paucis reperitur. conclusio aūt que posita est cōformis ad

Ois p̄sūptuosus ignorans

doctrinam arist. veritatē habet vt in pluribus sicut ⁊ reliqui sermones vniuersales ad quos vt determinat aristo. libro primo ethicorum nō exigitur necessaria veritas sed sufficit q̄ vt in pluribus veri sint. probatur p̄terea conclusio per arist in quarto ethicorum dicētem caymi aūtē insipientes et seipsos ignorantes ex hoc manifestum vt enī digni existentes ad honorabilia conant̄ deinde redarguūtur. Vbi Eustracius insi-

Eustraci9

pientes aūt manifeste seipsos ignorantes sūt. p̄dicāt enim vel in mediū ferūt ipsorū insipientiam conantes ad ea que honorabilia quorum nichil ipsis inest propter q̄d ⁊ velociter manifeste sūt. Ex quibus verbis apparet q̄ caymi ⁊ ignorātes sūt ⁊ insipientes: aut vt vult alia trāslatio dementes q̄d idē ē q̄ dementia ē ignorātiā suā i publicum afferre q̄d faciūt caymi. pusillanimi aūt ignorantes sūt sed nō insipientes propter contrariam causā dicente de pusillanimo Aristo. sed et ignorare seipsum. appeteret enim quibus dignus erat bona

existencia. nō tamen insipientes videntur esse sed magis pigri. ¶ Quarta conclusio. Et si non omnis presumptuosus maiorem honorem appetit q̄ magnanimus. Omnis tamen presumptuosus superhabundantius appetit q̄ magnanimus. Probatur prima pars. Volo q̄ sint duo inequales notabiliter in facultate ⁊ viribus ⁊ aliis bonis que possunt esse principia arduarū operationū ⁊ tū appetant aliquam rē honorabilem habentem difficilem administrationem q̄ nō excedat facultatē vnius ⁊ tū excedit facultatē alterius. Tunc sic. Maiorū vnus ē magnanimus ⁊ alius est presūptuosus et tamen ambo equalem honorem appetūt ergo presumptuosus non semper appetit maiorē honorem q̄ magnanimus. ¶ Secunda pars. Probatur nullus magnanimus appetit rē honorabilē supra vires suas existentem. Sed omnis presūptuosus appetit rem honorabilē supra vires suas existentē ergo ois presūptuosus superhabūdantius honorē appetit quā magnanimus. Secundo in omni presūptuoso est superhabundantia appetitus rerum honorabiliū sed in nullo magnanimo est superhabundantia appetitus rerum

y honorabiliū igitur. Vnde multū differt dicere iste appetit maiorem honorē quam ille et iste superhabundātius appetit honorē q̄ ille. In prima enim istud comparatiuū maiorē non dicit cōparationem honorū appetitorū ad facultatem appetētiū sed tm̄ cōparationem honoris appetiti ab vno ad honorem appetitum ab alio. Sed in secunda hoc aduerbiū superhabūdantius non dicit cōparationē vnius honoris ad aliū sed tantū dicit cōparationem ⁊ proportionem ipsorum honorum ad facultates appetentium ⁊ significat q̄ honor appetitus per istum magis excedit vires suas quam honor appetitus per illū excedat vires illius ¶ Quin-

f ta conclusio. Et si presumptuosi vt in pluribus sint superbi potest tamen reperiri sine superbia presumptio. Pro ista conclusione est aduertendum quod ad magnanimum pertinet comparare vires suas ad rē honorabilem assumendā ⁊ si cōparatione debite facta inueniat q̄ nec ex se nec ratione alicuius circūstantie res honorabilis excedit facultatem suā potest eā assumere si inuenit quod excedat debet eā relinquere. Ad huiusmodi autē comparationē exigitur duplex cognitio scilicet cognitio facultatis proprie q̄ cōsistit in bonis nature. in bonis gratuitis ⁊ i bonis acquisitis taʒ volūtatis quā intellectus quā etiā potētiarū executiuarū ⁊ etiā i bonis fortune tāquā i auxiliis quibusdā virtuosarū operationū. Et generaliter oia cōsiderāda sūt que possūt eē principia arduarū operationū aut etiā impedimenta earum. Et hoc siue illa nobis insint siue in aliquos nobis aliqua necessitudine coniunctos sint i potestate nr̄a q̄ sc̄dm aristotelem ea per nos possumus q̄ p amicos possumus. ¶ Exigitur etiā cōsideratio rei honorabilis assūmende tā sc̄dm administrationē quaʒ sc̄dm honorē ei annexū. Tūc probatur p̄ma pars cōclusionis. In pluribus cōtingit q̄d aliquis p̄sūptuose appetit rē honorabilē ex eo q̄ credit facultatē suā eē maiorem quam sit ⁊ ex eo q̄d credit q̄ ex aliquibus bonis exterioribus oritur excellentia et facultas et appreciatio in homine que secundum rei veritatem non oritur sicut diuites credūt q̄ ex diuitiis suis oritur excellentia et appretiatio et facultas bene administrandi rem aliquam. que tamen potissime oritur ex virtutibus siue acquisitis siue gratuitis. Et estimare se excellentiorē quā sit aut ex illis rebus habere excellētiā q̄ nō sunt nate facere excellentiam superbie est igitur. Secunda pars probatur aliquis non plus estimās de facultate ⁊ viribus suis quaʒ estimare debeat potest presumptuose assumere sibi rem honorabilē vires suas notabiliter excedentē ex hoc q̄ nō sufficienter inquir

Cōpatio magnanimi ātequ opus aggrediatur.

sunt pondus & difficultatē administrationis illius rei
aut magnitudinē honoris ānexi illi rei/sed cōstat ta=
lem eē p̄sumptuosū & tamen non est superbus q2 non
plus estimat de excellentia sua quā sit estimandū igr
¶ Sexta conclusio bona fortune sine virtute perfecta
Bōa fortune ad sup p̄ter cū dīcunt. in existentibus ea sūt habentēad p̄sūptionē inducere
et ad supbiā & petulātiā ꝓbat quia hūt bona talia si
ne virtute perfecta estimant se superexcellere alios &
attentant indifferenter quascunq3 administrationes
etiam que facultatem & vires suas excedunt cū nō ha
beant virtutē perfectam qua huiusmodi inclinationi
resistant qua etiam grauibus administratiōibus ge
rendis sufficiant igit: sine eīn virtute perfecta vt ha=
bet aristoteles nō facile ferre moderate bonas for=
tunas.nec etiā res graues debite administrare ¶ Se
cūda pars & tertia ꝓbatur q2 hūtes hmōi bonas for
tunas sine virtute sunt despectores.i.superbi & iniu=
riatores.i.petulantes vt habet alia translatio. Scdo
tales imitantur magnanimū et quantum possunt co
nantur vt appareant magnanimi et magnis hono=
ribus digni/sed non possunt imitari eū in arduis o=
perationibus et administrationibus iniust o contem=
ptu.indignorum et vera glorificatione indigno ergo
eū oportet q2 habeāt aliquas operationes accedē
tes secundū apparentiam ad operationes magnani
necesse est vt attentent administrationes quibus nō suf
A ficiūt per presūptionem & cōtemnant meliores et pre=
stātiores p supbiam et eis contumeliā & iniuriā affe
rant p petulantiam Et hanc conclusionem cum ratio
nibus suis videtur posuisse aristoteles quarto ethico
rum cū ait. Qui autē sine virtute bona talia habent
neq3 iuste magnis se ipsos dignificāt neq3 recte ma
gnanimi dicūtur. Sine virtute enim perfecta nō sūt hec:
despectores autem et iniuriatores et talia habentes
multe efficiuntur: sine virtute enim non facile ferre bo=
nas fortunas moderate nō potētes & nō ferre & existi
mātes alios superexcellere: illos quidē cōtemnūt ipsi autē q
cūq3 vita3 contingit operant. imitantur enī magnanimū
nō similes existētes hec autē sūt operantur in quibus possūt
que quidem igitur secūdū virtutē non operant con=
temnūt nō alios:magnanimus autem iuste contem
pnit:glorificat enim vere multi autem contingenter.
¶ Septima cōclusio. Non solū secūdum apparentiā
sed secūdū rei veritatem presūptuosus se habet in ex
cessū ad magnanimum Presūptuosus sic se habet ī
omni actu suo respectu appetitus rei multū honora
bilis q2 si idem ipse eēt vere magnanimus et circūstantie
eēnt omnino pares ipse non appeteret illam et iudica
re se sic appetendo superhabundare & excedere ergo
presumptuosus semp in excessū se habet ad magnani
mum ūnus posset probari inductiue in omnibus actibus
presumptuosi. ¶ Secūdo si nō hoc maxime ideo eēt
q2 presūptuosus in multo precio habet bona exterio=
ra que magnanimus reputat parua & quasi nullius precii
sed nō ob hoc se habet presumptuosus in defectu ad
3ª pte. 2. 2 q. 130. art. 2 magnanimū igitur/prima pars antecedētis est tho=
me qui ex hoc infert quod presūptuosus scdm rei veri=
tatem quandoq3 deficit a magnanio sed scdm appa=
p̄sūptuosus excedit magnanimū in appetitu honoris rentiā in excessū se habet. Et secunda pars ꝓbatur q2
nullus p se se ex hoc est presūptuosus q2 diuitias multi
facit sed si per hoc credat se excellere aut velit haberi
in maiori precio quam docti & virtuosi est superbus et
si etiam velit ad arduas dignitates pre ceteris bo=
nis & virtuosis ꝓmoueri est presūptuosus/et in hoc
superhabundat in appetitu honorū. Tertio si sic hoc
maxime eēt quia presūptuosus appetit preciosis ve=
stibus indui despicit alios & iniuriat eis q̄ nō sūt ma
gni scdm veritatē sed scdm opinionē stultorū/sz p̄sūptuo
sus in hoc nō deficit a magnanio sed se habet in exces=

su respectu eius igitur. Minor patet q2 ista duo nul=
lum reprehendere & reprehendere omnes indifferen
ter tam bonos quā malos se habent secundū defectū
& excessū & primū quidē secundū deffectum & secūdū
secundū excessū & inter est medietas quedā scilicet re
prehendere reprehendendos et cōtemnere contēpnē
dos que est magnanimi. Tunc sic nullū reprehendere
se habet scdm veritatē vt extremū in defectu respectu
huius medietatis que ptinet ad magnanimū ergo in
differenter omnis reprehendere se habet secundū ve
ritatem vt extremū in superhabūdātia respectu me=
dietatis ptinētis ad magnanimū. Et eodem modo
argueretur de preciositate vestiū. ¶ Secūdo probat
auctoritate senece libro de quatuor virtutibus quam ꝑ Seneca.
se inducit beatus thomas/magnanimitas inquit si se
supra modū suū extollat faciet virum minantem in=
flatum turbidū inquietū & in quascunq3 excellentias
dictorū factorumq3 neglecta honestate festinum/vbi
seneca non dicit si se infra modum suum deiciat sed
si se supra modū suum extollat. ¶ Contra primā con arg. tho. 2.2. q̄stio. 130. art. 1.
clusionē arguit sic nullum peccatū in spiritu3 sanctū
opponitur magnanimitati quia quodlibet tale op=
ponitur caritati sed presūptio est peccatum in spiri
tum sanctū ergo nō opponitur magnanimitati. Se
cundo nullū peccatum ex ignorantia opponitur ma arg. buri. 4. ethi. q. 12.
gnanimitati sed p̄sumptio siue caymores secūdū ari
stotelem est peccatum ex ignorantia/quia secundum
eum caymi insipientes sunt et ignorantes. Tertio vi=
tium oppositum secundum excessum magnanimitati
non est magnum cum sit minus pusillanimitate secū
dum aristotelē quarto ethicorum sed presumptio est
pessimum vicium et multo magis detestandum qua3
pusillanimitas ergo presumptio non opponitur ma
gnanimitati secundum excessum. ¶ Ad primā respon Nō ōis p̄sūptio est peccatū in sp̄m sanctum.
det beatus thomas q2 non quelibet presumptio po=
nitur peccatum in spiritum sanctum/sed illa qua q̄s
diuinam iusticiam contempnit ex inordinata confidē
tia diuine misericordie/et talis presūmptio ratione
materie inquātum scilicet per eam cōtempnit aliquid
diuinum opponit caritati vel pocius dono timoris
cuius est deum reuereri/inquātum tamen talis contem=
ptus excedit proportione ꝓprie facultatis potest op
poni magnanimitati. Hanc solutionem pro nunc
non reprobo nec approbo q2 alibi terminandum est Solutio tho. nec reprobatur nec approbatur.
quid sit peccatum in spiritum sanctum/et an sit aliq̄
talis p̄sūptio q̄lis hic describit & si sit aliq̄ talis vtrū
opponat magnanimitati q2 nō videt q2 aliquis cōtē=
pnēdo illā diuine iusticie afficiat tāq̄ rē honorabilem
nec scdm veritatē nec scdm apparētiā. Ideo si aliq̄ sit ta= B
lis p̄sūptio ipa nō est illa q̄ ē spēs vicii oppositi ma=
gnanimitati nec etiā ꝓpe caritati/s3 magis spei scdm
q2 ait Thomas q̄stionibus de malo q2 p̄sūptio est in
ordinata spes.q2 si dixisset beatus Thomas q2 cōfiden=
tia illa inordinata de diuina mīa fuisset p̄sūptio ꝓpe
habuisset maiorē apparētia3 eo q2 p̄sūptio opponit
ordinate fiducie q̄ ē spēs magnanimitatis/& tū ad hunc
ita nō esset q2 fiducia illa q̄ ē spēs magnanimitatis ē re
spectu rerū arduarū & difficiliū agendarū/cōfidentia
aūt illa de diuina mīa i extremo iudicio nō ē respectu re
rū agēdarū s3 ē respectu ipunitat3. ¶ Ad scdā3 negat
maior aliq̄s eīn sūt ī ei dūe ex ignorātia cōfidētia h3 alicu=
ius rei ardue agēde q2 nō satis cognoscit facultatem
suā vel difficultatē rei agēde & huiusmōi cōfidētia me
diāte tali ignorātia suscepta ē p̄sūptio/& minor rō=
nis vniuersalit̄ intellecta ē falsa. Et ad ꝓbationē dico
q2 l3 caymi ignorātes sint & īsipiētes l3 etiā ignoran=
tes peccent non tamen ex ignorantia peccant/aliud
est enim peccare ignoranter et aliud peccare ex igno
rantia vt declarat aristo. in tertio ethicorum. ¶ Ad ter

tiam dico q sicut supra dictum est vna species presūptionis est maxime detestanda, sed de ea non est locutus arist. nec eam forte cognouit. Similiter psūptio est pessima secundum vitia illa ad que regulariter īclinat sed vt dictū est presumptio simplex non est tā vitiosa q̄ vitiosa est pusillanimitas. ¶ Contra quartam conclusionem arguitur sic Nullus magnanim⁹ appetit honorem supra facultatem suam oīs presūptuosus appetit honorem supra facultatem suam ergo omnis honor appetitus a presumptuoso est maior q̄ honor appetitus a magnanimo. consequētia tenet quia honor qui est supra facultatē appetentis illumest maior q̄ honor qui non est supra facultatē illius appetentis. Ad hanc rōnem nego primam consequentiam et ad ꝓbationem nego assūptū quia q aliquis honor sit supra facultatem appetentis, contingit interdum ex magnitudine honoris vbi scilicet esset paritas facultatum. Aliquando cōtingit ex paruitate facultatis verbi gratia vbi esset paritas honorum appetitorū. Et ideo argumentū illud non cōcludit nisi q presumptuosius superhabūdantius appetit q̄ magnanimus sicut ista consequētia nō valz. iste eger plus comedit quam possit digerere. Iste sanus non plus cōmedit quā possit digerere, ergo iste eger pluri cibo vtitur quam sanus. Constat q consequentia non valet. Sed bene sequitur ergo iste eger superhabundantius commedit vel plus excedit in cōmedendo quam ille sanus. Contra septimā conclusionem arguitur rōnibus quas innuit thomas, presumptuosus excedit magnanimū in appetitu bonorum exteriorum, sed huiusmodi bona nō sunt maiora aliis secūdum veritatē sed tantū secundū apparētiā igitur. Secūdo presumptuosus excedit magnanimū in appetitu ornatus exterioris sed ornatus exterior nō est maior secundū veritate bonis que appetit magnanimus sed tantū secundū opinionem stultoꝝ igit. Tertio presūptuosus appetit despicere bonos et eis iniuriari, magnanimus aūt nō despicit nisi malos et reprehensibiles sed primū non est maius secundo scdm veritatem sed tantū secundū apparentiam τ opinionem stultorum igitur q̄nq; presūptuosus non se habet in excessu ad magnanimū secundū veritatem sed solū secundū apparentiam. ¶ Ad primā dico q aliquid dicitur appetitū ab aliquo dupliciter vno modo tanquā finis. Alio modo tanquā ordinatū in finē dico q presumptuosus nō appetit diuitias, preciosū ornatū reprehensionē bonoꝝ tanquā finem ex cuius scilicet appetitu dicatur presumptuosus sed appetit ea tanquā quedā ordinata in finem quia enim caret virtutib⁹ q̄b⁹ solis debet honor τ ex quib⁹ vera excellentia scilꝫ necesse ē q ipe sibi falsis artib⁹ apparentē excellentiā ꝯparet vt ea ꝯparata ꝑhēdat ad honores q̄b⁹ ē indign⁹ τ ad grauissimaꝝ rerū administrationes. Et io licet illa que apetit tāq̄ media non sint maiora his que appetit ver⁹ magnanim⁹ honor tū quē intēdit p hec sibi ꝯparare magis excedit facultatem suā q̄ honor quē appetit magnanimus facultatem magnanimi excedat nō tm̄ scdm apparētiā sꝫ etiam sm veritatē: dico ꝑterea q hec oīa que appetit p̄sūptuos⁹ etiā scdm veritatē sūt maiora quā illa eius q̄nis que appeteret si ipe eēt magnanim⁹ puta si cetris parib⁹ ipe eēt magnanim⁹, nec tātas pecunias nec tā ꝑtiosas vestes nec tot τ tā grues reprehēsiōes appeteret neqꝫ vꝫ illa ꝯna, aliq̄ q̄ appetit p̄sūptuosus sūt mlto minora sꝫ veritatē his que appetit magnanim⁹ q̄ magnanim⁹ qn̄ sm veritatē p̄sūptuosū excedit in appetēdo qꝛ lꝫ hec sint minora illis qꝛ tn̄ p hec minora p̄sūptuos⁹ tēdit in alia maiora qꝛ excedūt facultatē suā: magnanimus autem non tēdit in aliqua que facultatem suam excedāt, ideo p̄sūptuos⁹ semper se habet secundum veritatem in excessu ad magnanimū. Aduerte tamen q facultas honoris que appetitur potest dupliciter cōparari ad facultatem appetentis vno modo cū vnū absolute cōparatur ad aliud. Alio modo cum sit cōparatio vnius ad aliud secundū circūstantias occurrentes. Contingit enim interdum q in presūptuoso est simpliciter maior facultas agendi et administrandi et q in eo sunt plura τ excellētiora principia ardua rū operationū quam in magnanimo τ tamen honor appetitus ab vtroqꝫ est equalis et nichilomin⁹ q̄ habet minorem facultatem in eo appetendo est magnanimus et qui habet maiorē facultatem in eo appetēdo est presūptuosus ꝑpter circunstantias occurrētes ꝑpter quas principia agendi in vno sint īpedita notabiliter τ non in alio, aut propter egritudinem, aut propter aliarū rerū administrationē, aut propter ꝓhibitionem alicui⁹ potentis, aut propter alias causas que īfinite possunt accedere, potest etiam dari casus in quo quis assumit rem honorabilem quam scit esse supra facultatem suam et tamen in hoc est magnanimus et non presūptuosus. Casus est talis, si sit ꝓuidendū alicui grauissime dignitati administrationem difficilem habenti et nullus sit qui eam sufficiat gerere. Tunc ille qui est maioris facultatis inter ceteros licet non sufficiat per consensum aliorū potest eam cum confidētia diuini auxilii suscipere, quo auxilio tanto magis eum indigere constat quāto minus ad dignitatem illam gerendam sufficit.

Dupler ꝯparatio

Nō omis appetens honorem quo nō est dign⁹ est p̄sūptios⁹

Queritur tertio. Utrum cuilibet presūptiōi sua pusillanimitas opponatur.

Queritur tertio. Utrum cuilibet presūptiōi sua pusillanimitas opponatur. Arguitur q non, presūptioni que ē ex viriū suarū confidentia nulla pusillanimitas opposita est cum virtuosum sit in nullo de viribus suis confidere igit. In oppositum arguit quod modis contingit suphabundare tot modis contingit deficere ergo quod sunt modi p̄sumptionis tot sunt modi pusillanimitatis. ¶ Notandum ē q sicut plures sunt modi siue species presūptionis ita τ pusillanimitatis. Contingit enim q aliquis recuset rem honorabilem quia q̄uis sufficiat administrationi et honori diffidit tū de virib⁹ suis et ꝑpter metū deficiendi τ fugā laboris sine inquisitione sufficiente iudicat se nō sufficere. Secūdo quia q̄uis sciat probabiliter se sufficere tū fugit honorem et magis vult agere priuatā vitā τ sectari ociū sicut habet tulius p̄mo de officiis q̄uis tamen honor ille sibi propter conditionem persone debeatur. ¶ Tertio cum quis assumptus ad dignitatem vel officiū nō exequitur ea que sunt dignitatis vel officii sui neqꝫ attribuit sibi honores ad dignitatē vel offitiū suum ꝑtinētes nō quidē humilitatis aut exempli causa sed ꝑpter quādam incuriam. Quarto recusat aliquis rē honorabilē eo q ipse certitudinaliter scit q sine auxilio diuino nō pōt bene geri qꝛ tamē diffidit de auxilio speciali qd de⁹ regulariter solet immittere inuocantibus eū. Ideo estimat se non sufficere τ recusat. ¶ Tunc sit conclusio prima Cuilibet presūptiōi sua pusillanitas opponitur, posset ꝓbari ꝯclusio inducēdo p singulas species p̄sumptionis. ¶ Scda ꝯclusio, Prima species pusillanimitatis est deterior presūptione sibi opposita, probatur. ¶ Pusillanim⁹ ex vi sue pusillanimitatis nullo etiā vicio alio addito p̄uat se multꝫ et laudabilib⁹ exercitiis p q̄rū ꝯtinuationē posset de virtute i virtutem ꝓficere τ bōas artes τ disciplinas q̄s h̄it ꝯtinue augere p̄sūptuos⁹ aūt ex vi sue p̄sūptiōis se bonis artibus et disciplinis licet in re que facultatem suam excedit se continue exercet igitur. Secundo vicium pusillanimitatis est commun⁹ at magis ꝑuersū τ ꝯplā-

modi pusillanimitatis.

Pusillanimitas deterior est presumptione.

tatū nobis et vult euſtracius ergo eſt deterius. Et confirmatur per ariſtotelē quarto ethicorum. Opponitur autem magnanimitati puſillanimitas magis quā caymotes et fit magis et deterius eſt vbi autē alius dicit puſillanimitate et nobis magis a natura cōplantatam. ¶ Tertia cōcluſio. Secunda ſpecies puſillanimitatis eſt deterior ꝑſumptiōe ſibi oppoſita. ꝓbatur vt precedens. ¶ Quarta cōcl'o tertia ſpecies puſillanimitatis eſt minus viciū quam ꝑſumptio. ꝓbatur quia preſūptio vſiquā eſt ſine iniuſticia quia per ipſā vſurpat vel actus vel honores ad aliū pertinēs. ¶ Quinta cōcluſio. preſūptio oppoſita quarte ſpeciei eſt deterior puſillanimitate. Pro probatione. Aduerte quod tam puſillanimus quā ꝑſūptuoſus ſcḋm iſtā ſpeciē detrahit deo bñficium quod eſt hominibus largiturū ſcilicet ſpeciale aſſiſtentiam in rebus difficilibus et bonis quia preſūptuoſus dicit ſe nō egere illo beneficio. puſillanimus dicit ſe indignū eo et ideo nō habiturū eū. Sed in hoc differūt quia preſūptuoſus detrahit bñficium illud tanq̄ eo nō egeat et tanq̄ ſibi ipſi ſufficiat. puſillanimus vero confitetur illud eſſe ſibi neceſſariū ſed quia putat ſe non ꝓmeruiſſe illud iō detrahit tanq̄ nō ſit habiturus eū. Ex quibus ſatis patet veritas ꝯcluſionis quia ꝑſūptuoſus preſumit de viribus ſuis quod nō facit puſillanimus imo ꝯtra ad hoc recte ſe habet puſillanimus. ꝑſūptuoſus eſt blaſphemus in deū in hoc quod dicit auxiliū ſuū nō eſſe nobis neceſſariū in bonis operationibus. puſillanimus nō blaſphemat in hoc ſed recte ſentit. puſillanimus dicit ſe indignū diuino auxilio quod frequenter verū. ꝑſūptuoſus dicit ſe tali nō egere. puſillanimus diffidit diuinū auxiliū ſibi adeſſe in quo grauiter peccat. ꝑſūptuoſus vero nec diffidit nec ſperat quia dicit illud nō eē ſibi neceſſariū. ¶ Cōtra primā cōcluſionem arguitur ſic. Pertius ſūt poſite quicūq; ſpes ꝑſūptiōis ſed hic nō ponitur niſi quatuor ſpes puſillanitatis igitur. Ad hāc rōnē. Rñdetur quod prima ſpecies puſillanimitatis opponitur prime et quarte ſpēi ꝑſūptiōis. quia q̄rta ſpēs ob hoc cōtingebat quia nō diu ſatis ꝯſiderabat appetēti quod illud quod appetebat eēt infra facultatē ſuā. cuius oppoſitus defectus iſtis cōtinetur in prima ſpē. ¶ Contra ſcḋam cōcluſionē. Arguitur ſic. Caymi ſcḋm Ariſto. inſipientes ſūt et ſeipſos ignorantes. et puſillanimus eſt ignorans ſeipſum ſed nō inſipiens ergo caymus ſiue ꝑſūptuoſus eſt deterior puſillanimo. ¶ Secūdo caymi rōabiliter redarguūtur puſillanimi nō redarguūtur igitur. ¶ Tertio. preſūptuoſi ornātur veſtibus precioſis et manifeſtant bonas fortunas ſuas externas: et de ſe ipſis magna dicūt vt per hoc videantur honorabiliores. puſillanimi vero his oībus abſtinent igitur. ¶ Ad primam concedo antecedens et nego conſequentiam quia puſillanimus licet non ſit inſipiens: eſt tamen ignauus et piger dicente Ariſtotile nō tamen inſipiētes tales videntur eſſe magis pigri; dicta autē eſt ſupra cauſa propter quam dicuntur caymi inſipiētes quia ſcilicet ignorantiam ſuam publicant. ¶ Ad ſecundā concedo antecedens et nego conſequentiam quia quod illi redarguantur et non illi nō eſt quia illi vicioſi ſūt et non iſti ſed quia illi ignorantiam et defectus ſuos publicant et non iſti. Publicatio autem viciorum antecedit ſemper redargutionem que fit a multitudine.

Ad tertium nego conſequentiam quia licet puſillanimi non habeant illa: habent alia que ſunt his deteriora ita dicente Ariſtotele de puſillanimia. Talis autem opinio videtur deteriores facere. Singuli enim appetūt que ſcḋm dignitate. Recedūt autē et ab operationibus bonis et ab inuentionibus vt indigni exiſtētes. Similiter et ab exterioribus bonis. Ecce quomodo puſillanimus vi ſue puſillanimitatis ſe multis et magnis bonis priuat. Et hec de queſtione.

R

C

Onſequēter. Queritur de ambitione. Et primo. Vtrum ambitio ſit peccatum. ¶ Arguitur quod nō appetitus honoris non ē peccatum cū honor ſit maximū bonū inter externa bona ſed ambitio nō dicit niſi appetitū honoris ergo ambitio non ē peccatū. ¶ In oppoſitū arguitur per illud apoſtoli ad corin. xiii. caritas nō eſt ambitioſa nō querit que ſua ſūt. ſed quicquid repugnat caritati eſt peccatū ergo ambitio ē peccatū. ¶ Rñdendū quod ſcḋm beatū Thomam. q. c. xxxi articulo primo tripliciter contingit appetitum honoris eſſe inordinatū. Vnomō per hoc quod aliquis appetit teſtimoniū de excellencia quam nō habet quod eſt appetere honorē ſupra ſuā ꝓportionē. Secūdo modo per hoc quod honorem ſibi cupit nō referendo in deū. Tertio mō per hoc quod appetitus eius in ipſo honore q̄eſcit nec refert ipm ad vtilitatē aliorum et quia ambitio importat iordinatū appetitū honoris ideo manifeſtum eſt quod ambitio eſt peccatū. Iſta opinio aſſignat tres modos ambitiōis ſed videntur mihi eſſe alii preteriſtos ideo magis placet diuiſio ſupra poſita. Dico ergo quod appetitū honoris ꝯtingit eē inordinatū quadrupliciter; ſcilicet rōne q̄ntitatis. rōne finis: et ratiōe mediorum. et rōne vehemētie. Rōne quantitatis dupliciter. Vnomō ſcḋm magnitudinem. Aliomō ſcḋm multitudinē. Scḋm magnitudinē cōtingit dupliciter. Vnomō ſcḋm magnitudinem abſolute quādo honorē appetit excedit cōditionē appetētis et ē ſignū excellentie alicuius quā non habet appetēs vt ſi ineruditus in ſacris literis appeteret magiſteriū in theologia. Et iſte eſt primus modus quē ponit ſanctus Tho. Aliomō ſcḋm magnitudinem rōne alicuius circūſtātie. Et hoc dupliciter. Vnomō ratione circumſtantie debiti iuſti et ſimpliciter obligatorii. Alio mō rōne circūſtātie debiti moralis ſiue ſcḋm moralē honeſtatē. Verbi gratia ſi ſit honor aliquis diſtribuēdus quē ticius appetit qui honor ſcḋm rei veritatē nō excedit excellentiā ticii. eſt tamen aliquis alius ita excellēs (aut magis) ſicut ticius qui multis officiis in rē publicā aut alio modo promeruit iſtū honorē. titius aūt nullūe. Tūc ſcḋm iuſticiā diſtributiuā iſte honor nō debetur ticio ſed debetur alteri et ticius appetens eum ambitioſus ē. Si vero ſit alius multis cōditionibus ticium excellēs puta ſcientia nobilitate virtutibus. licet etiā nō ꝓmeruerit honorē iſtū vllis officiis ſicut nec ticius petit tamē. iudicabitur ticius ambitioſus ſi ſe velit alteri ꝑferri nō quia honor excellat ſimpliciter et abſolute ſed quia excellit ex circūſtantia aut quia alius notabiliter excellit cui ticius nō poteſt ſine ambitione velle ſe ꝑferri. Secūdū numerū contingit etiā dupliciter. Vno mō abſolute cum quis appetit multitudinem honorū quorū quolibet ſeorſum eſt dignus non tamē eſt ſimul omnibus dignus. Et iſte modus cōtinetur ſub primo modo beati Thome. Scḋo mō ex circūſtātia vt cū quis cupit honorum multitudinē quibus et diuiſim et ꝯiūctī ē dignus multi tamē ſunt digni honore etiā eque aut plus q̄ iſte. et quia iſte ambit eos multi alii priuantur honoribus quibus vel ſine iniuria vel ſine i honeſtate carere nō poſſūt. tō i tali caſu q̄ multitudinē honorū appetit ē ambitioſus. Rōne finis ꝯtingit appetitū honoris eē dupliciter iordinatū. Vnomō cū id quod debet eſſe finis honoris non appetimus tanq̄ finem honoris. ſed potius appetimus ipſum propter honorem tanq̄ propter finem vt cū honor habet adminiſtrationē publicā et appetimus adminiſtrationē ꝓpter honorē et nō ecōtra tūc ſumus habūdantes in appetitu honoris. Et iſte ē tercius modus quē ponit Thomas. Et hic peccatur quia honor nō refertur in finē particularē in quē referri debet. Scḋo mō cū nō referimus honorem in finē vniuerſalē in quem referendus eſt ſcilicet in deum neq; in eo ſuſcipiendo de excellentia diuina ſi

Diuiſio thome in ſufficiens

tho. 2. 2. q̄ſtio. iii. articulo. i.

Ambitioſus ſcḋm numerū.

Primus modus ambitionis.

de nostra magnificanda cogitamus. Et iste est scd̄s modus beati Thome. Bone medioz appetit⁹ honoris est inordinatus cū q̄s siue dignus siue indign⁹ pcurat sibi res honorabiles pcib⁹ ambitu ꝛ alijs falsis aut subdolis artibus scd̄m q̄ ait. Salustius bonus ꝛ ignau⁹ gloriā honorē ꝛ imperiū sibi expetūt: sed ille vera via nitit̄ iste q̄r bone artes desunt dolis ac fallacijs cōtendit. Et hoc genere ambitionis captus videbatur ille qui dicebat q̄ nō nisi pro iperio fides frangēda est. Quarto modo cōtingit rōne vehemētie cum scz vehemētius ꝛ ardenti⁹ honorem etiā sibi debitū q̄ idē sit appetend⁹ cupit ac desiderat. Oībus eīm rebus suus mod⁹ addendus est. ¶ Prima cōclusio. Oīs ambitio est pctm̄. Probatur oīs ambitio est appetit⁹ inordinatus honoris ergo omīs ambitio est pctm̄. ¶ Scd̄a conclusio. Non cuilibet ambitioni sua pusillanimitas opposita est. Probat̄ q̄r ambitioni ex parte finis nulla est pusillanimitas ex parte finis opposita cū liceat totaliter honores in deum et propter deū in vtilitatem publicaz referre nec eīm pusillanimus ideo est pusillanimus q̄r totaliter refert honorē in deum et nullo modo ꝑpter se honorem appetit. ¶ Tertia cōclusio. Cuilibet reliquoꝝ modoꝝ ambitionis sua opponitur pusillanimitas. ꝓbatur ambitioni scdꝫ q̄titatē opponitur pusillanimitas scd̄m q̄titatem qua scz vel non tm̄ honorē vel non tot appetim⁹ q̄tū vel tot recta rō dictat nos debere appetere. Similiter ambitioni ex parte medioꝝ opponit pusillanimitas qua medijs veris ꝛ honestis ꝛ bonis artibus honorē prosequi nolumus, ꝛ ambitioni scdꝫ vehemētiā oppōit pusillanimitas qua remissius q̄ oportet honorē appetimus, cū scz volitio est tam remissa vt nō possit esse regulariter principiū actionis, aut cū pro tpe pro quo debet esse ꝑperatiua execucionis ipsa non est ꝑperatiua execucionis, aut est ita remissa q̄ aliqua parua bona nolumus exponere periculo ꝓ honore cōsequendo que tm̄ recta ratio dictat esse periculo exponenda. ¶ Cōtra primā cōclusionē. Arguit̄ sic quilibet absq̄ vitio pōt appetere id quod sibi debet̄ ꝓ premio, sed honor est premium virtutis vt vult Phūs primo scd̄o ꝛ octauo ethicoꝝ e. go appetitus honoris non est peccatum. ¶ Scd̄o oīs honor q̄tuscunq̄ sit est imperfectū premiū virtutis, sed tm̄ tribuimus virtuoso q̄r nō habemus aliqd maius quod sibi inferamus vt habet ariſ. quarto ethicorum ergo nullus virtuosus excedere potest in appetitu honoris. ¶ Tertio michi ꝑ quod hō ꝓuocatur ad bonū ꝛ reuocatur a malo est pctm̄ sed per appetitū honoris hō ꝓuocat̄ ad bonū et reuocat̄ a malo ergo nullus appetitus honoris est pctm̄. minor ꝓbatur per ariſ. quarto ethicoꝝ dicentē q̄ fortissimi vident̄ esse apd̄ q̄s timidi inhonorati fortes aūt honorati Et Tuli⁹ i libro de tusculanis q̄stionibus ait q̄ honor alit artes. ¶ Ad primā respōdet beatus Thomas q̄ honor nō est premium virtutis quo ad ipm̄ virtuosum sed btitudo eterna sed est premiū virtutis ex parte honorantiū qui nō hñt aliud mai⁹ qd̄ tribuāt: sed hoc ipso magnitudinem hꝫ q̄ phibet testimoniū virtuti ꝛ ita nō est sufficiēs pmiū. ¶ Hec solutio nō michi pplacet. Tū primo q̄r nō est verū q̄ cuiuslibet virtutis btitudo eterna sit premiū sed virtutis meritorie. Actui eīm bono moraliter ꝛ nō meritorie nō debet̄ beatitudo eterna pro premio. Dico pterea q̄ solutio non eneruat argumentum sed corroborat. nā si honor sit premium insufficiēs virtutis ꝛ nichil aliud obstet hmōi insufficientia nō cōcludit q̄ appetit⁹ eius sit inordinatus ꝓ vitiosus sed magis oppositū vno si nō aliud obstet videtur ex hoc sequi q̄ q̄tuscunq̄ honor appeti potest tanq̄ premiū ab habēte exiguissimā virtutem cū hmōi exigua virtute honor maximus sit indignus. Ideo aliter respondeo ꝛ concedo maiorem ꝛ minorem et nego cōsequētiā sed tantū potest concludi ex illis premissis q̄ quilibet potest absq̄ vitio honorem appetere quod est verū sed tamē cū hoc stat q̄ appetendo ipsum potest quis superhabundare et deficere modis supra dictis sicut licet q̄libet sine vitio possit appetere beatitudinē que est p̄mium virtutis meritorie potest tamē quis appetendo beatitudinē superhabūdare vt si quis appeteret eam sine meritis aut ex viribus ꝓprijs aut aliter q̄ recta ratio dictat eam eē appetēdam q̄ si ad rigorem sermonis respondendū sit maior est falsa rebus stantibus vt stant quia homines aliqui sunt boni quibus debetur premium aliqui vero sunt mali quibus nihil premii debetur quia tamē simpliciter possibile est omēs eē bonos ideo simpliciter hec concedēda est quilibet potest appetere absq̄ vitio id quod sibi debetur ꝓ premio. ¶ Ad secundā concedo añs ꝛ nego ꝯñaꝫ quia licet honor q̄tuscūq̄ sit minus bonus q̄ virtutis premium nō tamē quilibꝫ honor est cuiuslibet virtutis p̄mium sꝫ solū illi⁹ est virtutis premiū cuius est signū exhibetur enim in testimoniū excellentie ideo si aliquis habens vnaꝫ virtutem appetat honorem qui solet exhiberi in testimonium alterius virtutis peccat i appetēdo. Et ideo scd̄m Tho. peccat q̄s appetēdo honorē cū appetit testimoniū illi⁹ excellētie quā nō habet ꝛ circa honorē q̄ est dign⁹ adhuc multipliciter peccare cōtingit sicut dictū est. ¶ Ad tertiā nego maiorē. Offensa eīm dei ꝓuocat hominē ad iplorādū diuinam misericordiā ꝛ tm̄ offensa dei est peccatū. Dico scd̄o q̄ lꝫ appetit⁹ moderat⁹ honoris ꝓuocet ad bonum ꝛ reuocet a malo. nō tm̄ appetit⁹ iordinat⁹ honoris q̄r lꝫ iterdū ad aliq̄ bona ꝓuocet ꝛ reuocet ab aliq̄b⁹ malis puta a malis ex q̄b⁹ pōt iudicari idign⁹ honore ꝛ ab horib⁹ repelli simpliciter tm̄ ad plura mala ꝓuocat q̄ reuocet ꝛ etiaꝫ ad deteriora s̄m q̄ declerat Salusti⁹ i catilina q̄ ex ābitione ꝛ auaricia omia mala orta sūt. Dico tertio q̄ appetit⁹ inordinat⁹ honoris nō ꝓuocat ad verū bonū sꝫ ad ostētionē ꝛ simulationē boni q̄r bona q̄ fiūt causa honoris nō sūt vera bona sicut nec s̄m ariſ. q̄rto ethicoruꝫ qui fortes sunt ꝑpter honorem et premia non sunt vere fortes nec reuocat a malis proprie sed tm̄ occultat mala, et reuocat a publicatione eorū. Aliter autem de appetitu ordinato honoris. ¶ Cōtra secundā cōclusionē arguitur sic vbicūq̄ contingit superhabundare ꝛ medio modo se habere ibi contingit deficere, sed ambitionē ex parte finis contingit superhabūdare ꝛ medio mō se habere ergo in ambitione ex parte finis cōtingit deficere. ¶ Secundo ille deficit ex parte finis i ambitione qui appetit honorē inordinate inordinatiōe finis sed cōstat q̄ quis potest appetere honorē inordinate ex parte finis ergo potest eē aliqua pusillanimitas opposita ambitioni ex parte finis. ¶ Ad primā dico primo q̄ cōcessis maiore ꝛ minore ꝯña non valet quia plus cōcluditur in cōclusione q̄ assumatur in maiore. In maiore enim assumebatur q̄ in tali cōtingebat deficere, ꝛ in conclusione cōcluditur q̄ in tali ex parte finis cōtingit deficere. ¶ Dico secūdum q̄ si in maiore sit distributio ꝓ singulis generum ipsa est simpliciter falsa quia significat q̄ omis actus qui potest eē superhabūdans ꝛ moderatus potest esse actus deficiēs ꝛ hoc est falsum quia nullus actus ꝑ se bonus potest eē malus, nec vllus per se superha-

ex eo qd nō est vt si auarus de liberalitate aut luxuriosus de castitate aut tirānus de iusticia gl'iam q̄reret. de eo qd nō est gl'ia dignū hoc ɔtingit dupliciter vnomō simplr' r ex natura r gn̄e rei. Aliomō ex circūstātia pmomo ri ipi r. vno mō q2 b n veritate illd D de quo q̄rit gl'ia nō est gl'ia dignū vt cū de re fragili r caduca aut de actu ad modū facili gl'a q̄rit. Scdo modo cū illud est gl'a dignū sed nō tāta q̄ta q̄rit vt Alexā. omnes erāt gl'a digne sed nō tāta q̄tā querebat nec poterat anim' ei' gl'ia sactari q̄ cū audisset anaxarchū dicente infinitos esse mundos se miserū dixit q' necdū quidē adhuc esset poti'. tertio mō cū illud p qd q̄rit' gloria dignū est supplicio aut infamia. scdm illud psal. qd gloriaris in malicia qui potens es iniquitate. sicut cum luxuriosus ex luxuria sua gl'iant' r potentes ex oppssionib' quomo pausani' se futurū clarū r gloriosum credidit si philippū occidisset. r ob hanc scelerate glorie cupiditatē eū interemit r quidā alius se gl'iosum futurū arbitrabat' si diane ephesie teplū incēdisset. Q3 circūstātia aūt vt Caius fabius qui cū in ede salutis pariete pinxisset nomē suū his inscripsit vt esset gl'ia ppetua tam' eū vir cui' familia tot ɔsulatib' sacerdotiis r triūphis ornata fuerat ex tā sordido labore non debeat. gloriā petere. Ex pte vo ei' a q's gloriam querit puta hoīs cui' iudiciū non est certū hoc contingit trialepiciter intelligere. Uno mō q' oīs alia gloria sit vana q̄ apud hoīes q̄rit' q2 iudiciū hoīm nō est certū. Et de hoc modo dicemus in q̄stionibus. alio modo q' nō a quibuscūq3 hoībus debemus gloriam querere sed a bonis sapiētibus et nō a vulgo q2 iudiciū vulgi est incertū. et hoc adhuc dupliciter ɔtingit intelligere vno modo q' oīs gloria vana sit quam ab hoībus incerti iudicii querimus r hoc monstrabit' esse falsum in questionib' scdo modo sicq' cū boni r sapiētes contrariāt iudicanto de aliqbus rebus vulgaribus nos non debemus contra iudiciū bonorum et sapientū querere gloriā a vulgo ex illis rebus vel factis quas vulgares cōprobant r sapientes ac boni reprobāt vel non laudāt r hoc est verū q2 hoc esset querere gloriam ex rebus que nō sunt gloria digne. exemplū huius non debet quis querere gloriā ex loquacitate sed potius ex dictis disciplinatis q2 licet vulgus reputet loquaces sapientes et doctos. Cum q2 nesciunt discernere inter dicta pertinentia vero r apparenter. Cum quia ? frequenter cōtingit q' vnum aut plura eorum placet audientibus, tamē n sapientes et docti que huiusmodi dicta discernere queūt non ita reputant. Tertio modo inquit Thomas ex parte eius qui gloriā appetit q2 scz appetitū glorie sue nō refert in debitū finē mahuisset hic dicere cōtingere q' sit gloria vana ex parte eius q2 scz gloria non refertur in finem in quem referri debet tam creatum q̄ increatum. Increatū quidem quia non refertur in deum. Creatum quia non refertur in vtilitate et proximi de quo dicetur in conclusionibus Michi autem videtur q' preter istos modos sunt alii modi vane glorie. vnus est cū quis prosequitur gloriam suam cū detrimēto glorie aliene vt cum quis non putat q' de eo possit haberi fama honesta nisi cum diffamatione alterius nisi aut detrahat gloriam alteri. Et hoc dupliciter Uno modo cum detrahit alteri gloriam qua tamē est dignus. Alio modo cum detrahit gloriam et in se refundit quam tamen voluit exhiberi alteri quomodo de cupiditate glorie reprehendunt nonnulli Aristote. q' postq̄ donauit rethorice artis libros Theodoto discipulo vt ederet in lucē postea moleste tulit eorum titulū alteri cessisse. ob hoc vt hāc gloriā Theodoto detraheret r in se refunderet in alio quodā volumine adiecit plan' de his in Theodoti libris dictū eē p quod significant libros illos nō a Theodoto sed a se cōfectos fuisse. Alius modus est cū gloriā ardētius r cupidi' q̄ oportz r res gloria prestātiores appetimus vt Temistocles interrogatus que vox sibi eēt auditu grauissima r ūdis fertur, eius a quo artes mee optime canētur. Ecce quomodo inter cetera maxime desiderio glorie tenebatur ali' cū subdolis artib' et non veris gloriā querit sicut qui adulatoris officiis famā et gloriā sibi cōparant. aut qui simulatione contēptus glorie gloriam querūt sicut cōtingit de his qui voluminibus q̄ scribūt de contēpnenda gloria nomina sua inscribunt sed hii ad primū modum reducendi videntur q2 de eo qd nō est gloriā q̄rūt. ¶ Prima ɔclo nō oīs appetitus glorie est peccatum. pbatur q2 si cupiditas glorie est peccatum hoc ideo est q2 vel malū est hēre bona gloria digna et hoc nō vt cōstat immo malū est his carere aut q2 malū est bona sua a se cognosci. et hoc nō cū dicat Appostolus prima ad Corinthios scdo. Nos aūt nō spiritū huius mūdi accepim' sed spiritū qui ex deo ē vt sciam' q̄ adeo donata sint nobis tamē etiā q2 illa verū esse maximus hoīs sapientia seipsū cognoscere. neq3 malū est q' bona nostra ab aliis ɔgnoscātur scdm illud mathei quinto. luceat lux vestra corā hominibus Tū etiam q2 bona nostra possunt esse principiū et causa beneuolēdi aliis pro hoc q' ab eis cognoscitur r approbātur ergo nō omnis cupiditas glorie est peccatum Secūdo isto quid ad multa laudabilia et hon illa est vtile rationabiliter appeti potest sed gloria est vtilis ad multa laudabilia et honesta puta ad amicicias cōparandas ad opiniones virtuosas r ad alia multa. premium p ater per. tullium secūdo de officiis ita dicentem vehementer aut amor multitudinis commouetur ipsa fama et opinio liberalitatis beneficentie iusticie fidei omniūq3 earum virtutum que pertinent ad mansuetudinē morū ac facilitate. Secundum probatur per illud eiusdē in questionibus tusculanis omnes ad studia impelluntur gloria videm' etiam q' omnes qui laudem de aliqua virtutis operatione suscipiunt multum incenduntur ad cōsimiles operationes. ¶ Tertio Illud qd est merces bonorum operum siue perfecta siue imperfecta potest sine vitio appeti sed gloria est hmōi vt patet per apostolum ad ro. ii. his qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorē. ¶ Quarto illud quod est summū bonū quod debēt subiecti regibus r preter quod nihil debent ab eis requirere potest sine vicio appeti sed gloria est huiusmodi vt patet p aristotelem quinto ethicorū dicētem Est aūt princeps custos iusti r paulo post merces q̄ quedā danda hec aūt honor et gl'ia q̄bus aūt nō sufficiūt hec isti fiūt tirāni. ¶ Quinto illud quod iubemur diligenter pcurare nobis pōt sine vitio appeti sz gl'ia ē hmōi igit' ¶ Sexto omnē illud pōt sine vitio appeti qd directe et p se r regulariter pōt eē cā salutis proximi sz gl'ia est hmōi. Nā p hoc q' ille q̄ pdicat est bene fame r hz gloriosū nomē auditores libētius eū audiūt magis sibi credūt r eū sequūtur ¶ Secūda ɔclusio gl'a pōt laudabiliter appeti tā pter finē creatū q̄ ppt finē increatū de fine increato pbat' q̄ qd pōt laudabiliter appeti pōt laudabiliter appeti pter deum sed vt dicit p̄cedens conclusio gl'ia potest appeti q̄ gl'ia potest laudabiliter appeti pter deum. De fine creato patet q2 potest appeti pter salutē proximi vt dictum est nec

Alexā ser nō poterat hīs iactari.

pausanius occidit philippū.

Caius fabius.

tho. vbi s.

Prima inuēntio

Aristoteles de studio honoris cupidus.

temistocles.

Cicero.

gl'ia pōt appeti licite.

*

enim opus esset vt lux nostra coram hominibus lu
ceret nisi per splēdorē lucis nostre homines ad me
liora adduci posse viderentur hoc em modo temi
stocles cōfessus est se ad virtutes excitatū fuisset tro
pheis milciadis. Interrogatus enim quid inquie
tas noctes transigeret respondisse fertur quia me
trophea milciadis de sōpno excitant. Cōfirmatur
auctoritate gregorii super ezechielem, gloria in
quit predicatoris est profectus auditoris vtraqz eti
am pbatur per gregorium libro.xix.moralium di
centē aliqñ sancti etiam corā hoībus cōpellūtur bo
na facere aut etiā hoībus sua bona facta narrare
gregorius sed ad eū finē referunt oīa vt nō ipsi eisdē opibus sz
deus glorificetur dū eīn sancta predicat ipsa eoꝝ
predicatio forte despicitur quoꝝ vita nescit cōpel
lunt ꝗ vitā suā dicere vt auditoꝝ suoꝝ valeant vitā
mutare et facta sua referunt et venerari appetunt
vt reuerēter audiant. Scriptū quippe est aīalia ele
uabunt simul et rote qz videlicet cum auditoꝝ men
tes predicantiū vitam cōspiciunt necessario ꝛ ī pre
dicatione admirant. hinc estqꝫ boni honorē ꝓpter
elationē fugiunt, ꝛ honorari ꝓpter imitationē vo
lūt, ꝛ libro.xx. Sepe omīps deus electos suos cū do
nis interioribus etiā honoribus subleuat cūqz eos
preferēdo ceteris honorib⁹ latī⁹ reddit latius im
5 tabiles ostēdidit. ¶ Tertia cōclusio. Et si ī solo deo
gloriari sit cōsilii ꝛ magne ꝑfectionis. In bonis tñ
quisqz nō ex solo deo habet gloriari pōt quis sine
pctō, pbaꝶ prima pars multis auctoritatib⁹ scriꝑ
sit enim ambrosius de iacob. libro primo non habeo
vnde gl'iari possim in opib⁹ meis, nō habeo vñ me
ambrosius iactē. Et iō me gl'abor ī xpo, nō gl'abor qz iust⁹ sum
sed qz michi remissa sunt pctā non gl'iabor qz pro
fui cuiqz neqz qz profuit michi quisqz sed qz pro me
apud patrem aduocatus est christus qz pro me xpi
sanguis est effusus facta est michi culpa mei merces
redemptionis ꝓpter quā xp̄s aduenit propter me
christus mortem gustauit fructuosior culpa quam
innocentia arrogantem culpa subiectum reddidit.
¶ Aduerte tñ quod hi auctorū sermones nec ampli
6 andi sunt nec semꝑ in extremo sermonis rigore ac
cipiendi. ¶ Nam hec propositio fructuosior culpa
quā innocētia de rigore sermonis significat quod
omni innocētia aliqua culpa est fructuosior quod tñ
non intendit ambrosius, innocentia enī christi et
marie nulla culpa fuit fructuosior sed vult dicere qꝫ
aliqñ culpa est aliqua innocentia fructuosior verbi
gratia, vt culpam propter quā quis cōteritur et se
subditum reddit ꝛ vt innocentiam ꝓpter quā quis
Non sem. inno. etiā melior est culpa. gloriatur superbit ꝛ arrogātior redditur cōstat qꝫ il
le ex culpa sua maiorē fructū cōsequitur quam iste
ex innocentia sua. Eadē cōclusio ꝓbatur auctorita
te pauli dicentis absit michi nisi in cruce dñi nostri
iesu christi gl'iari. tertio mō ꝓbaꝶ aucto. Bernar
di super cantica ser.xiii. nemo velit laudari in ista
vita qz quicquid hic fauoris captas qd ad deū non
retuleris ipsi furaris eīn tibi vñ gl'ia putride puluis.
Si sanctitate fulges spū est qꝫ sanctificat spūs dico
nō tu⁹ sed dei si ꝓdigiis ꝛ signis effulgeas q̄ ī ma
nu tua fiūt sed v̄tute dei. Et ide ī eodē secur⁹ gl'ior
si teste cōscīa de gl'a cōditoris michil michi vsurpo se
cur⁹ plane qz nō ē vñm sed ī dño hec gl'iatio nō so
lū ꝓhibeꝶ sz suadeꝶ, reuera enī ī solo deo gl'iari est.
¶ Aduertēdū tñ qꝫ cōtingit gl'iari in dño tripl'r vno
7 mō cōtingit gl'iari in dño qz gl'iamur de bñficiis q̄
totaliter a deo recipimus. Et hoc mō gloriādū esse
vult in dño ambrosius in auctoritate allegata ad
probationē huius cōclusiōis. Scdo mō cōtingit glo
riari in dño hoc est apud deū cū ma, me petimus.

eum esse cōsciū et approbationē factorū nostrorū
Et hoc mō accepit gl'iari in dño bernard⁹ supcāti
ca sermone xxvi.cū ait. Nō pōt q̄cquid deo ee ac in domino gloriari multipharia cōtingit.
ceptius ꝓ imagine sua si ꝓprio fuerit decore vestita
ꝓpterea ꝛ oīs gl'ia sanctoꝝ int⁹ nō foris ē hoc est
nō in flore frui ꝛ ore vulgi sz in dño vñ dicit gl'ia no
stra hec est testimoniū cōsciētie nr̄e qꝫ cōscientie nr̄e ar
biter sol⁹ sit de⁹ cui soli placere desiderat ꝛ cui so
li placere sola vera ꝛ sincera gl'ia est. Tertio modo
cōtingit gl'iari ī dño qz de gl'ia nr̄a semꝑ aliquid e
tiā qd est in ea potissimū deo tribuim⁹ ꝛ hoc modo
gl'iari ī dño nō cōsilii tñ sz etiā precepti qz nullū ve
re bonū hr̄e possum⁹ nisi deo specialiter adiuuāte.
Quarto mō cōtingit gl'iari ī dño qz ꝓpter deū glo
riamur Et hoc dupliciter vno mō qz gl'iaꝫ nostram
sicut ꝛ virtutes nr̄as in deū tāqꝫ in vltimū finē refe
rim⁹ Scdo mō qz gloriā nr̄aꝫ ꝓpter dei gloriā fina
liter querim⁹ istos varios modos posui qz sancti ꝛ
auctores antiq nō semꝑ eodē vsi sunt in istis aūt cō
clusione ergo accipio gloriari in dño primo mō ꝛ nō
alius modis. Et ideo ꝓbatur illa ps prima rōne il
lud est cōsilii ꝛ ꝑfectionis ꝛ nō precepti qd ideo sua
demur facere tñ vt ab eo qd pse malū est ꝛ ꝓhibitū
magis elōgemur sicut scdm Augustinū cōtra faustū
nō iurare verū nō p̄cepti qz ideo tātū suademur nō
iurare verū vt elōgemur a piurio ꝛ ne p cōsuetudinē
iurandi verū in ducamur in facilitatē piurii sz sua
demur nō gloriari de bonis q̄ ptim dicūtur ee nr̄a
sed tñ de his que tñ a deo habem⁹ nisi vt per hoc
elōgemur ad inordinato glorie appetitu igr̄ glo
riarum solo deo illo mō nō est p̄cepti sed cōsilii ꝛ per
fectionis. Secūda ps ꝓbatur per glosū indicti secū
do dicēte Iustū est vt qui dei fruetur amore ab om
nib⁹ habeat digni⁹ honore Tū per illud glose sup
p salmos penitentiales. Gloria est honorū actuum glosa super psal. in o. pen tentiales.
frequēs laudatio de quo nisi lerēt in cubilib⁹ suis
id ē in cōsciētia nō illud gregorii ī registro. Quid
ince os dñi qd lucernā dicitis qꝫ loquēdo multis pro
desse multisqz lucere ꝓhibetis estimationē meam in
dubietatē maximā ꝑduxistis cōsidero enī q̄s sim et
nihil ī me ex his bonis depreh̄edo cōsidero et tā qui
estis ꝛ vos mētiri posse nō arbitror Cū ꝗ credere vo
lo qd dicitis cōtradicit michi infirmitas cū disputa
re volo qd in laude mea dicitur cōtradicit michi san
ctitas vr̄a ex q̄bus patet qꝫ in his q̄ habem⁹ media
te libertate arbitrii nr̄i cōcurrēte in deo specialiter
licet gloriari sicut sunt opationes virtuose ꝛ lauda
biles. Quarto pillud senece in homie id laudādū
est qd ipsi⁹ ē familiā formosā habz ꝛ domū pulchrā Seneca.
multū sit multū fuerat nihil in christo sz circa ipsum
lauda in xp̄o qd nec eripi nec dari pōt qd ꝓpriū est
hominis. ¶ Quarta cōclusio Et si in alto quā ī deo
gloriari possum⁹ scdo mō talis tñ appetit⁹ glorie
est multū piculos⁹ ꝓbatur pma ps qz possum⁹ glo
riari etiā licite de opationib⁹ nr̄is nō tñ apud de
um sz etiā apud homies ꝛ possum⁹ cupere nō solū
habere deū testē operi nr̄um bonoꝝ sz etiā homies
vt supra ꝓbatū est Scda ꝓbaꝶ qd in homib⁹ est ma
xie naturale illō facile sit iordiatū sz appetit⁹ gl'ie
est homib⁹ qꝫ maxime naturalis igr̄ milior habeꝶ
a cicerone ī multis locis ab aristotele etiā in mul
tis locis imo ꝓpter hoc dicit sudos, victorias, ho
nores. ꝛc. huiōi ee delectabilia qz ī eis sit opinio ex
cellentie Secūdo ꝓbatur p illud Crisostomi in epi
stola ad hebreos quā valde appetēs est gl'ie genus
hūanū ꝓpterea opprobrii etiam facile captiuatur
¶ Tertio p illud Augustini libro decimo tertio de
ciuitate capitulo tredecimo Poeta dicit, oēs ho
mies sese laudari oprāt. ¶ Scdo qꝫ q̄d natū est cor

... appetit, sed gl'ia nata est corrūpere bonos mores sicut et honores secūdū illud Radulphi sup leuiticū. Solent vt dī honores corrūpere mores. ¶ Tertio bonū est gloriosū

radulph⁹

esse ꝗ̄ est piculosum gloriam appetere, ans est certum etiā apud eos q̄ gloriam appetūt, ꝛ ꝯña probat q꞉ gl'ia quo magis appetit eo magis fugit ꝛ quo minus appetit eo min⁹ habet quod probat primo p bernardū in epistola ad episcopos acquitanie dicente quo gl'ia plus affectat tāto min⁹ apprehēdi deprehendit. Quid deniq̄ tā in gl'ia ꝙ̄ deprehendi gl'e cupidū. Scd'o pꝫ p illud theophili sup marcū Gl'iā fugies gloriā mī ipa, psequtur ꝛ si tu ipsā psequeris ipa te fugiet. Tertio p il'd ꝯtepne gl'a ꝛ eris glorios⁹

theophi lus.

¶ Quarto quicq̄d faciliter nos iducit ad vsurpādū gloriā deo debita facile est inordinatū ꝛ illa nō nisi cū periculo appetit sed appetit⁹ glorie non faciliter inducit ad vsurpādū gl'iā deo debitē ꝗ̄ non nisi cū periculo gl'ia appetit, minor ꝓbat ꝗꝫ ꝓpt hoc sacri doctores cupidos glorie inq̄ vsurpatores glo

cassian⁹.

rie diuine rephēdūt, q̄ꝺ ꝓbat p cassianū sup psalmistam. xlvi. dicente hō zelat gloriā suam ꝛ deū audet velle fraudare de sua quasi nō zelātē, audi quid dicat gloriā meā alteri nō dabo, et maior probat per illud ysidori de sūmobono. nulla est iniquita maior ꝙ̄ nō in deo sed in se velle quempiam gl'iari. Con

Ysidor⁹.

firmatur hec rō q꞉ appetit⁹ gl'ie faciliter iducit hies ad hoc ꝙ glorietur in bonis suis ac si nō accepit ea, sed sint totaliter ab eis sed hoc est viciosū vt pꝫ p illud bernardi de diligēdo deū. Si accepis qd gloriaris q̄ si nō accepis nō sit simplr ad glār ꝗ̄ si nō

Bernar dus.

acceptis vt aliena cr rephēsibile nō quī in habitus sed q̄ tāq̄ in nō accept gl'iat. Quīto ois appetit⁹ in q̄ vel sit timet ꝯsulto ꝛ detrimētū salutis est piculosus sed appetit⁹ gl'ie in alio ꝙ in deo est hmōi igit' maior est certa. Et minor probat primo per glosā super matheū. v. ca. Quātū quis de laude hoim letat tātū de opprobrio tristat que laus extollit vitupera tio deprimit vbiq̄ q̄ q̄rit gloriam ibi timet confusionē qui querit tm̄ gloriā apud deū nō timet ꝛ̄ ꝺ̄di in ꝯspectu hoim. Scd'o per illud Crisosto. super ma-

crisosto mus.

theū, Q̄tum quis de laude hoim letat tm̄ de vitupera tione tristat, si vero gloriā ꝯcupiscit in celo opprobria nō timet in terris. Tertio pꝫ idē per illud au-

Augusti nus.

gustī in sermone die consecrationis sue. Laudari a male viuentibus nolo ꝛ detestor. laudari aute a bene viuētib⁹ si dicā nolo metuor si dicā volo timeo ne sim humanitatis appetentior ꝙ̄ soliditatis.

Quid g dica, ne plene volo nec nolo, non plene volo in laude humana periclitari, non plene nolo ne ingrati sint quib⁹ pdico. Confirmat per illū gregorii in pastorali. Cū si recto operi laus trāsitoria q̄rit eterna retributiōe res digna vili pcio vēdit. Sex

gregori⁹

to ois appetit⁹ est periculosus ꝛ facilius fit inordinat⁹ ꝙ̄ maxime inducimur ad statuēdū operationib⁹ nostris finē a quo pdēt oēm ronē bonitat, sꝫ appetitus gl'ie faciliter inducit nos ad hoc ꝙ operemur ꝓpt gloriā tāq̄ ꝓpt finē vltimū qd si faciam⁹ operatio iā nō erit bona nec laudabilis, ꝛ deum gloria sibi debita fraudāt abimus igit, maior ꝓbat q꞉ sicut act⁹ fortitudinis ꝓpter honorē factus finaliter nō est fortitudo ita nec opus factū finalit ꝓpt gloriā est virtuosū ꝛ ideo in bonis opib⁹ tutius est multo ꝙ laus subseqt qm̄ appetat sm illud glose mathei quinto. Cū bona opera facis laus hoim nō debet appeti sed subseqni. Septimo quicquid inclinat ad appetēdū falsam ꝛ vana gloriā illud est periculosū sed appetit⁹ glorie etiā vere iclinat ad falsam et vanā gloriam sicut ꝯsuetudo mrādi verum incli-

e

nat ad per iuriū igit, maior ꝓbatur q꞉ falsa gl'ia est fugiēda scd'm illud Cesarii. Is laudes si vere sint preconia sūt si false cōuitia. Cū etiā p illud augustini ꝯfessionū libro. x. Qui laudari vult ab homib⁹ vituperāte te nō defēdetur ab hominib⁹ iudicāte te nō eripietur dāpnante te. Ex quibus omnib⁹ apparet euidenter ꝙ periculosū est appetere gloriā ab omnibus siue laudari in alio ꝙ̄ in deo. ¶ Quinta cōclusio. Et in deo gloriari primo mō sit tutissimū gloriā si ex virtutib⁹ ꝛ bōis opib⁹ rōnabiliter ꝛ ordinate suscepta est virtuoso magis ꝓpria ꝓbat q꞉ qui gloriatur in dño hoc est beneficiis totaliter a deo susceptis de bñficio et opere bono alieno gloriat et tal' cōmēdādo hmōi bōa aliena laudat q̄ vo recte ꝛ ordinate de virtutib⁹ suis gloriat nō laudat totaliter aliena. Cū nichil sit magis ꝓpriū homini ꝙ̄ virtutis op⁹ igit. Scd'o glorios⁹ est bñ egisse ꝙ bñ passum

R

esse sꝫ dicto mō gloriat in dño tm̄ gloriat ꝙ bñ passum sit q̄ vero gloriat de virtutib⁹ suis gloriat ꝙ bene ꝛ laudabiter egit igit. Tertio gloria q̄ est cōmunis tā bonis ꝙ̄ malis nō est ita ꝓpria virtuoso sicut gloria que cōuenit virtuosis ꝛ bōis tm̄ sꝫ gloria que est in dño ꝯuenit tā bonis quā malis, nā mali redēpti sunt sicut boni et malis interdū remittūtur peccata sicut mali apud patrē hñt christū aduocatū sicut boni ꝛ effus⁹ est sanguis. Christi in terra pro malis sicut ꝓ bonis Et si queras quid ergo voluit ambro. alii sancti doctores cū dixerūt tm̄ esse gloriandū in christo illo primo mō vt patuit in auctoritate supra allegata. Respōdeo ꝙ dupliciter vno modo ꝙ sancti doctores voluerūt nos ex intētione reuocare et retrahere ab appetitu inordinato laudis hoc aūt maxime cōsequimur cū gloriamur in dño siue primo siue scd'o siue tertio mōis maxime tñ cū gloriamur in dño primo mō q꞉ ille modus gloriandi nullo mō inducit nos ad appetitū inordinatū glorie Et ideo nisi sūt nobis qui lubrico vel famam tuadere vt tātū in dño gloriamur Dico scd'o ꝙ Ambrosius ꝛ alii sancti dicūt ꝙ tātū mō in christo gloriandū est isto primo mō intelligūt de laudib⁹ ore nr̄o exprimēdū quātacūq̄ eñi virtute ꝛ scientia pollerem⁹, laus nostra in dño nō sola in ore nostro nō sorde ergo etiā nūq̄ sana a nobis ꝓpellari potest hec enī ell quā p theatra p vicos et plateas infatigabili deuotione ꝓpallare debemus Et ita p illos duos modos dissoluunt multe auctoritates que forte multis viderētur extranee. ¶ Sexta cōclusio

x

pōt ordinate q̄s appetere gloriā ꝓpter nullū finem creatū aliū a se. ꝓbatur quicq̄d seclusa oī vtilitate potest esse ornamentū habētis illud potest appeti ꝓpter nullū finē creatū aliū ab appetēte sed gloria seclusa vtilitate est ornamentū habetis cū etiā multo excellentius ꝙ̄ sit pulchritudo corporalis ergo gloria pōt appeti mō dicto. ¶ Secundo quicq̄d est simpliciter in quocūq̄ meli⁹ ipsum quā nō ipsuꝫ potest ꝓpter nullū finē creatū aliū ab appetente rationabiliter appeti sꝫ gloria simpliciter ꝛ in quocūq̄ est melior ipsa quā nō ipsa vt cōstat igitur Dixi aūt in predicta ꝯclusione ꝓpter nullū finē creatū q꞉ non nego omnē appetitū glorie esse in deū tāq̄ in finem increatum referēdum dixi aliū ab appetēte q꞉ ornat⁹ secūdū ꝙ hmōi appetit ꝓpter eū qui eo ornatur ¶ Septima cōclusio. Gloria de ꝓpriis virtutib⁹ est simpliciter magis fugienda quā appetēda probatur illud cuius appetit⁹ scd'm naturam est periculosus magis fugiendū quā appetēdum sed glorie appetit⁹ est hmōi vt patuit in quarta conclusiōe et multis rationibus ꝓbatum est. Cuilibet etiā pōt addi aliter ois appetitus inclinans et inducēs ad

D

periculosius, maior probatur quia qui detrahit alteri laudem est iniurius. Et minor probatur quia ut plurimum homines non sibi videntur satis magna gloria affecti nisi alii qui gloria digni sunt reddantur inglorii. Secundo quicquid impedit fugere laudem cum recta ratio dictat eam esse fugiendam illud est periculosum sed appetitus laudis est huiusmodi igitur, minor probatur per illud gregorii in registro. Nescit laudem cum sapetit fugere qui ad hanc didicit cum deesset anhelari. Tertio quid inclinat ad excessiuam delectationem illud est periculosum sed appetitus glorie est huiusmodi igitur, minor probatur per illud glose .i. thessa. ii. quas vires nocendi habeat humane glorie amor non sentitur nisi et bellum indicetur quia et si nimis facile sit laudem non cupere dum negatur difficile tamen est ea non delectari cum offertur. Hec dicta sint de appetitu glorie, de inani autem gloria dicetur in sequentibus. ¶ Contra primam conclusionem et etiam contra sextam arguitur, auctoritate ysidori de summo bono nulla est iniquitas maior quam non in deo sed in se velle quempiam gloriari. Secundo arguitur per augustinum libro x. confessionum video me non laudibus meis propter me sed propter proximi utilitatem moueri oportere. Tertio arguitur per illud virtuosum non decet honores petere sed et non petenti dandi sunt multa alia possent adduci contra istas conclusiones que propter adducta sunt, sed his dissolutis satis patebit eorum intellectus. Quarto, omnis appetitus periculosus periculo spirituali est peccatum: sed appetitus glorie saltem nisi in deo est periculosus periculo spirituali igitur: maior probatur qui se exponit periculo peccati peccat licet omnis huius appetitus periculosus se exponit periculo peccati ergo omnis talis peccat. Ad primam dico quod auctoritas ysidori intelligitur de gloriari in deo

Ysidorus

Tertio modo: qui enim gloriatur et non in domino illo. Tertio modo furatur id quod est dei et sibi ipsi illud attribuit. ideo omnis talis peccat. ¶ Ad secundam concedo quod augustinus et alii sancti viri mouebantur laudibus non propter se sed propter proximi utilitatem non quia malum erat appetere gloriam tamquam ornatum quendam: referendo tamen in deum sed quia appetitus quo appetitur gloria propter utilitatem proximi erat perfectior et excellentior quam ille quo appetatur ut ornatus quidam appetentis: sancti enim viri qui iam cacumen perfectionis conscenderant non solum fugienda esse mala: sed etiam maiora bona minoribus esse preferenda sentiebant. ¶ Ad tertiam

Differentia inter appetere honorem et petere.

concesso antecedente negatur consequentia quia petere honorem plus importat quam appetere: licet enim ego non possim petere honorem possum tamen appetere honorem dari michi etiam non petenti. petere enim honorem victa appetere importat prosecutionem et solicitudinem quandam de honore habendo importat etiam propriam laudum recitationem que tamen in ore proprio sordescunt nullus enim honorem petit quin curis sibi debeatur referat. Dico ulterius quod sicut supra allegatum est licet etiam in casu se laudare et ita etiam gloriam petere sed non regulariter. ¶ Ad quartam nego maiorem universaliter intellectam, et ad probationem dico quod duplex est periculum scilicet obruens et circumstans conceditur assumptum de periculo obruenti et confundenti sed negatur de periculo circumstanti et maxime cum sit quis subit illud periculum videns quomodo sit illud euasurus. Et ad secundam partem assumpti dico quod periculum illud non est obruens et confundens sed est periculum circumstans tantum. Contra secundam partem tertie conclusionis arguitur auctoritatibus propter primam partem adductis. Ex prima enim auctoritate habetur quod non habemus unde gloriari possimus in operibus nostris et quod non est michi gloriandum quod iustus sim: aut quod prosit cuique. Ad has omnes au-

M

ctoritates: ideo tripliciter: primo quod multe earum intelliguntur de sunt de gloriatione que ore nostro fit, et hoc significauit ambrosius qui postquam dixit, non habeo unde gloriari possim in operibus meis statim subiunxit, non habeo unde me iactem. ¶ Secundo dico quod sancti dehortantur a gloria propriorum operum non quia mala sit sed quia consuetudo eius faciliter inclinat ad gloriam falsam et inanem. Tertio dico quod multe earum intelliguntur de gloria in propriis operibus que non refertur in gloriam dei et per quam deo gloria sua quam etiam ex propriis operibus nostris debemus substrahitur ut expresse patet ex auctoritate bernardi ad eandem conclusionem adducta. ¶ Contra sextam conclusionem. Arguitur Non potest quis rationabiliter appetere gloriam nisi propter gloriam dei sed gloria dei est quid creatum igitur Secundo gloria que non ordinatur in aliquem finem creatum est vana et inanis sed nulli licet vanam gloriam appetere ergo nulli licet propter nullum finem creatum gloriam appetere. Tertio probo quod licet etiam propter nullum finem tam creatum quam increatum gloriam appetere. Cuius oppositum in eadem conclusione dicitur. quia secundum aristotelem primo ethicorum honor est propter se eligibilis ergo et gloria cum gloria maius sit bonum quam honor et per consequens gloria potest appeti propter nullum finem tam creatum quam increatum. ¶ Ad primam dico quod gloria dei accipitur dupliciter. uno modo pro bonis diuinis innotescentibus actualiter vel aptitudinaliter et sic concedo maiorem et nego minorem quia huiusmodi bona diuina sunt increata cum sint ipse deus, secundo modo accipitur gloria dei pro notitia huiusmodi bonorum diuinorum et sic nego maiorem et concedo minorem. ¶ Ad secundum nego antecedens quia stat quod non ordinetur in finem creatum et tamen quod debite in finem increatum referatur, et nichil glorie deo substrahatur. ¶ Ad terciam dico quod si ly propter se excludat omnem finem tam creatum quam increatum sic ego nego maiorem. si autem excludat finem creatum sic ego concedo, et quod ista sit intentio aristotelis patet ex probatione sua, nullo enim adueniente eligeremus unumquodque ipsorum. Ex quo patet quod aristoteles non vult dicere nisi quod possumus eligere honorem etiam si nichil boni debeat nobis per ipsum euenire constat autem quod ea que possunt euenire non sunt creata vel creabilia tantum. Et ibidem cum probat quod illa etiam propter aliquid eliguntur aliquando se ipsum manifeste explicant quod aliquando eliguntur propter aliud bonum creatum. Eligimus autem inquit et felicitatis gratia constat autem quod felicitas de qua loquitur aristoteles est bonum creatum. Et hec solutio confirmatur: quia quod dicit de honore idem dicit de voluptate et intellectu et omni virtute. ¶ Respondeo secundo quod ubi aristoteles oppositum assereret non esset sibi credendum quia hec veritas quod omnium bonorum appetitus et amor in deum referendus est est veritas que non ex principiis aut traditionibus philosophie moralis accipitur sed inspiratione diuina sanctis viris potius reuelata est quam ab eis vi naturalis inquisitionis inuenta: ideo si qui passus Aristotelis videretur in oppositum sonare melius est eos benigne interpretari quam per hos huic veritati contradicere. ¶ Contra ultimam conclusionem. Arguitur primo: nichil per quod homo deo assimulatur et ipsum imitatur est fugiendum sed in hoc quod quis querit gloriam imitamur deum ergo gloria est magis appetenda quam fugienda: maior probatur quia Apostolus ad ephesios quinto. Suadet ut simus imitatores dei, et minor probatur quia

Acceptiones glorie dei.

O

Aristote.

N

Arg. 2. 2 qsti. 132. artic. 1.

deus ab hominibus querit gloriam suam secundum illud ysaie.xliii. omnem qui inuocat nomen meum in gloriam meam creaui eum. ¶ Secundo illud non est fugiendum per quod quis prouocatur ad bonum sed per appetitum glorie prouocantur homines ad bonum ergo appetitus glorie non est fugiendus. minor probatur per illud tulii. Omnes ad studia impelliuntur gloria. ¶ Tertio illud quod promittitur tanquam merces bonorum operum non est fugiendum sed gloria promittitur pro bonis operibus secundum illud ad romanos secundo his qui sunt secundum patientiam boni operis gloriam et honorem.

Quarto appetitus laudabilis fame non est fugiendus secundum illud ecclesiastici.xli. Curam habe de bono nomine et ro.xii. prouidentes bona non solum coram deo sed etiam coram hominibus sed gloriam non est nisi laudabilis fama secundum illud tulii in sua retho. Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Tum etiam secundum illud ambrosii. Gloria est clara cum laude noticia. ¶ Ad primam dico q imitari deum querentem gloriam in omnibus creaturis nomen suum confitentibus non est querere gloriam nostram in bonis nostris sed in eis gloriam diuinam querere secundo dico q duplicia sunt in quibus imitari possumus deum quedam sunt que sine periculo imitari possumus ita q in tali imitatione non est periculum aut si est rarum est et faciliter euitabile et in talibus vult apostolus q deum imitemur sicut in susceptione sacramentorum in operibus preceptorum et inteedum consiliorum alia sunt que sine periculo imitari non possimus aut saltem periculum est frequens et graue et talia non sunt imitanda aut sine necessitate aut sine magna et diligenti cautela sine necessitate vt si hoc exigat euidens vtilitas proximi sine magna cautela ne per hoc inducamur in substractionem honoris diuini aut in appetitum glorie inanem et perniciosum. Ad secundam nego maiorem et dico q prouocantia ad bonum sunt duplicia, quedam sunt que prouocant ad bonum et non ad malum per se et directe, et de talibus concedo, alia sunt que prouocant ad bonum et cum hoc etiam ad mala quedam, et ista sunt duplicia quia quedam sunt in quibus bona excedunt mala aut magnitudine multitudine, alia sunt in quibus econtra mala excedunt bona et de istis vltimis dico q appetitus eorum est periculosus de quorum numero sunt honor et gloria. Et ideo talium appetitus merito fugitur quem habetur nisi necessitas aut euidens vtilitas cogat et tunc in huiusmodi appetitum magna cautela adhibenda est. ¶ Ad tertiam nego maiorem quando illud est tale q appetitus eius est periculosus et dico q aliquid dicitur merces bonorum operum dupliciter, vno modo ex prestitutione operantis et sic non habetur q gloria sit merces, alio modo subsecutione muneris et sic bene conceditur gloria enim minus quodam est quod non debemus prestituere operibus nostris tanquam finem sed datur etiam nobis non querentibus tanquam premium imo tanto magis datur quanto magis fugimus.

¶ Ad quartum dico q aliquid dicitur esse fugiendum dupliciter, vno modo tanquam malum et culpabile et sic concedo maiorem. alio modo tanquam periculosum et faciliter inducitiuum in culpam et sic ego nego et hoc modo diximus gloriam esse magis fugiendam quam appetendam, quomodo autem laudabilis fama appeti possit potest satis apparere ex his que dicta sunt de appetitu glorie propter deum enim, propter gloriam diuinam propter vtilitatem proximi, propter nostram et postremo tanquam [illegible] quedam virtuosi potest appeti dum tamen in deum finaliter referatur.

Queritur secundo vtrum omnia gloria vana sit quam ab hominibus querimus. ¶ Arguitur q sic, omnes homines sunt incerti iudices et frequenter laudant non pro opinione sed pro adulatione non pro veritate sed pro amore inordinato ergo omnis gloria est vana quam ab hominibus querimus.

¶ In oppositum sunt multi doctores sacri qui vt allegatum est in precedenti questione volunt q saltem causa et gratia vtilitatis proximi potest appeti gloria ab hominibus. Notandum est q in hac questione maxime inquirendum videtur modi inanis glorie hoc est appetitus inordinati glorie, et procedemus per modos positos in precedenti questione.

¶ Prima conclusio omnis appetitus glorie quo de eo quod non habemus gloriam petimus. aut de eo quo non est dignum tanta gloria tantam gloriam petimus, aut de eo quod supplitio aut infamia dignum est petimus gloriam est inordinatus, primum patet quia illud non potest fieri sine mendatio pernicioso, secundum patet quia inter gloriam petitam et id pro quo petimus non est conueniens proportio sicut qui pro opere diurno peteret mercedem duorum dierum. Tertium etiam patet ex se, in omnibus enim his est mendatium vel formaliter vel equiualenter, primus enim dicit se habere quod non habet, secundus bonum quod habet maius esse quam sit, tertius dicit malum esse bonum et preter hoc desiderium et vehementem delectationem in malis operibus suis, probatur eadem conclusio quo ad omnes partes suas auctoritate bernardi in epistola ad petrum cardinalem dicentem de vniuersali vanitate vt est nobis et velle laudari cum simus vituperabiles et nolle laudare quos scimus esse laudabiles sed et hoc vanum est quia nostra plerumque ignorantia et tacetur quod est et predicatur quod non est, laudamur mendaciter delectamur inaniter vt vani sint qui laudantur et mendaces qui laudant, alii laudant quod sciunt et ficti sunt, alii laudant quod putant et falsi sunt, alii vtrorumque preconiis gloriantur et vani sunt. Bern

¶ Secunda conclusio non omnis gloria quam apud homines querimus vana est licet sit periculosa, ista conclusio probabatur diffuse in precedenti questione conclusione quarta. ¶ Tertia conclusio, omnis appetitus glorie apud eos homines qui sunt incerti iudicii contra sententiam eorum qui sunt vt plurimum certi iudicii est inanis et vanus quod intelligo de re in qua sunt incerti iudicii. Exemplum huius est vt si quis gloriam disputationis quereret ab idiotis et simplicibus et non a sapientibus sicut faciunt loquaces et litigiosi, probatur tales non querunt gloriam veram et solidam et in operibus verarum virtutum fundatam sed apparentem tantum nam cum quedam sint virtutes quibus aliqua vicia sunt multum similia, sicut auaritie frugalitas, disputationi loquacitas, magnanimitati arrogantia, humilitati pusillanimitas de talibus non est querenda apud eos gloria quorum vis iudicandi est debes et obtusa sed a doctis et sapientibus et bonis viris et qui ab aliis gloriam captat is affectat gloriam vt idem sit sibi de bonis et de malis operibus, bonitatis tamen apparentiam habentibus gloriari quod vanum est. Disputatio ¶ Quarta conclusio, omnis appetitus glorie quo gloria non propter deum queritur est vanus, probatur ista con

clusio in precedenti questione.

A ¶ Quinta conclusio omnis appetitus glorie quo gloriam ita nobis querimus vt quod habemus deo subtrahamus est vana et perniciosa patet ex precedenti questione.

¶ Sexta conclusio omnis appetitus glorie est vanus et inanis quo gloriam finaliter propter mun⁹ bonum q̃rimus vt qui gloriam appetit propter honorē aut propter diuicias patet quia talis ordinem rerum p̄stitutiōe volūtatis puertit. ¶ Septima conclusio oīs appetitus glorie est vanus quo quis gloriam sibi cū detrimento glorie aliene q̃rit probatur quia talis cupit gloria cum iniuria proximi. ¶ Octaua conclusio oīs appetitus glorie quo ardentius q̄ debemus aut mediis quibus non debemus q̃rimus gloriam ē inanis patet quia hoc mō cupit gloriam non adhibet actui suo oēs circumstātias debitas inesse. Ex supra dictis patet q̄ non omnis gloria vana est quam ab hominibus q̃rimus licet frequenter sit periculosa sicut probatum in precedenti q̄stione. ¶ Contra primā cōclusionem arguitur sic gloriam querere per contemptum glorie non est inane et vanum quia contempt⁹ glorie dignus est gloria et tamen hoc est querere gloriam de eo quod non est quia qui querit gloriam nō contemptui secundum veritatem gloriam igitur querere gloriam de eo quod non est non est vanum ꝛ inane. Secundo non est vanum querere gloriam quia non inest luxuria aut furtum idolatria ergo non oīs appetitus glorie de eo quod non est est inanis et vanus. ¶ Tertio de bono quod non inest sed inesse potest quis appetere gloriam vt predicator de predicatione non quam de facto facit sed quam facere potest ergo non omnis appetitus glorie de eo quod nō est est inanis. ¶ Ad primam dico q̄ hec est implicans contradictiones iste q̃rit gloriam per contemptum glorie quia sequitur iste q̃rit gloriam ꝛ c. ergo querit gloriam et vltra ergo non contempnit gloriam ꝛ vltra ergo non per contemptum glorie q̃rit gloriam et ex altera parte sequitur iste contempnit gloriā ꝛ c. q̄ cōtēpnit gl'iam ꝛ vltra q̄ nō q̃rit gloriā ꝛ vltra q̄ nō p contemptum glorie querit gloriam et ita ista propositio includit is as contradictiones iste querit gloriam et non querit gloriam iste contempnit gloriam ꝛ nō contempnit gloriam et infert contradictoriam suam scilicet iste non per contemptum glorie querit gloriam. Et ita respondendo ad formam cōcedo maiorem quia est negatiua cuius subiectū pro nullo supponit. nullus enim est nec potest querens gloriam p contemptū glorie. ꝛ nego minorem nullum cū est tale querere gloriam. Et si dicas q̄ auctores reprehēdunt illos qui per contemptū glorie querūt gloriā. Nam vt dicit Isido. de summo bono libro secūdo sepe vanam gloriam contempnēdo in aliud genus elationis inciditur siue in sequē q̄ gloriatur eo q̄ ab omnibus laudem contempnat. Respōdeo primo q̄ aliud est querere gloriam per contemptum glorie et aliud est ex consideratione contemptus glorie quem secundum veritatem quis habuit et laudatur efferri ꝛ gloriari quia primum implicat et non secundum. Et de secundo loquitur Isido. Secundo respondeo q̄ auctores non reprehendunt illos qui per contemptum glorie querunt gloriam sed illos qui per simulationem contemptus glorie q̃runt gloriam ꝛ hoc est querere gloriam de eo quod non est quia querūt gloriā de contemptu glorie quem tamen non habent.

Isidorus

5

¶ Ad secundam concedo antecedens si fiat cum debitis circunstantiis et nego consequentiam quia ille qui querit gloriam de eo quod nō inest luxuria si ordinate querit caret luxuria et sibi inest hoc bonum quod est carentia luxurie. Et si dicis q̄ luxuria sua non est concedo nec de luxuria gloria sed de carentia luxurie que est bonum inexistens. ¶ Ad tertiam nego aīā et ad pbationem nego assumptū predicatorem enim nur q̄ querit gloriam de predicatione quā potest facere: sed de facultate predicandi huiusmodi autem facultas predicandi iam inest.

Carentia luxurie bonū iexistēs

Contra tertiam conclusionem arguitur sic Omnis appetitus glo. propter vtilitatem primi est bonus et ordinatus: sed aliquis appetitus glorie apud homines incerti iudicii fit propter vtilitatem proximi ergo aliquis talis est bonus ꝛ ordinat⁹. ¶ Secundo dico q̄ aliquis gl'iam appetat apud vulgares de predicationibus suis quas dicit vtilis populo ꝛ modū tradendi ꝛ declarandi conuenientem popularibus habeat quem tamen sapientes censeant esse parue vtilitatis et parum fructuosum et volo q̄ hmōi gloriam iste ordinet ad vtilitatem proximorum. Tunc sic iste appetitus glorie est talis qualis describitur in tertia conclusione et tamen non est inordinatus igit. ¶ Ad primam nego maiorem vtilitas enim proximi sicut ꝛ nostra non dolis fallaciis ꝛ mendaciis querenda ē: sed bonis et honestis mediis. ¶ Ad scđam admitto casum vsq̄ ad illam partem qua dicitur quē tñ sapiētes ꝛ c. dico q̄ istud pōt dupliciť intelligi. Vnomō q̄ sapientes dicant p̄dicationes esse parue vtilitatis q̄ iste p̄dicator veritatibus immiscet errores. Et hoc modo magis credendum est sapientibus q̄ vulgaribus. Alio mō q̄ sapientes dicant ideo predicationes esse parue vtilitatis quia non alta ꝛ subtilia p̄dicat ꝛ in hoc credendum est sapientibus sed non tamen eis p̄pter hoc est credendum q̄ sint parue vtilitatis. Tertiomodo q̄ sapientes dicant modum exprimendi et declarandi non esse conuenientem popularibus non propter errores immixtos sed p̄pter gen⁹ ꝛ modum doctrine ꝛ tunc magis videtur esse credendū vulgaribus q̄ sibi ipsis consili sunt de conuenientia modi tradendi et de fructu per huiusmodi predicatiōes suscepto. ¶ Ad rationē ante oppositū dico q̄ triplex ē certitudo iudicii scʒ firma naturalis ꝛ moralis Et p oppositum triplex est incertitudo cōcedo ergo q̄ homines sunt incerti iudicii incertitudine opposita certitudini firme. sunt tñ in multis certi iudicii certitudine naturali et in multis certitudine morali.

equiuocatio multiplex

B

Queritur tertio. Utrum inanis

gloria opponatur magnanimitati. ¶ Arguit q̄ non iactātia ꝛ inanis gl'ia idē sūt sed iactātia opponit veritati ꝛ nō magnanimitati q̄ nec inanis gl'ia magnanimitati opponit. ¶ In oppositū arguitur inordinat⁹ appetit⁹ honoris opponit magnanimitati ergo ꝛ inordinat⁹ appetit⁹ gl'ie ergo ꝛ ianis gl'ia. ¶ Ad hāc q̄stionē rn̄det beat⁹ Thomas q̄ inanis gloria opponitur magnanimitati p̄batur gloria est quidam effectus honoris et laudis ex hoc enim q̄ aliquis laudatur vel quecunq̄ ei reuerentia exhibetur redditur clarus in noticia aliorum et quia magnanimitas est circa honorem vt dictum est consequens est vt sit circa gloriam vt scilicet sicut moderate vtitur honore ita et moderate vtatur gloria et ideo inordinatus glorie appetitus directe opponitur magnanimitati. Ista ratio non videtur michi bene concludere licet conclusio vera sit. ista enim consequentia non valet hec se habent sicut causa et effectus ergo ad eandem virtutem pertinent q̄d tamen p̄supponit ratio. fortitudo enim bellica ē causa q̄ huic distribuatur honor et tamen fortitudo bel

Tho. 2. 2. q̄ᵗⁱ. 132. art. 2.

D

tica et distributio honoris non pertinent ad eandem virtutem quia distributio honoris pertinet ad iusticiam distributiuam ad quam non pertinet honor. Similiter oīs virtus est causa premii et tamen non omnis appetitus premii pertinet ad virtutem que est causa premii talis. ¶ Sic igitur prima cōclusio. Inanis gloria opponitur magnanimitati probatur omnis appetitus inordinatus alicuius magne dignificationis opponitur magnanimitati sed aliqua inanis gloria est appetitus inordinatus alicuius magne dignificationis scilicet alicuius magne glorie qua est indignus aut quomodo aut qualiter nō est dignus igitur aliqua inanis glīa opponitur magnanimitati. Pro ista conclusione est aduertendum q aliquis potest se dignificare aliquo dupliciter. Uno modo isto q eo quo est dignus debito iusticie sicut fortis dignificat se pro stabilito et in militum ofortiter facientibus. Et huiusmodi dignificatio ordinata pertinet ad iusticiam: inordinata autem ad iniusticiā. Secundo modo tantū q eo quo est dignus debito morali honestatis et talis dignificatio si sit res multum honorabilis pertinet ad magnanimitatem. si sit parua pertinet ad modestiam et hoc in ordinatis dignificationibus. in inordinatis autem pertinet ad vitia opposita. constat autem q cum quis dignificat se gloria non dignificat se aliquo quo sit dignus debito iusticie sed tantum debito moralis honestatis. ideo cum gloria qua quis se dignificat est magna huiusmodi dignificatio ordinata pertinet ad magnanimitatem cum autem est inordinata pertinet ad vitia opposita. ¶ Secundo omnis appetitus inordinatus alicuius rei multum honorabilis opponitur magnanimitati. sed aliqua inanis gloria est appetitus inordinatus alicuius rei multum honorabilis vt puta opinionis de aliquo magna virtute aut de aliquo bono multum arduo ergo aliqua inanis gloria opponitur. ¶ Secunda conclusio. Aliqua inanis gloria opponitur modestie et nō magnanimitati. probatur aliqua inanis gloria est appetitus inordinatus parue glorie vt cum quis appetit q estimetur industriosus in aliquo ludo aut liberalis aut mediocris artifex figurarius aut mediocris cantor in quibus non potest esse magna gloria nec magna dignificatio. ¶ Tertia cōclo. Inanis gloria repugnat magnanimitati primi generis et non secundi. q huiusmodi autem sint genera dictum est cum magnanimitate agebatur. probatur q magnanimitati primi generis conuenit contemptus rerum caducarum et exteriorum si ergo eidem magnanimitati repugnat huiusmodi res ita appreciari vt de eis quis gloriam magnam querat. Similiter repugnat magnanimo q de eis que nō sunt glorietur. Nam secundum Aristo. in quarto magnanimus magis curat veritatem q opinionem. Similiter repugnat magnanimo q glorietur in testimonio laudis hominum in re in quibus imit ucerit iudicium

Obiectio D

quia in his magis viget opīo q veritas. Et si dicas q secundum Aristo. quarto ethicorum non est magnanimo cura vt laudetur: ergo omnis gloria que tribuitur magnanimo ex testimonio hominum est reputanda inanis cuius oppositum dictum est supra.

¶ Ad hoc respondetur negando primam consequentiam. Nam secundum Aristo. secundo rhetorice gloria est inane bonum q honor cum ideo delectet honor q ille cui tribuitur estimat per hoc quod creditur bonus et benefactiuus ac hiis qui tribuunt et ita gloria presumitur rationabiliter ad homine tanq sinis honoris: laus autem et si sit signum etiam glorie est tamen signum magis caducum et transitorium quia laus in proposito non est nisi laudatiua oratio que cito transit. Similiter est signum glorie magis fictum et mendax quia multi homines ore frequenter laudant quod mente vilipendunt: sed graues administrationes et honores permanentes sunt magis veracia signa glorie et magis permanentia. Et ideo ista pña nō valet. Iste non curat de laude hominum ergo non curat de gloria ex hominum testimonio q homine habent multa alia signa glorie certiora et permanentiora. Hoc dixi propter opinionem Tho. q in hoc articulo secundo de inani gloria videtur ex intentione probare q omnis gloria est inanis quam quis per testimonium hominum querit, quod etiam dixisse videtur primo articulo q̄uis tamen etiam dixisse visus sit oppositum in his verbis. Similiter autem non est peccatum q aliquis velit bona sua approbari ab aliis. Dicitur enim Mat. v. luceat lux v. sua coram hominibus, ex quibus verbis patz q nō oīs glīa q̄sita ex testimonio hominum est peccatum, ergo non omnis est inanis, pña tenet quia fm Tho. oīs inanis gloria est peccatum. ¶ Quarta conclusio inanis gloria opponitur magnanimitati fm excessum non solum secundū estimationem sed etiam scdm veritatem probatur quia cupidus inanis glorie ex aliquibus homo etiam dignus magna gloria cupit maiorem gloriam q dignum sit et ex his que non sunt digna gloriam querit, magnanimus autem ex post reuias nō querere gloriam et exprimis non tamē gloriaz querere ergo inanis gloria secundū rei veritatem opponitur magnanimitati scdm excessum. ¶ Ad hanc rationem possunt adduci rationes supra de pusillanimitate posite ¶ Contra primam conclusionē. Arguitur sic gloriari in his que non sunt pertinet ad falsitatem. gloriari in rebus terrenis et caducis pertinet ad cupiditatem, et gloriari in testimonio hominum quorum iudicium est incertum pertinet ad imprudentiam ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati. ¶ Secundo glosa super illud phil. ii. nichil per contentionem aut inanem gloriam (dicit, erant autem aliqui inter eos dissentientes inquieti inanis glorie causa contendentes sed constat q contentio non opponitur magnanimitati igitur nec inanis gloria. ¶ Tertio vitia opposita magnanimitati sunt circa magnos honores et magnam gloriam. sed oīs gloria inanis est parua et caduca ergo inanis gloria non opponitur magnanimitati. maior probatur q magnanimitas est tantū circa magnos honores. ¶ Ad primam nego consequentiam. sunt enim quedā virtutes [illegible] actus aliarum corrigunt ita et vitiorum quedā corrigunt alia et tamen non propter hoc hec virtus est illa aut hoc vitium illud. Pro declaratione huius solutionis aduerte q appetere gloriam de his q nō sunt, est uel interior, aut est de his que non sunt est actus exterior q sit aut verbis cum quis de se dicit aut procurat dici bona que non sunt factis cum quis ea facit que ut plurimum signa sunt aliquorum bonorum inexistentium que sit de loco non sibi insunt. Dico ergo q velle ista dicere vel facere est velle mentiri dicere vel facere ista mentiri et non est dubium q iste operationes repugnant veritati. appetere autem gloriam per ista non est mentiri formaliter nec velle mētiri formaliter sed per equiualentiam quia ille actus simplex equiualet duobus actibus quorum unus est appetitus glorie. alius est velle mentiri vt habeatur gloria. Dico vltra q sicut non est inconueniens q idem actus exterior pertineat ad duas virtutes ita nec est inconueniens q idem actus exterior malus pertineat ad duo vitia Et sicut non est inconueniens q idem actus exterior pertineat ad duas virtutes ad vnam formaliter et ad aliā p

Laus glia

Tho. 2.2 q. 132 art. 3

Arg. tho vbi supra art. 2

C

E

F

equitu alentia, ita nec de vitio, sicut est inconveniens quod idem actus interior pertineat ad plures virtutes per se et formaliter, ita similiter de actu interiori in vitioso continget. vitium autem actus appetendi gloriam per se ad ... pertineat ad vitia opposita magnanimitati vel veritati dicetur post. ¶ Ad secundam partem eiusdem argumenti nego eam non enim cupiditatis est gloriari in rebus terrenis sed magis avaricie. Nego etiam tertiam partem vitium enim imprudentie est vitium intellectue partis sicut prudentia est intellectue partis virtus huiusmodi autem gloriari non est vitium partis intellectue sed affective.

Exceptio et inanis gloria differunt.

¶ Ad secundam respondent quod contentio non est idem quod inanis gloria sed est effectus cupiditatis glorie, quia enim quis cupit gloriam inaniter ideo contentiosus redditur ut contempnendo vincat aut appareat habere in se bona digna. Quod autem dicit philosophus quod magnanimus non est contentiosus non dicitur quia contentio est obiectum immediatum magnanimitatis sed quia magnanimo sua magnanimitas aufert causam contentionis eo quod per magnanimitatem suam nichil estimat magnum et inde est quod non contendit.

B

¶ Ad tertiam concedo maiorem. Et ad minorem dico quod aliqua gloria dicitur inanis dupliciter. Uno modo quia inaniter appetita et concupita et sic concedo. Secundo modo quia appetitur secundum exilem gradum et sic ego nego verbi gratia viro multum iusto debetur gloria ut decem est aliquis simulator iusticie qui appetit gloriam ut duodecim et de facto appetit reputari iustior quam reputetur ille vere iustus gloriam quam appetit iste est magna hoc appetit gloriam secundum magnum et excellentem gradum et tamen gloria sua est inanis idest infructuosa inaniter et inutiliter appetita.

¶ Contra omnis gloria vera secundum quemcunque parvum gradum eius est simpliciter maior quam falsa gloria secundum quemcunque magnum gradum eius: sed inaniter appetens gloriam non appetet nisi falsam gloriam. alius autem veram gloriam appetit igitur.

C

¶ Ad hanc rationem dico quod gloria accipitur dupliciter. Uno modo absolute et tunc gloria non est aliud quam estimatio laudabilis de aliquo que dicitur maior

Acceptiones glorie.

alia gloria aut ex parte obiecti cum habetur estimatio de maiori bono aut de pluribus bonis, aut ex parte subiecti cum plures aut sapientiores aut magis in tali reperti estimationem huiusmodi de illo habent et tunc gloria vera est estimatio vera, et gloria falsa est estimatio falsa cum scilicet aliquis estimatur habere aliqua bona que non habet. Et hoc modo accep-

Ambrosius

tio nomine glorie nego antecedens immo aliquando gloria falsa est maior quam vera. Secundo modo accipitur gloria connotative et tunc gloria significat huiusmodi estimationem et connotat quod illa bona que estimantur inesse insint. Et hoc modo accepisse videntur gloriam qui eam diffiniunt per noticiam quia nulla estimatio est noticia nisi vera, et gloria hoc modo dicitur maior et minor dupliciter, scilicet tam ex parte obiecti quam ex parte subiecti. Sed gloria vera est gloria que dicitur esse gloria et est gloria. falsa est estimatio que apparet esse gloria et non est gloria. Et hoc modo acci-

Differentia inter gloriam veram et falsam gloriam

piendo gloriam concedo antecedens quia gloria falsa non est gloria. Primo modo autem gloria, falsa est vere gloria licet non sit vera gloria sicut dialetici concedunt quod propositio falsa vere est propositio quia sibi convenit perfecta ratio propositionis et tamen non est propositio vera silogismus autem falsus non est vere silogismus nec verus silogismus quia non sibi convenit perfecta diffinitio silogismi quia silogismus non solum significat duas aut tres propositiones sed connotat quod sic ordinate sint quod tercia ex necessitate sequatur ex duabus premissis. Hoc eodem modo capiendo gloriam primo modo falsa gloria est vere gloria quia perfecta ratio glorie convenit false glorie, et eam non est vera gloria quia gloria sive estimatio laudabilis est signum rei de qua habetur estimatio et vera gloria est verum signum cum quod falsa gloria non sit verum signum ideo falsa gloria non est vera gloria Exemplum huius est aliquis est vere homo quantum est falsus homo .i. secundum quod mendacem et dolosum falsum dicimus. Ratio omnium istorum quia in omnibus istis vere propositio, vere gloria, vere homo. li vere significat veritatem entis importati predicati convenire rei importate per subiectum. sed in istis vera propositio vera gloria verus homo. li verum significat veritatem entitatis et convenire rebus importatis per subiectum. differenter tamen in duobus primis et in postremo, quia in postremo significat huiusmodi veritatem adiacere homini tanquam enuncianti et dicenti, in duobus primis tanquam signo. Adverte preterea quod gloria primo modo et gloria secundo modo scilicet connotative accepta differunt quia gloria primo modo significat bonum extremum tantum quia significat tantum illam estimationem que sive aliquid intrinsecum sibi respondeat sive non ipsa semper dicitur gloria. Sed accipiendo gloriam connotative, tunc ipsa partim est bonum exterminum et partim bonum intra eum, exterminum quidem quia est res extra eum cuius est ipsa: sed tamen partim est bonum intraneum quia ipsa estimatio ad hoc quod sit gloria dependet ex bonis intraneis ita quod si non insint huiusmodi bona eo modo quo estimantur ad esse ipsa non est gloria si assit ipsa est gloria et hoc est propter connotationem nominis. aliquando tamen accipitur gloria pro bonis ipsis laudabilibus et tunc connotat quod de eis habeatur clara noticia vel estimatio. hoc modo accepisse videtur honorem Bernardus

Bernar.

cum ait, honor verus virtus est animi, et Crisosto. ubi ostendit quod nemo leditur nisi a seipso, honor inquit neque a cesaribus prestatur, neque adulatione acquiritur, neque pecunia comparatur, nichil sicut habet, nichil occulti, huius honoris nullus est accusator nullus ingratus, hic honor temporibus non mutatur neque tirannos patitur nec picturam tabule metuit aliquando delendam. ¶ Contra secundam conclusionem Arguitur sic rationibus Thome. Omnis gloria est effe-

Tho. ubi sup. ar. 2.

ctus honoris: ergo omnis inordinatus appetitus glorie opponitur magnanimitati. ¶ Secundo arguitur auctoritate Tullii primo de officiis dicentis. Cavenda est cupiditas glorie erigit enim animi libertatem pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. ¶ Ad primam iam responsum est negando conse-

Cicero.

quentiam quia non oportet quod causa et effectus ad eandem virtutem pertineant nec ad idem vitium. Alter

B

etiam respondent negando consequentiam quia non omnis honor pertinet ad magnanimitatem sed tantum honor magnus ideo etiam nec omnis gloria ad magnanimitatem pertinet sed tantum gloria magna. ¶ Ad secundam dico primo quod Tullius ibi loquitur de cupiditate magne glorie ut satis patet ex textu. Dico secundo quod sicut magnanimitas relinquit in aliquos actus immediate in alios mediate actu suo elicito ita etiam magnanimitati aliqua vitia opponuntur dupliciter uno modo immediate alio modo mediate quia scilicet sunt

Duplex oppositio vitiorum.

impeditiva actuum ipsius magnanimitatis sicut iniusticia impedit magnanimitatem ab elicitione sui proprii actus et hoc secundo modo concedo quod cupiditas glorie opponitur magnanimitati sed non primo modo, constat autem quod loquimur de oppositione primo modo, legenti enim textum Tullii in eodem loco constat quod ipse enumeratur multa que cavenda sunt magnanimo que tamen non opponuntur

immediatem magnanimitati imo enumerat arrogantiam inter cauenda et humilitatem inter amplectenda certamen secundum Thomam nec humilitas continetur sub magnanimitate nec arrogantia magnanimitati opponitur. ¶ Contra primam partem quarte conclusionis arguitur sic. Inani glorie nichil est oppositum per defectum ergo nec inanis gloria opponitur magnanimitati secundum excessum. consequentia tenet quia omne vitium oppositum virtuti secundum excessum habet aliud vitium etiam ibi et etiam eidem virtuti oppositum secundum defectum vt caymotea habet pusillanimitatem ¶ Contra secundam partem arguitur rationibus Thome cupidus glorie gloriatur in huius quod magnanimus parua existimat ergo secundum veritatem cupidus glorie deficit a magnanimo. Assumptum patet cupidus glorie gloriam quam appetit reputat magnam et eam magnanimus paruam estimat. ¶ Secundo illa que appetit magnanimus sunt maiora quam que appetit inanis glorie cupidus ergo inanis glorie cupidus deficit secundum veritatem a magnanimo. antecedens probatur. Tum primo quia magnanimus appetit virtutes que sunt maiora bona quam gloria. Tum quia magnanimus appetit veram gloriam que maius bonum quam gloria falsa. Ad primum nego antecedens et dico quod inani glorie opponitur non appetere gloriam quando et vbi et quomodo appetenda est Et si dicas quod defectus in appetitu inanis glorie non est vitium dico quod inanis glorie appetitus habet in solitum in suo nomine vitium ideo defectus eius et mediocritas non est sumenda sub nomine huiusmodi vitium inuoluente sed sub nomine importante rem sine eadem inuolutione sicut defectus oppositus prodigalitatis non est defectus potestatis sed est defectus dationis pecunie vbi quando et quomodo oportet qui defectus significatur per hoc nomen illiberalitas ¶ Ad primam contra secundam partem concedo antecedens et nego consequentiam et dico quod vitium in excessu secundum veritatem non attenditur in hoc quod illud quod appetitur a vitioso est secundum veritatem maius quam illud quod appetitur a virtuoso virtute opposita illi vitio sed attenditur in hoc quod ipse vitiosus secundum inclinationem sui vitii appetens appetit aliquid maius quam appeteret si ceteris paribus appeteret secundum inclinationem virtutis opposite verbi gratia iste cupidus inanis glorie appetit gloriam vt sex et magnanimus vt duodecim et licet duodecim excedant sex tamen iste vitiosus secundum veritatem se habet in excessu respectu magnanimi non quia illud quod appetit sit maius sed quia si appeteret secundum inclinationem magnanimitatis et cetera in eo essent paria non appeteret tantam gloriam. Et ad probationem concedo assumptum et nego consequentiam. ¶ Ad secundam concedo assumptum et nego consequentiam propter causam dictam in precedenti solutione quamuis etiam falsa gloria sit minus bonum quam vera gloria si tamen cupidus inanis glorie appeteret secundum inclinationem magnanimitatis et cetera in eo essent paria non appeteret falsam gloriam aut non tantum de gloria appeteret quantum de facto appetit.

Queritur quarto Utrum omnis inanis gloria sit peccatum mortale. Arguitur quod sic quia inanis gloria mercedem eternam excludit quam inanis gloria est peccatum mortale. assumptum probatur per illud Mathei vi. attendite ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis. ¶ In oppositum arguitur auctoritate Criso. super Math. dicentis quod cum cetera vitia locum habeant in seruis diaboli inanis gloria locum habet etiam in seruis xpi sed in seruis xpi nullum est peccatum mortale igitur non omnis inanis gloria est peccatum mortale. ¶ Ad hanc questionem respondet beatus Tho. sub aliquibus propositionibus. Prima est inanis gloria que contrariatur caritati est peccatum mortale que autem non contrariatur caritati non est peccatum mortale istam supponit beatus Tho. Secunda propositio inanis gloria non contrariatur caritati quantum ad dilectionem proximi. Hanc etiam supponit beatus Tho. Tertia inanis gloria qua quis de falso gloriatur contrariatur caritati quantum ad dilectionem dei. probatur quia contrariatur diuine reuerentie secundum illud Eze. xxviii. Eleuatum est cor meum et dixisti deus ego sum. Quarta propositio inanis gloria qua quis ita de aliquo bono gloriatur tanquam non acceperit contrariatur caritati probatur quia etiam contrariatur diuine reuerentie secundum illud Corin. tercio. quid habes quod non accepisti quid gloriaris quasi non acceperis. Quinta propositio inanis gloria qua quis bonum temporale de quo gloriatur prefert deo contrariatur caritati probatur per illud Iere. ix. non glorietur sapiens in sapientia sua nec fortis in fortitudine nec diues in diuiciis suis sed in hoc glorietur qui gloriatur scire et nosce me. Sexta propositio inanis gloria qua quis prefert testimonium hominum testimonio dei contrariatur caritati probatur per illud quod contra quosdam Joh. xii. dicitur qui dilexerunt magis gloriam hominum quam dei. Septima propositio inanis gloria qua glorians refert intentionem suam ad gloriam tanquam ad vltimum finem ad quem ordinat opera sua virtuosa et pro illa consequenda non pretermittit facere ea etiam que sunt contra deum est peccatum mortale probatur per Augus. v. de ciuitate dei dicentem quod hoc vitium scilicet amor humane laudis tam inimicum est pie fidei si maior sit in corde cupiditas glorie quam dei timor vt dominus diceret Johan. quinto quomodo potestis credere gloriam ab inuicem expectantes et gloriam que a solo deo est non querentes. Octaua propositio si amor humane glorie quamuis sit inanis non repugnat caritati neque quantum ad id de quo est gloria neque quantum ad intentionem gloriam querentis non est peccatum mortale sed veniale non omnes ille propositiones michi videntur vere. ¶ Et ideo sit prima conclusio. Inanis gloria interdum contrariatur caritati quantum ad dilectionem proximi. probatur omnis inanis gloria qua ita nobis appetimus gloriam vt gloriam qua dignus est proximus sibi subtrahamus contrariatur caritati quantum ad dilectionem proximi sed aliqua est inanis gloria qua ita nobis gloriam cupimus vt gloriam proximo debitam subtrahamus igitur. minor probatur multis exemplis. nam contingit frequenter quod aliquod magnum opus a duobus factum est et tamen quod vnus totam gloriam huius rei sibi tribuat. In quo casu constat quod iste qui gloriam totam sibi tribuit ledit proximum et inanis affert sibi detrimentum quam si priuaret eum veste vel pecunia. Alius casus est vt si sit aliquod egregium opus super euangelia ab aliquo magno doctore compositum et alius furtim sublato opere tanquam suum publicet et gloriam et titulum operis sibi tribuat constat quod grauiter offendit proximum et facit opus contrarium inclinationi caritatis in dilectionem proximi. Confirmatur quia secundum Thomam illa inanis gloria qua quis priuat deum gloria totam gloriam sibi tribuendo contrariatur caritati quantum ad dilectionem dei ergo etiam illa inanis gloria contrariatur caritati quantum ad dilectionem proximi qua quis frustrat et priuat proximum gloria sibi debita. ¶ Secunda conclusio non omnis inanis gloria qua quis de falso gloriatur contrariatur caritati quantum ad dilectionem dei probatur ista conclusio in omni iactantia qua quis fingit de se bona non inexistentia glorie

S. tho. vbi supra

arg. tho

tho. 2.2. q. ... arti. 2

3

4

5

6

7

August.

8

S. thom.

causa est inanis gloria qua quis de falso gloriatur
inania quidem gloria quia fingit talia sibi inesse
glorie causa. de falso autem gloriatur quia fingit
et simulat glorie causa ea bona sibi inesse que non
insunt. sed aliqua iactantia est qua quis fingit de se
bona non inexistentia aut maiora q̄ insint glorie
causa igitur aliqua inanis gloria qua quis de fal
so gloriatur non est contraria caritati q̄tum ad
dilectionem dei. minor pbat̄ per Arist. quarto ethi
Aristoteles. corum cap. de veritate dicentem. maiora aūt existē
tibus fingens nullius gratia prauo quidē assimula
tur ⁊c. ⁊ statim post si autem gratia alicuius q̄ qui
dem glorie vel honoris non valde vituperabilis vt
iactator vel vt habet alia translatio vt ostentator.
Ex quo sic arguitur omnis peccans mortaliter et si
militer omnis actus contrarius caritati est multū
vituperabilis: sed talis iactator non est multum vi
tuperabilis nec actus eius igitur talis non peccat
mortaliter nec h̄z actum cōtrarium caritati. Con
Eustratius. firmat̄ auctoritate Eustra. dicentis q̄ tam ille q̄ nul
lius gratia q̄ qui gratia glorie aut honoris q̄ qui
gratia lucri iactatores sunt ⁊ ppriepiunt vel inius
autem aliquid h̄z iniusticie ergo scd̄m eum scd̄us ni
chil iniusticie habet ergo actus suus non contraria
tur diuine reuerentie. ¶ Tertia conclusio. non om
nis inanis gloria qua quis i bono creato quod ha
bet gloriatur est peccatum mortale probatur quia
sicut dictum est in precedente. Non omnis inanis
gloria qua quis gloriatur in bono quod nō habet
est peccatum mortale ergo multo minus inanis glo
ria qua quis gloriatur i bono temporali quod ha
bet. Secūdo potest quis gloriari in bono qd̄ h̄z etiā
inaniter puta iactando aut ostētando ⁊ tn̄ nec deum
nec proximum mortaliter offendere vt puta si ardenti⁹
procuret sibi gloriam de his bonis q̄ debeat. aut si
non loco aut tpe aut importunius hoc fecerit q̄ opz
igitur. Tertio potest quis sine peccato gloriari in
bonis temporalibus vt in sapientia ⁊ fortitudine et
tali bono actu potest addi circunstantia tn̄ venia
lis puta aut bono fini miscendo mala. sunt venialr
aut propter circunstantiā sermonis aut loci aut tem
poris ergo aliqua inanis gloria qua quis de bonis
tēporalibus gloriatur est peccatū veniale. Et si di
catur q̄ beatus Thomas non negat hoc sed addit
qua quis bonū tēporale de quo gloriatur prefert
deo respondeo q̄ auctoritates per eum adducte ni
chil penitus dicunt de hoc addito. Item aliquid di
citur preferri deo ab aliquo dupliciter. Uno modo
cum conditio rerum est talis vt vel deus vel illud de
serendum sit pro tēpore p quo ipse tenetur deū nō
deserere ⁊ tn̄ hoc nō obstāte ipse adhereret rei tpali
⁊ sic certū est q̄ p hoc facit peccat mortalr. Tertio
mō aliqui dr̄ preferre ⁊c. q̄z de facto amat ⁊ diligit
actualr rē illā tpale ⁊ nō diligit actualr deū ⁊ sic
dico q̄ ista plat ioi et tpalis deo non semp est pcm̄
mortale. ¶ Quarta cōclusio. non oīs inanis gloria
qua quis prefert testimoniū hoīm testimonio dei
est pcm̄ mortale probatur omnis appetitus glorie
inanis prefert quis testimonium hoīm testimonio
dei; sed sm̄ Tho. non omnis appetitus inanis glo
rie est peccatū mortale ergo non omnis inanis glo
ria qua q̄s ⁊c. maior pbat̄ q̄z stat de gl̄a inani non
q̄rit testimoniū apd̄ deū q̄ q̄rit tn̄ testimoniū apd̄
hoīes oīs enī inanis gl̄ie cupid⁹ magis vult lauda
ri apud homines q̄ apud deum. Si apud deum
laudari vellet tunc non esset cupidus inanis glo
rie sed vere et solide veruntamen aliquis dicitur
preferre testimonium hominum testimonio dei tri
pliciter. vno mō q̄z p̄o tēpore p̄o quo pōt pcurare
sibi testimoniū dei pcurat sibi testimoniū hominū
Et hoc mō cōstat q̄ preferre testimoniū hominū testi
monio dei nō est peccatū mortale Secūdo q̄z p tem
multiplex honoris testimonii pferatur diuino. pore p quo tenetur sub pena peccati mortalis pcu
rare testimoniū dei hoc est facere bonū actū ⁊ lau
dabile pcurat sibi testimoniū hominū et nō dei fa
ciendo scilicz actum hominib⁹ apparentē bonū qui
tn̄ nō est bon⁹ et hoc mō est peccatū mortale q̄z omit
tit facere actū ad quē tenetur tertio mō cōtingit q̄z
utro q̄ simul pposito talis iudicat testimonium ho
minū esse melius testimonio dei sicut forte cōtingit
in habente habitū vane glorie scd̄m gradū in tēpo
re autē Et hoc videtur peccatū mortale. Quarto
quia talis iudicat illud esse sibi vel delectabilius vel
facilius et hoc mō nō est peccatū mortale. ¶ Quin
ta cōclusio Omnis inanis gloria qua quis cā arden
ter affectat gloriā vt p ea ꝯsequenda promptus sit
facere ꝯtra precepta diuina est peccatū mortale. p
bat̄ hec conclusio pbatione thome septima ppōne
posita. Et secūdo q̄z talis inanis gloria repugnat
caritati ergo est peccatū mortale ¶ Sexta cōclusio
Omnis vana gloria qua q̄s de nequitia mortali glo
riatur et se iactat est peccatū mortale. pbatur oīs
delectatio morosa in peccato mortali est peccatū
mortale s̄z oīs vana gloria qua q̄s. ⁊c. ē delectatio
morosa in peccato mortali igit̄ pbatur scd̄o auct o.
gregorii libro vii. moraliū dicētis omni culpa gra
gregorius. uius est de cōmisso vicio superbie. Nā q̄nto de virtu
te nasci elatio solent nōnū q̄ in stulta mēs de perpe
trata malitia se exaltat vbi licz loq̄tur de superbi
re tñ rō etiā cōcludit de gloriari. pbatur tertio au
bernardus. ctoritate bernardi super cātica sermone. xvi. dicen
tis nōn q̄ audimus quosdā religiosis remisci et
iactare impudētissime mala sua preterita que ver
bi gratia vel fortiter gladiatorie vel actiue littera
torie gesserit q̄ est scd̄o mūdi vanitatē fauorabile
scd̄m aīe salutē nociuū et secularia animi iudiciū Et
paulo post nōnulli talia q̄si volendo et penitendo
reminiscūtur sed gloriā intētionē capitalesco commissa
sua nō diluūt sed selpsos illudūt. ¶ Cōtra primum
cōclusionē Arguitur sic Inanis glorie appetit⁹ est
tm̄ respectu sui ⁊ nō respectu primi ergo nulla ina
nis gloria ꝯtrariatur caritati q̄tū ad dilectionē p
ximi. Ad hāc rationē respondet q̄ sicut dictū est per
inordinatū appetitū glorie aliquādo leditur proxi
mus in hoc q̄ proximo subtrahitur gloria sibi de
bita et l3 huiōdi appetit⁹ nō sit respectu primi tā q̄
respectu eius cui desideratur gloria est tn̄ respectu
primi tā respectu ei⁹ cui gloria subtrahitur et qui
gloriā inaniter appetendo leditur. ¶ Contra scd̄m
arg. tho. de vi. cap. 2 eisdē in materia de iactantia. conclusionē arguitur sic Omnis act⁹ quo q̄s de falso
gloriatur ꝯtrariatur diuine reuerētie q̄ oīs talis cō
trariatur caritati q̄ est peccatū mortale. Secūdo omē
mēdatiū pniciosū est peccatū mortale s̄z q̄ de falso
gloriat̄ pniciose mētit̄ igit̄ minor pbat̄ q̄z tali nec
ociose nec officiose mētitur q̄ pniciose ¶ Ad primum
nego maiorē et si pbes p illud ezechiel eleuatum est
cor meū. ⁊c. dico q̄ oīs q̄ ita eleuat̄ vt dicat se esse
deū peccat mortaliter quia blasphemādo irrogat
irreuerētiam deo sed dico q̄ nō omnis qui de falso
gloriatur se esse deū dicit immo plurimi tales dicē
te se esse deū detestātur. Ad scd̄am ꝯcedo maiorē et
nego maiorē Et ad pbationē dico q̄ talis mētitur
officiose q̄z ppter argumētū glorie sue ⁊ nō pniciose
q̄z nec deū ita mētiendo ledit nec primū Si quis
enim iactat et se causa lucri talis iactātia scd̄m ari
sto. ē multo deterior q̄ si se iactaret causa glorie
vel honoris ⁊ tn̄ scd̄m thomā q̄stionē. xii aliq̄s pōt
iactare se causa lucri ⁊ nō peccare mortaliter vt pu

ra si intendat laudari et placeret sine detrimento proximi. ita etiam cum aliquis capit gloriam de hominis que non habet et non affert detrimentum proximo nec alia circumstantia mortalis adaugetur talis nec peccat mortaliter nec mentitur perniciose sed officiose. Est tamen multiplex mendacium officiosum sicut alibi dicetur. ¶ Contra tertiam conclusionem. Arguitur sic. Quicumque praefert bonum creatum deo peccat mortaliter sed quicumque gloriatur inaniter in bono creato praefert bonum creatum deo quia omnis talis peccat mortaliter. ¶ Secundo nullum bonum creatum a nobis habemus ergo de nullo bono creato gloriari debemus. ¶ Tertio. Cum quis gloriatur de bono creato, aut totam gloriam sibi tribuit et tunc peccat mortaliter aut non et tunc non gloriatur inaniter. Ad primam dico quod sicut contingit quadrupliciter praeferre testimonium hominum testimonio dei ita et bonum creatum bono increato, primo et ultimo modo non est peccatum mortale secundo et tertio modis est peccatum mortale. ¶ Ad secundam nego antecedens saltem partialiter, et concedo quod de his bonis que non habemus totaliter a nobis non debemus gloriari tamquam totaliter auctores horum bonorum. De his autem que non habemus a nobis nec totaliter nec partialiter non debemus gloriam auctoris appetere sed gloriari possumus in casu gloriam suscipientium. Et ideo apostolus non reprehendit quod gloriantur in huiusmodi bonis sed gloriemur quam si non acceperimus. ¶ Ad tertiam concedo quod si totam gloriam sibi tribuat peccat mortaliter et cum dicis si non, non gloriatur inaniter nego consequentiam quia licet non totam gloriam sibi tribuat inaniter sibi maiorem quam debet aut ardentius aut importunius aut non loco

argumentum thome ubi supra. et tempore debitis aut non propter finem debitum gloriatur ita inaniter gloriatur. Contra quartam conclusionem arguitur sic primo per illud quod contra quosdam dicitur Io. xii. qui dilexerunt magis gloriam hominum quam dei. ¶ Secundo, omnes tales avertuntur ad deo et convertuntur ad bonum commutabile quia peccant mortaliter. ¶ Ad primam dico quod multa in sacra scriptura reprehenduntur que non sunt peccata mortalia, potest tamen distingui de hoc quod est magis diligere gloriam hominum quam dei sicut distinctum est de preferre testimonium hominum testimonio dei. ¶ Ad secundam dico quod duplex est

Duplex aversio. aversio una est que fit per negationem actus volendi ita quod omnis ille dicatur averti a deo qui non vult deum et de tali dico quod non omnis est peccatum mortale. Alio modo est aversio que fit per actum nolendi et de ista argumentum esset probabilius sed non oportet quod talis aversio sit in omni tali appetitu inanis glorie, sic enim taliter appetente aversio a deo non quia nolit vel odiat deum, sed quia intensa volitione fertur in bonum creatum et tunc vel remittit volitionem in deum vel eam suspendit. ¶ Contra septimam conclusionem arguitur

argumentum thome ubi supra articulo tertio. sic. Quicumque surripit sibi illud quod est proprium dei peccat mortaliter sed per appetitum inanis glorie aliquis sibi ipsi tribuit quod est proprium dei secundum illud .i. thi. i. soli deo honor et gloria ergo inanis gloria est peccatum mortale, maior probatur per illud ysa. xlii. gloriam meam alteri non dabo. Secundo omne peccatum quod est maxime periculosum et nocivum est peccatum mortale sed omne peccatum inanis glorie est huiusmodi igitur probatur

August. minor primo per gloriam augustini super illo primum ad thess. ii. Deus qui probat corda nostra dicentis quas vires nocendi habeant humane glorie amor non sentit nisi qui bellum ei indixerit et cetera ut supra allegatum est. Et secundo per illud Chrisost. super m. cap. vi.

Crisosto. inanis gloria occulte aggreditur et omnia que intus sunt insensibiliter aufert. ¶ Ad primam concedo maiorem et nego minorem et ad probationem concedo quod soli deo debetur gloria impendens et tamquam auctoris independentis sed creature bene habetur gloria dependens. Et ideo bene dicit thomas in solutione huius argumenti quod non omnis qui est inanis glorie cupidus appetit sibi illam excellentiam que competit deo soli. Alia enim est gloria que competit soli deo et alia que debetur homini virtuoso vel diviti. ¶ Ad secundam dico quod aliquod peccatum dicitur periculosum dupliciter uno modo propter gravitatem et enormitatem suam et sic concedo quod omne tale peccatum est mortale, alio modo aliquod peccatum dicitur periculosum propter inclinationem quam facit in peccatum. Et hoc modo inanis gloria dicitur periculosissimum peccatum quia per hoc inclinatur homo ad presumptionem et confidentiam sui, et ad privationem interiorum bonorum et ad hoc quod frustretur deum gloria sibi debita sicut dictum est supra ubi ostensum est quam periculosus est appetitus glorie etiam ordinatus. ¶ Ad rationem ad oppositum dico negando antecedens, licet enim inanis gloria sicut nec peccatum veniale mereatur vitam eternam quia nullus peccando vitam eternam meretur non tamen excludit eam quia si aliunde sit debita peccando venialiter non perditur. Et ad probationem dico quod non probat aliud nisi quod inanis gloria non meretur vitam eternam et non probat quod eam excludat nisi sit illa inanis gloria que est peccatum mortale sicut est illa qua quis ita gloriatur ut gloriam vel deo vel proximo debitam subtrahat.

Queritur quinto Utrum inanis gloria sit vicium capitale. Arguitur quod non quia inanis gloria semper ex superbia oritur ergo non est vicium capitale consequentia tenet

tho. ii. questio. 123. arti. 4. quia nichil quod semper ex altero oritur est vicium capitale. ¶ In oppositum arguitur auctoritate gregorii. xxxi. moralium. Inanem gloriam inter septem vicia capitalia enumerantis. ¶ Notandum quod ut refert beatus thomas de viciis capitalibus aliqui loquuntur dupliciter. ¶ Quidam enim ponunt superbiam unum de

superbia vicium capitale. viciis capitalibus et hi non ponunt inanem gloriam inter vicia capitalia. Gregorius autem in xxxi. moralium superbiam ponit reginam omnium viciorum et inanem gloriam que ab ipsa immediate oritur vicium capitale. Et hoc rationabiliter. Superbia enim ut infra dicetur importat inordinatum appetitum excellentie, ex omni autem bono quod quis appetit quandam perfectionem et excellentiam consequitur. Et ideo fines omnium viciorum ordinantur in finem superbie. Et propter hoc videtur quod habeat quandam generalem causalitatem super alia vicia et non debeat computari inter specialia viciorum principia que sunt vicia capitalia. Inter bona autem que per excellentiam homo consequitur precipue ad hoc operari videtur gloria in quantum importat manifestationem bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur et honoratur ab omnibus. Et ideo sicut per gloriam que est apud deum consequitur homo gloriam in rebus divinis ita et per gloriam hominum consequitur excellentiam in rebus humanis. Et ideo propter propinquitatem ad excellentiam quam homines maxime considerant consequens est quod sit multum appetibilis et quod ex eius inordinato appetitu multa vicia oriuntur et ita inanis gloria est

thom vicium capitale hec beatus thomas. Ista opinio non videtur mihi in omnibus punctis continere veritatem, primo enim non placet michi quod ait quod fines omnium viciorum ordinantur in finem superbie. ¶ Finis enim pusillanimitatis timoris luxurie accidie et huiusmodi non ordi

non fe... ex, ap... festur fecto. nantur in finem superbie sed in excellentie appetitum sed de hoc dicetur post ubi infra de superbia tractabitur nec verum est quod ex omni bono quod quis appetit quandam perfectionem etiam excellentiam consequitur quia vel hoc esset secundum veritatem aut secundum opinionem opinantis, non

scdm veritatē quisque per omnē appetitum inordinatum boni delectabilis vel vtilis quis sit imperfectior scdm veritatē, nec scdm opinionē qz ɔcupiscēs cōcupiscētia carnis aut auaricie opinant se p hec esse imperfectiorē et inde est q corā hoibus ista refugit facere sciēs q minus estimabit apud deū et hoies si in hec vicia fuerit ɔlapsus. Et ɔm loquēdo, supbia nō videt michi dicēda regina oim vicioꝝ ppter causā a dico doctore assignatam, non michi ptereā videt differentia inter supbiā et inanē gloriam assignata in hoc scilicet q supbia est inordinat⁹ appetitus excellētie. Inanis aūt gloria īportat manifestationem hmōi excellentie sufficere qz superb⁹ aut appetit esse excellēs scdm veritatē aut appetit videri excellens. Si appetit esse excellens scdm veritatē hoc non videtur malum qz esse excellentem scdm veritatem est realiter habere multa bona et excellentia et carere magnis et multis malis. Si aū petit videri excellens tunc non appetit nisi manifestatione excellentie seu quam hz seu quā non habet seu quomō non habet et ita non differt a cupido inanis glorie

thomas. Ex quo patet q ille doctor non sufficiēter assignat differentiā inter supbiā et inanē gloriā. Et ideo etiā nō est mirū si ea quā assignat ad ɔbādū q superbia est regina oim vicioꝝ nō est sufficiens. Sed de his posterius differetur lacius. Sed pro questione sit. Prima ɔclusio. Inanis gloria non est viciū capitale respectu vicioꝝ carnaliū, pbat nichil q regulariter inclinat ad actus oppositos viciis carnalibus est viciū capitale respectu vicioꝝ carnaliū qz illud nō inclinat regulariter ad vicia carnalia sed inanis glia regulariter īclinat in actus oppositos viciis carnalib⁹ ergo inanis gloria nō est respectu taliū vicioꝝ viciū capitale maior est certa ex diffinitione vicii capitalis et minor, pbat qz inanis glorie cupid⁹ inclinat ad sequēdū ea p que assequi poterit gloriā sicut lucri cupid⁹ ad sequēdū illud p quod lucrū ɔsequit, sed p actus opposito viciis carnalibus ɔsequit gloriam et actus hmōi vicioꝝ deperdit ergo inanis gloria regulariter inclinat in actus

cassian⁹ oppositos viciis carnalibus. Secundo probat illa conclusio auctoritate cassiani collatione quīta vbi expresse et ex intentione ɔbat q de octo viciis que enumerat duo postrema scz iactātia et supbia nō sūt sibi societate cū sex priorib⁹ ɔnexa sed ab eis penitus distinguit, q ɔbat qz nullā ex eis occasionē sue gnātionis suscipiūt sed etiam mō ɔrio atq ordine generāt. Nā sex priorib⁹ corruptis et emissis hec duo vehemēti⁹ et viuati⁹ pullulāt et fructificat ita q cū sum⁹ victores i alio tūc magis ī hec icidim⁹. Et si dicas q ex ista ɔbatione seqt q supbia et iactātia nō essent vicia capitalia qz nō sūt nisi octo vicia q̄ꝝ sex nō oriūt ex istis duob⁹ q̄ nulla ex istis duob⁹ oriunt et ɔsequēs nō sunt vicia capitalia. Ad hoc respondet q ista vicia primo et immediate inclinant in actus suos et scdm talem inclinationem nō hūt q dicant vicia capitalia, aliā inclinationem hūt mediantibus actibus suis. Et ista est duplex quedā est que totaliter sit ab huiusmodi viciis et rōne dictante de aliquo medio ɔsequendi gloriā, et hoc mō inclinat in opus castitatis castrimargie et alios actus aliis viciis oppositos Inclinant etiā interdū in ypocrisim et simulatione huiusmodi actuum et productionem in ablatione glorie ɔxīmi et glie dīuine aliqā vero cōcurrit cum huiusmodi actu appetendi gloriā cognitio glorie vel non consecute vel detracte vel aliquid huiusmodi, et tunc inclinant in iram in tristiciam in sublatione beneficioꝝ et operum que propter gloriā ɔsequendā facere solēt iuxta quam tamē videtur inclinare ī vicia carnalia quia nō fiat quod p appetitū glorie quis inclinetur ad illa vicia ex quib⁹ nō nisi diffamatione, [illegible] et vituperium cōsequitur. ¶ Secūda cōclusio. Inanis gloria est viciū capitale respectu multoꝝ aliorum vicioꝝ, ɔbatur. Omne viciū regulariter inclinās in multa vicia genere differētia est vicium capitale respectu illoꝝ sed inanis gloria regulariter inclinat in multa vicia ut nuper deductū est igi. ¶ Tercia cōclusio. Inanis gloria est viciū capitale respe- A

ctu superbie ɔbat qz ex hoc q quis appetit gloriā et eam pcurauit sibi mōis omnib⁹ possibilib⁹ prouenit q ipse adequet se aut preferat maiorib⁹ et melioribus. Scōe ex hoc enim q lucifer vidit se laudabilē et gloriosum et multis bonis clarū et fulgētem qō iactacie sunt ipse in illā temeritatē prorupit q diceret ascendā in celū et ero similis altissimo Secūdo ɔbatur aucto. cassiani collatione quinta qui ita ina- cassian

nē gloriam et superbiā cōnectit vt incremētū prioris scz inanis glorie sit origo posterioris scz superbie. Nam vt dicit adaucta iactātia oritur superbia Tercio quicqd diminuitur ex diminutione alterius originatur ab eo sed superbia diminuitur ex diminutione inanis glorie ergo superbia oritur ex inani gloria. Et ideo cassianus eade collatione dicit q sicut hec vicia in cremēto precedētiū generātur ita et eorum diminutione purgatur. Nā si sit superbia excludēda pronocāda est iactantia. Et ita semper ɔoribus superatis posteriora cōquiescūt. Et ne quis me reprehēdat q in hoc deuio a traditione communi aduertat hāc ɔclusione nō esse meā sed cassiani doctoris quidē in moribus et religionis institutione excellentis. ¶ Quarta ɔclusio. Inanis gloria est viciū capitale, patet satis ex dictis, ɔbatur secūdo auctoritate gregorii post oppositū ɔbatur tercio gloria inter bona exterius est maxime appetibilis ergo appetitus eius inordinatus in multa vicia inclinat ergo ex inordinato appetitu eius nata sunt multa vicia oriri ergo inanis gloria est viciū capitale ¶ Cōtra primā cōclusionē ¶ Arguitur sic quicqd est in excellētiam appetentis illud in gloriā eius cedit, sed omne bonū appetitū et ɔsecutū est in excellētiā appetentis ergo et in gloriā et per ɔs ea bonificatio q̄ per vicia carnalia ɔsequimur cedit in gloriā appetētis sed inanis gloria inclinat in omne illud quod cedit in gloriā appetentis ergo inanis gloria est viciū capitale respectu vicioꝝ carnaliū. Secūdo sequitur q vtile est incipientibus via honestatis labi in viciū inanis glorie sed ɔñs est falsum. Et patet ɔña qz sati⁹ ē aliq̄ iactātie viciū pulsari quā incidere ī fornicationē a qua vix valeant post ruinā resurgere a qua tamen fornicatione cū tēptat⁹ est per iactanctia se liberat vt puta cum ɔsiderat dignitatē officii sacerdotalis quo insignit⁹ est vel opinionem hominū qua sanctus et immaculat⁹ creditur que opinio dimittitur per hmōi vicia carnis. Tum scdo quia minus malū cōsulte assumitur vt maius fugiatur Tum tertio quia iactantia sic hominē insanguibilem reddit vt faciat ieiunia biduana et triduana ab eo nō sentiri vt patet p experientiā ergo iactātia potest refrenare cōcurrente in fornicatione āñs probatur auctoritate macharii abbatis qui interrogatus quare in cenobiis ɔstitutis carētia cibi sine labore quinis dieb⁹ tollerāt. Ipsi aūt in heremo positi tanta fame vrgentur vt vix possint cotidianum ferre ieiuniū. Respondit q in heremo nullus est ieiunii testis qui te suis laudib⁹ nutriat atq̄ inficiat In cenobio autem lingue hominū et iactantie refectio sanguinant. ¶ Ad primū nego minorem. Sunt enim macharius.

quedam bona appetita et desiderata que tendunt ad infamiam appetentis quia sunt in honesta.

¶ Quod si restringat bonum ad bonum honestum tunc bonum carnis inordinate appetitum non est bonum sed malum. ¶ Ad secundam potest responderi dupliciter. vno modo concedendo ꝯñs sicut cōcedit ipsi cassianus collatione quinta vbi probat B q ab incipientibus carnalibus adhuc vitia ipli-catis et solum ad hu- iactantia vtiliter assumitur. Et probat rationib⁹ arguendo addictis q si alti-cui nō placeat hec solutio. Respōdeo aliter negādo ꝯñam. Et ad primā probationem ꝯcedo assumptū

Opinio cassiani.

exponendo satius id est minus malū et nego ꝯñam qz nō est necesse nec in hoc nec in illud īcidere. aliter enī non valet ꝯña nisi vbi in alterutrum vrget necessitas ¶ Ad scḋam probationē cōcedo assumptū vbi necē est in alterutrum incidere. ¶ Ad tertiā cōcedo assumptū ⁊ ob hoc bene dictū est q inclinat ad actus oppositos vicijs carnis et cū infertur q vtiliter assumitur nego ꝯñam qz nunq̄ est vtilis assumptio mali vt inde bonum eueniat. aliam rationem addit idē cassianus fundatam in qualam figura sūpta ex libro regū sed qz talia argumenta non sunt multum efficacia ideo nō est opus eam repete vt soluatur. Quod si queras vtrum opinio illa cassiani sustineri possit. Respōdeo q cassianus vult dicere q simpliciter melius est hoiem esse cupidū inanis laudis ⁊ carere fornicatione et castrimargia quā habere fornicatione ⁊ castrimargiam et carere iactā-tia. Diceret vlterius q ad hoc q minoribus de duobus alterum eligatur non est respiciendum ad necessitatem simpliciter nec ad necessitatem naturalē sed ad necessitatem moralem qz hoc vel illud dicitur necessarium eo q pensata conditione hominum vt in pluribus hoc vel illud eueniet ex tali enim necessitate dicerent q pensanda esset moralis vtilitas diceretur preterea q sicut aristoteles in secūdo ethicorum et omnes expositores cum eo consulunt q habenti vnum vicium et volenti se absolnere ab illo expedit vt transeat in vicium oppositum. Ita etiam non videtur inconueniens q implicatus vicijs carnalibus trāseat in desiderium vane laudis vt ab hijs eripiat cum secundum documentum aristotelis vtile sit sibi transire in vitia opposita vitijs carnalibus. Diceret preterea q iactantia vel inanis gloria eo tantum fine assumpta vt ab alijs grauioribus vicijs liberemur et tandem vt deo immaculato corpore seruiamus vt constat non est peccatum mortale. Et si est peccatum veniale est multum remissum ⁊ debile ⁊ bene posset sustineri quod in tali casu nec mortale peccatum esset nec veniale sed actus bonus et laudabilis. Sed tunc etiam concedendum esset quod non esset inanis gloria sed cōtra appetitus glorie qui alias id est remota huius finis circunstantia esset inanis. ¶ Nam si propter vtilitatem proximi ego possum rationabiliter appetere laudē ⁊ gloriā quare nō potero rationabiliter appetere ꝑpter vtilitatē meā moralē vt scz per hāc ego nō vitiēs. Imitet ⁊ aucta detrahat cum ego sim magis obligat⁹ ad salutem meā ꝯparandā quā ad salutē ꝑximi. Et iō opinio cassiani nō vr̄ esse leniter reprobāda in hac pte sicut nōnulli putāt que cū q̄ cū ratio hz apparentia ꝯtra hanc opinionez tantam appa enim ꝯtra opinionē aristotelis dicētis q volenti fugere vnum viciū transeundum est in oppositū vicium. ¶ Cōtra tertiā cōclusionē Arguetur cum agetur de superbia. ¶ Cōtra quartā cōclusionem Arguit sic nullum viciū q semper ex alio vicio oritur est viciū capitale sed inanis gloria semper ex

C

altero oritur. Tū quia ex superbia. Tum qz oritur ex aliquo aut ergo ex bono aut ex vicio. nō ex bono vt ꝯstat. cū originatum semper sequatur cōditionē originis ⁊ cuius radix sancta eius ⁊ rami facti sibi ergo originātur ex vicio. Secūdo ambicio nō est viciū capitale ergo nec inanis gloria ꝯñā tenet qz honor circa quē est ambicio est aliquid principali⁹ gloria circa quā est inanis gloria. Tertio omne vicium capitale habet aliq̄ principalitatē scilicet aut ingrauitate peccati aut ī appetibilitate obiecti sui sed inanis gloria nō habet aliq̄ talem principalitatem nō ingrauitate peccati qz nō semper est mortale peccatū nec in appetibilitate obiecti qz gloria humana est quid fragile extra hominē existēs. ¶ Quarto omne viciū capitale est mortale vel omne tale sit periculosissimū sed nō omnis inanis gloria est peccatū mortale vt supra dictū est ergo inanis gloria non est viciū capitale. Quinto ex vicio capitali omnia vicia nata sunt oriri sed nō omnia vicia nata sūt oriri ex inani gloria cum sicut supra dictū est nō oriantur ex ea vicia carnalia. Ad primā negat maiorē beatus thomas quia vt dicit omnia vicia etiā capitalia ex superbia oriunt sed vt dictū est hec opinio non videtur vera Ideo dico q viciū capitale potest dupliciter diffiniri vno mō p affirmatione ⁊ negatione scilicet per nō esse ab alio vicio et esse a quo alia. vt q viciū capitale sit vicium quod nō regulariter ⁊ vt in pluribus originat ab alio sed a quo multa vicia genere differentia regulariter ⁊ vt in pluribus originātur ⁊ sic ꝯcedo maiorem. Secūdo modo potest diffiniri per affirmationē tantum et tunc vicium capitale est a quo multa vicia genere differentia nata sunt regulariter ⁊ vt in pluribus originari ⁊ sic nego maiorem. Et ad probationē nego minorem. Et ad primā ꝑbationē nego assūptū. Et ad ꝑbationē secūdā ꝯcedo q originatur aliquando ex aliquo puta ex cōgnitione alicuius excellentie vere vel apparentis ⁊ temptationem vel impulsū ad huiōi inanē gloriam que temptatio nō habet rationē vicij sz cōsensus in temptationem nec rationē virtutis sed dissensus a temptatione ideo propter loquēdo nec ex bono nec ex malo oritur loquēdo de bono ⁊ malo moris. Ad secundā ꝯcedo a̅ñs ⁊ nego ꝯñam. Et ad probationem nego assumptū imo extra gloria est ut finis ꝑpter quē appetitur laus ⁊ honor est aliquid principalius ⁊ melius honore. Et si dicatur q causa semper est melior effectu dico q licet ratio causandi sic potior quā ratio huius q est causalitatem entitas que est effectus in genere cause efficientis aliquādo est melior q̄ entitas que causa quia talis effect⁹ aliquādo est causa finalis que semper est potior hijs que sunt ad finē. Ad tertium nego minorem quia sit de inanis gloria enim habet quādaz principalitatē in appetibilitate non quia ex inclinatione recte rationis sed ex inclinatione nature rationalis create. aliquid enim dicitur habere principalitatē in appetibilitate dupliciter vno mō quia recta ratio principaliter inclinat ad appetēdū illud alio mō qz natura hominum aut creature rationalis et sibi derelicta ad appetitū illius vehementer inclinatur. Et hoc secūdo modo intelligitur principalitas glorie in appetibilitate. Et ad probationē ꝯcedo assumptū ⁊ nego ꝯsequentiā loquēdo de principalitate secūdo modo dicto licet bene ꝯcludat de principalitate primo modo. ¶ Ad quartā nego maiorem immo oppositum eius scilicet q non est mortale est verisimilius qz videtur esse magis rationabile concedere q in vicijs sicut et in virtutib⁹ procedatur a minorib⁹ ad deteriora q̄ econtra sicut ma⁹

ratione tho. ... supra ... ticulo

D

descriptio vicij capitalis

vt in pluribus est maior sonte et ideo non multum
duplex ortus vi. ciorum. probabilis videtur opinio eorum qui dicūt q̄ a su
perbia omnia vicia oriuntur nisi intelligatur ad
sensum posterius declarandum. ¶ Ad quintam si i
telligatur de ortu regulari et vt in pluribus negetur
maior. Si autem intelligatur tam de ortu regula-
ri quā non regulari tam in pluribus quam in pau
cioribus, tūc cōcedo maiorē et nego minorē. Sunt
enī vt dictū est quidā qui gloriātur in malicia ꝛ in
voluptatibus suis etiā carnalibus ꝛ per hoc q̄ iac-
tant se de vicijs carnalib⁹ querunt gloriā de ali-
quibus bonis carnalibus ꝛ qui gloriāt de luxuria
vel de ingluuie magna de viribus suis aut pul-
chritudine aut affabilitate gloriā querere videtur
sed hoc nō contingit nisi in paucioribus et in hijs
qui iam vicijs ipsis corrupti sunt.

Queritur. Sexto vtrum inobe
dientia ypocrisis contensio pertinatia
discordia et nouatum presumptio conue-
nienter dicantur filie inanis glorie. ¶ Arguitur q̄
non. Nec omnia ex alijs oriūtur quam ex inani glo-
ria ergo nō ꝯuenienter dicunt filie īanis gl'ie. In op
B positum est gregori⁹. xxxi. moraliū. ¶ Notādum q̄
scdm aristotelem ethicorum quarto. Iactator est q̄
est simulatiuus gloriosorum et non existētiū ꝛ ma-
iorū quā existūt, quod ꝯtingit tripliciter, verbis, o
perationib⁹, ꝛ fictiōe. Verbis vt cū quis voce expri
mit aliqua laudabilia sibi inesse que non insūt aut
maiora inesse quam insunt operationibus vt si q̄s
frequentādo loca disputationū simularet se doctū
aut frequenter legēdo theologiā se theologū simula
ret aut frequēter laudādo religiosā vitā seu religio
nem amare et desiderare fingeret. Tertio fictio-
ne sit ꝛ ypronia vt qui vilitate vestis fugiūt laudē et glo-
riam reliqua humana ꝯtempnere vt latomi, talea
enī simulāt cōtēptū vt inde vel gloriam vel lucrū cō
sequantur, ꝛ hmōi simulatio iactātia est. Nam vt ibi
dem dicit aristoteles. Et enī superhabūdātia et val-
tho. scda scde q̄sti. 132. arti culo q̄nto de id est minima defectus iactantium, Ex quibus
patet falsum esse q̄ iactātia sit tantū verbis vt vult
thomas. Inobedientia est qua quis recusat ad im
plere que sibi a superiore p̄cepta sunt, ypocrisis est
deuotionis ꝛ religionis religiosorū factorū imita-
Duplex contentio. tione simulatio. Contentio est duplex vna opinio-
num ꝛ est, verbis et argumentis clamorosis de veri
tate peracta aliqua dissentio, alia honoris aut lu-
pertinatia. cri vt cum duo de officio aliquo vel dignitate vel lu
cro ꝯtendunt pertinacia est in sententia vel electione
discordia. cōtra rationē immoratio. Discordia est oīa aīorū
etiā si verbis ꝯtentiosis non sit explicata dissentio.
Nouitatū presumptio est rerū nouarū inuentarū et a
nouitatū presūptio. ꝯmuni hoīm sensu alienarū quarū nō dū satis per
specta est ratio asseueratio vel publicatio, pro nūc
simus istis diffinitionib⁹ ꝯtēti inquiratur de eis cū de
predicatis suis locis singulatī dicemus. nec placet q̄
tho. vbi s. ait thomas de pertinatia q̄ ad itellectū ptinet cū ip
se ponat eā oppositā vicio molicie ꝛ virtuti perse-
uerantie que sunt habit⁹ appetitiue ptis ꝛ non itel
lectiue. Notandum est scdō q̄ sm aristotelem loco
supradicto ꝯtingit fingere maiora in existentibus
C tripliciter, aut gratia nullius cū sez q̄s hoc fingit nō
vt lucrū nec vt gloriam, aut aliqd aliud assequatur
sed q2 ita habituatus est ꝛ delectat in hmōi opera
tionibus etiam si nichil de consecutus videatur.
Scdō nō gratia gl'ie vel honoris. Tertio nō gra-
tia lucri. Ex quibus patet q̄ triplex est iactātie spe
cies. Eodem modo dicendū est de ꝯtentione ypocri
si ꝛ reliquis, q̄ interdū fiunt gratia nullius interdū
gratia honoris et glorie iterdū gracia lucri ¶ Tūc
sit. Prima cōclusio Sex predicta cum gratia lucri
aut nulli⁹ fiūt nō sunt filie inanis glorie, probatur
quorum finis nō gloria illa nō sunt filie inanis glo
rie sed predictorū finis nō est gloria vt satis ꝯstat
ergo nō sūt filie inanis gl'ie hoc idē etiā patz de ino
D bedientia cū sit pp ter consecutionē delectabilis aut
fugam tristabilis. ¶ Secūda ꝯclusio Sex predicta
cū fiunt gratia glorie sunt filie inanis glorie, pro-
batur Omnia vicia, in que nos appetit⁹ glorie im
pellit sunt filie inanis glorie sed omīa predicta sūt
vicia ī que nos appetitus glorie impellit ergo om-
nia predicta sunt filie inanis glorie. ¶ Tertia ꝯclu-
sio Sex predicta que sunt filie inanis glorie specie
differūt a sex predictis que nō sunt filie inanis glo-
rie, pbatur Sex filie inanis glorie habēt gloriā p
obiecto sed illa que nō sunt filie inanis glorie non
habent gloriam pro obiecto igitur, minor pbatur
E actus ꝛ habitus per se bonus vel malus habet finē
et qualibet circūstantiā actus exterioris que facit
bonitatem vel maliciā in actu p obiecto sed gloria
est finis hmōi actuū in aliis aūt gloria nec est finis
nec circumstātia igitur. Q uātum aūt ad maiorē hu-
ius rationis Est aduertendū q̄ si accipiatur nomen
filie p originato siue sit eiusdē generis siue nō dicta
maior esse vera. Si aūt acciperetur nomē filie p ori
ginato ab alio quod est eiusdē nature specifice vel
saltem generice cū eo, tunc maior illa nō esse vniuer
saliter vera sed esset limitanda ꝛ modificāda. ¶ Cō
tra primā ꝯclusionē Arguitur sic. Cū predicta fiunt
gracia lucri hsit p fine gloriā q̄ adhuc sunt filie ina-
nis glorie antecedēs pbatur quia ideo fiunt manis-
festetur excellentia aliq̄ in faciente vt ea manifesta
ꝯseq̄tur lucrum sed manifestatio excellētie nō est nisi
gloria vel gloriatio igitur. Ad hāc rationē nege
tur aīis loquendo de fine principali ꝛ vltimo licz be
ne de fine subordinato Et ad pbationem cōcedo p̄
mam p atet assumpti Et ad secūdam dico q̄ est glo
riatio subordinata lucro ꝛ q̄ habet etiā gloria pro
fine subordinato sed non p fine vltimo, finis autem
vltimus est gratia cuius cetera fiunt ¶ Contra secū
dam ꝯclusionē Arguitur sic primo de iactātia scdm arg. tho. vbi s. q̄ 2a articu. 5.
gregoriū est species superbie sed superbia nō orit
ex inani gloria ergo nec iactantia. Scdō arguitur
de cōtentione ꝛ discordia. Cōtentio et discordia o
riuntur ex ira ergo nō ex inani gloria ꝯsña tenet q2
tra est viciū capitale inani glorie cōdiuisū. Tertio
arguitur de inobedientia q2 inobediētia vel est su-
perbia vel superbie filia ergo nō inanis glorie Cō
firmatur quia inobedētia frequēter ꝯtingit ex in-
firmitate vel fragilitate humana et inobediens in
dicatur censet se magis dignum vituperio quā glo
ria nec inobediendo quācunq̄ excellentiam vel p̄e
tendit vel manifestat igitur nō est filia inanis glo-
rie ¶ Quarto scdm Crisos. super Ma. vana gloria
vbiq̄ est malum sed maxime in philantropia. i. in
misericordia vel elemosina; sed presumere elemosi
nā non est presumere nouitatē aliquā cu elemosina
non sit in admiratione sed in ꝯsuetudine hominū
igitur. ¶ Ad primū dico q̄ si iactantia ordinetur vt F
quia alteri equali vel superiori preferatur sic est su
perbie filia sed si iactantia que ordinatur ad mani
festationē bonorū que nō insunt vel maiorū q̄ insūt
vt inde gloriā ꝛ laudem reportet sic est filia inanis
glorie. ¶ Ad secūdā dico q̄ aliqua cōtencio ex ira ꝛ
nō ex inani gloria oritur vt cum quis irascitur ꝛ cō
tēdit quia passus est dispēdiū. in bono vtili vel dele
ctabili ꝛ talis non est filia inanis glorie. aliqua vero
oritur ex ira ꝛ inani gloria vt cū quis ꝯtendit quia

passus est ab alio dispendiū glorie τ q2 in tali ira τ vindicta ordinatur in gloriā ideo dr̄ filia manis glorie. alia vero ex gloria τ nō ex vindicta alia ex cupiditate lucri. alia ex nullo horū oritur. Nec pu- to verum quod ait Tho. q̄ ira non causat contentio- nem τ discordiam nisi cū adiunctiōe manis glorie. Nā vt dictū est cū venit ira ex dispēdio lucri non fit contentio de gloria sed de delucro et elumento. Nec talis contendit q2 gloriosū reputat nō cedere volūta- ti alterius sed q2 nō cedendo sperat lucrū qd̄ cupit aut propter lucrū impeditū litigat τ conicitur. ¶ Ad tertiū concedo aliqd̄ de aliqua inobedientia sed non de qualibet τ adhuc ōsia non valet q2 sicut supradictū est superbia nascitur ex inani gloria. ¶ Ad confir- mationem concedo q̄ talis inobedientia non est fi- lia manis glorie τ hoc est satis conforme hijs que supradicta sunt. ¶ Ad quartū dico q̄ opus nie pro- pter vanā gloriā nō est presumptio nouitatū. sed presumptio nouitatū esset si quis vellet τ propone- ret propter summā perfectionē suam pasti solo cibo sibi diuinitus allato. aut crederet se tante pefectio- nis vt nichil sibi nociuum putaret etiā si se precipitē- daret quorum exēpla recitat. Cassi. presumptio no- uitatum est si quis falsa pro veris communi omni- ore et sermone decretis publicet. aut si q̄s cōtra om- nium doctorum scolastic. communem τ consuetudinem prohibeat aliquarū probabiliū opinionū impugna- tionē τ aliarū magis probabiliū mutationē qd̄ nō- nulli diebus nostris fecisse dicunt qui cū alios ve- lut nouitatum presumptores accusabant in presū-
2 ptuosissimū genus nouitatis inciderūt. Pro inten- tione tamen Chriso. quis potius sit ad propositū dico q̄ vanam gloriam maxime malum esse in ope- re misericordie potest intelligi dupliciter. Uno mo- do quia ipsa maius malum sit in tali opere q̄ in a- lijs et hoc non videtur verum. Nam si est malum in elemosina vt dicit Thomas quia prefert vanā glo- riam vtilitati proximi. erit multo deterior in cultu diuino quia per ipsam prefertur vana gloria ho- nori diuino constat etiam q̄ vana gloria qua quis surripit gloriā deo aut proximo adhuc est deterior. ¶ Alio modo potest intelligi quod maxime sit τ c. quia frequentius incidit in opere misericordie. In- cidit enim in omni opere alias bono et laudabili. sed adhuc plus in opere misericordie q̄ in alijs q2 vix aliquis est qui non desideret nomen et opinio- nem beneficentie et liberalitatis glorie causa. ideo in operibus pijs que fictiora beneficentie sunt ma- xime est malū vana gloria quia frequentius ab eis bonitatem surripit et aufert q̄ ab alijs. Et hoc ma- xime in viris xpianā religionē professis q̄ vehementer ad huiusmodi opera mie instigat et stimulat.

Uertitur consequenter de sup- biā eo q̄ affinitatem habet cum supradi- ctis eo q̄ ratio eius in quodam excellen- tie appetitu posita est. Circa quam. Queritur pri- mo. Utrum sit pctm̄. ¶ Arguit q̄ nō nullū vitiū cō- trariatur superbie ergo superbia nō est pctm̄. ōña iz q2 cuili- bet pctō non solū virtus sed etiam peccatum cōtra- rium est. In oppositum est illud quod habet Thobie quarto superbiam nunq̄ in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. Circa hanc questionē declarat beatus Tho. primo quid sit superbia. Scdo ex hoc soluit q̄stionē. Et ita eius prima propositio est superbia nominat ex hoc q̄ aliquis p voluntatē tendit supra id qd̄ est. probat auctē Isi. dicentis in libro ethimo. super- bus dictus quia super vult videri q̄ est. qui enim vult supergredi quod est superbus est. Secūdo super- bia est peccatū. probat omnē quod aduersatur rationi recte est peccatū superbia aduersatur rationi recte ergo superbia est peccatum minor probatur q2 recta ratio habet vt feratur vnius cuiusq3 voluntas in id quod est sibi proporcionatū. Hec opinio nō michi vi- detur in toto vera. ¶ Ideo sit prima conclusio. Super- bia stricte accepta nō est diffinitiue volitas vel ap- petitus quo aliquis tēdit supra id quod est. probatur presumptio est qua quis tēdit supra id quod est quo ad administrationes. ambitio est qua quis tēdit su- pra id quod est quo ad honores. Inanis gloria est qua quis tēdit supra id quod est quo ad gloriaz er- go hec diffinitio est qua quis tendit supra id quod est nō est diffinitio propria superbie sed est sibi et om- nibus predictis cōmunis. Secūdo si superbia est dif- finitiue voluntas qua quis tēdit supra id quod est aut hoc est quo ad aliquod predictorū. aut quo ad omnia simul. aut quo ad aliquid aliud ab his. si p̄- mum tūc superbia erit aliquod predictorū. si secūdū tūc nō erit nisi aggregatū ex omnibus. si tertiū tunc nullū tale videtur nisi excellentia. aut ei go tēdit in excellentiā maiore q̄ habeat aut i manifestationem. si secundū tunc nō videtur distingui ab inani gloria secūdū eundē doctorem q̄ i atione eius ponit in ma- nifestatione excellētie sue. si primū tūc non videtur posse intelligi nisi dupliciter. vno modo q̄ tēdat in maiorem excellentiā idest q̄ laboret τ nitatur fieri excellentior q̄ sit. τ hoc nō est vitij sed virtutis. secū- do modo q̄ estimet se excellētiorē q̄ sit τ hoc bene cō- uenit superbo τ est frequēter initiū superbie. τ etiaz conuenit alijs. Nam vanus seu plurimū gloriosiorē q̄ sit existimat τ ambitiosum maioribus honoribus dignū. τ presumptuosus grauioribus administra- tionibus. ¶ Est tamē aduertendū q̄ diximus in cōclu- sione superbia stricte accepta. q2 superbia accipitur dupliciter. Uno mō communiter τ hoc mō continet sub se. presumptionē. ambitionē. inanē gloriā. iactan- ciam. τ superbiam stricte acceptam. Alio mō accipi- tur stricte τ vt est vitium omnibus predictis cōdistin- ctum. Et de superbia hoc mō intēdimus hic. vt tamē videatur cōm. superbie frequēter a doctoribus sa- cris acceptum esse communiter. ¶ Sit scda conclusio. ¶ Superbia communiter accepta est volūtas qua augustinus quis tendit supra id quod est. Probatur primo per illud Augus. supra genesim quid est superbia nisi p- uerse celsitudinis appetitus. secūdo probatur auctori-
bernar. tate. Ber. in epistola ad senon. diuidens superbiam in duas. species scilicet in cecā τ vanā. cecā dicit vi- ciū mētis quo q̄s se estimat ee bonū q̄ nō ē vl a se eē
duplex. supbie. qd̄ ē. vanū dicit vitiū quo q̄s iā de eo qd̄ ē q̄ de eo qd̄ nō est suis magis laudibus q̄ dei delectat. In istis autem constat τ vanā gloriā τ multa alia vitia conti- neri. probatur tertio auctoritate. Hugo. libro de sa-
hugo. cramentis li. ij. parte tertia ca. i. dicentis. superbia est amor proprie excellentie. Cuius duo sunt genera vnū intus aliud foris. intus est superbia. foris est ia- ctantia. superbia in elatione cordis iactātia in ostē- tione operis. ecce vbi primo diffinit superbiaz τ di- uidit τ facit eā mēbrum diuisionis τ ita oportet q̄ eaz accipiat in eadem sentētia equiuoce scilz cōmuni-
triplex. supbia. ter τ stricte. probatur quarto auctoritate. Ber. ponē- tis triplicē superbiam cordis quādo homo in ocu- lis suis magnus est. oris qui iactancia dicitur ope- ris quādo homo quādā superbia agit vt magnus appareat. Ex quibus auctoritatibus satis apparet q̄ superbia a doctoribus sacris accipitur communiter ad inanē gloriam τ iactātiā τ ambicionē τ presum- ptionem. ¶ Tertia cōclusio. Superbia est inordinatus amor excellentie cōtemptiuus. Pro qua conclusione aduertendū q̄ omnibus predictis cōmunis est amor

inordinate excellentie presumptuosus in administrationibus, ambitiosus in honoribus, vanus in gloria, et ideo per inordinatum amorē excellentie non distinguitur superbus a reliquis, sed superbus habet sibi proprium q contemptiuus est maiorum equalium et minorum, quod nulli aliorum ex ratione sui habitus conuenit. Contemptus enim superioritatem in maioribus, equalitatem in equalibus, et inferioritatem in minoribus. Dico q q superbia est inordinatus amor excellentie non cuiuslibet sed illius que inclinat per se et immediate ad contemptum, et hoc est quod contemptiue describit nobis excellentie genus q quam superbus inordinate affectat, eo q non aliter nobis laus competenter innotescit. Est enim quidem appetitus excellentie quia quis vult videri magnus et etiam maior q sit, ut contingit in iactatore glorie, in ambitioso et frequenter in presumptuoso, sed tamen appetitus excellentie in eis non inclinat eos tam prime ad contemptum aliorum sicut inclinat in superbo, q ut distinctionē inter hec magis aduertamus, appetitus excellentie est his omnibus communis.

Differt presumptuosus, ambitiosus, superbus et vanus.

Sed presumptuosus appetit opinionē excellentie propter administrationes et non appetit administrationes propter excellentiam. Ambitiosus appetit opinionem excellentie propter honores et non honores propter excellentiam. Vanus appetit excellentiam propter gloriam et non econtra. Superbus vero excellentiam propter se appetit, gloriam autē, honores et administrationem propter excellentiam, non qualibet sed contemptiuam. Q autē superbia stricte accepta dicat appetitum excellentie contemptiue probatur:

Augusti. P

primo auctoritate Augu. de verbis domini in sermone lxiii. Prior est in vitiis superbia, sed superbia parit inuidiā; nō enim inuidet nisi amor excellētie. Pro hac auctoritate est aduertendum q inuidia proprie nō est aliud q nolle alteri bonum, nō qr male michi illud cē, sed quia nullo sibi bene eē q singulariter iungit, ex eo q ego appeto excellere ipm. Et sic formatur sic rō: ois appetitus excellētie rō inordinatus ut inclinet ad nolendum bonum primo ē appetitus excellentie cōtēptiue, sed superbia est hmōi, ut patet ex auctoritate allegata, igitur.

duplex excellentie appetitus.

Nota tamen q ut dictum est duplex est appetitus excellētie: vnus nō cōtēptiuus, et iste est regulariter prior in vitiis et est cōis vitiis contrarius magnanimitati, de quibus iam dictum est, et est superbia communiter dicta. Alius est cōtemptiuus, et iste oritur ex primo, sicut appetitus qui est superbia stricte accepto nomine oritur ex apetitu excellentie qui ē superbia nomine communiter accepto. Secundo nullum vitium est cunctis importabile nisi contēptiuum, sed superbia est vitium cunctis importabile, ergo est contēptiuum; ergo cum ipsa sit appetitus inordinatus excellentie, ipsa est inordinatus appetitus excellentie contemptiue. Maior videtur nota, quia nichil ita excitat in iram et odium sicut contemptus, et minor probatur per Innocē.

Innocen.

li. de miseria hominis: superbia cunctis importabilis est et omnibus odiosa. Est per illud eiusdem: omnis vitiosus diligit sibi consimilē, superbus autē odit elatum. Tertio probatur conclusio: ois habitus inclinās ad appetendum insolita, fastidiendum cōsueta, ad recusandum et negandum ea que sūt in honorē et consolationē eorum cū quibus versatur, ad imperiose se habendum erga eos, est appetitus excellentie cōtēptiue, qr multa pars istorum pertinet ad contemptum; sed superbia est hmōi, igitur. Minor probatur per eundem Inno. li. eodem dicēte: superbus insolita gestit, cōsueta fastidit; magnum reputat si loqui dignetur, maxime si fuit gat et amplexetur; estimat dignitatē plus ab ipso q ipm assecutum ex dignitate; nunq vult vti affectu paternitatis sed semper vult vti impio dominatio. Quarto omnis habitus appetitiuus excellentie inclinans hominem ad hoc q se doctiorem existimet his qui doctiores sunt et eos quasi ex auctoritate docere presumat est appetitiuus excellentie contemptiue, sed superbia est huiusmodi, igitur. Minor probatur per Gre. li. xii. moralium dicētem: habent hoc omnes arrogantes proprium ut cum iniqua priores senserint in visum hoc elationis inflectant, propter quod vnde per intellectum semetipsos altiores sunt, inde per timorem in foueam elationis cadunt, se doctis doctiores existimant, reuerentiam sibi a melioribus exigunt et docere superiores quasi ex auctoritate contendunt. Quinto probatur auctoritate eiusdē Gre. li. mor. xxxiiii.: cunctis inquit superbia apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristicia, inhonestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper ē ad erogandas contumelias, ad tollerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendum alios importuna, ad ea que facere debet et preualet ignara, ad ea autē que facere nec debet nec preualet parata; in id quod sponte non appetit nullis exhortationibus flectitur, ad hoc autem q latenter desiderat querit vt cogatur, qr dum timet ex desiderio suo vilescere, optat vim ipsam voluntate tollerare. Sexto probatur auctoritate Augus.

Augusti.

de penitentia dicentis: humiles celum petunt dum se infra alios deiciunt, superbi infima petunt dum despiciūt ceteros; isti dum se despiciunt celestibus iunguntur, illi dum se erigunt a superioribus diuiduntur. Septimo per eundē ibidē: superbia inique aliter prepositos, aliter subditos temptat. Et paulo post: viles et inutiles eos qui subiecti sunt ostendit, ita ut nullum iam quasi dignum respiciat cui equanimiter loquatur, vnde mox mentis tranquillitatē tūc amittit qr cunctos despicit, et tanto irrefrenatius se in iracundiam dilatat quanto eos qui sibi commissi sunt esse sui indignos putat.

Gregorius.

Octauo auctoritate Grego. xxiii. li. moralium dicentis: sancti viri aliena opera etiam praua mirantur, sua vero etiā magis despiciunt; aut contra arrogantes aliena etiā magna despiciūt, sua q etiā parua mirantur, et plerumq de suis malis bona estimant, de alienis autem bonis male sentire nō cessant. Ex quibus omnibus patet q superbia est appetitus excellentie contemptiue et despectiue.

¶ Quarta conclusio. Excellentia quam appetit superbus est alterius rationis ab excellentia quam appetunt presumptuosi, ambitiosi et vani. Patet quia omnis excellentia que scdm se et prime est contemptiua est alterius rationis ab ea que non est scdm se et proxime contēptiua; sed excellentia superborum est contemptiua vt probatum est, aliorum autem non, igitur.

Nota.

¶ Pro intellectu huius conclusionis est aduertendum q quipro preest superbus ille in sua opinione sui timidus et istatus et opinionem sue magnitudinis et excellentie se a maiorum subiectione substrahere contendit, et alios nititur sibi subicere, non pro officio aut dignitate aut administratione suscepta, sed solum pro opinione sue excellentie, ita q sicut videmus q propter officium aut dignitates rationabiliter alter alteri subditur, vt monachus priori et prepositus balliuo, etiam interdum propter officium alter ab altero eximitur, neq etiam propter officium vnusquisq subicitur alteri, quia vnumquodq officium limites suos habet, superbus existimat similiter q propter excellentiam quam de se estimat nulli debeat esse subditus, aut saltem nō cuilibet cui tamen decet eum esse subditum, et vult alios sibi obsequi, obedire et in nullo contradicere.

Conditiones superbi.

¶ Et cum sint duo obedientie genera, vnum iuris, aliud moralis honestatis, sicut et duo dominia, superbus autem se ab obedientia iuris substra

R

hi et ceteros sibi subiici vult subiectione morali hōnestatē emētiendi et idcirco oēs cōtempnit ꝛ oībus sit importabilis. Excellentia enī quā appetit supbus est que dicta est: nec iudicio meo competentius potest explanari. nā sicut per dignitates honorabiles et potentatū quia acquiritur quoddam prelationis sup

Cōpatio. alios et ab aliquoꝝ aliorū subiectione substrahitur. ita per opinionem quam habet superbus de excellētia sua se a subiectione eorū quibus et iure et morali honestate subiectus esse debet subtrahit. et alios ml'tos qui nec iure nec morali honestate subiecti sunt sibi subicere contēdit. Et sicut vanus per testimoniū hominū vult gloriam assequi ita superbus hmōi testimonio neglecto per solam opinionē quā ipse de seipso habet vult haberi gloriosus ꝛ propter hec vanus se lenē ꝛ blandum simulat superbus vero crudelem superbus timeri vult van⁹ amari quod expressit Hugo de

Hugo. sacramentis li. ii. pte. iii. ca. i. dicens. Superbus eo ꝙ sibi placet alienū testimoniū despicit. iactātia autem vt magis sibi placeat alienū testimoniū requirit sibi iactantia se lenē ꝛ blandū simulat. Superbia vero crudelem se demōstrat. superbia enī timeri vult. iactantia amari. Ex quibus verbis ꝓbatur scđo conclusio. Excellentia inclinans ad famā ꝓcurandā lenitatē ꝛ blanditiē et ad amorem verū vel apparentē est alterius rōnis ab ea que in omni ad contraria inclinat: sed appetitus excellentie in iactatore vano inclinat in hec oīa. In superbo aūt contraria horū oīm vt pꝫ ex verbis allegatis. eadem minor pōt ꝓbari de am-

Innocēt⁹ bitione sicut de iactantia auctoritate Innocen. libro de miseria hoīs dicentis ambitiosus semper pauid⁹ semp attentus quid ne dicat vel faciat quod in oculis hoīm displiceat humilitate simulat honestatē mentitur affabilitatem exhibet benignitatē ōndit subsequi

S tur obsequitur cunctos honorat vniuersis se inclinat optimatibus assurgit ꝛ amplexat applaudat ꝛ adulatur ꝓmptus ꝛ feruidus vbi placere cognouerit remissus et tepid⁹ vbi displicere putauerit. His verbis Innocen. exprimit conditiones ambitiosorū que ta-

Cōditiōes āmbitiosi. men omnino contrarie sunt conditionibus superborum per Hugonē et alios positis. Tertio appetitus excellentie est alterius rationis in illis in quibus habet contrarios effectus. sed appetitus excellētie in superbis inclinat ad fugiendum omnia que videntur seruilia etiam si per ea multa et magna possint bōa acquiri. In aliis autem inclinat ad hec omnia quando bona que appetunt possūt per hec obsequia ꝛ seruilia adipisci igitur. Scđa pars minoris patet ex auctoritatibus tam allegatis de iactatoribus ꝛ ambi-

Aristote. tiosis. Prima vero pars ꝓbatur etiam partiso. in quarto ethicorū ita dicentem Despectores autem ꝛ iniuriatores vbi alia translatio habet superbi autē et petulantes et talia habentes mali efficiuntur. sine virtute enim non facile ferre moderate bonas fortunas non potentes aūt ferre et existimantes alios superexcellere illos quidam cōtempnunt ipsi aūt quecunqꝫ vicqꝫ contingit operantur imitātur enim magnanimū non similes existentes et statim post sequitur contempnunt autem alios. Ex quo textu apparet primo pro conclusione precedente ꝙ in superbo ē appetitus excellentie contemptiue. Ad propositū autem sic arguitur. superbus quantum possibile est imitatur magnanimum; sed magnanim⁹ fugit hec oīa seruilia vt blandicias adulationes obsequia vt habet Aristo. eodem capitulo. cum ait. Et ad alium nō posse viuere sed vel ad amicum. seruile enim propter quod ꝛ omnes blanditores seruiles ꝛ humiles blāditores igitur. ¶ Quinta conclusio. Superbia stricte accepta est peccatum. probatur omnis appetitus inordinatus excellentie contemptiue est peccatum: sed supbia est appetitus inordinatus excellētie contemptiue ꝙ supbia est peccatum. Ad hanc ꝯclusionem possent adduci multe auctoritates supra allegate. ¶ Sexta cōclusio. Supbia habet viciū sibi ꝑm defectū oppositū ꝓbaꝫ quia omne viciū oppositū virtuti scđm excessū habet viciū sibi oppositū ꝑm defectuꝫ sed supbia opponitur humilitati ꝑm excessū. ergo habet aliud vitium sibi oppositū ꝑm defectū. Et si queras quod est illud vitium. Rūdet beat⁹ Tho. ꝙ hu-

Tho. 2. 2ᵉ q̄st. 161. ar. 1. militati opponiꝫ pusillanimitas ꝙ̄ importat applicationē animi ad aliqua viliora ꝙ hominem deceat. Michi autem videtꝫ ꝙ ꝓprie oppositū humilitatis ꝛ supbie secundum defectum est amor delectionis ap-

Opi. dn̄. preciatiue qua sic quis pasim indifferenter ꝛ sine cōsideratione se subicit omnibus vt si que bona habent vel dignitates vel officia veniāt in ꝯteptum nec propter quecunqꝫ bona que habet erigat aīm ad veram dignitatē ꝛ mediocritatem etiā. cetera aūt ꝙ̄ in aliis sūt ita estimet vt ea multi faciat ꝛ supra rōnem appreciet. nam sicut superb⁹ sua appreciatur et aliena ꝯtempnit ita ꝑ oppositum iste pusillanimus excedit in contēpnendo se et sua ꝛ in apꝑciando aliena. sine deficit in apꝑciando se ꝛ sua et in cōtempnendo aliena. superbus pluris facit scientiam suam ꝙ aliorum virtutes ꝛ diuicias suas ꝙ aliorꝫ scientiam ꝛ se per hec multo excellentiorē ꝙ sit existimat alios vero non existimat esse alicui⁹ excellentie ꝓpter bona que hn̄t econtra autē iste pusillanim⁹ bona sua nullius p̄cii putat

Differētia supb⁹ et pusillanimis. necesse per hec cuiuscunqꝫ excellentie existimat. alios aute omnes magnis et multis bonis ꝛ sine cōparatione maiorib⁹ refertos arbitratur ꝛ plus existimat diuicias eoꝝ vel alia ipsa bona ꝙ bona corporalia nō mouet officiis non dignitate. aut alio publico munere. vt aliquid quod auctus est in alios exequatur non quia putet se nō posse bene exequi aut quia laborem vel piculū formidet sed quia indignū putat vt vir de

Nota. lectus ꝛ vilis quicꝙ exerceat iuris aut honeste actionis que maioritatē p̄tendere videaꝫ in eos quos credit digniores ꝛ excellentiores pro simplicitate sua. ꝙ autē sit aliqua hmōi delectio etiam in nimis deficiens a vera humilitate ꝓbatur primo vbicunqꝫ est certa mēsura seruanda ibi potest esse excessus ꝛ defect⁹. sed in humilitate est certa mensura seruanda: ergo in humilitate potest esse excessus ꝛ defectus. minor ꝓbaꝫ per

Ambro. beatum Ambro. sup beati immaculati grāde est inquit in omnibus humilitatis tenere mensurā. Scđo ꝓbatur per illud duodecimo de mistico somno. humilis est ꝙ seipsū apud se veraciter contempnit. humilior aūt qui se contempni ab aliis nō refugit. humillimus autē qui contemptum suum non solum non contempnit sed ad modū concupiscit. Tertio ꝓbatur auctoritate

Gregorii. Gre. in moralib⁹ li. xxvi. dicentis. dum platus plusꝙ decet delicit subditorum vitam stringere sub disciplina non potest. ex qua auctoritate patet primo quod contingit se delicere plusꝙ decet. Scđo patet quod inde detrimentū consequatur. Quarto ꝓbatur auctoritate Grego. in registro dicentis. sic seruanda ē virtus humilitatis vt non soluantur iura regiminis. ne dum platus plusꝙ decet deiicit subditorū vitaꝫ restringere sub discipline vinculo non possit. Quinto ꝓbatur auctoritate eiusdē Gre. in pastorali dicētis sūt nōnulli qui ex sola humilitate refugiunt ne eis quibus impares se estimant preferantur quorum profecto humilitas si ceteris virtutibus cingitꝫ tunc ante dei oculos vera est cum ad suscipiendum hoc quod vtiliter precipitur pertinax non est. neqꝫ enim vere ē humilis qui superni nutus arbitrio vt decet preesse intelligit et tamen preesse contempnit. sed diuine disposi sub

illius atq; a vitio obstinationis alienus cum sibi re-
giminis culmen imperatur et ex corde debet fugere
et cunctis obedire. Ex p̄dictis infero ꝙ applicare aīm
Conclu. ad res viles que non decent hominem nō pertinet i-
mediate ad pusillanimitatem oppositā sup̄bie vt vult
Thomas ꝓbatur primo ex dictis quia defectio app̄-
ciatiua est illa pusillanimitas opposita superbie: sed
hmōi applicatio animi non est defectio appreciatiua
cum possit esse hmōi defectio sine quacūq; tali appli
catione. Secūdo vitiū oppositū in defectu sup̄bie po
test consūmari sine quocunq; corporali misterio: sed
huiusmodi applicatio ad res viles non potest cōsum
mari sine quocūq; corporali ministerio ergo hoc non
est illud minor est certa quia non pōt cōsummari sine
rebus vilibus maior ꝓbatur q2 sup̄bia pōt cōsūma
ri sine materia exteriori ergo et ipsiū vas et vitiū sibi
Cassian. in defectu oppositū assūmpsiū probatur per Cassia.
collatione quinta ꝓbantē iactantiā et superbiā sine
vllo corporali ministerio consūmari posse vt probat
de luxuria lucifer que fuit tantū animo et cogitatio-
ne concepta ac consūmata. Et si dicas ꝙ sine corpali
ministerio potest esse volitio huiusmōi applicationis
ꝶ ꝯ sideo ꝙ cōsūmatio non dicitur in omnibus p̄fecta
volitio: sed hmōi volitionis executio ille enī nō dicit
consūmasse luxuriam vel castrimergiam qui perfectā
volitionem luxurie et consensū habet sed q opecom-
plevit quod mente concepit. non est autē semp necessa
ria in consūmatione luxurie operis executio. Tertio
hmōi applicatio animi interdū venit ex auaricia aut
ex voluptate carnali ergo nō est vniuersaliter vitium
superbie oppositū. aīns notū est p experientiā. Quar
to hmōi pusillanimitas quando ex defectu magna-
nimitatis venit est vitiū directe oppositū presūptio-
ni. ergo nō est vitiū directe oppositum superbie. con
sequentia tenet q2 scōm Tho. presūptio et superbia
sunt vitia specie distincta. Et aīs ꝓbatur q2 huic qd
est administrare ea que sūt supra vires directe oppo
nitur illud: qd est administrare illa que infra sūt intra
vires ꝛ dignitatē hoīs vt ꝓvilitate sua hoīem deiciāt
ꝛ cōtemptibilē reddant. ¶ Cōtra primam cōclusionē
arguitur p̄mo aucto. Isido. supra per Tho. allegata
Scōo superbia non est aliud ꝙ̄ inordinatus appeti-
tus excellentie sed q̄cūq; inordinate appetit excellen-
tiā appetit supra id qd est et ecōtra: ergo sup̄bia diffi
nitiue est tendere supra id qd est. Tertio cōtemptiuū
est cōnotatiuū extrinseci ꝙ aliquid ꝓpriū superbie p̄t
ns dicitur de superbia ꝙ̄ cōtemptiuū sed illud non vi
detur esse nisi excellentia: ergo diffinitio sup̄bie ē īor
dinatus appetitus excellentie. ¶ Ad primā respōdeo
Isidorus ꝙ Isi. loquitur de superbia cōiter dicta ad inanē glo
riam ꝛ ambitionē ꝛ p̄sūptionē ꝛ superbiā stricte ac-
ceptam conclusio aūt est de superbia stricte accepta
¶ Ad scōam concedo aīs de sup̄bia cōiter accepta.
¶ Ad tertium nego aīs. ad ꝓbationē rñdeo dupliciter
p̄m̄ ꝯcedēdo p̄mā p̄tē ꝛ negādo scōam licet enī ali-
quid ꝓpriū sup̄bie p̄us de sup̄bia dicatur q2 tñ illud
nobis est incognitū iō fuit p p̄dicata cōnotatiua extri
secē circūloq̄ndū. Scdo scōo negādo ꝯñam q2 sup̄bia
est accidens simplex stans ꝛ quodlz aliud qd non est
diffiniendū p p̄dicata cōnotatiua p̄tiuz intrinsecarū
q2 in accidētibus vel nō sūt p̄tes vel oēs p̄tes sūt eius
dem rōnis. Et ideo necesse est ꝙ diffiniant p p̄dicata
que extrinsece cōnotāt neq; oportz esse alia predicata
priora p̄p̄a diffinitio intrinsece cōnotantia. ¶ Cōtra
tertiā conclusionē arguitur sic. superbia est inordi-
natus amor excellentie appreciatiue. ergo non est in-
ordinatus amor excellentie contemptiue. consequen-
tia tenet quia eadem excellentia non est contemptiua
et appreciatiua. ¶ Secundo si sic sequeretur ꝙ nul-
lus sup̄bus esset laudatiuus nec blāditor nec luxurio
sus. sed ꝯñs est falsum: patet ꝯña quia omnes isti
sunt appreciatiui eorum quibus blandiunt quos
laudant cum quibus luxuriantur. falsitas cōsequē
tis patet per experientiam. Confirmatur. Superbia
est origo omniū vitiorū ergo sup̄bia inclinat in act⁹
omnium vitiorum ergo inclinat ad appreciationes
aliorum inordinatas. ¶ Tertio de ratione superbie
non sunt nisi duo scz excellentia ꝛ contēptus: sed ista
duo cōueniūt pusillanimitati opposite: ergo hec duo
nō sufficienter diffiniunt superbiam. ¶ Quarto in su
perbo non ponuntur nisi duo scz amor excellentie ꝓ
prie ꝛ contemptus aliene: sed ista duo non oriuntur
ex aliqua eadem causa. nec primum ex scōo nec scōm
ex primo igit. minor ꝓ prima parte probatur quia
illud ex quo nascerentur aut esset proprium superbie
et tunc est aliquid propriū sup̄bie preter ista duo istis
duobus primus per quod fuit diffiniēda sup̄bia aut
est cōe ꝛ tūc illud conuenit superbie et multis aliis et
per consequens ista duo etiam multis aliis a superbia
ꝯueniunt et ita ista diffinitio nonē propria diffi
nitio pro tertia parte patet q2 multis inest p̄mū qb⁹ nō
inest scōm vt ābitioso iactatori p̄sūptuoso ꝓ scōa p̄te
p2 q2 in ē multis scōm qb⁹ nō inest p̄mū vt iracū
do ꝛ odiosio q̄nto ambitios⁹ ꝛ iactator sūt ꝯtēptiui
ergo eis ꝯuenit diffinitio sup̄bi aīs ꝓbat tū p̄mo p
experientiā tū scōo q2 oē iclinās ad aliqd ꝯsequēdū
iclinat ad oē illud qd p̄tinuare ꝯsecutionē illi⁹ sz ꝯtē-
ptus alioꝝ ꝛ diminutio glorie iuuat ad hoc ꝙ ābitio
sus ꝯsequat honorē ꝛ iactator sine vani⁹ gl'iam igit.
¶ Sexto ira ē appetitus excellētie ꝯtēptiue ꝙ hic ora
tio hec nō bñ diffinit sup̄biā aīs probatur ꝙ sit ap-
petitus excellentie omis ille cuius cōtemptus causat
in eo tristiciā habet appetitū excellentie: sed in irato
contemptus ꝛ parui pensio causat tristiciam vt patet
ex Aris. scōo rheto igit. ꝙ excellentia ei⁹ sit contēpti
ua patz q2 est vindicatiua ergo ē ꝯtēptiua ꝯña tenet
q2 si appreciaret eū non vlcisceret. Tū q2 ꝯtēptus ē
virtus vlciscendi mod⁹. ¶ Ad p̄mā rñdeo ꝙ sup̄bia est g
appreciatiua ꝛ ꝯtēptiua app̄ciatiua bonorū q̄ super
bus habet. contemptiua bonoꝝ alienorum. appcia-
tio ipsa signat cū dicitur ꝙ est amor excellētie hoc enī
euidenter importat ꝙ appreciatur sua. p hoc aūt ꝙ ad
dit cōtēptiue significat cōtempt⁹ alienorum. Et ideo
vt ista diuersa significent melius dicit ꝙ est amor ex-
cellentie contēptiue ꝙ̄ appreciatiue. nec valet conse-
quentia ē amor excellentie appreciatiue ꝙ nō contem
ptiue q2 eadē excellētia est suoꝝ appreciatiua ꝛ alioꝝ
contemptiua. ¶ Ad scōam nego ꝯñam sz bene sequit
ꝙ sup̄bus nō est inq̄tū sup̄b⁹ laudatiuus nec adula-
tiuus sed q2 contingit ꝙ sup̄b⁹ aliq̄n sit iactator aut
ambitios⁹ per habitū superbie inclinat ad contem-
ptū ꝛ p habitū ambitionis inclinatur ad adulatio-
nē ꝛ ad multa seruilia min⁹ tamē inclinat ad hec ꝙ̄
ambitios⁹ nō sup̄bus eo ꝙ frequēter istarū iclinatio
nū vna impedit aliā. idē etiā diceret de sup̄bo auaro
ꝙ scilicet p habitum auaricie inclinat ad act⁹ appre
ciandi seruiendi ꝛ obsequēdi. a quib⁹ tamē distrahit
per habitū sup̄bie. Et ideo in tali ē frequēter grauis
pugna propter huiusmodi inclinationes contrarias.
Ad cōfirmationē quicq̄d sit de aīte q2 postea dicetur
de hoc. rñdeo ꝙ aliqs habit⁹ dicit iclinare ad aliqd a
dupliciter. vno mō immediāte. alio mō mediāte actu suo
elicito hoc mō ꝯtingit dupliciter. vno mō mediante actu
suo ꝓxime. alio mō mediāte actu suo remote. Primo
mō sup̄bia iclinat in actū suū. Secundo modo incli-
nat in actum ambitionis puta superbia inclinat pri
mo in volitionem excellentie et appreciationis et q2
iudicat se magis appreciandum si constituatur

in magno honore vult aliquem magnum honorē cōsequi quod est ambitionis quia supponitur q eo nō sit dignus. Mediante autē illo actu et iudicio quo iudicat se non nisi adulando aut obsequendo et laudando eos a quibus dependet huiusmodi honor talē honorem posse consequi inclinat in huiusmodi actus. Dico ergo q proximum inclinans ad huiusmodi appreciationes inordinatas est actus ambitionis cū iudicio supradicto remotum est actus superbie remotius est ipsa superbia. Ad tertiam concedo antecedēs pro prima parte et nego pro secunda nō enim illa appreciatio que conuenit superbo conuenit pusillanimo opposito quia superbo cōuenit appreciatio sui et suorum pusillanimo autē alienorum nec illa despectio q cōuenit superbo conuenit pusillanimo quia superbo conuenit despectio siue cōtemptus alienorum, pusillanimo autē cōtemptus inordinatus sui et suorum. Et si dicas superbus et pusillanimus eadem contēnūt et eadem appreciant ergo est in eis eadem appreciatio et idem contemptus, añs probatur volo q sint duo viri superbus et alius pusillanimus, petrus scz et iohannes. Tunc sic petrus per habitum superbie appreciatur bona que ipse petrus habet et eadem bona etiam appreciatur Io per habitum sue pusillanimitatis et idem petrus despicit bona que habet iohannes et eadem bona iohānes etiam despicit per habitum sue pusillanimitatis ergo superbus et pusillanimus eadē appreciantur et eadē cōtempnūt. Ad hanc rōnē concedo añs et nego cōñam q non appreciantur et cōtempnūt eadem scdm eandē rōnem, nam bona que appreciatur superbus scdm q sua sunt appreciatur, pusillanimus scdm q aliena ita q si eadem essent in eo ipse ea cōtempneret, et bona q despicit superbus secundum q aliena, despicit pusillanimus secundum q sua sunt. ¶ Ad quartam nego minorē pro tertia parte et dico q ex inordinato amore excellentie procedit cōtemptus aliene. Et ad probationem nego assumptū et dico q cuilibet inest amor excellentie proprie eiusdem rōnis illi que appetitur a superbo et inest ei cōtemptus excellentie aliene. Et ad probationem dico q vt iam dictum est q in iactatore et ambitioso et presumptuoso nō est amor excellentie eiusdem rationis illi que est in superbo. Ad quintā nego q sint cōtemptiui per habitū iactantie et ambitionis. Ad primam probationē concedo q aliqui expelluntur q ambitiosus et iactator cōtempnit aliorum licet non ergo sequitur q hoc faciant per habitum ambitionis vel iactantie. Ad secundam probationem dico q quando aliqui duo possunt equaliter inuare ad consecutionē dilectionis et eque faciliter possunt haberi et nō plus, iuuant ambo q vnus eorum tunc dico q habitus ille non inclinat in quodlibet illorum minimum simul et copulatiue sed tm disiunctiue quia si non valeant equaliter sz vnū sine altero nō posset econtra tunc bene tunc inclinat in illud q pōt per se iuuare. Ita est autē q cōtemptus nō iuuat sine detractione, et detractio bene iuuat sine cōtemptu facilius pōt haberi quam cōtemptus quia cōtemptus exigit iudiciū et estimatione que frequenter nō ita in promptu est sicut obloqui et detrahere. Iō dico q iactantia et ambitio magis inclinant ad oblocutionē diffamationē et detractionē quam ad cōtemptū. ¶ Ad sextā nego añs, ad primam dico q aliud est appetere excellentiā et tristari de perfectione aliene cōtemptus ubi vicina sunt. Iō etiā aliud est superbia et ira licet ex se inuicem frequenter oriantur. Iō respondeo ad formā nego simpliciter minorē assumptā, ad probationē antis ad probationē secunde partis nego cōñam nec enim vindicatiua est cōtemptiua, nec exigit de necessitate contemptum. Et ad probationem primam nego assumptum. Est tamen duplex appreciatio una amicitie et caritatis et de illa concedo alia estimationis et de illa nego multi enim vlciscuntur in eos quos magnos sciunt esse et iudicant. ¶ Ad secundam probationem concedo assumptū et nego consequentiam, nam cū cōtempnere sit vnus modus vlciscendi preter quem sunt alii plures vt apparet satis q nō valuit hec consequentia est vindicatiua ergo cōtemptiua nec consequentia valet est cōtemptiua ergo vindicatiua quia contemptus multociens assumitur propter aliam causam quam propter vindictam. ¶ Contra quartam conclusionem. Arguitur primo sic. Superbus appetit excellentiam glorie sicut vanus excellentiam honoris sicut ambitiosus et excellentiam administrationum sicut presumptuosus ergo excellentia quam appetit superbus non est alterius rationis ab excellentia quam appetunt alii. Secundo si ista sit alterius rationis hoc est aut quia superbus appetit videri excellentior quam sit et hoc non quia talem excellentiam etiam vanus appetit, aut quia appetit aliquam excellentiam quam non habet et hoc non quia ambitiosus appetit etiam excellentiam quā non habet et honores quos nō habet et presumptuosus ad ministrationes quas non habet, aut quia de facto estimat se excellentiorem quā sit et hoc non quia etiam predicti se excellentiores estimant quam sint ergo non videtur q excellentia appetita per superbum sit alterius rationis ab excellentia appetita per alios. ¶ Ad primam dico q superbus non appetit secundum q superbus predictas excellentias nisi secundum q sunt quedam media ad excellentiam quam principaliter appetit quia est parum que sit in eo magna ideo se existimat dignum omnibus illis, omnia tamen hec ordinat in excellentiam illam quam principaliter appetit. ¶ Ad secundam dico quod nec licet sic sed q excellentie sue amor est contemptiuus siue despectiuus et propter huiusmodi excellentiā cetera appetit excellentia quam alii appetunt non est talis. ¶ Contra quintam conclusionem. Arguitur sic primo nullum peccatum est repromissum a deo sed superbia connumeratur inter promissiones diuinas ergo superbia non est peccatum, maior probatur quia deus non repromittit nisi ea quorum ipse est actor sed deus non est actor peccati igitur minor patet per illud ysa. lx. ponā te in superbiam seculorum gaudium in generatione et generationem. Secundo non est peccatum appetere diuinam similitudinem cū hanc quelibet creatura naturaliter appetat et in hoc optimum eius consistat q sibi deo similis fit superbia appetit quis diuinā similitudinem quia vt habetur in libro sententiarum prosperi superbia est amor proprie excellentie deus autem summe et excellentissimus igitur. Tertio appetere se esse excellentem non est peccatum sed superbia est amor proprie excellentie igitur superbia non est peccatum, maior patet quia in bonitate et aliis perfectionibus consistit excellentia sz amor huiusmodi perfectionum est huiusmodi ergo amor proprie excellentie nō est peccatum. ¶ Ad primam respondeo dupliciter vno mō negando minorem. Et ad auctoritatem dico q in illis verbis deus nō promittit superbiā sz promittit exaltationem. Iu. i. contra superbiā seculorum .i. vniuersorum populorum. Secundo respondeo q superbia accipitur dupliciter, vno modo pro excessu regule rōnis excedēte et hoc mō est peccatū sz nō accipitur sic in auctoritate allegata, alio mō pro omni excessu bonorum qui excessus vocatur superbia eo q natus sit in multis inclinare ad superbiam et hoc modo accipitur in auctoritate. Sed de superbia hoc modo accepta nō intelligimus cū dicimus eam opponi humilitati. Et hec solutio satis cōcordat cū solutione tho. ¶ Ad secundum respōdeo q appetere diuinam similitudinem cōtingit dupliciter, vno mō cum quis vult et optat imitari deum in his in quibus est a creatura rationali imitabilis

Arg. tho. 2.2. q̄sti. 162. ar.

2. solutio

Et hoc modo appetere diuinā similitudinē nō ē peccatū s; vn mosū. Alio modo cum quis vult τ estimat se eē similem deo aut multum appropinquare ad pfectionē diuinā τ hoc est graue peccatū. Et ad minorem nego eam quia superbus inordinate appetit excellētiam suam deus aūt ordinatissime: superb⁹ amat excellentiam despectiuam: deus aūt excellentiam excellentie cōitatiuam. Superbus mala sua bona eē existimat in deo aūt omnia sunt excellentissima. Supbus non solū mala alioꝝ despicit sed etiā bona contemnit deus aūt a malis reuocat et bona approbat et munerat. ¶ Ad tertiam concedo maiorē sed minor nō est debite subsūpta sub maiore quia superbus nō appetit se esse excellentem s; amat se esse excellentē excellentia contemptiua. nō valet aūt consequētia ꝙ amat se esse excellentem: aliter respondeo ꝙ cōtingit dupliciter appetere se eē excellentem scz ordinate τ hoc non est peccatū τ inordinate τ hoc est peccatum amare excellentiā suam ordinate est amare bona et eo modo quo ex eis vera excellentia nascitur et hoc nō facit superbus inordinate est amare bona quibus non nascitur excellentia aut saltē non tanta et per ea se nichilominus excellentem existimare et hoc facit superb⁹. ¶ Ad quartā concedo maiorē et minorē et conclusionem scz ꝙ aliquis amor ꝓprie excellentie non est peccatum cum quo stat ꝙ amor inordinatus excellentie est peccatum et ꝙ amor excellentie contemptiue est pertin[illegible] umē. vbi [illegible] quto.
Contra correlariū quinte conclusionis. Ad igitur sic applicare se ad res magnas et facultatem hominis excedentes ad superbiam pertinet ergo applicare se ad res viles que non decent hominē ptinet ad pusillanimitatem supbie oppositam. Scdo posita huiusmodi pusillanimitate habituali posita est causa sufficienter inclinans ad huiusmodi pusillanimitatē ergo huiusmodi applicatio est actus illius pusillanimitatis consequentia tenet qz nulla causa sufficienter inclinat ad actum alicuius habitus nisi ipse habitus. ¶ Ad primam nego aña et dico ꝙ illud ptinet ad presumptionem ideo oppositum pertinet ad pusillanimitatem presumptioni oppositam. Et si dicas ꝙ superbi est cōiter attentare et actitare res vires suas excedentes ad hoc ego concedo nō quia hoc pertineat ad superbiam sed quia vt plurimū superbi sunt ꝑsumptuosi et in superbo non ꝑsūptuoso superbia cōiter inclinat ad primū actum presumptionis. ¶ Ad scdam nego antecedens pusillanimitas enī habitualis opposita superbie non inclinat sufficienter ad illum actum sed inclinat mediante actu suo et adhuc ad sufficienter inclinandū non sufficit talis actus pusillanimitatis sed exiguntur multa alia ꝑuia ea que inclinare solent ad actū oppositū ꝑsūptioī in defectu.

Queritur secundo. Utrū superbia sit peccatū mortale.

Et ꝙ non quia si sic tunc oē peccatū eēt mortale cū in oī peccato includatur superbia sed consequens est falsum igitur. In oppositū arguitur Superbia a doctoribus sacris dicitur insania sed nullum peccatū veniale appellatur insania ergo superbia est peccatum mortale. ¶ Prima conclusio Superbia non ideo secundum gen⁹ suū est peccatū mortale quia importat defectū subiectionis hominis ad deum secundū scz quod aliquis se extollit supra id quod est sibi prefixū secundū diuinam regulā vel mēsurā vt declarat thomas: ꝓbatur p2° nō oīs se nō ꝯformās legi diuine peccat mortaliter ꝙ nō oīs qui se extollit supra id qđ est sibi ꝑfixū ꝯm regulā diuinā peccat mortaliter. ꝙ hoc nō est sufficiēs rō vt supbia sit petm mortale. maior pbatur peccās venialiter tm nō se ꝯformāt legi die cū oīs in extensione se ꝯformās legi diuine bene agat et meritorie si sit in gratia ergo nō ꝯformans oīs se nō legi diuine peccat mortal. Secūdo van⁹ τ ambitiosus peccant aliqñ venialiter τ tñ ita peccando vanus non appetit gl'iam nec ambitiosus honores scdm id ꝙ est eis prefixum scdm regulam et mensurā diuinā ergo hoc non est sufficiens ratio ꝓpter quā aliqđ peccatum sit mortale. ¶ Tertio stat aliquē estimare de superbia id ꝙ ē sibi cōstitutū scdz regulam diuinā et nō peccare mortaliter ergo hec ratio non est sufficiens ratio peccati mortalis in superbia antecedens probatur quia stat aliquē hoc modo sic de se estimare τ ꝯtra nullū ꝑceptū diuinū peccare sed omē peccatū mortale est contra aliqđ de diuinis preceptis igitur: assumptum probat inducendo ꝑ singula precepta diuina. ¶ Quarto nō qdlibet auersio a deo est peccatum mortale ergo nec oīs defectus subiectionis ad deū est peccatum mortale: aña ꝓbatur quia non quelibet auersio a deo sit ꝑ actū nolendi s; aliqua sit ꝑ negationem actus volendi in te τ ꝓ tempore ꝓ quo non tenemur conuerti ad deū sub pena peccati mortalis. ¶ Secunda ꝯclusio. Superbia nō habet ꝙ sit scdm genus suū peccatū mortale ex hoc ꝙ ipsa est contemptus dei et mādatorū ipsius: probatur non ois supbia est contempt⁹ dei et mādatorū ip̄i⁹ ergo non omnis supbia ex illa causa cōstituit peccatū mortale antecedēs ꝓbatur stat aliquem nullo mō contemnere deū amplius quā auarus cōtempnit eū τ tamē despicere ꝓximū et forte prelatū suū aut pricipē suū ergo non reperit in oī peccato supbie ꝯtēpt⁹ positiuus dei. Et si dicas ꝙ cum de⁹ dederit preceptum de obediētia ad prelatos nō pōt quis contempnere prelatū nisi contempnat deū τ ꝑceptū eius. Respondeo ꝙ licet vbi preceptū prelati est rōnabile nō possit preter preceptū prelati quī preterea ꝑceptū diuinum tū pōt ꝯtēpnere ꝑceptū ꝑlati non ꝯtēpnēdo ꝑceptum diuinū. Nā despiciēdo ꝑlatū male estimādo de probitate sua poterit faciliter induci vt credat prelatū ꝓpter cū auaricie quā alia rōne ꝑceptum illud instituisse et ita faciliter incidet in contēptū ꝑlati τ precepti cum quibus stat ꝙ iudicet deū esse optimū et instituisse et nichil instituisse nisi qđ ē rōnabile τ ita omib⁹ ꝑceptis suis censebit esse obediendum. Et ita hoc mō superbus contempnet prelatum et preceptum eius τ tñ nō contēpnet deū et ei⁹ ꝑcepta nisi illo generali cōtemptu qui in omī peccāte mortaliter ponitur. Secūdo volo ꝙ de⁹ et ꝑlatus idem preceptū ant et ꝓ aliquo tempore sciat superbus illud esse preceptum a prelato sed ꝓ tunc nesciat esse preceptum a deo tunc ꝓ illo tempore nullo mō moneatur supbus ꝓ precepto prelati nec minus agat quā si prelatus nō precepisset immo tanto magis vt ostēdat se despicere prelatū postea cognoscat hoc eē a deo preceptū τ incipiat velle desistere ab eo illud ꝙ agebat puta a comestione carnium in [illegible] tātū dico gratia exempli nichilominus tamen vincat in firmitatē teptatio et ꝯtinuet vt pri⁹. Tunc sic Ille cōedēdo carnes agit cū ꝑceptū diuinū ex infirmitate τ nō ex cōtēptu dei ꝯ vero ꝑlati ꝑceptū agit ex ꝯtēptu ꝑlati τ ꝑcepti sui igitur possibile ē supbū ꝯtēpnere ꝑlatū τ nō cōtēpnere deū τ ꝑ ꝯñs nō habet ois supbia ex cōtēptu dei ꝙ sit peccatum mortale. ¶ Tertia cōclusio oīs superbia in deū ē peccatū mortale: ꝓbatur et supponit ꝙ supbia in deū ē amor excelētie ꝓprie cōtēptiue dei τ mādatorū suorū. Tunc arguitur sic oīs habitus cōtēptiuus dei τ mandatorum suorū est peccatū mortale s; oīs supbia in deū ē habit⁹ ꝯtēptiu⁹ dei τ mādatorū suorū ergo oīs supbia ī deū ē peccatū mortale. Scdo oīs supbus in deū vel simpliciter vel absolute contempnit deum et bona eius τ mādata ei⁹ aut

Non ois supb⁹ pec- stā te deū odit.

Supb⁹s [illegible] lat⁹ pt. in pu'do [illegible] nō [illegible] ie venia.

bona que habet a se habere existimant nō a deo, aut si habere se a deo fateat tamē se ex meritis suis habere gloriant, sȝ ois talis peccat mortaliter cū ois talis sit impius in deū: et blasphemus et ꝯtēpnat graciam et beneficia dei in homines, et neget deū eē i eū beneficū. Tercio quicquid est maxime abiectiuū gracie illud est peccatū mortale sed superbia in deum est maxime ꝓuatiua et abiectiua gracie ergo est peccatū mortale. Quarto illud qḋ est ꝯtrariū virtuti illi que est vniuersaliter et in omnibus efficacissima ad grāꝫ ꝯmerendā retinēdā et recuperandā et sine qua nō pōt ꝯmereri retineri et recuperari illud est pctm̄ mortale sed superbia in deū opponitur timori in deū qui ē huiusmodi igitur: minores istarū duarū rōnū ꝓbantur
bernard⁹ auctoritate bernardi in sermone dicentis in veritate didici nichil eque efficax esse ad grām dei ꝯmerēdā retinendā et recuperandā quam si omni tempore corā deo inueniaris nō altum sapere sed timere beat⁹ homo qui semper est pauid⁹ tunc ergo cū arriserit grā time cū abierit time cū denuo reuertetur et hoc ē semper esse pauidum cum arriserit grā time ne indigne operis ex ea. Unde apostolus: videte ne in vacuū gra
Paulus. ciam dei recipiatis: sed si recesserit gratia tunc multo magis timendū est quod vbi deficit gracia deficis et tu: sine me enim nichil potestis facere dicit dominus time ergo subtracta gratia tanquā mox casurus nec dubites in te esse superbiam etiam si nō appareat etiā si nil tibi conscius sis qḋ enim tu nescis deus scit. Nisi quid ꝙ humilitatē dat graciam humiliati aufert datā ergo argumentū superbie priuatio est gracie quāꝙ̄ interdum subtrahatur non superbia que retinet: sed que futura est nisi subtraheretur. ¶ Unde apostol⁹ stimulos carnis sustinebat humilis non quia extolleret sed ne extolleretur sed si gracia recuperata redierit multo amplius timenda et ne forte contingat recidiuū pati. Ex quibus verbis apparet pro minore pᵒ : in argumentū ꝙ abiectio gracie argumentū est superbie. Tum quia gracia superbiā abicitur, tum quia ne superbia insit gracia aliquando abicitur. Quinto quicquid affert iniuriam deo est peccatū mortale sed superbia in deum affert iniuriam deo igitur minor patet per glosam supra psalmū. xviii. Superbia nichil pōt esse deterius superbia enī a dei iniuria incipit nam si superbia in homines ad iniuria dei incipit sequitur manifeste ꝙ superbia in deū: deo affert iniuriam. Sexto superbia qua quis arrogat et attribuit sibi bonitatem suam est peccatum mortale ergo et omnis superbia in deum consequentia videtur satis nota. Et antecedens probatur Illḋ quo homo fit pessimus hominum est peccatum mortale sed tali superbia fit homo pessimus hominum: secundum illud
bernard⁹ bernardi super cantica sermone. lxxxv. ex eo quisꝙ pessimus quo optimus est si hoc ipsū ꝙ optimus est ascribit sibi. Et ratio huius dici potest esse: quia si malum est arrogare sibi bonitatē humanā arrogare sibi maiorem est deterius et arrogare maximam est pessimam. Quarta conclusio Superbia in homines est
h peccatum mortale: probatur omnis actus ꝯtrarius caritati ad ꝓximū est peccatū mortale sed superbia in homines est actus cōtrarius caritati ad proximū igitur minor patet quia est actus cōtemptiu⁹ bonorum proximi qḋ est contrarium caritati. Secundo pro
Gregori⁹ batur per illud gregorii in moralibus li. xxxiiii. Consideret homo quid in terris meretur si prelatus ange
bernard⁹ lus in celo prosternitur. Tercio probatur auctoritate bernardi sup cātica smōe lxx. loquī de supbia ꝓmūgēti et hoiē: dñe ne in furore tuo arguas me sicut āgelum extollētē se i celo: neqꝫ in ira tua corripias me sicut hominē in paradiso: hō li ꝗdē vnitatē meditati sūt alti-tudinē affectātes ille potētie ille sciē. Et sedꝫ ois altitudo cū terra ē inflat et ꝑcipitat. Quarto oē viciū ꝙ ꝓpt magnitudinē suā isania ē ē pctm̄ mortale: sȝ supbia ꝓpter magnitudinē suā ē isania sm̄ illud glose ad corintheos. v. ois supbia habet veluti i sania. Quito ꝓbat ꝑ illud glose sup psalmū. xviii. Supbia nichil pōt eē deterius. supbia eni a dei iniuria incipit que subli mitā mētes inhabitat subuertere lætitiā et cunio. Sexto omē viciū ꝙ diuidit et separat a supiorib⁹ ē peccatū mortale, sȝ supbia in hoīes est hm̄ōi igit. minor
Augusti. ꝓbat ꝑ augustinū libro de penitētia loquēte de humilibus et superbi. Isti scꝫ humiles dū se dispiciūt celestibus iungūtur. Isti scꝫ supbi dū se erigūt a supiorib⁹ diuidunt. Septimo oē viciū quo hō deputat eternis suppliciis est peccatū mortale sed supbia est hm̄ōi vi cū igit. minor ꝓbat ꝑ bernardū i apocalipsi de semel
Bernar. deliciis portātib⁹ crucē cristi et non sequētibus cristū duplici ꝯtritiōe ꝯterent ꝙ hōmi sint qꝛ et hic ꝑ tēporali glīa tēpalit se affligūt et i futuro interna supbia ad eterna ꝯtrahat supplicia laborāt cū cristo sȝ nō regnabūt cū cristo lugēt nūc sed postea nō cōsolabunt.
Gregori. Octauo ꝓbatur ꝑ gregoriū xxxiiii. moraliū dicentem ꝙ euidentissimū reprobor̄ signum supbia ē aut ꝯtra humilitas electorum sȝ hoies nō fiūt reprobi ꝑ peccatis venialib⁹ ergo supbia ē peccatū mortale. ¶ Quinto ꝯclusio. Supbia est peccatū speciale, ꝓbat primo
Augusti. auct. augustini libro de natura et gratia dicētis, querat et inueniat sm̄ legē dei supbiam eē peccatū diuersum ab aliis viciis ergo cū gen⁹ nō distinguat a suis specieb⁹ supbia non est peccatū generale sed speciale. Scdo oē peccatū quod hȝ ꝓpriū obiectū et proprium actū est speciale pctm̄, sȝ supbia hȝ ꝓpriū obiectū et ꝓpriū actū, obiectū scꝫ excellētiā propriam ꝯtēplatā, actum amare excellētiā suā hec tn̄ ꝯclusio intelligitur de specialitate distinctionis non de specialitate actiue originis. Supbia enī est peccatū speciale id est distinctum cōtra cetera genera peccatorum et non omnibus generibus peccatorū cōe est tn̄ cōe et vt e cōtrate originis actiueqꝫ ab eo omē gen⁹ peccati originari pōt vt postea patebit. ¶ Cōtra primā ꝯclusionē
Duplex specialitas act⁹. Argūit ꝑ illud apostoli. nos autē non in imēsū gl'iamur, sed scdm mēsurā quā mensus est nobis de⁹ ergo
arg. theo vbi supra art. appetere excellentia supra id ꝙ regula diuina nobis ꝯstitutū ē peccatū mortale. Scdo regula diuina vl iter est obligatoria sub pena peccati mortalis ergo quicūqꝫ appetit excellenciā ꝓpriam supra mensuram per regulam diuinam constitutā peccat mortalit: antecedens probatur aliqua regula diuina est obligatoria sub pena peccati mortalis et non est maior ratio de vna quam de alia ergo vniuersaliter quelibet regula diuina est obligatoria peccati mortalis. ¶ Tercio sic. Omnis apostasia a deo est peccatum mortale sed omnis appetens excellentiam propriam supra id quod sibi per regulam diuinam constitutum est apostatat a deo igitur. minor probatur per illud ecclesiastici. Initium superbie hominis est apostare a deo. ¶ Quarto omne peccatum eo est peccatum mortale quo contrariatur diuine dilectioni: sed superbia eo contrariatur diuine dilectioni quod non se subicit diuine regule ergo superbia eo quod est peccatum mortale ꝙ gloriam propriam amat supra id quod est sibi a deo constitutum. ¶ Ad primam. Respondeo qḋ auctoritas illa si concluderet magis concluderet de inani gloria quam superbia de sit peccatum mortale: nec oportet ꝙ omne ꝙ dissuadet apostolus sit peccatū mortale aliqua dissuadent sancti qꝛ sūt peccata mortalia alia qꝛ sūt venialia: alia qꝛ sunt inductiua faciliter in peccata mortalia vel venialia; alia quia sunt impeditiua a maiorib⁹ bonis. ¶ Ad scḋaꝫ nego

aſſs. Et ad pbationẽ nego ſcḋam partem aſſumpti volnit enĩ deus aliq̃ eſſe obligatoria ſub pena peccati mortalis ⁊ nõ aliã ideo vna ſub tali pena obligat ⁊ nõ alia. ¶ Ad tertiã ↄcedo maiorẽ ⁊ maxime qñ apoſtaſia iportat diuiſionẽ vel retroconuerſionẽ p actũ volitionis ⁊ ad hunc ſenſũ nego minorem. Et ad pbationẽ ↄcedo aſſumptũ ⁊ nego ↄñam nõ enĩ nego ꝙ ſuperbiã et apoſtaſiã a deo eſſe pctã mortalia ſed nego ſuperbiã eſſe pctm̃ mortale propter cauſam dictã aſhoma ꝙ ſi apoſtaſia aliter acciperetur aliter reſpondendũ eſſet. ¶ Ad quartã ↄcedo maiorẽ ⁊ nego minorẽ qꝛ alias ſequeretur ꝙ oẽ pctm̃ eſſet pctm̃ mortale. Dico ergo ꝙ pctm̃ non eo cõtrariatur diuine caritati qꝛ nõ ſe ſubicit diuine regule ſed qꝛ peccãs habet nolitionẽ poſitam non ſe ſubiciendi diuine regule eũ ſub pena peccati mortalis obligãti ⁊ maxime quã ſcit aut ſcire tenetur eẽ talem. ¶ Cõtra ſcḋam cõcluſionẽ. Arguitur primo p boetiũ dicentẽ ꝙ cũ oĩa vicia fugiant a deo ſola ſuperbia ſe deo opponit. Scḋo illud pctm̃ cui deus maxime reſiſtit eſt ↄteptus dei. ſed ſupbia eſt hmõi cũ de ſupbis ſingulariter dicatur ꝙ deus eis reſiſtit ſcḋm illud iacobi quarto de⁹ ſupbis reſiſtit. ¶ Tertio quicqd p ſe ptinet ad ſuperbiã ↄuenit ſibi ſcḋm genus ſuum ſed ↄteptus dei ⁊ mandatoꝝ eius p ſe pertinet ad ſuperbiã ꝙ ↄuenit ſupbie ſcḋm gen⁹ ſuum. minor pbatur qꝛ ppri⁹ act⁹ ſupbie ↄteptus dei ⁊ mãdatoꝝ ei⁹ vt ſatis ptꝫ ex auctoritatib⁹ boetii ⁊ iacobi hic arguẽdo allegatis. ¶ Ad primũ reſpondeo dupl'r. primo ꝙ boeti⁹ loquitur non de qualibet ſuperbiã ſed de vna ſpecie eius ſcꝫ de ſupbiã i deũ. Aliter reſpondeo ꝙ ↄtingit dupliciter ſupbiã ſcḋm genus ſuũ ſe opponere deo de vno mõ p inclinationẽ imediatã ab habitu ſupbie ⁊ ſic ego nego ſi intelligatur de qualibet. alio mõ p inclinationẽ imediata vel mediatã ⁊ ſic ↄcedo. Superbia i deũ imediate inclinat in ↄteptũ dei ⁊ mãdatoꝝ ſuoꝝ. Superbia vero i primũ imediate iclinat in ↄteptũ primi ⁊ mediate i ↄteptũ dei ⁊ mãdatoꝝ eius ⁊ qꝛ habit⁹ nõ ſemp eſt genit⁹ ex actib⁹ ad quos imediate inclinat ideo nõ habetur ex iſta mediata iclinatione ꝙ ſuperbia ſcḋm gen⁹ ſuũ ſit talis. ¶ Ad ſcḋam dico ꝙ de⁹ nõ maxie reſiſtit pctõ ſupbie ſcḋm gen⁹ ſuum qꝛ ſic nõ magis reſiſtet et pctõ vni⁹ ſpeciei ſupbie quã pctõ alterius ſed dico ꝙ maxie reſiſtit pctõ ſupbie p ↄparationẽ ad alia pctã hoc eſt nulli pctõ alterius generis a ſupbia eque reſiſtit ſicut pctõ ſuperbie. Inter tñ peccata ſuperbie plus vni quam alteri reſiſtit. plus enĩ reſiſtit ſuperbie in deũ que eſt contemptus dei ⁊ mandatoꝝ ſuorum de qua ſuperbia dicit pſalmiſta. Superbia eoꝝ qui te oderũt aſcẽdit ſemper. deinde magis reſiſtit ſupbie in primum. Tũ ppter ↄtemptũ creature quã deus et appreciãdam ⁊ amandã precepit. Tũ ppter inclinationem quam actus illius ſpeciei ſuperbie facit i actũ ſupbie prime. ¶ Ad tertiã ↄcedo maiorẽ ⁊ maxime ſi intelligatur de ↄſcitate primi aut ſecundi modi et nego minorẽ niſi intelligatur ꝙ ptinet inclinatiue mediate vel immediate et in iſto ſenſu concedo ꝙ eſſe ↄteptiuũ dei ⁊ mandatoꝝ eius conuenit omni ſupbie ſed tñ qꝛ non ideo habitus eſt peccatum mortale quia inclinat in actum peccati mortalis qꝛ etiam habitus venialiter malus inclinat in actum peccati mortalis ſed quia eſt ex actib⁹ malis mortal'r genitus iõ nõ ↄuenit propter illã cauſam ſupbie ꝙ ſm totũ gen⁹ ſuũ ſit peccatum mortale. ¶ Cõtra quartã ⁊ quintã ↄcluſionem. Arguitur ſic. Superbia eſt vl'e peccatum omni peccato commune ergo ſupbia nec in deum nec proximũ eſt peccatum mortale conſequentia tenet. quia nullũ peccatũ mortale eſt cuilibet peccato cõmune. Scḋo omne peccatũ mortale ↄtrariatur caritati ſꝫ ſuperbia nõ ↄtrariatur caritati neqꝫ inq̃tum adilectionẽ dei neqꝫ inq̃tum ad dilectionẽ primi qꝛ nõ omne ꝙ quis p ſuperbiã appetit ↄtrariatur honori dei aut vtilitate primi igitur. Tertio nullũ peccatũ mortale oritur ex virtute ſed ſuperbia oritur ex virtutibus ergo ſuperbia nõ eſt peccatũ mortale minor pbatur p illud gregorii moraliũ. xxxiiii. aliquando homo ex ſũmis celeſtibus ꝙ virtutib⁹ intumeſcit ergo ſuperbia nõ eſt peccatum mortale. Quarto nullus motus imperfectus iudiciũ deliberationẽ rationis preueniẽs eſt peccatũ mortale ſed ſuperbia aliqñ eſt motus imperfectus iudiciũ ⁊ deliberationẽ rationis preueniẽs ergo ſuperbia nõ eſt peccatum mortale. maior patet de primis motib⁹ adulterii ⁊ fornicationis qui nõ ſunt peccata mortalia. ¶ Ad primũ dico ꝙ aliquod peccatũ poteſt dici vniuerſale dupliciter vno modo quo ad cõmunitatẽ predicationis ⁊ ſic nullũ peccatũ eſt vniuerſale peccatũ ſed cõmunis cõceptus peccati eſt vniuerſale peccatũ ſicut cõmunis conceptus hominis eſt vniuerſalis homo. hec enĩ determinatio vniuerſale additũ iſtis terminis facit ꝙ nõ accipiatur terminus cui additur pro re ſignata per ipſum. alio modo aliquod peccatum dicitur vniuerſale per originẽ. Et hoc dupliciter vno mõ p originem actualẽ ⁊ tunc ſi aliquod eſt peccatũ a quo omnia alia originãtur actualiter ⁊ de facto illud dicitur peccatũ originale alio mõ per originẽ potentialẽ quia ſcilicet ab eo poſſunt regulariter omnia alia peccata oriri. ⁊ hoc modo ↄcedit thomas ſuperbiã eſſe originale peccatũ dicens ꝙ ſuperbia nõ eſt vniuerſale peccatũ quo ad ſuã eſſenciam ſed quãdã redundãciam inq̃tũ ſcꝫ ex ſuperbia omnia alia peccata oriri poſſunt. vnde non ſequitur quod omnia peccata ſint mortalia ſed qñ oriuntur ex ſuperbia ↄpleta. vtrũ tamẽ hoc ſit verum vel nõ dicetur poſtea. ¶ Ad ſecundã ↄcedo maiorẽ ⁊ nego minorem ⁊ ad probationem dico ꝙ illud quod quis appetit per ſuperbiã ↄtrariatur dilectioni dei aut primi. Nam per ſuperbiã in deũ appetitur excellencia cõtemptiua dei et mãdatoꝝ quod cõtrariatur dilectioni dei. Et per ſuperbiã in primũ appetitur excellencia deſpectiua proximi quod ↄtrariatur caritati ad proximũ. ¶ Ad tertiũ Reſpondet beatus thomas ꝙ ſuperbia nõ oritur ex virtutibus ſicut ex cã per ſe ſꝫ ſicut ex cã per accidens inq̃tum ſcꝫ aliquis ex virtutibus occaſiones ſuperbie aſſumit. nihil autẽ prohibet vt dicit vnũ ↄtrariũ eſſe cauſa per accidẽs alteri⁹. hec aũt autẽ ſolutio nõ placet mihi ⁊ hui⁹ ratio poſtea dabitur. Ideo aliter reſpondeo negãdo maiorẽ. Dico enĩ ꝙ peccatũ per ſe oritur ex nõ peccato alias eſſet proceſſus in infinitũ ⁊ aliquãdo ex virtutibus ⁊ aliquãdo ex peccato alio et hoc accipiendo originẽ p cauſa per ſe peccati. Temptatio enim eſt per ſe cã ↄſenſus et peccati. et tñ temptatio non eſt peccatum et ↄgnitio aliqñ eſt cauſa peccati que tamen nõ ſemper eſt peccatũ ſꝫ de hoc poſtea diffuſius dicetur. ¶ Ad quartã ↄcedo maiorẽ ⁊ nego minorem ⁊ dico ꝙ tales motus imperfecti nõ ſortiũtur nomina vicioꝝ ſed ſortiũtur nomina primorũ motuum in vicius reſpectu quoꝝ ſunt primi mot⁹ ſicut primus motus in adulteriũ nõ eſt adulterium. nec primus motus in fornicationẽ eſt fornicatio quia omnia talia dicũt actus liberos quales nõ ſunt huiuſmõi primi motus. ¶ Cõtra quintã ↄcluſionẽ. Arguitur primo auctoritate auguſtini libro de natura ⁊ gratia dicentis ꝙ ſine ſuperbie appellatione

arg. tho. 2. 2. q̃ſtio 162 arti. 5.

duplex origo pctĩ

tho. vbi ſupra.

ↄ thomã.

mltiplex origo peccatorum

superbia nullũ petm̃ inuenit. ¶ Scḋo arguit, p sperĩ
libro de vita ɔ̃t platina dicẽns q̃ nullũ petm̃ abs=
q̃ supbia põt vel potuit aut poterit esse. ¶ Tertio oẽ
petm̃ est transgressio legis diuine ꝛ celestiũ inobe=
dientia mãdatoꝝ sed oĩs talis trãsgressio est supbia
ergo quodlibet petm̃ est supbia maior est ambro. ꝛ
minor pbat per glosã super illũ iob. xxxiii. vt auer
tat hoiem ab iniqtate dicentẽ q̃ supra ɔditorẽ sup=
bire est eius precepta peccãdo trãscẽdere. ¶ Quarto
oẽ petm̃ qd̃ oib⁹ virtutib⁹ opponit est comune ꝛ nõ
speciale sed supbia oibus virtutibus opponit scḋm
gregoriũ. xxxiiii. moraliũ. Supbia nequaq̃ est vni⁹
vir tutis extinctione ɔtenta per cũcta aĩe mẽbra se
erigit ꝛ quasi gñalis ac pestifer morbus corpus oẽ
corrũpit. Et ysidorus libro de sũmo bono dicit q̃ ẽ
ruina oĩm virtutũ. ¶ Quinto oẽ petm̃ hꝫ specialem
materiã sed superbia non hꝫ specialẽ materiã igit
minor pbat per illud gregorii. xxxiiii. moraliũ auro
intumescit alter, alter eloq̃o, alter infimis ꝛ terres
tris reb⁹, alter summis celestibusq̃ virtutib⁹. ¶ Ad
primũ ꝛ scḋm respõdet beatus thomas q̃ hmõi au=
ctoritates intelligẽde sunt de superbia q̃ñ ad ex=
terio rẽ effectũ q̃ est transgredere pcepta qd̃ inuenit
in oi peccõ sed non q̃ñ ad interiorẽ actũ qui est ɔtẽ=
ptus pcepti qꝛ nõ quodlibet petm̃ fit ex ɔtemptu sꝫ
q̃nq̃ peccat ex ignorãtia q̃nq̃ ex infirmitate. Hec so=
lutio nõ videt michi vera qꝛ non cõcedimus omnẽ
superbiam esse cõtẽptum dei ꝛ mandatoꝝ eius. Ideo
respõdeo ɔformiter ad precedẽtia q̃ superbia acci=
pitur dupli vnomõ gñaliter pro oi inobedientia
ad deũ et precepta eius et sic superbia omni pecca=
to cõmunis est nec est speciale peccatum, alio modo
accipit superbia specialiter p oĩ amore propter ex
cellentie ɔtẽptiue formaliter dei aut pximi. Et hoc
modo nõ accipit supbia a dictis auctorib⁹ nec oĩs
inobedientia ad precepta est ɔtẽptus precepti, nam
qui ex infirmitate transgreditur preceptũ nõ obe=
dit preceptis et tñ non contẽpnit. ¶ Ad tertiũ distin=
guit minor eodẽ similiter. ¶ Ad quartam respon=
det beatus Tho. ꝛ bene q̃ aliquod petm̃ potest cor
tho. vbi s. rũpere virtutẽ dupliciter vno mõ p directam cõtra
rietatem et impossibilitatẽ ad virtutem, et hoc mõ
superbia solum humilitatem corrũpit. Secũdo mõ
abutendo ipsã virtutẽ ꝛ sic corrũpit superbia quã
libet virtutẽ inquatum scilicet ex ipsis virtutib⁹ su
mit occasionem superbiendi sicut ꝛ quibuslibet aliis
rebus ad excellentiam pertinentibus q̃ intelligo q̃
si sint virtutes alique in aliquo et de his habens
eas intumescat abiciuntur et desinunt esse virtu=
tes. Istos duos modos ponit thomas addo terti=
um. Tertio modo igitur aliquod peccatũ põt cor=
rumpere virtutẽ per hoc q̃ in actu cuiuslibet virtu=
tis inclinat ad aliquam circunstantiam qua posita
actus ille non est actus virtutis qui tamen alias es=
set actus virtutis. Et hoc mõ superbia extingit cor
rumpit et deposcit omnẽ virtutẽ qꝛ superbia incli=
nat hoiem vt in oĩ opere aliquo bono agat ad ex
cellentiam propriam manifestandam que vel dei
vel proximi ɔtẽptiua est et in hoc sensu puta san=
ctos maxime fuisse loquutos. ¶ Ad quintam cõcedo
maiorẽ ꝛ nego minorem, ꝛ ad probationem dico q̃
aurum eloquium res terrene et virtutes conueniũt
in hoc cõmuni obiecto quod est res excellẽs aut res
faciens excellentiam in hñte, et hoc scḋm veritatem
vel opinionem et illud est obiectum superbie.

Queritur tertio. Utrum supbia sit
peccatoꝝ oĩm grauissimũ. ¶ Arguit q̃ nõ desti
aliis est omnium peccatoꝝ grauissimũ
ẽ nõ supbia aliis pbatur qꝛ heri oĩa virtus est oĩm

excellentissima ergo bestialitas que est oppositum
eius est peccatorũ omniũ grauissimũ. ¶ In opposi=
tum est glo. super illud psal. superbi inique agebãt
vsq̃ quaq̃ dicens maximũ peccatũ in hoĩe est su
perbia. Pro isto dũm q̃ opinio. Tho. ɔsistit in duabus
propositionib⁹. Prima est superbia nõ habet q̃ sit
grauissimũ peccatorum ex parte cõuersionis ad bo
num, pbat quia celsitudo quã superb⁹ appetit secũ
dum suã rationẽ nõ habꝫ maximã repugnãtiã ad bo
nũ virtutis. Scḋa ppositio superbia ex parte auer tho. 1.2. q̃stio.1o? artic.6.
sionis a deo habet maximã inter peccata grauita=
tem, pbat quia in aliis peccatis homo auertitur a
deo vel propter ignorantiã vel ppter infirmitatẽ
vel ppter desideriũ alicuius alterius boni sed: sup
bia habet auersionẽ a deo ex hoc ipo q̃ nõ vult deo
ꝛ regule eius subici. Pro istis duabus ppositioni
bus primũ sit q̃ in peccato duo sunt attendẽda scꝫ
ɔuersio ad cõmutabile bonũ ꝛ auersio a bono in=
cõmutabili quod est formaliter ratio ꝛ complemẽta
peccati. ex his cõcludit tertiã scꝫ q̃ simpliciter super
bia est omniũ peccatorũ grauissimũ quia ex eo q̃ si
bi inẽ adrõem suã formalẽ pertinet habet q̃ pecca
torũ grauissimũ. quicq̃d sit de istis ppositionibus
ratiõcinatiue ad eas adducte nõ ɔcludũt. diceretur
enĩ ad primã q̃ celsitudo siue excellentia dei et hoim
cõtẽptiua habet maximã repugnãtiam ad bonũ virtu
tis. nec ratio facta ad secũda valet qꝛ in aliis pec=
catis a superbia cõtigit peccare ex malicia ꝛ in eis
reperit gradus malicie siue imperãtie sicut in su=
perbia ergo in eis nõ peccatur tñ ex ignorãtia aut
infirmitate. Tum etiã qꝛ peccare ex desiderio vel amo
re alicuius alterius nõ boni nõ cõcludit peccatũ nõ
esse ex malicia aut non esse ex contẽptu dei vel de
rio vnius boni oritur aliquũ cõtemptum alterius, ꝛ
preterea dictum est frequenter q̃ auersio cõtemptũ
ua dei ꝛ omnium preceptorũ nõ ɔuenit superbie secũ
dum totũ genus suũ sed solum secũdum ipsam illam
que est superbia in deum. vnũ ñ autẽ in omni peccato
reperiuntur ista duo et quõ q̃dlꝫ eorũ sit peccatũ ali duplex grauitas peccati.
bi dicetur. ¶ Pro responsione ad questionẽ. Notã=
dum est q̃ in peccato dicitur esse duplex grauitas,
scilicet culpe, ꝛ inclinationis. grauitas inclinatio
nis est duplex secundũ q̃ peccatũ aliqũ inclinat ad
potiones maiorũ aliqũ . et o inclinat ad corruptio
nes bonorũ. ¶ Tunc sit prima conclusio. superbia
secũdũ supremũ eius speciẽ que est amor excellentie
ppterea cõtẽptiue formaliter dei ꝛ mãdatorũ eius est
excepto dei odio grauissimũ grauitate culpe inter
omnia peccata que regulariter inueniũtur in crea
tura rationali. Istã vltimã clausulam addidi pro odiũ dei est oĩz scelerũ grauissimũ.
pter absolutũ odiũ dei quod sit possibile non tamen
regulariter in creatura rationali inuenitur. pbat
ista cõclusio primo auctoritate. Boe. dicẽtis q̃ cum
omnia vicia fugiant a deo sola superbia se deo op
ponit. secũdo pbatur cõtemptus dei ꝛ mãdatorũ
eius est grauissimũ peccatũ: sed amor excellentie cõ=
temptiue dei ꝛ mãdatorũ eius includit contẽptum
dei, ꝛ habitus inclinãs in hmõi est gentius ex actu=
bus contẽptiuis dei nõ solũ felinatiue. sed etiã actu
aliter, alias superbia in homines nõ differret a su
perbia in deũ ergo supbia in deũ est peccatorũ om
nium grauissimũ. maior pbatur cõtemnere legem
hũanã ꝛ legislatorem est peccatũ grauius quolꝫ petõ
perse contra legẽ illam cõmisso quod nõ includit for
maliter vel equiualenter hmõi contẽptum ergo cõ=
temnere deũ et mãdata eius est omni peccato qd̃
fit in deũ ꝛ mandata eius grauius non ɔtinẽte for
maliter hmõi cõtemptũ: sed nullũ peccatum regula
riter in creatura rationali reperitur cõtinet formali

ter hmōi contēptu nisi superbia ergo superbia est
oim pctōꝝ grauissimū. dices ꝙ furtū in cōtemptū le
gis humane factū est grauius pctm̄ ꝙ ꝯtēptus le-
gis qꝫ primū includit scōm ⁊ cū hoc aliud ergo etiā
adulteriū ꝙ ꝯtēptus dei ⁊ legis diuine factū ē gra
uius ꝙ contēptus dei ⁊ legis diuine ⁊ per ꝯñs gra
uius est superbia in deū. ¶ Ad istā rōnem concedo
āñs ⁊ primū ꝯñs: sed nego ꝯ scōam ꝯñā zqꝫ superbia
in deū non p̄cise contēptū dicit dei ⁊ legis diuine
sed etiam dicit amore proprie excellentie contem-
ptiue dei et legis diuine. dico ergo ꝙ amor habitu
lis excellentie ꝓprie contēptiue dei causatus vt di-
ctū est ex actibus quoꝝ quilibet eq̄ualet amori pro-
prie excellentie ⁊ ꝯtemptui dei est grauius pctm̄ ꝙ
adulteriū in cōtemptū dei ⁊ diuine legis factum qꝫ
licet adulteriū istud sit factū in contēptū nō tñ incli
nat in hmōi cōtēptū: sed amor excellētie contēptiue
inclinat formaliter in contēptū dei. sicut amor ex-
cellētie ꝓprie contēptiue hoim̄ inclinat formaliter
in cōtēptum hoim̄. Tertio oīs amor repugnās for
maliter ⁊ ex natura rei actui caritatiuo in deum
est grauissimū oim̄ pctōrum: sed iste amor excellen-
tie proprie contēptiue dei ⁊ mādatoꝝ eius maxime
repugnat formaliter ⁊ ex natura rei caritati in de
um cū isti actus oīno sint ex natura rei incōpossibi-
les diligere deū caritatiue ⁊ amare excellentiā pro
priam contemptiuam dei et mandatorum eius.

¶ Scōa conclusio superbia in proximū est ceteris pa
ribus grauissimum pctm̄ grauitate culpe inter oīa
pctā q̄ sunt in proximū odio proximi excepto. ꝓbat
similibus rōnibus q̄bus ꝓbatū est de superbia in de
um sicut eñ nullo magis offenditur de⁹ ꝙ cū dili-
gimus ꝓpriā excellentiā vt ipm̄ ⁊ mandata eius de
spiciam⁹ ita nullo magis offendit̄ ꝓximus ꝙ cum
ita diligimus excellentiā nostrā vt eū ⁊ oīa q̄ in eo
sunt ꝯtēpnamus ⁊ despiciam⁹. Ex quo p̄tꝫ ꝙ nullū
superbia oīum pctōꝝ grauissimum. est pctm̄ qđ magis ꝯtrariet̄ dilectiōi ꝓximi. Tertia
cōclusio superbia est grauissimū pctm̄ per origina
tionē vitioꝝ ꝓbatur p̄mo auctoritate Inno. de mi
seria hoīs vbi de superbia loquēs ait. nam oē pec-
catū te ardēte cōmittitur, te recedēte, dimittit̄ ꝓba-
tur scōo per Gre. in moralibus li. xxxiii. ostendentē
gregorius mala que ex superbia oriunt̄ dicētē eliet̄ superbia
cogitatiōe timet⁹, inest clamor in loquutione, a-
maritudo in silētio ⁊c. vt allegatū est q̄rta rōne ad
tertiā ꝯclusionē p̄me questionis de superbia adducta
Tertio probat auctoritate Gre. xiii. moraliū dicē-
tis de superbia regina vitioꝝ deuotum in. vii. prī-
cipalibus vitiis hostem quasi quibusdā suis virib⁹
augusti. deuastandū trahit. Quarto probatur auctoritate
Aug. li. de patiētia dicētis. superbia malis oīb⁹ dete-
rior est nulla quippe mala ad publicū ꝓdirent nisi
hec mētē in occulto ꝯstringeret. Quinto ex illo vi-
tio maxime oriunt̄ vitia per qđ remouent̄ plura et
maiora impedimēta vitioꝝ sed per superbia remo
uentur plura ⁊ maiora īpedimēta vitioꝝ ergo sup
bia est hac grauitate vitioꝝ grauissimū. maior pro
batur qꝛ nostra fragilitas habet multa et magna
ꝓpelletia eā ad omē genus vicii ergo si nō sint remora
īpedimenta vicioꝝ faciliime in nobis oīa vitia pul
lulant. minor ꝓbat̄ maxime impedimenta vitioꝝ
oīm sunt amor dei ⁊ ꝓximi ⁊ timor dei et ꝓximi
ꝯstat eñ ꝙ his positis in hoīe nō faciliter succūbit
homo, his aūt remotis nichil est q̄ retineat ipꝫ
quin in omē genus vitii statim prorūpat, sed superbia
aufert amorem et timorē dei et hoīs cū ponat con
temptū vtriusq; qui cū ⁊ amori ⁊ timori īcōpossibi-
lis igit̄. Sexto qđ maxime demeret̄ vt deseramur
a deo illud est potissima vitioꝝ origo et oīm virtu

tutum extinctio sed vt superbia maxime demeret̄ vt
deseramur a deo ergo supbia est potissima origo
vitioꝝ et virtutū omnium extinctio maior proba-
tur qꝛ contra temptationes que in nobis frequen-
tissime sunt maxime nos innocētes seruat saluat au
xilium manutenentia ⁊ assistentia dei sine qua non
resistimus sed vincimur semper. minor ꝓbatur qꝛ
vicium quo maxime alterius auxiliū nobis necessa
rium cōtempnim⁹ maxime demeretur vt ab illo de
seramur cuius auxiliū cōtēpsimus sed superbia est
tale viciū igitur. ¶ Quarta ꝯclusio superbia est gra
uissimū peccatū per extinctōem virtutū ꝓbatur pri
mo per. Au. de penitētia xxiii. dicentē. alia vitia de
struunt tātū virtutes oppositas vt ira, patientiā, gu
la, abstinentiā, superbia autē quā vicioꝝ regina di
cimus omnē virtutū corpus corrūpit. Scōo omē
vitiū quod ex ipsis virtutib⁹ faciliter nascitur na
scendo virtutes necat est maxime virtutū extinctiuū
sed superbia nascitur ex ipsis virtutib⁹ imo etiā ex
virtute sibi opposita scꝫ ex humilitate ⁊ nascendo
virtutes ipsas necat ergo superbia est virtutū ma-
xime extinctiua. maior videtur nota ⁊ minor ꝓbat̄
primo auctoritate. Au. super psal. liiii. dicētem om
nia vitia in malefactis timēda sunt superbia in be
nefactis plus timenda. tertio ꝓbatur per illud. Au.
de sūmo bono. quisq̄ ex vete. iori iam melior esse
cepit caueat de acceptis extolli virtutibus ne gra-
uius per virtutes corruat ꝙ prius ex lapsu viciorum
iacebat p quod satis probatur vtraq; pars mino- augusti⁹
ris. Quarto probatur p illud eiusdē sepe vana glo
riam cōtemnendo in aliud genus elationis inci-
ditur dum in se quisq; gloriatur eo ꝙ ab omnibus
laudē ꝯtempnat. Quinto p illud. Au. ad paulinum
fit miris modis in anima hominis vt de vana humili-
tate magis inflētur ꝙ si apertius superbiret. p se-
cūda autē pte probatur omnis virtus relata ad ex-
cellentiā ꝓpriā ꝯtemptiuā desinit esse virtus sed cū
ex virtutib⁹ nascitur superbia virtutes ad excellen
tiam ꝓpriā ꝯtemptiuā referuntur qꝛ ad illā refer-
tur excellētiā quā superb⁹ amat ꝙ oēs tales desinūt
esse veritates. Scōo autē posita hmōi superbia na-
ta ex virtutibus cōtinuet quis in opere virtutis sic
relato operationem quam prius. Arguitur sic. hec
operatio nō est operatio virtutis ⁊ si superbia nō
fuisset hec operatio esset operatio virtutis ergo
superbia maxime extinguit virtutes. maior ꝓbatur
qꝛ hec operatio refertur in excellentiā ꝓpriā contē
ptiuā. Tunc secūdo hec operatio habet finem malū
scꝫ excellentiā ꝓpriā contēptiuā ergo nūc est mala.
Tū tertio hec operatio ꝓcedit ex radice superbie.
ergo est mala, ⁊ ꝯñs tenet per Gre. super Eze. omel isidorus.
xviii. dicētē quis erit ante deū fructus boni operis
si ex radice ꝓdiet elationis. Sexto ꝓbatur hec cō
clusio cū precedēte p. Isi. libro de sūmo bono capi-
tulo xxii. dicentē dei seruus semper fallētis diabo-
li debet ꝯtendere insidias ⁊ magis in bonis operi-
bus debet adhibere cordis cautelā ne per vanā glo
riā perdat semetipsū. cūcta oportet bona amittat
quęcunq; inter agēda optinuerit. Septimo ꝓbatur
per. Augus. in registro dicētem alia quecunq; iniq-
tas in malis operib⁹ exercetur supbia vero insidia
tur bonis operib⁹ vt pereāt. Octauo omē vitiū qđ
maxime mentē excecat est ⁊ viciorū origo ⁊ virtutū
extinctio qꝛ sine rectitudine rationis nō est virtus:
sed superbia maxime mentē excecat igitur. minor
ꝓbatur primo p illud vulgare dictū amice sūt sem
per sibi falsitas ⁊ superbia veritas et humilitas.
Secundo per illud Gre. in moralibus aliena semp
a veritate superbia. Tertio ꝓbatur per Gre. in regi

Reo, quia ꝗ superbie in tirannidē captius mēte suā sceptri hoc primū dānnuz patitur ꝙ clauso cordis oculo iudicij equitatē pdit. nam cūcta que ab aliis vel bene geruntur displicent ⁊ colla ipse q̄ vel praue egerit placent. Quarto per Aug. de vera innocentia dicentem humilitas deo iungit; iactantia autē oculos quibus videri possit claudit ꝙ si hoc de iactantia multo magis de superbia. ¶ Contra primā et secundā conclusionem arguitur sic primo. peccata cōtra naturam ⁊ idolatria sunt grauiora peccata q̄ superbia ꝗ superbia siue in deū siue in hoīes non est celerto pctīn grauius. aūs pbatur qꝛ ipa videtur maxime phibita in sacra scriptura phis grauissimas punitiones deus legitur semper intulisse. ¶ Scdo tirannis est grauius pctm̄ q̄ superbia igit. aūs patet qꝛ tirannis est vitium in republicā, superbia autē non. tū scdo qꝛ tirānis est armata iniusticia superbia autē non. ¶ Certio quanto aliquod peccatum difficilius cauetur tanto videtur esse leuius, sed superbia difficilime cauetur ꝗ superbia est oīm pctōrum leuissimum. minor pbatur p Aug. in regula dicentem cetera peccata in malis operibus exercētur vt fiant superbia vero bonis operibus insidiatur vt pereant. ¶ Quarto maius malū maiori bono opponitur: sed superbia nō opponit maiori qꝛ opponitur humilitati que nō est maxime virtus immo cū fides spes et caritas sint maiora bona q̄ humilitas sequitur ꝙ infidelitas desperatio odiū dei ⁊ homicidium sunt grauiora peccata q̄ superbia. ¶ Quinto maius malū non punitur per minus malū. sꝫ superbia interdū punitur per alia peccata sm̄ illō apo. ad Ro. i. Qui propter elationē traditi sunt in reprobū sensum vt faciant q̄ nō conueniunt. ¶ Ad primam negatur aūs. superbia enī in deū excedit in grauitate pctm̄ contra naturam cū minus sit ordinē peruertere nature q̄ deum et mādata eius cōtēpnere. superbia etiam in deū est grauior idolatria cū minus graue sit plures deos colere q̄ verū ⁊ oīpotēte deū cōtēpnere. Et ad probationē dico ꝙ grauitas pcti non est attēdenda ex grauitate punitionū tpaliū q̄ pro his infligunt sꝫ ex grauitate penarū eternarum punitiones enī tpales interdū infligunt vt refrenetur vehemēs inclinatio ⁊ assiduitas q̄ est ad illud pctm̄ interdū etiā ad cōseruandū bonorū in virtutibus oppositis qui nisi punitionibus deterrerētur essent cō sūt ppinqui ¶ Ad scdam nego aūs ⁊ ad pbationē cōcedo assūptū ⁊ nego cōnam lꝫ enī tirānus magis nocēat aliis, supbus tn̄ sibiipi ob grauitatē culpe magis nocet. Tū etiā qꝛ bona quibus se destituit et pnat supbus ⁊ mala q̄ ideo ex supbia oriunt sūt maiora nocumēta q̄ detrimēta q̄ tirānus infert. Ad aliā pbationē nego cōnam. ¶ Ad tertiā rūdet beatus Tho. ꝙ duplex est difficultas vitādi pctm̄. vna est ppter vehementiā ipugnatiōis sicut ira vehementer ipugnat ppter eius ipetū. Et adhuc difficilius resistere ire ppter eius cōnaturalitatē vt dꝛ scdo ethi. ⁊ de tali pcedit ꝙ vitiumi pctm̄ qꝛ q̄to aliq̄s minoris tētationis ipetu cadit tāto magis grauius peccat vt dicit Augus. alia est difficultas q̄ puenit ppter latētiā pcti ⁊ hoc modo difficile est cauere supbiā qꝛ vt allegatū est ex au. superbia insidiatur bonis operibus ⁊ in psal. dꝛ in via hac qua ambulabā abscōderūt superbi laqueum michi. dicit cōṡter ꝙ ppter hāc difficultatem motus superbie occulte subrepēs nō habet maximā grauitatē anteq̄ per iudiciū rōnis dephendatur postq̄ vero p rōnē dephēsus fuerit facilime vitatur. Tum etiam ex cōsideratiōe ppriē infirmitatꝫ sm̄ illō eccl. x. q̄d supbit terra ⁊ cinis. Tū ex cōsideratiōne magnitudinis diuine sm̄ illō Job. xv. q̄d timet cogitra deū spūs tuus. Tū etiā ex iperfectiōe bonorū de quibus homo superbit scdm illud. Isa. xl. omis caro fenū ⁊ omis gloria eius quasi flos agri ⁊ infra lxiiii. q̄si pannus mēstruate vniuerse iusticie. nr̄e hec Tho. ꝗ sētētia hec solutio habꝫ vnū qd nō videt mihi auctoribus sacrorū dictis cōsonū scꝫ ꝙ supbia cogita facilime vitatur sic enī Gre. in moralibus libro xxxiii. vitiū superbie mox ab ipsa radice obseruādū est vt cū latenter oritur tunc vigilanter abscindatur nec ꝑfecta vrgeat ⁊ vsu roboretur difficile enim q̄sq̄ inueteratū in se superbia deprehendit quia q̄to magis hāc patimur tāto minus videmus quippe sic in mēte superbia sicut in oculis caligo. nam quo se hec latius dilatat eo vehemētius lumen angustat. hec auctoritas bene probat ꝙ superbia difficiliter cognoscit ⁊ latēter admodū pungit. sꝫ ex hoc arguit sic. q̄cq̄d magis ac magis rōnē excecat vt nō percipiatur illud simpliciter difficilie cauetur cū caueri nō possit nisi deprehēdatur sed superbia cōtinue magis ac magis oculū mētis excecat ergo superbia simpliciter est ad cauendū difficilima. Certio motus superbie est vnicuiq̄ cō naturalissimus ergo superbia etiā cognita difficilime cauetur aūs pbatur qꝛ vnusq̄sq̄ natura alius fertur in amorē sui et excellētissime ppatē ꝙ in cōcupiscentiam vel q̄libꝫ aliud. tertio nō solū prima diminuit sed etiā secūda diminuit de grauitate peccati ergo distinctio illa nō soluit. aūs pbatur qꝛ si sint due temptationes ad vnū peccatū eque fortes et vna sit latens ⁊ altera patēs ⁊ cetera sint paria cōstat ꝙ succūbens latenti tētationi minus grauiter peccat q̄ succūbens tēptationi patenti. Solutio tamē illa Tho. est pulchra ⁊ bene defensabilis. sed si alicui nō placeat potest aliter respondere. dicitur ergo ꝙ maior est vel a ceteris paribus. si enī sint duo peccata que omnia habeant paria preterq̄ ꝙ incidatur in vnū per patētem temptatiōnē ⁊ in aliud per latentē. secūdū est minus graue ꝙ primū in superbia autē ⁊ aliis nō sunt cetera paria qꝛ excellentia ppria contēptiua quod est obiectū superbie habet minorem rationē diligibilis secūdū rectā rationē q̄ obiecta aliorū. ¶ Ad quartā negatur minor de virtutibus nō theologicis qꝛ etiā hic nō cōparamus superbiā nisi ad vicia nō theologica ⁊ adhuc nō videtur esse theologicū deterius superbia in deū. desperans enī nō cōdit de deo supbus ī deū cōtēpnit deū ⁊ hoc est qꝛ supbia illa directissime ⁊ formalissime opponitur diuinis caritatiuis. īfidelis nō credit ea q̄ a deo reuelata hominibus sunt q̄ minus est q̄ contemnere deū. odiū dei sine cōtemptu potest esse nos aliq̄n odimus eos quos magni precij ducimus odiū dei si cōtingat aut propter supplicia que p peccatis infliguntur aut ppter aliarū viciatū, cōtemptus autem ppter amorē excellētie cōtemptiue dei omnidium suscipitur interdū ex vtilitate interduꝫ vltionis causa interdum ppter odiū: sed in nū aut paucos cōtemptus autē superbie fere in omnes extenditur de quorū excellētia cōiectura habere pōt. ¶ Ad quintam respondet beatus Tho. ⁊ bene ꝙ sicut in similis ducētibus ad impossibile quandoq̄ aliq̄s conuincitur p hoc ꝙ ducitur ad incōueniens magis manifestū. ita etiā ad cōuincendū hominē superbū deus aliquos punit permittēs eos ruere ī peccata carnalis que ⁊ si sint minora tamē manifestiorem turpitudinē cōtinent vnde Isi. dicit li. de sūmo bono omi vicio deteriorē esse superbiā seu ꝙ a sūmis ⁊ primis ꝑsonis assumitur seu ꝙ de opere iusticie ⁊ virtutis oritur interdū quia culpa eius nō sentitur. luxuria vero carnis ideo notabilis omībus est

Margin notes: augusti. | argumēta ītho. secūda scd̄e q̄ōn. 17. articulo sexto. | superbia pctī ɔtra naturam grauius ē. | Tho. vbi supra. | augusti. | ꝗ thomā | omi vitio theolo. deterior ē supbia. | tho. vbi supra. | isidorus.

quoniā statim per se turpis est ꝛ tñ dispensate deo
supbia minor est. sed q̄ deuinci supbia ꝛ nō sentit la
bitur in carnis luxuriā vt p hāc humiliat⁹ ꝯfusio
ne exsurgat. addit simile beat⁹ Tho. sicut medic⁹ me-
dicus sapiēs in remediū maioris morbi patit īnfir
mū in leuiorē morbū incidere ꝛ ita etiā p hoc petīn
supbie grauit⁹ ostendit ex hoc ipso q̄ p ei⁹ remedia
deus pmittit ruere hoīem ī alia peccata. Ex qua so
lutione pulchra et subtili possum⁹ accipere vnā di
stinctionē q̄ duplex est punitio. quedā est p modum
supplicii ꝛ vltionis diuine. alia est p modū castigat
ōis ꝛ emēdatiōis. ꝯcedo q̄ maiorē de punitiōe pri
mo mō accepta. ꝛ nego minorē de punitiōe scd̄o mō
facta q̄uis tñ simplr ꝯcedēdū sit q̄ punit semp ma
ius malū p minus malū eo q̄ oē malū culpe est ma
ius malo pene. sed hic appello mai⁹ ꝛ min⁹ ꝛ equa
le q̄ talia sūt. q̄ sunt vel fm naturā rerū vel fm di-
stributionē iudicis sūmi. p demeritis distribuēti pe
nas scd̄m quē modū aliqua pena dr̄ ee equalis. ali
qua maior. aliqua minor q̄ culpa. ¶ Cōtra tertiā
cōclusionē arguit sic fm Cas. collōe. v. c̄ū. allegatū
est supbia nascit ex iactātia ꝛ nō ecōtra. incremētū
em̄ vt dicit iactātie iudiciū est supbie ergo nō est ve
rū q̄ ex supbia oriātur oīa vitia. ¶ Scd̄o vt idē eadē
collatione h3 ex virtutib⁹ oppositis alia sex vitiis
cadimus in iactantiā ꝛ superbiā. ꝛ iactantia ac su-
perbia elongāt nos ab aliis vitiis et maxime a vi-
tiis carnalib⁹ q̄ ex supbia nō oriunt hmōi vitia car
nalia. ¶ Tertio nichil repugnās excellētie contēpti
ue orit ex supbia: sed vitia carnalia repugnāt excel
lentie cōtēptiue q̄ vitia carnalia nō orūt ex supbia
minor pbat q̄ quāto aliqs est magis viciis carnali
bus īplicatus tāto magis scit se eē min⁹ excellentē
et mur⁹ est alior ꝯtēptiuus. ¶ Quarto vitia in que
pmittit de⁹ supbū cadere vt deterat supbiā suā. aut
ne in superbia cadat nō oritur ex supbia: sed deus
permittit supbū cadere in vitia carnalia vt resibi
scat a supbia sua permittit etiā īnocentē aliqū ca-
dere in eadem vitia ne de innocentia sua superbiat
igitur. ¶ Quinto vitiū a q̄ cetera originant est pri
mū sed supbia nō est primū vitior cū sit grauissimū
igitur. minor probatur q̄ nemo a summo incipit.
¶ Sexto si sic sequeretur q̄ superbia enumeranda
eēt inter vitia capitalia sed hoc est fm vt p3 p gre.
xxxi. moralium q̄ supbia nō est a qua cetera vitia ori
ginant. Septimo cū hūilitate stat multitudo vitiō-
rū sed ꝯstat q̄ illa vitia nō originant a superbia q̄
in tali non est superbia cū ibi sit hūilitas q̄ est sup-
bie incōpossibilis igit. Notandū q̄ q̄stio q̄ his ar-
gumētis agitat est difficilis propter ꝯtrarias videt
autor sententias. nā expresse Cas. diffinit loco su-
pra allegato q̄ iactantia ꝛ superbia nō h̄nt conne
xionē cū aliis vitiis imo disparationē ꝛ quasi ꝯrie
tatē vt diffuse deducit ꝛ aliquantulum supra tactū
iactantia vero scd̄m eū originat supbiā ꝛ non econ
tra. alii vero opināt oīa vitia oriri saltem potent
tialiter ex superbia et inde superbiā reginā vitiorū
vocant. fm vero Isi. ii. de sūmo bono iactantia quā
ipse ibi vocat arrogantiā oritur de supbia ꝛ nō ecō
tra. de superbia inqt nascitur arrogātia nō de ar-
rogātia supbia. nā nisi pcesserat occulta elatio mē
tis non sequitur aperta iactantia laudis. ita ergo ī
culpa preponit supbia arrogātie sicut plerūq pre
fertur origine. Ideo notādū videt q̄ aliq vitia pos
sint dici originātia vel originata multiplr. vno mō
pp̄ter ꝯnexionē quā h̄nt inter se ꝛ ordinē q̄ntum est ex
natura sua. ꝛ hoc modo vr mihi sentētia Cas. sequēda
q̄ sc3 iactantia ꝛ supbia h̄nt dissocietatem et disse-
parationē ab aliis et maxime a carnalibus vitiis
ex quibus ingloriū ꝛ infamia ꝛ turpis opinio re
dundat facienti. supbia etiā hoc modo oritur ex ia
ctātia q̄ naturalis ordo est talis q̄ in ꝯnexis malis
deterius vt plurimū nascitur ex minus malo. secun
do mō aliqua vicia dicitur oriri ex aliquo propter
cōnexionē quā habēt nō ex natura ipsor sed pp̄ter
aliquas circūstantias cōtingentes. secūdū quē mo
dum in virtutib⁹ ex fortitudine aliqū oritur tēperā
tia cū. aliqū circūstātia rerū sit talis q̄ pro tēpore
pro quo quis pponit vacare intemperātie faciēdū
est fortiter p patria. ꝛ q̄ nō potest ꝯtingere vtrūq
simul ideo in tali pp̄ter circūstātiā rerū actus for
titudinis inclinat in actum tēperātie pp̄ter autem
eandē circūstantiā ꝯtingere potest vt actus vitii op
positi tēperātie inclinet in vitiū oppositū fortitu-
dini. tertio mō potest ꝯtingere pp̄ter ordinationē
vnius ad finē alterius ita sc3 q̄ vnū vitiū valet ad
finē alterius vitii cōsequendū quo ex inani gloria
originatur ambitio quia ꝯsequutio honorū valet
multū ad finē vane glorie ꝯsequendū sc3 ad mani-
festationē glorie ꝛ iactantia originatur ex ambitiō
one q̄ ad ꝯsequendos honores valet ꝛ pficit mani
festatio bonorū suorum. ꝛ hoc vel scd̄m veritatē vel
secundū estimationē operantis. quarto mō potest
ꝯtingere pp̄ter sublationē impedimentorū. ꝛ hoc
mō illud vitiū per quod auferūtur ea q̄ impediebāt
ortū aliorum vitior dicitur esse origināns. ꝛ alia q̄
oriuntur his impedimētis ablatis dicitur origina
ta his duob⁹ modis ex ambitione oriuntur seruili
tas et adulatio. Tū quia ista valent ad ꝯsequendū
finē illius sc3 honores. Tum quia per ambitionem
aufertur libertas mentis ꝛ animi vera magnitudo
que īpediebat ꝛ phibebat adulationē ꝛ similia ser
uilitatis vitia. quinto mō cōtingere potest sed forte
nō ita pp̄rie ex dispensatione diuine. misericordie q̄
permittit nos cadere in vnū vicium vt reuelemur ab
alio si habeamus vel ne cadamus in ipsum in quod
fuissemus alias casuri. ¶ Tunc sit prima conclusio
Et si nō omnia vicia oriuntur primo mō ex super-
bia multa tñ oriūtur saltē potentialiter ex ea. pat3
omne viciū quod regulariter valet ad excellētiā cō
temptiuā oriri potest ex supbia: sed multa sunt ta-
lia vicia igitur. minor pat3 ad hmōi excellentiā va
lent3 regulariter ambitio inanis gloria presūptio
ira crudelitas inuidia q̄ semper vt allegatum est su
pra ex Augus. semper est cōnexa superbia. ꝛ talia ce⁹
pro prima autē parte pat3 que sunt aliqua vitia q̄
non valet regulariter ad hmōi excellentiā cōtēpti-
nam vt luxuria. gula. accidia. ¶ Secūda ppositio
omne vicium potest scd̄o mō oriri ex superbia pbat
omnia enim vitia que oriūt primo mō ex superbia
oriri possunt scd̄o mō quia q̄ scd̄ū naturā suā
valent ad excellentiā cōtemptiuam omnia talia va
lere p̄nt frequenter p interuentū aliquarū circūstā
tiarum. de aliis autē patet nā superb⁹ reprehēsi⁹
de exquisito cibo pp̄ter circūstantiā reprehēsionis
faciliter moueri potest vt exquisitiore vtatur pp̄ter
circūstantiā etiā alterius personę ꝯtrauersi de excellē
tia ꝯtendētia potest ad excessiona sumpt⁹ ꝛ appa-
tus moueri similiter superb⁹ potest mouert ad luxu
riam propter circūstātiam resistentie vt ad raptum
enim q̄ voluitur de excellentia sua si quis ei resistat
aut si quis ei nō dicā rogāti sed pene cogēti ī stati
nō obtemperet ꝛ ideo si ei resistatur nec rationis pu-
doris neq infamie habet quin statim excellere ve-
lit ꝛ vincere in eo q̄d primo cupiuit. inclinat tamē
hoc modo magis in viciū ꝯtra naturā. nam posita
circūstantia tētationis ad luxuriā ꝛ nolitione in-
faie facilē inclinat ī luxuriā ꝯtra naturā q̄ ē occultior

rēcnt ho. vbi s̄ articulo 7°

Cassian⁹.

vn̄ vicia sint vel ori ginat.

cū nō possit manifestari sine summa turpitudine ꝑsone coiuncte inantia aut qꝛ iterdū sine alia persona exercetur. ¶ Tertia propositio. oē vitiū qd regulariter aut in casu pōt oriri. Tertio modo ex supbia. ꝑꝫ qꝛ nullū est vitiū qd nō possit r̄lariter vel in casu ordinari ad finē superbie scꝫ ad excellētiā contēptiuam sicut satis pōt patere ex precedētibꝰ ꝓpōibꝰ et

tho. scda scde q̄ƚ. 162. arti culo septi mo.

hic est modꝰ be. t. ho. q̄ vult oīa vitia oriri posse ex superbia. addidi aūt r̄lariter vel in casu qꝛ vitia carnalia nō valent regulariter ad finē supbie sed tm̄ in casu. ¶ Quarta propō ex superbia pōt oriri oē aliud vitiū quarto modo ꝓbaꝫ. obediētia ad deū ꝛ amor dei ꝛ ꝓximi sunt pedimēta respectu oīm vitioꝝ pq̄ cohibemur ꝛ retrahimur ab oībꝰ aliis vitiis: sed superbia directe tollit hmōi obediētiā et amorē tam in deū q̄ in ꝓximū igitur. ¶ Quinta ꝓpō ex supbia potissime oritur quarto modo luxuria ꝛ alia manifesta peccata. hoc pōt ꝓbari multis auctoribꝰ ā allegatis. hꝫ eīm au. xiiii. de ciui. dei audeo dicere superbis eē vtile cadere in aliquod manifestum peccatū vnde sibi displiceāt q̄ iam sibi placēdo ceciderāt salubrius eīm sibi petrꝰ displicuit qn̄ fleuit q̄ sibi placuit qn̄ presūpsit. Et Jsi. li. de summo bono ait. ex culpa supbie plerūq; in abominandam carnis immundiciā ruimus alterum enim dependet ex altero sicut autem per superbiam itur in prostitutionem libidinis ita per humilitatem mentis salua fit castitas carnis deus aūt nōnūq̄ occultā vincit mētis superbiam per carnis manifestā ruinā. multis aliis sanctorum dictis pōt idē probari. ¶ Sexta ꝓpositio nō est ita inter vitia ponenda ꝛ intelligēda origo q̄ vitium originatū nō cōprehēdat originans ꝓbaꝫ qꝛ q̄tū cunq; ponatur q̄ iactantia originet superbiam vel superbia iactantiam. tñ superbia habet tēptationē sibi propriā sine iactātia. ꝛ iactātia etiā habet tētationem sibi propria sine supbia cum si quis succūbat eis superbꝰ et non iactatoꝛ aut iactatoꝛ ꝛ nō superbus. et ꝓpter hāc causā in p̄dictis ꝓpōibꝰ dictū est. pōt oriri. ꝛ nō est dictū oritur. ꝛ i hoc Tho. sedm̄ur si eīm ita eēt sequeret q̄ quolibet generalit vitiū ꝯtentum sub vitio originato oriret de facto ex vitio originante cuius oppositum dicit Tho. q. clxii. articulo. vii in rn̄sione ad primū ita dicēs. ad primū q̄ dicendū q̄ superbia dicitur oīs peccati initiū non qꝛ quodlibet peccatū singulariter ex supbia oriaꝫ sed qꝛ quodlibet genus peccati natum est ex superbia oriri. ¶ Septima ꝓpō nō repugnat vitia eē sibiinuicē originantia quatuor postremis mōis pōt inuicem et per singulos modos. pñt eīm mutuo auferre sibi impedimenta pōt rōne circūstātiarū ū ex vno icidi in aliud ꝛ ꝓpter circūstātias cōtrarias vel disperatas ecōtra ꝛ de duobꝰ q̄bulibet pōt deus pmittere casum in q̄libet vt resurgaꝫ ab altero maxime i q̄bus casus potest esse manifestus ꝛ diffamatorius potest etiam de duobus quodlibet ordinari ad finem alterius vt inanis gloria ad honores et ambitio ad inanem gloriam. ¶ Octaua ꝓpositio. cū vnū vitium dr̄ oriri ex altero non opꝫ q̄ quolꝫ vitiū ꝯtētum sub vitio originato oriatur ex vitio originante. ꝑꝫ hoc ex sexta propositione ꝛ deductione eius. ¶ Ad primā ergo rōnē r̄ndeꝫ q̄ primo mō supbia oritur ex iactātia ꝛ nō ecōu. aꝛ ꝫ aliis modis oīa vitia possunt ex supbia oriri. Idē r̄ndetur ad secundā ¶ Ad tertiam dico q̄ lꝫ regulariter vitia carnalia repugnant excellentie cōtēptiue in casu tñ nō repugnant imo cōseruant ꝛ augent: aut sm̄ veritatē: aut sm̄ estimationem operātis. maior etiā est sīa de oriri duobus vltimis modis. ¶ Ad quartā negaꝫ maior de oriri quarto ꝛ quīto mōis et tertio etiā i casu. ¶ Ad quintam que tāgit ordinē durationis superbie ad alia vitia vitāda est opinio Tho. que est q̄ supbia ē principiū omniū peccatoꝝ. ꝛ primo omniū in cāndo ꝛ vltimū in recedēdo q̄ quod et per alia ibidem

Tho. vbi supra.

posita apparet q̄ Tho. nō loquitur de primitate grauitatis qꝛ non diceret q̄ est vltimū in recedēdo: sꝫ de primitate ꝛ vltime durationis Istaꝫ opinionē ꝓbat beatus Tho. ratione ꝛ auctoritatibus Ratio est talis auersio a deo cōplet rationē peccati superbie ꝛ pertinet ad eam per se ꝛ ad alia ꝑ accidens igitur nullum est aliud peccatū sine superbia lꝫ bene econtra ergo supbia est primū omniū peccatoꝝ. secundo ꝓbat p illud quod dicitur eccl'. x. initiū omīs peccati superbia. tertio per glosam super illud psal. Emundabor a delicto maximo dicentē hoc est a delicto superbie q̄ est vltimū redeūtibꝰ ad deū ꝛ primum recedentibꝰ. Ista opinio nō videtur michi vera. dico eīm q̄ inter peccata nō est aliquis ordo durationis necessarius ꝛ q̄ in vno potest reperiri quolibꝫ eorum sine alio. potest enim reperiri gula sine luxuria ꝛ ecō. ꝛ sine istis ira et inuidia. ꝛ superbia ꝛ hec sine illis qꝛ illectiua eorū sunt distincta et seorsū ꝛ separatim pñt illicere lꝫ inter aliqua eorū secundum ea que regulariter ꝛ vt in pluribꝰ ꝯtingūt sit aliqua cōnexio que nō est inter alia. dico secūdo q̄ non est mihi v̄isimile q̄ supbia stricte accepta q̄ est peccatū grauissimū sit in vno quoq; primū ꝑ ꝛ vltimū durationis de qua hic intelligo imo puto q̄ in multo plures reperiātur in fecti aliis vitiis q̄ isto superbie vitio. Nec auctoritates adducte Tho. aliqd concludūt quia tm̄ loquūtur de supbia generaliter accep̄ que est omni vicio ꝯīs prout omnis actus vel omissio ꝯ mandata dei dicit supbia de qua v̄isim est q̄ est vltimū redeūtibus ꝛ primū recedētibus sequitur enim iste est peioꝛ ergo est superbꝰ; sed nō sequitur iste est superbꝰ ergo est peccatoꝛ; sed hec prioritas nō est durationis sed nature. Ad rationem

solutio. arg. tho.

autē inductā p beatū Tho. Respondeo primo negādo ꝯñam nō eīm sequitur mortale ꝯplet rationē animalis quod est homo ergo nullum est aīal mortale nisi sit homo. cōplemēta eīm rationē aliquius sunt duplicia quedā sunt ꝯuertibilia cū eo cuius rationem cōplent. Et de illis ꝯña est bona. alia sunt que non sunt ꝯuertibilia: sed in plus se habēt q̄ ea quorum rationē cōplent ꝛ de illis ꝯstat q̄ ꝯña nō valet auersio autē ū cōpleat rationē superbie nō tamen est ꝯpletiuum ꝯuertibile sed nō ꝯuertibile. ¶ Est ta-

duplex auersio.

men aduertēdū pro antecedente rationis Tho. q̄ duplex est auersio sicut supradictū est. Quedā est que fit per negationē conuersionis eā tenemur conuerti ꝛ ista est communis omni peccato ꝛ nō ꝯplet rationē superbie. alia est per actū nolitionis ꝛ ista nō est cōmunis omni peccato nec etiā ꝯplꝫ rationē superbie Cum etiam conueniat aliquibꝰ aliis peccatis. Nolitionū eīm dei ꝛ mādatoꝝ eius. alia est cōtēptiua alia nō. Contemptiua est illa que ꝯuenit superbie et adhuc nolitio contēptiua dei ꝛ mandatoꝝ eius nō complet rationē superbie cū non cuilibet superbie ꝯueniat contēpnere deū ꝛ mādata eius sꝫ si cōpleat ꝯplet tantum rationē vnius spēi eius q̄ est superbia in deū nec adhuc rationē illius spēi superbie tanq̄ ꝯpletiuum ꝯuertibile sed tanq̄ cōpletiuum nō conuertibile qꝛ si esse talis nolitio cōtemptiua et nō inēēt ꝓpter amorem ꝓprie excellētie ipsa non esset superbia sed absolutus dei cōtemptus. Et si dicas auersio a deo inest per se superbie et ex ꝯñti aliis sed nihil est peccatum nisi sit auersio a deo ergo nihil est peccatum nisi inueniat superbia ꝯñtia lꝫ quia quotienscūq; aliquid inest duobus ꝛ eorum vni per

alterum nisi illud inest illi cui inest per alterum nisi insit illi cui inest per se ergo cum auersio insit omni peccato per superbiam non inerit alicui peccatorum nisi primo superbie ergo ubi non est superbia ibi nullum est peccatum. Et hanc rationem videtur innuere thomas cum ait in corpore questionis quod auersio pertinet per se ad se superbiam ad alia autem ex consequenti. Ista ratio non bene conuenit cum alio dicto thome in eodem articulo, habet in responsione ad primum argumentum quod superbia dicitur esse omnis peccati initium non quia quodlibet peccatum singulariter oriatur ex superbia sed quia quodlibet genus peccati natum est ex superbia oriri. Ex qua solutione apparet quod sunt multa peccata singularia que non oriuntur ex superbia capiendo sic aliquod tale. Arguo sic. In isto peccato quod non est ortum ex superbia est auersio a deo aut hoc per se habet ex se et primo huiusmodi auersionem aut ex consequenti et mediante superbia tamen. Si primum tunc falsum est quod alia peccata non habent auersionem a deo nisi ex consequenti et mediante superbia que eam habet per se. Si secundum ergo est originatum a superbia cuius oppositum supponitur. Et patet consequentia quia vel istud peccatum est omnino disparatum a superbia nullam habitudinem ad ipsam habens et tunc non habet auersionem suam a superbia. Aut habet habitudinem aliquam et illa videtur nisi habitudo effectus ad causam cum non sit inter hec habitudo totius ad partem nec econtra nec contenti ad continens nec econtra nec alia quevis et tunc constat quod est originatum a superbia. ¶ Ad rationem autem nego primam partem antecedentis nam si auersio accipiatur primo modo tunc inest per se omni peccato cum sit de diffinitione peccati in communi. Quicquid enim est de diffinitione superioris per se inest cuilibet inferiori. Si autem accipitur pro auersione voluntaria tunc non inest cuilibet peccato sed pro auersione contemptiua tunc etiam non inest omni peccato quibus tamen inest non inest per superbiam nisi in illis que singulariter orta sunt ex superbia. Si pro auersione contemptiua ex amore proprie excellentie procedente tunc soli superbie inest. ¶ Tunc ad formam quinte rationis principalis dico quod si originaliter dicat actum, et cetera distribuat pro singulis generum nego maiorem quia nullum vicium a quo cetera hoc modo originantur. Si autem originantur dicat aptitudinem et cetera distribuat pro generibus singulorum tunc etiam negatur maior quia non oportet illud genus vicii a quo de singulis generibus possunt aliqua vicia oriri precedere omnia vicia. ¶ Ad sextam respondeo primo negando consequentiam quia illud vicium dicitur capitale a quo non omnia sed aliqua genera viciorum nata sunt oriri et ideo superbia quia omnia alia nata sunt oriri dicitur non capitale vicium sed regina viciorum. Et hec sententia thome aliter tamen dici potest negando minorem. Cassianus enim et multi alii et doctores communis catholicorum enumerat superbiam inter vicia capitalia. Quod autem Gre. non ita enumerauit hoc non fecit quia secundum veritatem non esset capitale sed quia cum hec appellatio esset superbie et aliis communis voluit eam propria appellatione significari dicendo ipsam viciorum reginam. Potest autem dici viciorum regina secundum thomam propter influentiam quam habet in omnia alia vicia, que influentia potest intelligi dupliciter. Uno modo secundum originationem ita scilicet quod est principium originatiuum respectu omnium aliorum et in hoc sensu videtur accipere thomas et bene. Alio modo de influentia impulsiua et directiua si ita liceat loqui et hoc etiam est verum nam si in eodem subiecto cum superbia et reliqua vicia, cetera vicia dicuntur impulsum et impetum superbie et non econtra et habens ea ordinat ea ad finem superbie et non superbiam ad finem aliorum, et hoc cum res vel circumstantie exigunt ordinationem vnius in alterum et maxime nisi superbia sit ita remissa vt cetera notabiliter eam excellant ob hoc enim superbia potissima regina viciorum dicenda est primo modo potius dicenda esset parens quam regina. ¶ Ad septimam concedo primam partem antecedentis, et secundam nego consequentiam quia que dicta sunt de originatione viciorum a superbia non intelliguntur de originatione actuali et pro singulis generum sed de originatione aptitudinali et pro generibus singulorum. ¶ Ad rationem autem oppositam iam responsum est. Uerumtamen potest dici quod sicut virtus heroica est gradus et non genus virtutis ita bestialitas est gradus non genus vicii que etiam in superbia reperitur. Ideo dico quod superbia secundum gradum bestialitatis excedit omnem bestialitatem alterius generis sicut humilitas secundum gradum heroicum excedit omnem heroicum gradum alterius generis.

Solutio sexte rationis vide supra.

Tho. secunda secunde questione 162. articulo septimo.

Queritur quarto Utrum superbia sit in vi appetitiua aut cognitiua

Arguitur quod in cognitiua. Omnis cecitas mentis est in vi cognitiua sed superbia est cecitas mentis vt infra patebit igitur. In oppositum arguitur humilitas est in vi appetitiua ergo et superbia. Notandum quod superbia importat principaliter amorem proprie excellentie, et cum hoc importat contemptum alicuius qui actus nati sunt causare in intellectu estimationem inordinatam de propria excellentia et etiam inordinatam estimationem de aliena. Sicut enim humilitas importat principaliter delectionem ordinatam sui et appreciationem aliorum ordinatam que nate sunt causare estimationes conformes in intellectu ita et superbia. ¶ Prima conclusio superbia est in vi appetitiua. probatur omnis amor excellentie proprie et contemptus aliena est in vi appetitiua sed superbia est alter illorum duorum actuum vel ambo vel aliquis vtrique equiualens ergo superbia est in vi appetitiua. maior probatur per ea supra multipliciter allegata sunt que non est necesse repetere. ¶ Secunda conclusio Superbia causat in vi cognitiua multas falsas estimationes. probatur quia causat estimationem falsam de propria excellentia et estimationem falsam de delectione aliena qui estimationes false dependent ex multis aliis falsis que etiam principaliter causantur a superbia. Estimat enim superbus se habere bona excellentia que non habet vel tot et tanta habere quot et quanta non habet. Estimat se nulla habere mala et contemptibilia que tamen habet. Aut non tot et tanta quot et quanta habet. Estimat aliqua bona que habet esse multum appreciabilia et esse cum magne excellentie que nec multum appreciabilia sunt nec sunt magne excellentie etc. Estimat preterea se solum vel potissimum aliqua habere que nec solus nec potissime habet. Estimat se que habet habere a se et posse sibi ipsi conseruare que nec a se habet neque sibi ipsi conseruare sufficit. Estimat iterdum se bona que habet habere ex meritis et se etiam maioribus dignum que nec ex meritis habet nec minima eorum parte dignus est. Econtrariis estimationes habet de aliis a se hac conclusione probat omnes auctoritates supra allegate quibus multe dicunt quod superbia excecat multe similiter quod est amica superbie. que omnia non dicta sunt ad doctoribus nisi quia quasi a effectus mali sit superbia vel pars superbie sed quia est effectus superbie. Et ad istum sensum exponende sunt auctoritates doctorum si aliqua sonare videatur quod superbia sit mentis cecitas. Pro hac conclusione est aug. lib. de penitentia dicens Sepe reprobi pro hoc quod vnum vel minimum bonum incaute aspiciunt multa et grauia mala in quibus sunt non agnoscunt. et sepe electi pro hoc quod ad tenuissimum malum suum infirmari deputant magna bona ad que prouecti sunt non admittunt. ¶ Ad idem grego. xxii. moralium. Nonnunquam mens extollitur quia nos aliis non recte comparamus. Sicut enim aliis volumus comparies tamen considerare debemus qui in nobis a nobis sunt non a deo quasi prestita nobis. Sic namque est qui de bonis a deo prestitis super alium extolli velut qui vestibus alienis indutus gloriatur. Non quod hec aliorum bonis comparare debemus sed mala tamen nostra que a nobis ha

effectus superbie.

Anselmus

Gregorius

bemus ꝙ si mala nostre bonis aliorum ꝯparemus
nos inferiores oībus nobis ipsis videbimur. Et se
quit. Cōtra qꝺ qꝛ supbi faciūt et si oīb⁹ deteriores
sint cūctis se iudicāt eē meliores sua em̄ bona attē
dētes alioꝝ malis ꝯparāt quoꝝ mala nullaten⁹ cō
siderare debent. Et ꝯsiter ondit quot mala inducit
aliene culpe ꝯsideratio. Certia ꝯclusio superbia nō
est in vi appetitiua sensitiua, sed intellectiua scꝫ in
volūtate. Probat primo qꝛ ōe vicium qꝺ primo et ꝑ
se est viciū morale est in volūtate, superbia est hmōi
igit. Scꝺo in demonib⁹ est supbia ⁊ cōstat ꝙ nō est
in eis appetitiua sensitiua igit. Tertio. obiectū su
perbie excedit obiectū appetit⁹ sensitiui. Obiectum
em̄ supbie fm thomā est arduū siue sit sensibile siue
spūale ergo supbia ad illā potētiā ptinet q̄ in hmōi
obiectū fm suā rōnē ambitū ferri pōt sed talis ap
petitiua potētia est volūtas siue appetitus intelle
ctiuus ꝗ supbia est in appetitu intellectiuo vtrū au
tē sit in irascibili aut in ꝯcupiscibili ex alio que pēdet
ideo pro nūc nichil dico. ¶ Cōtra primā cōclusionē.
Arguit pmo auctoritate gregorii.xxiii. moraliū di
cētis obstaculū veritatis timor mētis est qꝛ dū īflat
obnubilat, sed ꝯstat ꝙ cognitio veritatis nō ptinet
ad vim appetitiuā sed ad vim cognitiuā igit. Se
cūdo supbia ꝓcedit ex īdebita ꝯsideratione vite alie
ne et proprie vt ptꝫ ex auctoritate gregorii ad scꝺm
cōclusionē allegata sed cōsideratio pertinet ad vim
cognitiuā ⁊ nō appetitiuā igit. ¶ Tertio arguitur
expressa auctoritate bernardi ī epistola ad senonē.
expresse dicētis ꝙ vna spēs supbie est viciū mentis.
Alt est superbia in duas species diuiditur in cecaꝫ
et vanam que quidem aliis nominibus appellari
possunt contumacia et vanitas quorum prior intel
lectiue posterior voluntatis viciū est quia ⁊ illa fal
litur rationis oculus et ex ista male afficit volunta
tis appetitus. Ceca superbia seu contumatia est vi
cium quo se existimat aliquis vel esse bonum quod
non est a se esse qꝺ est, aut qui in se in vāo gl'iatur.
Vana superbia seu vanitas est vicium que quis tā
de eo quod est ꝗ de eo quod non est suis magis ꝗ
dei laudibus delectatur. ¶ Ad primā respōdet bea
tus thomas et bene ꝙ superbia indirecte impedit
cognitionem veritatis speculatiuā in subtrahen
do scꝫ causam superbus em̄ nō subicit intellectū sit
um deo vt ab eo veritatis cognitionem accipiat.
Ideo deus abscōdit sibi huiusmōi cognitionem fm
illud Mathei.xi. Abscondisti hec a sapientibus et
prudentibus.i. a superbis qui sibi sapientes et pru
dentes videntur et reuelasti ea paruulis id est humi
libus nec ꝺa illi superbi dignentur addiscere ab
hominibus cum tamen dicatur ecclesiastici sexto.
Si inclinaueris aurē tuā scꝫ hūiliter audiēdo excl
pies doctrinā. Ipsa aūt directe īpedit cognitionē
veritatꝭ affectiuā qꝛ dū superbi delectant in ꝓpria
excellentia excellentiā veritatis fastidiūt scꝺm il
lud gregorii.xxiii°. moraliū. Superbi ⁊ secreta in
telligēda percipiūt ⁊ eoꝝ dulcedinem experiri non
possunt ⁊ si nouerint qꝺ sunt ignorāt quō sapiunt,
vñ ⁊ prouerbioꝝ.xi. dicit vbi humilitas ibi sapien
tia, preter istos modos est vn⁹ ali⁹ quo supbia cau
sat cecitatē mētis oppositā cognitiōi vere excellētie
tam proprie ꝗ aliene scilꝫ ardentissimus amor hu
iusmodi excellentie quo fit vt incedant in omēs fal
sas estimatiōes q̄ supra recitate sunt. Nā sicut ca
ptus amore vicioso ex vehementia passionis fre
quenter putāt se audire aut videre quam nec audit
nec videt ita captus amore ꝓprie excellētie tenebras
suas estiat esse lucem ⁊ lucē alioꝝ tenebras putat.

¶ Ad formā ergo rationis r̄ndet negādo ꝯñaꝫ qꝛ qꝺ
est in vi cognitiua pōt īpediri ab eo qꝺ ē in vi appeti
tiua. ¶ Ad scꝺam silr negat ꝯña sꝫ tm̄ sequit ꝙ sup
bia cām suā hꝫ in vi cognitiua. Est tm̄ aduertendū ꝙ
hmōi iordiata ꝯsideratio vite aliene ⁊ ꝓprie, ⁊ act⁹
supbie sunt sibi inuicē cause, hmōi em̄ iordiatio cō
siderationis etiā scꝺm tho. ex inordiato appetitu ꝓ
prie excellētie ꝓcedit qꝛ qꝺ aliqs vehemēter deside
rat facile credit Et iō supb⁹ ꝓpter appetitū inordi
natū excellētie ꝓprie ⁊ contēptū aliene facile de se
magis estimat, ⁊ pua de aliis. Similiter hmōi esti
matio causat actū superbie ⁊ ꝑ eam fit vt supbus a
met excellētiā suā super alios ⁊ in ea delectetur nec
intelligo hmōi mutuā causalitatē scꝺm eodē actus
in numero sed scꝺm eosdē actus scꝫ spēm ¶ Ad ter
tiā dico ꝙ bernardus in illa epistola accipit super
biam cōmuniter ad ꝓsumptionē, ambitionē vanā
gloriā ⁊ supbiā ꝓprie dictā. Et supbia ceca ꝯprehē
dit ꝓsumptionē ⁊ ambitionē ⁊ supbiā ꝓprie dictaꝫ
qꝛ oēs iste excecāt. Tertia aūt magis. Aliaꝫ autē
vocat vanā ⁊ nō cecā qꝛ vel nō excecat si excecat hoc
est rarius. Dicit autē supbiā cecā esse vitiū mētis nō
quia actus ille vel habit⁹ qui est ꝓprie supbia sit vi
tiū mētis, sed qꝛ hmōi supbia est naturaliter causa
tiua hmōi estimationis que est viciū mētis ⁊ tale estī
matione vocat superbiā nō qꝛ in rei veritate sit for
maliter talis sed qꝛ est effectus quasi connaturalis
hmōi supbie. Aut dicit eā viciū mētis qꝛ sit ī affectū
⁊ rationē corrūpit. Alia aūt dicit viciū voluntatis
qꝛ nō corrūpit nisi volūtatē. Ratio aute oppositum
soluta est ex dictis.

Querit quinto Utrum superbia

tribus gradib⁹ sicut ⁊ cē. vicia distincta.
Arguitur ꝙ nō qꝛ vt allegatū est supra ex
benardo supbia nō habet nisi duas spēs scꝫ cecā et
vanā igit nō tribus gradib⁹ distincta. In oppositū
arguit qꝛ nō videt ee maior ratio de vno victo ꝙ sit
trib⁹ gradib⁹ distinctū ꝗ de alio ꝗ si alia sint his
gradib⁹ distincta ⁊ supbia Notādū ꝙ gregori⁹ xxiii
moraliū assignat q̄tuor spēs supbie ita dicēs. Qua
tuor quippe sūt spēs q̄bus oīs tumor arrogātiūꝫ
demōstrat cū bonū aliqꝺ a semetipsis habere se ex Gregori[us]
tīmāt aut si sibi datū de sup credūt ꝓ suis hoc acce
pisse meritis putāt aut cū iactāt se habere qꝺ nō ha species
bent aut despectis ceteris singulariter videri appe superbie
tūt. hāc aūt diuisionē supbie bonū esse ac sufficiētē
ꝓbat tho. dicēs ꝙ qꝛ excellētia ꝯsequitur aliqꝺ bonū
habitū qꝺ quidē pōt ꝯsiderari tripliciter ¶ Uno mō
scꝺm se vt cū aliqs attribuit sibi maius bonū ꝗ hꝫ ⁊ sic
est tertia spēs qua aliqs iactat se habere qꝺ nō hꝫ.
¶ Alio mō ex pte cause inquātū est excellēti⁹ ꝙ ali
qꝺ bonū insit alicui a se ꝗ ab alio. Et hoc dupliciu
ter qꝛ vel ex pte cause efficiētis ⁊ sic ē pma species su
pbie qua qs estiat se bonū suū habere a se ⁊ nō ab a
lio effectiue vel ex parte cause meritorie ⁊ sic est scꝺa
species qua quis estimat bonum quod habet ab a
lio se habere ex meritis suis. ¶ Tertio mō ex parte
modi habēdi ꝓ vt aliqs excellētior reddit ex hoc ꝙ
aliqꝺ bonū excellenti⁹ ceteris possidet, et scꝺm hoc
mouet aliqs ad inordinatū maiorē sue excellētie et
sic est q̄rta species supbie qua aliqs despectis cete
ris vult videri. Hec opinio tho. ē pulchra ⁊ bene mo
ralis sed tm̄ videt cassinabilis multipliciter Primo qꝛ
nō videt ꝙ gregori⁹ ī loco illo posuerit spēs supbie
sꝫ tm̄ posuit spēs arrogātie q̄ arrogātia est supbie
species et nō eadem conuertibiliter sibi imo eā distin tho. 2. ꝯ[...]
guit ysidorus libro de summo bono a superbia sicut q̃sti. 16[2]
speciem a spē et dicit arrogantiā ex superbia nasci et articulo

non ecõtra. Et confirmat̃ quia stat aliquẽ eẽ vere sup
bum et tamẽ nichil sibi arrogare. Uerbi gratia aliqs
est doctus theologus et doctior ceteris q̃ secũ versant̃
etiam notabiliter, confitetur tñ se non a se nec ex meri
S thomã. tis sed munere dei hanc tantã scientiam accepisse z ni
chilominus quia scd̃m eã excellit ceteros notabiliter
mouetur a maiorem proprie excellentie contemptiue
et despiciẽ ceteros tanq̃ nichil scientes. Iste opinione
sui est tumidus et elatus et cetero℞ despectiuus et ita
superbus et tñ nichil sibi arrogat. ¶ Preterea volo q
aliquis impudenter iactz bona que habet ex amore
proprie excellentie et in contemptũ alio℞ similia bõa
non habentium. Tunc sic talis est vere supb⁹ et tamẽ
nichil sibi arrogat ergo nõ oĩs supbia est arrogãtia.
¶ Secũdo non michi videtur thomas bene fundasse
illos arrogãtie spẽs hec enĩz ei⁹ verba sũt. Est autem
considerãdũ q quelz excellẽtia ꝯsequit̃ aliqd̃ bonum
quod quidem bonũ põt considerari tripliciter zc. et
ce vbi thomas ponit pri⁹ duo scz excellẽtiã ꝯñe bo
nũ habitũ z bonum ipm ex quo consequit̃ excellẽtia
Et tunc ex triplici aut quadruplici consideratiõe bõi
ex quo consequit̃ excellentia assignat q̃tuor spẽs ar
rogantie et ex primo mõ considerandi accepit tertiam
speciem qua quis iactat se habere bonũ quod nõ ha
bet. Contra hoc arguitur, volo q aliquis sit multum
diues z pter diuitias suas putet se excellentiorem
aliis doctis et bonis et despiciat eos z ꝯtẽpnat sicut
multi fecerunt. Iste sic talis sibi arrogat excellentiam
quã nõ habet et ẽ arrogãs scd̃m tertiã spẽm z tñ con
stat q nichil arrogat sibi ex parte boni qd̃ consequi
tur excellentia qr nõ credit se ditiorem q̃ sit volo eñ
q de multitudine et copia diuitiarũ suarum recte estĩet
ergo arrogat sibi illo tertio mõ ex pte excellẽtie q̃ bo
num habitũ consequit̃ false putans q illud bonũ a
liqua magna excellentia consequat̃. Et ego satis opi
nor q iste mod⁹ arrogãdi vel supbiẽdi sit ceteris cõ
munis inficiens pro magna parte diuites nobiles et
potentes qui credũt q ex istis bonis exterius q̃ nulla
sũt in ꝯparatiõe ad bona aliq̃ magna excellẽtia nascat̃
¶ Confirmatur qr defẽsio peccato℞ rebellio libertas
peccãdi ꝯsuetudo scd̃m bernardũ ptinẽt ad supbiã cum
sint gradus supbie z tñ nõ oĩs qui defendit pecca
ta sua aut libere facit qd̃ vult aut consuetudinẽ pec
cãdi habet arrogat sibi aliquod bonũ in q̃ fundatur
excellẽtia sed hec aliqñ ꝯtingit qr talis ex bonis que
vere habet arrogat sibi excellẽtiã quam nõ hz z q̃ nõ
est nata sequi bona que hz. Ideo mallẽ modo seque
ti rõnẽ illi⁹ diuisionis quadrimẽbris assignare. ¶ Ois
arrogãs false arrogat sibi aliquid. Aut ergo arro
gat sibi stĩe bonũ ex q̃ ꝯseq̃t̃ excellẽtia z tũc arrogat
sibi bonũ qd̃ nõ hz aut arrogat sibi stĩe excellẽtiã na
tã seq̃ ex bono qd̃ hz. Et hec tripliciter, aut arrogat sibi
stĩe bonũ illd̃ p̃ sdepẽdẽtiã ab alto, z sic est pma speci
es qua q̃s estimat bonũ quodlz a se et nõ ab alio ha
bere. Aut arrogat sibi false rõne debiti, et sic est secũ
da spẽs qua quis estimat bonum qd̃ habet etiam ab
alio esse merito suis debitũ aut rõne singularitatis
Anselm⁹ habendi quia scz vel solus habet tale bonũ vel preci
pue habet illud z sic est quarta spẽs. ¶ Notãdũ scd̃o
q anselm⁹ exaltationẽ siue superbiam diuidit in ex
altationẽ cordis qua quis se magnũ estimat et mul
tum excellentẽ. ¶ Oris qua quis de excellẽtia sua ia
ctando inordinate loquitur. Et operis qua quis si
gnis z factis electionem mẽtis exterius in ordina
te demonstrat de qua diuisione dicit beatus tho
mas q accipitur secũdz procursum peccati: quod
primo corde concipit̃. scd̃o ore pfert̃. tertio ope per
ficitur. ¶ Sed si intelligat de pcursu illo cõiter reperi

tur in aliis pctis nõ michi videt̃ cõueniẽs dictum tho. vbi.
vt puta in pctõ luxurie est pmo interior cõsensus. Se supra.
cũdo executio q̃ p exigit collocutionẽ: vel habeat̃ con
sensus alteri⁹. Tertio sequit̃ op⁹ scz exterior luxu
ria. Et ista luxuria exterior est directe subordinata
volitioni luxurie z nõ alicui alteri volitioi ei subor
dinate. ¶ Sic arguo sic nullũ opus immediate sub
ordinatũ volitioi q̃ subordinata ẽ volitioi q̃ pmo z
per se ẽ volitio supbie ẽ op⁹ p qd̃ pficitur pcursus su
pbie. s3 supbia opis q̃ cõsistit i exhibitione quo℞ fa
cto℞ q̃ sunt signa supbie z subordinata immediate
volitioni alicui que est subordinata volitio que pri
mo z se est volitio supbie igit̃ minor pbatur. quia
facta que sunt signa supbie subordinãtur imediate
volitioni hmõi facto℞ q̃ volitio facto℞ subordinat̃
volitioni excellẽtie que pmo z p se est volitio supbie
igitur ¶ Scd̃o nullũ op⁹ ad quod nulla volitio que
primo et p se est volitio supbie nõ inclinat nisi me
diante iudicio rationis recto vel erroneo z alia voli
tione illi cõformi est opus p quod pficitur z cõsum
matur illa prima volitio sed ad hmõi opus externũ
quod est signum excellentie non inclinat volitio ex
cellentie immediate sed tantum mediãte iudicio ve
ro vel erroneo quo iudicatur q p talia facta signi
ficabitur vel procurabitur excellentia et mediante
volitione huiusmodi factorum igitur. ¶ Tertio si q̃s
diuideret luxuriam in luxuriam cordis, oris, z ope
ris intelligendo per luxuriam cordis consensum
actualem in luxuriam, per luxuriã oris collocutio
nem de turpibus z luxuriosis rebus, per luxuriam
opis cõuersationẽ cũ luxuriosis psonis aut frequẽta
tionẽ loco℞ luxuriosor. Aut facta aliq̃ que iudi
catur luxuria cordis, cõstat q illa diuisio nõ acce
peret̃ scd̃z pcursum peccati luxurie qr op⁹ istud non
est illud opus qd̃ proprie correspondet cõsensui in lu
xuriã [illegible] coitum [illegible] tali cõsensui proprie correspõ
deat coitus ipse tanq̃ opus exterius in quem coitum
immediate inclinat ipse consensus actualis et parti
cularis. Sed diuisio supbie q̃ posita est oĩe similis
huic diuisioi supbie ergo hec diuisio supbie nõ est scd̃m
pria secũdum procursum peccati supbie. ¶ Quarto
quotiẽscũq3 diuisio alicui⁹ pcti sumit̃ scd̃m pcursum
pcti tũc res significate p mẽbra diuisiõis sũt sibi in
uicẽ subordinate scz scd̃m pmo z tertiũ duob⁹ s3 sup
bia opis nullomõ subordinat̃ supbie oris cũ nullo
mõ oporteat q q̃ vult supbiã ostendere factis q pmo
ostẽdat eã verbis. ¶ Quinto oẽ illd̃ op⁹ p qd̃ perficit̃
aliqd̃ pctm est finis volitionis q̃ primo et per se est
pctm, sed opus supbiẽ quo scilz significatur excellen
tia contẽptiua nõ est finis excellentie contemptiue
qr nõ ideo amo excellentiã vt supbe faciam et ope
rer sed econtra ergo supbe facio z opero vt supemi
neam z excellens videar ergo zc. ¶ Maior pz. Nã tu
vis luxuriari vt luxurieris et non econtra tu nõ luxu
riaris vt velis luxuriari. Et si queras quod est illud
opus per qd̃ perficit̃ z ꝯsummat̃ supbia. Rñdeo q ali
quid dicit̃ esse supbia dupliciter. Uno modo primo et
sic inordinata volitio excellentie contẽptiue dĩ esse
superbia z de tali dico q sicut allegatũ est supra ex
cassia perficitur z ꝯsummat̃ sicut z iactãtia sine ma
teria exteriori z pter defectũ hui⁹ ꝯsiderationis superbia
videt̃ michi errasse beat⁹ thomas. ¶ Alio modo ali duplex
quid dicitur supbia secũdario et hoc modo manifesta capitur.
tio hmõi excellentie cõtẽptiue diceret̃ esse superbia
secundario scz z tunc dico q hmõi manifestatio ex
cellentie põt fieri per verba z tunc ipsa dicet̃ supbia
oris que subordinatur volitioni hmõi verborum qr
scz ego volo talia verba supba z ꝯtẽptiua põt ẽẽ fie

ri huiusmodi manifestatio per facta et opera que fa-
cta et opera subordinantur volitioni talis oper. et ista
dicitur superbia operis. Et si dicas q superbia incli
nat per se in contemptū et per ꝯñs in dicta et facta su
perba etiam seclusa omni manifestatione. Dico q si
hoc concedatur quēadmodū conceditur de luxuria q
inclinat in verba turpia et oscula et tact⁹ turpes et im
pudicos, tamē semper constat q superbia oris nō de
pendet a superbia operis nec econtra. Sicut nec ver-
ba turpia ab osculo luxurioso nec ecōtra et p ꝯñs q
litercunqȝ dicatur sp tñ habebitur q illa diuisio non
sumitur penes ꝓcursū peccati sȝ sumitur penes actuȝ
interiorē et exteriorem. Actus interior dicitur super-
bia cordis. Act⁹ exterior est duplex. vn⁹ est act⁹ oris:
ali⁹ est per alias potentias executū, sicut sunt corre
ctiões q̄ magis ex superbia q̄ ex fraterna caritate ꝓce-
Duodecimus gradus superbie secundum bernardum dunt scdm illud. superbi p(re)lati semp inuenire opi ant
quod rigide feriant. Actus oris dr superbia oris. Alia-
rum potentiarū actus dicitur superbia opis ¶ No-
tandū tertio q bernardus ponit duodecim grad⁹ su-
perbie duodecim gradib⁹ humilitatȝ correspōdentes vt di
cit tho. Prim⁹ ē curiositas. leuitas. inepta letitia. ia
ctantia. singularitas. arrogātia. presūptio. defensio pe
catorū, fallax et superba ꝯfessio, rebellio libertas, pec
candi consuetudo peccandi. Curiositas opponit primo
gradui humilitatis quo quis defixis in terrā aspecti
bus humilitatē ostendit. Namqȝ vbicunqȝ stat am-
bulat oculis vagatur caput erectum et aures suspen
sas portat et curiosus in alienorū rebus cognoscere vult
2. gradus. videtur et inimicus. ¶ Secūdus gradus scilicet leui-
tas animi que significatur ex leui motu oculorū leui-
tate sermonis q̄ in multitudine et clamore et in consi
deratione consistit opponitur secūdo gradui humili
tatis quo pauca verba et non clamorosa voce loqui-
mur, per hanc autē leuitatē contēpnimus eos cū qui
bus loquimur et versamur. ¶ Tertius gradus scilicet
3. gradus inepta leticia qua leta semꝑ appetim⁹ et tristia fugi
mus opponitur gradui humilitatis quo risus facili-
tatem fugimus. Isti iñ gradus nō videntur pertinere
ad perfecte superbos de quibus dicit aristoteles in
quarto ethicorum q imitantur magnanimū q̄tū pos-
sunt: et maxime in signis exterioribus magnanimita-
tatis magnanimi aūt constat graues sunt in aspectu
in incessu in sermone et in omni gestu nec faciliter mo
uentur in risū. ¶ Quartus est iactantia que opponit
4. gradus. taciturnitati quarto humilitatis gradui q̄uis tamen
iactantis nō adequate et p se opponatur taciturnita
ti vsqȝ ad interrogationē. Cū etiam sine iactātia pos
sit perdi taciturnitas ordinata. ¶ Quintus singula
ritas per quā intelligitur hic q̄ vult ceteros appare
aut plus ceteris agūt quib⁹ nō sufficit monasterii re-
gula et in operibus suis singulares et qui diuisus et
separatus vult ieiunare cū alii nō ieiunant vult ora-
re vbi alii non orant vult refectionē separatim sumere
et semꝑ aliquid agere per quod videamur aliquā ex-
cellentiam super ceteros obtinere. Et ideo humilitas
est obseruare que habet communio monasterii regula
sed tñ interdū vera virtus ꝓ vicio singularitatis nō-
nullis offert. Cōtingit enī interdū q viri docti et inge
nio vigentes non sequūtur cōmunes et vulgares aucto
rum opiniones sed ab his certis et multū manifestis
rōnibus dimouent et ꝓpter hoc vicium singularitatis
obiicitur et falso quidē quia cū nō sint ad huiusmodi aliorum
opiniões vulgares obligati habent certitudinē rões
in oppositum et patenter cognoscūt q rōes vulgate opiniōis
sophistice sunt nullius efficacie. Tū et quia his q̄ ꝓba
bilia sūt omnino liberū vt vnicuiqȝ rō indicat sentire et ideo
in hoc nō singularitas sȝ x̄a ingenii libertas nō ē sin-
gularitas sȝ falsitatis declaratio nō ē singularitas sed

falsarum opinionum emendatio. neqȝ enim errare
teneor cum illis quos etiam vera docentes sequi non
obligor nisi id certa et euidenti ratione manifestum
fecerint. ¶ Sextus est arrogantia qua sibi et me- 6. grad.
ritis suis ois bona q̄ habet imo etiam plura que nō
habet arrogat cōtra sextū humilitatis gradū quo q̄s 7. grad.
existimat se oibus viliorē. ¶ Septim⁹ ē ꝑsūptio qua
quis estimat se ad multa et ardua singulariter posse
sufficere. Et ideo rndit frequēter nō vocat⁹ ꝓcedit nō
miss⁹ reordinat ordinata reficit iā facta et nichil esti-
mat bñ factū nisi qđ ipse fecerit ꝯtra septimū humilita
tis gradū quo q̄s se ad oia indignū et impotentē pu-
tat. ¶ Octauus ē defensio peccatorum. Superbus enim egre 8. grad.
fert si reprehēdat. et ideo vbi nō pōt negare factū defen
dit id a se recte factū esse ꝯtra octauum humilitatis
gradū q̄ ē peccatorum ꝯfessio. ¶ Non⁹ ē fallax et superba 9. grad.
ꝯfessio. cōfessio dicit fallax qua q̄s mēte nō contritus
se contritū simulat, et id oie detestatur ad qđ adhuc
corde et aio afficit. Dicitur aūt confessio superba qua
quis nō vult patiēter ferre et amplecti penā illā quaȝ
peccatis suis ꝓmeruit et ideo ordinat illā simulationeȝ
ꝯtritiōis et doloris et excutit a se lachrimas vt ideo sa-
tis dedisse penarū videat et ne amplius quicq̄ supplici
cii inferat. cōtra nonū humilitatis gradū quo ꝓ obe
dientia in duris et asperis patiētiam amplectimur.
¶ Decim⁹ ē rebellio, q̄ñ aliquis est cū vt q̄ nō vult patiētiā 10. grad.
durorū amplecti nec pōt eā p simulationē ꝯtritiōis et
emēdatiōis fugere qđ ꝯtra ꝓpositū eā suscipit aut cō
tra superiorē sit rebellis et a pte ꝯtradicēdo fugere in
tat qđ dissimulādo euicere a se tēptaui. Et cōtra de
cimū humilitatis gradū quo iubemur nos maioribus
cū obediētia subiicere et eis in oibus obedire. ¶ Unde 11. grad.
cimus ē libertas peccādi. Nā q̄ ꝓpter rebellionē obe
diētiā superioris et psilium ac suciōnatē eius effugit cū
nō habeat q̄ eū coherceat iā libere et sine timore repre
hensionis peccat et q̄ se ab obediētia alterius exemit
ꝓpriā voluntatē libere et cū delectatiōe admittet con
tra vndecimū humilitatis gradū quo cū delectatiōe
ꝓpriā voluntate prohibemur implere. ¶ Duodecim⁹ 12. grad.
est consuetudo peccādi postq̄ꝑ prima flagitia impuni
tas sequitur experta voluptas libenter repetitur, et re
petita blanditur ratio ligatur, et timore dei ac reue-
rentia preceptorum suorum sublatis consuetudo pec
candi inducitur. contra duodecimū humilitatis gra
dum quo admonemur semper timere deum et mandata
ta eius reuereri et in memoria habere. Notandum
quarto q superbia sicut et cetera peccata pōt diui- Tres gradus superbie
di in tres gradus, in superbiam incontinentie, su-
perbiam malitie siue intemperancie, et superbiam be
stialitatis. Superbia incontinētie est amor inordina
tus excellentie proprie cōtēptiue infra communem fa-
cultatem hoim posit⁹ ꝯtra quem superb⁹ patitur stimu
los consciētie reluctantis et ad meliora deprecantis.
Et iste gradus diuinus iter in incontinentiam ꝓprie
dictam et perseuerantiam. Superbia malicie siue in
temperantie est amor inordinatus excellētie proprie
cōtēptiue infra cōmuneȝ hominū facultatē posit⁹ ꝯtra
quē superbus nullos patit consciētie stimulos nec remi
sum rōnis sicut cōtingit in his qui iā per longam con
suetudinem ita obdurati sunt vt in scelera sua exele-
ctiõe et cū magna delectatiōe ferunt sine vllo remor
su cōsciētie. Superbia bestialitatis ē inordinat⁹ amor
excellētie ꝓprie cōtēptiue q̄ aut ex natura act⁹ aut rōe
alicui⁹ circūstātie ē extra cōmunē facultatē hoim ita
q nulli sunt aut rari q̄ nō ꝓpter vel abiectionē vel sū-
mam maliciā tales act⁹ eū abhorreāt et eū exercentur
sicut ē superbia i deū per actualē et positiuum contem-
ptum eius et mandatorum suorū. ¶ Et sic sit ꝯclusio re
sponsiua ad q̄stionē Superbia cōueniēter diuidit in

tres gradus ꝑatet ex dictis. nec obstat ꝙ bernard⁹
ponit duodecim gradus et alii ponūt tres qꝛ ista vl-
tima diuisio cōprehēdit oīa q̄ cōtinentur in aliis diui
sionibus. Ista aūt vltra gradus positos a bernardo
videtur cōtinere ⁊ cōprehēdere superbiā bestialē quā
nō ponit bernardus qui tm̄ loquit de supbia mona-
chorū inter quos forte hic tercius supbie gradus non
fuerat expertus quo tamen infectus fuisse videt Julia
nus apostata qui veluti certamen aduersus cristum
per incredibilem superbiam suscepisse vltimū vite spi
ritum exsufflans ait. Vicisti galilee vicisti. Sed de sup
bia mouentur aliqua dubia Primū dubiū in quo sit
tollerabilior superbia vel in paupere docto vel in di
uite indocto ceteris paribus. Arguitur ꝙ in paupere
docto quia in eo magis tollerabilis est amor excellē
tie propter quia maiorē excellentiam habet sed paup
doctus habet maiorē excellentiā q̄ diues indoct⁹ cū
scientia sit bonū excellentius diuitiis igitur In oppm̄
arguitur per illud vulgatū et tritum ꝙ pauper super
bus est vna de abusionibus seculi. Ad dubiū respon
Nota. detur ꝙ superbia est tollerabilior in diuite indocto
q̄ in paupere docto huius ratio est quia superbia ē
amor excellentie contemptiue qua quis se estimat ita
excellentē vt ceteris non indigeat sed eos potius con
temnat et spernat. Ita est aūt ꝙ paupertate suam
maxime debet cognoscere se indigere aliis cum pau-
per dicatur cui desunt etiam alimenta aut saltē cui
desunt necessaria aut ad vitam aut etiam ad decētiā
et honestatem diues autē indoctus nan caret nisi do
ctrina q̄ carentia doctrine non ita communem est indi-
gere aliis sicut pauptas pauperē et ideo superbia in
paupere docto est intollerabilior q̄ in diuite indocto
¶ Secūdo paup doctus nichil habet incitans eū ad
superbiam. Nam q̄uis doctrina nata sit excitare ad
eam inq̄tum est excellentia quedam tamen vt videtur
q̄tum excitat tm̄ etiā distrahit inq̄tum est ablatiua
cecitatis inq̄tū etiam habet paupertatē circūstantē
q̄ maximā habet inclinationē contra superbiā diues
autē indoct⁹ habet diuitias que natae sunt excitare q̄
non habent aliquod retractiuū aut ipedimentum eo ꝙ
est indoctus et per ↄ̄ns cecitati mentis ꝓximior ideo
paup doct⁹ supb⁹ est intollerabilior q̄ diues indoct⁹
Probat tertio auctoritate bernardi sup cātica sermo
mone. lv. dicentis. Quia nō tollerabiliorē in diuite su
perbiā q̄ in paupe dicat de michi si tā dure in potēte
illo ai aduersū est ꝓeo ꝙ eleuatū est cor illi⁹ nec ei ꝓ-
fuit quod cognitā potentib⁹ esse cognoscit superbia
quod de me exigendū est ⁊ misero et superbo.

Secundum dubium vnde est ꝙ
superbia vt sacri doctores asserūt vicina e
⁊ ↄgnata potētibus. ¶ Ad hāc questionem
respondet aristoteles q̄rto ethicoꝝ capitulo de mag-
nimitate ibi despectores autē vbi aristoteles ostendit
hoc esse verum de potentibus qui sūt sine virtute cuius
vna rōnis cōsistit in hoc oēs q̄ habēt bonas ⁊ ꝓsperas
fortunas quas non possūt ferre moderate credunt se
excellere alios ⁊ sūt despectores et superbi sed potē-
tes sine virtute existētes habent bonas fortunas scꝫ
potētatus ⁊ diuicias ⁊ eas nō possūt ferre moderate
quia sine virtute non est facile moderate ferre bonas
fortūas & tales credūt excellere alios ⁊ sūt despecto
res ⁊ superbi. Vnū ꝓbat qꝛ oēs tales sunt conteptiui
alioꝝ ⁊ cū sint magnanimo dissimiles conātur imitari
magnimū imitant aūt i sūi ↄtēptu ⁊ despectiōe alioꝝ
sꝫ nō vere qꝛ magnanim⁹ vere cōtēpnit ⁊ vere gloriat
cat isti autē indifferenter omnes contempnunt. ¶ Se-
cundo pōt probari qui a potentes qui carēt virtute ci-
dūt se nullis idigere ceteros aūt idigere auxilio suoꝝ

omnes tales faciliter fiunt superbi. Antecedens pꝫ
qꝛ licet eis desint bona sciente et virtutum tamē quia
sūt sine virtute nō credūt se egere illis nec cognoscūt
dignitatem vtilitatem et necessitutem horum bonorū
imo putant ꝙ omīs humane vite necessitas ⁊ subuen
tio sit in diuitiis posita ideo faciliter fiunt cōtēptio-
res ⁊ despectores ceteroꝝ. ¶ Confirmant ista aucte
platonis q̄ interrogat⁹ a Dyonisio tirāno quid sit ꝙ
p̄hi frequentāt limina principum ⁊ principes nō fre-
quētant scolas p̄hoꝝ. Rn̄disse fertur qꝛ p̄hi intelligūt
se egere bonis tirānoꝝ scꝫ diuiciis sꝫ tirāni nō intelli
gūt se egere bonis p̄hoꝝ puta sciētia ⁊ virtutib⁹. Ex
qbus verbis apparet ꝙ indigētia bonoꝝ fortune ma-
gis sensibilis ⁊ ꝑ ↄ̄ns magis repressiua a supbia q̄ in
digētia bonorū alioꝝ. Similiter etiā vtilitas ⁊ fruct⁹
bonoꝝ fortune ē magis sensibilis q̄ vtilitas ⁊ fruct⁹
bonoꝝ alioꝝ ⁊ ideo sunt magis excitatiua ad supbiā
⁊ elationē cū incidūt in eo qui virtute caret. Et quo in
fertur ꝙ gloriosū ē potentibus vincere superbiā. pꝫ
qꝛ hoc est multum difficile. ⁊ ob hoc Ber. in epistola
ad senonē. ait. In alto posito non alta sapere difficile
est ⁊ omnino inusitatū sed quāto difficili⁹ tanto glo
riosius. Sequitur scđo in diuite indocto ē tollerabi-
lior q̄ in diuite docto. pꝫ qꝛ in diuite docto ē excitatū
tum ad superbiam nō repressū. In diuite vero docto
illud excitatiuū ꝑ doctrinā reprimitur et q̄uis doctri-
na scđm ꝙ excellēs bonū incitet ad supbiā tn̄ sm ꝙ ē
ingenii lumē et claritas ⁊ oculos mētis apit magis
reprimit q̄ excitet ⁊ ē repssiua nō solū respectu sui sꝫ
etiam respectu ↄditiōis ꝓspere fortune.

Queritur consequenter de viti
ia opposita patiētie scꝫ de impatientia.
Queritur ergo. Vtr̄ ipatiētia sit pctm̄. Vr
ꝙ nō qꝛ aliq̄ impatiētia non ē pctm̄ ꝗ nulla. aña
ꝓbat qꝛ aliq̄ ira nō ē pctm̄ alias nō diceret p̄sal. Ira-
scimini ⁊ nolite peccare. ¶ In oppositū arguitur im
patiētia opponitur virtuti scꝫ patie ꝗ ipatietia ē pctm̄
¶ Notandū ꝙ vt ex supradictis pꝫ patia ē vrt⁹ q̄ hō
inter aduersa eq̄bilitatē animi seruat ita ꝙ ꝓpterea
nullomō a vera hoīs deficit dignitate hoc tn̄ nō suf-
ficit ad patiam ꝓprie dcām qꝛ vitupa. oīsū ē patien
tia habet vitiū in defectu qđ Gre. appellat isensibilita
tē. ↄstat autē ꝙ isensibilis nō deficit a vera hoīs di
gnitate ꝓpter aduersa ita si illud sufficeret ad pati
entiā isensibilitas eēt patia qđ fīm ē. ideo sicut dictū
est supra ad patiam ꝓprie dictā ⁊ tercii generis exi-
git tristicia ꝓueniens ex eo ꝙ talia accidunt requirit
enī aliq̄ nolitio aduersoꝝ ⁊ ideo si q̄s affectet ꝓmōi
aduersa vt euitet supplicia eterna aut vt emēdet aut ve
maiorē retributionē hēat lꝫ tolerātia eoꝝ sit patiētia
vel pn̄s vel scđi vel q̄rti generis. nō tn̄ ē patiētia tercie
generis ⁊ adhuc i talib⁹ esset tristicia idest nolitio ali
qua ↄditionata. puta si hec aduersa nō esset i emēda
tionē meā nollē ea aut aliq̄ ↄsimilia. Dico ꝗ ꝙ cū ad
uersa acciderit tolerāda eomō quo i tertio gn̄e patiētie
cōtigit ille q̄ nullā nolitionē eoꝝ hꝫ nec absolutā nec
ↄditionatā imo nec nitit eis resistere aut resarcire in
cōmodū ⁊ ex tolerātia nō ē aliquā comoditatē susce-
pturus aut saltē de hoc nichil cogitat talis vr̄ isensi
bilis ⁊ deficit nō eq̄bilitate sꝫ i tristicia quā tn̄ rectum
dictamē rōis tenet suscipe. ille aūt q̄ tātā tristiciā susci
pit vt ab ea vicat ⁊ eq̄bilitatē mētis ꝑdat vr̄ ipatiēs
q̄ vero moderate se hꝫ i hmōi tristicia ita scꝫ vt nec ie
suā negligat nec dānū suū ita ferat vt oīno nō ↄtiges
rit nec eū eq̄bilitatē mētis ꝑdat sꝫ maneat sꝫ firma ⁊
solida mēs vt et agenda ⁊ fugienda cognoscat et inco
gnitis etiā oīno vt pri⁹ ꝑsistat eunc talis vr̄ verē patiēs
Ex hoc sit p̄ma ↄclusio. Impatiētia ē vitiū pꝫ rōe. post

oppositu. Scdo ois pturbatio mentis est vitium; sed
impatiētia est perturbatio mētis ergo ipatiā ē vitiū.
maior ē nota ⁊ mior pbat qr aufert eqbilitatē a mēte
¶ Scda conclusio impatiā est viciū piculosissimū ps
batur oīe vitiū inclinans ad vitia multa et grauia
est periculosissimū sed impatiā ē hmōi igitur. mior p
bat qr inclinat ad irā, inuidiam, odiū, homicidiū
vltionē inclinet ad blasfemiā diuini noīs, execratiōes
cōteptū dei, preceptoꝝ ⁊ ↄsilioꝝ eius. scdo pbatur oē
illud per qd aduersitas grauissima nocumēta affert eā
immoderate ferentibus est viciū piculosissimū; sꝫ im
patientia est hmōi, ⁊ ecōuerso ē patiā huius qui habēt
eā igit mior pbatur p Ber. in quadā epl'a dicentem q
dign⁹ sine quē mod⁹ odit. i. ⁊ per malā famā a dextrꝭ
et p bonā a sinistris xpi miles graditur nec extollit
laude nec vituperatiōe frangit nō diuicijs tumet non
ↄfūditur paupertate ⁊ leta cōtēpnit ⁊ tristia. Et sequit
sicut sanctis ⁊ electis tribulatio opatur patiāꝫ patiā
pbationē, pbatio spē, spes aūt nōn ↄfūdit. sic
dānatis ⁊ reprobis tribulatio ecōuerso parit pusilla
nimitatē, pusillanimitas turbationē turbatio despa
tionē, despatio aūt interemit vbi p pusillanimitatē
cōtrariū patiē qd ē impatiā intelligi. Tertio qcquid
priuat nos omnib⁹ bonis que nati sumus asseqⁱ per
patientiā ⁊ affert nobis oīa mala ↄtria est piculosissi
mum vitiū sed impatientia est hmōi, maior pꝫ qr bo
na q̄ assequimur per patiā sunt magna et mala ↄtria
multū grauia. Per patientiā enī corrigimur a vicijs
pteritis ⁊ transimus ad virtutes fm illud Hierony.
sup Joel. sepe fit diuina puidētia vt q̄ nō cognoscūt deū
in prosperis ⁊ qui delitijs abusi sunt ad ɔtutes per
patientiā corrigant, ecōtra aūt si impatiā habeatur
volūtate in delicijs manem⁹ nec vitia deserim⁹ nec ad
ɔtutes transimus sed deteriora flagicia intro q̄ boni
fuerunt sꝫ in aduersis fuerunt impatientes a ɔtutibus
ad vitia trāseūt. patiā tribulatiū facit magnū. impatiā
ɔo vilectissimū. pmū pꝫ p illud Ber. de ↄsideratione
ad euge. magnus est qui incidens in aduersa nō exci
dit vel parū a sapiā patiā ↄfert tribulatio ad cōtē
platiōnē diuinā ↄrio aūt ipta rem abijcit imo ad blas
femiā inducit. pmū pꝫ per Gre. xiij. moralium dicentis
sit miro oīpotentis dei moderamine vt cū in hoc mun
do mēs iusti aduersitatib⁹ plus laborat se ad auctoⁿ
ris sui ↄtēplādū facie amplificat patiā tribulatum a
pctō mūdat ⁊ fortiorē reddit, ecōtra aūt impatiā ma
gis inquinat ⁊ fordidat ⁊ reddit debiliorē. pmū pꝫ aus
ctoritate Sene. li. de puidētia. unde ē virtus piculi vir
tus ⁊ quo tēdat nō qd passa sit cogitat gubernatorē
in tempestate in acie militē intelligas, calamitas ɔtu
tis occasio ē nos ɔberat. nos iacent forsitā patimur
nō est seueritas certamē est qd si sepius adierimus fors
tiores erimus solidissima pars est corporis quā fre
quens vsus agitauit. pbat etiā p glo. sup psal. ix. dis
centē, fornax tribulationis ligna, vitia ⁊ cinerat ⁊ au
rū ɔtutū purgat, vel malos vitiat, bonos purgat qd
intellige malos p impatientiā bonos vero p patientiā
¶ Tertia ↄclusio insensibilitas est vitiū oppositū patie
ntie. pmo pbat auctoritate Gre. sup⁹ inducta vbi de
patiā agit. Scdo oē illud q̄ quis amplectitur aduersi
tatem, cū fm dictū recte rōnis nō ē amplectēda ē vitiū
sꝫ insensibilitas ē hmōi igit. maior pbat qr aduersi
tas nō semp amplectenda est vt pꝫ per illud Gre. xxxi
moralium. valde preceps ē qui semp aduersis se obijcit ⁊
valde pauid⁹ est q̄ se sp abscōdit neqꝫ enī ille dux sa
piēs ē qui ↄ hostiles cuneos exercitū preceps mouet neqꝫ
enī ille dux fortꝭ est q̄ sp hūc ab hostis facie cauendo
subducit. Cōfirmatur sicꝫ ita eēt in aduersitatib⁹ insē
sibilis q cū videret domū suā ppinquā cōbustiōi eo q
iā dom⁹ vicini incēsa eēt ⁊ p eo occurreret incōmodo ⁊

futuro detrimēto ppt insensibilitatē qr scpriori plus
auget eū nec ↄtristat ptm adūsitatis q absetialle
ab oīb⁹ merito vituparet. sicut etiā iure vitupat quī
dam cātor parisiesis vt refert Gerard⁹ odonis incen
sa domo sua cū turba incēcine clamaret ad ignum
magis tristat⁹ ē ppt clamorē incōpositū ⁊ insuauem
q ppt ↄbustionē dom⁹ sue ⁊ magis voluit occurrere
clamori ↄposito q domum pestil ⁊ ita cū dom⁹ sua igne
absūeret turbā sꝫ qualitatē vocis dispōebat ⁊ iā ar
monice ⁊ cōtinue clamare docebat nemo ī q talē non
dicat pot⁹ stultū q patiētē aīi hūmana fm mode
rationē rōnis ↄtēnetē. Ex qb⁹ satis pꝫ q īsensibilitas
est vitiū ¶ Cōtra scdam ↄclusionē. Arguit sic ipatien
tia iclinat ad desperationē q nō iclinat ad mala des
clarata ī eadē ↄclusione. aūs pbat auctē Ber. allega
ta scda rōne. ¶ Ad hāc rōem ī fidet q impatiā nolat
tristiciā auferetē eqbilitatē mentis ⁊ detectionē insia
dignitatē hoīs. ista aūt detectio ⁊ ineqbilitas hꝫ va
rios effect⁹, aliqñ eñi hꝫ p effectu cessationē a bonis
opib⁹ quib⁹ pri⁹ incūbi bat aut incūbere intēdebat
⁊ sic impaties se hꝫ velut fract⁹ iacēs ⁊ lāguid⁹. ali
qñ ɔo cū hmōi detectiōe hꝫ in motū ↄtrū cor ab q̄ in
clinat patiā ⁊ sic ipatiēs detect⁹ si mai⁹ ē in insolēs
cia ptinacioꝛ ⁊ si pposuerit aū aduersitatē respice
re, sic post impatientiā ppoñit psistere. Si aūt prius
bon⁹ erat post ipatiētiā eu dū ante ↄtingit aliqñ q
nō solū cessat a bonis opib⁹ sꝫ etiā malis icūbit aut
incūbere ppoñit ⁊ ī vtroqꝫ ē turbatio ⁊ desperatio.
¶ Cōtra tciā ↄclusionē. Arguit sic hmōi īsensibilitas
aut ē pusillanitas: aut caymotes nō cesmotes cū nul
lomō dignificat se honorib⁹, imo magis idignificat
nō pusillanitas qr vt iā allegatū ē Ber. impatiam ei
bi ↄtriaꝫ pusillanitate vocat. ¶ Scdo insesibilis aut
pdit eqbilitatē mētis aut nō. Si sic ḡ ē ipatiēs. si non
ḡ ē patiēs, cū aduersa nō aufert ab eo mētis eqbili
tatē. ¶ Tertio oēs sācti ⁊ phi suadere nituntur vt indifferē
ter nos ppter aduersa sꝫ cū dei vultū inter prospera ⁊
aduersa geram⁹ ḡ īsensibilitas aduersitatꝭ apd phos
⁊ sācos reputat ē vera ɔt⁹ ⁊ ɔa patiētia. ¶ Ad pri
mā dico q in vitijs oppositis patiētie nō reperit ni
ppie caymotea ⁊ pusillanitas sicut ī ambitiōe aut ī
inani gloria aut pīsūptiōe ac sīlibꝫ. Possum⁹ in ↄside
rate ī patiētie icōm affectioem excessiuā quādā ītensā
quā hꝫ ad bona externa ppt quā affectionē frāgit et
deicit a vera hoīs dignitate cū eis pdit ⁊ ecōtra in
sensibilē fm q caret oī affectiōe etiā ordinata ad ea
inq̄ūt sꝫ valet vel ad necessitatē vel ad verū ornamē
tū ⁊ decorē vite ⁊ sic ipatiēs dicit caym⁹ ⁊ insēsibi
lis dicit pusillanim⁹. alio mō ↄsiderant q̄ñ ad de
fectionē ipsiū quā facit aduersitas ī impatiēt tolerats
quā tñ delectionē nō facit in insensibili ratiōe cui⁹ in
sensibilis hꝫ modū spēratis ⁊ ipatiens deli antis et
sic īsēsibilitas dicit caymotea ⁊ ipatiā ɔr pusillani
mitas. Et inde ē q Ber. volēs ostēdere q ipatientia
monet ad despatione ipatiētiā appellauit pusillani
tatē. nec ē inde icōueniēs q in hmōi q̄ aliqb⁹ noib⁹ nō
pprie sꝫ p trāslationē appellant aliqd fortiat appel
latiōes ↄtrias ppter diuersas ↄsiderationes ī talibus
ab affirmatiōe vni⁹ ad negationē alteri⁹ valet ↄña.
¶ Ad scdam dico q īsesibilis nō pdit eqbilitatē men
tis ppt aduersa qr eā nō habet. ad eqbilitatē enī mē
tis ita ptinet ↄtenere extra vt tñ ea curem⁹ q̄tū recta
rō aut p necessitate aut vel ornamēto vite iubet ea
eē curanda. Ex q̄ pꝫ q nō valet ista ↄña īsensibilis p
pter aduersa nō pdit eqbilitatē mentis ḡ est patiēs.
¶ Ad tciā dico q duplex ē tristicia quedā est confirma
tiua ⁊ vincens ⁊ illa cum ob aduersa suscipit dicitur
tristicia impatientie. Alia est insultans exercitans et
hec est quā diximus ad patientiā exigi contra primū

grauib⁹ sententiis phi et seruici deseruerit nõ contra scđam. Et si dicas q̄ socrates laudatur q̄ in prospera et aduersis eundē vultū gerebat. ¶ Rñdeo q̄ tristicia q̄ in tanto viro sicut socra. fuisse tanta vt vultū ꝯmutasset et alterasset fuisset forte nimiū excessiua. q̄ quid sit tamen hoc non arguit eū nullā tristiciā propter aduersa suscepisse sꝫ eā quā suscipiebat ita moderasse vt nulla in exterioribus iudicia cāret vl̄ imprimeret.

Consequenter queritur de caymote et pusillanimitate vtrum cuilibet magnanimitati sit sua caymotes ꝛ pusillanimitas opposita. Arguitur q̄ nõ q̄ nõ oīs magnanimitas est circa honores vt patet de humilitate ꝛ patientia sed oīa caymotes et pusillanimitas sūt circa honorē igitur. In oppositum arguitur per ea dicta sūt supra. Notādū q̄ ista q̄stio nota est, ideo tātū vt ī paucis recolligantur aliqua pre de caymote ꝛ pusillanimitate dicta sūt sicut em̄ habitū est supra duo sunt gn̄a magnanimitatis vnū est quod est positū in rerū extrenarū cōtēptu alterū quod est positū in rerū arduarū desiderio aut administratiōe. Primū genus diuisū est in duo scđm diuisionē rerū externarū. q̄dā em̄ sūt ꝓspere et in talibꝫ ordinato cōtēptu ꝯsistit humilitas aū sūt aduerse et in talibꝫ moderato ꝯtēptu cōsistit patientia scđꝫ aūt genus cōsistit in administratione ꝛ desiderio rerū arduarū sicut magnarum administrationū ꝛ honoris et glīe et secūdum hec diuerse species magnanimitatis sumūtur ꝛ diuerse etiā caymotes ꝛ pusillanimitatꝫ differentie magnanimitati em̄ q̄ est rerū arduarū ordinate administratiōis opponitur caymotes excedēs in administratiōe ꝛ pusillanimitas in eadē administratiōe suscipienda deficiēs magnanimitati q̄ ꝯsistit ī honor' ordinato appetitu opponitur caymotes q̄ est supabūdātia in honorꝫ appetitu ꝛ pusillanimitas in honorū appetitu magnanimitati que ē ordinat⁹ glīe ꝛ bone opinionis apponitur opponit̄ caymotes que posita est in excessu ꝛ superabūdātia appetit⁹ glīe ꝛ pusillanimitas que est posita in defectu inordinato eiusdem appetitus; magnanimitati pmi gn̄is q̄ ꝯsistit inordinato cōtēptu rerū ꝓsperarū ꝛ excellentia opponit̄ caymote ꝛ supbie q̄ ꝯsistit ī amore ī ordinato excellētie cōtemptine ꝛ pusillanimitas que consistit in inordinato cōtēptu eiusdē excellentie magnanimitati eiusdem gn̄is q̄ ꝯsistit inordinato cōtemptu rerū aduersarū opponitur caymotes, impatiētie q̄ ꝯsistit in supabūdāti odio aduersorū ꝛ pusillanimitas insensibilitatis que ꝯsistit ī defectu odii aduersorꝫ. Et sic sit pma ꝯclusio. Cuilꝫ magnanimitati opponit̄ sua caymotes ꝛ etiā sua pusillanimitas, pꝫ ex dictꝫ. Scđa ꝯclusio oīs pusillanimitas ē vitiū, pꝫ q̄ oīs pusillanimitas ē opposita ꝟtuti. Contra scđam pte pme ꝯclusionis. Et sic pmo ignorātia opponit̄ prudētie: sꝫ pusillanim⁹ oīs ē ignorans vt hꝫ ari. q̄rto ethi. igit̄ pusillanimitas opponit̄ prudētie. Secūdo Ma. xxv. serua q̄ ꝓpt̄ pusillanimitatē noluit vti pecunia vocat dn̄s malū ꝛ pigrū ꝛ Ari. q̄rto ethi. dicit q̄ pusillanimi videt̄ pigri: sꝫ pigricia opponit̄ sollicitudini q̄ ē act⁹ prudētie. Tertio pusillanimitas ꝓcedit ex tiore sꝫ ꝫ illō Isa. xxxv. dicite pusillanimes cōfortamini ꝛ nolite timere: sꝫ inordinatio tioris oppōit̄ fortitudini ꝛ nō magnāitati igit̄. Quarto pusillanimitas ꝓcedere videt̄ ex iordīata ira ꝫ illō ad collocen. tertio Ꝑres nolite idignationē ꝓuocare filios vr̄os vt non pusillanio aīo fiāt: sꝫ ira oppōit̄ māsuetudini igit̄. Ad pmā ꝯcedo maiorē ꝛ miorē ꝛ nego ꝯnāꝫ sꝫ tm̄ sequit̄ q̄ pusillanim⁹ hꝫ aliqd oppm̄ prudētie. Ad scđam cōcedo aīs ꝛ nego ꝯnām q̄ licꝫ pusillanimus sit piger pusillanimitas tamē non ē pigritia. Ad tertiū dico q̄ pusillanimitas nō tantum procedit ex timore īmo ipa est timor et negatur minor vniuersaliter itellecta q̄ solus, timor bellicus inordinatus opponitur fortitudini et non quilibet timor ī ordinat⁹. Ad quartaꝫ similiter negatur ꝯnā q̄ licet causa pusillanimitatis scꝫ ira opponatur māsuetudini nō tm̄ ipa pusillanimitas mansuetudini opponitur. Utrum autēꝫ pusillanimitas procedat ex ira q̄stio est et dicit beatus tho. q̄ non procedit pusillanimitas ex ira secūdū rationem propriā motus ire hoc est scđm q̄ per eam quis extollitur in vindictam sed ira hoc modo magis aufert pusillanimitatem sed ira ratione causarꝫ que sunt iniurie illate ex quib⁹ deiicitur animus patientis inducit pusillanimitatē ex hoc enīꝫ q̄ iuuenis nimis frequenter reprehenditur et ea que fere bene egit vilipenduntur inducitur iuuenis in verā pusillanimitatē quia nichil audeat difficile et arduū attentare nam q̄ totiens reprehensus esset correptus est tanq̄ deficiens in factib⁹ non confidit se posse aliquid difficile laudabiliter tractare. et ad hanc pusillanimitatē ira filiorū ꝓuocata a parentib⁹ maxīe inducit q̄ nō est filii ꝓpter hm̄oi irā moueri ad appetitū vindicte ideo oportet q̄ moueant̄ ad desperationē ꝛ pusillanimitatem. ¶ Contra secūdā cōclusionē arguit̄ sic oīs vitio quis efficitur mal⁹: sed pusillanim⁹ non est malus vt habet Aris. in quarto ethicorū igit̄ maior patet q̄ oīnī virtute q̄s efficit̄ bon⁹. ¶ Secundo null⁹ ē dign⁹ magnis bonis nisi ꝟtuos⁹: sꝫ pusillanim⁹ scđm Aris. ī quarto ē dign⁹ magnis bonis q̄ pusillanim⁹ ē bon⁹ ꝛ ꝟtuosus. ¶ Tertio initiū oīs pcti ē supbia: sꝫ pusillanitas nō ꝓcedit ex supbia cū supb⁹ se extollat supra q̄d ē ꝛ pusillanim⁹ se deiiciat igit̄. ¶ Quarto dignificāt faciē se mīorib⁹ q̄ sint digni q̄ sūt pusillanimi ꝛ p ꝯnās pusillanitas nō ē vitiū. pma ꝯnā tenet per diffinitionē pusillanimi ꝛ aīns ꝓbat̄ de Moyse q̄ humilit̄ recusauit officiū sibi iniūctū a dn̄o vt hētur exodi iii. ꝛ Ihe. ix. ¶ Ad pmā rn̄sū est supra p diuisionē de malicia. ¶ Ad scđam cōcedit̄ totū argumētū pusillanim⁹ enīꝫ ꝟtuosus ꝛ tm̄ habet habitū vitiosū q̄ nō vtitur ꝟtute ꝛ facultate sua vbi ꝛ q̄n opꝫ. nō em̄ quodlꝫ vitiū cuilꝫ ꝟtuti repugnat: sed detrimētū detrimēto. ¶ Ad tertiū ꝯcedo de iitio potētiali, ꝯcedo etiā q̄ pusillanimitas procedere pōt ꝛ de facto aliqñ ꝓcedit ex supbia ex hoc scꝫ q̄ aliquis ꝓprio sensui nimis innit̄ ꝛ credit plus sibi de se q̄ sapiētib⁹ scđm illud ꝓuerbiorū. xxvi. Sapiētior sibi piger videt̄ vii viris loquētib⁹ sentētias. ꝛ Gre. in pastorali. dicit de moyse q̄ in qb⁹ fortasse eēt si ducatū plebis sine fine trepidatiōe acciperet, ꝛ rursū supb⁹ existeret auctoritatē impio obedire recusaret. ¶ Ad q̄rtū dico q̄ sicut ꝯsiderantes ꝓprie īfirmitatis īsufficiētiā dignificāt se mīorib⁹ q̄ digni sūt cū auxilio diuine grē ꝛ scđm hūc modū se reputauerūt idignos moyses ꝛ Ihere. hoc tm̄ nō fecerūt ex pusillanimitate nec etiā fecerūt grrūacit̄ q̄ alias ī supbiam lapsi fuissent.

Consequēter agēdū est de mollicie ꝛ pertinatia vicijs oppositis pseuerātie ꝛ scđm extensionē nois etiā oppositis cōtiuētie ꝛ martirio. Querit̄ ergo pmo vtrū mollicies sit viciū oppm̄ pseuerantie. Et q̄ nō q̄ mollicies est spēs luxurie q̄ nō est viciū oppositū pseuerātie. In oppositū est aristoteles vii. ethi. Notandū q̄ mollicies est equiuocū aliqñ em̄ accipit̄ mollicies vt est nomen vicii de qua Apo. i. ad corinth. quinto nec adulteri nec molles vbi glosa hoc est muliebria paciētes hoc nō enī est spēs luxurie de qua postea dicit̄. Aliqñ vero ē nomē gn̄l⁹ vitii et tūc accipit̄. Uno cōtēr ꝛ tūc mollis vt q̄ ꝓp vehemētes passiōes tristiciarꝫ discedit a bono

acceptio- vel electione quibus recta ratio immanendũ ec dicta-
nes molli- bat et hoc sine ille passiones excedant cõem hominũ
ciei. facultatẽ sine nõ et tunc mollicies opponit tam pse-
ueranite q̄ martirio. ¶ Scd̃o modo accipitur mollici
es proprie p vicio quo quis propter passiones vehe-
mentes tristiciaꝝ non tamẽ excedentes cõem faculta-
tem hoim discedit a sententia vel electione quibꝫ recta
ratio dicit eẽ inmanẽdũ. Et hoc modo de mollicie
loquitur arist. vii ethicoꝝ et dicit eam opponi perse
ueranite p hoc q̃d dicit tristiciarũ se includitur incõ-
tinentia que distrahit per passiões delectationũ per
hoc quod dr̃ non tamẽ excedẽtes ⁊c. secluditur molli-
cies opposita martirio q̄ tamen vt dicit thomas nõ
proprie debet appellari mollicies eo q̄ molle pprie
dr̃ q̄ facile cedit tangenti ⁊ nõ iudicatur aliquid mol
le ex eo q̄ cedit fortiter impellenti. Nam parietes ce
dunt machine percutienti et tamẽ non dicunt molles.
Et ideo philosophus dicit. vii ethi. q̄ si quis a forti-
bus et sup excellentibus tristiciis vincat quas pauci
homines vincant talis non dr̃ mollis nec est mirabi-
le sed condonabile si contra tendat. Vult autem btũs
tho. q̄ scd̃m phũ proprie mollis dr̃ qui recedit a bo
no propter tristicias causatas ex defectu et carentia
delectationũ probatur q2 mollis dr̃ quasi cedens de
bili moventi sed tristicia ex carentia voluptatũ est de
bilius movens retrahendo q̄ voluptas attrahendo
et est etiam debilius movẽs q̄ metus periculoꝝ. ergo
mollis dr̃ qui recedit a bono ex defectu ⁊ carentia vo
luptatũ ⁊ delectationũ minorẽ probatur pro prima
parte quia carentia voluptatis est purus defectus p
scd̃a autẽ parte probat per tulliũ .i. de officiis dicentẽ
non consentaneũ qui metu nõ frangitur eũ frãgi cu-
piditate nec qui invictum se a labore prestitit vinci a
cupiditate. Ista opinio nõ michi videtur conformis
sentencie aristo. scd̃m eũ aristotelem in sept. circa ca-
S. thomã. lorem ⁊ frigus est mollicies ⁊ tamen constat q̄ calor
et frigus nõ dicunt absentiã delectationũ sed etiam
positionẽ maloꝝ causantiũ tristiciam igitur. Scd̃o
scd̃m aristo. in eodẽ sept. q̄ est circa delectationes in
continentia illud est circa tristicias mollicies sed con
stat q̄ sunt alie tristicie gustus et tactus q̄ carẽtia de
lectationũ et circa huiusmõi tristicias non est inconti
nentia ergo circa eas est mollicies. Tertio q̃ puntiet pen
dere in imum extremitates vestis sue vt nõ habeat tri
sticiam ⁊ molestiã in levando ille dr̃ mollis et deli-
catus sed qui est huiusmõi nõ solũ habet tristiciam ex
carentia voluptatum sed etiã in malo positiue affligen
te igitur maioꝝ pꝫ per arist. ibidem exemplificante de
molli et delicato et dicentẽ qui retrahit vestimentũ
vt nõ laboret scd̃m eam q̃a levare tristicia talis scꝫ
dr̃ mollis. Et si dicas q̄ in eodem capitu. aristo. expsse
dicit q̄ mollicies causatur a tristicia q̃ est ex defectu
concupiscentie sub his verbis nõ eligentiũ aũt hic q̃-
dem dicit ppter delectationẽ hic aũt ppt fugere tri-
sticiã que ẽ a ↄcupiscentia ⁊ in hoc ponit drĩaꝫ inter
incõtinentiã ⁊ mollicie. Dico q̄ recedere a bono p-
pter fugã tristicie pveniẽtis ex absentia delectationis
bene est mollicies nec hoc negamꝰ. Sꝫ dico q̄ nõ oĩs
mollicies ẽ talis imo aliq̃ est qua recedit a bono ppt
fug ĩ tristicie pvenientis aliquo ex afflictivo ⁊ si exten
cõditiões datur nomẽ ppt fugã cuiuscũq; tristicie q̃tuor con-
mollicier. ditionibꝰ additis pma est q̄ illa nõ excedat cõem fa-
cultatẽ hoim. Scd̃a q̄ hmõi tristicia non sit obiectũ
principale illius boni actus a quo receditur secun-
dum totam speciem suã non quiꝫ qui deserit bonum
fortitudinis propter fugam periculorum et tristicie
ex illis periculis pvenientis dr̃ mollis. Et ita etiam
de magnanimitate diceretur. Tertio q̄ nõ pveniat ta
lis vuiet propter naturam generis. Quarto q̄ nõ pro
pter egritudinem. Et istas duas vltimas cõditiones
ponit Aristoteles in septimo dicens ita sed ⁊ si quis
a quibus multi possunt abstinere et ab his vincitur
et non potest contendere non propter naturam gene
ris vel egritudinem puta in sit harum regibꝰ molli
cies propter genus et vt femininum a masculino di-
stet vbi et distractus dicens igitur a q̄si nullis tristiciis
non propter naturam generis vel propter egritudi-
nem mollis est. Tunc sit prima conclusio. Non om-
nis mollis dicitur qui recedit a bono propter tristi-
cias causatas ex defectu delectationum probatur p
tertiam et quartam conditionem hic positas. Secun
do secundum aristotelem in septimo sunt aliquę de-
lectationes necessarie sed qui propter carentiam hu-
iusmodi delectationum recedit a bono non est mol-
lis igitur non omnis est mollis qui recedit a bono p
pter tristicias causatas ex defectu delectationum mi
nor patet quis vincere huiusmodi carentiam delecta
tionum necessarium excedit communem facultatem
hominum et multo difficilius q̄ vincere delectatio-
nes ipsas aut etiam res alias tristicias per presenti
am inanimi inherentes et maior est aristotelis in septi-
mo vbi ait quia autem quedam delectationum neces
sarie sunt hec autem non et vsq; ad quem superabun
dantie autem neq; defectus. Et statim post cum vult
dare differentiam inter intemperatum incontinen-
tem et mollem non loquitur nisi de superabundanci
is delectationum et non de delectationibus necessa-
riis. Secunda conclusio aliquis est mollis quia rece-
dit a bono propter tristicias causatas positive a re
bus irritabilibus patet auctoritatibus prium ante
allegatis. Secũdo inter huiusmodi tristicias sũt ali
que que non excedunt communem facultatem homi-
num hoc est quas homines vt in plurimum superant
quas tamen fugiunt nõ propter electionem sed quia
vincuntur ab eis ille autẽ qui vincitur ab eis autem
incontinens aut mollis aut intemperatus aut bestia
lis aut est et condonabile non incontinens quia ta-
lis non vincitur a delectatione nec intemperatus q2
talis non fugit propter electionem sed quia vincitur
nec bestialis quia talis fuga non est ita vilis vt deii-
ciat hominem infra communem hominum dignita-
tem nec est huiusmodi vinci condonabile cum ho-
mines plures huiusmodi tristiciam superent sicut est
am plures superantur ab ea & relinquit q̄ talis di-
citur mollis. Ista ratio videtur michi multũ efficax
secundum principia aristotelis. Tertia conclusio ex-
tenso nomie mollicie ad gradũ vicii oppositum per
severantie secundum totum ambitum eius mollicies
non est tantum circa tristicias gustus et tactus pro-
batur circa quamcunq; tristiciam potest reperiri gra-
dus perseverantie circa eam potest reperiri gradus
mollicie sed circa alias tristicias a dictis potest re-
periri gradus perseverãtie ergo ⁊ mollicies maiorẽ no
ta ex oppositioe q̃ est inter pseverãtiã ⁊ mollicieẽ ⁊ mi
nor pbatur ẽ satis vbi actũ ẽ de pseverantia ⁊ de mar
tirio. Alie enĩ tristicie possũt eẽ retractiue a bono ope
⁊ vehementes ⁊ tñ nõ excedere cõem facultatẽ hominũ
Scd̃o scd̃m aristotelẽ i pricipio septimi circa mores
fugiẽdo ponit tres species. s. icõtinẽtia malicia besti
alitas sꝫ ↄstat q̄ deserere opꝰ p̃cepti aut iusticie ppt
piculũ pdẽde pecunie ẽ fuga dũr hoc nõ ẽ bestialitas
q2 hoc nõ deiicit holẽ itra cõem hoĩs dignitatẽ nec
malicia q2 supposito q2 nõ facit hoc ex electiõe sꝫ q2 vi
cit ẽ icõtinẽtia ⁊ nec ẽ icõtinẽtia ppriissime dicta q2 il
la ẽ circa delectatiões & ẽ icõtinẽtia scd̃m aliã speciẽ
q̃ dr̃ mollicies. Tertio si tali nõ ẽ ↄcordis partiũ aĩe
sꝫ pugna ⁊ cõtētio ⁊ ↄtrariẽtia & victũ eiꝰ non ẽ ma
licia nec ẽ victũ sup omnem maliciam positum ergo

non est bestialitas ergo est incõtinētia non strictis
sime dicta ergo est incontinentia secundum speci-
ciem que est molliciem. ¶ Prima cõseqnentia nemi
ni qui aristotelem in septimo legerit dubia esse de-
bet et probatur per eustracium. Ita dicētem in prin
cipio septimi quare et in maliciis oppositis virtu
tibus moralibus concordia quedam est partiū ani
me in incontinentia autem non est concordia par-
tium anime. ¶ Secunda consequētia probatur per
eundem eustracium commento sequenti dicentem
de bestialitate ꝙ est species malicie super omnem
maliciā. ¶ Quarto deserere opus iusticie propter
tristicias tactus ꝛ gustus est iniusticia, secundū gra
dum molliciei ergo deserere idem opus propter tri
sticias aut pericula amissionis pecuniarū aut ali-
as tristicias que habeant conditiones supra posi-
tas est iniusticia secundum gradum molliciei conse
quentia tenet quia constat ꝙ est iniusticia secundū
aliquem gradum et non secundum gradum tempe
rantie nec secundum gradum bestialitatis nec se-
cundum continentie stricte accepte ergo secundum
gradum molliciei. Cum secūdo qꝛ nō est ratio que
cunqꝫ propter quam vinci a tristiciis gustus et ta-
ctꝰ constituat iniusticiam in gradu molliciei quin
per eandem concludatur ꝙ vinci ab aliis tristiciis
sub conditionibus suprapositis constituat etiam
iniusticiam i gradu molliciei. Et sicut argutum est
de iniusticia ita argui potest de generibus aliorum
viciorū. ¶ Quarta cõclusio non est circa tm̄ tristici-
am provenientem ex diuturnitate operis laboriosi
probatur qꝛ perseverantia non est tm̄ in circa hu-
iusmodi tristiciam ergo nec mollicies consequentia
ista nota est et antecedēs probatum est diffuse cum
agebatur de perseverantia. ¶ Quinta conclusio mol
licies est vicium oppositum perseverantie patet sa
diuisio vicii. tis ex his que dicta sunt de perseverantia vnde se-
cundum arist. in septimo vt frequenter recitatum est
vicium morale diuiditur in tres species vel gradꝰ
in maliciam, incontinentiam et bestialitatem con-
tra maliciam est virtus contra bestialitatem heroi
ca virtus contra incontinentiam continentia. Con-
tinentia diuiditur incontinentiam stricte acceptā
que est circa delectationes et perseverantia que est
cum quis bene se habet. Contra oppugnātes tristi
cias non quaslibet sed quales dicte sunt continen-
tie stricte opponitur incontinentie stricte accepta ꝛ
perseverantie mollicies. ¶ Contra secundam con-
clusionem arguitur primo ratione Tho. posita in
recitando opinionem suam. ¶ Secūdo tristicie cau
sate a rebus afflictis sunt multum vehemētes ergo
circa eas non est mollicies. ¶ Tertio arguitur au-
ctoritate eustracii in septimo dicentis et iam alle-
gatum est virtus igitur a quasi nullis tristiciis non
propter naturam generis vel propter egritudinē
mollis est vbi eustracius dicit mollem vinci a qua-
si nullis tristiciis. ¶ Ad primum dico ꝙ molle natu
rale est cedens debili mouenti mollis autem mora-
liter est cedens mouenti quod non excedit commu-
nem facultatem hominum quod scilicet superatur
a pluribus et quod etiam plures superat et tale di
citur debile mouens vel impellens cui scilicet resi-
stitur a pluribus et non tantum a paucis. ¶ Ad se-
cundam dico ꝙ alique tales tristicie sunt vehemen
tes qꝛ tn̄ nō excedūt cõmunē hoim̄ facultatem ideo
constituunt viciū in gradu molliciei. ¶ Ad tertiam
dico ꝙ eustracius dicit hmōi tristicias eē quasi nul
las non simpliciter cum sm̄ aristotelē multi ab eis
vincant sed p̄ꝫparationem ad tristicias cõmunem
facultatem hoim̄ excedentes sicut tristicia q̄ puenit

ex supplicio ignis aut periculo mortis imminētis et
grauissimoꝝ tormētoꝝ. ¶ Cõtra tertiā conclusionē
arguit auctoritatibus aristotelis ꝛ primo auctori
tate eius in principio sexti capituli primi tractatꝰ
vbi ꝯpat incõtinētiā, mollicie ꝛ intēperātiā inter se.
Dicit eñ circa eas eē que per tactū ꝛ gustum dele
ctationes, ꝛ tristicias ꝛ ꝯcupiscētias ꝛ fugas, circa
q̄s tēperantia ꝛ intēperantia. Distincta prꝰ est q̄dē sic
se hñe vt vinci ꝛc̄, vbi ptꝫ expresse ꝙ ponit predicta
circa delectationes et tristicias gustus et tactus.
Secūdo arguit auctoritate eiusdē capitulo quar-
to vbi expresse dicit ꝛ probat ꝙ circa delectatiōes
non necessarias vt ire lucri honoris ꝛ hmōi nō est
incõtinentia nec cõtinentia nec mollicies ꝛ ꝙ super
habundātes in talibus nō dicūtur simpliciter incõ
tinentes sed cū addito vt puta incõtinentes pecu-
niarū aut lucri. ¶ Tertio auctoritate eustracii ibi
dem dicētis quēadmodū eñ principaliter seu ꝓprie
incõtinentes dicūtur ꝓpter superflue vti venereis
sic ꝛ isti dicūtur incõtinētes cū appositionē vt sup-
flue amplexantes vincere ꝛ ditari. ¶ Propter istas
auctoritates ꝛ aliquas alias similes voluit aliqui
ꝙ continētia perseverātia ꝛ eorū opposita nō distin
gunt nisi circa voluptates ꝛ tristicias gustꝰ ꝛ tactꝰ.
Ad primā ergo respōdeo ꝙ ar. loquitur de illis de
lectationibus gustꝰ et tactꝰ non qꝛ circa eas solas
ꝯsistat ꝯtinentia sed qꝛ circa eas manifestius ꝯsistit
et per eas ꝯuenientius ꝛ melius nobis natura ho-
rum innotescit. ¶ Ad secūdam ꝯcedo ꝙ in illo loco
arꝫ. non vult ꝓbare nisi ꝙ non omnis ꝯcupiscentia
honoris est incõtinētia similiter sꝫ nīe incõtinētia
honoris immoderata cū qua stat ꝙ deserere bonū
iusticie vel alterius virtutis ꝓpter tristiciā ꝓuenie-
tem ex periculo perdēdi honorē est mollicies ꝛ de-
sere bonū iusticie ꝓpter honorē ꝯsequendū ē iusticia
secundū gradū incontinētie nec oppositū dicit arꝫ.
Ad tertiā similiter. ¶ Contra quintā ꝯclusionē ar-
guitur sic. Esse deliciosum ptinet ad intēperātiā sed
scdm̄ aristotelē in septimo ethicoꝝ. Delicia mollici
es quedā est ergo mollicies nō opponitur pseverā
tia sed intemperentie. ¶ Secūda esse lusiuꝰ est ꝯtra
rius eutrapeli sed lusiuꝰ scdm̄ arꝫ. in eodē septimo
est mollis ergo mollicies opponitur eutrapelie et
non perseverantie. ¶ Ad primā respondet beatus
thomas ꝙ delicia ē quedā mollicies sed mollicies
ꝓprie respicit defectū delectationū. Delicia autem
respicit causam impedientem delectationē scꝫ labo
rem deliciosi enim secundū eū dicuntur qui nō pos
sunt sustinere laborem nec aliquid qꝺ voluntatem
diminuat secundū illud deutronomii tricesimo o-
ctauo tenera mulier ꝛ delicata q̄ super terrā ingre
di non valebat nec pedis vestigiū figere ꝓpter mol
liciem. Hec solutio mihi nō placet nā si delicia est
quedā mollicies delicia secundū mōm loquēdi ari-
stotelis est species molliciei ergo delicia ꝛ mollici-
es non habent illas diuersas connotationes quas
dicit thomas. Secundo quia ex omnibꝰ ipsis vide
tur oppositū delicia eñ a deliciis que voluptates
quedā sunt dicitur ergo ꝓprie deliciosꝰ est qui non
potest ferre absentiā delectationū. ¶ Tertio si deli
cia est quedā mollicies ꝛ delicia omnis ꝑtinet ad
intēperāntiā ꝯstat ꝙ aliqua mollicies ad intempe
rantiā pertinebit ergo mollicies non erit secūdum
totū genus suū opposita perseverātie. Ideo pro si
gnificatione horū terminorū aliter dico scꝫ ꝙ mol-
licies significat viciū illiꝰ qui ꝓpter fugā tristicie
qualis suprādicta deserit opus virtutꝫ siue illa tri
sticia causetur ex presentia tristabiliū siue ex absē
tia delectationū. Deliciatꝰ enim qui ꝓpter fugā tri-

ticie ex absentia delectationū ꝯuenientis deserit opus virtutis quis tamen dubiū sit vtrū extēdatur ad venereorū tristiciam. Ad formā tamen rationis nego maiorē nisi quis esset delicatus ꝓpter electionem & nō ꝓpter passionē. Delicatus autē ꝓpter electionē nō esset mollis nec talis delicia esset mollicies. ¶ Ad secundā respōdet beat⁹ tho. ꝙ in ludo duo sunt ꝯsideranda scꝫ delectatio & sic inordinate lusiu⁹ opponitur eutrapelo Aliud est remissio sine quies que opponitur labori. Et hoc mō ꝑtinet ad mollicie qꝛ sicut nō posse sustinere laboriosa pertinet ad remissionem ita nimis appetere remissionē lusi vel quācunqꝫ aliam quietem pertinet ad mollicem. Hec solutio non videtur michi consona dictis eiusdem doctoris. Arguo enim sic. Appetere remissionem secundum ꝙ hmōi aut est appetere rem delectabilem aut rem carentem labore si primum ergo lusiuus scđm ꝙ remissionem & quietem appetēs non est dicendus mollis sed incontinens quia propter delectationem deserit opus bonum. Si secundū ergo mollicies nō est vniuersalit circa tristicias prouenientes ex defectu & absētia delectationis cuius oppositū determinat idē doctor. Et ptꝫ ꝯña qꝛ quicunqꝫ fugit tristiciam prouenientem ex absentia delectationis ꝓsequitur delectationē sed lusiu⁹ scđm ꝙ remissionē & quietē appetēs nō ꝓsequit delectationē sed fugit laborē & tristantē & molestantē igit. ꝓ solutione materia argumenti dr̄ ꝙ lusiu⁹ accipit dupl'r vnomō ꝓ eo q̄ cā recreationis & quietis ab aliquo laborioso opere excedit i appetēdo aliqꝫ iocūda ꝯuersationē & cōtionem & talē vocat arꝭ. lusiuū et dicit eū esse mollē qꝛ hoc mō lusiu⁹ nō appetit nisi cause remissionis & quietis, qđ ptꝫ primo ꝓ illud qđ hꝫ arꝭ. quarto ethicoꝝ ait. Existente nā requie & in vita & in hac cōuersatione cū ludo videt & hic esse collocutio quedā consona rōni. Et in septimo vbi rñdet ad obiectionē de lusiuo ita ait. Videt aūt & lusiuus intēperat⁹ esse. Est aūt mollis, ludus enī remissio est si quidem igitur quies. Ad hanc aūt superhabūdātia est lusiuus. Ex quo textu ptꝫ ꝙ fine eū lusiuus est qui superhabūdat in appetitu quietis & remissiōis propt fugā laboris. Aliomō accipit lusiu⁹ pro eo qui superhabūdat in appetēdo exercitiū illud quod a viris bonis et probis cā remissionis introductū est nō propter fugā laboris sed ꝓpter delectationē quā quis hꝫ & suscipit ex tali exercitio. Et hoc mō lusiu⁹ ptinet ad incōtinētiā, primomō ad mollicie primomō semp videt ptinere ad mollicie & nūqꝫ ad intēperātia qꝛ lusiu⁹ primomō est qui nimiā remissionem curis & laboribus suis iterponit lo cū se aliqn̄ defatiget laborē nō videt ex electione secꝫ superhabundantia ludi sed solū qꝛ a tristicia laboris vincit. Scđo mō lusiuus aliqn̄ pertinet ad incontinentiā cū qs scꝫ victus a passiōe delectatiōis tali exercitio dat operam. Aliqn̄ vero pertinet ad intēperantiā cum quis scꝫ per longā cōsuetudinē iā ex electione ludū sequit et nō qꝛ victus sit a passione. Hic aūt ad formā argumēti ꝯcedo ꝙ lusiuus opponit eutrapelo et nego ꝯñam qꝛ sicut dictū est isti gradus vicioꝝ reperiuntur in omnibus generibus vicioꝝ et gradus virtutum in omnibus generibus virtutum.

Querit secūdo de ꝑseuerantia.

Quarto vtrū sit viciū oppositū ꝑseuerātie. Arguit ꝙ nō qꝛ ꝑtinacia ꝯplet rōnē heresis, sz heresis nō opponit perseuerātie ergo nec ptinacia perseuerantie opponit. ¶ In oppositū arguit auctoritas tulii in sua rethorica dicētis ꝙ ita se hꝫ pertinacia ad perseuerantiā sicut supstitio ad religionem sed supstitio opponit religioni ergo & ptinacia perseuerātie. ¶ Notandū ꝙ scđm beatū thomā pertinacia opponit perseuerātie & mollicie. Primū ꝓbat ꝑseuerans est qui ꝑsistit in ꝓpria scđm ꝙ oportet ꝑtinax qui plus ꝙ oportet persistit, mollis autē qui minus ꝙ oportet. Secūdā partem huius aūt, probat qꝛ secūdū ꝓ illud oīū libro ethicoꝝ ptinax dicitur aliquis qui est impudēter tenēs quasi oīa tenax et hic idem dicitur ptinax eo ꝙ in ꝓproposito suo ad victoriā ꝑseuerat. Quicqđ sit de ꝯclusione principali ipsa tñ non est ꝯformis aliis dictis eiusdem thome quibus supra ꝯtradixemus secūdū eū eū vbi agit de perseuerātia nō oīs persistens in sentētia secundum ꝙ oportet dicitur perseuerās sed ille tantum qui nō dimouetur ab opere bono ꝓpter molestiā & tristiciā diuturnitatis ergo si pertinatia sit directe opposita ꝑseuerātie ptinatia dicetur viciū quo quis ꝯtra molestiā diuturnitatis nimis persistit in opere bono sed ꝯstat ꝙ scđm eundē pertinatia non est tale viciū imo etiam aliquis dicitur ptinax esto ꝙ ex diuturnitate nullā molestiā aut tristiciā sentiat ergo hic ꝯclusio thome non ꝯuenit cum aliis prius dictis. ¶ Scđo si sic sequeretur ꝙ nullū viciū esset ptinatia formalit nisi vbi circumstantia diuturnitatis de bona electiōe aut sententia malā faceret qđ in paucis ꝯtingit & patet ꝯña qꝛ si ptinacia opponatur ꝑseuerantie ptinatia includet in ratione sua circūstātiam diuturnitatis sicut perseuerātia. ¶ Tertio qꝛ non est presseuerantia nisi est quis insistit bono operi quod nō deserit ꝓpter molestiā vł tristiciā aliquā ꝓpter quā recta ratio dictat illud nō esse deserēdū ergo nūqꝫ erit pertinacia nisi quis insistat bono operi qđ nō deserit ꝓpter molestiā ꝓpter quā tamen recta ratio dictat ipsum esse deserēdū sꝫ ꝯstat ꝙ ptinax est qui manet sentētie cui nō debet immanere vt patet ex ꝯsidereo ergo pertinacia accepta vt accipit ꝓ isidor⁹ & tho. nō opponit ꝑseuerētie. ¶ Quarto ptinax vt de eo loquitur tho. ꝓpter delectationē immanet sententie pl⁹ ꝙ debet ergo ptinacia nō opponitur ꝑseuerētie sꝫ cōtinentie. Añs ꝓbatur pertinax immanet sentētie ꝓpter victoriā ergo ꝓpter delectationē. ¶ Assumptū ꝓbatur primo ex thōa ita dicente Et hic iō dicitur pertinax eo ꝙ in proposito suo ad victoriā perseuerat. Antiqui enī dicebant vicia quā nos victoriam. Secūdo idē assumptū probatur per eūdē qui dicit ꝙ talles vocat arꝭ. in septimo ethicoꝝ ischirognomes .i. fortis sententie vel ydrognomes .i. ꝓprie sentētie quia scꝫ ꝑseuerant in ꝓpria sentētia sed scđm arꝭ. in eodem loco ischirognomes & ydrognomes dicitur siue vincitur a delectationib⁹ gaudēt enī vicentes si nō transuadeātur & tristantur si infirma que eorū sint. Et cōcludit ibi ꝙ tales sunt magis similes incontinentibus ꝙ continentib⁹. Probatur idē auctoritate eiusdem ibidē dicētis qꝛ ergo ischirognomes vincūtur a delectationibus & passionib⁹ turpibus magis assimilantur incontinēti ecce quomodo hi quos thomas vocat pertinaces vincuntur a delectationibus et ꝑ ꝯsequēs nō opponūt ꝑseuerātib⁹ q̄ vicūtur a tristicia. ¶ Ideo aliter respondeo ad questionē pro quo notandum est ꝙ vt supra dictum est continens est q̄ contra impetum delectationum immanet sententie aut electioni cui recta ratio dictat esse immanendū. ¶ Incontinens est qui delectationi cedit et propter eā sententiam vel electionem deserit contra dictamen recte rationis sub quo incontinente cōtinētur etiam illi q̄ dicuntur vnrecerincia qui ne videātur vinci sed vt vincāt sententia aut electione prius suscepta perdurant contra iudicium recte rationis. Et isti licet insistant sui sententie non recte propter

victoriam. tamen est vnus alius cui non insistunt scilz
sententie reuocatorie prime. rone prima dicuntur si
miles tam continentibus ꝙ incõtinentibus. rõne secũ-
de sunt vere incontinentes qꝛ cum suadeatur ad op
positũ sententie non recte et recta ratio dictet eis
aut saltem dictare debeat ꝙ debeant eam deserere
nichilominus propter desiderium victorie non insi
stunt huiusmodi sentẽtie dictatiue sed potius perse
quunt delectationẽ ⁊ ad eã vincunt. Alii sũt quilz
ibus delectationis gratia insistunt sentẽtie vel ele-
ctioni cũ tñ recta rõ dictet eã esse ꝓpter delectatio-
nem insistendũ. Exẽplũ huiꝰ est de aggressu opposi
to eutrapeli ⁊ lusiuo cui recta rõ dictat aliqñ esse dã
dam operã ludo grã delectationis cui sententie nõ
insistit qꝛ minus ꝙ opꝫ delectatione gaudet. ⁊ inter
hunc ⁊ inter incõtinẽtẽ mediꝰ est ꝯtines vt dicit arſ.
in septimo sub his verbis. Quia aũt aliqs est talis
qualis minus ꝙ opꝫ corporalibꝰ gaudẽs ⁊ iõ ma-
nens rõni talis huius incõtinẽtis medius cõtinens
et sm eũ differt iste a biu:: intiuẽte qꝛ incontinens rõ
non immanet qꝛ magis ꝙ opꝫ gaudet delectatione
iste aũt ideo non opꝫ qꝛ minus ꝙ opꝫ delectatione
gaudet. iste aũt nec nomẽ habet nec contrarius vi-
detur ꝯtinentie qꝛ in paucis ⁊ raro ꝯtingit. Perse
uerantia aũt est qua quis contra tristicias insistet
sententie vel electioni recte. Mollicies qua quis tri
sticiis cedit ⁊ propterea fugiendas suas ⁊ electio
ne rectã deserit de qbus tristicius supiꝰ recitamꝰ cõ
ditiões q aũt nullis tristiciis vehementibꝰ infra cõ
ꝯmune facultatẽ hoĩm existentibꝰ sententiã aut ele
ctione deserunt quã tñ recta ratio propter eas esse
deserendã dictat vel dictare debet tales opponun
tur perseuerãtibꝰ ⁊ viciũ talium opponit ꝑseuerã
tie ⁊ mollicies. Pro cuius declaratione sit prima cõ
clusio. Aliqñ aliqua sententia est recta seclusa cir-
cũstantia tristicie vel nocumenti qua posita nõ est plꝰ
recta sed sm rectũ rõnis dictamen deserẽda est ver-
bi grã sententia ⁊ electio de ieiunio quadragesima
li seclusa circũstãtia mollestie ⁊ tristicie egritudinis
recta est sed posita hmõi circunstãtia propter hmõi
tristiciam ⁊ molestiam fugienda deserenda est sed
potius insistẽdum sententie reuocatorie illius ideo
si quis non obstante egritudine vellet insistere sen
tentie suscepte de ieiunio insistendo et non diceret
perseuerans nec mollis sed sm vnã significationẽ p
tinacia posset dici pertinax. Aliud exemplũ põt
esse est aliquis regius cõsul q ꝓposuit exeq sententiã
aliquã curie supreme inferunt ⁊ iniurie graues ⁊ ma
gne si exequat. Sunt tñ multi alii qui sine periculo
possunt eandem sententiam exequi. Dico ꝙ si non
obstantibꝰ talibus tristiciis psistat in sententia et
non cedat eis ipse est ptinax non perseuerans qꝛ in
tali casu recta ratio dictat ꝙ est cedendũ tristiciis
et periculis hoc dictũ fundat i aristotele tertio ethi
corum vbi dicit. Est aũt difficile iudicare quale pro
quali eligendũ ⁊ quid pro quo sustinendũ. Ex qui-
bus verbis apparet ꝙ in aliquibus virtutum ope-
ribus non obstantibꝰ quibuscunqꝫ tristiciis ⁊ dolo
ribus insistendũ. Aliquibus aũt non ino sunt ali-
qua q vi, fugi suiꝰ tristicias ⁊ dolores aut dampna
deserenda sunt ille ergo qui talia nõ deserit ꝑpt tri
sticias dicitur ptinax. ¶ Scdã ꝯclusio viciũ oppo-
situm perseuerãtie ⁊ mollicie nõ solũ ꝯsistit i nõ de
serẽdo sententiam absolute recta sed ẽt in nõ dese-
rendo sententiã rectã tã absolute ꝙ ex omni circun
stantia facit perseuerantia hoc facit circa nõ rectã
pertinatia sed quodlibet psistere in sententia recta
simplr ⁊ ex circunstantiis cõtra tristicias tales quas
les dicte sunt supra est pseuerãtia ꝫ quodlz psistere
in sentẽtia nõ recta cõtra tristicias est pertinacia.
¶ Aduertandũ est vlterius ꝙ pertinax nõ dicit om
nis qui sentẽtiam tenet quã tenere nõ debet. Patet
quia tunc omnis errãs esset pertinax quod falsum
est ideo pertinax non dicitur precise a tenere sed a
tenacitate que signat quãdam vehemẽtiã in tenẽ
do tantã ꝙ est pertinaci multũ difficile a sẽtẽtia di
scedere. Ideo pertinax accipitur quĩqꝫ modis. Uno
modo pro omi vehemẽtiꝰ et inseparabilꝰ ꝙ opor
ter sententiã tenente. Et hoc modo pertinacia nõ so
lum perseuerãtie sed etiã ꝯtinentie ⁊ cõstẽtie ⁊ põt
ꝯtingere pertinacia tã in veris sentẽtiisꝙ in falsis
Sunt enim quedã sentẽtie vere quas ꝓbabiliter tã
tum ꝯgnoscĩꝰ ⁊ ad quas habemꝰ media que nullo
modo sunt ꝯuincẽtia quibus si tam vehemẽter ad-
heremus ꝙ nollemꝰ ꝓ quacũqꝫ ratione quãtũcũqꝫ
euidenti aut experiẽtia eas deserere ꝙuis essent ve
re nihilominꝰ tñ essemꝰ vere pertinaces hoc genus
pertinacie frequẽter incurrunt illi qui se ad certas
doctrinas alligãt et sibi assumũt doctorũ opiniões
anteꝙ eas ꝓbauerint ⁊ velut sacro sanctũ reputãt
quicquid in libris doctorũ quos amplectuntur scri
ptum est quorũ vt opinionẽ defendãt sacrarũ litte
rarũ verba ⁊ aliorũ grauiũ auctorũ verba extorte
exponũt quod dicit genꝰ est maxime contrariũ vere
eruditioni cum tales nõ quid dicatur sed quis dixe
rit potissimũ attẽdãt ⁊ ꝯsiderent. ¶ Secũdo modo
accipitur pro omni tenẽte sententiã vehementiꝰ ꝙ
oportet gratia victorie vt scꝫ vincat ⁊ nõ vt vinca-
tur vt scꝫ ꝯsequat delectationẽ vincẽdo ⁊ fugiat tri
sticiam que est in vinci. Tertio modo accipitur per
tinax pro eo qui vehementiꝰ ꝙ oportet sententiam
tenet ita vt ab ea nec rationibꝰ nec delectatiõe nec tri
sticia diuelli possit quã tamen sententiã recta ratio
dicta esse deserendã ꝓpter alterũ eorũ. ¶ Quarto
modo accipitur pertinax pro eo qui vehementius ꝙ
oportet sententiam tenet ita ꝙ nullis tristiciis nec
paruis nec magnis ab ea dimoueri potest. quã tñ
recta ratio ꝓpter hmõi tristicias fugiendũ deseren
dam esse dictat. ¶ Quinto mõ accipitur pertinax
pro eo qui vehementius ꝙ oportet sentẽtiã tenet ita
vt nollit eã deserere ꝓpter tristicias vehemẽtes in-
fra facultatẽ homĩs positas ꝓpter quas tamẽ re-
cta ratio eam deserendã dictat. ¶ Tunc sit quarta
conclusio ptinatia primo scdo tertio ⁊ quarto mõ
dicta nõ adequate opponitur perseuerãtie de per-
tinacia primo modo dictat tñ ꝓbatũ est quia mul
tis aliis virtutibus opponitur vt dictũ est de secun
do modo patet quia illa pertinacia opponitur cõ-
tinentie ⁊ multũ assimulatur incõtinentie. De tertio
modo patet quia illa opponitur tam ꝯtinentie ꝙ p
seuerãtie ⁊ pro aliqua eius parte virtuti heroice.
De quarto modo patet illa opponitur tã perseue-
rantie ꝙ virtuti heroice. Qui enim nõ vult fragilem
sententiã deserere vt fugiat tristicias cõmunẽ facul
tatem hominũ excedentes bestialis videtur. ¶ Quin
ta cõclusio ptinacia quĩto mõ dicta opponitur ade
quate perseuerantie. Patet satis ex his que supra
dicta sunt. Sunt enim perseuerãtia et hec pertina-
cia circa eadẽ perseuerãtia quidã ꝯformiter: ad re-
ctam rationẽ pertinacia vero difformiter. Et si que
ras vtrum opponatur sibi secũdũ excessum aut se
cundũ defectum. ¶ Respondeo ꝙ qꝛ perseuerãtia ꝓ
prie diffinitur per psistere in sentẽtia contra tristi
cias impugnãtes ideo dico ꝙ pertinacia ꝓprie op
ponitur secũdũ excessum qꝛ ptinax nimis insistit sẽ
tentie ⁊ mollicies secundũ defectũ. qꝛ non satis insi
stit sentencie cum hoc tñ sit ꝙ de molli dicatur alũ

quid cum hoc adverbio magis quod dicitur de pertinaci cum hoc adverbio minus mollis enim magis quam oportet discedit a sententia et pertinax minus quam oportet discedit a sententia similiter mollis magis quam oportet fugit tristiciam. Et pertinax minus quam oportet fugit tristiciam. Est autem quadruplex pertinacia, scilicet moris, simplicis erroris, infidelitatis, et heresis. ¶ Pertinacia moris est qua quis vehementius quam oportet adheret sententie dictante particulariter de agendo aut fugiendo. ¶ Pertinacia simplicis erroris est qua quis vehementius quam oportet adheret opinioni ad fidem catholicam non spectanti. ¶ Pertinacia infidelitatis est qua quis vehementius quam oportet adheret sententie de non suscipiendo fide ut cum paganus contra adversus fidem catholicam obstinatus permanet ut nec propter miracula nec propter inspirationes divinitus immissas nec propter apertissimas dissolutiones rationum sophisticarum que contra fidem fiunt fidem suscipere velit. ¶ Pertinacia heresis est qua quis vehementius quam recta fides exigit opinioni sue ad fidem catholicam spectanti adheret. Sed de his postremis diffusius dicetur cum agetur de infidelitate et heresi. ¶ Pertinacia autem simplicis erroris est duplex quedam est circa principia universalia agibilium et ista est periculosa et est principium pertinacie moris sicut quod simplex fornicatio sit licita, quod liceat vindicando iniuriam suam indampnatum occidere et multa alia, alia est pertinacia simplicis erroris circa speculabilia et ista licet non sit tam nociva moribus honestis sicut precedens est tamen multum nociva vere doctrine et eruditioni legitime cum quis enim nec auctoritati quam non potest honeste renuere nec patenti experientie nec evidenti rationi cui non potest rationabiliter contradicere acquiescere non vult est multum elongatus a cognitione veritatis cum his vix non obstinatione mentis veritas inveniatur et intrinsecus. Multe autem cause et varie sunt propter quas plures non possint a falsis opinionibus suis distrahi sed assumant ut eis impudenter pertinaciam. ¶ Prima est consuetudinis diuturnitas quia scilicet a iuventute in tali opinione nutriti sunt de qua tamen consuetudine dicit averrois quod est maxima causa impediens a pluribus rebus manifestis. ¶ Secunda sensus et iudicium vulgi imperiti contra quos ... ciceronis dicentis. Te autem et si non locus his sit multitudinis tamen meus iudicio stare nos ... Et seneca. Mundum felix est si te mundum turba derriserit. ¶ Tertia malicia sicut contingit in intemperatis qui propter maliciam voluptatem inter bona potissima numerant. ¶ Quarta passio odii propter quod aliquando vera, dicta eorum quos odimus tamquam falsa pertinaciter improbamus et reiicimus. ¶ Quinta passio amoris tam nostri quam doctorum quos insequendo suscepimus ignoranciam enim nostram occultare volumus et scientiam impudenter ostentare ideo sumus contra nostras vel nostrorum doctorum opiniones insuasibiles quas approbavimus frequenter antequam acceres librorum viderimus. Sexta auctoritas fragilis nam in his questione discutiunt possunt non quis dicat sed quid dicatur considerandum est. ¶ Septima mania glorie cupiditas et fuga inglorationis. Estimamus enim aliquando turpe deserere opiniones quas a iuventute suscepimus aut amplecti opiniones minorum nobis contradicentium. Quam causam notavit horatius dicens. Aut quia turpe putant parere minoribus aut que imberbes didicere nolunt perdenda fateri. ¶ Contra quintam conclusionem. Arguitur sic

pertinacia oritur ex inani gloria sed inanis gloria non opponitur perseverantie sed magnanimitati igitur. Ista est gregorii, xxxi, moralium. Secundo si pertinacia opponitur perseverantie aut opponitur ei per excessum aut per defectum. Non primum quia pertinax cedit alicui delectatio et tristicie quia ut dicit aristoteles in septimo ethicorum gaudent vincentes et tristantur si que eorum sunt infirma appareant nec secundum quia tunc esset idem quod mollicies. ¶ Tertio sicut perseverans consistit in bono contra tristicias ita continens et temperatus contra delectationes et fortis contra timores et mansuetus contra iras sed pertinax dicitur aliquis ex eo quod nimis in aliquo persistit ergo pertinacia non magis opponitur perseverantie quam aliis virtutibus. ¶ Quarto pertinax non immanet sententie revocatorie prime propter tristiciam fugiendam ergo pertinax quinto modo non differt a molli. ¶ Ad primam nego consequentiam licet enim causa pertinacie non opponitur perseverancie ipsa tamen pertinacia opponitur. Et hec solutio conformiter posita est ad thomam. Sed hic est questio volo quod aliquis pertinaciter immaneat sive propter delectationem et gloriam dicendi et volo quod sit tantum desiderium glorie et victorie quod etiam non sit dimissurus eam propter vehementes tristicias et graves pericula queritur ergo utrum iste sit incontinens aut pertinax, quod sit incontinens patet quia vincitur a delectatione scilicet a concupiscentia glorie quod sit pertinax patet quia non vincitur a tristicia que tamen impugnat eum cum recta ratio dictat eum debere cedere tristicie. ¶ Ad istam questionem dico quod talis est pertinax quia ab illa passione que impugnat actum constituitur actus in gradu vicii aut virtutis. Pro cuius declaratione ponatur casus quod aliquis proponat facere ieiunium quadragesimale a quo amicus eius propter certas causas nititur eum dissuadere ipse autem vincendi desiderio non deserat propositum sed velit persistere in proposito glorie et victorie causa tunc veniat peritus medicus qui proponat et graves egritudines in quas incidet si perseveret in ieiunio et nihilominus non cedat his tristiciis neque propter fugam harum deserat propositum sustinet tunc dico quod primus actus est actus incontinentie quia delectationi cedit aut ieiunio vel sententie. Secundus vero actus est actus pertinacie quia non cedit tristiciis cum recta ratio dictat esse cedendum. Et si dicas volo quod ad immanendum primo actui sicut dictum est pugnet delectatio et victoria, et simul et semel tristicia ex egritudine, pugnet cum recta ratione ad deserendum ipsum actum immanet actui et non deserit ipsum queritur utrum actus sit constitutus in gradu continentie vel pertinacie. Dico quod simul in utroque in gradu quidem incontinentie quia talis cedit delectationi contra rectam rationem, in gradu vero pertinacie quia cum recta ratio dictat esse cedendum tristicie oppugnanti non cedit nec est inconveniens quod idem actus secundum diversas circumstantias sit in diversis gradibus immo idem actus potest simul esse incontinentia et mollicies, continentia et perseverantia vel formaliter vel per equivalentiam puta ille qui utramque passionem haberet pro circumstantiis impugnante. Ad secundam iam dictum est quod ei opponitur per excessum. Et ad probationem nego consequentiam quia licet pertinax cedat alicui delectationi tamen immanet actui contra tristiciam plusquam oportet quia tamen cedit alicui delectationi quam nimis appetit, ideo secundum aristotelem in septimo habet aliquid simile incontinenti. ¶ Ad tertiam concedo aliquid et propter hoc in continentia et in temperantia virtutibus in mansuetudine et multis aliis possunt reperiri gradus perseverans

tie ꝛ per hec etiam potest reperiri gradus mollicie ꝛ pertinacie verbi gratia si quis dictaret esse mansuete agendū cum aliquo a quo impugnaretur per tristiciam dāpnādorū suscipiendorū aut ingloriationis ꝛ diffamationis quibus tamē tristiciis recta ratio dictat non esse cedendum tunc si persistat in opere mansuetudinis ipse est perseuerans si non persistat est mollis. Si autem proponerentur alie vehementiores et verisimiliores tristicie quibus recta ratio dictaret esse cedendum et non cederet ipse esset pertinax. ¶ Ad quartam distinguo antecedēs habet enim duplicem sensum. Unus est secūdum ꝙ est mere negatiua et secundum ꝙ negatio cadit super totum et sic hec non est propria ratio pertinacis imo hec ratio conuenit perseueranti quia licet immaneat rationi non tamen propter tristiciam fugiendam conuenit etiam continenti et incontinenti et molli. Alius est secundum ꝙ negatio cadit super primam partem et li propter construitur causaliter et tunc est sensus ꝙ pertinax non immanet sententie reuocatorie primeꝰ propter tristiciam fugiendam id est et causa non immanendi est fuga tristicie et sic ego nego antecedēs quia illa est diffinitio mollis si addatur contra iudicium rationis et non pertinacis. Et si queras quomodo diffinietur pertinax per non immanere sententie reuocatorie. Respondetur ꝙ sufficit diffinire eum per immanere sententie. ¶ Dico tamē ꝙ potest sic diffiniri. Pertinax est qui contra iudicium rationis dictantis se quendam esse sententiam reuocatoriam contra tristicias primam sententiam oppugnantes eandem reuocatoriam deserit. ¶ Ad rationem ante oppositum concedo antecedens de vno genere pertinacie et nego cōsequentiam.

F I N I S.

¶ Egidius delfus ad lectorem.
Accipe que nostris deerant maioribus olim
Ad mores: summi pectore prompta viri.
Hunc sophie nostri primates inter honorant:
Et referunt celso candida scripta polo.

¶ Impressum parisius per solertissimum artis impressorie Guillermi anabat cōmorantis apud paruum pontem ante hospicium dei ad intersignium licornie expensis honesti viri Johannis Granion bibliopole commorantis apud clausum bruuellum ad intersignium Beate marie.

A

B

C

D

Tabula alphabetica.

G Finis.